

FUNDAȚIA CULTURALĂ „VALEA BÂRGĂULUI”

ANUARUL BÂRGĂUAN

ȘTIINȚĂ, CULTURĂ, ARTE ȘI LITERATURĂ

Anul V, Nr. 5, 2015

Redactor fondator: NICULAE VRĂSMAȘ

BÂRGAIELE ÎNTRE TRECUT ȘI VIITOR

VOLUM COORDONAT, ÎNGRIJIT ȘI PREFĂȚAT DE NICULAE VRĂSMAȘ

Cluj-Napoca, 2015

SUMAR

„Anuarul Bârgăuan” este o publicație culturală care cuprinde domeniile: științe, cultură, arte și literatură, cu privire la ținutul bârgăuan și zonele adiacente, editată în cadrul Fundației Culturale „Valea Bârgăului” în anul 2011 de redactorul fondator Niculae Vrăsmaș.

Primul volum, intitulat: „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei”, coordonat și îngrijit de Niculae Vrăsmaș, a fost lansat cu ocazia jubileului de 40 de ani de la înființarea Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului și a inclus, în principal, lucrări, inedite, apărute în ultimii ani, dar și comunicări mai vechi, susținute în cadrul simpozionului.

Volumul al doilea, intitulat „Bârgaiele în spațiu și timp (Exerciții de trecut... cu privire spre viitor)”, a apărut în anul 2012, cel de al treilea, intitulat „Repere bârgăuane”, a apărut în anul 2013, iar cel de al patrulea, sub denumirea „Bârgaiele între istorie și prezent”, a apărut în 2014.

Volumele publicate, la fel ca cel de față, al cincilea, intitulat „Bârgaiele între trecut și viitor”, 2015, au fost alcătuite într-o structură asemănătoare, sub aceeași coordonare, îngrijire și prefațare, în ideea completării cunoașterii, cu noi date despre Ținutul Bârgăuan și a continuării publicării acestora.

SUMMARY

„The Year-Book of Bârgău” is a cultural publication which includes works from different domains: sciences, ethnography, arts and literature, all related to the region of Bârgău and its contiguous, published by the Cultural Foundation „Valea Bârgăului” in 2011, by the editor of the foundation, Niculae Vrăsmaș.

The first volume, entitled „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei” („About the Country of Bârgău and its People”) coordinated and arranged by Niculae Vrăsmaș, was launched on the occasion of the Jubilee for 40 years since setting up of the Cultural Symposium of the Borgo Valley and included, mainly, new works which have appeared in the recent years as well as some old works held within the Symposium.

The second volume, entitled „The Borgo Land in Space and the Time” („The Exercise about the Past Times with a look to the Future”), has appeared in 2012, the third entitled „Repere Bârgăuane” („Borgo Marks”), has appeared in 2013, and the fourth with the name „Bârgaiele între istorie și prezent” („The Borgo Land between the History and Present”) has appeared in 2014.

The Published volumes, like this, the fifth, entitled „The Borgo Land between the Past and Future”, appeared in 2015, were been constituted in a same coordination and attendance with the idea of a suplliment of knowledge with new data about Borgo Land to continue these publications.

CUPRINS

PREFAȚĂ	9
I. CADRUL NATURAL AL ȚĂRII BÂRGAIELOR	13
GEOGRAFIE	13
Teo VRĂSMAȘ , Considerații geografice și toponimice privind Țara Bârgăului (Restituiri)	13
Timea Melinda DARLACZI , Repartiția teritorială a populației din Ținutul Bârgăului	38
TURISM	42
Lia-Maria CIOANCA , Incendiile ca sursă majoră de risc în activitățile turistice din Munții Bârgăului	42
II. ISTORIE	47
Pe drumurile istoriei	47
Niculae VRĂSMAȘ , De la „Borgo” la „Bârgău”, un drum de 2000 de ani	47
Dorin DOLOGA , Drumul dintre Transilvania și Bucovina prin Pasul Bârgăului (1770-1820)	49
Călin MUSTEAȚĂ , 100 de ani de la construcția Liniei trenului benzino-electric Dornișoara – Prundu Bârgăului, unică în România	53
Lia-Maria CIOANCA , Pe traseul fostei linii ferate benzino-electrice Dornișoara-Tihuța-Prundu Bârgăului	58
Ioan ȘTEFF , Trenul forestier Bistrița Bârgăului – Colibița	62
Istoria în documente	65
Dorin DOLOGA , Două documente referitoare la Valea Bârgăului din anii 1506 și 1517	65
Mihai GEORGITĂ , Călători străini prin Valea Bârgăului (sec. XVIII-XIX)	67
Dorin DOLOGA , Contribuții la întemeierea satului Piatra Fântânele	73
Adrian ONOFREIU , Date statistice referitoare la localitățile bârgăoane în anul 1870	74
Florin VLAȘIN, Dorin DOLOGA , Locuitori din Prundu Bârgăului, participanți la primul Război Mondial (1914-1918)	88
Dorin DOLOGA , Orfanii de război de pe Valea Bârgăului (Primul Război Mondial)	98
Adrian ONOFREIU , Un proiect de regionalizare administrativă din anul 1921. Cazul plasei Bârgău.	108
Călin GALBEN , Evoluția administrativă a Văii Bârgăului în Perioada Interbelică	113
Adrian ONOFREIU , Așa vă place istoria? Jurământul recruților Batalionului I grăniceresc în Prundu-Bârgăului / 21 mai 1935	115
Roxana VLAD, Ioan BUCILĂ , Prundu Bârgăului – comună martir	118
Ioan SENI , Astra nășăudeană redivivă (1990-2015)	122
Istoria comentată	139
Adrian MĂNARCĂ , Paleogenetica, știința menită să deschidă o nouă poartă istoriei reale a omenirii!	139
Ioan CORDOVAN , Pe văile, Bistrița și Someșul Mare, de la flinta cu cremene la arma cu laser. (Curriculum militară a zonei Bistriței și Nășăudului)	142

Bistrița își rescrie istoria	150
Centrul German, deschis în prezența cetățenilor de onoare ai județului! În vremuri trecute, domnitorul Petru Rareș poposea aici.	150
Noul Centru German din Bistrița va promova istoria săsească a burgului	152
III. REPERE	155
Biserici bârgăuane	155
Dorin DOLOGA , Contribuții la istoricul Parohiei Tiha Bârgăului	155
Alexandru DARABAN , Supravegherea de către autoritățile comuniste a sfințirii bisericii ortodoxe din Bistrița Bârgăului	158
Dorin DOLOGA , Contribuții la istoricul bisericii din Susenii Bârgăului	160
Maria HOLBURĂ , Comemorare la Mijlocenii Bârgăului – 9. 10. 2014	161
Rafila MUREȘAN , Biserica din Rusu Bârgăului, resfințită la centenar	162
Jenita NAIDIN , Heniu, Mănăstirea Sf. Spiridon	164
PANTEONUL PERSONALITĂȚILOR BÂRGĂUANE	165
Mircea Gelu BUTA , Vlăstarul unei familii ilustre, Pr. Prof. Andrei Buzdug (1891 – 1939)	165
Titus WACHSMANN-HOGIU , Viața unui medic bistrițean deportat în URSS	172
Simion CRISTEA , Primarul Traian Galben (1895-1983), un chip de neuitat	173
CASA REGALĂ A ROMÂNIEI	175
Simona SIMIOANCA-RETEGAN , 1 decembrie și Suveranii României Mari	175
REGELE CAROL I – sărbătorit la Casa Memorială Andrei Mureșanu la 100 de ani de la moartea Sa	176
O legendă mereu vie – REGINA MARIA A ROMÂNIEI	177
Ioan CORDOVAN , Povestea lui Carol al II-lea. De pe frontul din Ungaria, Carol ajunge în garnizoana Bistrița.	177
Virgil RAȚIU , Clubul Monarhiștilor Bistrițeni, la Colegiul Național „Radu Petrescu” din Prundu Bârgăului	182
Ioan LAZĂR , Un regal de activități dedicate „Aniversării Regale – MS Regele Mihai I”	183
Simona SIMIOANCA-RETEGAN , La mulți ani Majestății Sale Regele Mihai!	185
IV. ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR	186
Vasile V. FILIP , Teatrul popular-religios în județul Bistrița-Năsăud	186
Liviu PĂIUȘ , Porecele satelor grănicerești	195
Vasile V. FILIP , Colindatul în zona Văii Bârgăului	199
Menuț MAXIMINIAN , Țesătoria din Bârgău	202
Călin MUSTEAȚĂ , Arhitectura rurală în Bistrița Bârgăului	203
Viorelia Andreea CIUREA, Simona SIMIOANCA RETEGAN , Bistricioara – comunitatea și familia mea	209
Ioana HANGAN : De Sânpetru, bârgăuanii se duceau la sfințire și la Jocul din Tureac	217
Menuț MAXIMINIAN , Un nume de trofeu: Cristina Bugnar, bârgăuanca laureată la cele mai importante festivaluri din țară. Înregistrările cu Orchestra Radio, intră în fonoteca de aur	218
Ioana SUCIU , Retrospectiva activităților culturale din Prundu Bârgăului	224
Emilia OMETIȚĂ , Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud – întâlnire de lucru cu activul cultural din județ	230

V. EVOCĂRI	232
TEO VRĂSMAȘ	232
Ioana HANGAN , Despre profesorul Teo Vrăsmaș	232
Iulia-Georgeta FICIOR , Profesorul Teodor Vrăsmaș, steaua mea călăuzitoare	233
VI. COMEMORĂRI	234
Alin CORDOȘ , 70 de ani de la asasinarea de către hortiști a celor 7 martiri de sub Heniu	234
Maria HOLBURĂ , Câteva amintiri despre preotul martir Augustin Pop	
110 ani de la nașterea sa	235
Ioan SĂRĂȚEAN , Mijlocenii Bârgăului: Comemorări cernite	237
Ioan SĂRĂȚEAN , Eroina din Bârgău a trecut la cele veșnice	239
VII. ANIVERSĂRI	241
Niculae VRĂSMAȘ , 230 de ani de funcționare, neîntreruptă, a Târgului Săptămânal al	
Văii Bârgăului (1785 – 2015)	241
Victor STIR , Unirea Principatelor, sărbătorită cu entuziasm la Bistrița	244
NICULAE VRĂSMAȘ 75	245
VIII. BÂRGĂUL LITERAR & ARTISTIC	252
Niculae VRĂSMAȘ , Bârgăuanii și Rebreanu	252
Aldona PETRAȘ , Colibița	254
Pavel COSTEA jr. , De ce e supărat Pișta?	257
Ioan GĂUREAN , Și pe Valea Bârgăului este slăvită poezia	258
VASILE FABIAN BOB REU (RĂU)	259
VALENTIN RAUS (22 decembrie 1918 – 22 iunie 1994)	260
Titus WACHSMANN – HOGIU , Bârgăuani în neuitare: Valentin Raus	261
Gavril MOLDOVAN , Valentin Raus în trei ipostaze	262
Niculae VRĂSMAȘ , Valentin Raus, o sensibilitate lirică deosebită	263
Aurel PODARU , Ca albastrul de Voroneț	264
Traian SĂSĂRMAN , Valentin Raus – aproapele meu	265
Olimpiu NUȘFELEAN , Un zâmbet fin	265
Cornel COTUȚIU , Tânguire decentă și delicată	266
Menuț MAXIMINIAN , Valentin Raus și poarta veșniciei	267
ION OARCĂSU (22 iunie 1925 – 9 martie 2000)	269
Ion Oarcăsu, biobibliografie (De la Wikipedia, enciclopedia liberă)	271
Remember Ion Oarcăsu – scriitor, critic și mentor literar	272
CINCI ANI FĂRĂ GEORGE VASILE RAȚIU	273
A încetat din viață un mare bârgăuan: profesorul scriitor George Vasile Rațiu	273
Cuvântul prof. Titus Wachsmann – Hogiu	273
Rafila MUREȘAN : A plecat la cele veșnice scriitorul George Vasile Rațiu	275
Niculae VRĂSMAȘ : Scriitorul George Vasile Rațiu a intrat în veșnicie	276
Olimpiu NUȘFELEAN : George – Vasile Rațiu – profesorul și scriitorul	276

Ioan P. ALEXA , De la om la om. Valea Bârgăului sub ocupația horthystă	278
Olimpiu NUȘFELEAN , Dascăli în ramă. George Vasile Rațiu – profesorul și scriitorul, Didactica Nova Nr. 1 – aprilie-iunie 2011> [	279
CRONICI LITERARE	281
Niculae VRĂSMAȘ , Lupta familiei Monda pentru biserică, școală și națiune	281
Ioan MITITEAN , Ilva Mare, o comună încărcată de taine	283
Ioan LAZĂR , O lansare de carte emoționantă: „Iacobi’ Petreștilor” – eroul cărții – prezent la eveniment	284
Ioan MITITEAN , Porunci în dar, de Iliuț Horga	285
Ioan LAZĂR , O carte document – „Repere filatelice românești” de Mihai Lucian Valea	286
Ioan MITITEAN , Omul faptelor	287
Remus DEAC , <i>Argument</i>	289
Victor ȘTIR : „Lumină Lină – Conexiuni”, arc peste Atlantic	291
Victor ȘTIR , Scriitorii din Țara Dornelor, la cinaclul „George Coșbuc”	293
Virgil RAȚIU , Scriitori bistrițeni la Vatra Dornei	293
Niculae VRĂSMAȘ , Cenaclul „George Coșbuc” la Vatra Dornei	295
Victor ȘTIR , Scriitorii de la „Conexiuni” s-au întâlnit cu colegi din Hunedoara	296
Niculae VRĂSMAȘ : Teodor Tanco și Valea Bârgăului	297
DESPRE ANUARUL BÂRGĂUAN	300
Virginia BRĂNESCU : Ing. Niculae Vrăsmaș – un împătimit iubitor al plaiurilor natale	300
Victor ȘTIR , Valea Bârgăului, susurând în „Anuar”...	300
Jenița NAIDIN : Niculae Vrăsmaș – Anuarul bârgăuan 2014	301
SIMPOZIONUL CULTURAL AL VĂII BÂRGĂULUI	303
Menuț MAXIMINIAN , Simpozionul Văii Bârgăului, sub semnul culturii	303
Victor ȘTIR , Comunicări și cărți la „Simpozionul Cultural al Văii Bârgăului”	304
ARTE PLASTICE	306
Victor ȘTIR , Simpozionul „Bistrița-Colibița-Breteș”, pe simeze	306
Marilena TOXIN , Prietenie și exigență în expoziția de pictură „Toamnă la Bozgan” – Tureac	307
Traian SĂSĂRMAN : Gheorghe Toxin, expoziție inedită la Tureac	308
Natalia MALINAȘ , O altfel de zi, într-o altfel de școală, cu Marcel Lupșe	308
Gavril Țărmure : „Miron Duca este cel mai important pictor gestualist din România”	309
Alexandru Cristian MILOȘ , Miron duca la Galeria „Casa cu lei”	310
IX. INTERVIU	311
Interviu de Menuț MAXIMINIAN	311
Bârgăuanul Mircea BEJAN – membru de onoare al Academiei de Științe Tehnice a României	315
X. BÂRGĂIELE ÎNTRE PREZENT ȘI VIITOR	317
VIITORUL BÂRGĂIELOR ÎN VIZIUNEA EDILILOR	317
BISTRIȚA BÂRGĂULUI	317
Primar Vasile Laba (Bistrița Bârgăului): Avem cu ce ne lăuda. În folosul comunității, atragem finanțări europene sau de la Guvernul elvețian	317
Finanțările europene și guvernamentale la Bistrița Bârgăului. Punct și de la capăt	319

TIHA BÂRGĂULUI.....	321
Finanțările europene și „buna rânduială” a bugetului croiesc destinul european al comunei Tiha Bârgăului.....	321
Vasile Dologa (primar Tiha Bârgăului): Bugetul comunei este unul modest, dar încercăm să ne realizăm investițiile propuse.....	324
PRUNDU BÂRGĂULUI.....	325
Primarul Doru Crișan: Avem proiectele pregătite, așteptăm deschiderea liniilor de finanțare din fondurile europene, dar și guvernamentale.....	325
Domeniu schiabil, parc de aventuri „Dracula”, Aqualand, centru nautic și multe alte atracții pentru Valea Bârgăului!.....	327
JOSENI BÂRGĂULUI.....	329
Investițiile în infrastructura rutieră, prioritare pentru autoritățile locale din Josenii Bârgăului.....	329
Centru de echitație, o investiție de 1, 5 milioane euro, la Josenii Bârgăului.....	331
LIVEZILE.....	332
Comuna Livezile, între istorie și viitor.....	332
Comuna Livezile, pe drumul european.....	334
Livezile – peste 700 de ani de atestare a comunei JAAD (1311-2013).....	335
Trecut, cu ricoșare în viitor: Casa Vrăsmaș - bibliotecă și muzeu.....	337
Niculae VRĂSMAȘ , Nostradamus de Borgo și viitorul.....	339

PREFAȚĂ

Intrat în lumea culturală în anul 2011, cu ocazia jubileului de 40 de ani al Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, „Anuarul Bârgăuan”, periodic de știință, cultură, arte și literatură, dedicat arealului cultural nord-est transilvan, cu privire specială asupra Țării Bârgaielor, a ajuns în 2015, la nr.5.

Considerat drept un necesar act de cunoaștere a civilizației, sub aspect spiritual și material, a locurilor și oamenilor acestui minunat ținut românesc, păstrător de datini și tradiții, cu o istorie multimilenară mai puțin cercetată și prea puțin cunoscută, „Anuarul Bârgăuan” și-a propus publicarea lucrărilor prezentate, anual, în cadrul Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, începând cu ediția 40, din 2011, dar și a lucrărilor susținute la edițiile din anii anteriori, pe măsura posibilităților de recuperare ale acestora, în paralel cu alte materiale prezentate direct la redacție, precum și a unor lucrări interesante, referitoare sau tangente arealului, afine scopului cultural propus, preluate din unele publicații, cu specificarea surselor.

Eforturile oamenilor de cultură bârgăuani și a multor alți cercetători și specialiști, din întreaga țară, au condus la tezurizarea, în cele patru volume, publicate până acum, a unor importante date de cunoaștere, sub multiple aspecte, ale civilizației din arealul bârgăuan și a zonelor adiacente, cuprinse în lucrările din fiecare număr, în variate și specifice capitole, care se continuă și în numărul de față .

Tematica aleasă în acest demers cultural a fost comprehensivă și generoasă, lăsând o poartă larg deschisă unei multitudini de date care au fost cuprinse în următoarele titluri ale volumelor apărute până acum: „Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei” (vol. I, 2011), „Bârgaiele în spațiu și timp...Exerciții de trecut cu privire spre viitor” (vol. II, 2012), „Repere bârgăuane” (vol. III, 2013), „Bârgaiele între istorie și prezent” (vol. IV, 2014) și „Bârgaiele între trecut și viitor” (vol. V, 2015), lucrările fiind coordonate și organizate în aceeași structură, cu scopul realizării unei acțiuni utile cunoașterii Ținutului Bârgăuan și în speranța continuării acestei acțiuni în publicațiile viitoare.

Despre primul anuar poetul Aurel Rău scria: „Am răsfoit cu plăcere Anuarul Bârgăuan (Anul 1, Nr. 1, 2011), volum cu un cuprins bogat și divers, grupând un număr mare de colaborări și semnatari, oameni de cultură, scriitori, profesori, cercetători în arhive, texte acoperind domenii ca istorie, etnografie, învățământ, economie, literatură și arte, topografie, creație populară, unele dintre ele foste comunicări științifice sau abordări cu alte prilejuri publice, totul preluat în cunoștință de cauză, realizat sub îngrijirea și cu o mare dăruire sufletească și cu un Cuvânt înainte de Niculae Vrăsmaș.

Acest gest editorial e unul reprezentativ și prin recurs la modalități și forme revuistice și publicistice diverse, studiul științific sau monografic, articolul aniversar sau evocativ, profilul de scriitor, interviul și reportajul, recenzia, fotografia cu portrete și port popular și formații artistice și peisaj.”... () ... „Evident, un astfel de început ar trebui continuat. Cu o preocupare sporită pentru o construcție concertantă și o problemă specifică. Eventual cu fixări pe rubrici (câteva s-au și conturat), care să permită o cuprindere mai conformă cu exigențele și cerințele unei publicații periodice. Situație în care și-ar avea rostul ei și constituirea unui comitet de redacție, care să se implice atât în arhitecturarea sumarelor, cât și în lărgirea cercului de colaboratori, inclusiv la personalități din întreaga țară, care au o tangență cu istoria sau locurile fostei plase Bârgău, cum și ale întregului județ Bistrița - Năsăud. Poate atunci ar fi justificată și o schimbare de titlu, prin preluarea sintagmei propuse, într-un elan, de Vasile Netea, dar cu acest plural, de Țara Bârgaielor – ca pentru o publicație a tuturor locuitorilor de pe un sistem de „axe geografice” atât de frumos dăruit de natură și de forțe de peste vieți.”

Profesorul universitar Vasile Dobrescu scria următoarele: „Apariția unui nou periodic în arealul cultural al județului Bistrița Năsăud, *Anuarul Bârgăuan* dedicat Țării Bârgaielor se constituie într-un ales și notabil act de cultură, menit să circumscrie civilizația spirituală și materială a locuitorilor unei zone cu frumoase tradiții istorice și etnografice, din păcate uneori uitată sau marginalizată până acum de lipsa unor introspecții sistematice care să-i releve valorile specifice și autentice.”

Despre primele două volume, scriitorul Ștefan Borbely scria: „Îmi plac cărțile bine făcute, din care ai ce învăța. Am stat mai multe zile cu creionul în mână, notându-mi informații din *Anuare*. Știam de Oarcăsu, de Rău sau de Flămând, tot așa cum avusesem privilegiul de a-i întâlni pe câțiva dintre marii oameni de litere din Țara Bârgaielor, pentru care patriotismul local nu e numai subiect de orgoliu, ci și unul de smerenie participativă, altruistă. Fiindcă – așa cum sugerează unul dintre autorii pe care i-am citit aici -, esențial nu e să-ți iubești ținutul din care provii, ci să faci ceva pentru el ca semn al acestei iubiri. Îl respect pe dl. Vrăsmaș pentru altruismul de a lucra mai mult pentru ceilalți, decât pentru el însuși. Totodată, îi admir pe constructorii.”

Scriitorul Ion Buzași scria despre primele anuare următoarele: „Din Anuarul Bârgăuan – au apărut până acum trei volume: vol. I, *Despre Țara Bârgaielor și oamenii ei*; vol. II, *Bârgaiele în spațiu și timp* și vol. III, *Repere bârgăuane*. Tustrele aceste titluri sunt cuprinzător monografice despre unul din cele mai frumoase

ținuturi românești din nordul transilvan, cuprins administrativ actualmente în județul Bistrița-Năsăud, alcătuit din două „Țări”: „Țara Năsăudului” și „Țara Bârgaielor”. Poate mai mult decât primele două, acest al treilea volum are un mai accentuat caracter monografic, justificând interesul pe care Nicolae Iorga îl dădea cuvântului țară – de entitate geografică, istorică, etnografică și social culturală cu un specific bine conturat.”

Despre ultimul volum apărut, scriitoarea Virginia Brănescu scria: „Volumul „Bârgaiele între istorie și prezent” este o oglindă fidelă a întregii activități cultural-științifice care s-a desfășurat în zonă într-un an de zile, dar nu numai. Figurile oamenilor deosebiți, născuți în zonă, și faptele lor în scrierile unor oameni de cultură sunt absorbite și redată în acest anuar spre a nu fi date uitării. Și ca inginer geolog care a fost, nu uită să facă loc dintru început și unor relatări despre „Cadrul natural al Țării Bârgaielor”. Apoi, figuri de dascăli, literați, ctitori de instituții culturale, martiri ai neamului, viața spiritual-religioasă, figuri de primari merituoși etc., întregesc conținutul anuarului, care devine totodată și o carte de istorie. O istorie a Ținutului Bârgăuan. Vrednic este cel care muncește pentru obște!”

Scriitoarea Jenița Naidin notează, referitor la Anuarul Bârgăuan nr.4, despre „Bucuria pe care o simțim, atunci când citim o publicație de știință, cultură, arte și literatură de înaltă ținută așa cum este Anuarul bârgăuan, este un balsam al sufletului și minții. Când ai în mâinile tale așa o publicație voluminoasă, mai întâi mergi la cuprins să alegi ce să citești mai întâi. Parcurgi titlurile și ești tentat să citești fiecare text.” (...) „Recomand cu căldură această operă, apărută cu sprijinul Consiliului Județean Bistrița-Năsăud (Președinte Emil Radu Moldovan) prin Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud (Director Gavril Țarmure), operă ce sper că se găsește în biblioteci. Anuarul bârgăuan este o lucrare din care ai multe de învățat.”

Volumul de față, al cincilea, intitulat „Bârgaiele între trecut și viitor”, cuprinde numeroase și inedite lucrări, aparținând unor importanți specialiști în domeniu, cunoscători ai zonei, printre care și mulți tineri, pasionați de cunoașterea Țării Bârgaielor.

Am ales ca temă, la cea de a 44-a ediție a Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului din acest an, 2015, schițarea unei virtuale legături între trecutul și viitorul apropiat al Bârgaielor.

Despre viitor au existat numeroase preziceri, dintre care cele mai multe s-au împlinit, cum sunt, de exemplu, cele a lui Nostradamus, a unor călugări din țara noastră și chiar ale unor oameni simpli, așa cum a fost „minunea de la Maglavit” a lui Petrache Lupu, dar și prevederile „proorocului Găbriș” din Tiha Bârgăului, ale cărui premoniții s-au realizat în cea mai mare parte, despre care ne-am propus o mică analiză, în acest număr al anuarului.

Primul care a scris, despre Găbriș, după o minuțioasă documentare, a fost profesorul Titus Wachsmann-Hogiu în cartea „Ceva despre premoniție – Nostradamus versus proorocul Găbriș din Bârgău”, apărută la Editura „Europres”, Bistrița, în 2003, cu o prefață semnată de pr. Ioan Fontu, preotul comunei în care s-a născut Grigore Pop zis Găbriș, pe care îl consideră „un fenomen având dar de la Dumnezeu”, pe care l-au cunoscut mulți locuitori ai Văii Bârgăului și din afara acesteia.

Prezicerile lui Grigore Pop, zis „Găbriș”, acest Nostradamus de Borgo, născut în Borgo Tiha în anul 1861 și decedat în 25 mai 1944, au fost realizate în cea mai mare parte, iar cele care au mai rămas au bătaie lungă, nefiind excluse de a se împlini în viitor.

Aceste preziceri cuprind o serie de întâmplări cu personaje și locuri bine cunoscute, evenimente din istoria locală, fenomene naturale, schimbări socio-culturale, construcții de biserici, drumuri și alte realizări economice, toate exprimate spontan, greu de crezut atunci, dar care s-au verificat, aproape în totalitate, într-un timp relativ scurt, iar unele, ce par incredibile, încă mai sunt în așteptare a se realiza.

Amintesc aici preziceri pe care le-aș numi „în trepte”, care s-au realizat parțial, precum drumul de pe Valea Blajului, despre care Găbriș spunea că „Tot îl vor face și se va tot surupa”, dar a mai precizat, în varianta cunoscută de la mama mea, că „ceea ce vor face ziua, se va dărâma noaptea iar drumul nu se va termina, până când cineva o să găsească acolo o oală, după care vor urma vremuri foarte bune”. În această variantă, premoniția lui Găbriș poate avea continuare în viitor, prin posibile descoperiri geoarheologice care să aducă schimbări benefice pentru întreg nord-estul transilvan.

Identificarea, în centrul comunei Tiha, a unei case unde, spunea Găbriș, „Va veni o vreme când de acolo veți mânca doar pe țâdula”. Casa a ajuns magazin cu produse pe cartelă, dar acum „țâdula” a devenit card, iar dacă facem legătura și cu prezicerea că „A veni o vreme când va cânta dracu la tăta casa”, trebuie să luăm în seamă mai multe etape de dezvoltare ale tehnicii, începând de la aparatul de radio cu galenă, la radio și difuzoare colective, telefoane, televizoare, telefoane mobile și din nou „carduri”, referitor la care venim aici cu precizarea că, în exprimarea sa, Găbriș a folosit cuvântul „drac”, acesta nefiind altceva decât anagrama lui „card”. Rămâne să vedem dacă Găbriș nu a prevăzut cumva, în afirmațiile sale, adevărate metafore, și cipul.

Primăria veche din Prundu Bârgăului, unde bunicul Macedon Vrăsmaș a fost primar

Dacă luăm în seamă prezicerea că „La Frumușaua e mare bine și ușa către răsărit. Cheia e deasupra. Numai acela va putea deschide cine va avea cheia”, constatăm că afirmația este directă și precisă, dar pare mai mult o poveste, deși are și ea un tâlc ascuns, poate o anumită aranjare a pietrelor de deasupra să fie „cheia” pe care cineva ar pute-o descifra. Dar pentru asta sunt necesare cercetări geoarheologice, urmate de săpături bine amplasate și atent executate.

Viitorul „Bârgaielor” a avut o evoluție aparte, care a luat-o cu mult înaintea prezicerilor, aflându-ne astăzi într-o lume total schimbată în ultimele decenii. Această schimbare, binefăcătoare, s-a produs într-un timp relativ scurt, iar planurile și proiectele de viitor încep să se apropie de o lume a fantasticului, dar nu lipsită de posibile pericole nebănuite care stau la pândă.

Niculae VRĂSMAȘ

I. CADRUL NATURAL AL ȚĂRII BÂRGAIELOR

Geografie

Teo VRĂSMAȘ,

Considerații geografice și toponimice privind Țara Bârgăului (Restituiri)¹

Considerații climatice

Caracterizare generală

Clima Țării Bârgaielor este influențată, în mod direct, de așezarea geografică și de relief. Prin așezarea geografică, clima Țării Bârgăului este temperat-continentală moderată, supusă adeseori advecției aerului, polar maritim sau maritim arctic, lucru ce duce la o activitate frontală destul de frecventă. Urmarea acestui fapt este că în timpul iernii, predomină invaziile de aer de natură polar-maritimă sau maritimă arctică din N-V, iar în timpul verii predomină invaziile de aer cald, temperat-maritim, din S-V, datorită faptului că influențele sunt cu precădere vestice și amplitudinile termice diurne și anuale sunt mai mici în Țara Bârgăului decât cele din partea estică, din Moldova, la aceeași latitudine.

În concluzie, datorită așezării geografice, clima Țării Bârgăului, sau mai bine zis topoclima, este determinată de principalele centre barice de acțiune ale masei atmosferice din spațiile continentului european, adică anticiclonele dinamice subtropicale al Azorelor, anticiclonele termice continentale eurasiatice, minimumul asiatic, depresiunile din Marea Mediterană și cele din nordul Oceanului Atlantic. Aceasta înseamnă că dacă masele de aer sunt deplasate din sistemele barice din vest, oceanice, acestea sunt iarna umede și relativ calde, iar vara umede și răcoroase, iar dacă masele de aer sunt de direcție estică, de pe continent, acestea sunt iarna reci, iar vara uscate și calde.

Datorită reliefului intens accidentat, în Țara Bârgăului se manifestă multiple și frecvente particularități topoclimatice, cu toate că munții și văile au protejat întotdeauna, ca o adevărată cetate naturală, aceste minunate ținuturi. Prezența culoarelor depresionare, deschise ca un evantai spre vest, cum sunt: Depresiunea Bârgaelor (Livezile-Prund), cu prelungirile Tiha și Bistricioara și Depresiunea Colibiței, sau terminațiile ilvene ale Depresiunii Năsăudului, precum și Depresiunea Dornelor, deschisă spre est, cu prelungirile Coșnei, Grădinița, Poiana Stampei și Dornișoara, condiționează apariția unor inversiuni termice cu topoclimat diferit. Mai blând, în Depresiunea Livezile-Prund, față de Depresiunea Colibița situată la 800 m altitudine, sau față de topoclimatul din aria munceilor sedimentaro-eruptivi din zonele Ciosa, Piatra Fântânele, cu altitudini de 1000 m. Diferențele au urmări caracteristice: în vestul Țării Bârgăului, spre Livezile, este prezentă vița de vie, pe când în Depresiunea Colibița sau în zona munceilor de la Piatra Fântânele, singura cultură profitabilă este cea a cartofului.

Radiația solară

Durata de strălucire a soarelui în Țara Bârgăului, variază pe anotimpuri și luni. Astfel, în timpul verii, în lunile iunie-iulie-august, aceasta are o valoare ridicată, între 240-296 de ore, iar în timpul iernii, în lunile decembrie-ianuarie este mai scăzută, între 27-50 ore. Durata medie multi anuală de strălucire a Soarelui este de 2000 de ore. Valoarea medie anuală a fracției de insolație este de 0,42. Cele mai mici valori ale acestei fracții, de 0,10-0,20, se înregistrează în anotimpul rece, când durata efectivă de strălucire a Soarelui are valori foarte mici, iar cele mai mari se înregistrează în lunile de vară, de 0,60-0,67 când și durata efectivă de strălucire a Soarelui are valorile cele mai ridicate.

Temperatura aerului

Variațiile de temperatură în Țara Bârgăului sunt în general moderate, atât cele diurne cât și cele anuale. Astfel, temperaturile medii anuale oscilează între 6,8-9,5°C. Cea mai scăzută temperatură medie s-a înregistrat în anul 1922 (6,8°C), iar anii 1937 și 1951 au fost cei mai călduroși (în medie 9,6°C). Pe înălțimile

¹ Fragmente recuperate din manuscrisul monografiei „Țara Bârgăului” (1998), proiectată în 3 volume, de către regretatul profesor Teo Vršmaș, care nu a mai apucat să fie finalizată iar materialele originale, ale voluminoasei lucrări s-au risipit. S-a păstrat denumirea de „Țara Bârgăului”, atribuită de istoricul Vasile Netea și folosită de autor.

ce depășesc 1500 m, în luna ianuarie se înregistrează o temperatură medie de -6°C, iar pe cele de 1000-1500 m, -4°C. În luna iunie, la altitudinea de 1500 m, temperaturile medii ajung până la 11°C, iar în zona munceilor, de 1000-1500 m, la 16°C. Timp de 6 luni, temperaturile medii se mențin în Țara Bârgăului sub 0°C.

Valori medii multianuale ale temperaturii aerului în perioada 1896-1996 (100 ani):

Stația	m	°C
Bistrița	358	8, 2
Prundu-Bârgăului	465 6,	0
Tihuța	897	3, 5
Colibița	793	4, 2

(După datele Stației Meteo Bistrița luate de pe Valea Bârgăului).

Temperatura maximă absolută de 37, 6°C, a fost înregistrată la Prundu Bârgăului în ziua de 16 august 1952, iar temperatura minimă absolută de -33, 8°C, a fost înregistrată tot la Prundu Bârgăului în ziua de 18 ianuarie 1963. Temperatura medie maximă se înregistrează în Țara Bârgăului în lunile cele mai calde ale anului, iulie (17, 8°C) și august (17, 7°C). Cu cât înaintăm însă spre zona înaltă, valorile medii scad, diferențierile mai importante fiind condiționate de expoziția versanților. Astfel, versanții orientați spre N-V, V, S-V, sunt frecvent acoperiți de nori. Versanții adăpostiți (estici) se caracterizează prin predominarea timpului senin. Etajarea climatului în Țara Bârgăului este destul de evidentă. Astfel, în timp ce pe Vârful Heniu cuvertura de zăpadă este prezentă, în Valea Bistriței Ardelene este deja cald și pajiștile sunt verzi. Izoterma de 6-8°C trece prin preajma localității Livezile, în timp ce izoterma de 4-6° prezintă două înrânduri: unul pe Valea pârauului Bârgău (Tiha) și unul pe Valea Bistricioarei. Izoterma de -2°C delimitează, cu aproximație, zona montană de cea depresionară și a dealurilor. Luna cea mai caldă este iulie iar cea mai rece ianuarie.

Se constată că în timpul anului, în Țara Bârgăului, temperatura crește și descrește treptat, fără salturi bruște, dăunătoare plantelor de cultură. În timpul verii nu se produc călduri excesive. În timpul iernilor cu regim anticlinal se creează inversiuni de temperatură, astfel că deasupra regiunilor înalte ale reliefului, aerul este mai cald decât în văile din zona depresionară unde se acumulează aerul rece. Ca urmare a acestor inversiuni termice sunt frecvente în Țara Bârgăului ceața, bruma, norii stratiformi.

Temperaturile medii zilnice sub 0°C (1 oct. -1 apr.), au o durată de 120-160 de zile. În partea vestică a Țării Bârgăului primele înghețuri apar din prima decadă a lunii noiembrie iar ultimele în prima jumătate a lunii martie (cca. 110-120 de zile cu temperaturi negative). Începând cu 1 octombrie se semnalează în mod frecvent zile de îngheț care se mențin până la începutul lui mai (în zonele înalte și în zilele de vară). De pildă, în zilele de 23 și 24 august 1980, a fost înregistrată brumă și îngheț la Prund și Bistrița Bârgăului iar în zona înaltă a nins. Zilele de iarnă sunt în funcție și de relief. Numărul zilelor cu temperaturi de peste 30°C este de 0-7 în zonele montane și de peste 10 în zonele depresionare.

Umiditatea aerului

În Țara Bârgăului, umiditatea aerului este în raport cu altitudinea, expunerea versanților și anotimpurile. Astfel, în zonele depresionare, valorile medii anuale ale umidității aerului, sunt cuprinse între 5-6 g/mc, pe când în zona montană, ating 3g/mc. Este vorba de umiditatea absolută. Diferențele sensibile se simt între anotimpurile extreme. În anotimpul rece valorile medii anuale ale umidității absolute sunt de cca 6 g/mc, iar în anotimpul cald de 9 g/mc.

Umiditatea relativă, în cursul anului, se caracterizează prin următoarele creșteri și scăderi: din august până în decembrie s-au înregistrat cele mai ridicate valori (80-88 %), iar din luna martie până în luna mai cele mai scăzute valori (65-70).

În perioada 1946-1996 s-au înregistrat valori medii anuale ale umezelii relative cuprinse între 70 % (1949) și 75 % (1950-1966).

Nebulozitatea

Valoarea anuală a nebulozității în Țara Bârgăului este încadrată frecvent între 5 și 6. Cel mai mare grad de acoperire a cerului cu nori se realizează în sezonul rece, în luna decembrie atingând valoarea maximă. Anotimpul călduros are cel mai redus grad de acoperire cu nori, în special în luna august.

Presiunea atmosferică și vânturile

În Țara Bârgăului valoarea medie anuală a presiunii atmosferice, în ultimii 25 de ani a fost de cca 978, 3 mb. Valorile cele mai scăzute se înregistrează în perioada aprilie-august iar cele mai ridicate în perioada decembrie-februarie. Astfel, la Prundu-Bârgăului valoarea maximă a presiunii atmosferice a fost înregistrată în luna decembrie 1996, de 998, 3 mb., iar cea minimă în februarie 1997, de 952 mb.

Schimbarea presiunii aerului datorată unor cauze diferite determină și deplasarea maselor de aer, într-un regim neregulat.

Vânturile dominante, din sectorul vestic, înregistrează evidente schimbări ale direcției, de la vară la iarnă, cu intensificări orientate vest-est, dar și pe sectoare rectilinii ale pâraului Bârgău, prin Pasul Tihuța, ori de-a lungul Bistriței Ardelene.

În anotimpul cald, pe versanții montani sunt frecvente brizele de munte și de vale. Văile adăpostite, în general cu direcție de la nord la sud, cum este Valea Secului, se caracterizează prin predominarea calmului. Depresiunile intramontane, de exemplu Colibița, unde calmul este deranjat numai de brize, prezintă un climat moderat, favorabil practicării turismului.

Viteza medie a vânturilor este de 3, 1 m/s, cu predominanță N-NV, iar intensitățile cele mai mari se înregistrează în lunile aprilie-iunie (calmul atinge 3, 7 %) și cele mai scăzute în noiembrie-februarie când calmul atinge 46, 5 %.

Se întâmplă adesea ca intensificările mai accentuate ale vitezei vântului, corelate cu prezența unui strat gros de zăpadă înghețată pe crengile copacilor, să provoace mari pagube în livezi și păduri (doborâturi de vânt) așa cum au fost în anii: 1979, 1980, 1993.

Precipitațiile

Regimul anual al frecvenței precipitațiilor variază de la anotimp la anotimp și de la vest spre est, în raport cu relieful. Astfel, cele mai multe precipitații cad în perioada aprilie-septembrie, ajungând la o maximă de 90 mm în luna august, iar cele mai puține precipitații cad în perioada octombrie-martie, ajungând la o minimă de 7 mm în luna februarie.

Valorile medii multianuale ale precipitațiilor în Țara Bârgăului în perioada 1896-1996.

postul pluviometric	altitudinea (m)	precipitații (mm)
Bistrița	358	680
Prundu-Bârgăului	465	778
Tihuța	897	888
Colibița	793	789

Precipitațiile atmosferice, în Țara Bârgăului, cresc de la V la E și descresc din zona montană, spre zona depresionară, în raport cu altitudinea și expoziția vestică favorabilă ploilor frontale, de la 1000-1053 mm anual la 680-684 mm anual.

Luna cu cantitatea cea mai redusă de precipitații este ianuarie (80-100 mm), iar cea mai ploioasă (peste 130 mm) este iunie. Numărul zilelor cu precipitații este de cca 140. Au existat ani cu un număr mare de zile cu precipitații, care au dus la inundații totale (1970), parțiale (1975) sau reduse la anumite porțiuni. Astfel în anul 1997, în perioada 2-10 februarie, timpul a fost deosebit de friguros dar a urmat apoi de o încălzire rapidă, însoțită de ploi, din care cauză ghețurile existente pe ape s-au pus în mișcare, producând blocaje și inundații mai cu seamă în comuna Bistrița-Bârgăului, în aval de hidrocentrală.

Cantitatea medie lunară de precipitații în Țara Bârgăului													
Stația Alt. (m)		Luna											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
B-ța	358	42, 2	37, 0	37, 5	71, 0	97, 5	128, 5	99, 4	70, 5	56, 3	53, 8	59, 8	47, 8
Tiha	465	41, 1	22, 5	24, 0	62, 0	73, 1	116, 3	96, 4	63, 9	66, 6	49, 4	52, 4	51, 7
Mureșeni	700	36, 3	31, 6	26, 5	66, 7	82, 2	139, 8	127, 4	79, 1	78, 8	62, 6	64, 2	59, 7
Colibița	793	39, 7	46, 3	21, 1	68, 4	87, 0	146, 5	128, 6	91, 7	72, 3	50, 9	68, 8	60, 6

Precipitațiile sub formă de zăpadă cad uneori începând din octombrie, stratul de zăpadă persistând mai mult de 100 de zile. Ninsorile sunt abundente mai ales în zona munceilor sedimentaro-eruptivi (Piatra-Fântânele, Ciosa), unde se produc cele mai frecvente viscoliri de zăpadă, în anumiți ani stratul de zăpadă depășind 100 cm.

Precipitații abundente în Țara Bârgăului s-au înregistrat în anii: 1913, 10 iulie, la Prundu-Bârgăului când s-a acumulat un strat de zăpadă gros de 110 cm; 1955, 1970, 1975, decembrie 1996, când s-au produs și

inundații parțiale însă nesemnificative, februarie 1997. Iarna 1997– 1998 a fost cea mai lipsită de precipitații sub formă de zăpadă din ultimul sfert de secol. A nins doar o săptămână la sfârșitul lui martie 1998. Inundațiile catastrofale, urmare a precipitațiilor abundente din zilele 12-13 mai 1970, s-au produs pe toată Valea Bârgăului în deosebi în aria unor terenuri agricole, numeroase clădiri, fabrica de hârtie din Prundu-Bârgăului și Fabrica de cherestea din Susenii Bârgăului. A fost înregistrată atunci, în ziua de 12 mai 1970, cantitatea de 216, 7 mm precipitații sub formă de ploaie.

În perioada mai-august, ploile sunt însoțite de manifestări electrice (fulgere, tunete), în medie peste 30 de zile pe an. Apar și fenomene de grindină, din aprilie până în septembrie-octombrie. Lunile în care apare mai frecvent grindina sunt mai-iulie (de exemplu puternica grindină din 3 iulie 1993, care a făcut mare prăpăd). Cel mai mare număr de zile cu grindină s-a înregistrat în anii 1970 și 1971. Primăvara și toamna sunt frecvente și fenomenele de brumă și îngheț. În ultimii ani, a crescut și numărul zilelor cu polei.

Flora și fauna

Flora (Vegetația)

Flora Țării Bârgăului reflectă în mare măsură particularitățile etajării reliefului și este dispusă zonal, cu asociații comune întregului lanț carpat, dar în același timp și cu particularitățile condiționate de *tipoclimat, orientarea culmilor, expoziția versanților etc. În repartiziia teritorială a grupărilor vegetale, rolul cel mai important revine: reliefului, climei, solurilor, structurii geologice și acțiunii antropice, la care se adaugă rețeaua hidrografică, circulația sau dinamica atmosferică și orientarea planetelor.

Relieful dispune repartizarea vegetației în trepte morfometrice, începând cu zona depresionară cea mai joasă, de-o parte și de alta a Bistriței Ardelene și afluenților ei și până în etajul înalt alpin. La această etajare, pe altitudine, participă în mare măsură și clima (topoclimatul), structura geologică și solurile, la care se adaugă acțiunea antropică din ultimele două secole, în sensul extinderii suprafețelor cultivate prin defrișări în detrimentul zonei păduroase forestiere. Ținând cont de cele de mai sus putem deosebi în Țara Bârgăului următoarele etaje de vegetație:

Etajul zonei depresionare și de luncă este ocupat astăzi de vetrele satelor din Țara Bârgăului și culturile agricole, era până la prima sistematizare cunoscută, din timpul regimentului de graniță, după anul 1784, zonă inospitalieră în sensul că era ocupată de o vegetație tipic mlăștinoasă și de baltă, continuată de păduri întinse care acopereau cea mai mare suprafață din Țara Bârgăului. Din ce a mai rămas, în zilele noastre, din această floră bogată menționăm sălciile, reprezentate prin: *Salix triandra*, *S. fragilis*, *S. Pururea*; alunișurile (*Alnus nigra*, *A. alba*, *A. incana*, *A. viridis*); plopilor sunt mai rari (*Populus tremula*); treistia (*Phragmites communis*); Stânjenelul de baltă (*Iris pseudocorus*), Limba broaștei (*Alisma Plantage*), Săgeata apei (*Sagittaria sagitifolia*); rogozuri și pipiriguri etc. Pe Valea Secului s-au semnalat și câteva exemplare de liliac sălbatic (*Syringa vulgaris*), apoi: Socul comun, tufărișuri de răchiți etc.

În zona depresionară mai înaltă, pe podereie și terase, s-au instalat pajiștile și fânețele naturale, alunișurile, cărpinișurile, arbuști ca: măceșul, porumbarul, mestecănișurile etc. Pajiștile și fânețele naturale urcă din zona depresionară până în zona montană (zona muncenilor) și se interpătrund cu zona păduroasă. Fânețele și pășunile naturale se întind ca un brâu lat, discontinuu, în jurul zonei montane, începând din zona depresionară până în zona muncenilor (Piatra Fântânele) până în zona Podișului vulcanic al Călimanilor de nord-vest și se revarsă pe plaiurile domoale ale Țării Bârgăului, pădurea retrăgându-se pe măgurile vulcanice.

În concluzie, clima sau topoclima temperat-moderată din Țara Bârgăului este deosebit de favorabilă dezvoltării pădurilor de amestec (fag și rășinoase) sau pure (rășinoase), pajiștilor și fânețelor naturale, pășunilor, culturilor agricole și pomicole.

De asemenea, condițiile climatice sunt favorabile dezvoltării activităților umane (așezări omenești, agricultură, comerț, industrie, turism-agroturism, zootehnie montană etc.).

Etajul fânețelor și pășunilor naturale este o zonă întinsă în cea mai mare parte în zona montană a muncenilor eruptivo-sedimentari din Țara Bârgăului și cea subalpină. Aici domină cinci formațiuni de pajiști naturale de munte:

– Pajiștile de iarba vântului (*Agrostis termis*) cu Pieptănăriță (*Cynosurus cristatus*) și diverse flori multicolore, cu forme curioase. Acestea urcă din zona depresionară până la 900-1000 m. E o adevărată desfășurare să colinzi vara poienile montane din Țara Bârgăului cu ierburi bogate presărate cu margarete grațioase (*Chrysanthemum leucanthemum*), tivite cu petale sidefii, cu aglici (*Filipendula vulgaris*), plăcut parfumate,

ce-și poarta vâlul alb peste pășuni, cu clopoței montani albăstrui-liliachii (*Campanula patula*), ce se risipesc prin fânețe, cu poroinicul cu flori purpurii prin pâraie (*Orchis maculata*), cu garofițele purpurii (*Dianthus carthusianorum*), cu flori albastre de cicoare (*Cichorium intybus*), cu atâtea și atâtea specii de graminee ierboase etc.

– Pajiștile de ovâscior, (*Festuca Porcii*) și golomăț și alte diverse ierburi montane le găsim de la 1000 m în sus, în zona montană a munceilor, fiind importante mai ales pentru fân datorită capacității lor productive mari.

– Pajiștile cu iarba vântului și păiuș, între 1000-2000 m sunt dezvoltate în poienile și pripoarele de păduri mixte, de fag cu molid, preferând o vegetație floristică bogată și variată atunci când sunt folosite ca fânețe naturale și mai săracă când sunt folosite ca pășuni.

– Pajiștile cu păiuș roșu, din pădurile de molid, le găsim la peste 1200 m altitudine, folosite mai mult pentru pășunat de aceea multe s-au degradat și au fost invadate de țepoșică (*Nardus stricta*), plantă furajeră cu randament scăzut.

– Pășunile subalpine și alpine propriu-zise, le găsim în zona montană înaltă la peste 1500 m altitudine, deasupra sau între pădurile de conifere (pripoare, poieni), cu tufărișuri și afinișuri, jnepenișuri etc.

În toată zona aceasta a fânețelor și pășunilor naturale venirea primăverii este întâmpinată de gingașii ghiociei (*Galanthus nivalis*), brândușele liliachii (*Crocus vernus*), ciuboțica cucului (*Primula veris*), albe sau galbene păștițe (*Anemone ranunculoides*), slacul violaceu (*Cardamine glanduligera*) și o sumedenie de alte flori gingașe. Vara, pologul de fân proaspăt cosit te atrage cu mirosul său specific și parfum mirositor pătrunzător ce te îndeamnă la odihnă după o zi însorită și grea de coasă. În fânețele uscate, toamna, ciurul zânelor (*Carlina acaulis*) cu petalele sidefii, se răsfăță în soare, iar tufe și arbuștii îmbracă haine ruginii. Fânețele și pășunile naturale se sfârșesc la marginea pădurilor de amestec sau de molid pur. Zona aceasta de trecere de la fâneță la pădure, prezintă o vegetație specifică reprezentată prin specii ca: scorușul (*Sorbus aucuparia*), măceșul (*Rosa canina*), Păducelul (*Crataegus monogyna*), alunul *Corylus svellana*, iar printre acești arbuști, vestitorii pădurii, se înalță lumânărița pământului (*Gentiana asclepiadea*) și rutișorul (*Thalictrum aquilegifolium*) cu numeroase flori alb-gălbui, plăcut mirositoare.

Etajul pădurilor cuprinde mai întâi pădurile de amestec (foioase plus rășinoase), formate mai ales din fag (*Fagus silvatica*) și molid (*Picea abies*), la care se adaugă: paltinul, frasinul, teiul, arțarul, ulmul, pinul și bradul. În aceste păduri se observă o stratificare a vegetației și anume: un strat al ierburilor (graminee, plumânărița, brebeneii, cocoreii, gălbenelele de munte, crucea voinicului, viorele etc., apoi mușchi și ciuperci diferite; un strat arborescent format din tufișuri și arbuști (alun, soc, păducel etc.) și stratul arborescent propriu-zis format din fag și molid.

Pădurile de conifere cu predominarea molidului (*Abies alba*), sunt mai întunecate și mai reci cu pernițe sau covoare de mușchi și măcrișul iepurelui (*Oxalis acetosella*), merișor (*Vaccinium vitis idaea*), ciuperci comestibile (vinete, hribi, gălbiori etc.) și otrăvitoare, iar în rariști, șlaguri și poieni: mure, zmeură, frăguțe, crizanteme de munte colorate (*Chrysanthemum rotundifolia*) și lăcrămițe cu flori micuțe, albe (*Majanthemum bifolium*), ce se întrec în gingășie cu părăluțele de munte (*Pylora uniflora*), plesnicioasa (*Impatiens noli tangere*), afini (*Vaccinium myrtillus*), răscoace (*Epilobium angustifolium*), salcie căprească (*Salix capraea*), plopul tremurător (*Populus tremula*), pufulița (*Epilobium campestre*), mărăguna (*Atropa Belladonna*), degetărași (*Digitalis grandiflora*), și pe pâraie, flori albastre de nu-mă-uita (*Myosotis silvatica*) și galbene de Piciorul cocoșului (*Ranunculus*).

Etajul subalpin din Țara Bârgăului, aduce în peisaj plante ca: jneapănu (*Pinus mugo*), arinul de munte (*Alnus viridis*), salcia căprească (*Salix capraea*), ienupărul (*Juniperus communia*), tufe de afin și merișoare, sălcii pitice și stirigoaie (*Vera-trum album*), stâncării și pajiști alpine.

Un loc aparte, în flora Țării Bârgăului, îl ocupă plantele medicinale pe care le găsim aproape în toate etajele de vegetație ca: afinul, măceșul, chimionul (*Corum carvi*), cicoarea (*Cichorium intybus*), sunătoare (*Hypericum perforatum*), Coada calului (*Equisetum arvense*), coada șoricelului (*Achillea millefolium*), mușetelul (*Matricaria chamomilla*), pătlagina (*Platago lanceolata*), păpădia (*Taraxacum officinalis*), socul (*Sambucus nigra*) și multe altele.

Fauna (Animalele)

În Țara Bârgăului a fost și este încă o faună bogată și variată, deși în ultimii 100 de ani au dispărut, sau sunt pe cale de dispariție, o serie de specii care sunt ocrotite de lege și se caută împiedicarea dispariției lor. Zona cea mai optimă, din punct de vedere al reliefului și climatului, pentru fauna din Țara Bârgăului și din România, este zona pădurilor. Acolo este casa și masa faunei pe întreg globul terestru. În păduri, viața animalelor începe cu solul și se termină cu ramurile cele mai de sus, ale arborilor. Cel mai numeros sector al regnului animal este cel al insectelor dăunătoare sau folositoare. Astfel, dacă începem cu cele dăunătoare, cele mai reprezentative sunt bostrichidele, ceramiby-cidele și ipidele, din pădurile de rășinoase, alături de care avem un număr mare de coleoptere și lepidoptere. Dintre toate cele mai detestate insecte se pare că sunt țânțarii, cărăbușul de mai (dăunător atât ca larvă cât și ca adult), gândacul de colorado, care se pare că l-am primit ca zestre de pe alte meridiane și nu mai putem scăpa de el, din culturile de cartofi, precum și alte multe insecte dăunătoare pentru culturile agricole.

De la insecte să trecem la păsări care încântă cu trilarile lor pădurile Țării Bârgăului începând de la vrăbii, care iernează la noi, ciori care se înmulțesc vertiginos, în ultima vreme, ciocănitoarea, cinteza, pițigoiul, scortarul, gaița, graurul, mierla, sturzul, cucul, rândunica, codobatura și altele și terminând cu cele, din ce în ce mai rare, sau pe cale de dispariție: șoimul, de la care avem și denumirea unor văi ca: Șoimul de Sus și Șoimul de Jos, uliul, bufnița, viezurele, cocoșul de munte, (Heniu, Gogoșa, Dălbidan, Vulturul), acvila mică (Aquila pomarina), acvila țipătoare mare (Aquila clanga), corbul (Corvus corax), ciuful asiocetus, cucuveaua, athene noctua, stăncuța, corvus monedula, coțofana, pica pica etc.

Rozătoarele sunt prezente peste tot: șoarecele de câmp și de casă (microtus servalis), hârciogul (Cricetus cricetus), șoarecele de pădure (Apodemus sylvaticus), cârțița și altele.

Dintre reptile menționăm șopârlele (Lacerta vivipara, Lacerta viridis), șarpele de pădure (Coluber longissimus), șarpele neted (Coronela austriacă) și chiar vipera în unele zone (Vipera berus). Apoi, broaștele de tot felul (broasca de lac, brotăcelul sau racanelul, broasca răioasă) batracieni cu coadă (salamandra și tritonul).

Cea mai importantă însă este fauna mare, care este reprezentată în Țara Bârgăului prin specii de primă importanță faunistică și cinegetică. De pildă, mamiferele: iepurele de câmp (Lepus europaeus), veverița (Sciurus vulgaris), jderul (Martes martes), pisica sălbatică (Felix silvestris), vulpea (Canis vulpes), râsul (Lynx lynx), pe cale de dispariție, lupul (Canis lupus), viezurele (Meles meles), dihorul (Putorius putorius), nevăstuica (Mustela nivalis), mistrețul (Sus scrofa), ursul brun (Ursus arctos), căpriorul (Capreolus capreolus), răspândit în toate etajele, cerbul (Cervus elaphus). Ultimul zimbru (o femelă), spun cronicile, a fost vânat în anul 1762 de către pădurarul Gorea din Prundu Bârgăului, pe muntele Zimbroaia.

Fr. Sulzer într-o lucrare ce-i apare în anul 1781, amintește de codrii temuți spre Moldova, în care, ca să înaintezi trebuie mai mult să te târăști sub brazi și molizi căzuți la pământ (deci păduri întinse). La fel amintește că începând de la trecătoarea Ghimeș până la Rodna întâlnești „zimbri sălbatici („Auerochsen”) cu bărbi mari și picioarele scurte și groase”²

Din fauna ihtiologică amintim: mreana (Barbus barbus), scobarul (Chondostoma nasus), cleanul (Leuciscus cephalus), lipanul (Thymallus thymalus), înlocuit aproape complet în ultima vreme cu mreana vânată, peștele cel mai răspândit din Țara Bârgăului, zăvoacul (Cottus gobio), boișteanul (Phoxinus phoxinus), grindelul (Cobitis barbatula), obletul (Alburnus alburnus) și porcușorul (Gobio gobio).

Păstrăvul (Salmo trutta fario), foarte răspândit cândva, în Țara Bârgăului, a ajuns acum să fie o raritate. Cândva exista și o păstrăvărie la Colibița, un bazin cu pești la vechea cabană Valea Străjii, iar de câțiva ani un bazin cu păstrăvi la noua cabană a lui Tonea Ioan, tot la Valea Străjii. O altă păstrăvărie se mai află, de mai mulți ani, la moara de pe Secu a lui Grigore Vlad din Prundu Bârgăului. Lacul de acumulare de la Colibița a fost populat cu „păstrăv curcubeu”.

Întreaga faună din Țara Bârgăului a avut și are de suferit și în prezent, din cauza braconajului și poluării. Cel mai mare salmonid dispărut, loștrița (Hucho hucho), din apele curgătoare (Bistrița Ardeleană și Bistrița Moldovenească), precum și cel mai mare mamifer dispărut, din Țara Bârgăului, erau din belșug pe vremea domeniului feudal Apaffy. Urmele zimbrului în Țara Bârgăului au rămas numai în toponimie în denumiri ca: Zimbroaia (1346 m), Zimbru (1234 m), pâraul Zimbrului, Lunca Zimbrului, Podișul sedimentar Zimbroaia.

² Fr. Sulzer, „Geschichte des Transalpinischen daciens”, I, Viena, 1781, pag. 71.

Solurile

Datorită condițiilor pedo-climatice, în Țara Bârgăului, tipurile genetice de soluri se grupează în soluri zonale și azonale.

Dintre solurile zonale amintim: solurile brune acide de pădure și solurile brune podzolice, pe care le găsim la peste 750 m altitudine. Aceste soluri s-au format sub pădurile de amestec și de rășinoase și se pretează pentru păduri, pajiști naturale (fânețe și pășuni) dar cu o fertilitate scăzută și nerecomandate pentru agricultură, exceptând cartoful, ovăzul, inul și plantele furajere, care au urcat până aici.

Solurile silvestre brune și brune-gălbui podzolice, învelesc toată zona deluroasă a Țării Bârgăului. Ele s-au format sub păduri de foioase și au o fertilitate mai ridicată decât cele montane, oferind condiții optime pentru dezvoltarea pomiculturii, culturilor agricole, fânațelor naturale și pășunilor. Aceste soluri prezintă și o diferențiere texturală puternică pe profil, o humificare moderată, formarea argilei și migrarea acesteia și sunt bine reprezentate până la altitudinea de 750 de m de-o parte și de alta a Bistriței Ardelene. Sunt formate pe un substrat sedimentar constituit din argile, marne, gresii și tufuri vulcanice și sub o vegetație de foioase cu o reacție neutră sau slab acidă. Pe aceste soluri se pot dezvolta atât păduri cu productivitate ridicată cât și, prin defrișarea acestora, suprafețe agricole arabile bune pentru cultivarea cerealelor, pentru livezi, fânațe, deoarece au o fertilitate bună.

Din categoria solurilor azonale, cele mai răspândite în Țara Bârgăului sunt solurile aluviale, prezente atât în Depresiunea Tiha-Bistricioara cât și în Depresiunea Bârgăului (Livezile-Prund). Aceste soluri s-au format pe nisipuri și mături, sub o vegetație lemnoasă de zăvoaie (anin, salcie, plop) și asociații ierboase cu *Cynodon dactylon*, *Agrostis alb*, *Phragmites communis* etc. Datorită permeabilității ridicate, au o mare capacitate de înmagazinare a apei, generând straturi suprafreatice care constituie sursa de alimentare cu apă a locuitorilor din zonă.

Solurile de luncă se întâlnesc pe terasele joase, inundabile sau neinundabile, ale Bistriței Ardelene. O parte din aceste soluri au intrat în circuitul agricol fiind larg utilizate pentru pomicultură, legumicultură, cereale, în special porumb, cartofi, fasole și altele.

Atât solurile aluviale cât și cele brune de pădure, din Țara Bârgăului, sunt favorabile practicării agriculturii, fapt dovedit de întinsele suprafețe ocupate cu livezi de pomi fructiferi (meri, pruni, peri, nuci, etc.), cu predominarea soiurilor de măr, fânațe naturale și mai puțin cereale. Îmbunătățirea fertilității acestor soluri este problema de bază a sporirii puterii și capacității de producție. Aceasta se face de obicei cu îngrășăminte organice naturale (gunoi de grajd și din târliri).

Solurile montane au o folosință predominant silvică și subordonat pentru pășunat.

Din punct de vedere fizic, solurile din Țara Bârgăului sunt soluri lipsite de structură sau care își pierd repede structura, fie din cauza excesului de umiditate, sau datorită înclinării pantelor, fie datorită structurii geologice din substrat. Textura lor diferă de la foarte fină la grosieră.

În zona pădurilor, solurile au o eroziune slabă, deci neapreciabilă, dar în zonele despădurite de deal și munte, cu pante mari, solurile sunt erodate puternic, fapt care pune pe silvicultori în situația ca imediat după tăierea pădurii, dintr-o zonă, să se treacă rapid la reîmpădurirea ei, cu foioase sau în general cu rășinoase (molid), specifice Țării Bârgăului.

În zonele unde nu se fac împăduriri, se plantează pomi fructiferi sau se ară conform regulilor agrotehnice, nici într-un caz în lungul pantelor și folosindu-se terasările.

Protecția mediului

Plante ocrotite de lege

Următoarele plante sunt ocrotite de lege: Bulbucii de munte (*Trollius europaeus*), P. Fântânele; Vulturica (*Hieracium transsilvanicum*), P. Fântânele; *Linnaea borealis*, Piatra Cușmei, M-ții Călimani; Zada sau Iaricele (*Larix deciduas*), pădurea Wachsmann, Prundu; Tisa (*Taxus baccata*), Făgetul Mic, M-ții Bârgăului; Rusulița (*Hieracium aurantiacum*), M-ții Bârgăului; *Liliodendron tulipifera* (Tiha Bârgăului, primărie); Regele Brazilor (*Picea excelsa* f. *monstruosa*), Tihuța.

– Bulbucii de munte (*Trollius europaeus*), sunt plante care pot ajunge până la 60 cm înălțime, au frunzele de 5-7 ori palmat-sectate, cu segmentele trifide și dințate pe margini. Au flori solitare cu 5-15 petale de un galben verzui până la galben-auriu, în exterior cu vinișoare verzui, care se acoperă unele pe altele formând o floare globuloasă.

– Zada este un conifer elegant, remarcabil prin frunzișul său elegant și gingaș pe care îl pierde în fiecare toamnă. Are frunzele scurte, aciculare sau așezate în smocuri dese și spre deosebire de celelalte conifere din România se vestejesc și cad în fiecare toamnă. Are un lemn tare și trainic, fapt pentru care a fost denumită și „stejarul munților”.

– Tisa (*Taxus baccata*), este coniferul cu cea mai înceată creștere dar cu o longevitate de 2000-3000 de ani, cu frunze persistente, acicular-lățite, până la 3 cm lungime, flori unisexuat-dioice, cu semințe ovoide de 1 cm (galbulus) și un înveliș cărnos (aril), de culoare roșie, cu un lemn foarte valoros, fără canale rezinifere, cu temperament tipic de umbră, dar, păcat, pe cale de dispariție. În Țara Bârgăului mai există câteva exemplare pe Făgetul Mic din Munții Bârgăului, zona Colibiței.

– Rusulita (*Hieracium aurantiacum*), este o rudă apropiată a vulturicăi, acoperită cu perișori lungi negri, având florile portocalii, până la purpurii. Înflorește în iunie-iulie. O întâlnim în Munții Bârgăului, zona Piatra Fântânele în aceleași locuri cu vulturica.

– *Liliodendron tulipifera*, o specie exotică adusă în curtea primăriei din Tiha Bârgăului în perioada regimentului de graniță, cu flori în formă de lea și frunze mari de 7-12 cm lungime cu o formă caracteristică de liră și fructul un con alungit de 6-8 lungime, este originar din sud-estul Americii de Nord și s-a adaptat destul de bine la Tiha Bârgăului deși este o specie de climat cald.

În Țara Bârgăului se mai pot întâlni și alte plante rare pe cale de dispariție ca de exemplu: Ghintura galbenă (*Gentiana lutea*), în zona Munceilor Bârgăului, în mod cu totul izolat; Crucea pământului (*Heracleum carpathicum*), în Munții Bârgăului; Opaia multicoloră (*Polyschemone nivalis*), în Munții Călimani; Plumânarița (*Pulmonaria filarsckiana*), în Munții Bârgăului; Cadelnița carpatică (*Campanula carpatica*) în Munții Bârgăului; Opațul lui Zavadzkii (*Melandrium zavadzhii*) în Munții Bârgăului; *Campanula alpina*, etc.

La contactul dintre Munții Bârgăului și Munții Călimani, în masivele Piatra Mare, Șoimul și Repedele găsim resturile pinetelor ce dominau odinioară, în Cuaternar, vegetația Munților Bârgăului și a Călimanilor, Pinul Silvestru (*Pinus silvestris* f. *turfosa*), care trebuie ocrotit oriunde-l întâlnim în mod izolat în Țara Bârgăului.

În comuna Prundu Bârgăului, în vechea livadă a familiei Beșa din locul numit „Poderei”, în apropierea bazinului de apă potabilă, se află un exemplar bine dezvoltat de castan bun (*Castanea saliva*). Este interesant cum acest exemplar s-a adaptat atât de bine la Prundu Bârgăului într-o zonă relativ săracă dar propice pentru mestecări și carpen. Cândva, în apropierea acestui exemplar de castan bun se întindea o pădure de mesteceni, care a fost defrișată și terenul a fost transformat în livezi de pomi fructiferi, fânațe și teren arabil. Un al doilea exemplar de *Castanea saliva*, se afla tot în vechea grădină a familiei Beșa, actualmente Mereuță, pe ulița Secu. la cca. 100 m de centrul comunei Prundu Bârgăului.

– Regele brazilor („Regele pădurii” sau „Molidul candelabru” – *Picea excelsa* f. *monstruosa*).

Molid cu port conic piramidal, cu ramurile orientate în toate direcțiile, încâlcite, înghesuite, ce îi dau un aspect de tufă uriașă, un adevărat „monstru” vegetal, caz teratologic rar în lumea plantelor, într-o poiană, proprietatea familiei Vrăsmaș Costan și Lazor din Prundu Bârgăului situată în Pasul Tihuța în imediata vecinătate a D. N. nr: 17, (E. 571), Bistrița-Vatra Dornei (km. 101, 7). A fost o raritate floristică declarată „monument al naturii”, de cca. 25 m, înălțime și 50 cm grosime. A fost, deoarece cu câteva zile înainte de cutremurul din 4 martie 1977, o puternică furtună l-a smuls din rădăcini. A rămas doar locul unde a fost, îngrădit, cu treptele ce coborau din șosea și plăcuța cu inscripția și ... bine-înțeles amintirile despre edițiile „Festivalului de muzică populară Regele Brazilor” care se desfășurau în acest peisaj de basm, despre atâtea și atâtea minunate drumeții și excursii, despre ... dar să lăsăm amintirile să vorbească, acum, la 27 de ani de la moartea „Regelui Brazilor”.

„Au poposit sub el, în ceasuri alese, nenumărați drumeți de pretutindeni. În zilele senine vor fi găsit odihnă și prilej de veselie. În asfințit, în nopțile cu lună, vor fi găsit snoave glumețe și povești de cale lungă, vor fi citit în stele și vor fi înfiripat visuri. În iernile grele, vor fi venit, sub crengile împovărate de omăt, fiarele pădurii și eresurile de taină. Un povestitor cu har le-ar fi putut strânge de sub Regele Brazilor ca, odinioară, patriarhul povestitorilor noștri, Sadoveanu, la „Bradul Strâmb”.

S-au împlinit 20 de ani de când o vehementă și fără de capăt furtună a frânt „Regele Brazilor”. Iată, peste falnica lui frângere și peste frângerea noastră de atunci, s-a scurs mai bine de un sfert de veac. Se așterne peste tot imaginea maiestooasă, nu uitarea!

Regele Brazilor a căzut sub furtună, dar nu s-a spulberat cu ea. Odinioară se încleșta în piatra dură a acestor munți. Astăzi se înalță solemn în nimbul amintirilor.

De decenii, drumeții se deprinseseră să-l caute în poienița de pe malul drept al pârauului Bârgău (Tihuța), după primele serpentine mai de nădejde ale pasului, denumit în acel loc „în vârful la Tepea”. Se pare, cel puțin după spusele bătrânilor, că denumirea ar avea legătură cu „trasul în țeapă, probabil din vremea lui Vlad Țepeș”. Acolo, sub vechiul drum, era Regele Brazilor, un molid cu totul și cu totul deosebit, cu douăsprezece grupuri secundare, lumânări uriașe născute din trupul mamă, răsfirate într-o imensă cupolă conică. Localnicii știau și ei, demult, că este un brad aparte, căci din tinerețe fusese un „târșoc”, un „buhășel” cu creșterea anapoda, neconformă, dar care s-a dezvoltat într-o maiestooasă coroană. A fost botezat pe măsura sa: „Regele Pădurii”, „Molidul candelabru”, „Regele brazilor” și a ajuns prețuit și ocrotit ca monument al naturii. A fost adesea râvnit, încă din tinerețile sale. Când era „de-un corn”, un domn avocat Ciuta din Bistrița, a dorit să-l cumpere cu 300 de arginți și să-l strămute în grădina sa. Va fi fost aceasta spre finele sec. al XIX-lea, în vremea împărăției austro-ungare. Dar stăpânii de atunci nu l-au dat. Între anii 1940-1944, se pare că a stârnit interesul autorităților maghiare de ocupație, care au vrut să-l transporte la Debrecen, unde s-ar fi aflat o Regină a brazilor, pereche. În fața riscului de pierire și a împotrivirii localnicilor, au renunțat, rămânând să strălucească aici, unde s-a născut.

A fost „Regele Brazilor” unic în felul său? Se pare că se mai găsesc în zonă câteva exemplare, cunoscute de silvicultori și de forestieri, prin râpi, la fereală, fără complexitatea și amploarea „Regelui”. Pe un drum forestier, în sectorul Cușma, de asemenea s-ar afla un exemplar modest. Oricum, acestea nu sunt remarcate și consemnate în patrimoniul monumentelor naturii.

Se cunosc încercări mai vechi și mai noi de a-l înmulți. Se pare că nu s-a putut reproduce durabil. Natura atât de darnică, în falnica-i singularizare, i-a refuzat, în schimb, rostul perpetuării. Așa a rămas, „Regele Brazilor”, statornic în poiana sa de baștină, unde rădăcini trainice l-au ancorat în pământul străbun.

A fost „Regele Brazilor”, nu numai un splendid monument al naturii. Devenise, în curgerea anilor și în petrecerea înfrățită cu atâtea generații de oameni de pe aceste meleaguri, un simbol al trăiniciei și statornicieii lor, al trudei și nădejdelor spre mai bine, al înfruntării și biruirii atâtor urgii.

Când furtuna năprasnică l-a rupt, după o zi și-o noapte de sălbatică opintiri, a fost jale și spaimă pe Valea Bârgaielor ... Ca în basmele din strămoși, părea că uriașul cel rău căzuse și întâmplări înfricoșătoare aveau să vină ...

Când s-a fărâmat, Regele Brazilor trecuse de granița unui veac de ani. Noi, care i-am cunoscut petrecerea vieții sale, care i-am trăit pulsația sevei, trufia trupurilor îngemănate și freamătul coroanei fără seamăn, noi, care ne-am frânt cu prăvălirea lui sub urgia dezlănțuită, astăzi ne înălțăm cu zarea în care se așează „Regele Brazilor”, sub poala aceasta de cer cu neclintita-i frumusețe.

Și fiindcă nu mai putem, ca de atâtea ori altă dată, să coborâm în Poiana Regelui, sub coroana-i fastuoasă, vă chemăm inimile și gândurile la o vibrantă prăznuire. Generația noastră este ultima care a trăit povestea și frumusețea vie a Regelui brazilor. Generațiile de după noi îi vor țese, poate, zăriștea de legendă, așa cum a făcut poporul nostru de veacuri, cu frumusețile în care s-a petrecut și s-a înfrățit. Cu o credincioasă admirație, asemenea tuturor celor cărora le-a fost dat să-l cunoască, au fost create minunate poeme, acestui rege al naturii.

Regele brazilor

Eu, Regele eram pădurilor de brad
Și unui veac întreg, semereț i-am stat în vad.
Din trup mi-au odrăslit, cu taină și cu har,
Trup după trup: neasemuit altar!

De-un veac eu străjuiam, prin vremuri – bune, rele –
Din râpi mă înălțam, neabătut, spre stele!
Stăpân domneam aici, sub asprul legământ
Și, câte-urgii trecute, nici una nu m-a frânt!

.....
În crug de făurar, sa-nvolburat smintit,
Un vifor, cum stihia nicicând n-a vrășmășit;
O noapte-nfricoșată orgii a năpustit;
În ceasul de pe urmă, în râpi m-a prăvălit.
Un iad de pleznet orb și mugete din hău,
A răzbătut cumplit, răpus gemutul meu!

.....
Drumeți ce poposeați sub zările-mi senine,
Plecați-vă smerit și vă-nălțați cu mine!
Un veac v-am fermecat în colțu-acest de țară...
Iar, dacă azi, brad rege, de strajă nu mai sunt,
Din soare și din piatră, din veșnicul pământ,
Se întrupează iarăși mărețul legământ:
Alți brazi, mai falnici încă, păduri o să răsară!

Prof. Eudochia Vonica-Ghița (manuscris).

„Bârgăoanii nu au avut un asemenea bărbat căruia să-i spună „Crai”, „Rege” sau „Împărat”, un erou ce fascinează copilăria. Dar au dorit să aibă ceva, ceva drept și frumos, ceva ce nu se mai afla altundeva și și-au ales ca rege al frumuseții și dreptății, ca un simbol de mit, un brad pe care l-au numit „Regele brazilor”! Dar nu un brad oarecare, ci unul cum nu s-a mai văzut, un brad pe care doreai să-l revezi și să-i admiri arhitectura perfectă a ramurilor, gândindu-te că tot atât de drepte și frumoase trebuie să fie destinele oamenilor. Azi nu mai există decât în amintirea celor care l-au văzut măcar o singură dată. ”

Ioan Cernucan („Valorificarea tradiției”, manuscris, 1986)

Oda regelui brazilor

Din trăgănări de doine și scăpărări de-amar
Vin să-ți închin versuri cu frunze
Brad mândru, secular.
Din vremi trecute stai semeț sub culme
Și cânți din crengi când trec pe lângă tine mândre turme
De oi țurcane și berbeci
Mânate de ciobani
Sprinteni sau grei de ani.
Stai singuratic și străjuiești hăul
Sub drumul care leagă Dorna cu Bârgăul
Și privești cu fală ocrotitoare
Adusă să-ți admirăm zămislirea
Aici, la poalele Zimbrii,
Pe vechiul plai al omului și-al oii
Ce-ți poartă cu mândrie și cu dor
Numele de „Rege-al brazilor”.

La rădăcina ta copil pribeag,
Am plâns și-am râs cu cine mi-a fost drag.
Acum, iar lângă tine fac popas
Și-aceste versuri le-nchin și le las
Celor ce te-admiră și suspină
La miros de brad și de rășină.

La rădăcina ta, copilăria,
Stă îngropată-n coajă, cu vecia.
Oamenii te-au declarat chiar sacru
Dar nu ca brad, ca molid candelabru.
Te-au declarat ca „Rege al pădurii”
Și te-au înscris: „Monument al naturii”!
Dar un vânt nebun te-a zmulș din glie
Lăsându-ți locul înfipt în vecie.

Vedeți? Aceasta-i soarta tuturor...
Cât sunt de falnici brazii, dar tot mor.
Și se pare, moartea rău îi doare
De-aceea adesea ei mor în picioare!

Teo Vrăsmaș (manuscris).

Fauna ocrotită de lege

Sunt ocrotite de lege următoarele: Furnica roșie (Formica rufa), Munții Bârgăului; Acvila de stâncă (Pajura) (Aquila Chrysaetos), Munții Călimani; Râsul (Lynx lynx), M-ții Călimani; Cocoșul de mestecăc sau gotcanul mic (Lyrurus tetrax); Fluturile Parnassius (Apollo rosenius), Colibița; Melcul Radix peregra melanopsiformis, Colibița; Cocoșul de munte (Tetrao urogallus), Heniu, Dălbidan, Vulturul. – Furnica roșie (Formica rufa), o mare distrugătoare a insectelor dăunătoare pădurilor noastre și a căror număr de indivizi a scăzut foarte mult datorită exploatărilor forestiere din Țara Bârgăului.

– Acvila de stâncă sau pajura, numită și acvila de piatră, acvila regală, acvila aurie, vultur iepurar etc. (Aquila chrysaetos), semnalată nu până de mult în Țara Bârgăului în Călimanii de NV, e considerată o stăpână a piscurilor muntoase, o stăpână a văzduhului, datorită forței și cruzimei cu care domina mediul de viață în care trăiește. Este o pasăre măreață și frumoasă, ușor de recunoscut după mărimea ei care ajunge la peste 2, 50 m cu aripile întinse. Coloritul în ansamblu este brun-închis (scolatiu), iar coada albă la bază se termină printr-o bandă lată neagră.

– Râsul (Lynx lynx) sau „pantera Carpaților”, este un mamifer răpitor dintre cele mai sângeroase, ce trăiește mai ales în pădurile de pe Podișul vulcanic al Călimanilor de NV în Țara Bârgăului, păduri greu accesibile și cu stâncării, urcând până în zona subalpină (Stâncile Tătărcilor, Valea Repedele).

În Țara Bârgăului în urma exploatărilor forestiere și construirii a numeroase drumuri forestiere precum și a barajului de la Colibița, se pare că râsul a dispărut complet. Ultimul exemplar vânat pe Repedele de către regretatul vânător George Greab din Prundu Bârgăului, se pare că s-a întâmplat cu 20 de ani în urmă.

– Cocoșul de mestecăc (Lyrurus tetrax), cu coada în formă de liră, mai mic decât cocoșul de munte dar tot atât de frumos. Masculul are culoarea dominantă neagră, cu reflexe metalice. Capul, gâtul, pieptul și baza cozii sunt albastre cu reflexe violet-metalice; spatele și aripile sunt brune; flancurile și partea ventrală sunt negre lucioase; pe curbura aripii poartă o pată albă; pe aripă are două benzi albe; coada este de culoare neagră, etc. Femela are culoarea principală brun-ruginie palidă, cu pete negre dispuse vârstat. În prezent se pare că a dispărut complet din Țara Bârgăului (Munții Călimani) și se mai găsește în Munții Rodnei (Anieșul Mare, Mihăiasa, Bătrâna) și în Munții Maramureșului.

Liviu Rebreanu consemnează în anul 1950, într-un articol, că a observat rotitul cocoșului de mestecăc în Munții Călimani (1938). I. Philipovici într-un articol din revista „Ocrotirea naturii”, nr. 5 afirma că personal a identificat prezența cocoșului de mestecăc pe Dealul Negru din Podișul Călimanilor de NV și pe Tomnatecul.

– Fluturile Apollo (Parnassius Apollo rosenius), este o raritate faunistică semnalată doar în munții înalți pe când în Țara Bârgăului mai poate fi întâlnit în sectoarele de stâncării golașe ale masivelor Piatra Mare-Piatra Bridirelului pe versantul drept al Bistriței Ardelene (deci la joasă înălțime). Fluturile Apollo ajunge la anvergura (distanța cea mai mare dintre extremitățile aripilor) de 7-9 cm., deci poate fi încadrat în categoria fluturilor mari din fauna noastră. Acest fluture mare și deosebit de gingaș, are aripi albe, aproape transparente. Aripile posterioare au fiecare câte 1-2 pete rotunde roșii, cu centrul alb și cu un cerc terminal negru. Larvele trăiesc pe iarbă grasă (Ledum) și ochii șoricelului (Saxifraga).

Este cunoscut faptul că în anii deceniului patru al secolului nostru au fost capturate multe exemplare de fluturi Apollo în scopuri comerciale și foarte bine renumerate de către colecționarii de fluturi. Ing. Rosler

Rudolf din Bistrița afirmă că în ultimii ani a căutat cu multă insistență să mai găsească măcar un singur exemplar de fluture Apollo, dar nu a mai reușit.³

– Melcul (Radix peregra melanopsiformis), este semnalat în Țara Bârgăului tot de către ing. silvic Rosler Rudolf⁴ în bazinul superior al Bistriței Ardelene, Depresiunea Colibița. Specia tipică este răspândită în întreaga Europă începând cu țările din jurul Mediteranei până în părțile cele mai nordice, ca Islanda, Scandinavia, Finlanda, iar în est prin întreaga Rusie, prin Caucaz, Asia Mică, Siria, Asia Centrală și Nordică. În țara noastră ca de altfel în întreaga Europă este o specie foarte comună. Nu același lucru se poate spune despre forma melanopsiformis, care a fost găsită și descrisă pentru prima dată de către naturalistul J. Wagner, în anul 1942 în Munții Călimani (Depresiunea Colibița), deoarece până în prezent nu au fost identificate și alte locuri în țară sau în lume, în care ar mai trăi acest melc.

În Depresiunea Colibița trăiește la o altitudine de 1200 metri în zone mai line și cu o albie stâncoasă a pâraielor din bazinul Colibiței. Nu are nici o importanță practică nefiind comestibil, ci numai o importanță pur științifică. Datorită rarității sale în lume, merită o deosebită atenție și o ocrotire din partea tuturor iubitorilor naturii.

– Cocoșul de munte (Tetrao urogallus), este un galinaceu care trăiește prin pădurile de conifere din Europa și Asia. Masculii au un colorit de o mare frumusețe: negru pe cap și pe gât, negru-verzui pe piept, negru-brun pe spate, coada neagră, sprâncenele groase și catifelate de culoare roșie, etc. Femela este cafeiniu-ruginie. Cocoșul de munte poate fi vânat primăvara în timpul rotitului, pe baza unei autorizații speciale, deoarece numărul exemplarelor acestui tetraonid au scăzut foarte mult în timp. Găina nu se vânează, ea se bucură de o protecție deosebită. În Țara Bârgăului trăiește în zona înaltă a coniferelor montane: Heniu, Oala, Dălbidan și Prislop.

În ziarul „Ecoul” nr. 479/11 iunie 1972 ni se semnalează un caz rar: „Pe pâraul Prislopului șeful de brigadă I. Stark l-a condus pe copilul din fotografie la o bătaie de cocoși de munte pentru a face „cunoștință” cu această pasăre măiastră.

La orele 5 dimineața, au auzit primul cântat de cocoș manifestat printr-un clămpănit subțire. Nu mult după aceea, cocoșul, fâlfâind din aripi, a aterizat din brad, într-un foșnet gălăgios, greoi, apropiindu-se de copil care era tupilat și, lângă el avea o pătură cu care să se acopere împotriva frigului. Cocoșul s-a repezit spre pătură, iar copilul cu prezență de spirit s-a năpustit asupra lui, prinzându-l. Este un caz extrem de rar întâlnit până acum.”

Articolul redat mai sus nu este semnat de nimeni și nici nu este consemnat numele copilului din fotografie.

Ceea ce este trist în fauna Țării Bârgăului este faptul că multe specii valoroase sunt pe cale de dispariție totală, datorită braconajului și extinderii fără precedent a exploatărilor forestiere, modificării bazinului hidrografic al Bistriței Ardelene în urma construirii barajului de la Colibița și a lacului de acumulare precum și lipsei ocrotirii permanente și protecției mediului într-un mod categoric. În schimb unele specii se înmulțesc așa de mult încât în anumiți ani devin un adevărat pericol pentru gospodăriile bârgăuanilor.

Un alt caz deosebit a fost cel al bătrânului Ioan Beudean din Mijlocenii Bârgăului, paznic la cireada de vite a cetățenilor din sat, care la un moment dat a dispărut. Fiind căutat zile la rând pe „Dealul Tănase”, în cele din urmă l-au găsit cu ajutorul organelor de poliție într-o pădure sfâșiat și cu urme evidente că a fost atacat și omorât de un urs.⁵

Locuitorii Văii Bârgăului au sesizat mereu faptul că, în ultimele două luni, multe oi și vaci au fost atacate și chiar mâncate de către lupi și urși.⁶

Ultima aventură cinegetică a fost semnalată în zilele de 22 și 23 iunie 1971 în locul numit „Sunători”, de pe raza localității Mureșenii Bârgăului, unde au fost sfâșiate trei vaci cu lapte. E adevărat că în „epoca de aur”, urșii erau atât de ocrotiți și îngrijiți, până venea „odiosul” să-i împuște. Urșii își făceau pur și simplu de cap, intrând chiar în ogrăzile și grajdurile sătenilor. Dacă la urși și la lupi mai adăugăm și mistreții, care fac ravagii în plantațiile de porumb și cartofi, ne dăm seama de felul echilibrului ecologic existent în Țara Bârgăului.

Mai este interesant de știut și faptul că apar și unele specii din alte zone geografice, depărtate de Țara Bârgăului. Astfel, într-un număr din ziarul „Scânteia” din anul 1970, la o rubrică de curiozități intitulată „cinegetice” se consemnează următoarele: „În Munții Bârgăului, unde după cercetările naturalistului clujean

³ Rosler Rudolf, „Un fluture rar”, Ecoul nr. 426/09 04 1972.

⁴ Ibidem „Un melc rar”, Ecoul nr. 378/13 02 1972

⁵ „Ecoul”, nr. 208/28 07 1971

⁶ „Ecoul”, nr. 211/31 07 1971

Alexandru Filipescu, a fost vânat, la sfârșitul sec. al XVIII-lea, ultimul zimbru, continuă să trăiască numeroase specii de animale sălbatice, oferind vânătorilor adevărate surprize. Astfel, inginerul silvic Rösler Rudolf din Bistrița, a observat pe Valea Stejarului, un șacal dintr-o specie originară din Asia. O altă raritate cinegetică semnalată pentru prima dată în Transilvania și respectiv în Țara Bârgăului, este notul sau câinele-jder ori bursucul cu barbă, originar din Siberia și China. Un exemplar a fost prins, într-o cursă de lup, lângă localitatea Josenii Bârgăului.

Rezervații naturale în Țara Bârgăului.

În Țara Bârgăului sunt următoarele rezervații: Rezervația peisagistică complexă „Valea Repedei” („Repedele”), com. Bistrița Bârgăului; Rezervația botanică, Piatra Fântânele, com. Tiha Bârgăului; Rezervația peisagistică „Cheile Bistricioarei”; Stâncile Tătărcilor, com. Bistrița Bârgăului; Rezervația hidrologică „Tăul Zânelor” (M-ții Călimani); Rezervația hidrologică „Lacul Colibița”; Rezervația geologică, neck-ul detunatic, Piatra Fântânelelor.

Rezervația peisagistică „Valea Repedei” (Repedele). Valea Repedei, afluent pe stânga al Bistriței Ardelene, își are izvoarele în partea nordică a Călimanilor de NV, într-o zonă cuprinsă între vârfurile Piatra lui Orban și Poiana Calului (Podișul vulcanic al Călimanilor de NV). Foarte interesant că pe distanța de numai 7 km dar pe o grosime a albiei care atinge cca. 300 m în roci vulcanice, Valea Repedei și afluenții săi au feres-truit formațiunile eruptive ale Podișului Călimanilor de NV, la limita oarecum al acestuia și Munții Bârgăului, deoarece substrat, platoșa Călimanilor se întinde până în Piatra Bridireului.

Această feres-truire a creat un peisaj de basm în Munții Călimani, cu o morfologie deosebită, condițio-nată de o evoluție geologică complexă.

În consecință și Valea Repedei e complexă. Asistăm aici, pe Valea Repedei la o serie de cicluri erup-tive și petrografice deosebite, de vârste diferite, la care se adaugă eroziunea fluvială, torențială, glaciară și nivală cât și procesele de dezagregare foarte intense (criogenetice), care au transformat foarte mult întreg relieful Munților Călimani. Așa se face că Valea Repedei apare ca o vale adâncă cu profil transversal îngust și relief variat ca înălțime, cu o morfologie și litologie aparte. Astfel, apar forme rotunjite, formate din material de explozie vulcanică puternic cimentat precum și forme semețe cu versanți abrupti, rămase prin înlăturarea formațiunilor vulcanice mai friabile. Vale Repedei a tăiat placa de aglomerate vulcanice pe o grosime mare, având în unele sectoare aspectul de chei înguste, cu martori de eroziune, de forme și mărimi foarte diferite, ce o străjuiesc aproape pe toată lungimea.

Pe ambii versanți ai Văii Repedei abundă formațiuni erozionale variate, sub forme de: „stâlpi”, „zi-duri”, „ciuperci”, „apostoli”, etc., stânci uriașe cu forme bizare, datorate eroziunii diferențiale intense, care a condus aici la abrupturi petrografice cu o litologie complexă, de natură vulcanică, cu granulație diversă. Cele mai ușor erodate au fost intercalațiile mai fine, alcătuite din cenuși vulcanice, comparativ cu aglomeratele puternic cimentate și lavele andezitice consolidate, care au desăvârșit peisajul de pe Valea Repedei, atât de diferit și de interesant, cu un farmec aparte, variat, cu pereți verticali, turnuri, piramide, care apar ca niște cetăți ruinate și martorii ale unor mari înălțimi care dominau cândva aceasta parte de zonă montană a Țării Bârgăului. Toate aceste stânci curioase, cu aspect ruiniform, sunt impresionante, atât din punct de vedere mor-fologic cât și prin faptul că sunt încadrate într-un peisaj de conifere semețe ceea ce le dă o frumusețe aparte.

Valea Repedei (denumire de la latinescul „rapidus”) este aproape unică, în Țara Bârgăului, datorită peisajului oferit de sculpturile geologice, dăltuite prin eroziune în rocile vulcanoclastice, de un pitoresc greu de egalat.

Ocrotirea acestei zone este absolut necesară și considerăm că este una dintre rezervațiile de primă atenție, în domeniul protecției mediului.

Toponimia Țării Bârgăului⁷

MOTTO:

„Urcați pe Bistrița noastră spre izvoare...
Numele lui vine din slavonă, însemnând „Repedea”
Urcați spre izvoare. Acolo unde încep munții nu veți mai
găsi acest hidronim. Acolo există doar: Colbul, Dălbidanul,
Stegea și ... Repedea. Numele slavon nu a ajuns până în
munți. Acolo au rămas pământeni și vechile denumiri s-au
păstrat. S-a păstrat și istoria (...) Izvoarele sunt totdeauna
românești. (...) Urcați râurile spre izvoare și veți
înțelege că „Apa trece dar pietrele rămân”!

(Radu Beșuanu, „Apa trece, pietrele rămân”,
„Răsunetul” 1323/04. 03. 1995)

Considerațiuni istorico-geografice și etno-lingvistice.

Toponomia Românească, este o adevărată „carte de istorie și geografie” a poporului român, carte oferită cu dumnezeiască generozitate de un cadru natural ca nicăieri în altă parte a lumii pământene, carte care conține dovada incontestabilă a continuității, permanenței și dăinuirii noastre de milenii pe meleagurile românești carpato-danubiano-pontice, prin oronimele și hidronimele ei, cu sensuri ce provin dintr-un fond de bază comun al lexicului daco-roman, cu rădăcini vechi eskuare, hiperboreene, ariene și tracice.

Numai citind în această mare carte – toponimia românească – și descifrând-o, din vremile străvechi când a fost concepută oral și păstrată oral în denumirile munților, dealurilor, câmpiilor, apelor și așezărilor omenești, denumiri transmise tot oral multă vreme, până au fost scrise, din generație în generație, din tată-n fiu, din moși-strămoși până în zilele noastre, numai așa vom putea scrie adevărata istorie a poporului român. Aceasta cu atât mai mult cu cât suntem pomeniți în istorie sub nume diferite ca: eskualdui, hiperboreeni, traci, carpi, daci, geți, romani (romanoi), vlahi, valahi, rumâni, moldoveni, munteni, ardeleni, români, dar indiferent cum ne-au numit unii sau alții, noi am rămas aceeași de milenii, pe acest pământ al Daciei străbune, miraculos păstrat și sfințit cu sângele, sudoarea, lacrimile, suferințele și bucuriile noastre, cu hărnicia și ospitalitatea noastră, cu minunatul nostru folclor, cu dârzenia și vitejia noastră, cu vitalitatea noastră, cu minunatul nostru folclor, satele și orașele noastre, cu idealurile și năzuințele noastre, cu portul și limba noastră, cu credința noastră ca popor născut creștin, cu tot ceea ce avem bun și rău în noi.

Suntem aici de când e-această glie...
Suntem de când este pădurea...
Suntem aici de când purtăm o ie
țesută-n dor, croită cu securea.
Suntem aici de când e cerul albastru...
Suntem aici de când sunt munți înalți...
Suntem aici purtând vârstă de astru,
de Dunăre, de Mare, de Carpați...

(Teo Vrăsmaș, manuscris)

E de ajuns să-i privim pe țărani noștri de astăzi, cât mai avem țărani autentici, și vedem în ei chipurile strămoșilor noștri. Țăranul român și-a păstrat portul și limba, obiceiurile și datinile, cu o sfințenie de invidiat. Să luăm de pildă limba. Noi, nu putem fi de acord cu acei cercetători lingviști care susțin că limba română este o limbă plină de influențe străine provenite de la popoarele migratoare (goți, slavi, cumani, pecenegi, unguri, și alții). Este adevărat că avem multe neologisme în limba română literară, dar limba vorbită de țăranul român, limba română populară, este mai curată decât limba literară în privința oricăror influențe străine. Țăranii români – talpa țării în toate vremurile – sunt singurii moștenitori și păstrători de zestre ai unui neam ce a dăinuit fără întrerupere în marea familie a „tracilor” și a creat o spiritualitate pe care s-a clădit mai târziu civilizația celor cunoscuți în istorie sub denumirea de „arieni”. Acest lucru putem să-l dovedim astăzi oricui

⁷ Datele din această lucrare sunt prezentate după manuscrisul lui Teo Vrăsmaș, publicate în monografia lui Niculae Vrăsmaș, *Prundu Bârgăului – o vatră străveche*, Editura Karuna, Bistrița, 2007

cu numeroase vestigii și tezaure paleontologice și arheologice, cu izvoare istorice scrise și nescrise, dar mai ales cu limba și toponimia locurilor și oamenilor.

Cel mai vechi strămoș al nostru, *Australeantropos Oltenienensis*, a trăit în zona Bugiulești din Valea Grăunciorului jud. Vâlcea, cu 1. 800. 000 – 2. 000. 000 de ani în urmă. Este deci normal ca primul limbaj omenesc din emisfera boreală să fi apărut pe teritoriul țării noastre. Apoi, nu este de neglijat faptul că vechii eleni care au plecat în jurul anului 2000 î. e. n. din Transilvania noastră, considerau că Polul Nord se află în Munții Carpați și numeau locuitorii de la nord de Istros cu epitetul de „hiperborei”. Dacă ne gândim bine acest pol nord a existat cu adevărat în Carpații noștri, sub forma ghețarilor. De aici se poate emite ipoteza că omul, cu cel puțin 17250 de ani î. e. n. avea un limbaj suficient definit încât să poată transmite urmașilor săi informații cu privire la prezența ghețarilor în Munții Carpați.

Dacă privim fenomenul lingvistic în sistem geantropic și în contextul vechimii omului în țara noastră, ne putem ușor da seama că, apărut în spațiul carpatic, el a migrat în perioada ultimei glaciațiuni (Riss-Würm), în zone mai calde, deci spre sud și vest, revenind parțial sau total odată cu retragerea ghețarilor. Numai așa se poate explica și înțelege de ce popoare din Orientul Apropiat, India, nordul Africii (berberii) și vestul Europei, din Istria și până în Scoția, au în limbajul lor cuvinte românești, deși contactul cu aceste popoare, în perioada istorică, a fost practice inexistent. Să vedem câteva exemple.

Printre limbile înrudite cu daco-româna, total omise din repertoriul filologic actual, este și eskuara, vorbită de eskualduni (poporul basc), care ocupă zona denumită Eskual-Herria sau Țara Bascilor din Pirineii Occidentali, aparținând Spaniei și Franței. Identitatea de vechime (cca. 10. 000 de ani) a picturilor rupestre de la Cuciulat-Sălaj și din Pirinei nu este o simplă coincidență ci o dovadă de netăgăduit a nivelului similar de dezvoltare a două ramuri ale aceluiași popor, ramificat, poate, nu cu mult înainte de a lăsa posterității aceste vestigii picturale de o valoare inestimabilă.

Potrivit unui studiu întocmit de Paul Tonciulescu limba noastră conține cca. 270 de etimoane comune cu eskuara, având aproape 2000 derivate, ajungându-se astfel la un total de aproximativ 2500 de vocabule de origine daco-eskuară. Aceste urme incontestabile ale unui grai primitiv se întâlnesc în toponimia daco-română cu preponderență în Podișul Transilvaniei și în regiunile subcarpatice, fapt ce poate determina zona de unde au migrat strămoșii sau o parte din strămoșii eskualdunilor de azi. Câteva exemple de etimoane eskuare, cu sensul primitive din eskuară și corespondentul onomastic daco-român, sunt relevante în dovedirea permanenței:

– BORDA = casă de țară, termen sinonim cu „BORDEI” de la noi, foarte frecvent și în Țara Bârgăului; apoi localitățile: BORD (Mureș), BORDEA (Neamț), BORDEI VERDE (Brașov), BORDEI-HALTĂ (Dolj), BORDEENII MARI și MICI (Prahova), BORDEȘTI și BORDEEȘTII DE JOS (Vrancea) și altele;

– ERREXINA (se citește ereșina): com. RĂȘINA (Gorj), com. RĂȘINARI (Sibiu) și altele;

– PAGO = fag; fagus; Făgădău = loc cu fag; orașul FĂGĂRAȘ (Brașov), com. FĂGET (Iași, Alba, Bacău, Dolj, Prahova, Timiș), FĂGETU (Argeș, Dâmbovița, Prahova, Suceava, Vrancea), VALEA FĂGETULUI, FĂGETU DE SUS și de JOS (Alba), FĂGETEL (Bacău, Harghita, Hunedoara, Bistrița-Năsăud (com. Bistrița-Bârgăului, Colibița));

– BORTA = Poartă (Pasul „Poarta”, Bucegi, „POARTA CĂLIMANILOR” (jud. Bistrița-Năsăud, Colibița));

– BAL TSA = baltă (Balta Albă, Balta Neagră, ... 16 localități și alte multe toponime, oronime, hidronime, etc., etimoame de o foarte mare vechime dat fiind faptul că originea eskualdunilor nu este consemnată în nici o lucrare a scriitorilor antici, ceea ce presupune migrarea lor din spațiul carpato-danubiano-pontic în perioada ultimei înrăutățiri a climei în țara noastră (cca. 10. 000 de ani î. e. n) și presupune o perioadă lungă de conviețuire daco-eskualdună, dovadă menținerea acestor etimoane comune).

Un alt exemplu interesant ni-l oferă bogatul dicționar *Wörterbuch Sanskrit-Deutsch* de Dr. Doc. Klaus Mylius, Leipzig, 1975, pe care dacă îl răsfoim, fie și la întâmplare, găsim în el nenumărate cuvinte sanscrite a căror asemănare cu unele cuvinte românești, merge uneori până la identitate totală atât ca formă cât și în conținut. Să luăm câteva exemple de cuvinte românești cu diferite etimologii și să le punem alături de cele sanscrite și rămânem uimiți. De exemplu:

A) – cuvinte românești cu etimologie necunoscută:

– SUTĂ, sata = sută;

– CĂRPĂNOS, karpanya = a se văita, zgârcenie, sărăcie;

– PĂCALĂ, pagala = smințit, țicnit (însușirile lui Păcală);

B) – cuvinte românești cu presupuse etimoane latine neatestate, pe care unii lingviști le consideră de origine geto-dacă:

– DĂRĂMĂ, dariman, darma = distrugere, sfărâmător;

– VĂTUI (ied de un an), vatu = tânăr, și altele;

C) – cuvinte considerate ca împrumuturi din alte limbi:

a) – din limba slavonă:

– DÂRVAR (slujitor care aduce lemne din pădure la curțile domnești și boierești), darava, daravahara
= care aduce lemne;

– MIED, mādhu = miere, băutură dulce;

– MÂNDRU, mandra = drăguț, plăcut, și altele...

b) – din limba bulgară sau sârbo-croată:

– CÂRPĂ, karpata = cârpă;

– JIVINA, jiving = viu, ființă;

– PLUTA, pluta = care înoată, și altele...

c) – din limba turcă:

– CALP, kalpa = la fel, asemănător;

– DARAC, daraka = care sfâșie;

– HAZ, hasa = râsete, glumă;

d) – din limba maghiară:

– PANDUR, pandur = albicios, spălăcit (costumul pandurilor era alb, în schimb grecii îi porecleau pe daci „albicioși”, „spălăciți”);

– URIAȘ, urjas = putere, forță;

– VICLEAN, vicalana = călător, lăudăroșenie;

e) – din limba germană:

– ȚANC (vârf stâncos), țanca = vârf de munte;

D) – cuvinte cu etimologie necunoscută, cărora totuși unii savanți români și străini le atribuie origine autohtonă preromană;

– BALA, BALAUR, bala = forță, putere stăpânitoare, nume de zei, demoni și bărbați;

– MAZARE, masura = linte;

– MUGURE, mukula = mugure, și altele... Și în sfârșit...

E) – cuvinte cu etimologie latină sigură:

– A CÂNTA, kantha = gâtlej, voce;

– A DA, da, dadati, datte = a da, dăru, dat;

– DINTE, danta, dantura = dinte, cu dinți mari;

– ÎNCOTRO, kutra = încotro?;

– MARGINE, mârgena = de-a lungul;

– NUME, nàman = nume;

– NAS, nas = naș;

– OM, om = OM... și multe altele...

„Din timpuri străvechi, vine spre noi, una din cele mai fermecătoare rugăciuni budiste: „OM MANI PADME! HUM”. Dintre cele patru cuvinte, să ne oprim asupra particulei lexicale „OM”, sacră în limba sanscrită, o interjecție solemnă care invocă divinitatea. Semnificația ei este mult mai profundă și mai complexă deoarece sensul ei sacru s-a păstrat chiar dacă, particular „OM”, azi ne apare ca substantiv comun, acesta mai păstrează în el semnificații adânci care atribuie calități deosebite persoanei care este „OM”. Astfel cuvântul „OM” poate deveni o punte de legătură, între spațiul carpato-danubiano-pontic și cel indian, o punte trecând prin trecutul îndepărtat.

Dacă ar fi doar oronimul „OMUL” din Bucegi, toponimul ar putea fi explicat, dar el, nu este singurul loc din Carpații românești cu acest nume. Mai există și în Piatra Craiului, „LA OM” (2232 m); mai există și cel mai înalt vârf din Munții Suhard, „OMUL” (1932 m), aproape de Țara Bârgăului; mai există tot aproape de noi, în Munții Rodnei, vf. „OMULUI” (2134 m); mai există în Munții Căpățânei vf. „OMU” (1565 m) iar mai jos la 1110 m altitudine, „POIANA OMULUI”. În Munții Giurgeului există âul „OM”; iar piciorul de munte care urcă spre vf. Suru din Munții Făgăraș (2283 m) se numește „PLAIUL OMULUI”. Dacă la cele de mai sus mai adăugăm și „DEALUL LOMULUI” din obcinele Bucovinei, înseamnă că lista poate continua.

„Oare care este izvorul acestor toponime? Nu faptul că muntele a fost gazda zeilor, loc sfânt păstrător de vechi taine? „OM” este un simbol sacru și nu este întâmplător că acest nume îl poartă vârfuri de munți, și locuri din munți, care, cândva, au avut semnificații adânci în conștiința vechilor locuitori de pe aceste meleaguri.

Dar celebra statuie a lupoaicei alăptând pe Romulus și Remus întemeietorii Romei după legendă, există în mai multe orașe din țara noastră, ca simbol al romanității neamului românesc, care nu e spune nimic? Nu cumva Romulus și Remus, fii lupoaicei, erau sub protecția zeului LUP-MARTE ce-și avea reședința în munții daco-geților, în Carpați, și conform lui Virgiliu era protectorul câmpiilor getice? Dar „LUPUL”, celebrul steag al daco-geților nu e spune nimic? Îl regăsim și în scrieri și figurat pe Columna lui Traian. Se pare că lupul făcea parte din viața spirituală a dacilor care se considerau asemănători lupilor. După Strabon, dacii sar fi numit mai întâi „DAOI” care în frigiană înseamnă „LUP”. Să mai remarcăm și faptul că APOLLON marele zeu al hiperboreenilor de la nord de Dunăre, era numit de către greci „LYCAGENETUL” adică „Cel născut din lupoaică”. Mai există și zeul „DAUNUS” (de la Danubius), care amintește nu numai de fluviul Dunărea ci și de cuvântul ilir „DHAUNOS” = lup.

În folclorul Munților Apuseni se întâlnesc relatări despre „oameni-lupi”. Chiar părintele istoriei „HERODOT”, povestește că „NEURII”, care în sec. al V-lea î. e. n. locuiau în nord-estul Transilvaniei (teritoriu în care intră și Țara Bărgăului), aveau obiceiul ca o dată pe an să se schimbe în lupi pentru câteva zile. Deci lupul a fost un animal simbol al locuitorilor din Carpați. Dacii erau lupi, fii de lupoaică, înaintea mitului cu cei doi întemeietori ai Romei, Romulus și Remus. Iată de ce statuile cu lupoaica cu cei doi copii, care sugerează rădăcinile neamului românesc, au semnificații mult mai adânci.

Să luăm și câteva exemple din limba greacă. Există o serie de similitudini între unele cuvinte ale limbii românești ale limbii române populare (țărănești) și unele cuvinte din limba greacă cultă veche. De pildă cuvântul „DEDAA” = a instrui, din limba greacă cultă veche, este sinonim cu „a se deda” („a se deda cu munca”, cu meseria, unul cu altul, etc.) din limba română populară, foarte frecvent și în Țara Bărgăului. Cuvântul „AGRIDION” din limba cultă veche, înseamnă „bucătică de pământ în câmp” și este sinonim cu cuvântul românesc „GRĂDINĂ” („am fost cu vaca la grădină”, „am de lucru în grădinuță”) foarte frecvent și în Țara Bărgăului. Un alt cuvânt grecesc, „POIA” = iarbă, are sinonimul în românește de „POIANĂ”, care înseamnă loc cu iarbă în mijlocul unei păduri. Apoi, cuvântul „DUȘMENEA” = dușmănie, are același înțeles și în limba română de „dușmenos” (dușmănos). Lingviștii noștri sunt de părere că, cuvintele „dușman”, „dușmănie”, „dușmănos”, sunt de origine turcă. Un alt cuvânt cu o adâncă semnificație este „BROMA”, în care „o” este înlocuit cu „omega” și care înseamnă „ceea ce a fost mâncat (ronțăit, resturi)”. La noi există și expresia populară românească: „Ce mâncăm astă seară nevastă?”, „Ce bruma om mai găsi, omule!” (Expresia o găsim în poveștile românești). Cuvântul „AMOLGOS” = timpul când se mulge (dimineață și seara), sugerează modul cum s-a născut un alt cuvânt în limba română: „AMURG”. Oare nu astfel o fi strigat baciul dac către ciobani: „veniți feciori, s-a făcut a mulge” (amurg).

După cum se știe, limba greacă cultă veche a dispărut ca limbă de circulație în jurul sec. V-VI e. n., așa cum a dispărut și limba latină. Se poate trage însă o concluzie clară: „tot acest bagaj de cunoștințe de cuvinte a aparținut cândva unui fond comun care nu putea fi altul decât cel din aria geografică tracă din zona carpato-danubiano-pontică, folosit de către strămoșii noștri indiferent cum s-au numit ei: hiperboreeni, neuri, carpi, geți, dacii, etc.

Ori o mare parte a istoricilor zilelor noastre demonstrează faptul că vechii greci au plecat în jurul anului 2000 î. e. n. din părțile de răsărit ale Austriei (Austro-Ungariei), adică din Transilvania noastră dintotdeauna. De pildă, Hans K. F. Günther⁸ spune că „elenii” după separarea lor de celelalte popoare indo-germanice și înainte de a coborî în Grecia de azi ar fi trăit în părțile de răsărit ale Austro-Ungariei”, adică în Transilvania. Wilke, un alt istoric german, în lucrarea sa „Archäologie und indogermanen-problem”, e de părere că vechii greci ar fi ocupat și părțile apusene ale României actuale.

Inginer hotarnic, N. MINULESCU din București, folosind ca bază „CRONOLOGI” lui Henri Pierre Larcher, publicat în 1975, în „ANNALES de FRANCE”, este de părere că: „grecii sub dinastia inachizilor au plecat pe la 1980 î. e. n., din bazinul Mureșului, unde poporul din care s-au rupt trăia ca băștinaș din vremuri imemorabile. Ajunși în Peloponez, grecii au mai trăit în legătură cu patria-mamă (cetatea carpatică), cam 400 de ani, de care s-au desprins treptat, pe măsură ce pe Olimp au început să apară zeii despre care vorbește întreaga mitologie greacă; adică după ce devin posesorii unei spiritualități proprii. Deci, limba greacă veche, este ruptă din limba strămoșilor noștri traci, din limba românească străveche, înainte de-a fi latinizată”.

Iată de ce pentru a descifra pe deplin istoria neamului românesc, trebuie să citim în marea carte de istorie străveche a neamului care este pământul acesta românesc, cu oamenii lui, cu toponimia lui ce ține de acel fond lingvistic străvechi comun. Este interesant cum acest inginer hotarnic N. Minulescu, originar din Ploiești, care nu a fost un specialist în domeniu, a reușit să întocmească un dicționar de similitudini cu aproape 1000 de cuvinte cu același înțeles, în ambele limbi (greacă și română) și aproape la fel rostite.

⁸ Hans K. F. Günther, Rassengeschichte des helenischen und des römischen volkes, pag. 9-11.

Lingviștii noștri susțin că limba română actuală cuprinde: 165 de cuvinte de origine greacă, 1550 de cuvinte de origine romano-latină și 2000 de cuvinte de origine slavă. N. Minulescu a identificat un număr de 57 de cuvinte de origine dacică în limba engleză și a ajuns la concluzia că, în mod firesc, aceste cuvinte provin de la dacii care au alcătuit cele trei cohorte trimise de romani din Dacia Traiană în insulele britanice. André Maurois consemnează în *Istoria Angliei*, vol. I, p. 15-50, următoarele: „Acești daci transplantați în insulele britanice, după eliberare au devenit coloni și au rămas acolo definitiv”. Iată câteva exemple din cele 57 de cuvinte de origine dacă din limba engleză: cuvântul „proptea” despre care lingviști susțin că provine din limba ucraineană, este în realitate de origine dacă și îl întâlnim frecvent și în Țara Bârgăului. În limba engleză îl întâlnim sub forma verbului „to propt” = a sprijini, a propti și are aceeași semnificație ca și în limba română. Se pune întrebarea: oare englezii l-au împrumutat și ei de la ucraineni?

Un alt exemplu este cuvântul „clenci” („to clinci”, = a strânge), „a strânge în clenci” în limba română. Dar la noi există și un străvechi joc de copii care în fond nu e altceva decât un joc de cuvinte: „capra calcă-n clinci, crape capul caprei în cinci”. Păcat că acest joc s-a pierdut treptat. Expresia strâns în „clenciuri” este frecventă și în Țara Bârgăului. Se pune întrebarea firească: „dacă în Anglia unde au fost doar trei cohorte de daci, au rămas 57 de cuvinte de origine dacă în limba engleză, atunci la noi, în România, unde a existat un popor întreg de daci, nu ne-au rămas în limba română numai 165 de cuvinte de origine dacă?”

Citind atent, foarte atent în Toponimia Românească, constatăm că multe toponime, de pe teritoriul patriei noastre, țin de acel fond lingvistic străvechi comun. De pildă, în ipoteza că la Popești pe Argeș (Argedava), a fost capitala lui Burebista, e de la sine înțeles că împrejur trebuiau să fi fost o serie de așezări-satelit a căror locuitori deserveau diferențiat capitala. La „Măriuța” (sat în bazinul Mostiștei), trăiau țesătorii (maryo – „o” de la urmă e un „omega” – însemna în greaca veche: „a țese”, „a urzi”). În satul alăturat „Mataraua” trăiau cei care făceau sulite („mataris” = sulită, vârf de lance). La „Plătărești” trăiau cei care făceau linguri și talere de lemn („platanon” = platou, fund rotund pe care se frământa pâinea), La „Gherghița”, sat la sud de Ploiești, trăiau „țesătoarele” („gherdia” = femeie care țese; „gherdos” = țesător, fără să mai amintim și denumirea de „gherghef”). Toate aceste denumiri au fost date de strămoșii noștri și au fost categorisite de către unii cercetători ca fiind de origine slavă, dar în fond ele sunt dacice. Dar să luăm un exemplu și mai elocvent, toponimul (hidronimul) „RÂMNIC”, foarte mult comentat în literatura de specialitate. Lingviștii îl consideră de origine slavonă în sensul că după uni ar deriva din „rba” = pește, iar după alții din „Rybniki” = Râmnic. Adevărul este că „RÂMNIC” derivă din cuvântul românesc „râmnă” ce înseamnă grăuncior de pământ lăsat pe amândouă părțile drumului pe care îl face o rămă într-un sol umed; glanda salivară care intră în funcțiune atunci când ție poftă de ceva; care te face „a râmni”; îl face să râmnească. În Dicționarul explicativ al limbii române este explicat cu „a râvni”, verb care are cu totul alt înțeles („a munci cu râvnă”; „a râvni bunul altuia”). Ori, în graiul nostru popular există și astăzi expresia „a trage pe cineva de râmne”, a-I freciona mâna, atunci când din cauza unei indigestii, se formează sub piele mici coaguli de sânge.

Ca râul Rebra, afluent pe dreapta al Someșului Mare și localitățile Rebra și Rebrîșoara, din județul nostru derivă ca denumire din limba slavonă („râba” = pește) nu e o convingere deplină știind că slavii au venit pe teritoriul nostru abia în secolul al VI-lea e. n., și au tradus vechile denumiri dacice sau latine în limba lor. În sprijinul acestei afirmații venim cu opiniile și părerile existente în ceea ce privește originea cuvântului (hidronimului și oikonimului) „BISTRITA”, denumire ce o poartă următoarele râuri din țara noastră: Bistrița Moldoveană (Aurie), Bistrița Ardeleană, care străbate Țara Bârgăului, Bistrița ce izvorăște din Munții Vâlcanului și unindu-se cu Sohodolul se revarsă în Tismana, Bistrița ce izvorăște din Munții Căpățanei și se varsă în Olt, Bistrița un mic afluent al Dunării, și altele.

Atât Bistrița Aurie cât și Bistrița Ardeleană se numeau inițial (până la venirea slavilor în sec. VI-lea), „REPEDEA” sau „REPEDELE”. Slavii n-au făcut altceva decât să traducă aceste denumiri daco-romane. Și cum limba slavonă s-a impus în toate scrierile noastre vechi, s-a încetățenit denumirea de Bistrița („bâstro” = repede, în limba slavonă veche), și o serie de denumiri derivate. Exemplu Bistricioara. De la hidronime numele slavone au fost împrumutate și oronimelor. De exemplu, muntele Bistriciorul (1990 m) din Călimani de sub care izvorăște Bistrița Ardeleană. Dar spre izvoare denumirile vechi s-au păstrat: Repedea, Colbu, Stegea (din latinescul „rapidus”), ba chiar și vârful Repedea (2044 m) din Munții Rodnei. Atât Bistrița Moldoveană cât și Bistrița Ardeleană au spre izvoare afluenți cu denumirea veche de Repedea. Slavii au tradus Repedea în Bistrița (sec. VI), ungurii au tradus Bistrița în Besztercze (sec. IX), iar sașii în Bistritz (sec. XII). Dar noi am rămas cu Repedea până în zilele noastre.

Pentru Bistrița Moldoveană sau Aurie, problema denumirii a fost menționată de către Miron Costin care spune: „Dragoș merge la Moldova pe mâna dreaptă, acolo află peste tot câmpii și dă de un al treilea râu mai repede ca cel dintâi. Din cauza repeziciunii curgerii îi dă numele de „REPEDE” din latinescul „RAPIDUS”

și altuia din apropiere „LIMPEDE” din pricina apei foarte limpezi, din latinescul „limpida” „Însă acum râului „Repede” i-au schimbat numele rutenii lui Bogdan din Pocuția numindu-l „Bistrița”.

Dar, se vede că rutenii lui Bogdan au ajuns și în Țara Bârgăului traducând în limba lor denumirile celor două pâraie de obârșie: Repedele în Bistrița („bâstro” = repede) și liniștitul în Tiha („tihony” = liniștit, încet, domol, în limba slavonă). Dovadă este cel mai mare afluent ce-l are pe stânga Bistrița Ardeleană, REPEDELE, denumire păstrată până în zilele noastre. Pârâului Tiha sau Bârgăul, spre obârșie îi spune Tihuța. Bârgăul (Tiha), confluează la Prundu-Bârgăului cu Bistricioara, de unde în continuare avem denumirea de Bistrița Ardeleană.

Deci, în concluzie, presupunem că denumirile inițiale au fost daco-romane și anume:

Râul cel repede, Repedele sau Repede (Bistricioara-Bistrița), Râul cel liniștit, Liniștitul, Liniștelul (Tiha-Tihuța).

În ceea ce privește originea cuvântului „BÂRGĂU” s-au „BORGO”, interpretările și părerile diferiților cercetători sunt împărțite, existând mai multe ipoteze. Astfel:

NICOLAE DRAGANU, are următoarea ipoteză după ce înșiruie toate documentele de atestare a „Bârgăului” începând cu cel din anul 1317 („BORGO”) și terminând cu „Statistica Românilor Ardeleni” din 1760-1762 a dr. V. Ciobanu, p. 645 („Alșo Borgo” și „Felșo Borgo” cum filialibus, Zsoszeny, Misloszeny, Prund, Colibiza et Tiha).

Nicolau Drăganu susține despre cuvântul „BÂRGĂU” ca fiind de origine slavă și că alături de mai noul „bârgăuan”, vechiul „Borgovan”, păstrat mai ales ca nume de familie, conține în el sufixul topic slav -ov-. Deoarece așa cum ne arată și cuvântul „Iad” (Iaad), vechea denumire sâsască a actualei comune Livezile, „Bârgaiele” au fost așezate de la început într-o „înfundătură”, „văgăună”, între munți, din care poți ieși printr-o „trecătoare”, care trebuie „apărată”, trebuie să ne gândim la rădăcina slav. „b6rgz” cu apofonie „borg”, din care este verbul bergo, berkti, „hütten”, „bewahren”, „bewachen”, pentru care conf. got. bairgan, vgs. bergan, germ. bergen, borgen, precum și ceh. „brh”. Forma cu -ă- și -â-(î)– pe care cu siguranță o redau și „PURGO” (atestare documentară din 1328 – Zimmermann – Werner) = „BURGO” (Kramer, 1548), „BURGHAI” (Hurmuzaky, 1687), „BIRGOU” (Hurmuzaky, 1699) etc., pare a pleca de la forma fără apofonie „B^RG” -, „BERG” -, cu toate că „o” aton înainte de -rg-, ar putea da â, î (conf. magh. hordo, hărdău, hărdău, etc.); păstrarea lui -g– netrecut în -h– și a lui -v– netrecut în -u– par a ne dovedi de asemenea că numele „BÂRGĂULUI” ne-a venit cel mai târziu în sec. XI, în vreme ce forma cu -e– trecut în -o– (BORGO = BORGOV) trebuie să fie după această dată, și, tocmai pentru păstrarea lui -g– este mai curând o schimbare a formei românești făcută de unguri decât dată de slavii (rușii) așezați pe Valea Bârgăului.

Nicolae Drăganu presupune că BORGO-RUS sau RUȘII– BÂRGĂULUI (actual RUSU–BÂRGĂULUI), a fost un sat întemeiat de ruteni ca și Rusu-De-Jos și Rusu-De-Sus din județul Cluj. Sau, se spune despre locuitorii din Ilișua că în conspirația cetății Ciceului din 1405 erau numiți „rhuteni” pentru a se deosebi de unguri și români, dovadă că vorbeau încă rutenește (Arhiva familiei Banffy de Losoncz, 483). Despre satul RUSU BÂRGĂULUI, afirmă tradiția că odinioară între Aldorf (azi Unirea) și Iaad (azi Livezile) se găsea un sat, REUSSDORF. Se știe că satele rusești sau rutenești la origine sunt așezate departe unele de altele, ceea ce denotă că n-au fost colonizate în același timp și în mase compacte ca de pildutenii din Maramureș, ci izolat și în epoci diferite. Fiind deci mici insule în masa de români, ele s-au românizat. Așa s-au întâmplat și cu satul Rusu Bârgăului unde rutenii s-ar fi putut strecura prin plaiul Suhardului dinspre Bucovina și prin trecătoarea Rodnei și au făcut colonizări și pe Valea Someșului Mare (Parva, Sângeorz, Leșu).

Pentru vechimea profoniei e > o, forma italiană „BORGO” și săsescul „BURGO” s-a putut dezvolta prin românescul „BÂRGĂU, BĂRGĂU” (1566, 1620, 1622, 1637-39, 1648, 1650, 1662-70, 1690, 1691, 1748. ⁹ –în mod normal.

În continuare, N. Drăganu arată că aceeași explicație trebuie să fie și pentru „BÂRGĂU”, un pârâu afluent al pârâului „Boura” din județul Suceava; „BÂRGĂU”, un pisc de deal din jud. Suceava; „BÂRGĂUANI”, comună din județul Neamț; „BÂRGĂUANI” scris „BREGOWANY” și „BRUCOVANII”, sat existent la 1479 pe apa Bârladului, astăzi dispărut (I. Bogdan, Documentele lui Ștefan cel Mare, I, 236-237; Ghibănescu, surse și izvoare, I, 66: „niște sate spre Bârlad, anume RUȘII și mai jos BUCIUMII” și mai din sus de „Rușii”, „BÂRGĂUANI”) iar la 1487 altul cu numele de „BÂRGĂIENI” în județul Suceava (I. Bogdan, opera citată, I, p. 294-295). (Se pare că aceste sate au fost întemeiate de către bejenarii bârgăuani, n. n.). În concluzie NICOLAE DRĂGANU arată că numirea de „BÂRGĂU” provine din slavonescul „BÂRG” = ascunzătoare, vizuină, adică ascunzătoare pentru oameni.

⁹ Hurmuzaki, XV 617; Al. Rosetti, Lettres romaines etc., p. 56; N. Iorga, Studii și doc. XIII, p. 137.

Este interesantă și părerea preotului TIBERIU ZAGRAI, fost paroh în comuna Bistrița Bârgăului, care consideră apelativul „bârgău” provenind din slavonescul „bârg”-ă = claie de fân.

O altă ipoteză este cea susținută de G. WEIGAND și G. KISCH. Astfel după G. WEIGAND, cuvântul „BÂRGĂU” derivă din germanul „BURG-AU” („BURG” = Cetatea de Sus).

Nicolae Drăganu¹⁰ menționează că primele documentele ce atestă „BÂRGĂUL” sunt cele de la 1561, prin care se etimologizează „BÂRGĂUL” ca „BURGHAU”. Dar această formă, care trebuia să ne parvină prin intermediar săsesc, n-ar fi rămas nealterată la sași și prin urmare nici noi n-am fi auzit-o în această formă. Sașii în loc de „BURG” rostesc „BURICH” iar „BURGAU” trebuia să dea în graiul lor „BURJA” (conf. rom. VINDA s. GHINDA din săs. WINDA < WINDAU). Ar fi trebuit să avem românește BURĂĂ, BURIE ori BURIHA. Dar chiar dacă am fi auzit numele în forma „BURG-AU”, e greu de admis că „a” tonic s-ar fi schimbat în „ă” și „o”.

Pluralul „BÂRGĂIE” este ulterior. (cf. HÂRDĂU < ung. HORDÓ > HÂRDAIE etc.).

G. KISCH vede în „BÂRGĂU” un german „BURG” italianizat și trimite la „BURGO” din Alpii Italiei de Nord (Borgovico, Borgovicino, etc.) dar nu poate să explice cum a ajuns această formă italianizată pe Valea Bârgăului, pe Valea Bistriței Ardelene.

În concluzie cuvântul „BÂRGĂU” nu poate deriva din germanul „BURG”, deoarece sașii au fost colonizați peste populația românească abia începând cu secolul al XII-lea, și înaintea lor au trecut și s-a statornicit o parte din populați slavă. Cuvântul „BORGO”, este de origine latină și a fost prima denumire cunoscută, din care, prin slavizare a rezultat denumirea „BÂRGĂU”, rămasă în graiul strămoșilor noștri români bârgăuani care au asimilat sau respins și popoarele migratoare cu care au venit în contact, precum și pe slavii (rutenii) așezați mai în aval, pe Bistrița Ardeleană, în Bârgăul de Jos. Cuvintele „BÂRGĂU” și „BORGO” nu sunt altceva decât traducerea sau acceptarea cuvântului românesc străvechi „BORGO”, devenit ulterior, după venirea slavilor, prin slavizare, „BÂRGĂU”¹¹

IULIAN MARTIAN arată că denumirea de „BORGO” sau de „BÂRGĂU” pare a fi total identică cu denumirea italiană de „BORGO” iar originea lor pare a fi străvechiul verb slav „BERGO” = apă, păzesc. El consideră pe locuitorii Văii Bârgăului ca și pe cei dintr-o serie de sate italienești din preajma unor trecători din Tirolul italian, ca paznici ai acestora (Borgo Panigale, Borgo S. Dalmezzo, Borgo S. Dominno, Borgo S. Lorenzo, Borgo Ticino, Borgo Vecelli Borgo Sessino, Borgovicio, etc.).

De asemenea sunt denumite „BORGO” și cartierele mărginașe ale unor orașe-cetăți din Italia. Iulian Marțian merge mai departe cu ipoteza sa și arată că locuitorii „BÂRGĂIELOR” sunt mai vioi și mai vorbăreți decât vecinii lor și între ei predomină indivizii „bruneți” de unde concludă „că ei au fost colonizați în aceste locuri din altă parte locuită de romani „. El arată că la date necunoscute în documente s-au făcut încercări de a stăpâni „Trecătoarea Bârgăului” care până în sec. al XIII-lea când a fost închisă de către sașii bistrițeni, a fost singura trecătoare ce făcea legătura între Transilvania și Moldova. Încercarea de stăpânire a trecătorii s-a făcut prin colonizarea teritoriului din partea de vest a trecătorii cu elemente stabile, de încredere, care să-și câștige acolo existența din agricultură și creșterea animalelor și să fie totdeauna gata de-a o apăra împotriva invaziilor. Trecătoarea Rodnei a fost deschisă după ce a fost închisă Trecătoarea Bârgăului de către sașii bistrițeni.

Nu contrazic, nici pe Nicolae Drăganu, nici pe Iulian Marțian, singurii cu ipoteze plauzibile privind originea cuvântului BÂRGĂU, dar nu sunt de acord cu Weigand și Kisch.

Consider că romanii care controlau în sec. al III-lea e. n. un teritoriu de cca. 20 km și chiar mai mult dincolo de linia marcată de castele: CĂȘEI – ILIȘUA – LIVEZILE – ORHEI – BRÂNCOVENEȘTI, respective de la castrul Livezile până în Munții Bârgăului și Călimanilor, au controlat și Trecătoarea (Pasul) Bârgăului și respectiv toată Țara Bârgăului locuită de „dacii liberi”, cu care romanii au ajuns chiar la o înțelegere de a o păzi împotriva unor invazii barbare dinspre răsărit. Poate romanii au făcut și o colonizare pe Valea Bârgăului în acest sens și atunci, în această ipoteză, varianta că „Drumul cel vechi” sau cum i se mai spune „Drumul romanilor”, are o explicație plauzibilă și este și o dovadă certă în acest sens. Acest drum e adevărat că nu apare nicăieri în documentele istorice, dar ce document ne mai trebuie decât însăși existența lui intactă pe mai multe porțiuni (Dosul Zimbroid, Stărpari, Tășuleasa, Dealul dintre Iliuțe Vameșul, până în Măgura Calului) și felul cum e construit, tipic în stil roman.

Cercetătorul Teodor Ghițan aduce următoarele argumente în sprijinul ipotezei, originii romane a acestui drum:

a) – Însăși denumirea de „DRUMUL ROMANILOR” („Cel vechi”);

¹⁰ Nicolae Drăganu, Toponime și istorie, (E. Hurmuzachi, N. Iorga, Documente privitoare la istoria românilor, vol. I-XV, Buc., 1876-1946, XV, p. 567)

¹¹ Schlötzer A. L., Kritische sammlung zur geschichte der deutscher in Siebenbürgen, Göttingen, 1795, p. 212

- b) – A fost pavat cu piatră tare vulcanică întocmai ca Via Apia de la Roma la Neapole;
- c) – Drumul urmează un traseu de creastă nu de vale, tipic la „viile romane”;
- d) – drumul duce la niște întărituri și fortificații din pământ spre vârful Măgurii Calului, deci probabil că acolo ar fi existat ceva fortificații romane de apărare a Daciei Felix;

Pe acest drum vechi, roman, pe cumpăna de ape, a fost construită și prima variantă a drumului austriac de legătură cu Bucovina de către Maria Terezia (1783).

După retragerea stăpânirii romane (271-275 e. n.), în perioada migrațiilor, dacii liberi romanizați din Țara Bârgăului au supraviețuit, au dăinuit și au fost capabili să asimileze și pe slavii așezați aici începând cu secolul al VI-lea e. n., care au tradus vechile topice date de populația daco-romană (Repedele în Bistrița, Liniștitul în Tiha, Oala în Miroslava, Borgo în Bârgău, etc.).

Ulterior, maghiarii și sașii începând cu sec. XI-XII, au tras și ei toponimia existentă iar documentele istorice au adăugat în conscripții la „BORGO” vechea obște satească, pe măsura înmulțirii populației extinderii așezărilor, denumirea satelor care au devenit domenii feudale, „BORGO INFERIOR” sau „BÂRGĂUL DE JOS” (care la început cuprindea numai Rusu Bârgăului) – „ALSO BORGO” (cum i-au zis maghiarii) și „BORGO SUPERIOR” sau „BÂRGĂUL DE SUS” („FELSO BORGO” cum îi spuneau maghiarii), din care la 1750 (Conscriptia Aron), să fie consemnate opt sate bârgăuane împreună cu populația pe care o aveau, la fel și în Conscriptia Buccow (1760-1762).

Odată cu militarizarea (1784), fiecare sat bârgăuan a devenit unitate administrativă separată. Mențiunea lor în documente este însă cu „BORGO” înainte, exact ca la așezările din Tirolul Italian: BORGO-RUS, BORGO-JOSNI, BORGO-MIJLOCENI, BORGO-SUSENI, BORGO-PRUND (fost înainte „PRUNDU SĂCULUI”), BORGO-BISTRITĂ (fost BISTRICIOARA), BORGO-TIHA și COLIBIȚA (Mureșeniul apă-rând mai târziu).

Deci numele inițial al ȚĂRII BÂRGĂULUI a fost „BORGO”, sinonim cu „BORGO” din Tirolul italian provenind din fondul vechi româno-slav (Trecătoarea „BORGO”), tot așa cum denumirea de „Valea Rodnei” (Vallis Rodnensis), provine de la cetatea Rodnei. Corect ar trebui să se numească aceste văi: Valea Bistriței Ardelene și Valea Someșului Mare și nu „Valea Bârgăului” și „Valea Rodnei”.

Este interesant cum din perioada migrațiilor, respectiv din incursiunile tătare, ne-au rămas toponimele: „TĂTARCĂ”, „TĂTĂRCUȚĂ”, „STÂNCILE TĂTĂRCII”, „PÂRĂUL MÂRZEI”. Tradiția locală spune că „la aceste stânci s-a arătat în vechime o ceată de tătari, care a fost capturată și măcelărită lângă aceste stânci de către românii plăieși ascunși printre smârcurile din apropiere, într-o zi de Sânziene. De atunci, în fiecare an, în ziua de Sânziene, printre aceste stânci se aud vaietele tătarilor măcelăriți”.

Toponimele din vremea incursiunilor tătare se găsesc în mai multe locuri din țară, un singur exemplu este relevant: la Sângeorz-Băi există un afluent al Cormăiței numit Valea Tătarilor, pe care se află și Poiana Roșia; apoi Vf. Dușilor și Pârăul Mârzei; de asemenea la Rodna și în alte părți. Dar, există și un munte în Făgăraș numit „TĂTARUL” (1890 m). Pe acolo n-au trecut niciodată tătarii, deci de unde această denumire a muntelui?

RADU BESUAN arată că la vechii greci „tartaros” reprezenta ultimul nivel al Infernului, dar era și unul dintre cele patru elemente primordiale personificate ale Universului, alături de Haos, Eros și Gaia. Tot în scrierile elene vechi, la Homer, „TARTAROS” este identic cu „KRONOS” preluat apoi de romani sub numele de Saturn, ca zeu al adâncurilor terestre.

Sunt toponime care călătoresc odată cu oamenii. Dacă luăm un atlas și-l consultăm rămânem uimiți cum în America de Sud, Australia, Africa descoperim multe nume cunoscute de pe bătrânul continent (York, Kent, etc.). De pildă, undeva în sudul continentului american, în Țara de Foc se găsesc denumiri românești ca: Sinaia, Rosetti, Ureche, Moldavia, Iași, Broșteni, și altele datorită ing. Iuliu Popper, românul sub a cărui conducere, statul argentinian a organizat în anul 1886 prima expediție de cercetare a Țării de Foc. Arhaicul hidronim „OLT” îl putem descoperii în Franța: Saint Laurent d’Olt, Saint Geniez d’Olt, în total opt astfel de localități. Considerând că „L’Olt” a putut evolua în „LOT” descoperim: Villeneuve-Surlot, Castelmoron-Surlot, Saint Livrade-Surlot și altele. Aceste toponime confirmă migrarea dinspre Carpați spre Franța a unei populații care a dus cu sine nu numai un simplu toponim, ci și o parte din sufletul carpatic (obiceiuri, elemente de limbă, cultură, etc.).

Toponimul (hidronimul) Bistrița, îl găsim atât pe teritoriul României cât și în afara țării noastre. De exemplu doi afluenți ai Nistrului și unul al Viatkăi, apoi, „Bystrzyca” care trece prin Liublin (Polonia) și altele. Se pare că acest hidronim a călătorit o dată cu oamenii până a ajuns și în Țara Bârgăului. Toponimia Țării Bârgăului este bogată și variată, din ea se desprind concluzii de o inestimabilă valoare, sub raport geografic, istoric, etnografic, lingvistic, etc., reflectând atât aspectul orohidrografic cu circulație și importanță generală

cât și aspectul de interes local cu denumiri simple formate dintr-un singur cuvânt sau compuse, formate din două sau mai multe cuvinte. Din analiza metodologică a toponimiei Țării Bârgăului, am constatat că „apelativele” (nume geografice comune) constituie sursa principală de formare a numelor geografice, în special cele mai vechi și că putem distinge mai multe categorisiri și categorii de termeni geografici (apelative) după origine și utilizare, dintre care cea mai importantă categorie este cea a termenilor populari, apoi, antroponimele, care toate împreună alcătuiesc o adevărată comoară de grai popular românesc și vădesc existența în trecut a unei intense vieți pastorale, o continuitate și o permanență românească.

Particularități lingvistice ale toponimelor din Țara Bârgăului

Din punct de vedere lingvistic toponimele Țării Bârgăului sunt interesante prin particularitățile lor fonetice și morfologice precum și prin modul de formare al cuvintelor. Numele topice sunt în general alcătuite dintr-un grup de cuvinte, legate între ele prin diverse raporturi gramaticale, dar variația lor morfologică este redusă. Cel mai adesea întâlnim forma: substantive nominative + substantive genitive (SN + SG). De aceea toate fenomenele de acest fel sunt în legătură cu numărul, cazul și genul substantivului. Un număr însemnat de toponime constau dintr-o singură unitate lingvistică. Un substantiv sau un adjectiv din vorbirea curentă (de azi sau de odinioară) se fixează ca nume topice sub forma lui obișnuită, fără vre-o modificare de ordin flexionar, ca de exemplu:

– Nume topice simple.

Aceste forme sunt foarte frecvente, ca de ex. „Heniu” (substantiv), „Neagra” (adjectiv), „La Poștiță” (prepoziție + substantiv), etc.

– Nume topice compuse.

Sunt forme des întâlnite, ca de ex. „Poiana Dălbidan” (SN + SN); „Pârâu Poștii” (SN + SG); „Baia la Adiontu” (SN + SG + SN); „Șoimu’ de Jos” (S + prep. + adv); „Dealul Orb” (S + adj.), etc.

După particularitățile lor fonetice, la toponimele din Țara Bârgăului, se pot deosebi: **Modificări de sunet spontane.**

Este cazul pâraielor „Tirimii” („Tirimia de Sus, Tirimia de Jos”), provenite de la numele de persoană, Irimia.

Asimilații și disimilații.

În cazul „Bridireasa”, sunt derivate de la „blidar” (cel care face blide), cu ajutorul sufixului – „easa”. Mai întâi a fost „blidăreasa”, apoi „blidereasa” (a < e prin asimilație la i prin silaba următoare) și pe urmă (prin modificarea spontană a lui e neaccentuat în i) „blidireasa”, care trece în „Bridireasa” (l > r);

Aspecte fonetice vechi și dialectale.

Aceste forme sunt foarte frecvente ca de ex. „Intre Tăure” (pluralul arhaic al lui „tău”), „Dealul dintre Iliuța” (formă dialectală a singularului „iliuța” folosit în loc de plural).

După particularitățile morfologice se pot categorisi următoarele:

Numărul.

Toponimele păstrează uneori forma de plural, ca de ex. „Dealul Munceilor” (muncei = pluralul apelativului muncel, care se datorează analogiei lui cățel, purcel, vițel, etc., cu care muncel seamănă prin elementul formatic).

Cazul.

La toponimele feminine alcătuite dintr-o sintagmă, elementul al doilea, definitiv, este în genitiv, constituind o excepție de la flexiunea vorbirii curente, ca de ex. „Tarnița Fundoii” („Fundoaia”).

Formarea cuvintelor.

În privința formării cuvintelor, majoritatea toponimelor din Țara Bârgăului s-au format cu ajutorul sufixelor derivative, operație prin care au luat naștere o mare diversitate de nume topice noi.

Derivate.

În această categorie intră numeroase toponime, derivate în -ani, -eni, -as, -is, -ie). Ex. „Frăsiniș”, „Zmeuriș”, „Arie”, „Bouărie”, etc.

Diminutive.

Numele topice cu forma diminutivă sunt de asemenea numeroase: „Iliuța”, „Tihuța”, „Colibiță”, Pietricea, Tătărcuța, etc.

Toponime din Țara Bârgăului

O primă categorisire a toponimelor din Țara Bârgăului am făcut-o, folosind ca metodologie categoriile stabilite de Iorgu Iordan, după modul cum acestea au luat naștere și după semnificația lor. Pe baza acestor considerente le-am încadrat în: topografice, sociale și istorice.

Topografice

Nume de locuri care descriu forma sau aspectul exterior al locului.

Exemplu: „Gogoșa” sau „Oala”, „Cheile Bistricioarei”, etc.

Toponime care evocă natura terenului.

Exemplu: „Lespeziș”, „Ariniș”, „Pietroasa de Sus”, „Pietroasa de Jos”, „Pietrosul”, etc.

Toponime însoțite de adjectivele „mare”, „mic”. Exemplu: „Vârfu’ Mare”, „Vârfu’ Mic”, „Heniu’ Mare”, „Heniu’ Mic”, etc.

Toponime care arată o însușire a locului.

Exemplu: „Strâmba”, „Ierboasa”, „Caldu”, „Recea”, „Neagra”, „Colbu”, „Repedele”, „Scurtu”, „Pârâul Ascuns”, etc.

Toponime care arată poziția locului față de punctele cardinale, altitudine, sau alte repere.

Exemple: „În Fete”, „Fața Arinișului”, „Pe dos”, „Dosul Zimbroidii”, „Șoimu de Jos”, „Șoimu de Sus”, „Dealul dintre Iliuța”, etc.

Sociale

Toponime derivate de la nume de persoane. Exemple: „Dealul Drăgan”, „Dealul lui Toader”, „Priporul lui Vârtic”, „Pârâul Dascălului”, „Priporul lui Orban”, „Piatra lui Orban”, „Zăvoiul Vărășășenilor”, etc.

Toponime care arată ocupația locuitorilor.

Exemple: „Aurari”, „Bridireasa” („Blidăreasa”), „Valea Bânelor”, etc.

Toponime care vorbesc de credințe, superstiții, obiceiuri:

„Pe Chilie” („Cilie”), „Poiana Crucii”, „Pârâu’ Popii”, „Pârâu’ Dracului”, etc.

Toponime care amintesc de existența unor foste așezări omenești:

„Poiana Poștii”, „La Poștiță”, „Râțul Poștii”, „Pârâu Poștii”, etc.

Istorice

Toponime formate de la nume de popoare.

Exemple: „Drumul Romanilor”, „Pârâul Ungurului”, „Tătarca”, „Tătărcuța”, „Stâncile Tătărcii”, „Pârâul Mârzei”, „Rusu Bârgăului”, „Coada Ruștii”, etc.

Toponime care păstrează amintirea unor evenimente istorice:

„Râțul lui Vodă” (locul de tabără a lui Mihai Viteazul la 1600), „Tătarca” (locul căsăpirii unei cete de tătari la 1717), „Podul Vărășășenilor” și „Pătării” (localizări ale luptelor de la 1848, la Prundu Bârgăului), etc.

După felul în care au luat naștere, toponimele se mai pot clasifica în: spontane, livești și administrative.

– **Spontane.** Aceste toponime sunt cele care se formează odată cu producerea unor evenimente, care dau o nouă denumire unor locuri, de exemplu: La Cazărmi, Pe Arie, La Uzină, Ulița Meseriașilor, La Releu, În Baraj, În Colonie, La Blocuri, Pe Baltă, La Dig, La Carieră, La Balastieră, La Poligon, La Pepinieră, La Velniță, La Piuă (La Vâltoare), etc. Aceste toponime se păstrează și după trecerea evenimentelor care le-au produs.

– **Livești.** Sunt câteva toponime atribuite de către oamenii de știință, ca de pildă: „Țara Bârgăielor” (denumire dată în 1931, de către geologul Heinrich Wachner, profesor la Liceul german din Bistrița), „Țara Bârgăului” (denumire dată în 1983 de către istoricul Vasile Netea, la cea de-a XII-a ediție a Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului), Lacul Colibița, Castelul Dracula, etc.

– **Administrative.** Aceste toponime au fost stabilite pe cale administrativă și oficializate prin mijloace legale. Ele se regăsesc în majoritatea denumirilor atribuite așezărilor din Țara Bârgăului, sistematizate odată cu militarizarea: Borgo-Rus, Borgo-Joseni, Borgo-Mijloceni, Borgo-Suseni, Borgo-Prund, Borgo-Bistrița, Borgo-Tiha, Borgo-Mureșeni, dar și a celorlalte înființate ulterior, precum Tureac, Piatra Fântânelor, Ciosa, Colibița și Iliuța Bozghii.

După sursele documentare existente, între care unele lucrări susținute de George Gavriliu¹², Rafila Mureșan¹³, ¹⁴cu ocazia simpozioanelor culturale ale Văii Bârgăului, în alte lucrări publicate, ale lui Mircea Prahase¹⁵, sau aflate în manuscris, ale Teodorei Vlad¹⁶, dar mai ales după datele obținute prin numeroasele anchete efectuate de către Teo Vrăsmaș, precum și a unor cercetări personale, de teren și arhivă, propunem încadrarea toponimicelor, din Țara Bârgăului, în categoriile pe care le vom prezenta în continuare.

Ca o principală remarcă menționăm faptul că majoritatea acestor toponime datează din vremuri îndepărtate, dar multe dintre ele și-au schimbat forma inițială, în mare parte având mai multe denumiri, sau au fost aproape total înlocuite, în timp ce sau format și multe denumiri noi.

Regionime

Din punctul acesta de vedere, al regionimelor, Țara Bârgăului, este cunoscută, din vremuri străvechi, sub denumirea de „Borgo”, așezare organizată în formă de „obște sătească”, ascunsă în Munții Bârgăului („Bârgă” = loc ascuns), cu menirea de-a păzi Trecătoarea (Pasul) „Borgo” (Bârgău). Ulterior a devenit domeniu feudal, („Poss. Borgo”, sau satul „Bârgău”, apoi „Bârgăul de Jos” și „Bârgăul de Sus”). Odată cu înființarea celui de-al II-lea Regiment de graniță năsăudean (Companiile a II-a și a IV-a), localitățile bârgăuane au fost sistematizate sub forma a opt sate, cu administrație proprie, purtând denumirile primite, atunci, și în prezent

Oronime (nume ale formelor de relief)

Toponimele cele mai frecvente din categoria oronimelor provin de la numele munților (Munții Bârgăului, Munții Călimani). Aici intră și categorisirea dată mai sus de Iorgu Iordan: topografice, sociale, istorice. „Carpații nu au o creastă ca alte sisteme de munți ci poartă pe culmile lor o adevărată țară înaltă, ținut deal de păstorie”. Munții Bârgăului sunt un exemplu tipic în acest sens. De aici și o toponimie păstorească bogată.

În ceea ce privesc oronimele care au la bază nume de persoană, acestea în număr foarte mare caracterizează de fapt oronimia din Țara Bârgăului și pot să fie simple sau compuse (Heniu, Tășuleasa, Dealul lui Toader, Dealul Drăgan, Arșița Mare, etc.), la care se adaugă și alți termeni populari: arsura (Arsura Șoimului), cârjoi (Cârjoiul Lăzăroaiei), șă, tarniță (Tarnița Heniului), coasta (Coasta Morii), obcină, obcioară, călțun, curmătură, cheie (Cheile Bistricioarei), bâtcă, plai, picior (Piciorul Scurt), poiană (Poiana Prislop), curătură, runc (Runcu Mare), dos (Dosul Zimbrii), față (Fața Arinișului), măgură (Măgura Calului), etc. Toate apelativele enumerate mai sus aparțin fie fondului lexical autohton, fie latin, slav sau mai vechi chiar.

Hidronime (nume ale apelor).

Acestea au fost clasificate de către I. Conea după dimensiunile cursurilor și volumul apelor transportate în:

– **Microhidronime** (nume de izvoare, pâraie și râuri mici) de exemplu: P. Acului, P. Aurari, P. Ursului, P. Macri, P. Terha, P. Poștii și de fapt majoritatea pâraielor din Țara Bârgăului.

– **Macrohidronime** (numele apelor curgătoare mari – râurile și fluviile). În categoria aceasta ar intra râul Bistrița Ardeleană.

Ar mai fi o categorisire a apelor după caracterul lor: potamonime (numele apelor curgătoare) și limnonime (numele apelor stătătoare). În Țara Bârgăului avem de-a face numai cu microhidronime, numele pâraielor și izvoarelor purtând în general numele munților în care-și au obârșiile: Bistriciorul – Bistricioara; Dălbidanul – Dălbidanul; Muncelul – Muncelul; Tomnaticul – Tomnaticul; Arinișul – Arinișul; etc.

În Țara Bârgăului întâlnim și un proces de denominație, ca de pildă:

– Nume de ape – nume de forme de relief: Bistrița – Bistriciorul; Tiha – Tihu;

– Nume de ape nume de localități: Tiha – Tiha Bârgăului;

– Nume de ape – nume de forme de relief – nume de localități: Bistrița – Bistriciorul – Bistrița Bârgăului.

Cel mai răspândit apelativ din grupa hidronimelor din Țara Bârgăului este apelativul „pârâu” (pârâu) și mai puțin sau de loc apelativul de „baltă”, mai de grabă „tău” (Tăul Zânelor), apele stătătoare naturale lipsind în Țara Bârgăului, singurul lac și cel mai mare fiind lacul de acumulare Colibița.

¹² Gavriliu George, Toponimie bârgăuanească, comunicare la ediția a II-a Simpoz. Cult. al Văii Bârgăului, iunie, 1973.

¹³ Mureșan Rafila, Păstrarea vechilor toponime în limba și obiceiurile de pe Valea Bârgăului, comunic. la aniversarea a 150 de ani a școlii din Tiha Bârgăului, 1978.

¹⁴ ibidem, Aspecte ale toponimiei din Valea Bârgăului, comun. la ed. a XII-a a Simp. Cult. al Văii Bârgăului, 1982.

¹⁵ Prahase Mircea, Nume de locuri de pe hotarul comunei Zagra (jud. Bistrița-Năsăud), Studii și cercetări etnoculturale, vol. I, Editura Carpatica, Cluj Napoca, 1996

¹⁶ Vlad Teodora, Toponimia comunei Bistrița Bârgăului, lucrare de licență (manuscris), Prundu-Bârgăului, 1985.

Oiconime (numele așezărilor omenești).

În Țara Bârgaielor acestea sunt influențate mai mult pe cale oficială de către administrație, în comparație cu oronimele și hidronimele, cu toate că denumirea lor s-a format într-un mod original, numele așezărilor omenești fiind legat de acea obște străveche „Borgo” sau „Bârgău”, care a fost pusă înaintea numelui așezării sau după aceasta. De exemplu: Borgo-Rus – Rusu-Bârgăului (fostul „Bârgăul de Jos”). Mai sunt așezări care nu se termină cu „bârgăului”. Acestea sunt sate aparținătoare comunelor bârgăuane, ca de exemplu Tureac (de la tureacul de cismă), Colibița (Mița), de la prima colibă, Piatra Fântânelor și Ciosa.

Hodonime (denumirea căilor de comunicație).

În Țara Bârgăului aceste denumiri sunt foarte frecvente și reprezintă denumiri relativ vechi, precum: „Drumul romanilor”, „Drumul împărătesc”, „Drumul Țării”, „Drumul Bârgaielor” sau „Drumul național” (Europa – 571), drumul „Pe Blaju”, „Plaiul de dos”, „Drumul slatinii”, iar altele mai noi, cum sunt și numeroasele drumuri forestiere, etc.

Fitotoponime (denumiri legate de plante)

Aceste toponime au o mare răspândire: „pădure”, „poiană”, „Ierboasa”, „Făgețelu”, „Arinișu”, „Frăsinișu”, etc.

Zootoponime (cu denumiri legate de animale)

Dintre aceste toponime sunt frecvente: „Zimbru”, „Zimbroaia”, „Ursului”, „Bouărie”, „Șoimu”, etc., majoritatea având originea în fondul lexical latin al limbii române desemnând, în general, animale sălbatice.

Arhaisme (regionalisme) din Țara Bârgăului.

Istoria toponimelor e fascinantă cu toate modificările ei de-a lungul timpului. Însăși toponimia românească este fascinantă iar graiul popular este izvorul nesecat atât al toponimiei cât și al limbii române adevărate, așa cum folclorul românesc este izvorul nesecat al tradiției și dăinuirii noastre de când ne știm și este cel mai bogat și mai interesant din lume, așa cum cuvântul „dor” nu are semnificație, ca în limba română, în nici-o limbă de pe Terra.

Renumitul folclorist Ioan Pop Reteganul afirma, undeva în scrierile lui, că „*bârgăuanii folosesc în vorbire cuvinte care sunt numai ale lor*”. Asemenea cuvinte au fost culese cu migală de-a lungul anilor de către geologul Nicolae Vrăsmaș, fiind pregătite în manuscris, pentru o altă lucrare. Nu dau acum decât un singur exemplu, cuvântul gampir, care înseamnă cartof, nu mai poartă nicăieri în România acest nume, cu toate că banalul aliment are cele mai multe și ciudate denumiri, care spun totuși ceva. În Bucovina și pe valea Someșului cartoful se cheamă barabulă, în Țara Maramureșului picoci, în cea a Lăpușului pere de pământ, și crumpli în zona de câmpie.

Aceste cuvinte la bârgăuanii mai vârstnici, băștinași, li se par obișnuite dar celor care azi sunt foarte tineri, sau celor care au venit din altă parte și s-au stabilit definitiv pe Valea Bârgăului, le sunt aproape necunoscute. Iată ce spunea, de pildă, regretatul profesor Ioan Cernucan: „*Să ne imaginăm bunăoară, câtă istorie e condensată, câtă tradiție și latinitate îndărătnică e într-un singur cuvânt ce poate să pară banal pentru ce a ajuns să însemne. Bârgăuanii mai spun și astăzi candilă la chibrit, refuzând neologismul și ducându-se cu gândul la latinescul candela, la vechiul opaiț care a luminat încăperile străbunilor noștri până ce a fost iscodită lampa cu petrol sau becul electric*”.

Timea Melinda DARLACZI, *Repartiția teritorială a populației din Ținutul Bârgăului*¹⁷

Obiectivul principal al acestei lucrări îl constituie reliefaarea principalelor aspect legate de distribuția populației în teritoriul celor patru UAT-uri (*Bistrița Bârgăului, Josenii Bârgăului, Prundu Bârgăului, Tiha Bârgăului*) care prin particularitățile lor fizico-geografice, socio-economice, etnografice și mentale au dat naștere sistemului regional de tip ținut, denumit în continuare Ținutul Bârgăului (Fig. 1.). Analizarea distribuției în teritoriu a populației, condiționată de elementele de favorabilitate și restrictivitate ale spațiului montan, se va face prin prisma indicatorilor: *densitatea general a populației, densitatea fiziologică, densitatea pură*, și densitatea agricolă.

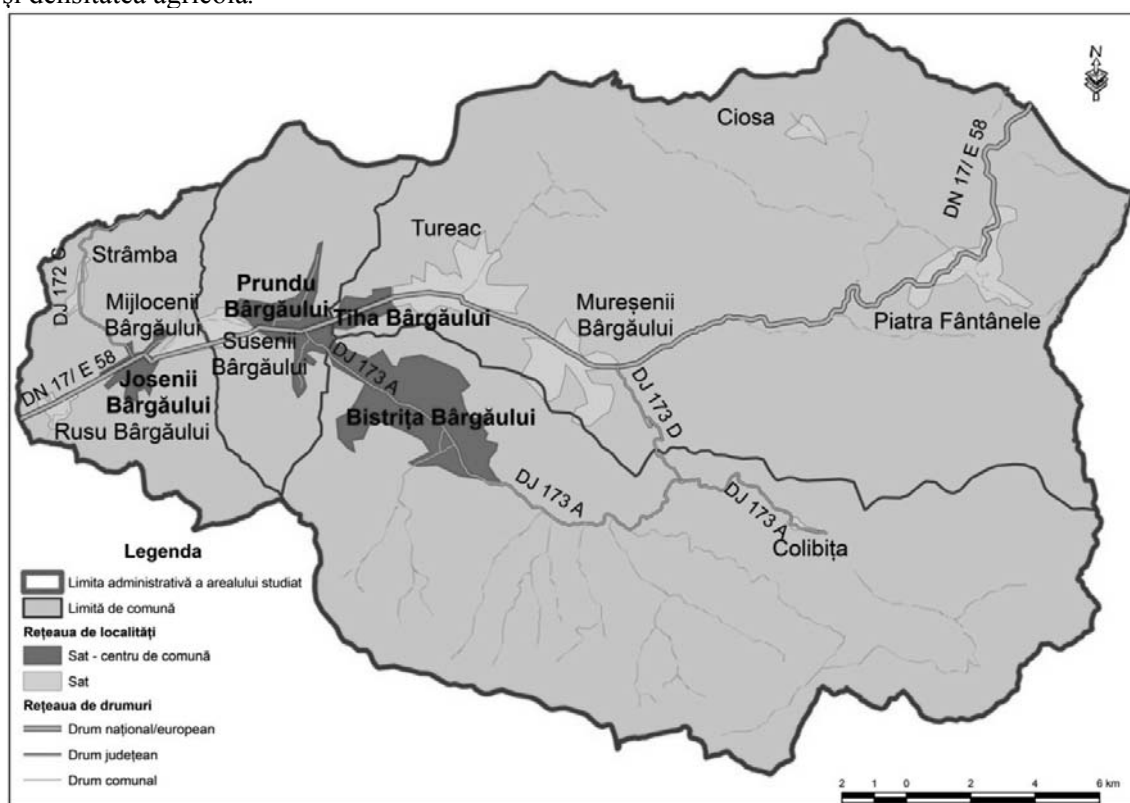

Fig. 1. Ținutul Bârgăului. Harta administrativă. (Sursa: Timea-Melinda Darlaczi, 2014)

Condițiile de interrelaționare dintre teritoriu și populație sunt surprinse prin prisma analizării a *densității generale (medie, aritmetică) a populației*, care se obține prin raportarea numărului de locuitori la suprafața totală aferentă unei unități administrative-teritoriale.

Pentru surprinderea modificărilor survenite în rândul densității generale a populației din cadrul arealului studiat au fost supuse la analizare datele statistice din perioada 1850-2011.

Nr. crt.	Comuna	1850	1900	1956	1977	1992	2002	2011
1.	Bistrița Bârgăului	7, 7	14, 7	20, 4	24, 2	24, 8	23, 6	20, 1
2.	Josenii Bârgăului	48, 1	67, 7	71, 5	84, 8	88, 6	91, 4	80, 9
3.	Prundu Bârgăului	43, 4	71, 7	95	120, 6	134, 5	134, 4	115, 7
4.	Tiha Bârgăului	9, 6	16, 8	24, 7	30, 1	31, 5	31, 6	28
	TOTAL	27, 2	42, 7	52, 9	64, 9	69, 9	70, 2	61, 2

Tab. 1. Ținutul Bârgăului. Densitatea generală a populației. Sursa: Direcția Județeană de Statistică Bistrița-Năsăud, Recensământul populației și al locuințelor, 2011(prelucrare).

¹⁷ Ph. D. Student, Babeș-Bolyai University, Faculty of Geography, 5-7 Clinicilor Street, Cluj-Napoca, Romania. E-mail: darlaczi.timea@gmail.com

În urma rezultatelor prezentate în Tab. 1. se poate observa o continuă modificare a densității generale a populației, datorită evoluției numărului de locuitori din fiecare unitate administrativ-teritorială.

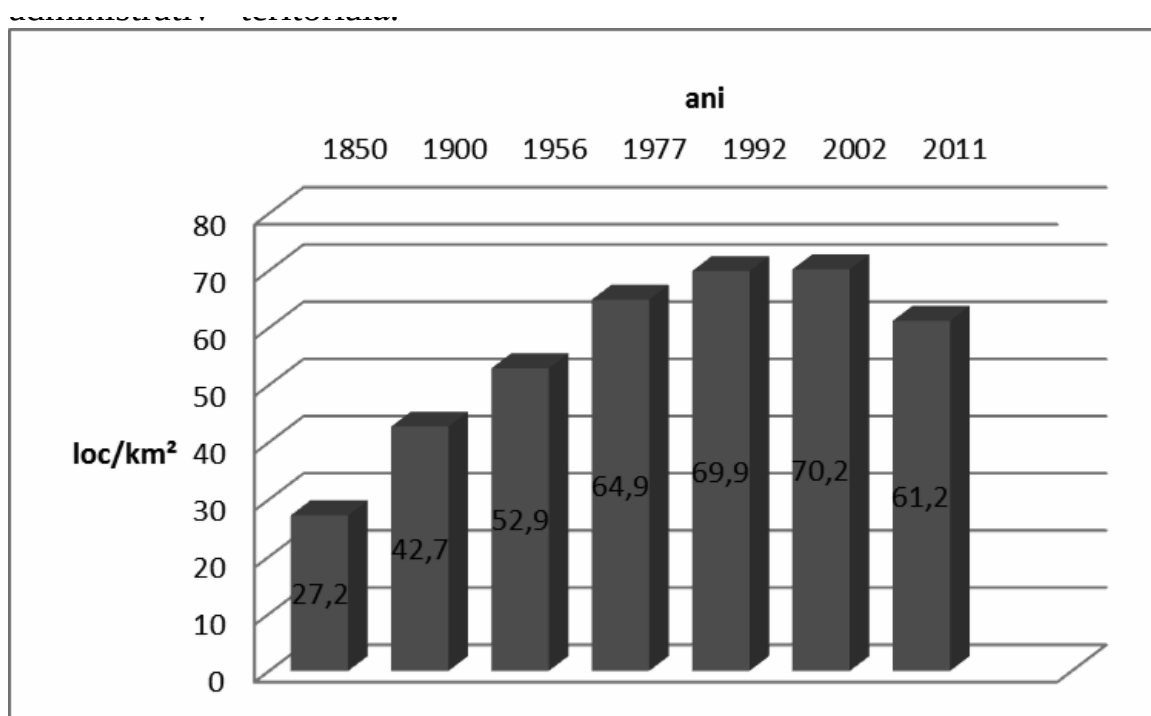

Fig. 2. Ținutul Bârgăului. Densitatea populației (1850-2011).

Dacă în anul 1850, valoarea densității a populației la nivelul ținutului prezenta valori de 27, 2 loc. / km², printr-o creștere progresivă în anul 2002 ajunge la cea mai mare valoare din intervalul precizat, atingând valoarea de 70, 2 de loc. /km², urmat însă de o scădere la 61, 2 loc. /km² în anul 2011. Diferențe semnificative se pot constata și la nivelul comunelor. Cele mai scăzute valori s-au înregistrat în 1850 în comunele Bistrița Bârgăului 7, 7 loc. /km² și Tiha Bârgăului cu 9, 6 loc. /km². Comunele Prundu Bârgăului cu 43, 4 loc. /km² și Josenii Bârgăului cu 48, 1 loc. /km² prezintă valori ale densității generale a populației peste media ținutului. Aceste valori ridicate din anul 1850 specifice ultimelor două comune menționate se datorează faptului că, în aceea perioadă ambele unități administrativ-teritoriale aveau o populație de peste 2000 de locuitori (Prundu Bârgăului 2062 loc., Josenii Bârgăului 2676 loc.) iar suprafața acestora se apropia ușor de 60 km² (Prundu Bârgăului 47, 51 km², Josenii Bârgăului 55, 58 km²). Densitatea generală a populației prezintă o creștere până în anul 1900, media ținutului atingând valoarea de 42, 7 loc. /km², creștere datorată atât sporului natural care în anul 1970 prezenta o valoare de 15, 05 ‰, situată mult peste media pe țară de 11, 6‰, cât și mobilității teritoriale. La nivelul comunelor densitatea populației prezintă valori peste media ținutului în comunele Josenii Bârgăului (67, 7loc. /km²) și în Prundu Bârgăului (71, 7 loc. /km²), respectiv în comunele Bistrița Bârgăului (14, 7 loc. /km²) și Tiha Bârgăului (16, 8 loc. /km²) valoarea acestora se menține sub media ținutului. În anul 1977 se înregistrează o singură comună a cărei densitate generală a populației depășește pragul de 100 loc/km², fiind vorba de Prundu Bârgăului (120, 6 loc/km²).

Până în anul 2002 se poate observa o creștere a densității generale a populației, atât la nivel de ținut cât și la nivelul fiecărei unități administrativ-teritoriale, astfel încât în anul 2002, media ținutului atinge valoarea maximă de 70, 2 loc. /km². Astfel comunele situate de-a lungul axei morfohidrografice Bistrița-Bârgău au înregistrat o creștere semnificativă (Prundu Bârgăului cu o creștere de 13, 8 loc. /km² în 2002 față de 1977, Josenii Bârgăului cu o creștere de 6, 6 loc. /km², Tiha Bârgăului cu o creștere de 1, 5 loc. /km²), cu excepția comunei Bistrița Bârgăului, care prezenta în anul 2002 o scădere de -0, 6 loc. /km², aflându-se astfel în declin.

În anul 2011 se poate observa o regresie a densității generale a populației, înregistrându-se la nivelul ținutului o scădere de -9, 0 loc. /km² față de anul 2002, fapt ce se datorează dinamicii negative a populației. Astfel la nivelul anului 2011 în Ținutul Bârgăului se pot distinge în funcție de valoarea densității generale următoarele areale:

– cu densitate foarte mică ($\square$ 25 loc. /km²): comuna Bistrița-Bârgăului cu o densitate generală a populației de 20, 1 loc. /km²;

- cu densitate mică (25, 1 – 40 loc. /km²): comuna Tiha Bârgăului cu 28 loc. /km²;
- cu densitate medie (40, 1-90 loc. /km²): comuna Josenii Bârgăului cu 80, 9 loc. /km²;
- cu densitate ridicată ($\square$ 90 loc. /km²): comuna Prundu Bârgăului cu 115, 7 loc. /km².

Comunele cu densitatea generală a populației superioară mediei ținutului au o populație însemnată de peste 4500 de locuitori (Josenii Bârgăului cu 4541 de locuitori în 2011 și Prundu Bârgăului cu 5633 de locuitori) însă ocupă suprafețe reduse, pe când comunele cu densitatea generală inferioară ținutului chiar dacă înregistrează o populație însemnată (Bistrița Bârgăului 3815 locuitori și Tiha Bârgăului cu 5722 de locuitori în anul 2011) se caracterizează prin extensiune teritorială.

Pentru reliefa interrelațiilor dintre populație și a teritoriul agricol utilizat de aceștia se vor analiza în continuare indicatorii: *densitatea fiziologică*, *densitatea pură* respectiv *densitatea agricolă*.

Densitatea fiziologică (numită și densitatea generală pe suprafața agricolă) este definită ca raportul dintre numărul populației și suprafața agricolă sau arabilă. Acești indicatori semnifică „presiunea” populației totale asupra suprafeței agricole sau arabile, considerată ca sursă de subsistență (C., Vert, 2001, p. 50).

Conform datelor prezentate în Tabelul 2. se observă o diminuare a suprafeței cultivate cu 477 de ha, de la 3733 ha în anul 1992 la 3256 de ha în anul 2009. Consecința acestui fapt fiind creșterea densității fiziologice de la 6, 2 loc. /ha în 1992 la 7, 5 loc. /ha în anul 2009.

La nivelul unităților administrative-teritoriale se poate observa de asemenea pe baza unor determinări social-economice, scăderea suprafețelor cultivate în perioada 1992-2009 în comunele Josenii Bârgăului cu diminuare de 261 ha, Prundu Bârgăului cu 192 ha și Tiha Bârgăului cu 24 ha. Comuna Bistrița Bârgăului menținându-și neschimbată în această perioadă suprafața cultivată la 698 ha. Astfel comune cu densitate fiziologică inferioară mediei ținutului (7, 5 loc. /ha) la nivelul anului 2009 erau: Tiha Bârgăului cu 5, 1 loc. /ha, Bistrița Bârgăului cu 6, 3 loc. /ha și Josenii Bârgăului cu 6, 9 loc. /ha. În categoria comunelor cu densitate fiziologică superioară mediei ținutului se înscrie doar comuna Prundu Bârgăului cu o valoare de 11, 8 loc. /ha.

N r . crt.	Comuna	1992			2002			2009		
		loc.	ha	Df	loc.	ha	Df	loc.	ha	Df
1.	Bistrița Bârgăului	4617	698	6, 6	4396	698	6, 3	4406	698	6, 3
2.	Josenii Bârgăului	4922	1021	4, 8	5080	760	6, 7	5245	760	6, 9
3.	Tiha Bârgăului	6389	744	8, 6	6385	552	11, 6	6532	552	11, 8
4.	Prundu Bârgăului	6245	1270	4, 9	6288	1246	5, 0	6427	1246	5, 1
	TOTAL	22173	3733	6, 2	22149	3256	7, 4	22610	3256	7, 5

Tab. 2 Ținutul Bârgăului. Suprafețe cultivate (ha), densitatea fiziologică (loc. / ha teren arabil)..

Sursă: C. Costea, *Munții Bârgăului Studiu de Geografie Umană*. Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2014. prelucrare.

Densitatea agrară prezintă raportul dintre populația activă din sectorul agricol și suprafața cultivată.

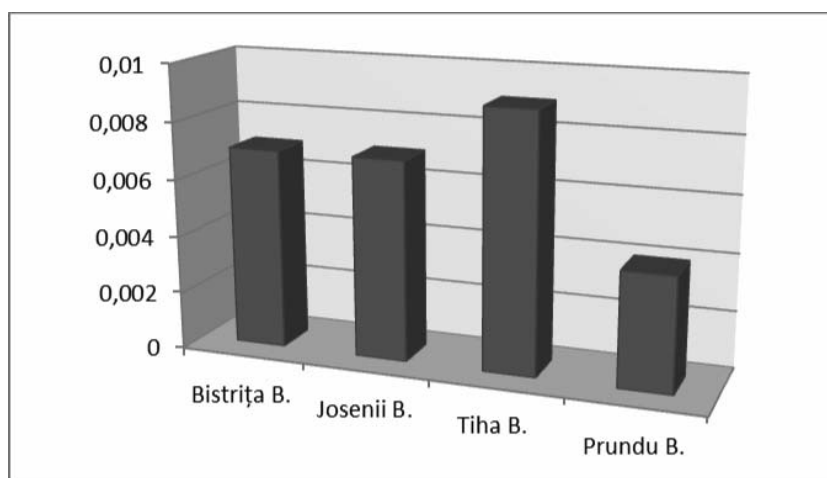

Fig. 3. Densitatea agrară anul 2002.. Sursă: C. Costea, *Munții Bârgăului Studiu de Geografie Umană*. Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2014. prelucrare.

După cum se observă din Fig. 3. valorile densității agrare atât la nivelul comunelor cât și la nivelul Ținutului Bârgău (0, 007 loc. /ha) în anul 2002, prezintă valori inferioare valorii naționale de 0, 1 loc. /ha.

Densitatea pură este definită de C., Vert (2001, p. 50) „ca raport între numărul populației și suprafața teritoriului care contribuie în mod efectiv la întreținerea ei, știut fiind faptul că modul de utilizare a terenurilor participă în grad diferit la întreținerea populației”.

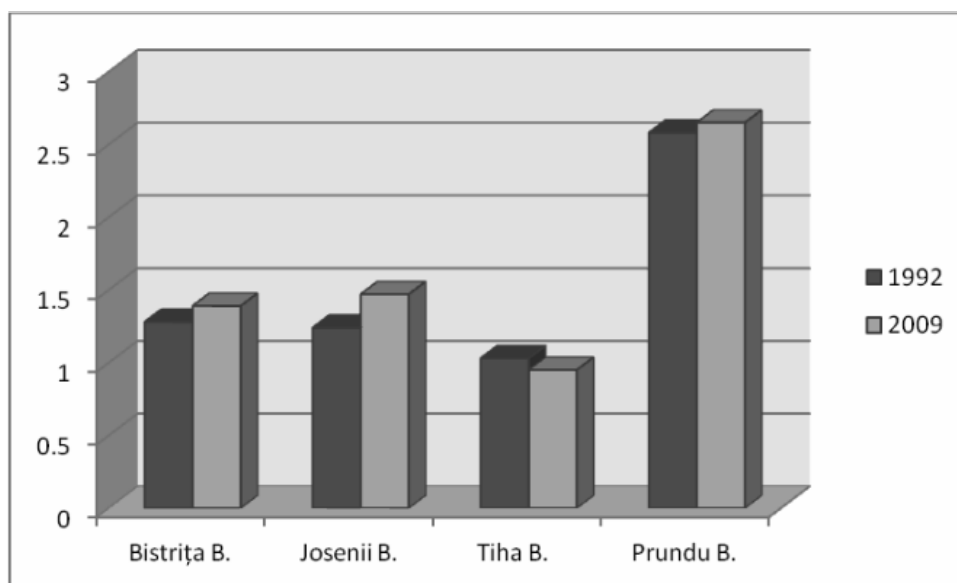

Fig. 4. Ținutul Bârgăului. Densitatea pură. Sursă: C. Costea, *Munții Bârgăului Studiu de Geografie Umană*. Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2014. Prelucrare.

În anul 2009, conform Fig4., în urma densității pure comunele se pot împărți în două categorii:

- comune cu valori ale densității pure inferioare valorii de 1 loc. /ha. În această categorie se înscrie comuna Tiha Bârgăului cu 0, 95 loc. /ha teren agricol;
- comune cu valori ale densității pure între 1 și 2 loc. /ha: Bistrița Bârgăului (1, 39 loc. /ha teren agricol), Josenii Bârgăului (1, 47loc. /ha teren agricol);
- comune cu valori ale densității pure $\geq$ 2 loc. /ha: Prundu Bârgăului (2, 65 loc. /ha teren agricol).

Descreștere continuă a numărului celor activi în sectorul agricol se datorează atât migrației populației spre alte domenii cât și lipsei subvențiilor venite din partea statului spre acest sector.

Bibliografie

Boca, P., Moldovan, I. (1974), *Populația județului Bistrița-Năsăud în recensămintele din perioada 1870-1970*, în *File de istorie*, vol. III, p. 302-319, Bistrița.

Chira, M., (coord.) (2009), *Anuarul statistic al județului Bistrița-Năsăud*, Direcția Județeană de Statistică Bistrița-Năsăud.

Cocan, P., Boțan, C. N., Ilovan, Oana-Ramona (2011), *Județul Bistrița-Năsăud*, Edit. Academiei Române, București.

Ilovan, Oana-Ramona, (2009), *Țara Năsăudului. Studiu de Geografie Regională*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

C., Vert, (2001), *Geografia populației. Teorie și metodologie*, Edit. Mirton, Timișoara.

*** *Direcția Județeană de Statistică Bistrița-Năsăud*.

TURISM

Lia-Maria CIOANCA¹⁸, *Incendiile ca sursă majoră de risc în activitățile turistice din Munții Bârgăului*

Incendiile reprezintă o sursă majoră de risc pentru activitățile turistice deoarece afectează direct componenta umană și bunurile acesteia, pot provoca victime și pagube imense, au o manifestare agresivă și o putere distructivă mare, acest aspect din urmă este condiționat și de dotarea precară a infrastructurilor cu sisteme de apărare împotriva incendiilor și a nerespectării normelor de protecție în vigoare cât și din cauza instalațiilor deficitare, care utilizează focul deschis.

Aspecte introductive

Studiul riscurilor turistice este un domeniu nou conturat în cadrul abordărilor geografice care s-a impus datorită presiunii antropice exercitate de factorul uman prin intermediul activităților turistice, asupra resurselor naturale sau artificiale și implicit asupra mediului înconjurător. Desfășurarea activităților turistice implică o multitudine de consecințe, care pot crea anumite avantaje și câștiguri, sau în cazuri nefaste dezavantaje (dezechilibre), în relațiile care apar între turism și potențialul turistic oferit de mediul înconjurător. Optima desfășurare a activităților turistice depinde de potențialul oferit de mediul înconjurător și de parametrii de calitate și funcționalitate a acestuia. Astfel o activitate care se desfășoară în parametrii care nu induc dezechilibre în relațiile care apar în mediul înconjurător, prezintă oportunități în contextul exploatarea durabile a resurselor acestuia.

Analiză privind incendiile care au afectat infrastructura turistică

În urma analizei incendiilor care afectează infrastructura de cazare din Munții Bârgăului, am constatat o incidență foarte mare a acestor fenomene în ultimii ani, înregistrându-se un număr nefiresc de mare de incendii în unitate, acestea în mod interesant afectând doar pensiunile și cabanele. Principalele cauze ale acestor incendii sunt problemele tehnice rezultate din proiectarea și amenajarea necorespunzătoare a acestor unități de cazare, cât și lipsa dotărilor legale de protecție în caz de incendiu (hidranți, extinctoare, alarme și senzori). Se cunoaște foarte bine faptul că majoritatea investitorilor în pensiuni urmăresc câștigurile substanțiale imediate neglijând protecția turiștilor și a mediului înconjurător. Din această cauză în ultimii patru ani s-au înregistrat un număr de 5 incendii de pensiuni în unitate.

Incendiu la Popasul turistic Ambra din Piatra Fântânele, 23 septembrie 2010

Un șofer care a văzut flăcările a sunat la 112 și a anunțat că o cabană ar fi cuprinsă de flăcări chiar la intrare în localitatea Piatra Fântânele. Din spusele martorilor se pare că focul ar fi izbucnit la o pensiune la care nu se afla însă nimeni. Două echipaje ale pompierilor au plecat de urgență spre Piatra Fântânele în timp ce sătenii au ieșit din case și au încercat să stingă focul, dar și să dea de urma proprietarilor, între timp o a treia autospecială a pompierilor a ajuns și ea la fața locului.

Este vorba de popasul turistic Ambra care a ars aproape în totalitate. Flăcările s-au extins cu repeziciune, până la sosirea pompierilor. Aici exista și un risc crescut de explozie deoarece lângă pensiune se afla și o butelie GPL care o alimenta cu gaz.

Proprietarii spun că pagubele depășesc 500.000 de euro, aici existând zeci de locuri de cazare și un restaurant. Pensiunea era asigurată. Proprietarii bănuiesc că este vorba de o mână criminală mai ales că au existat și amenințări și că în urmă cu trei săptămâni a fost o altă tentativă de incendiere a pensiunii. În plus, ei au spus că au plecat de la pensiune în jurul orei 21.00, oră la care alimentarea cu energie electrică a fost oprită – ceea ce exclude posibilitatea unui scurtcircuit.

Anchetatorii nu au reușit să stabilească cu exactitate cauza care a dus la izbucnirea incendiului de la popasul turistic Ambra.

¹⁸ Asist. univ. dr. Cioanca Lia-Maria, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Facultatea de Geografie, lia_cioanca@yahoo.com

Fig. 1. Incendiu la Popasul turistic Ambra din Piatra Fântânele (foto [www. bistriteanul. ro](http://www.bistriteanul.ro))

Incendiu la Complexul Poiana Zânelor

Un incendiu de mari proporții a cuprins în noaptea de 11 aprilie 2011 două cabane de la Valea Măriilor, din complexul Poiana Zânelor, pe o suprafață de 900 m². **În urma cercetărilor**, pompierii au ajuns la concluzia că cel mai probabil incendiul a pornit de la un scurtcircuit, administratorul complexului spune însă că nu este exclusă nici o mână criminală.

La locul incendiului s-au prezentat patru autospeciale cu apă și spumă ale echipelor de voluntari din Șanț, Rodna și Maieru, o mașină de la Năsăud, o echipă operativă ISU de la Bistrița și o alta din cadrul Poliției Năsăud. Lupta cu flăcările a durat ore întregi, incendiul fiind anihilat abia la ora 06. 00. Pompierii au reușit să oprească extinderea la celelalte construcții din complexul care a rămas acum cu opt cabane din zece.

Prima clădire care a ars în întregime (de aici pornind și incendiul), era cea care adăpostea piscina, un restaurant, sala de sport și avea 12 camere pentru cazarea turiștilor. Cabana și piscina au fost renovate recent. De aici flăcările s-au extins și la o altă cabană, cu 16 locuri situată în apropiere, care a fost distrusă și ea în proporție de 80%. Intervenția pompierilor a reușit să limiteze extinderea focului la celelalte clădiri. Clădirile erau asigurate, dar polița nu a acoperit paguba, spun patronii.

Fig. 2. Complex Poiana Zânelor

Fig. 3. Incendiu la Complexul Poiana Zânelor
(foto [www. bistriteanul. ro](http://www.bistriteanul.ro))

Incendiul de la Cota 1201 Piatra Fântânele

Un incendiu de proporții a izbucnit în dimineața zilei de 25 martie 2012, în jurul orei 04:00, la pensiunea Cota 1201 din Pasul Tihuța care aparține familiei primarului din comuna Josenii Bârgăului, Tudorel Ciotmonda.

Anchetatorii nu au stabilit cu exactitate cauzele acestui incendiu în urma căruia pensiunea a ars aproape în totalitate. A fost mistuit de flăcări acoperișul pe o suprafață de 800 mp, mansarda cu 21 de camere și a fost afectat jumătate din parter.

Pensiunea Cota 1201 avea 22 de camere pentru cazare și un restaurant. Tocmai în această zi, aici urma să aibă loc sfințirea noii construcții. Pensiunea a ars aproape în totalitate, pompierii voluntari împreună cu cei ai Inspectoratului pentru Situații de Urgență Bistrița-Năsăud încercând să stingă flăcările timp de opt ore.

Potrivit dispecerului de serviciu al ISU Bistrița-Năsăud, s-a acționat cu două autospeciale cu apă și spumă ale Gărzii de Intervenție Prundu Bârgăului, una a SVSU Josenii Bârgăului și cu voluntarii SVSU Prundu Bârgăului. La sosirea forțelor de intervenție flăcările se manifestau cu putere la partea superioară a construcției. Focul a făcut scrum acoperișul și mansarda clădirii, cu tot mobilierul și bunurile aflate în încăperile de cazare, afectând în mare măsură și tavanul parterului, care era construit din lemn și unde se afla restaurantul și anexele acestuia.

Drumul de acces spre pensiune a fost destul de dificil pentru autospecialele pline cu agent de stingere, iar sursele de alimentare cu apă se află la câteva sute de metri distanță, ceea ce a făcut ca intervenția pompierilor să fie îngreunată. Focul a fost lichidat în jurul orei 12. 30. În momentul izbucnirii incendiului, în pensiune nu se aflau clienți, doar personalul localului care a sărit în ajutor pentru stingerea flăcărilor și, din fericire, nicio persoană nu a fost rănită. O echipă formată din polițiști ai Secției 2 Poliție Rurală Prundu Bârgăului, specialiști de la ISU Bistrița-Năsăud și de la firma de asigurări au deschis o anchetă pentru stabilirea împrejurărilor și cauzelor care au dus la producerea incendiului, pompierii declarând că este posibil ca incendiul să fi izbucnit din cauza unui scurtcircuit, proprietarii pensiunii Cota 1201 având asigurare.

În urma acestui incident trei persoane au suferit atacuri de panică și au primit îngrijiri medicale de la paramedici. Printre aceste persoane se numără și proprietarul, primar al comunei Josenii Bârgăului, Tudorel Ciotmonda, care ulterior a fost transportat la spital.

Fig. 4. Incendiu la Pensiunea Cota 1201(foto [www. bistriteanul. ro](http://www.bistriteanul.ro))

Incendiu la Complexul Fisherman's din Colibița

Sâmbătă dimineața, 29 septembrie 2012, la ora 02. 50, trei autospeciale de lucru cu apă și spumă din cadrul I. S. U. Bistrița, împreună cu pompierii voluntari din Bistrița Bârgăului și Josenii Bârgăului, au fost solicitate să intervină pentru lichidarea unui incendiu produs la un complex turistic din localitatea Colibița. În momentul sosirii la locul intervenției, flăcările se manifestau cu violență și aveau o înălțime de aproximativ 10 m. Intervenția a durat aproximativ două ore și jumătate, interval în care pompierii au reușit împiedicarea propagării incendiului la imobilele învecinate. Intervenția a fost dificilă din cauza faptului că pensiunea era construită din lemn și în interiorul acesteia se aflau mai multe materiale combustibile. În urma incendiului, a ars pensiunea cu 8 camere pentru cazare și bunurile care nu au fost evacuate la timp. Suprafața totală afectată a fost de aproximativ 500 m². Cauza probabilă a incendiului a fost stabilită ca fiind efectul termic al coșului de fum amplasat necorespunzător ori neprotejat termic față de materialele combustibile.

Fig. 5. (a-c). Incendiu la Complexul Fisherman's din Colibița (foto [www. bistriteanul. ro](http://www.bistriteanul.ro))

Pagubele incendiului de la Vila Ana din Complexul Fisherman's al omului de afaceri Vasile Coruțiu au fost evaluate la circa 300. 000-400. 000 de euro. E una din cele două vile ale complexului, construită în 1996, dar modernizată ulterior. Nu era în totalitate din lemn, dar avea multe dotări din lemn și a ars repede. Din fericire, nu era nimeni înăuntru, așa că nu au fost victime. Proprietarul exclude posibilitatea ca cineva să-i fi dat foc, acesta acuză mai degrabă probleme la coșul de fum. Vila deținea asigurare, însă proprietarul are rezerve în privința despăgubirii, întrucât nu dețineau tot ce era nevoie pentru asigurarea de incendii și nu aveau toate dotările cu hidranți.

Complexul Fisherman's de la Colibița oferea, până la acel eveniment, 25 de locuri de cazare în regim de trei și patru stele, Vila Ana fiind cea mai veche din complex.

Incendiu la o destinație de hotel din Piatra Fântânele, 23 mai 2013

Un incendiu de proporții a izbucnit în dimineața zilei de joi, 23 mai 2013 în zona Piatra Fântânele din Pasul Tihuța, în flăcări mistuindu-se o clădire cu trei nivele cu destinația de hotel și o cabană, ambele din lemn. În cel mai scurt timp, trei autospeciale de lucru cu apă și spumă și un echipaj de prim ajutor SMURD din cadrul Inspectoratului pentru Situații de Urgență Bistrița s-au deplasat la locul indicat. În momentul sosirii la locul evenimentului, pompierii militari au constatat că ambele imobile erau cuprinse în totalitate de flăcări ce se manifestau cu violență, ajungând la o înălțime de aproximativ 15 metri. Prima măsură luată de pompierii militari a fost împiedicarea propagării flăcărilor la o altă gospodărie aflată la mică distanță de zona de manifestare a incendiului. Au fost evacuate, în condiții de siguranță, atât persoanele care locuiau în casa amenințată, cât și animalele adăpostite în anexele gospodărești aferente. Nu au fost înregistrate victime omenești, obiectivele fiind nelocuite în momentul izbucnirii incendiului, însă pagubele materiale sunt considerabile. Flăcările s-au propagat rapid de la un obiectiv la celălalt, pe de o parte din cauza inexistenței distanței de siguranță dintre acestea, iar pe de altă parte din cauza faptului că acestea erau construite din materiale combustibile, în general din lemn. Intervenția a durat mai bine de 6 ore, în urma incendiului ambele obiective fiind distruse în proporție de peste 90%. Au ars: primul imobil compus din trei nivele și mansardă, cu o suprafață de peste 200 mp pe nivel și cel de-al doilea imobil pe o suprafață de peste 60 mp (parter + mansardă). Causa incendiului nu a fost încă stabilită.

a

b

Fig. 6. (a, b) Incendiu la o destinație de hotel din Piatra Fântânele

Concluzii

În urma analizei datelor prezentate mai sus, se observă frecvența mare a incendiilor care afectează infrastructura turistică din Munții Bârgăului și pagubele materiale însemnate care au rezultat în urma acestora. Considerăm ca numărul mare de incendii se datorează în mare parte nerespectării normelor de apărare împotriva incendiilor; a nerespectării planurilor de construcție și nesupravegherea surselor de foc deschis.

Analiza riscurilor răspunde unor numeroase exigențe, care în parte sunt de natură tehnică, iar în parte implică aspecte de acceptabilitate publică. Cea mai importantă aplicare a rezultatelor finale, se regăsește în elaborarea proceselor decizionale ce privesc derularea unei anumite activități și utilizarea unor substanțe ce ridică relevante probleme de sănătate umană și de calitate a mediului înconjurător.

Bibliografie

Barta, A. (2011), *Turismul și mediul înconjurător. Caiet de lucrări practice*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

Bălțeanu, D., Alexe R. (2001), *Hazarde naturale și antropogene*, Editura Corint, București.

Cocșan, P., Barta, A. I. (2006), *The Touristic Risks in Someșul Mare Hills*, în „Rural Tourism and Sustainable Development”, Editura Universității din Oradea, Oradea.

Cocșan, P., Mureșianu, M. (1991), *Circulația turistică în stațiunea Sângeorz-Băi în intervalul 1986-1990*, Studia UBB, 2, Cluj Napoca.

Cocșan, P., Vlăsceanu, G., Negoiescu, B. (2002), *Geografia generală a turismului*, Ed. Meteor Press, București.

Mac, I. (2000), *Mediul natural și „mediul construit”*, Studii și Cercetări de Geologie-Geografie, no. 5, Bistrița.

Popescu, Gh., Dobre, B. (2000), *Protecția civilă și managementul dezastrelor*, Univ. Spiru Haret, Editura Fundația România de Măine, București.

www.bistriteanul.ro

www.isu-bistrita.ro

II. ISTORIE

Pe drumurile istoriei

Niculae VRĂSMAȘ, *De la „Borgo” la „Bârgău”, un drum de 2000 de ani*¹⁹

Prima atestare a ținutului care include „Bârgăul” apare sub denumirea latină „Borgo”, ea fiind cert de origine romană, la rândul ei provenind de la „burgus” sau chiar de la un posibil „Bârg” al dacilor, denumiri anterioare invaziilor barbare și expansiunii slave, de la care nu s-au găsit date privind existența unui alt nume, dat acestei principale regiuni, fiind cunoscut faptul că în documentele regatului ungar și ale coloniilor săsești acest apelativ a fost preluat ca atare, sub denumire latină și acordat, ca nume așezărilor, la început una singură, apoi două, iar odată cu militarizarea s-au format 8 comune având în compunere numele „Borgo”, denumiri care s-au menținut, oficial, până în anul 1925, când latinul „Borgo”, transformat în „Borgou” a devenit românescul „Bârgău”.

Pentru explicarea originii cuvântului „Bârgău”, care definește toponimia românească actuală, a ținutului „Ținut Bârgăuan”, a „Țării Bârgăului” sau a „Țării Bârgaielor”, trebuie să ținem cont de primele atestări toponimice, cunoscute, ale acestei regiuni transilvane, care apar sub antica denumire „Borgo”, de origine latină, de la care au evoluat la forma „Borgou” și respectiv „Bârgău”.

Astfel, primele denumiri cunoscute au fost cele ale munților, denumiți „Alpes Borgo”, sau „Munții Borgoului”, a văii principale numită „Valea Borgoului”, iar numele așezărilor românești, care compun actualul „Ținut Bârgăuan”, era „Domenius Borgo”, care cuprindea la început un singur sat, cu numele „Borgo”, apoi două sate, respectiv „Also Borgo” („Bârgăul de Jos”), care cuprindea așezările „Borgo Rus” (Rusu Bârgăului) și probabil „Borgo Joseni” (Joseni Bârgăului), respectiv „Falso Borgo” („Bârgăul de Sus”), care cuprindea „Borgo Suseni” (Suseni Bârgăului), „Prundu Sec”, devenit odată cu pregătirea operației de militarizare comuna „Borgo Prund” (Prundu Bârgăului) și vechea așezare de pe interfluviul Strâmba, din care s-au desprins, în timpul militarizării, comunele „Borgo Bistrița” (Bistrița Bârgăului) și „Borgo Tiha” (Tiha Bârgăului), iar mai târziu „Borgo Mureșeni” (Mureșeni Bârgăului).

¹⁹ Nicolae Vrăsmaș, *Gazeta de Bârgău*, Răsunetul, Mie, 07/30/2014 – 13:18

Din vechea așezare „Strâmba”, denumire provenită din lat. pop. strambus (= strabus), au rămas astăzi denumirile: „Pusta Bistricioarei” (locul așezării pustiite la ordinul maiorului Betsman), „Brazii Buni” (denumire rămasă, probabil, de la câteva gospodării protejate de pădure și scăpate de pustiirea maiorului) și „Râțul lui Vodă”, un loc foarte important în toponimia bârgăuană, prin faptul că, la 1600, pe acest platou a făcut popas oastea lui Mihai Vodă Viteazul, în drum spre Bucovina. (Nestor Șimon)

Strâmba este considerată a fi una dintre cele mai vechi așezări bârgăuane, situată între râul Tiha și valea Bistricioara, ambele cu denumiri latine, prima provenind de la „Ticha” („tăcere” în italiană), localitate existentă în Sicilia, dar preluată de slavi, prin traducere, sub forma „tiho”, însemnând liniște, iar cea de a doua cu numele de la izvoare „Repedea”, păstrat și astăzi, provenind din latinescul „Rapidus”, a fost preluat de slavi tot prin traducere ca „Băstro”, însemnând „Repede”.

Borgo în italiană înseamnă mică așezare în vecinătatea zonelor de graniță, a unor cetăți, castre, sau turnuri, denumite „burgus” în limba latină, „borgos” în spaniolă, „bourg” în engleză și „burg” în germană, cum au fost cele de la Livezile, Orheiul Bistriței, etc.

Popoarele migratoare nu au intervenit în administrarea așezărilor bârgăuane, dar au lăsat câteva urme în toponimie, precum Fața Tătarului și Tătarul, în estul Munților Bârgău, Pârâul Tătarilor, devenit ulterior Pârâul Rânzișenilor, afluent drept al râului Tiha, dar și Stâncile Tătaricii, Tătarçuța și pârâul Tătaricii, afluent stâng al Văii Bistricioara.

Atât ocupația maghiară cât și colonizarea sașilor, nu au schimbat aceste denumiri, dar nici pe cele ale localităților, care au fost preluate ca atare în sistemul de înregistrare a îndatoririlor și preluare a impozitelor de la populația autohtonă, de origine predominant românească, cel mult doar pe unele le-au tradus, preluând peste tot apelativul „Borgo”, fără a da alte nume.

Principala precizare, care trebuie făcută, este aceea că ungurii au preluat denumirea latină de „Borgo”, fiind demonstrat faptul, de cel mai bun dicționar maghiar-român, că în limba maghiară nu există această rădăcină, iar afirmațiile făcute de mulți cercetători, că apelativul în discuție ar fi de origine maghiară sunt o gravă eroare.

După Ancheta din 1864-1865 a Guberniului Transilvaniei s-au realizat primele mici monografii ale satelor născăudene, între care comunele bârgăuane sunt considerate de origine romană, menționându-se faptul că „Borgoul îl găsim pe la anul 1070 în istorie, în care au bătut regele unguresc Solomon, cu Geza și Ladislau, pe cumanii în Alpele Borgo” (Munții Bârgăului de azi).

Dacă ungurii nu au modificat și au luat ca atare denumirile „Borgo”, de origine latină (dacă sau romană), neschimbate, prin existența unor documente, pe timpul conviețuirii bârgăuanilor cu slavii, cu atât mai mult a altor popoare migratoare, este o mare greșală să se afirme că sașii ar fi botezat „Bârgăul”, pentru că nici numele râului sau al orașului Bistrița, ei nu le-au schimbat, deși au fost încercări, denumirile anterioare fiind, în final, păstrate.

În privința „Bârgăului”, apelativul folosit de către sași rămâne doar o simplă și frumoasă traducere, evolutivă, la fel cum latinul „Ticha” a fost tradus cu slavul „Tiha”, „Caesar” a devenit „Kaizer”, iar „Borgo” a devenit „Burg”.

Cea mai veche atestare a Ținutului Bârgăuan rămâne „Dominus Borgo”, preluată de autoritățile maghiare și săsești din limba latină, situație similară cu atestările majorității localităților transilvane, sens în care amintim doar câteva exemple din județul nostru: actualul sat Unirea, cartier al Municipiului Bistrița, a fost atestat sub denumirea de „Latina Superior” adică Latina de Sus, denumită ulterior Wallendorf, după o localitate din Germania, dar care a fost înainte Wallahdorf, întrucât în germană „walen” înseamnă..., iar „dorf” sat; Vișoara, un alt actual cartier al Bistriței, a fost o străveche așezare, atestată destul de târziu, în 1332, sub denumirea de „Villa Paganica”, tot acolo fiind menționat și preotul satului, Vicentius. Dacă prima atestare a Bârgăului a fost „Borgo”, de origine latină, înseamnă că populația autohtonă nu poate avea altă origine decât dacă sau romană, iar până la denumirea oficială „Bârgău”, în 1925, drumul parcurs este de 2000 de ani

Dorin DOLOGA, *Drumul dintre Transilvania și Bucovina prin Pasul Bârgăului (1770-1820)*

Munții și totodată trecătorile montane au avut un rol deosebit de important în istoria românilor. Munții Carpații au fost denumiți și coloana vertebrală a spațiului românesc. Carpații au conservat ființa etnică a românilor, spre deosebire de câmpie, care nu îndeplinește acest rol. Acest lucru, de păstrare a entității etnice, nu reprezintă numai un apanaj al Munților Carpați. Munții Alpi, Pirinei și Caucaz au fost locul unde au avut sălaşul sute de etnii diferite. În afară de Munții Caucaz și Munții Pirinei, nicăieri nu s-au păstrat în Europa populații preindoeuropene. Singurele analogii pe care le are limba bascilor sunt cele cu limbile populațiilor din zona Caucazului. Kurzii și armenii sunt menționați cu sute de ani înaintea erei noastre. În Munții Alpi s-a conservat populația retoromană, iar în Munții Balcani populația albaneză. Pentru Simion Mehedinți destinul neamului românesc este la fel de inseparabil de cetatea montană a Carpaților după cum este cel al egiptenilor de Valea Nilului sau al italienilor de peninsula lor mediteraneană.

Munții Carpați nu au reprezentat un hotar etnic pentru români, ci doar unul politic. Pe plaiurile de munte s-au creat legături stabile între toate ramurile neamului românesc. Munții conservă denumiri românești vechi. Facilitarea raporturilor populației de o parte și de alta a Munților Carpați s-a făcut prin intermediul drumurilor și pasurilor carpatine.

Drumurile comerciale au fost fundamentale în dezvoltarea economică a orașelor și în propulsarea internațională a neamurilor. Nicolae Iorga da drumului comercial o prioritate în apariția și dezvoltarea târgurilor și orașelor, iar P. P. Panaitescu vorbește despre drum ca element de dezvoltare citadină și politică.

Între Transilvania și Moldova, ca de altfel și între Transilvania și Țara Românească, existau mai multe drumuri. Cronicile medievale vorbesc despre „drumul de sus” și despre „drumul de jos”. Acesta din urmă, numit și drumul Oituzului, se întindea de-a lungul râurilor Trotuș și Oituz, între Brețcu și Târgu Trotuș. „Drumul de jos” sau drumul Oituzului era drumul cel mai facil între Transilvania și Moldova. La un moment dat acesta era singurul drum care putea fi traversat de către care și tunuri. Drumul Oituzului fusese folosit și de către romani. La Brețcu exista un castru roman care avea legătură cu cel de la Barboși. Din izvoare târzii, ce datează din secolul al XVI-lea, aflăm că chiar și în cazul acestui drum trebuiau efectuate amenajări și reparații anuale. Prăbușirea unor stânci și a unor copaci deteriorau drumul. Un alt drum era cel al Ghimeșului, care se întindea între Ciuc și Valea Trotușului, legând Brașovul de Bacău. Mai la nord se afla drumul Tulgheșului, numit și drumul Băii, care urma Valea Mureșului și Valea Bistricioarei până la Baia. Învecinat cu acesta era drumul Bârgăului, de pe Valea Bistriței. O parte a acestuia fusese folosit de asemenea de către romani. Din castrul de cavalerie de la Livezile romanii patrulau Valea Bârgăului pentru a preîntâmpina un posibil atac. După unele mărturii drumul Bârgăului ar fi fost construit chiar de către romani²⁰. Un alt drum, mai important, era „drumul de sus”, sau drumul Rodnei, care lega Rodna de Suceava prin Câmpulung Moldovenesc, aproape de Pasul Mestecăniș. Pasul Prislopului unea Maramureșul de Moldova pe Valea Vișeuului și Valea Bistriței Aurii.

Lanțul carpatin cuprinde apelative cu sensul de trecătoare sau șa create în exclusivitate de o populație care vorbea limba română, cum sunt: cumpănă, curmătură, fereastră, pas, poartă, posadă, predeal, prislop, scară, strungă, șauă, tarniță.

Documentele privind construcția drumului care unește Transilvania și Bucovina prin Valea Bârgăului ne oferă o serie de informații privind rațiunea construirii drumului, modul de organizare și de realizare a lucrărilor de construcție, traseul drumului, precum și perioada de timp în care a fost construit.

În ultima treime a secolului al XVIII-lea Imperiul otoman și Polonia erau în declin, iar Imperiul rus și Imperiul habsburgic căutau să obțină o serie de avantaje teritoriale pe seama lor. Trupele rusești au intrat în Polonia și în anul 1770 întreaga țară a fost ocupată. Prin tratatul din anul 1772 Polonia a fost împărțită între Imperiul rus, Imperiul habsburgic și Prusia. Imperiul habsburgic a obținut cu această ocazie Galiția și o

²⁰ În Monografia comunei Tiha Bârgăului, Ilarion Bosga nota faptul că: „Drumul cel vechi care s-a folosit până atunci și care trece peste vârful muntelui la stânga de la Tihuța și se întindea peste Opcioară, Iliuța și ieșea în Măgura Calului, a fost zidit de primele colonii romane” – Niculae Vrăsmaș, *Prundu Bârgăului. O vatră străveche*, vol. I, Editura Karuna, Bistrița, 2007, p. 146. Drumurile romane uneau de obicei castru. Romanii au construit castru în pasurile montane, după cum o dovedește existența castrului de la Brețcu, din Pasul Oituz, dar acesta era în legătură cu castrul de la Barboși, ce aveau ca misiune supravegherea accesului în Câmpia Munteană și la cursul inferior al Dunării. Până în prezent nu se cunoaște existența unui asemenea castru în Pasul Bârgău, dar nu este exclus ca romanii să fi construit în trecătoare un castellum, care era o fortificație romană de sine stătătoare, de mici dimensiuni, ce era de obicei ocupată de unități auxiliare și utilizată ca bază logistică pentru legiunile romane. În principal rolul acestuia era de turn de pază și/sau punct de semnalizare situat de-a lungul drumurilor romane.

parte a Podoliei. În același mod Imperiul rus și Imperiul habsburgic s-au pus de acord să obțină avantaje pe seama Imperiului otoman. În anul 1774 Imperiul otoman a cedat Imperiului rus Azovul și de fapt Crimeea, iar Imperiul habsburgic a anexat în anul 1775 Bucovina.

Imperiul habsburgic era interesat să-și consolideze stăpânirea asupra Galiției și în acest scop a luat o serie de măsuri pentru a realiza o mai bună legătură a Galiției cu restul imperiului. Construirea unui drum mai bun care să lege Transilvania de nordul Moldovei a fost luată în discuție încă din anul 1770. Guberniul Transilvaniei a trimis în mai multe rânduri scrisori în acest sens magistratului Bistriței. Acesta din urmă doare ca traseul drumului care să lege Transilvania și Bucovina să urmeze cursul Văii Bârgăului și a trimis Guberniului Transilvaniei o serie de rapoarte în acest sens.

La 5 iunie 1781 colonelul Schuller, din partea Comandei generale de la Sibiu s-a deplasat la sediul Regimentului II românesc de graniță din Năsăud pentru a raporta superiorilor despre intențiile avute de către conducerea regimentului pentru realizarea unui drum pe Valea Bârgăului care să facă legătura cu Moldova²¹. La aceeași dată, 5 iunie 1781, colonelul Mauritius von Schlaun, comandantul Regimentului II românesc de graniță scria din Năsăud magistratului Bistriței solicitând protocolul de vizitare și reambulare²² care fusese întocmit în toamna anului 1780 pentru a-l studia, acesta fiindu-i necesar pentru a raporta corect observațiile regimentului privind ruta de marș, „Marchen Route”, din Bistrița peste Năsăud, Rodna, Cucureasa, Coșna până la Vatra Dornei, sau de la Bistrița peste Bârgău, Măgura Calului, până la Vatra Dornei.

În anii următori Guberniul Transilvaniei a cerut magistratului Bistriței să alcătuiască și să-i trimită un plan și un deviz de cheltuieli pentru reconstruirea drumului care duce peste Bârgău, Prundul Săcului²³ și Măgura Calului spre Bucovina. Se pare că a fost vorba despre lărgirea și modernizarea în mare parte a vechiului drum.

Magistratul bistrițean motiva faptul că realizarea acestui drum era necesară pentru a se da posibilitatea oricui va avea „voie și nevoie” să meargă în Moldova cu treburi comerciale. Dacă acest drum era unul comercial, atunci el ar fi fost „mai bun și umblat”, iar lucrătorii de la realizarea acestuia își puteau primi în mod sigur și ieftin „victualele”²⁴, era de părere magistratul bistrițean. Cu alte cuvinte, dacă drumul care urma să se realizeze era unul comercial, atunci în mod sigur era rentabil. Pentru facilitarea lucrului la reconstruirea drumului magistratul Bistriței cerea să se aducă în acest scop un număr de 50 de zidari din Ungaria care „înțeleg bine lucrările”²⁵ și „steinsprengung”²⁶.

Magistratul bistrițean solicita de asemenea ca respectivii comisari inspectori responsabili cu reconstruirea drumului să dispună de bani cu care să poată plăti lucrători permanenți din Bârgău, sau din alt loc, fapt prin care Principatul Transilvaniei ar fi fost scutit de o serie de obligații grele, lucrările erau mai ieftine și ar progresa mai repede. Opinia magistratului era de a nu se recurge la lucrători cu palmele din Comitatul Dăbâca²⁷. Totodată magistratul Bistriței mai era de părere ca lucrările la reconstruirea drumului să se efectueze pornind și din partea Bucovinei, cel puțin să fie tăiate lemnele aflate pe traseul drumului.

În anul 1782 Guberniul Transilvaniei a numit ca și comisari pentru lucrările de reconstrucție a drumului în calitate de reprezentanți ai Principatului Transilvaniei și ai Districtului Bistriței pe vicecomitele Comitatul Dăbâca, Ștefan Széplaki și pe secretarul vilical²⁸ Michael Bertleff din Bistrița, cărora magistratul Bistriței le-a mai adăugat pe vilicul Daniel Zigler.

Pentru identificarea traseului drumului prin pasurile Bârgăului și Rodnei până la Vatra Dornei, la 31 mai 1782 Guberniul Transilvaniei l-a numit și trimis pe baronul George Bánffy.

La 31 iulie 1783 Guberniul Transilvaniei a aprobat cu unele modificări planul de construcție și devizul de cheltuieli realizat de către căpitanul în „Generalstab”²⁹, von Lehertz. Potrivit acestui plan, drumul urma traseul Priporul Candrii peste Măgura Calului până la vechiul drum al Bârgăului, apoi pe partea dreaptă a râului

²¹ Simion Lupșan, Vasile Tulbure, Ioan Petruț, Ioan Varga, Mihai Apopei, *Căile de comunicație și transporturile din Județul Bistrița-Năsăud*, Editura Mesagerul, Bistrița, 1999, p. 82.

²² A parcurge cu pasul/piciorul și apoi a trasa pe hartă un anumit traseu, sau a parcurge pe jos, cu piciorul, un traseu trasat/desemnat/stabilit pe o hartă pentru a-i valida corectitudinea.

²³ Prundu Bârgăului.

²⁴ Le putea fi asigurată hrana.

²⁵ Au experiență, sunt pricepuți.

²⁶ Se pricep să spargă piatra.

²⁷ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare S. J. A. N. B. N.), *Colecția personală Virgil Șotropa*, dosar 237, f. 1.

²⁸ Orășenesc, locuitor al Bistriței.

²⁹ Statul Major.

Bârgău până sub satul Bârgău³⁰, de unde se continua apoi spre Bistrița. Pentru realizarea lucrărilor s-a stabilit să fie trimiși câte 200 de lucrători și 6 care din comitatele Cluj, Solnocul Interior, Dăbâca, precum și din districtele Bistriței și Năsăudului. Astfel urmau să participe la reconstrucția drumului un număr total de 1000 de lucrători și 30 de care și în afara acestora mai mulți supraveghetori și inspectori. Lucrul manual urma să fie plătit cu 10 creițari pe zi, iar lucrul cu carele 30 de creițari pe zi. Căpitanul von Lehertz trebuia să înainteze lunar rapoarte privind progresul lucrărilor. În instrucțiunile date inspectorilor căpitanul a stabilit faptul ca lucrătorii din fiecare comitat trebuiau să realizeze câte 1000 de stânjeni³¹ de drum în termen de 6 zile, după cum urmează: lucrătorii din Comitatul Dăbâca și cei din Districtul Bistrița trebuiau să realizeze drumul de la Ilonța³² Mică până la Priporul Candrii³³, cei din Districtul Năsăud traseul de la Priporul Candrii până la Priporul Stârparilor, cei din Comitatul Solnoc de la Priporul Stârparilor până la capul dealului Zâmbroaia³⁴, iar cei din Districtul Cluj de la capul dealului Zâmbroaia până la piciorul Prislopului. Acest lucru însemna că 200 de lucrători trebuiau să realizeze 1896 m de drum în 6 zile, adică circa 300 de m pe zi.

Din partea magistratului Bistriței au fost numiți ca și subinspectori Tholdalagy, Samuel Czabel și Georg Lang, iar ca și comisar și inspector comisar provincial principal a fost numit notarul Daniel Neurih.

La 24 martie 1784 Guberniul Transilvaniei aducea la cunoștința magistratului din Bistrița care era însărcinat cu controlul lucrărilor, precipiarea³⁵ și achitarea banilor³⁶ pentru realizarea acestora faptul că odată cu militarizarea Văii Bârgăului locuitorii din Tiha Bârgăului și Bistrița-Bârgăului urmau să fie adunați într-un singur sat³⁷, cerând ca pe grănicerii din Valea Bârgăului să-i dispenseze „după putință” de la participarea la construcția drumului, deoarece comanda militară a adus la cunoștință faptul că aceștia trebuiau să taie lemne pentru satele noi care s-au creat prin mutarea lor de pe dealuri în zonele mai joase, să-și lichideze contribuțiile și prestațiile restante, să-și mute gospodăriile de pe dealuri în zonele mai joase și să-și lucreze pământurile nou stabilite, neputând participa astfel la alte lucrări.

La 8 mai 1784 în locul notarului Neurich a fost numit ca și inspector principal arhivarul Michael Bertleff.

La 3 iunie 1784, colonelul Mauritius von Schlaun, comandantul Regimentului II românesc de graniță din Năsăud solicita magistratului bistrițean să repartizeze locuitori care să participe la construcția drumului din alte comune grănicerești decât cele de pe Valea Bârgăului, deoarece aceștia din urmă aveau alte ocupații³⁸. Magistratul bistrițean a îndrumat pe comisarul principal Michael Bertleff să intre în legătură cu conducerea Regimentului II românesc de graniță din Năsăud în această problemă.

La 13 iulie 1784 Michael Bertleff aducea la cunoștința magistratului din Bistrița faptul că respectivul căpitan von Lehertz urma să primească în data de 18 iulie 1784 în locul unde se afla, în partea Moldovei, vizita generalului von Rall.

La 20 octombrie 1784 Michael Bertleff scria din Mureșenii Bârgăului magistratului din Bistrița aducând la cunoștință faptul că odată cu sfârșitul lunii octombrie lucrul la drum urma să înceteze, însă la podul de la Josenii Bârgăului lucrările urmau să continue din „poruncă înaltă” în mod susținut toată luna noiembrie³⁹.

Drumul de pe Valea Bârgăului care unea Transilvania și Bucovina avea în primul rând o valoare militară și apoi economică⁴⁰.

³⁰ În vremea respectivă așezările de pe Valea Bârgăului ocupau terasele mai înalte ale văii râului Bârgău.

³¹ Stânjenul austriac măsura 1, 896 m, ceea ce înseamnă că 1000 de stânjeni măsurau 1896 m – Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României*, Editura Științifică, București, 1971.

³² Iliuța.

³³ S. J. A. N. B. N., *op. cit.*, f. 2.

³⁴ Zimbroaia.

³⁵ Sumele inițiale de bani, bugetul inițial de lucrări.

³⁶ Contul de execuție al lucrărilor.

³⁷ Cu ocazia militarizării satelor din Valea Bârgăului în anul 1783 figurau ca închegate numai patru sate: Rusu Bârgăului, Susenii Bârgăului, Josenii Bârgăului și Prundu Secului (Prundu Bârgăului); după ce în conformitate cu planurile întocmite de către locotenentul Schuller și sublocotenentul Fischbach, care au fost aprobate de către Guberniul Transilvaniei, s-au sistematizat satele Tiha Bârgăului și Bistrița Bârgăului, în anii următori s-au organizat cele opt comune de pe Valea Bârgăului. – Virgil Șotropa, „Regimentul grăniceresc năsăudean”, în *Arhiva Someșană*, Nr. 2, Năsăud, 1925, p. 8.

³⁸ S. J. A. N. B. N., *op. cit.*, f. 3.

³⁹ *Ibidem*, f. 4.

⁴⁰ Odată cu izbucnirea războiului dintre Austria și Turcia în anul 1788, Regimentul II românesc de graniță din Năsăud a trecut în luna februarie în Bucovina, iar în luna martie a înaintat până la Iași, capitala Moldovei. În anul 1813 două batalioane de grăniceri au plecat din Iad (Livezile) și Bârgău în Bucovina și de acolo în Galiția. – Vasile Bichigean, „Poémation de secunda legione Valachica”, în *Arhiva Someșană*, Nr. 4, Năsăud, 1926, p. 51 și 65.

Odată cu izbucnirea revoluției franceze și războaielor cu Franța lucrările la construcția drumului de pe Valea Bârgăului ce unea Transilvania și Bucovina au fost amânate, ele fiind reluate abia după terminarea conflictelor militare.

Lucrările la porțiunea de drum de la locul numit Fântâna Iancului până la Măgura au început în anul 1812 și s-au terminat în anul 1820. Traseul drumului a fost stabilit cu ajutorul lui Vasile Mureșan, care avea un plai până la poiana sa din Dealul Tihuței și cunoștea locurile. Conducătorul lucrărilor la drum era Ujfalvy din Câțcău, iar cel care se ocupa cu gestionarea banilor era Lani din Bistrița. Supravegherea lucrărilor a fost încredințată grofului Adam și căpitanului Schmick. Lucrările erau efectuate de către iobagii fiecărui nobil care răspundea de o porțiune de drum. Fiind aduși din sate de câmpie, iobagii „nu știau tăia arborii cu așchie, ci îi tăiau împrejur, apoi arborii cădeau pe ei”. La solicitarea conducătorilor lucrărilor la drum, Regimentul II românesc de graniță din Năsăud a trimis oameni care îi îndrumau pe țăranii care tăiau pădurea și care erau plătiți pentru acest lucru⁴¹.

La 14 august 1820 s-a inaugurat cu mare pompă drumul de la Mureșenii Bârgăului către Bucovina, numit și Franzen Strasse⁴². Cu această ocazie s-a așezat în prezența autorităților civile și militare o placă de piatră inscripționată, iar rectorul Școlii piariștilor din Bistrița, Anton Horvath, a ținut o cuvântare în limbi- le germană și maghiară. Conținutul inscripției de pe placa de piatră era următorul: „Via Francisca gloriose regnante Caesare Francisco I mo. Publico. M. Transilvaniae. Princ. aeve. Provinciane. gubernante. Georgio. Comite. Bánffy. ab anno 1812 usque 1820. constructa. Opus. moderante. Rei. Archit. milit. Pro Colonello. Antonio. a Doczy. Primario. G. Commissario. Sam. ab Ujfalvi. ”. La sfârșit s-au așezat într-o scorbură diferiți bani de argint, s-a zidit placa și „s-a pușcat cu treascuri (pive)”⁴³.

În anul 1833 sub comanda locotenent-colonelului Reininger s-a construit drumul care lega peste Strâmba Valea Someșului cu Valea Bârgăului⁴⁴.

În ceea ce privește drumul de la Rodna la Cârlibaba, acesta a fost trasat conform relatărilor lui Iosif Mihăilaș de către inginerul Burkhardt, iar lucrările de realizare a lui au fost conduse de către Neckel din Bistrița în perioada 1850-1857⁴⁵.

Construcția drumului dintre Transilvania și Bucovina prin Pasul Bârgăului a început se pare în anul 1783, odată cu militarizarea Văii Bârgăului și s-a terminat în anul 1820. Drumul a fost construit în două etape. Lucrarea a fost una de mare amploare, la realizarea ei participând în prima etapă circa 1000 de lucrători și 30 de care din trei comitate și anume din Cluj, Solnocul Interior și Dăbâca și din două districte, cele ale Bistriței și Năsăudului. Drumul trebuia să răspundă unor necesități politico-militare ale Imperiului Habsburgic, care urmărea anexarea Bucovinei și a Galiției. Lucrările de realizare a acestuia au fost puse sub comanda unui căpitan din Statul Major al armatei imperiale. Organizarea și supravegherea lucrărilor a fost încredințată unor comisari numiți dintre reprezentanții Guberniului Transilvaniei, ai orașului Bistrița și ai Regimentului II românesc de graniță din Năsăud. Construcția drumului a contribuit și la dezvoltarea comunelor de pe Valea Bârgăului. În perioada 1785-1787 comuna Prundu Bârgăului a primit dreptul de a ține târg săptămânal⁴⁶.

Cunoașterea realizării drumului prin Pasul Bârgăului contribuie la cunoașterea istoricului căilor de comunicație și a istoriei economice a zonei. Dat fiind rolul important al trecătorilor montane, istoria realizării drumurilor care le-au străbătut merită întreaga atenție.

⁴¹ Niculae Vrăsmaș, *op. cit.*, p. 145-146.

⁴² În epocă exista practica de a da drumurilor numele împăratului. Drumul Oltului s-a numit mai târziu Via Carolina, după numele împăratului habsburgic Carol al VI-lea.

⁴³ Tunuri mici, primitive, folosite în trecut pentru a produce focuri de artificii, pocnituri, la petreceri, la serbări; S. J. A. N. B. N., *op. cit.*, f. 7.

⁴⁴ Virgil Șotropa, „Răboaie din trecut”, în *Arhiva Someșană*, Nr. 4, Năsăud, 1926, p. 98.

⁴⁵ S. J. A. N. B. N., *op. cit.*, f. 5 și 8.

⁴⁶ Virgil Șotropa, *op. cit.*, p. 96.

Călin MUSTEATĂ, 100 de ani de la construcția Liniei trenului benzino-electric Dornișoara – Prundu Bârgăului, unică în România

Chiar dacă tema pe care doresc să o prezint în momentele următoare nu face parte din sfera vieții culturale a zonei noastre, totuși ating acest subiect deoarece are caracter de unicitate în țara noastră și am observat că fenomenul creat de existența *Liniei trenului benzino-electric Dornișoara – Prundu Bârgăului* construită în urma cu 100 de ani, în zona noastră, este cunoscut doar de locuitori mai în vârstă ai zonei sau de pasionați ai căilor ferate.

În continuare vreau să fac doar o scurtă relatare despre această *Linie a trenului benzino-electric Dornișoara – Prundu Bârgăului* și menționez faptul că aceste informații sunt preluate de pe Wikipedia, în cea mai mare parte, din cartea *Drum de fier prin praf de pușcă și ploaie de stele* a lui Paul Brăscanu, și informații culese de pe la oameni din zonă care își mai amintesc din povestirile bătrânilor despre aceste lucruri.

Linia trenului benzino-electric Dornișoara – Prundu Bârgăului este un segment din calea ferată Prundu Bârgăului–Vatra Dornei, care a funcționat pe traseul actualului drum, trecând din Transilvania de NE în Bucovina de SV și traversând creasta Carpaților Orientali. A fost construită în 1914/1915, având traseul cu altitudinea precizată *profil la înălțime*.

Ca o scurtă introducere, această linie de cale ferată a fost construită în timpul Imperiului Austro-Ungar. Pentru a ajunge pe cale ferată de la Viena sau Budapesta în Ducatul Bucovinei (care se afla în partea austriacă a Imperiului Austro-Ungar) s-a construit o linie ferată prin Galiția ce mergea de la Lemberg spre Cernăuți. Calea ferată Dărmănești–Câmpulung Moldovenesc (pusă în funcțiune în 1888) și continuarea sa către Vatra Dornei (pusă în funcțiune în 1902), s-au construit, printre altele, cu scopul de a crea o conexiune către Ilva Mică (din nordul Transilvaniei). Planuri similare existau din 1898, dar nu s-au realizat din cauza cerințelor financiare. Odată cu izbucnirea în 1914 a Primului Război Mondial a devenit acută lipsa unei legături feroviare între Transilvania și Bucovina. Trupele rusești au ocupat în același an un teritoriu mare din Galiția și, astfel, au întrerupt legăturile feroviare dintre Bucovina și restul Austro-Ungariei. Armata a VII-a staționată în sudul Bucovinei s-a aflat într-o stare de izolare ca urmare a tăierii comunicațiilor cu restul armatelor austro-ungare. Autoritățile austro-ungare competente au ordonat construirea unei căi ferate provizorii peste Carpați. Construcția în grabă nu permitea construirea de tuneluri sau poduri mari. S-au luat în considerare două variante: prima variantă presupunea realizarea unei legături de la Borșa prin Pasul Prislop până la Iacobenii (anterior Jakobeny), pe valea Bistriței Aurii, iar a doua variantă presupunea construirea unei căi ferate pe valea Bistriței prin Pasul Tihuța către Vatra Dornei (anterior Dorna Watra). În final, s-a optat pentru realizarea ultimei variante.

Lucrările de construcție au început la 1 decembrie 1914. La construcția acestei linii de cale ferată au lucrat circa 300 de civili și 5. 600 prizonieri de război. Ea a fost construită cu ecartament normal (1435 mm), având în final 230 curbe și înclinații de până la 8% și a deschis un drum peste Pasul Tihuța. Cel mai înalt punct al traseului s-a aflat la 1. 145 metri înălțime.

La 15 august 1915 s-a pus în folosință noua cale ferată. Pe tronsonul cu pantă mare de la Tiha Bârgăului către Dornișoara au circulat automotoare alimentate cu curent electric produs prin arderea benzinei. Aceste automotoare au avut o putere de 150 CP. Fiecare tren era format din patru sau cinci vagoane și avea o capacitate de transport de la 30 la 50 de tone.

De la Prundu Bârgăului la Tiha Bârgăului, precum și de la Dornișoara la Vatra Dornei circulau trenuri normale.

Situația militară a Austro-Ungariei s-a îmbunătățit în 1915 în mod semnificativ. Noul traseu feroviar a fost folosit pentru transportul militar. Chiar și produse alimentare au fost aduse în Austro-Ungaria la începutul anului 1916 din România aflată încă în stare de neutralitate.

Ofensiva Brusilov a rușilor, din anul 1916, a rupt din nou calea ferată galițiană; traseul temporar a ajuns să aibă o importanță tot mai mare pentru aprovizionarea trupelor austro-ungare.

Pe măsură ce armatele rusești de nord și de vest continuau să avanseze către Vatra Dornei, autoritățile austriece au evacuat în anul 1916, 45 locomotive și mai multe vagoane de pe această cale ferată, pentru a nu cădea în mâinile rușilor. De asemenea, 25. 000 de soldați răniți și 30. 000 de civili au putut fi refugiați din Bucovina. Deși avea linie ferată cu ecartament normal, locomotivele și vagoanele nu au putut fi evacuate pe liniile normale din cauza pantei abrupte și a curbilor strânse, ci au trebuit să fie dezmembrate la Dornișoara în mai multe părți componente, încărcate pe vagoane speciale și reasamblate la Tiha Bârgăului.

În septembrie 1917 circulau zilnic câte 14 trenuri pe fiecare sens de mers (în comparație cu numai cinci în anul 1915). Prin tratatele de pace de la Brest-Litovsk și București de la începutul anului 1918, traseul și-a pierdut importanța sa militară pentru autoritățile austro-ungare, continuând să fie folosit însă pentru transportul de marfă. În același timp, a început elaborarea de planuri detaliate pentru o cale de trecere permanentă a Carpaților între Ilva Mica și Vatra Dornei.

La scurt timp înainte de sfârșitul războiului (octombrie 1918), traseul a fost dotat cu 7 automotoare și 92 vagoane. Situația s-a schimbat odată cu dezmembrarea Austro-Ungariei, în octombrie-noiembrie 1918. Atât Bucovina, cât și Transilvania, s-au unit cu România. Înainte de aceasta, atât traseul, cât și locomotivele și vagoanele au fost distruse de austrieci și de maghiari.

La 15 ianuarie 1919 traseul a fost preluat de către compania română de stat CFR și s-a început reparația sa. Locomotivele și vagoanele avariate au fost reparate în atelierele de lucru de la Cluj, Dej și Apahida.

La 8 iunie 1922, linia a putut fi redeschisă. Pe tronsonul de la Tiha Bârgăului la Dornișoara (34 km) drumul dura două ore și jumătate. Între cele două localități au fost înființate încă 11 stații.

După inaugurarea căii ferate Ilva Mică-Floreni, a cărei construcție a început din 1924, traseul de la Tiha Bârgăului la Dornișoara a fost închis la 18 decembrie 1938, continuând să circule trenuri normale doar pe tronsonul de la Dornișoara la Vatra Dornei. Liniile închise au fost demontate în anii 1939-1940.

Câteva date tehnice.

Din stația Dornișoara s-a proiectat o linie ferată cu caracteristici mai aparte, care să ajungă la Borgo Prund, unde putea face legătura cu linia normală a Căilor Ferate Someșene.

Linia ferată benzino-electrică era construită pe traverse metalice, avea o lungime de 33, 2 km și urma îndeaproape traseul drumului construit în 1848 care trecea peste muntele Măgura Calului, urcând 25, 8 km de la Borgo Tiha (Tiha Bârgăului), aflată la o altitudine de 520 m, până la Mănăstirea Fântânele, situată la cota 1145 m; din acest punct ea cobora 7, 4 km spre Dornișoara (Dorna Völgy), stație aflată la o altitudine de 1032 m, urmând ruta unui drum mai vechi, folosit rareori până atunci. Traseul era deosebit de dificil, având 230 curbe cu raze cuprinse între 200 și 20 m și declivități de până la 70/80 mm/m, rampa maximă de 87 mm/m, fiind situată pe o curbă cu raza de 30 m între stația Măgura Calului și halta Mănăstirea Fântânele.

La construcția acestei linii de cale ferată au lucrat 36 ofițeri, circa 300 de civili și peste 5500 prizonieri de război, aceștia din urmă fiind folosiți la lucrările cele mai grele (pregătirea pietrei sparte, execuția terasamentelor, săpături și transporturi, construcții clădiri și lucrări de artă). Faptul că s-a muncit în condiții foarte dificile și lucrarea a fost terminată într-un timp foarte scurt – la data de 15 august 1915 linia fiind dată în folosință – face ca meritul acestei realizări să fie mare și să revină, în mod egal, tuturor taberelor implicate în construcția liniei: armata austro-ungară, civili din satele limitrofe și prizonieri de război ruși, italieni etc.

Pentru a se învinge problemele create de traseul foarte dificil și presiunea timpului scurt, a fost găsită o soluție ingenioasă, chiar revoluționară pentru acele timpuri: construcția unei linii ferate cu ecartament normal, adaptată trenurilor și tracțiunii benzino-electrice, după un model folosit și experimentat cu succes din anul 1912 în Tirolul austriac. Trenul benzino-electric – sau mai precis „Landwehr-trenul” – era o idee a generalului austriac Ottokar Landwehr von Pragenau, care în 1908 a pus bazele construcției unui vehicul cu multiplă tracțiune extinsă la remorcile sale, capabil să se deplaseze atât pe drumuri obișnuite cât și pe calea ferată. „Landwehr-trenul” se putea deplasa atât pe șosea cât și pe calea ferată, prin înlocuirea jantelor pentru

drum cu unele de construcție specială, adaptate pentru circulația pe calea ferată, datorită faptului că distanța dintre roțile unei axe era egală cu ecartamentul normal al căii ferate (1435 mm) după montarea acestor jante.

Pe tronsonul cu pantă mare de la Tiha Bârgăului către Dornișoara au circulat garnituri de trenuri benzino-electrice, la început cele din tipul 1-A/ fabricate între anii 1912-1914, apoi tip 2-B/1916, compuse dintr-un vehicul electro-generator pe post de „locomotivă” și 4-5 remorci automotoare alimentate cu curent electric produs de aceasta. A fost singura linie cu tracțiune benzino-electrică care a existat la noi în țară.

Punctele de oprire ale acestui tronson de cale ferată erau:

Tiha Bârgăului

Macaz

Tureac

Mureșeni

Valea Străjii

Cicera

Cărare

Tihuța

Măgura

Mănăstirea Fântânelor

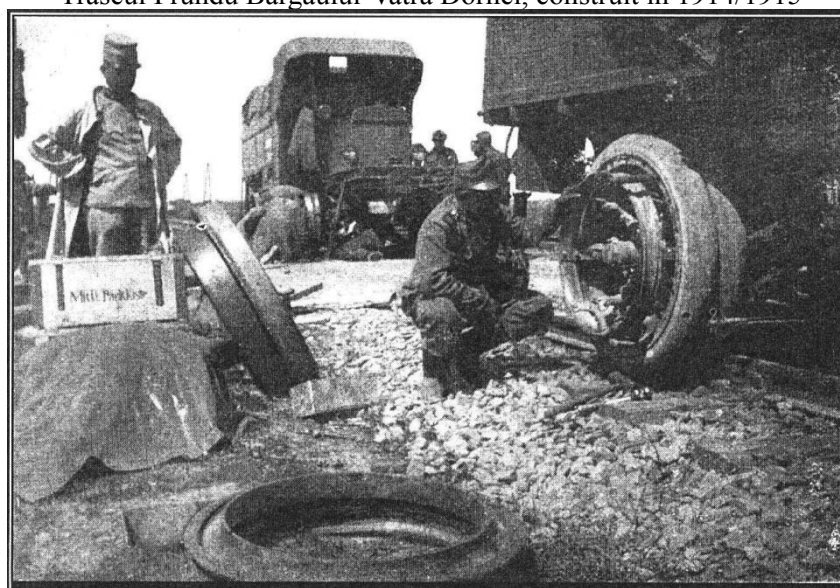
Șendroaia

Dorna Mică

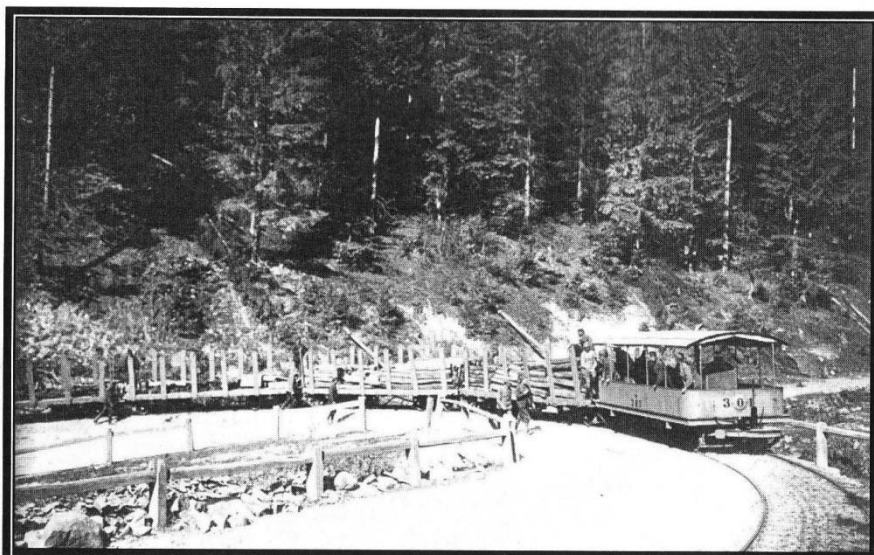
Dornișoara

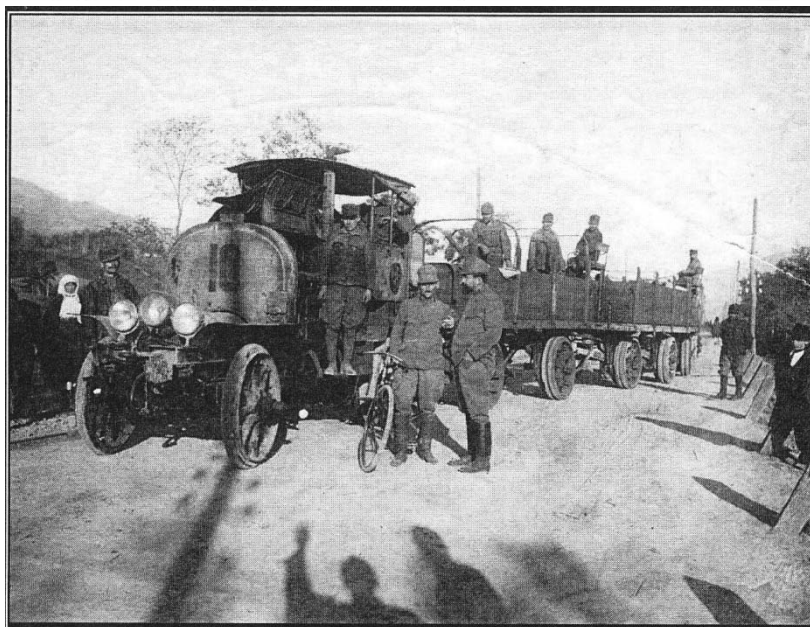
Traseul Prundu Bârgăului-Vatra Dornei, construit în 1914/1915

Montarea jantelor speciale pentru deplasarea pe calea ferată la un auto-tren - arhive Austria

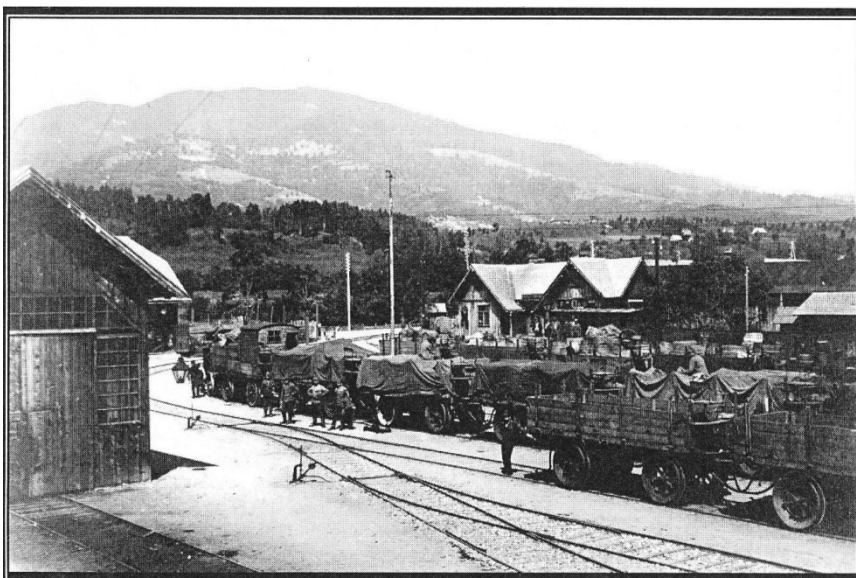
Tren benzino-electric încărcat cu materiale, într-o curbă aspră de pe Tihuța
Foto de locotenent Konrad Twrdy, colecția Kurt Misar și Martina Misar-Tummeltshammer-Austria

Locotenentul Konrad Twrdy însoțind un tren benzino electric încărcat cu materiale,
spre șantierul căii ferate de pe Tihuța
foto din colecția Kurt Misar și Martina Misar-Tummeltshammer

Coloană militară și tren benzino-electric în halta Tihuța, 1917 – colecția Daneliuk Vasile

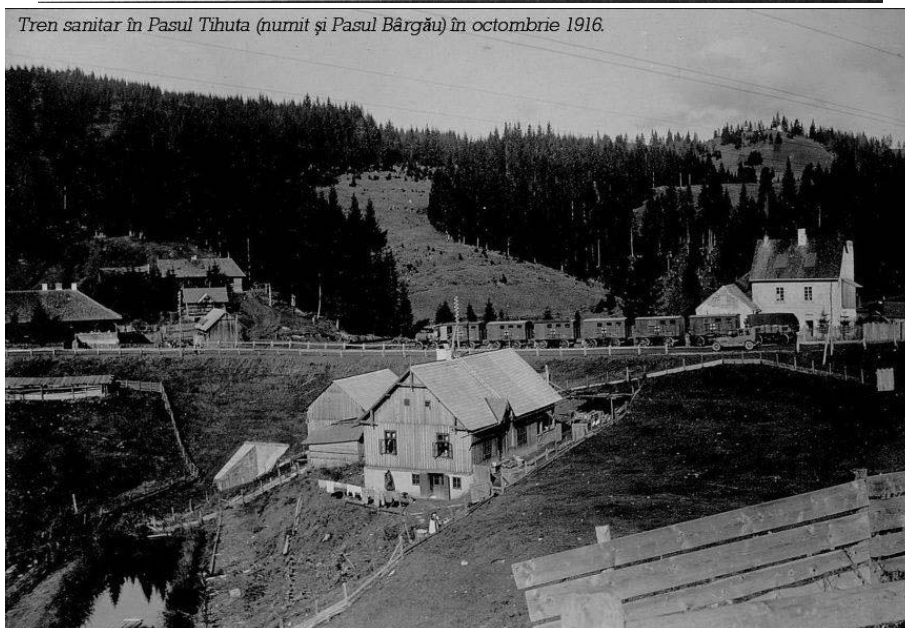

Triajul din Tiha Bârgăului 1917 – colecția Daneliuk Vasile

*Tren benzino-electric transportând răniți și trupe, oprit în halta Mureșenii Bârgăului (1917)
Foto de locotenent Konrad Twrdy, colecția Kurt Misar și Martina Misar-Tummeltshammer*

Tren sanitar în Pasul Tihuta (numit și Pasul Bârgău) în octombrie 1916.

Lia-Maria CIOANCA,⁴⁷ *Pe traseul fostei linii ferate benzino-electrice Dornișoara-Tihuța-Prundu Bârgăului*

Rezumat.

Linia de cale ferată benzino-electrică, construită în timpul Primului Război Mondial a servit pentru început la transportul alimentelor și munițiilor către armatele care ocupau înălțimile din apropiere de Vatra Dornei sau Cârlibaba și care păzeau trecerea spre Transilvania sau pentru evacuarea răniților, dar au fost transportate pe ea și multe vagoane cu cereale și alte produse alimentare la începutul anului 1916, provenite din rechiziții făcute în Bucovina, contrabandă sau import din România, aflată încă în stare de neutralitate.

Cuvinte-cheie: cale ferată, benzino-electrică, vagoane, depou, transport.

Considerații generale

Planuri pentru construcția unei linii ferate care să lege Bucovina direct de Transilvania au fost mai multe, dar realizarea acestor proiecte s-a lovit de opoziția repetată și fermă a Ungariei, care nu a dorit crearea unor legături între românii aflați de o parte și de alta a Munților Carpați.

Trenul benzino-electric sau mai precis „Landwehr-trenul” era o idee a generalului austriac Ottokar Landwehr von Pragenau, care în anul 1908 a pus bazele construcției unui vehicul cu multiplă tracțiune extinsă la remorcile sale, capabil să se deplaseze atât pe drumuri obișnuite cât și pe calea ferată (Brașcanu, 2014).

Etapile construcției liniei ferate în contextul politic al vremii

Calea ferată militară nr. 1 Dornișoara-Tiha Bârgăului, construită în regim de urgență de armata austro-ungară pentru realizarea legăturii strategice atât de necesară în acel moment, între Bucovina și Transilvania, a fost unica linie construită la noi, care a folosit sistemul de remorcare benzino-electric. Înainte de război singura legătură directă între Bucovina și Transilvania era vechiul drum de care peste Măgura Calului; între anii 1780-1787 sub supravegherea directă a armatei imperiale s-a construit drumul de la Câmpulung la Măgura Calului, iar până la sfârșitul anului 1848 s-a definitivat legătura între Vatra Dornei și Prundu Bârgăului, realizându-se astfel un vis vechi al Împăratului Franz Josef, acela de a avea o cale de legătură între Țara Ardealului și Galiția. Cu toată importanța strategică hotărâtoare pe care o prezenta această linie pentru imperiul austro-ungar, multă vreme construcția ei nu a fost posibilă din cauza opoziției ferme a Ungariei care avea toate motivele să împiedice apropierea și comunicarea românilor aflați de o parte și cealaltă a Carpaților în Bucovina și Transilvania (Brașcanu, 2012).

La sfârșitul anului 1914 comandantul armatei, general Pelahzer Baltin hotărâște o mișcare contra-ofensivă și începe dislocarea unor importante unități din sudul Bucovinei pe granița cu Transilvania. Atunci s-a constatat importanța unei căi ferate ce lipsea din sistemul de comunicații între Bucovina și Transilvania. Abia în plină desfășurare a războiului, când armatele austro-ungare au fost blocate de armatele Rusiei în Valea Bistriței, în zona Cârlibaba-Vatra Dornei, fără nicio legătură cu Austro-Ungaria și fără nicio posibilitate de aprovizionare, s-a hotărât construcția căii ferate Dornișoara-Tiha Bârgăului sau legătura feroviară între Bucovina și Ardeal. Timpul era scurt, presant și nu permitea construcția unei linii de traversare a Carpaților cu lucrări de artă (viaducte, poduri și tunele) și atunci s-a hotărât ca linia să fie așezată rapid și direct pe marginea șoselei urmând declivitatea terenului. Au fost analizate două variante de traseu, și anume: de la Borșa prin pasul Prislop, apoi pe Valea Bistriței până la Iacobeni – un traseu de circa 100 km lungime, dar cu multe curbe cu rază mică și cel de-al doilea traseu, de la Tiha Bârgăului peste muntele Măgura Calului până la Dornișoara și de aici la Vatra Dornei, utilizând parțial șoseaua construită în 1848.

S-a ales cea de-a doua variantă și s-a trecut la lucru. Imediat după repartizarea sarcinilor pe șantier, s-a început construcția liniei ferate „benzino-electrice” de la Dornișoara până la Tiha Bârgăului, cunoscută și sub numele de „k. u. k. Kraftwagenbahn nr. 1 Felső Borgo-Dorna Völgy.

Pentru construcția rapidă a liniei au fost confecționate la Cluj, Dej și Bistrița panouri prefabricate de linie cu lungimi cuprinse între 1, 9 și 5 m, cu șină tip 10 kg/t și traverse metalice transportate cu autocamioane, realizate atât pentru aliniament, dar și pentru curbe de o anumită rază așezate pe un pat de balast gros de 20-30 cm, iar mai târziu pe porțiunea construită cu vagoanele trenului electric viteza de montare fiind de 2 km/zi.

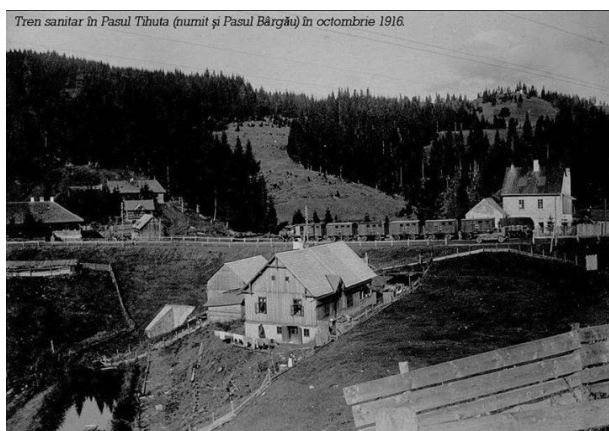
Traseul căii ferate era: de la Tiha Bârgăului pe partea stângă a șoselei Bistrița-Vatra Dornei în lungime de circa 28, 5 km până aproape de punctul cel mai înalt al liniei, cota 1145 m, Mănăstirea Fântânelelor, de unde părăsea șoseaua și cobora 7, 2 km pe marginea unui drum de țară până la Dornișoara, cota 1050 m.

Trenurile erau compuse din câte un generator (Daimler Electric) și câte 4-5 remorci, pentru acțiunea motorului folosindu-se benzina. În perioada ianuarie-martie 1916 s-au transportat importante cantități de

⁴⁷ Asist. univ. dr. Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Facultatea de Geografie, Extensia Universitară Bistrița

cereale din România prin vama Suceava. Pe linia Dornișoara-Tiha Bârgăului, în perioada 15 august 1915-23 iunie 1939 au funcționat următoarele stații: Dornișoara, Dorna Mică, Șendroaia, Mănăstirea Fântânelor, Măgura, Tihuța, Cărare, Cicera, Valea Străjii, Mureșeni, Tureac, Macaz și Tiha Bârgăului (Brașcanu, 2012).

Construcția căii ferate normale „benzino-electrice” Dornișoara-Tiha Bârgăului, în lungime de 34 km s-a executat în perioada 1 decembrie 1914-15 august 1915.

a

b

Fig. 1. (a, b) Tren sanitar în Pasul Tihuța, octombrie, 1916

Fig. 2. „Locomotiva” unui tren benzino-electric în timpul Fig. 3. Halta Tihuța, perioada 1916-1917, situată la 20 km unei revizii în depoul Tiha Bârgăului, 1916 de Tiha Bârgăului și la 13 km de Dornișoara (foto ing. Ilie Popescu)

Fig. 4. Halta Valea Străjii, 1917 Fig. 5. Tren benzino-electric cu muncitori și soldați (foto Ilie Popescu) germani în halta Tureac, 1916/1917

a

b

Fig. 6. (a, b) Depoul Tiha Bârgăului 1916/1917 (foto ing. Ilie Popescu)

La 15 august 1916, când România a declarat război Austro-Ungariei, situația s-a schimbat, iar statul major al armatei austro-ungare a evacuat peste măgură în Transilvania toate vagoanele și locomotivele din Bucovina. Până la 30 noiembrie 1916 au fost evacuate 45 de locomotive și 108 vagoane. În luna octombrie 1918 linia avea în dotare: 7 trenuri (motor cu capacitate de 30-50 tone/tren), 3 generatoare, 92 de vagoane și 2 drezine. În aceeași lună octombrie 1918, traficul pe această linie ajunsese la 28 perechi trenuri/zi față de 5, în anul 1915.

Activitatea maximă a liniei benzino-electrice a fost în luna noiembrie 1916 când s-au transportat 32.282 tone/lună, respectiv 1176 tone/zi. Intensitatea maximă a circulației a fost realizată în luna septembrie 1917 când au circulat 14 perechi trenuri/zi (Brașcanu, 2014).

La începutul anului 1918, după pacea de la București și Brest-Litovsk, frontul austro-ungar din răsărit nu mai cerea prea multe transporturi și, ca urmare Direcția Căi Ferate Militare Austro-Ungară a primit ordin să construiască calea ferată normală de mare capacitate de la Ilva Mică la Floreni pe un traseu apropiat de cel al căii ferate existente Ilva Mică-Vatra Dornei. Până la sfârșitul războiului, armata austro-ungară a retras din Bucovina 100 de locomotive și 2403 vagoane, iar la sfârșitul lui 1918 Direcția CF Militare Austro-Ungară a părăsit linia electrică Dornișoara-Tiha Bârgăului, lăsând în urmă numai instalații, linii și material rulant distrus.

La 15 ianuarie 1919 calea ferată Dornișoara-Tiha Bârgăului a trecut în administrarea Direcției Generale CFR, ca proprietate a statului român. Începând cu anul 1920, pentru a realiza legătura feroviară între Transilvania, Bucovina și Moldova de Nord se trece la refacerea liniei existente. A fost refăcută linia, au fost adunate și reparate locomotivele și vagoanele aflate în atelierele din Dej, Cluj și Apahida. Astfel, la sfârșitul anului 1920 la Tiha Bârgăului erau adunate 10 generatoare și 80 de vagoane. Prin grija și hărnicia personalului din depoul Tiha Bârgăului, la 8 iunie 1922, linia s-a redeschis dar, cu doar 2 generatoare și 8 vagoane cu care s-a putut forma o pereche de trenuri mixte zilnic, care parcurgeau în 2 ore jumătate, distanța Dornișoara-Tiha Bârgăului.

O cale ferată uitată

La 18 decembrie 1938, după darea în funcțiune a căii ferate Ilva Mică-Vatra Dornei, după 28 de ani de exploatare, și-a încheiat activitatea.

Între 1939-1940, linia a fost demontată, singurele amintiri din această linie până în zilele noastre sunt clădirile stației și atelierului Tiha Bârgăului, precum și urmele triajului din Dorna-Burcut.

Fig. 8. Linia benzino-electrică 1916/1917 Fig. 9. Drumul European E 58, 2015
(foto ing. Ilie Popescu)

Fig. 10. Halta Mureșenii Bârgăului, 1916/1917 Fig. 11. Drumul European E 58, Mureșenii Bârgăului, 2015
(foto ing. Ilie Popescu)

Tronsonul de la Prundu Bârgăului la Dornișoara nu mai există. Singurele amintiri care mai străbat până în zilele noastre sunt câteva fotografii îngălbenite de vreme, niște clădiri părăginite aflate în localitatea Tiha Bârgăului, urmele liniilor de triaj și demontare din stația Dorna-Burcut ori din Dornișoara sau două podețe vechi, uitate prin verdele pădurii.

Se poate concluziona și afirma faptul că ingenioasa soluție a construirii unei linii ferate cu ecartament normal, adaptată trenurilor și tracțiunii benzino-electrice, după un model deja folosit și experimentat cu succes din anul 1912, în Tirolul austriac, a avut drept scop învingerea problemelor create de traseul foarte dificil și presiunea timpului scurt, prin utilizarea acestui vehicul cu multiplă tracțiune extinsă la remorcile sale, capabil să se deplaseze atât pe drumuri obișnuite cât și pe calea ferată.

Bibliografie

- Abutnăriței, I., *O cale ferată uitată – linia „benzino-electrică” Dornișoara – Tiha Bârgăului*, în Monitorul de Dorna din 26 octombrie 2005.
- Brașcanu, P. (2012), *Drum de fier prin praf de pușcă*, Editura Stef, Iași.
- Brașcanu, P. (2014), *Tunuri la Porțile Bucovinei 1914-1918*, Cronică ilustrată, Editura Stef, Iași.
- Lăcrișeanu, Ș., *Căi ferate înguste militare pe teritoriul României în timpul Primului Război Mondial* (manual în lucru).

Ioan ȘTEFF, *Trenul forestier Bistrița Bârgăului – Colibița*

I. DEPRESIUNEA COLIBIȚA – scurtă prezentare generală

Depresiunea Colibița este o depresiune intramontană situată în partea de est a județului Bistrița-Năsăud, la contactul dintre Munții Bârgăului cu Munții Călimani. Se află la 40 km de Bistrița, la 18 km de Prundul Bârgăului, la 12 km față de Bistrița-Bârgăului și la 5 km de Mureșenii Bârgăului. Reprezintă punctul terminus al axei secundare care se desprinde la Prundul Bârgăului din axa geografică principală Bistrița – Prundul Bârgăului – Piatra Fântânele – Vatra Dornei.

Din punct de vedere administrativ aparține comunei Bistrița Bârgăului și este cuprinsă între barajul lacului Colibița și confluența Izvorului Lung cu Colbu. Suprafața depresiunii identificată cu bazinul superior al Râului Bistrița Ardeleană este de 103 km având o altitudine medie de 793m.

În evoluția istorică a satului Colibița se deosebesc patru etape principale:

1. *Prima etapă*: – corespunde înfripării localității (a doua jumătate a sec. XVIII-lea) când așezarea avea caracter temporar, zona servind ca loc de pășunat pentru animalele (oi, vite, cai) sătenilor din Bistrița Bârgăului. Majoritatea locuințelor erau simple adăposturi (colibe, sălașe) care foloseau pentru dormit și adăpost de vreme nefavorabilă.

În Monografia stațiunii Colibița, avocatul Corneliu Mureșan precizează „Prima așezare în chip de colibă a fost făcută de un cetățean din Bistrița Bârgăului care venea vara cu vitele și oile la pășunat. De la această colibă își trage denumirea de „Colibița”, nume sugestiv și gingaș. ”

2. *A doua etapă* – pastoral patriarhală corespunde începutului de secol al XIX-lea și este marcată profund de personalitatea preotului Vasile Pavel. Un adevărat ctitor și patriarh al Colibiței. Ca principale realizări pot fi menționate:

– 1839 – se face cu ajutorul armatei drumul de la Bistrița Bârgăului la Colibița pe valea lui Steff

– 1865 – împreună cu fruntașii Simion Nica și Vasile Uifelean au descoperit fântâna cu apă sărată Știubei din Poiana Slătioara

– tot preotul Vasile Pavel a determinat pe locuitori să iasă pe Dealul Negru și începând din Vulturul până la Cofuri au deschis plai de linie

-1881 – a început construcția bisericii de lemn cu trei turnuri din Colibița și apoi a casei parohiale

Sfârșitul secolului al XIX-lea reprezintă începutul turismului la Colibița care va continua într-un ritm crescendo în secolul XX.

3. *A treia etapă* – antropizarea puternică determinată de construcția sistemului hidroenergetic (baraj, lac, aducțiuni, centrală electrică etc.) între 1975-1995.

4. *A patra etapă* – relansarea turistică (după 1995 – prezent)

II. CALEA FERATĂ FORESTIERĂ (CFF)

Construcția căii ferate de la Bistrița Bârgăului la Colibița și apoi mai sus se realizează în deceniul 3 al secolului XX și este determinată de dezvoltarea economică de după primul război mondial avându-se în vedere exploatarea și valorificarea lemnului la fabricile din Bistrița Bârgăului și Susenii Bârgăului.

Există mai multe documente și păreri ale diverșilor autori legate de construcția căii ferate.

1. În urma „deciziunii Ministeriale 33243/1992 firma Grapini & Co urma să construiască linia ferată pentru regiunea silvică Bistrița care efectua exploatarea lemnului în această zonă”. Nu am găsit nici un document de arhivă care să menționeze dacă această linie a fost construită sau nu de către firma mai sus pomenită.

2. Radu Bellu în Istoria ilustrată a căilor ferate forestiere apărută la Brașov în 2007 la pp. 53 arată următoarele „La începutul anului 1928 Societatea „Regna” Năsăud a pus în funcțiune Fabrica de Cherestea din Susenii Bârgăului pentru prelucrarea buștenilor din pădurile Ocolului Silvic Borgo Bistrița. Pentru transportul buștenilor societatea a construit în anii 1928-1929 calea ferată Bistrița Bârgăului – Colibița – Mita (16 km) pe valea Râului Bistrița, până în apropierea Muntelui Dalbidan. Linia avea o locomotivă cu abur de 50 de cai putere, 17 trucuri de 8 tone, un vagon de marfă și un vagon de călători cu 26 de locuri. În anii 1950-1951 IFET Bistrița a mai construit o ramificație pe Valea lui Toader și pe Panu – Țiganca – Colbu. Linia a fost folosită până în 1968–1970 când a fost închisă și desființată. În total calea ferată avea 25 de km și un ecartament îngust (760 mm).”

3. Doamna Gaftita Câmpeanu, născută în anul 1924 spune că „de când țin eu minte calea ferată trecea prin spatele casei mele părintești”

4. Nicolae Dadarlat care a copilărit la Cobilița până la vârsta de 11 ani (1940) își amintește de existența căii ferate în deceniul 3.

5. Corneliu Mureșan vine cu altă părere: „calea ferată îngustă s-a construit în perioada 1910-1914 până la Mita, iar în a doua etapă în anul 1926 când a fost prelungită pe Panulet până la Țiganca – Colbu și pe Izvorul Lung la Dalbidan și Valea lui Toader. În anul 1969 linia s-a desființat, fiind înlocuită cu drumuri autoforestiere.”

6. Ioan Chintaoan arată că s-a construit calea ferată Bistrița Bârgăului – Colibița – Mita între 1948 – 1954, și a dăinuit până în 1970”

Trenul forestier a fost o adevărată instituție în peisajul economic, social și cultural al comunei Bistrița Bârgăului prin:

Transportul materialului lemnos de la gurile de exploatare (parchete) până la Bistrița Bârgăului;

Transportul muncitorilor forestieri luna și sâmbăta;

Transportul locuitorilor Colibiței;

Transportul bărgăuanilor care mergeau la făcut fân, cules fructe de pădure;

Deplasarea localnicilor din Bistrița-Bârgăului în duminicile de vară la Izvorul mineral Dalbidan numit borcut.

Famila Steff în deplasare la Borcuț

Localnici din Bistrița Bârgăului „picnic” la Borcuț

În perioada copilăriei mele, existau două locomotive făcute la Reșița care semănau cu cele vazute în filmele americane de la începutul construcției căilor ferate în SUA. Un tren era format din locomotiva cu abur, cu mecanic și doi fochiști, tender (vagonul cu lemne care aproviziona locomotiva), vagoane pentru transportul buștenilor (trucuri), vagoane – platform, numite „plataua”, pentru alte materiale lemnoase și transportul călătorilor, vagonet cu echipa de întreținere a căii ferate, și un vagonet cu bănci numit trezină. Un vagon aparte era cel numit „gheu” cu care se transportau alimente pentru muncitorii forestieri.

După cum ați constatat, am folosit denumirea de tren nu de mocăniță așa cum se folosește în alte regiuni. De fapt, nici această denumire de tren nu era uzuală în zonă, dar de ce populația îl numea pur și simplu mașina, „cand vine mașina?; te duci la Colibița cu mașina?; hai să mergem cu mașina?” erau expresiile cel mai frecvent folosite în vorbirea curentă cu referire la trenul forestier. Pentru călători s-a dat în folosință vagoane închise și s-a trecut la eliberarea biletelor de călătorie.

Trenul forestier iarna Personalul de deservire

Din păcate inundațiile catastrofale din anul 1970 au distrus calea ferată astfel că trenul mic forestier numit mașina a dispărut. Timp de o jumătate de secol acest tren a făcut posibilă legătura dintre Bistrița Bârgaului și Colibița. Pot spune că a făcut parte din viața și sufletul locuitorilor din această zonă. Cei care au trăit în epoca „mașinii” nu pot uita farmecul călătoriei cu acest mijloc de transport cum nu pot uita nici pe cei doi mecanici (ultimii) care au deservit cele două locomotive: Kispal Alexandru și Hulpe Ioan.

Odată cu dispariția căii ferate se deschide epoca transportului cu mijloace auto: peridoc (remorca), camion platform (reconter).

ISTORIA ÎN DOCUMENTE

Dorin DOLOGA, *Două documente referitoare la Valea Bârgăului din anii 1506 și 1517*

După ce au cucerit Transilvania, pe baza dreptului sabiei, „*ius gladii*”, maghiarii au luat în stăpânire teritoriul acesteia, iar pe locuitorii români i-au aservit. Aparținând inițial domeniului regal, Bârgăul ajunge prin donație în stăpânirea unei familii din Bistrița și a familiilor nobiliare înrudite Apafi și Bethlen⁴⁸.

Organizarea teritorială a românilor transilvăneni ține de intervenția, de acțiunea factorului extern. Transilvania a intrat sub stăpânirea maghiară. Aici există o suprapunere de organe administrative. Mai întâi este vorba despre forme de organizare românești, cu prelungire în timp. Este vorba despre cnezate, care înglobau o zonă geografică, o vale de râu. Într-o Transilvanie în care influența factorului extern a fost mare, se mențin structuri românești, cneziale, dovadă că ele au fost cele inițiale.

Ceea ce conta în Evul Mediu era religia – în primul rând, starea socială și etnia – fără ca aceasta din urmă să aibă sensul pe care îl are astăzi. Aceste elemente transpar din conținutul documentelor medievale.

Documentul din anul 1506 este un transcript, adică nu este cel original, ci o copie a acestuia păstrată într-un document ulterior. El se referă la cetatea Bistriței, care a cumpărat de la familia Bethlen părțile de moșie pe care aceasta le avea în Bârgăul de Sus și Bârgăul de Jos. Documentul menționează și un cneaz care avea un nume de rezonanță germană, Albert. În afară de acesta sunt pomeniți și câțiva iobagi, Simion, Ștefan și Alexa, la al căror nume este adăugat și termenul de Blasii, cu care erau denumiți românii.

Redăm în continuare conținutul documentului din anul 1506:

„Amicis suis Rev. Conventui Monasterii B. M. V. de Kolosmonostra Comes Petrus C. de S. Georgio et de Bozyn, Judex curiae serenissimi Dni. Dni. Ppis. Vladislai D. G. Regis Hung. Boh. etc. nec non Vajvoda Transilvanus amicitiam paratam cum honore! Dicitur nobis in personis prudentum, et circumspectorum Judicis, juratorum caeterorumque Civium Civitatis Bistriciensis, quomodo ipsi in Dominium totalium portionum possessionarum Egregii Nicolai de Bethlen, in Possessionibus Also-Borgo et Felső-Borgo vocatis, omnino in Comitatu de Doboka exist. Habitarum ipsos exponentes perpetuo emtionis titulo ccernen. legitime valeant introire. Super quo vestram amicitiam psentibus petimus diligenter, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo psente Emericus Teuky de Lona, aut Michael de eadem, vel Lucas Szylkerekky de Also-Teök, sive Blasius, neve Emericus Thekey de Keublös seu Joannes de Szent-Ivány, ni Phillipus, aut Emericus de Mikeháza namque Michael vel Ladislaus Cserényi de Balásfalva. Aliis absentibus homo noster etc. (reliqua juxta stilum solitum. Datum in Possessione Szucsák 2. Die festi SS. Corporis et a. D. 1506

Dorso harum Literarum inscripta fuit sequens Relatoria:

„Conventus monasterii B. M. V. de Kolosmonostra etc. quod nos Literas Magnifici viri Comitis Petri etc. honorifice recepimus in haec verba etc. Unde nos pmissis amicabilibus petitionibus pfati. Dni Vajvodae annuentes, ut tenemur, una cum Michaele de Keresztur) homine suo Vajvodali hominem nostrum etc. Barnabam sacerdotem etc. duximus transmittendum, qui tandem ad nos reversi exinde voce parili nobis retulerunt in hunc modum: quod ipsi feria V. p. a. fest. B. Margarethae Virg. et marty. noviter pteritum ad facies pscriptar. Portionum Also et Felső-Borgo vocatarum, in dicto Comitatu de Doboka exist. Habit. consequenterque portionum possionariar. Pfati. Nicolai de Bethlen in iisdem habitatum vicinis et commetaneis earundem, puta nobilibus Stephano et Ladislao Cserényi de Balásfalva, Joanne Sos de Bongarth, Martino de ... Benedicto de Simontelke et Georgio de Keresztur, item Todor et Morsella Nicolai Apaffi, Ivan et Todor Leonardi Apaffi, Alberto Kenezio et Petro Nagotha, Francisci similiter Apaffi de Apanagyfalu, Simone et Stephano Blasii et Alexii de Bethlen Jobbagionibus in Felső-Borgo commemorantibus aiiiis etiam ... inibi legitime evocatis et psentibus. accessissent, ubi idem homo Vajvodalis etc. (juxta stilum purar. Statutoriar. „Nullo contradictore apparente” reliqua etc.) anno Domini 1506.

Transumt. Pduxit. Fisc. R. in causa Apafiano-Bethleniana Transmissor. p. 1634.

Orig. extat in Arch. K. Monostor. XI. 81. ”⁴⁹

Cel de-al doilea document, care datează din anul 1517, se referă la împărțirea Munților Bârgăului între familiile nobiliare înrudite Bethlen și Apafi și sașii din Bistrița. Cu ocazia împărțirii Munților Bârgăului,

⁴⁸ Niculae Vrăsmaș, *Prundu Bârgăului. O vatră străveche*, vol. I, Editura Karuna, Bistrița, p. 157.

⁴⁹ *Transilvania. Foia Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, anul VII, Nr. 6, Brașov, 15 martie 1874, pp. 73-74.

au fost chemați martori din comunele vecine, Livezile (Iad) și Bârgău. În document se menționează faptul că arătările martorilor din Livezile (Iad) și Bârgău au coincis în ceea ce privește indicarea hotarelor. Printre martorii din Bârgău sunt enumerați cneazul Ioan Dan și iobagii Lazăr, Mihai Tomșa. Interesant este faptul că numele martorilor din comuna săsească Livezile (Iad) au o puternică rezonanță italiană. Acest document a fost ținta unei încercări de falsificare din partea cuiva care a înlocuit anul 1517 cu anul 1317, ceea ce s-a rectificat însă cu ajutorul Curții de Apel a Transilvaniei.

Redăm în continuare conținutul documentului din anul 1517:

„Nos Franciscus Iklodi Comes Comitatus Dobocensis et Stephanus Sz. -Györgyi Comes Comitatus Interioris Szolnok, Caspar Kereszturi Vice Comes Dobocensis, Martinus Cserényi de Balásfalva, Georgius Csulaki Comes majoris Sajo⁵⁰ salva reverentia loquentes memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis, quod egregii et nobiles Domini Joannes Bethlen major de eadem et Ladislaus Apafi, Nicolausque de Apanagyfalva partibus ab altera, communi et unanimi sententia vocarunt nos, tamquam homines Regios et Judices electos, ad divisionem et dissecutionem alpium Borgoiensium subiecientes se se vinculo 500 fl<ore> norum aureorum, ut quid quid secundum puram conscientiam nostram, de dictis alpibus Borgoiensibus, inter nos deliberaremus, in hoc nobiscum consentiret utraque pars, nostramque compositionem qualemcunque ratam et immotam haberet, visum est itaque nobis ad probabiliorum divisionem harum alpium praedictarum tales adjungere homines, qui statum, situm et proventum sylvarum scirent, signo tamen Judicis primarii Bistriciensis circumspecti Giorgii Kuklár vocavimus, citavimusque villicum Jadiensem Theusves cum suis asseclis Phipippo Fabro, Demetrio Bremer, Joanne Doliatore, Halia Cripo, Joanne Calcario, Georgio Rotario, Civibus juratis similiter de Bistricio ... Villicum providum Bricinum Calcarium, Emericum Fabro, Martinum Doliatorem, Joannem Doliatorem et Mathiam Jádi cives Juratos, item de dicta Borgo octo homines seniores Juratos videlicet: Joannem Dan, Hella in Kósztá, Lazarum Karácsontelke, Michaellem Tomsa Jobbagiones Joannis Bethlen, item Joannem Dan. Villicum sau Kenezium Paganum, Michaellem Porta, Jobbagiones dictorum Dominorum Apafi indigenos sicque ... confectas, qui fide ipsorum mediante, sic coram nobis fassi sunt: quod ipsi puerili admodum aetate existentes, sciant duos Villicos annis conflictatos, laesosque fuisse eo, quod alterum inscio, atque extra favorem, alterius Jadiensis ligna de antedictis sylvis haberet, unde moti Domini alpium dictarum sylvas dividerunt in duas parte, quarum una a regione scilicet Radnensium in usum Dominorum Apafi cedebat, altera vero parte meridionali in usum Bistriciensium, Glandium autem usus et proventus quandoque communis fuit utrique parti, sylvas alteris partis dividere nulli partium licuit pro termino legitimo dissecando distributas partes proposuerant fluvium⁵¹ Bistriciensem usque ad inferiorem Nigrae collis⁵² situm et hanc esse collem loco termini, nec posse se se melius discernere possessionarias has alpes, quae partes ipsorum olim determinarunt, fatentur nos quoque exeuntes una cum saxonibus praescriptis quantum potuimus a cacumine dictae nigrae collis nemora et saltus undique perspeximus a saxonibus omnia loca investigantes, qui fassionem etiam Valachorum probarunt, similem de divisione sylvarum mentionem facientes, simili modo et nos juxta consensum nostrum eundem terminum ab antiquis constitutum et approbatum statuimus fluvium scilicet Bistriciensem et collem nigram; quod etiam sub vinculo, ab ipsis ex libera voluntate composito 500 florenorum, per literas nostras sigillo nostro obsignatus utrique parti extradeditimus hac conditione, ut si qua partium hanc compositionem legitimam turbare, citata in praesentiam Vicarii, brevi dictamento Juris secundum Justitiarum Regni compositionem pro solutione et distributione legitimae constitutionis executionem patiatur. Datum ex Borgo in Comitatu dicto Dobocensi feria secunda proxima post festum Philippi et Jacobi apost. Anno Domini millesimo Trecentesimo Decimo Septimo. ⁵³

Franciscus Deveceri Notar. Sedis Dobocensis m. p. L. S. L. S. L. S. L. S. L. S. L. S. Joannis Zapolya Vajvodae mandatum divisionale, ut inter nobilem Kende filium Ladislai Praesbyteri de Serel ac Ladislaum et Dancsul de Serel fratres carnales divisio ratione portionum in Serel et Riisor habitatum peragatur. ⁵⁴

Documentele din anii 1506 și 1517 contribuie la cunoașterea realităților Văii Bârgăului de la începutul secolului al XVI-lea. Ele se referă la organizarea românilor de aici, la statutul lor social. Totodată ele se ne arată obiceiurile din perioada respectivă, vechimea numelui oamenilor, locurilor și apelor de pe Valea Bârgăului.

⁵⁰ Șieul Mare, în Comitatul Dăbâca.

⁵¹ Râul.

⁵² Colină, înălțime.

⁵³ Hoc Instrumentum in anni designatione vitiosum esse allegatum fuit, in causa Bethleniorum ex defectu seminis Apafi-anu contra fiscum mota ex eo, quod nec stilus, nec character, nec papyrus aevi (1317) esse videatur si quidem anno 1317. Nondum Bethlenii, vel Apafii Possessionem Borgo eo tunc possederint, neque Apafius in Instrumento notatus praedicatum de Nagyfalva habuerit anno 1317 quia eo tunc nec possedit et nondum Comitatus Szolnok erat tripartitus, consequenter loco 1317. Substitui pretendebatur annus 1517., quod etiam liquido coram Tabula Regia constitit. J. Kemény

⁵⁴ *Transilvania. Foia Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, anul VII, Nr. 8, Brașov, 15 aprilie 1874, pp. 95-96.

Mihai GEORGIȚĂ,⁵⁵ *Călători străini prin Valea Bârgăului (sec. XVIII-XIX)*

Consemnări despre Valea Bârgăului s-au făcut în trecut foarte multă vreme numai prin actele autorităților locale sau ale principatului, și acestea și-au păstrat în cea mai mare parte caracterul specific limbajului juridico-administrativ sau economic, preponderent lapidar și strict referențial. Deși au fost destinate uzului intern al autorităților, ulterior, desigur, aceste acte au fost extrem de importante pentru scrierea istoriei. Consemnări care să aducă Valea Bârgăului în atenția marelui public, în special al celui străin, au început să se facă însă o dată cu epoca luminilor, când literatura jurnalelor de călătorie s-a format ca gen și a devenit o modă. Mai mult ca oricând până atunci în secolul iluminismului se dezvoltă o pasiune pentru tot ce era nou. Dacă în Renaștere relatările de călătorie s-au născut în urma unor peregrinări spirituale ori a călătoriilor din interese materiale, scriitorii și gânditorii iluminiști călătoresc din pasiune, animați de o curiozitate științifică pentru a cunoaște cât mai mult din întreaga lume. Astfel, însemnările de călătorie, care sunt tot mai numeroase din secolul al XVIII-lea și apar publicate sub formă de cărți, devin lectura preferată a celor instruiți⁵⁶.

De la rapoartele oficialilor imperiali despre granițele Transilvaniei, cu pasurile și trecătorile ei, și până la lucrări cu caracter geografic, Valea Bârgăului, asemenea altor zone periferice ale Transilvaniei, trece treptat în atenția călătorilor străini, care consemnează în jurnalele lor sau în cărțile de memorii aspecte ce li se par relevante sau interesante pentru ei și cititorii lor. Trebuie subliniat faptul că Bârgăul a fost văzut adesea din perspectiva unei localități de graniță a Marelui Principat al Transilvaniei, ca trecătoare spre Bucovina, și de regulă de cei care veneau din imperiul habsburgic.

Înainte să intre în regimentul de graniță, valea Bârgăului a interesat ca punct de trecere spre Bucovina, ca o trecătoare la limită de graniță. Astfel, un raport austriac din 1747 despre întăriturile, fortărețele, pasurile și granița Transilvaniei descrie trecătorile, traseele și paza din pasul Bârgăului. Acesta era păzit de un căpitan, un ajutorant de haiduci și 20 de haiduci. Nu avea nici o întăritură, decât un fel de baraj din copaci, puși unul peste altul, prin care erau făcute câteva găuri, pe unde se putea trage cu pușca. În mijlocul liniei se afla un cerdac vechi și putrezit, peste care trecea o poartă. La 300 de stânjeni depărtare se afla o casa de contumacie nou construită, unde servea un chirurg ca director de contumacie și doi asistenți, care aveau la dispoziție 10 haiduci. Alături de clădirea contumaciei se aflau 2 cazarme pentru haiduci și un rând de colibe, patru saivane și o adăpătoare pentru vite. Așa cum se subliniază în raport situarea pasului (trecători) nu era bine aleasă, căci ea putea fi ușor evitată prin poteci alăturate. Ca și pasul Rodnei și Bârgăul era o simplă potecă pe care se circula foarte greu cu mijloace de transport⁵⁷.

Abatele Francois Xavier de Feller, iezuit născut în 1735 la Bruxelles, trece în 9 mai 1767 prin Bârgău spre Ilva Mică și Rodna. Filozof și teolog, profesor de retorică în Țările de Jos, abatele era o personalitate cu o cultură vastă, un pasionat călător, dornic de cunoștințe noi. Din 1794 se retrage în Germania unde moare în 1802. În Ungaria și Transilvania a petrecut mai bine de patru ani între 1765-1769, cutrierându-le de la un capăt la altul. Pe când se afla în Ungaria la 1765, îl cunoaște pe directorul minelor din Transilvania, care îl invită să se stabilească la Bistrița, unde-și avea reședința. Abatele Francois Xavier de Feller își va petrece la Bistrița cea mai mare parte din timpul cât a stat în Transilvania și de aici își va face toate călătoriile⁵⁸. Clipele petrecute la Rodna și în valea Rodnei, alături de directorul minelor, le consideră a fi cele mai frumoase de până atunci din viața sa. În însemnările sale din 1767 aflăm că în 8 mai sosește la Livezile, unde stă o zi, iar în ziua următoare trece prin partea de jos a Văii Bârgăului. Nu a lăsat importante însemnări ca despre valea Rodnei și zona minieră de acolo, menționând doar că Bârgăul e ultimul sat din Transilvania spre Moldova și că la Bârgău se află carantina înainte de a intra în Transilvania. Din Bârgău a luat-o spre Ilva Mică, trecând un munte înalt, probabil muntele Heniu. Apoi a pătruns într-o regiune ce i se părea urâtă și pustie, dar foarte plăcută pentru un filozof. Munții înalți care închideau acele văi adânci, păreau a fi niște metereze împotriva ispitelor și nebuniilor din lume. În sfârșit a ajuns la Ilva Mică unde a luat și masa⁵⁹.

Medicul și naturalistul de origine bretonă Baltazar Hacquet a petrecut între 1763-1764 în Transilvania, înainte de a fi numit medic de mină. Din 1787 devine profesor de științe naturale la Universitatea din Lvov

⁵⁵ Mihai Georgiță este dr. în istorie la Arhivele Naționale Oradea

⁵⁶ Romul Munteanu, *Cultura europeană în Epoca Luminilor*, București, 1974, p. 270-271; Larry Wolff, *Inventarea Europei de Est. Harta civilizației în Epoca Luminilor*, București, 2000, passim.

⁵⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale – Colecția microfilme Austria, rola 498, cadrele

⁵⁸ *Călători străini despre Țările române*, vol. IX, București, 1997, p. 556-557. În continuare: *CSDTR*

⁵⁹ *Ibidem*, p. 566-568.

și apoi în Cracovia. O mare parte din cercetările științifice le-a făcut cu prilejul călătoriilor sale de studii în Alpi, precum și în timpul unor peregrinări alături de trupele austriece în Moldova. O călătorie o face pe itinerarul Reghin-Bistrița-Rodna și Dorna⁶⁰. Când se îndrepta spre Bucovina, neavând pașaport pentru acest drum, merge de la Dumitra Mare spre Bârgău, prilej cu care descrie munții, rocile și plantele. Îi reține atenția planta denumită naburniță, care putea fi găsită și în locuri mai adânci, la fel ca în Bucovina în hotar cu aceste locuri. Românii foloseau frunzele și rădăcinile acestei plante în cataplasme pentru reumatism și în doze mici și ca leac intern⁶¹.

În 1773 însuși împăratul Iosif al II-lea trece prin valea Bârgăului și chiar poposește o zi aici la Prund. Aceasta o aflăm din relatările jurnalului său de călătorie. Venind dinspre Reghin în 19 iunie 1773, împăratul sosește la Bistrița. De aici în 20 iunie pleacă spre Livezile, distanță de o oră și jumătate. De acolo trebuia să ajungă la Ilva Mică peste două zile și ar fi trebuit să apuce drumul peste Strâmba, care ducea direct și mai repede de la Bistrița la Moldova, dar era și circulat, deoarece se lucra la un drum nou pe la Năsăud, care să lege districtul militar din punct de vedere comercial de acel al Bistriței⁶². Peste noapte suita împărătească poposește la Prundu Bârgăului, căruia îi spune ca pe atunci Prundul Szekului, la o distanță de 2 ore de Livezile, și unde probabil mai stă încă trei ore jumătate. În jurnalul împăratului se menționează că Bârgăul aparține de comitatul Dâbâca, în partea sa inferioară se putea face ceva agricultură și se putea cultiva viță de vie, dar în rest mijloacele de subzistență erau doar creșterea animalelor, transportul sării, cheresteaua și alte produse din lemn. Scaunul de judecată era tot la Prund, iar comite sau administrator superior era contele Paul Teleki (Die Tabula Continua ist zu Szek und Graf Paul Teleki Obergespan). Dis-de-dimineață au pornit călare la tabăra unde a campat regimentul maiorului Nuget, două batalioane erau comandate de generalul Drexler. Apreciază soldații și pe ofițeri. După ce trupele intră în localitate, la un timp, intră în biserică și de obicei se ține paradă în biserică (slujbă religioasă). De aici împăratul pleacă la reședința sa unde scrie la Viena și discută cu câțiva membrii din magistratul Bistriței în special cu judele von Straussenburg. După masă pleacă din nou la Prundul Bârgăului (Prundul Szekului), al patrulea sat în ordine, care este despărțit de Bistrița prin alte trei sate care sunt înșiruite pe o vale. Culturile agricole i se par împăratului că devin pe parcurs tot mai rare. Lumea de aici se plângea împotriva abuzurilor dure ale administratorului moșiilor grofilor Bethlen. De asemenea, iobagii bârgăuani i s-au plâns nesfârșit împotriva abuzurilor arendatorului moșiilor grofilor Bethlen și îl acuză între altele de dispariția lui Macarie Grigorie, din Tiha Bârgăului de Sus, care a fost trimis de ei la Viena și nu s-a mai întors, dar au aflat de la un sas că acesta ar fi ajuns până la Sibiu și cred că acolo a fost prins de stăpânii și făcut dispărut, căci de doi ani atât copii cât și soția lui nu mai știu nimic despre el.

De la Prund, unde a rămas aproape toată suita sa, împăratul cu câțiva servitori pleacă călare la fosta contumacie (carantină) a pasului Bârgăului. Aici întind corturile, campează și desfac bagaje, puțin ce a avut fiecare în cortul său, apoi discută puțin și merg la culcare. Friedrich von Strassenburg, judele orașului Bistrița, care probabil l-a însoțit în această călătorie, a deplâns soarta grea a sașilor bistrițeni și a cerut să fie deschis pasul Bârgăului, unde drumul era mai ușor iarna decât peste pasul Rodna⁶³. Din Bârgău, împăratul pleacă spre hotarul cu Moldova prin Măgura Calului. Distanță de 6 ore. De aici parcurge drumul pe cal și a trebuit să trimit caii de schimb de la Bârgău. Drum pe la Bârgău era de patru ore. Drumul călare de la acest pas în Moldova nu trebuie însă confundat cu Rodna, întrucât la clădirile contumaciei de aici, distruse parțial din cauza infiltrărilor de apă, parțial din cauza trecerii timpului, s-au făcut propuneri în 1765 și 1766, să se ridice în această zonă o nouă contumacie, totuși ceva mai departe de apă, cu toate că drumul comercial la această stradă a fost întors, însă au fost preferate motivele avute în vedere de consiliul de război la ridicarea contumaciei la Rodna. Peste noapte a rămas la Contumacia de la Rodna, de unde erau 12 ore până la Prundu Szekului în Bârgăul de Sus, care reprezenta pentru împărat un sat mare românesc împrăștiat unul din altul, de parcurs în două ore. Jurnalul împăratului ne dezvăluie tot traseul parcurs de la Bârgău la Rodna, oferindu-ne și alte detalii prețioase. Tocmai la ivirea zilei suita împărătească s-a pornit călare din tabără de la contumacia din Bârgău prin muntele Zimbroya, unde fusese vechea contumacie în valea Râului Tiha, pe care acest râu a rupt-o în bucăți și a transformat-o în moloz.

⁶⁰ *Idem*, vol. X, partea a II-a București, 2001, p. 809-810.

⁶¹ *Ibidem*, p. 858.

⁶² *Călătoria Împăratului Iosif al II-lea în Transilvania la 1773. Die Reise Kaiser Josephs II durch Siebenbürgen im Jahre 1773*, edit. de Ileana Bozac, Teodor Pavel, Volum/Band I, Cluj-Napoca/Klausenburg, 2007, p. 659. Am folosit varianta editată în germană și nu scurtele rezumate ale editorilor, care nu ne-ar fi permis să relevăm detalii, importante într-un astfel de studiu.

⁶³ *Ibidem*, p. 660-661.

De aici s-a continuat drumul mereu prin păduri și munți până la Măgura Calului, unde se termina granița și puțin la stânga în pădure se afla postul de pază. Aici nu exista nici o aquilă (stema imperiului habsburgic), dar se vedea în partea dreaptă o suprafață mare de teren reocupată, care era formată parțial din munți golași și cu poieni, parțial din păduri sălbatică și mari, în care erau multe căzături produse de vânt, dar și o zonă noroioasă. De aici s-a uitat pe hartă și a văzut că un drum prin Moldova duce la Coșna, unde există aquila de la Pasul Rodna sau Cucuruza și că prin acesta se poate economisii întregul drum de întoarcere la Prund și de acolo înapoi la Rodna și în final de la Rodna peste Cucuruza la Coșna. Astfel s-a decis să trimită un servitor înapoi la Prund să pună în mișcare spre Rodna oamenii și bagajele împăratului, să trimită un alt servitor înainte la contumacia din Rodna cu cele necesare pentru înnoptare, în timp ce împăratul printr-o pădure destul de sălbatică și cu multe căzături a ajuns până la locul unui vechi șanț, care a aparținut odinioară Transilvaniei, iar acum era al Moldovei, ceea ce însemna o penetrare adâncă în terenul reocupat de austrieci. Din acest loc se deschideau mereu poieni sau prisăci în păduri defrișate până în valea unde curge râul Dorna și unde se vedeau câteva case locuite ici și acolo, dar unde creșterea animalelor părea foarte destoinică. De acolo de-a lungul Dornei până la râul Coșna, în care se scurgea, și unde se unificau cele două drumuri, anume de la Bârgău la Dorna și de la Rodna peste Cucuruza la Dorna. Aici s-au întors spre aquilă și au lăsat iarăși caii și au luat masa cu ceva lapte și ouă la casele câtorva colibași și unde s-a întâlnit și cu doi boierii din Moldova trimiși cu salutări din partea domniei. Apoi a luat-o spre muntele Cucuruza și de acolo la noua contumacie din Rodna unde a înnoptat⁶⁴.

A doua zi, în 22 iunie, întâlnește în fața clădirilor contumaciei dezertorii din regimentul maiorului Nuget, care i-au spus că motivul dezertării lor era comportamentul abuziv al ofițerilor și subofițerilor. De asemenea, au venit aici la el mulți din fugari din Bârgău de pe domeniile conților Bethlen, plângându-se de abuzurile funcționarilor domeniiali. Din satul Rodna, împăratul a dorit să se îndrepte spre Ilva Mică, pe unde era drumul de întoarcere spre partea stângă peste un munte mare către Bârgău⁶⁵. Însă împăratul pleacă spre Năsăud, de acolo spre Beclean și Cluj, iar de aici spre Sibiu.

După o staționare de aproape 2 săptămâni la Sibiu, în 11 iulie se reîntoarce spre Târgu Mureș. În 12 iulie de aici pornește către Bistrița până în Năsăud și Telciu, unde urma să înnopteze. Pe traseu reclamațiile curgeau neconținut în special împotriva contelui Bethlen, pe domeniile sale. În Bistrița l-au întâmpinat țărani, între aceștia se afla și judele din Bârgău, pe care l-a întrebat dacă vrea să devină militar, acesta răspunzându-i că din toată inima numai să scape de contele Bethlen. Iată cum, un deceniu mai devreme, împăratul Iosif gândea să extindă regimentul și pe valea Bârgăului. Judele bârgăuan, pe lângă multe alte plângeri, a avut și aceea împotriva receptorului contelui Bethlen din satul Bârgău, care nu numai că l-a arestat și bătut, dar apoi la alungat din casă și gospodărie, și ce era și mai grav l-a declarat pretutindeni *vogelfrei*, ceea ce însemna că oricine era liber și nestingherit să-l poată împușca. Faptul l-a aflat nu doar de la cei trei țărani, căci cele auzite au fost confirmate și de către un membru al magistratului orașului Bistrița. Aceasta l-a determinat să-i plaseze pe țărani bârgăuani sub protecția generalului Drexler la Bistrița, să trimită un subofițer să-l aducă pe receptor și să-l trimită la Sibiu în fața Guberniului, pentru o anchetă aspră, însă nu înainte de a-l fi anunțat pe contele Bethlen printr-o scrisoare⁶⁶.

⁶⁴ *Ibidem* p. 662-664.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 664-665.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 703. Faptul este relatat mai pe larg într-un raport al împăratului, întocmit în 23 iulie la Kosice și trimis mamei sale, împărăteasa Maria Terezia. La Bistrița s-a întâmpnat următorul caz, despre care a comunicat deja foarte pe scurt Maiestății sale (Maria Terezia), anume trei țărani din care unul era jude al Bârgăului (un sat foarte mare situat la graniță și care aparține acum fiului fostului cancelar Bethlen, fiind administrat acum de puțini ani de tezaurarul unchiului său), mi-au înfățișat în scris plângeri, arătând că ei nu îndrăznesc să meargă acasă, deoarece provizoriul îi tratează foarte rău, că judele nu numai că a fost arestat, bătut, ci a fost declarat chiar *vogelfrei*, cu anunț public către toți țărani că dacă îl vor întâlni undeva, au permisiunea fără sfială sau teamă de pedeapsă să-l împuște: și întrucât la întrebarea mea, dacă satul ar fi foarte destoinic pentru miliția grănicerească, adică ar vrea să devină militari, ei mi-au răspuns că din toată inima doresc, pentru a scăpa de asupririle pe care le suportă. Judele a fugit de la casa sa și nu mai poate să se întoarcă, iar alții au grijă de ea. Acest caz special, pe care de altfel și un membru al magistratului, receptorul Regius, mi-a confirmat că sigur l-a auzit, m-a determinat ca, încă înainte de a schimba caii pentru a pleca mai departe spre Telciu, o locație foarte îndepărtată de Târgu Mureș, să-l însărcinez pe generalul Drexler să trimită un subofițer la Bârgău ca să-l citeze pe provizor la Bistrița, iar pe țărani să-i țină acolo. Astfel, i-am ordonat generalului Drexler să-l trimită pe provizor împreună cu subofițerul, și totodată cu un sac de memorii, la Sibiu, plătind eu poșta. El a făcut în același timp și o scrisoare către contele Bethlen prin care îi înfățișez întreaga faptă, anexând și plângerea; de asemenea, am însărcinat cercetarea ei prin Guberniu, scriindu-i în același timp generalului Preyss că i s-a trimis revizorul (provizorul n. n.) ca să-l țină o vreme sub strictă pază la Sibiu ori să-l transfere într-un alt loc sigur, până când contele Bethlen sau Guberniul îl vor pretinde față de recipise, și de unde apoi să-l predea. *Ibidem*, p. 774-775.

Bucovina intră în componența monarhiei habsburgice în 1775, înglobată în provincia Galiția, iar raporturile cu Transilvania trebuiau să fie refăcute în noua situație geopolitică. Un raport amplu din septembrie 1781, întocmit de un locotenent-colonel imperial, care a inspectat zona, prezintă modalitățile prin care s-ar putea înlesni legăturile cu Bucovina prin Transilvania, îmbunătățind și regularizând drumurile prin pasul Rodnei și al Bârgăului. Însă trecătoarea prin Bârgău prezenta mai multe avantaje-așa cum rezultă din raport.

Realizarea unui drum durabil prin vechea contumacie a Bârgăului spre Dorna se putea face datorită trăsăturilor terenului, care ar fi mai bune ca pe la Rodna. În plus, în timpul iernii drumul până peste munți prin pădure nu este atât de acoperit cu zăpadă, spulberată adesea de vânt. Apoi, pe timp de iarnă, acest drum era circulat de oamenii, care, cu mijloacele lor de transport în scopul îndeplinirii nevoilor de lemne și nutreț, îl făceau practicabil.

Pe acest traseu ar fi posibilă așezarea și ridicare câtorva hanuri la o distanță de un sfert sau o jumătate de oră de mers unul de altul, unde s-ar putea adăposti călătorii, ceea ce nu era posibil prin pasul Rodnei peste muntele Kukuruză. Dimpotrivă, de la vechea contumacie a Bârgăului până la Măgura Calului și de acolo până la urmele vechi ale șanțului în Runcul Dornei, terenul era foarte bun. Pe de altă parte, drumul pe această porțiune era în multe locuri noroios, dar nu se întâlneau nicăieri mocirle.

Impedimentul acoperirii drumului cu păduri desigur se putea înlătura prin defrișări. Această porțiune de drum era străbătută de râul Tiha, de doi mici afluenți ai râului Iliuța, precum și de râulețul Podu-Caii Greblii, care nu erau însemnate și nu creau probleme, dar necesita să fie construite poduri mai bune peste ele⁶⁷.

Pe distanța de la Vatra Câmpulungului până la halta propriu-zisă a Bârgăului localitățile sunt foarte împrăștiate, se arată în acest raport. Astfel, porțiunea de la vechea contumacie a Bârgăului peste Măgura Calului până la începutul Runcului Dornei, la urmele vechiului șanț, urma să fie construită cu bârgăuani, care formau-potrivit acestui raport-aproximativ 1900 de familii (so beiläufig in 1900 Familien bestehen), iar de la Runcu Dornei până la râul Bistrița Aurie, trebuia să fie construit de dorneni⁶⁸. Intrarea la scurt timp a Văii Bârgăului în componența regimentului de graniță de la Năsăud a fost o cauză suplimentară care a determinat realizarea acestui drum.

Iar după ce Valea Bârgăului este inclusă în regimentul de graniță și devine o însemnată cale de acces spre Bucovina, apare tot mai frecvent în însemnările călătorilor străini, care parcurg acest traseu. Bunăoară, Johann Lehmann, directorul unei trupe de teatru din Bratislava, care a cutrierat toate provinciile Monarhiei Habsburgice⁶⁹, scrie pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea în însemnările sale și despre Valea Bârgăului, ca o importantă trecătoare spre Bucovina și Galiția. Când descrie trecătorile Transilvaniei, trecătoarea Bârgău o consideră a fi a 11 într-o anumită ordine. Aceasta constituia apărarea noului drum comercial din Transilvania prin Bucovina spre Galiția⁷⁰. Michael Lebrecht într-o lucrare de geografie a Marelui Principat al Transilvaniei apărută în 1789, afirma că Bârgăul e cel mai mare sat din Transilvania, format din alte 6 sate, care se țin unul de altul, având și bisericii, însă pe acolo trecea doar o singură stradă ce deschidea pasul spre Bucovina și care purta denumirea obștii-strada Bârgăului⁷¹.

Consilierul aulic, Vince Batthányi, născut la Graz în 1772, era conte de Nemetujvár și un intelectual cu o cultură aleasă. Fiind un călător pasionat, a cutrierat întinsul imperiu al habsburgilor, dar și ținuturile sau țările vecine. În 1801 trece prin Transilvania în Țara Românească, apoi în 1805 prin Transilvania de Nord și Maramureș, prin pasul Bârgău trece în Bucovina pentru a ajunge în Moldova. A abordat genul epistolar în mai multe volume, iar impresiile din călătoria făcută în 1805 îi apar în lucrarea *Reise durch einen Theil Ungarns, Sibenburgens, der Moldau und Bucovina im Jahr 1805*, publicată la Pesta în 1811, care în 1813 va fi tradusă și în olandeză. Spre deosebire de Moldova, realitățile din Transilvania și Bucovina sunt prezentate într-o lumină favorabilă imperiului habsburgic, însă populația românească din aceste două provincii este tratată cu dispreț sau trecută cu vederea⁷².

De la Bistrița trece spre Suceava prin Bârgău. Îi reține atenția drumul, deschis de împăratul Iosif al II-lea și care de altfel îi purta și numele. La câteva mile de Bistrița se ridică muntele peste care trece șoseaua lui Iosif al II-lea și care era mai abruptă între Bârgău și Ilva. Regiunea i se pare sălbatică și aerul tare. Ceața și pădurile au ascuns pe traseu lumina zilei, atâta timp cât încă se afla departe de stațiunea de poștă. A înnoptat într-o casă de pază a grănicerilor, așa cum se numeau locuitorii regiunilor militarizate de-a lungul graniței

⁶⁷ *Documente privitoare la Istoria românilor*, culese de Eudoxiu Hurmuzaki, Vol. VII, București, 1876, p. 488-489.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 490.

⁶⁹ *CSDTR*, vol. X, partea I, București, 2000, p. 553-554.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 816.

⁷¹ Michal Lebrecht, *Versuch einer Erdbeschreibung des Großfürstentumes Siebenbürgen*, Hermannstadt, 1789, p. 134.

⁷² *CSDTR* în secolul al XIX-lea, Seria nouă, vol. I, București, 2001, p. 88-89.

imperiului, denumiți, de asemenea, și confini. Acest călător cu înalte demnități constată că din Bârgău până la Marea Adriatică pretutindeni, de-a lungul graniței, întâlneai posturile grănicerilor. Credința neclintită, abnegația spartană și curajul roman sunt însușirile acestei armate, veșnic gata de luptă, așa caracterizează Vince Batthányi grănicerii români din aceste locuri, care deja își câștigaseră o reputație în imperiu. În rest, terenurile i se par sălbătice, care, în afară de ovăz nu produc nici un alt produs agricol, nici fructe și nici zarzavaturi⁷³.

Două decenii mai târziu Adolf Schmidl, scriitor german, pasionat de călătorii, descrie cu mai multe rigoare și cu unele detalii poșta, drumul imperial și realități din valea Bârgăului. Autor de ghiduri și jurnale de călătorie, în 1834 călătorește și prin Țara Românească și Moldova, trecând prin Transilvania. Adolf Schmidl și-a propus să alcătuiască o lucrare în mai multe volume, care să cuprindă un amplu ghid de călătorie prin întinsul imperiu al Habsburgilor și prin statele învecinate, respectiv cele de pe cursul inferior al Dunării. Astfel, în 1835 îi apare la Viena lucrarea *Reisehandbuch durch das Königreich Ungarns mit den Nebenländern und Dalmatien nach Serbien, Bukarest und Constantinopol*. În ansamblu, itinerariile descrise și comentate de Adolf Schmidl prezintă un interes deosebit, întrucât cuprinde date statistice privitoare la dezvoltarea economică, situația demografică, culturală și administrativă din prima parte a secolului al XIX-lea, informații de ordin istoric privind Transilvania, Crișana și Banatul⁷⁴.

Drumul de la Bistrița la Poiana Ștampei dura 12 ore. Patru ore se făcea până la stația de poștă din Prundu Bârgăului și alte patru până la stația de poștă din Tihuța, de unde se schimba poșta până la Poiana Ștampei, alte patru ore, conform datelor oferite de Adolf Schmidl. La Bistrița existau 2 poște, la Prund o poștă și jumătate, iar de la Prund la Tihuța o poștă și un sfert. Călătoria de la Sibiu prin Bârgău până la Cernăuți dura 83 de ore și jumătate și era formată din 27 $\frac{3}{4}$ poște.

Îndată după ieșirea din Bistrița, începea minunata șosea imperială sau Borgoerstrasse, care înființată din porunca împăratului Iosif al II-lea, a primit denumirea în 1817 Franzensstrasse, șoseaua Franciscană, deoarece atunci a călătorit pe ea împăratul Francisc. Ea străbate prin câmpia râului Bistrița, localitățile Alldorf (Unirea), Iad, Josenii Bârgăului, Susenii Bârgăului și Prundu-Bârgăului, unde se află o fabrică de hârtie. Prundul este văzut ca un sat imens, de care atârnav aproape toate cătunele din această vale pitorească. Unul din ele, Josenii Bârgăului predă în fiecare an cam 70000 de lulele de pământ, care mergeau în primul rând în Bucovina. Lutul pentru lulele provenea din muntele Heniu, unde se extrăgea și gresie bună pentru cioplitorii de piatră. Drumul din Prund se ridica treptat spre pasul Bârgăului, un defileu îngust în munte, prin care se revarsă în jos râul Bistrița. De aici în 1812 drumul a fost tras într-un urcuș lin și uniform, pe vârful muntelui de la granița Măgura Calului. Stația de poștă Tihuța este prezentată de autor ca o colonie. Acesta descrie și traseul drumului vechi: înainte ducea la pas pe deasupra dealului Zimbroaia până la postul de graniță de odinioară în Iliuța și apoi iarăși foarte abrupt pe vârful înalt al Măgurei. În schimb, noul drum, avea numeroase poduri masive, deasupra multor prăpăstii, dintre care ultima era cea mai minunată: Un viaduct de piatră ducea de-a curmezișul, deasupra unei văi largi, și avea în mijloc o arcadă înaltă, prin care un torent forma o cascadă însemnată. Priveliștea de pe vârful Măgurii îl impresionează până la sublim pe scriitorul-călător: Piscul pleșuv al Măgurii oferă o priveliște înspăimântătoare și totodată grandioasă asupra unor munți nenumărați și asupra unor defileuri adânci. Aici a ajuns la posturile de graniță ale Transilvaniei, de unde începe Bucovina și unde un comandament militar cercetează trecătorile⁷⁵.

Scriitorul englez John Paget a studiat medicina în Anglia, Franța și apoi în Italia, unde se căsătorește în 1837 cu baroneasa Polixenia Wesselényi, văduva baronului Ladislau Bánffy. Drept urmare, a călătorit prin Ungaria și Transilvania în anii 1837-1838, publicând în 1839 o lucrare despre realitățile din Ungaria și Transilvania⁷⁶, lucrare care în 1842 va apărea într-o nouă ediție în limba germană⁷⁷. Naturalizat apoi în Transilvania și stabilit aproape de Câmpia Turzii a îmbrățișat ideile revoluție maghiare din 1848-1849 la care a participat direct. Deși nu a fost scris pentru a fi făcut public, jurnalul ținut de scriitorul englez în timpul revoluție, precum și fragmentele redactate pentru Istoria revoluției în Ardeal, sunt un izvor valoros în care este înregistrat tumultul evenimentelor revoluționare⁷⁸.

Astfel, este menționată lupta de la Tihuța de la hotarul Transilvaniei, pe când colonelul Urban și trupele sale se retrăgeau spre Bucovina din fața asaltului armatei revoluționare a generalului Bem. Pe 3 ianuarie 1849, colonelul Urban a rezistat cu dârzenie în condițiile iernii asaltului comandat de generalul Bem, dar în cele din

⁷³ *Ibidem*, p. 108.

⁷⁴ *Idem*, vol. III, București, 2006, p. 285.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 291.

⁷⁶ John Paget, *Hungary and Transylvania: with remarks on their condition social, politica land economical*, London. 1839.

⁷⁷ *CSDTR* în secolul al XIX-lea, vol. III, p. 836.

⁷⁸ *Idem*, vol. V, București, 2009, p. 354.

urmă a fost alungat spre Bucovina și urmărit până la vatra Dornei⁷⁹. De asemenea, aflăm din jurnalul lui John Paget că în 26 iunie 1849 trupele rusești se aflau deja în pasul Bârgăului, iar în ziua următoare au ajuns la Livezile. În 28 iunie se găseau la Livezile 8 batalioane de ruși și 3 de austriece cu 12 escadroane de cavaleri și 20 de tunuri. Generalul Bem, care staționa cu armata sa la Bistrița, a dorit să declanșeze un atac în timpul nopții, dar valea era prea întinsă și le-ar fi creat un avantaj trupelor rusești și austriece. În bătălia care a avut loc în 29 iunie generalul Bem a fost înfrânt și alungat spre Beclean⁸⁰. John Paget află de la comandantul Inczédy că generalul Bem l-a însărcinat în 25 iulie să treacă în marș prin munți de la Reghin până în pasul Bârgău, pe care să-l ocupe și de unde să nu se mai retragă. În această expediție ar fi primit 1000 de soldați și 15000 de oameni înarmați cu lăncii. Comandantul a refuzat ordinul generalului, în care își pierduse încrederea⁸¹.

Scriitorul britanic Charles Boner a călătorit între anii 1863-1865 prin Transilvania. Călătoria prin Transilvania și impresiile notate cu acest prilej au făcut obiectul unei cărți apărute în 1865 la Londra, apoi în traducere germană în 1868 la Leipzig⁸². După ce a petrecut un timp pe valea Someșului și în Năsăud, mânat de curiozitatea de a vedea meșteșugul popular al femeilor din Valea Bârgăului, a făcut o călătorie și acolo⁸³. A fost foarte plăcut impresionat de la început de frumusețea locului. Peisajul îi amintea de valea Inn-ului din Austria. S-a oprit în Prundu-Bârgăului, unde se afla centrul („Mittel Land”) zonei. Aici dealurile se ridicau de-a lungul Văii între munții înalți. Povârnișurile și formele de relief erau foarte încântătoare, cu toate că era iarnă. Boner își imaginează cât de minunat trebuia să fi fost peisajul vara, când pădurile erau acoperite de verdeață. A poposit în casa protopopului, probabil Teodor Buzdug⁸⁴, a cărei soție i-a prezentat toate țeșăturile făcute manual în casă: covoare, carpete, cingătoare, brăie.

Într-un alt sat de pe valea Bârgăului, un tânăr învățător român l-a dus la casa lui părintească. Aici a fost fermecat de frumusețea unei fete tinere de 17 ani, care a intrat în casă. Nu credea să fi văzut o fată așa de frumoasă, cu ochi albaștri foarte expresivi, având un chip cu trăsături fin conturate, învăluită într-un aer senin, o apariție rară în lumea țărănească. După ea a intrat altă fată să-și ia cuverturile, alte țeșături și broderi: era brunetă, deși frumoasă, nu avea strălucirea surorii ei mai tinere. I-a dat o carpetă și apoi s-a dus să vadă războiul de țeșut (teara), o invenție ancestrală, pe care scriitorul o compară cu rudimentarele războaie de țeșut, folosite în Africa. Acesta îi amintea de cele văzute pe monumentele din Egiptul Antic. În Prundu Bârgăului a întâlnit și un german care iubea muncile agricole și vorbea cu entuziasm despre ele. Remarcă, totodată, hărnicia, spiritul gospodăresc și dragostea de ordine sau frumos la țărani români din Prund, calități și virtuți datorate, în opinia sa, influenței militare.

În locuințele acestora, unde a intrat, a constatat că erau îngrijite și ordonate. Casele nu erau acoperite cu paie, ci cu țigla, iar gardurile din fața casei erau pictate și întregul loc arăta curat și ordonat. Totul se datora influenței militare și faptului că acolo au existat școli bune. Existau regrete că acum nu mai trăiau în sistemul militarizat. Într-adevăr, observă că situația s-a mai înrăutățit, dar nu era așa de rău cum se spunea, căci locuitorii și-au însușit unele calități din timpul regimentului: munceau bine, erau harnici și la locul lor. Spre pasul cu Moldova peisajul i se părea tot mai pitoresc, iar drumul era destul de bun.

Deși a vorbit la superlativ despre Prund și bârgăuani, nu-i scapă din vedere motivul seminței de scandal dintre bârgăuani și sași. În vecinătatea Prundului, a aflat că era un teritoriu pe care dorința de a-l poseda a dus la multe scandaluri și neînțelegeri. Comisie după comisie a venit să stabilească hotarul și să decidă linia de demarcație. Cu toate că existau documente care să confirme și să dovedească limpede unde era hotarul, românii bârgăuani nu renunțau, intrau pe pământul vecin să-l are ori să distrugă recoltele pe care sașii le cultivau. Oricât s-au opus sașii, românii au distrus tot și au ucis pe cine încerca să le reziste.

Această stare conflictuală a durat ani de zile și chiar dacă autoritatea imperială s-a pronunțat și cele mai înalte curți de justiție au decis, totul a fost fără rost. Scriitorul britanic consideră că era inutil să se vorbească despre lege unor oameni dintr-un stat semibarbar, care nu înțelegeau justiția și drepturile reciproce și pe care doar forța îi făcea să cedeze. Nu era o scuză pentru Guvern să procedeze cu atâta toleranță și să cedeze în fața câtorva sate de români și să accepte nepăsător justiția imperfectă făcută de foști lor ofițeri superiori. Desigur, el nu putea să înțeleagă că în acei anii, foștii grăniceri luptau pe toate căile pentru a-și redobândi proprietățile comunității grănicerești.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 376.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 44-442.

⁸¹ *Ibidem*, p. 448.

⁸² Charles Boner, *Transylvania, its Products & its People. With Maps & Numerous Illustrations after Photographies*, London, 1865.

⁸³ *Ibidem*, p. 417-420.

⁸⁴ Vezi: Dana Văran, *Familia protopopilor din Rusu Bârgăului*, în „Anuarul Bârgăuan”, an I, nr. 1, 2011, p. 36-39.

Dorin DOLOGA, *Contribuții la întemeierea satului Piatra Fântânele*

Documentele referitoare la întemeierea unui sat sunt importante pentru că ele se referă la începuturile localității respective, fixează condițiile care determină evoluția viitoare a acestuia. În el se precizează facilitățile de care urmau să beneficieze locuitorii satului respectiv, dar și obligațiile acestora. Un astfel de document din anul 1813 se referă la întemeierea satului Piatra Fântânele.

După anexarea în anul 1775 a Bucovinei de către Imperiul Habsburgic, importanța economic și militară a Pasului Tihuța (Bârgău) a crescut. În perioada 1785-1787 comuna Prundu Bârgăului a primit dreptul de a ține un târg săptămânal, ceea ce dovedește o creștere a schimburilor comerciale⁸⁵. În timpul războiului austro-turc Regimentul II românesc de graniță din Năsăud s-a deplasat în luna februarie 1788 în Bucovina⁸⁶. Pentru a-și consolida stăpânirea asupra Bucovinei, Imperiul habsburgic trebuia să-și întărească legăturile cu noul teritoriu anexat. Astfel, Consiliul de Război din Viena a decis în anul 1812 amenajarea drumului care leagă Transilvania de Bucovina prin Pasul Tihuța (Bârgău). În anul 1813 autoritățile habsburgice au hotărât să creeze o așezare în Pasul Tihuța (Bârgău), ai căror locuitori trebuiau să contribuie la întreținerea drumului respectiv.

Oficialitățile habsburgice au emis o proclamație în acest sens. În document se arată numărul gospodăriilor care urma să alcătuiască satul și care era de cincizeci. Pentru a-i atrage pe oameni să se așeze pe teritoriul viitorului sat sunt prezentate avantajele pe care urmau să le aibă. Astfel, locuitorii viitorului sat urmau să aibă statutul juridic de oameni liberi. Mai mult, nu erau obligați să se înscrie ca și grăniceri, iar copiii lor urmau să fie demobilizați și lăsați la vatră. Singurele obligații pe care urmau să le aibă locuitorii noului sat erau cele legate de munca la construcția unor fortificații sau la transporturi militare, atât spre Bistrița cât și spre Vatra Dornei și să repare drumurile. În mod special documentul precizează faptul că locuitorii trebuie să repare drumul până la Priporu Candri⁸⁷.

Pentru a-i determina pe oameni să se așeze și să întemeieze satul Piatra Fântânele li s-au promis o serie de beneficii, cum erau acordarea unor terenuri arabile și fânețe, posibilitatea de a defrișa pădurea pentru sporirea terenurilor agricole, de a crește vite și capre și înzestrarea cu cai, boi și care. Cei care dădeau curs îndemnului de a se stabili și întemeia satul Piatra Fântânele urmau să fie sprijiniți pentru a edifica o biserică unde urma să fie numit un preot. În schimb locuitorii viitorului sat Piatra Fântânele trebuiau să rămână acolo timp de cel puțin cinci ani.

Redăm în continuare conținutul documentului:

„Fiindcă înălțatul împărat pentru binele țerei a hotărât să se facă un sat la Fântânele între Mureșeni⁸⁸ și Priporu Candri de cincizeci de gazde să îndemnați pe oameni, ca să nu întârzie a se scrie, că mai pre urmă le-a părea rău căci multe bunătăți le făgăduiește în<ălțatul> împărat, să fie neam de neamul lor oameni slobozi să nu fie niciodată cătane⁸⁹, ba și feciorii acelora cari se scriu să vie acasă din tabără să nu slujească nimăruî nici să dea nimic fără să se ducă cu forșpont⁹⁰ către Dorna și către Bistrița și să tomnească drumul din satu lor până către Priporu Candri și aci trebuie aceasta să-ntocmească oamenii drumu pe hotaru lor și să meargă la forșpont când îi mână și pe lângă aceasta fac atâta slujbă și merg și în tabără, dară acei de acolo n-or face alta fără ce s-au zis, capătă loc... merța de sămănătură și 51 adusături de fân și pot lăzui⁹¹ cât vor vrea pot ține marha⁹² și mai vârtos capre destule, capătă acolo biserică, popă și-ncă pot căpăta cai și boi și cară de la împărăție. Își pot în cinci ani ține moșia aicea apoi se pot ruga să facă ce vor vrea cu ea.

(Septembre 1813)⁹³.

Chiar dacă avea dimensiuni mai reduse, satul Piatra Fântânele este un sat românesc aflat în unul din cele mai importante pasuri montane și merită întreaga atenție.

⁸⁵ Virgil Șotropa, „Răboaie din trecut”, în *Arhiva Someșană*, nr. 4, Năsăud, 1926, p. 96.

⁸⁶ Vasile Bichigean, „Poémation de secunda legione Valachica”, în *Arhiva Someșană*, nr. 4, Năsăud, 1926, p. 51.

⁸⁷ Punctul numit Priporu Candri, aflat între Transilvania și Bucovina, a fost ocupat în anul 1772 de către ostașii Regimentului II românesc de graniță de la Năsăud – Virgil Șotropa, *op. cit.*, p. 95.

⁸⁸ Mureșenii Bârgăului.

⁸⁹ Grăniceri.

⁹⁰ Munca la construcția fortificațiilor și la transporturile militare.

⁹¹ Defrișarea pădurii pentru obținerea unor terenuri arabile; administrarea pădurilor era reglementată; în anul 1827 permisiunea de lăzuire era acordată doar în anumite cazuri, de exemplu familiilor sărace, iar locul obținut în urma lăzuirii era introdus în colile cadastrale – Virgil Șotropa, *op. cit.*, p. 98.

⁹² Vite.

⁹³ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, *Colecția personală Iulian Marțian*, dosar 37, f. 85.

Adrian ONOFREIU, *Date statistice referitoare la localitățile bârgăoane în anul 1870*

Alături de alte binefaceri ale sistemului militar, preocuparea pentru adunarea și sistematizarea informațiilor din varii domenii ale vieții economico-sociale a fost o constantă în zona fostului confiniu militar năsăudean. Dacă în perioada existenței structurii militarizate, prioritare au fost informațiilor referitoare la domeniul specific, o dată cu desființarea acesteia, interesul s-a focalizat pe alte elemente. Trecută în stadiul „civil”, societatea fostă grănicerească s-a integrat în cutumele și normele general valabile pentru Transilvania.

Din această postură, localitățile foste militarizate au urmat același traiect al consemnării informațiilor statistice, ca și întreaga provincie. Cele mai importante au fost cele referitoare la înregistrarea proprietății, sub variile ei aspecte. Fie ea individuală⁹⁴, fie – în această zonă, cu atât mai mult – colectivă⁹⁵, proprietatea a fost în amănunt, până la detalii de ordinul stânenilor pătrați, consemnată și, lucru foarte important, păstrată în documente.

Desigur, o dată cu profesionalizarea administrației, s-au înregistrat – și, aici, s-au și păstrat – o serie de sinteze statistice, cuprinzând informații din varii domenii, fie sub forma datelor din colile individuale de recensământ din anul 1869⁹⁶, fie, sub forma înregistrărilor din alte domenii.

Pe această piramidă informațională se înscriu și documentele pe care le publicăm în continuare⁹⁷. Ele cuprind *sinteza* datelor statistice referitoare la localitățile din Districtul Năsăud, la nivelul anului 1870. Spunem sinteză, deoarece ele ne oferă informații statistice privind, în primul rând, structura proprietății funciare, baza activităților economice, sociale și culturale. Sunt consemnate aici, „aria de pământ”, cuprinzând proprietatea funciară, pe categorii de folosință: arabil, fânaș, pășune, pădure, neproductiv. Dacă până acum proprietatea bisericii și a școlii/fondurilor școlare a mai fost consemnată individualizat, *pentru prima dată se diferențiază cele două categorii importante de proprietate funciară aici, a comunității, ca și corp moral și, separat, cea privată. De asemenea, aflăm și date despre numărul de pluguri, unealta principală de lucru a pământului* (s. n.).

În următoarea grupă tabelară sunt consemnate informații de natură economico-financiară, în primul rând, taxele datorate statului, concretizate în impozitul asupra pământului, a celui personal, a locuințelor, suma echivalentă pe anul financiar 1869 și centralizarea totalului „poverilor” financiare datorate statului. Producția anuală este surprinsă în date referitoare la produsele obținute de la animale – oi și vaci – brânză, lapte, unt, lână, în consemnarea numărului „fabricatorilor”/meseriașilor, pe domenii de activitate, ca și a produselor acumulate și valorificate în domeniul prelucrării lână și pânzei.

O altă grupă tabelară cuprinde producția realizată, în calcul mediu, la principalele plante cultivate: mălai/porumb, grâu, secară, orz, ovăz, hrișcă/grâu inferior, mei, fasole, mazăre, linte, cartofi, bob, varză, apoi, a producției fânețelor, concretizată în fân, otavă, paie, a plantelor textile, tabac/tutun, cânepă, in, ca și a potențialului semincer, pentru cele două din urmă.

Veniturile și cheltuielile pentru scopuri școlare sunt consemnate atât din fondurile comunităților, cât și a bisericilor, alături de care sunt consemnate informații despre caracterul și confesiunea școlilor, ca și numele și venitul/plata dascălilor. În alte grupă tabelară, sunt cuprinse informațiile referitoare la numărul celor îndatorați de a frecventa școala, pe sexe, câți „umblă”/frecventează școala, pe niveluri, de la cea primară, comunală,

⁹⁴ Adrian Onofreiu, „Contribuții referitoare la consemnarea proprietății individuale în „granița năsăudeană” în a doua jumătate a secolului al XIX-lea”, în *Fascinația trecutului. Omagiu istoricului Simion Retegan la împlinirea vârstei de 75 de ani*, coordonatori Daniela Deteșan, Mirela Popa-Andrei, Mádló Loránd, Editura Mega, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2014, pp. 511-527

⁹⁵ Vezi sinteza la Adrian Onofreiu, Adrian Onofreiu, „Contribuții referitoare la consemnarea proprietății în „granița năsăudeană” în secolele XVIII-XIX”, coord. Iosif Marin Balogh, Rudolf Grăf, Ioan Lumperdean, *Economia regională: Ipoteze rurale și urbane*, Cluj-Napoca, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2011, p. 188, ca și Idem, *Districtul Năsăud 1861-1876*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2010, cap. 2, Viața social economică, pp. 39-55, și anexele. Hărți, Grafice, Tabele, nr. 6-20, pp. 360-419.

⁹⁶ O contribuție inedită în acest domeniu, la Ioan Bolovan, Adrian Onofreiu, Viorel Rus, *Familiiile din Năsăud în anul 1869. Contribuții de demografie istorică*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2010, sau în manuscris, pentru localitatea Telciu, la Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond *Oficiul parohial gr-cat. Telciu*, reg. inv. nr. 46, sau cele cuprinse în datele statistice înaintate „Oficiolaturii” Districtului Năsăud, vezi, *Districtul Năsăud 1861-1876. Contribuții documentare*, autori, Simion Lupșan, Adrian Onofreiu, Ed. Fundației „George Coșbuc” – Năsăud, 2003, doc. 110 „pp. 610-611.

⁹⁷ A. N. B-N., colecția *Iulian Marțian*, d. 23/C/13, ff. 4-27; 36...

apoi, cele triviale, și cele din Năsăud: normală, de fete și gimnaziul. Un tabel aparte, atât cu date succinte, cât și în amănunt, ne prezintă situația cultivării pomilor fructiferi și a arborilor folositori, în grădinile școlare.

O grupă aparte este reprezentată de produse/surse naturale, fântâni de slatină/sare sau borcuturi/ape minerale, ca și de așa numitele „produse chimice”, rezultat al activității vinarseriilor/cazanelor de fier rachie și berării, cu produsele lor specifice, precum și a producției de ulei, oțet și ceară.

Statistica demografică este consemnată tabelar și cuprinde informații referitoare la structura etnică a populației, numărul și confesiunea bisericilor, a parohilor și cooperativelor.

În domeniul asigurării necesităților materiale – derivate atât din ocupațiile principale cât și din sursele de trai – sunt consemnate consumurile anuale și vânzările pentru lemne de foc, pentru scopuri casnice: poște, scânduri, lețuri, șindriile/dranite, ca și veniturile realizate în urma valorificării acestora.

În ansamblu, o imagine de sinteză a situației localităților din cercul Bârgău, ca și în privința situației grădinilor de „pomologie”/școlare⁹⁸.

Prin publicarea acestor sinteze, oferim celor interesați o bază documentară, din interpretarea căreia se pot reliefa concluzii pertinente, în funcție de criteriile stabilite sau luate în calcul. Și în acest fel, „falnicul” district năsăudean își devoalează o dată în plus, caracteristicile sale importante. Rămâne ca analiza interesată pe anumite domenii sau la modul generalizator, să ofere nebănuite motive de satisfacție și să întărească rolul și locul acestei entități administrativ-teritoriale și politice în cadrul general al celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea transilvan.

Pentru o mai bună înțelegere a genurilor de date referitoare la sistemul de impozite și taxe, ca și a unităților de măsură în care sunt exprimate, adăugăm în continuare o listă cu minime informații despre modul lor de concepere și utilizare.

I. Categoriile de impozite

1. *Contribuția prescrisă pe 1869.*

Impozit pe pământ. Potrivit legii din 1849, impozitul funciar reprezenta inițial, 10% din venitul net realizat pe unitatea de suprafață, fiind luate ca referință prețurile din 1824, apoi procentul a urcat la 22% (13% dare către stat, iar 9%, adaos pentru despăgubire urbană). La un venit de un florin, impozitul funciar, fără adaosuri, era de 0, 23 de florini; la un venit de 20 de florini, impozitul era de 4, 26 florini, etc.

2. *A câștigului personal.*

Capii de familie plăteau 2 florini anual, în cazul în care suma tuturor dărilor directe, împreună cu adaosurile, nu depășea 50 de florini. Cei în cazul cărora suma impozitelor directe era între 51-100 florini plăteau câte 3 florini. Pentru membrii de familie care împliniseră 16 ani suma se calcula similar, dar cuantumul impozitului ce trebuia plătit era de 1, respectiv, 2 florini. De menționat că meșteșugarii care lucrau cu sau fără calfe, în cazul în care erau proprietari de case și pământ, intrau sub incidența ambelor clase de la această categorie de impozite. Din *clasa a treia* de impozitare făceau parte arendașii, fabricanții și industriașii din orașele cu rang municipal, bancherii, toți cei care realizau venituri din activități intelectuale sau artistice care nu aveau un salariu fix anual sau lunar. Cuantumul se stabilea în urma unei proceduri complexe de calcul, având la bază valoarea medie a venitului net din ultimii trei ani a activității supuse impozitării. Drept impozit se stabilea apoi 10% din venitul net calculat. În fine, cea de-a *patra clasă* o forma impozitul pe activitățile celor care realizau un venit fix lunar sau anual și care depășea suma de 40 de florini. Impozitul era fixat după o scală de la 100 la 6000 de florini. De la această sumă în sus, pentru fiecare 100 de florini se plăteau câte 10 florini. Pentru un salariu de 100 de florini se plătea un florin, pentru 400 de florini, 4 florini impozit, pentru 800 de florini, 11 florini, ș. a. m. d...

3. *Impozitul pe case.*

Impozitul se socotea după numărul încăperilor sau după venitul realizabil din chirii sau arenze. Erau stabilite 12 categorii de imobile, în funcție de numărul încăperilor și a zonei unde acestea se situau, de la locuințe cu o cameră, pentru care se percepeau 15 creițari, până la cele cu 35 de camere, la care valoarea impunerii putea să ajungă la 25 de florini.

4. *Impozitul de venit = impozitul pe venit din activități economice.*

⁹⁸ Datorate și osârdiei în acest domeniu a lui Florian Porcius, cel care a reintrodus rigoarea specifică spațiului german, cel puțin în acest domeniu. Vezi doar circularele acestuia în privința adunării datelor statistice, din anul 1870, la Adrian Onofreiu, „*Toponimie și relații geografice în Districtul Năsăud*”, în „*Revista Bistriței*”, XVII, 2003, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, p. 331–355. La acestea se pot adăuga datele „preliminari” ale răspunsurilor la chestionarul lui Petsi Frygies, din anul 1864, Simion Retegan, *Satele năsăudene la mijlocul secolului al XIX-lea*, Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2002 sau ale preoților, la cel al vicarului Grigore Moisil, în *Personalități din granița năsăudeană. Contribuții documentare*, ediție îngrijită și adnotată de Adrian Onofreiu, Viorel Rus, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009, pp. 177-278.

Un capitol distinct îl formau impozitele pe venituri care, comparativ cu celelalte categorii de impozite directe, aduceau sume mai mici în vistieria statului. Ele reflectau în fapt dinamismul economic general al unei zone administrative, pentru că proveneau din activități eminemente lucrative, fiind definite ca „*dări care provin din lucru de mână, întreprindere industrială sau negoțitoarească, din ocupațiune spirituală sau de altă specie, încât aduce ceva câștig și încât nu e supusă dării de pământ, de casă, ori rente și camete*”. Acest tip de impozite era împărțit în patru clase: *în prima clasă* erau incluși „lucrătorii independenți, cu și fără calfe, negustorii pedestrii (comis-voiajorii), zilieri, canceliști care lucrează într-o întreprindere sau stabiliment și nu sunt angajați permanent, muncitori auxiliari care nu obțin un salariu mai mare de 40 de florini, servitori și zilieri”. De asemenea, se stabileau foarte clar categoriile de scutiți (cei sub 16 ani, inapții, cerșetorii, militarii). Valoarea impozitului era diferită și în funcție de zonă: municipiu, oraș liber regesc, comună. Quantumul acestor impozite nu era foarte mare, dacă arătăm că un muncitor auxiliar într-o întreprindere industrială sau comercială era impus cu 4 florini anual la oraș, sau 3 florini, în celelalte categorii de localități. În caz că nu era cap de familie, impozitul era și mai mic: 0, 80 florini, respectiv 0, 60 florini. *La clasa a II a* acestei categorii de impozit erau impuși proprietarii de pământ și case și cei după rente și camete.

5. *Echivalent pe 1869*=suma datorată/impusă pe anul respectiv.

6. *Total* = totalul categoriilor de impozite din tabele.

II. Producția anuală/unități de măsură.

Ferii a 8 cupe. 1 ferie=16 l, 1 cupă=2 l, în zona Năsăudului.

Centenaria= unit de măsură pentru greutate. 1 centenar = zentner = 56 kg; 1 livră = pfund = 560, 06 gr; 1 uncie = uncze = 29, 82 gr; 1 quintal= 100 kg; 1 metze= mierză= 61, 5 litri sau 45 kg. 1 mierză austriacă=wiener Metze=61, 50 l. Mierțe (metrețe) austriece de 20 cupe=40 l, dacă 1 cupă=2 l.

1 fuder= o măsură pentru fân= un car de fân pentru doi cai sau aproximativ o tonă.

Cotul=unitate de măsură pentru lungime; 1 cot vienez=0, 7770 m.

1 măsură austriacă = Österreichische Maß = 1, 41 litri.

1 stânjen vienez pentru lemne = ein wiener Klawer Brennholz = 0, 341 m³.

Greutatea specifică (per hectolitri, în kilograme.) a unor cereale: grâu=75 kg; secară=70 kg; orz=64 kg; ovăs=45 kg; porumb= 67 kg; cartofi=77 kg.

Care de fân/otavă/paie a 6 centenarii. Dacă ne raportăm la faptul că un centenar austriac avea aproximativ 56 kg, rezultă că un car de fân avea cam 312 kg, ceea ce este plauzibil dacă ne gândim la modul de construcție și capacitatea carelor cu loitre, folosite în epocă⁹⁹.

⁹⁹ Mulțumim pe această cale d-lui. Iosif Marin Balog, de la Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca pentru definirea unor categorii de impozite și unități de măsură. Pentru mai multe detalii se pot consulta și Iosif Pop, *Îndreptar pentru lucrările pregătitoare la introducerea cărților funciare în Transilvania*, Clusiu, 1868; Ioan Popu, *Mesurile metrice*, 1875; Georgiu Popu, *Indreptariu practicu în tote afacerile finantiale compusu pre bas'a legiloru și ordinațiuniloru finantiale, ce suntu în vigore*, Blasiu, 1879.

I. Cercul Bârgău
Arie de pământ

Numele comunelor	Arie de pământ															Observare				
	Din această arie de pământ se află în posesiune																			
	Arătură		Fânați		Pașune		Pădure În posesiunea comunității, ca corp moral		Neproductiv A bisericii, deodată cu porțiunea canonică		Total A fondurilor școlare, a altor fonduri, apoi a școlii comunale		A tuturor celorlalți privati							
	jug.	stj.	jug.	stj.	jug.	stj.	jug.	stj.	jug.	stj.	jug.	stj.	jug.	stj.	jug.	stj.				
Mureșeni	228	111	2483	41	1039	1139	3702	1442	121	810	7575	345	3780	649	-	323	-	3844	971	32
Tiha	652	196	6188	1019	1502	274	14060	933	177	367	22580	1189	14443	193	50	251	-	8087	765	128
Bistrița	774	1394	4215	424	1672	477	17110	890	211	969	23987	954	18139	49	1 ort 108 gr-cat	359 528	-	5736	18	94
Prund	630	240	4119	93	1725	204	11316	1171	329	1432	18120	1540	12591	1062	7	763	3	5517	1470	97
Suseni	345	1417	1057	1268	774	329	7019	203	220	720	9417	737	7366	395	-	1151	-	2050	791	29
Milloceni	378	592	1367	1123	587	995	3083	219	123	1331	5549	1060	3293	15	-	165	-	2247	550	55

Joseni	624	1083	1644	992	600	568	4471	500	171	1587	8512	1530	6153	917	3	1243	-	-	2355	970	36
Rus	643	1082	946	189	688	956	4486	1076	123	1328	6888	1431	6142	693	5	480	-	-	1741	258	46
Suma	4277	1315	22022	349	8590	142	66251	34	1480	544	102621	784	78859	773	177	443	4	175	31580	993	-

2. Contribuția prescrisă pe anul 1869

N u m e l e comunelor	Contribuția prescrisă pe anul 1869											
	De pământ		A câștigului personal (de cap)		A caselor		De venit		Echivalentul pro 1869		Suma totală	
	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.
Mureșeni	873	$\frac{1}{2}$ 89	491	40	143	52	81	84	35	$\frac{1}{2}$ 17	1625	83
Tiha	2745	82	1213	-	320	$\frac{1}{2}$ 71	118	24	120	-	4517	$\frac{1}{2}$ 77
Bistrița	1863	$\frac{1}{2}$ 15	1284	92	277	$\frac{1}{2}$ 42	129	47	99	70	3654	$\frac{1}{2}$ 67
Prund	1678	91	1414	35	473	68	909	25	77	-	4553	19
Suseni	648	$\frac{1}{2}$ 8	480	74	121	20	47	70	41	98	1338	$\frac{1}{2}$ 70
Mijloceni	687	37	601	36	154	$\frac{1}{2}$ 72	68	20	15	-	1526	$\frac{1}{2}$ 65
Joseni	797	$\frac{1}{2}$ 20	695	34	218	20	61	76	18	-	1790	$\frac{1}{2}$ 50
Rus	750	$\frac{1}{2}$ 91	701	$\frac{1}{2}$ 57	130	96	164	73	24	-	1472	18
Suma	10045	$\frac{1}{2}$ 35	6882	$\frac{1}{2}$ 68	1840	$\frac{1}{2}$ 42	1581	19	430	$\frac{1}{2}$ 85	20479	$\frac{1}{2}$ 51

3. Producția anuală

N u m e l e comunelor	Producția anuală										
	De la oi și vaci				Câți fabricatori sunt și ce fel de vase de lemn și pământ se fabrică	Se țes pe an		Se vând dintre acestea peste an			
	Brânză	Lapte	Unt	Lână		De lână	De pânză	De lână	De pânză	Prețul total de vânzare	
	ferii a 8 cupe		centenarii			coți				fl.	cr.
Mureșeni	200	400	2	30	nu sunt	2500	3000	-	-	-	-
Tiha	300	450	2	50	nu sunt	5000	17000	500	1000	600	-
Bistrița	270	520	3	34	nu sunt	3000	4000	-	-	-	-
Prund	150	300	4	48	2 fabricanți de vase de lut 2 fabricanți de vase de lemn	600	6300	-	-	-	-

Suseni	200	600	2	16	6 fabricanți de vase de lemn 6 fabricanți de vase de lemn	400	6000	-	-	-	-
Mijloceni	64	356	1	11	10 fabricanți de vase de lemn 10 fabricanți de case de lut	200	2000	-	-	-	-
Joseni	200	400	2	12	1 fabricant de pipe 50 de fabricanți de vase de lut	3000	4002	400	-	200	-
Rus	22	164	1	6	nu sunt	1200	1100	400	-	200	-
Suma	1406	3190	17	207	-	15900	43400	1300	1000	1000	-

4. Producția anuală în calcul mediu

Numele comunelor		Producția anuală în calcul mediu															Cânpă	In	Sămânță de cânepă	Sămânță de in								
		Mălai	Grâu	Secară	Orz	Ovăz	Hrișcă	Mei (mărunt)	Fasole	Mazăre	Lințe	Cartofi	Bob	De fân	De otavă	De paie												
		Mierțe (metrețe) austriece de 20 de cupe															Centenarii		Căpățâni		6 centenarii				Fuiore		Mierțe austri- ce de 20 de cupe	
Mureșeni	200	50	-	50	100	-	-	-	-	-	30	-	1500	2	30	1000	-	2000	100	100	1							
Tiha	4900	400	200	600	2000	100	-	64	-	100	1000	40	12000	600	900	6400	-	16800	1440	200	40							
Bistrița	2500	150	-	100	600	50	-	2	-	2	300	5	10000	80	50	2000	-	5000	-	150	-							
Prund	3000	190	235	40	350	40	-	-	-	120	480	25	9000	250	860	6080	-	12600	-	105	-							
Suseni	3150	200	50	50	2000	25	-	50	-	150	200	100	1200	50	600	7650	-	15000	-	150	-							
Mijloceni	1000	100	-	-	480	-	-	-	-	80	100	20	1000	50	80	1000	-	11400	-	10	-							
Joseni	6500	250	50	-	2480	-	-	20	-	150	900	180	1100	40	290	20650	-	12420	-	160	-							
Rus	2550	550	150	-	45	-	-	20	-	170	850	88	890	15	450	3500	-	9000	-	120	-							
Suma	23800	1890	685	840	8460	215	-	156	-	772	3860	458	36690	1087	3260	48280	-	84280	1540	995	41							

5. Venitete și spezele anului școlar 1869/ produse chimice

Numele comu- nelor	Venitele și spezele anului școlar 1869 până inclusiv fine decembrie 1869								Are comuna, și apoi unde (cu numele) fântâni de slatină	Numirea fântânilor unde se află fântâni de apă minerală (borcuturi) la hotar și munți	Produse chimice							
	A casei comunale				A bisericii						Câte vinarării	Câte berării	Cât se produce pe an					
	Venitele		Spezele		Venitele		Spezele						Vinars	Bere	Miere	Ulei	Oțet	Ceară
	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.	fl.	cr.										
Mureșeni	1087	37	1055	46	30	-	24	-	Comuna posedă una fântână de slatină în Poiana Slatinii, Piatra lui Orban, Prund, III parte	nu se află	-	-	-	-	2	2	400	1
Tiha	1439	61	1301	½ 411	104	29	87	20	Comuna posedă una fântână de slatină pe hotarul comunei în locul așa numit „Slătioara”	nu se află	-	-	-	-	4	4	500	2
Bistrița	1360	40	1428	89	Gr. Ort 10 Gr-cat 4	-	80 60	-	Comuna posedă pe hotarul propriu 2 fântâni se sare, una la hotar și una în locul așa numit „Slătioara”	nu se află	-	-	-	-	4	4	500	2
Prund	1425	34	1302	25	129	½ 41	69	80	Comuna posedă una fântână de slatină pe hotarul propriu „Runc” numit	nu se află	-	-	-	-	4	2	600	2
Suseni	673	9	671	13	44	40	10	-	Una fântână de slatină în hotar „Pe Sărata din Jos” numit	nu se află	-	-	-	-	1	1	100	1
Mijloceni	767	4/ 33	880	31	11	30	11	30	comuna posedă una fântână de slatină în hotar	nu se află	2	-	100	40	3	3	200	½

Joseni	641	$\frac{1}{2}$ 29	609	37	10	20	20	-	comuna posedă una fântână de slatină pe hotarul comunei Mijloceni, „Dealul Slatinii” numit	nu se află	-	-	-	-	2	4	250	1/2
Rus	447	43	357	43	42	-	22	50	comuna posedă pe hotarul Josenilor una fântână de slatină	nu se află	-	-	-	-	10	-	420	2
Suma	7841	87	7606	$\frac{1}{2}$ 28	385	$\frac{1}{2}$ 60	384	80	-	-	2	-	100	40	46	26	3070	27

6. După conscripția din 1870 se află în comunitate, după rubrica din coala de recepțiune, adică prezenți și absenți

N u m e l e comunelor	După conscripția din 1870 se află în comunitate, după rubrica din coala de recepțiune, adică prezenți și absenți										Câte biserici și de care confesiune se află în comună	Numele și conumele parohilor și cooperabilor de toate confesiunile ce se află în comună
	Români	Unguri și secui	Germani	Sași	Slavi	Jidovi	Țigani	Turci	Greci	Altfel		
Mureșeni	746	-	15	-	-	16	22	-	-	-	Se află 1 biserică de confesiune gr-cat	Ioan Timariu
Tiha	1743	-	-	-	-	15	47	-	-	-	Se află 1 biserică de confesiune gr-cat	Moise Pop
Bistrița	1751	-	-	-	-	32	76	-	-	-	Se află 2 biserici una de confesiune gr-cat. și una ortodoxă	Cifor Cioanca, paroh gr-cat Basiliu Pavel, paroh ortodox
Prund	1893	14	18	55	-	34	21	-	-	43	Se află 1 biserică de confesiune gr-ortodoxă	Teodor Vărsmaș
Suseni	669	-	-	-	-	49	25	-	-	-	Se află 1 biserică de confesiune gr-ortodoxă	Simion Flămând
Mijloceni	1038	-	-	2	-	20	12	-	-	-	Se află 1 biserică de confesiune gr-ortodoxă	Andrei Orban
Joseni	1190	-	5	-	-	5	15	-	-	-	Se află 1 biserică de confesiune gr-ortodoxă	Ioan Buzdug

Rus	946	-	2	-	-	14	4	-	-	8	Se află 1 biserică de confesiune gr-ortodoxă	Teodor Buzdug, protopop Iacob Buzdug, cooperator
Suma	9976	14	40	57	-	185	222	-	-	51	3 gr-cat; gr-ortodoxe	6 -

7. Consumația anuală

Consumația anuală															Numele și comunele învățătorului	
Pentru treburile proprii			Se fac pe an în morile de frez				Se vând pe an și se plutăresc						Cât face prețul de vânzare a acestora, tuturor			
Lemne de focărit	De trebui- nță casnică	Dăra-be	Câte scânduri	Câte poște	Câte lețuri	Câte șindrile sau dranițe se fabrică pe an	Câte bărne	Câte scânduri	Câte poște	Câte lețuri	Câte șindrile sau dranițe	fl.	cr.			
750	1640		22200	3200	13000	10000	9400	22000	3200	13000	-	12340	-	Nicolae Rusu	100	-
2000	1640		22200	3200	2000	24000	-	-	18000	1500	23000	-	12000	Nicolae Rău	130	-
1500	1500		20000	2000	24000	-	-	1800	1500	23000	-	12000	-	Iacob Monda	100	-
2000	3000		20000	2000	20000	12000	6000	12000	1800	18000	100000	13000	-	Simion Rus, triv. I Grigore Tămaș, triv. II Domide Morar, inv. com. I Ștefan Vrăsmaș, inv. com. II	125 250 120 120	-
930	1200		20000	1000	6000	145000	-	16000	800	6000	135000	10000	-	Gavril Bondrișu	100	-
500	800		100	40	1000	200000	-	-	-	-	150000	8000	-	Gavril Rusu	100	-

Joseni	490	500	500	500	20	800	8000	1990	-	-	una școală comunală de confesiune gr-ortodoxă	Ioan Pahone	120	-
Rus	460	460	2400	200	200	-	-	680	-	-	una școală comunală de confesiune gr-ortodoxă	Grigore Bălașu	120	-
Suma	8630	10100	91200	9460	64000	277000	17650	17650	8520	60800	393000	60310	-	1385

8. Numărul pruncilor și a studenților

Numele comunelor	Numele pruncilor și a studenților								În grădina școlii se află						
	Îndatorati a umbla la școală		Câți umblă în școala comunală		Câți umblă la școala trivială	Câți umblă la școala principală din Năsăud	Câți umblă la școala de fete	Câți umblă în gimnaziu sau în alte institute de învățământ	Meri		Peri		Pomi	Fragari	Alte feluri
	Bărbați	Muieri	Bărbați	Muieri					Altoiți	Nealtoiți	Altoiți	Nealtoiți			
Mureșeni	39	55	15	11	2	-	-	1	50	80	10	19	20	-	-
Tiha	55	36	44	29	7	2	7	1	86	24	30	17	23	-	16
Bistrița	58	58	38	29	2	2	-	3	30	40	10	6	8	-	-
Prund	110	138	62	58	17	2	-	1	38	1	7	-	15	16	10
Suseni	44	42	24	15	9	3	-	2	30	90	42	70	85	7	28
Mijloceni	52	44	30	22	3	2	-	1	24	100	19	28	12	-	10
Joseni	53	44	40	36	8	2	1	3	100	200	80	120	160	-	-
Rus	54	30	54	30	4	-	-	2	-	-	-	-	-	-	- ¹
Suma	465	447	307	230	52	13	8	14	358	535	198	260	323	23	64

Oficiul procesual Borgo Prundu, în 5 octombrie 1870; jude procesual, Basil Rusu.

Florin VLAȘIN, Dorin DOLOGA, *Locuitori din Prundu Bârgăului, participanți la primul război mondial (1914-1918)*

Prin amploare și mod de desfășurare primul război mondial a căpătat caracteristicile unui război total. Început ca un conflict între monarhia austro-ungară și Regatul Serbiei, războiul a devenit unul mondial. În interiorul statelor, războiul a devenit unul în care a fost angrenată întreaga structură statală, cu consecințe politice, economice și sociale profunde și de durată.

Românii din Transilvania erau înainte de anul 1918 o națiune asuprită. Acest lucru se oglindește și în situația lor în timpul primului război mondial. În anul 1910 în Austro-Ungaria trăiau 51. 390. 223 de locuitori, dintre care 2. 979. 614 erau români. În timpul primului război mondial în Austro-Ungaria au fost mobilizați 9. 000. 000 de oameni (circa 18 % din totalul populației imperiului). Dintre cei mobilizați 700. 000 erau români (circa 23 % din populația românească). În primul război mondial 1. 500. 000 (circa 3 % din populația imperiului) de soldați austro-ungari și-au pierdut viața în timpul luptelor. Dintre aceștia, 83. 853 de ostași români (12% din populația românească) și-au pierdut viața¹⁰⁰.

Numărul ostașilor români care și-au pierdut viața în primul război mondial raportat la populația românească din Transilvania era de patru ori mai mare față de pierderile generale ale armatei austro-ungare raportate la populație imperiului. În timp ce austriecii și maghiarii au fost mobilizați ca ofițeri prin comandamente sau pe la diferite eșaloane din spatele frontului unde desfășurau activități de aprovizionare, transport, construcții militare, asistență medicală, românii și celelalte naționalități asuprite din imperiu au fost trimiși în prima linie a frontului, unde erau cei mai expuși pericolului de a-și pierde viața. Dacă austriecii și maghiarii erau rapid avansați la grade superioare, românii și celelalte naționalități din imperiu trebuiau să aștepte mult timp înainte de a fi promovați într-un grad militar chiar și inferior. Între ofițeri și ostași exista o diferență nu numai de grad militar, ci și de naționalitate. Ostașii români erau considerați de către ofițerii maghiari și austrieci drept „carne de tun”, fiind buni doar ca să-și verse sângele pentru „tron și patrie”.

Mai mult decât în alte războaie, în timpul primului război mondial populația civilă a fost multiplu afectată. Instituțiile și populația românească au avut de suferit de pe urma mobilizărilor, rechizițiilor, devalorizării monedei și angrenării tot mai mari în susținerea eforturilor militare. Acest lucru se poate observa și în cazul bisericii, școlii și a populației din Prundu Bârgăului. Astfel, prin rescriptul Nr. 7903 transmis prin circulara mitropolitană din 10/23 august 1915 ministrul de culte și instrucție publică regal maghiar pune în vedere faptul că pentru nevoile armatei este posibil să se recurgă la măsura rechiziționării clopotelor bisericilor¹⁰¹.

În timpul primului război mondial cele două clopote ale bisericii ortodoxe din Prundu Bârgăului au fost rechiziționate de către autoritățile austro-ungare. După încheierea războiului, prin contribuția credincioșilor s-au cumpărat în anul 1921 două clopote noi¹⁰².

La 17/30 septembrie 1914 preotul ortodox Iuliu Suceavă raporta Protopopiatului ortodox Bistrița faptul că Școala confesională ortodoxă din Prundu Bârgăului a fost ocupată până la 10/23 septembrie 1914 de un post de jandarmi și de miliție. Cursurile școlii reîncepuseră la 16/29 septembrie 1914. Deoarece învățătorul fusese mobilizat, el a fost suplinat de către preotul Nicolae Soneriu. După cum mai raporta preotul Iuliu Suceavă Protopopiatului ortodox Bistrița, învățătorul Teodor Rânca era „concediat de la miliție ca reconvalescent pe timp nehotărât”, aflându-se acasă, în Herszény (Herseni, Herșeni, Hârșeni) în zona Făgărașului, de unde anunțase că la 10/23 octombrie 1914 va veni să-și ocupe postul. Acest lucru nu s-a întâmplat. În luna noiembrie 1915 preotul Nicolae Soneriu îl suplinea în continuare pe învățătorul Teodor Rânca deoarece acesta era mobilizat în armata austro-ungară¹⁰³. Prin adresa nr. 6570 din 10 decembrie 1914 transmisă prin circulara Mitropoliei ortodoxe a Transilvaniei din 18 decembrie 1914, ministrul de culte regal maghiar a dispus ca școlile să fie puse la dispoziția autorităților militare în cazul în care acestea le-ar cere pentru a le folosite ca spitale de campanie¹⁰⁴. Prin rescriptul Nr. 7417 transmis prin circulara mitropolitană din 23. 08. 1915 ministrul de culte și instrucție publică regal maghiar a dispus să se facă economie la consumul de lemne de foc în oficii, cancelarii, școli, fabrici, folosindu-se în primul rând cărbunii¹⁰⁵.

¹⁰⁰ *Gazeta Bistriței*, Anul III, nr. 7, 1 mai 1923, Bistrița, p. 1.

¹⁰¹ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare S. J. B. N. A. N.), fond *Oficiul parohial ortodox român Prundu Bârgăului*, dosar 4, f. 367.

¹⁰² Nicolae Vrăsmaș, *Prundu Bârgăului. O vatră străveche*, vol. I, Editura Karuna, Bistrița, 2007, pp. 185-186.

¹⁰³ S. J. B. N. A. N. , fond *Oficiul parohial ortodox român Prundu Bârgăului*, dosar 16, ff. 237, 244 și dosar 17, ff. 309, 310.

¹⁰⁴ *Ibidem*, dosar 4, f. 336.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 373.

La rândul ei, populația s-a confruntat cu probleme de aprovizionare cu alimente și cu devalorizarea accentuată a monedei. În perioada primului război mondial prețul produselor agricole a crescut foarte mult. Dacă în anul 1913 cantitatea de 16 kg de mălai costa 2 coroane, odată cu izbucnirea războiului în anul 1914 aceeași cantitate se cumpăra cu 4 coroane. În anul 1915 cantitatea de 16 kg mălai se cumpăra cu 8-9 florini, ceea ce reprezenta o creștere de patru ori față de anul 1913. În perioada următoare inflația a devenit galopantă, astfel că în anul 1917 cantitatea de 16 kg de mălai se cumpăra cu 300 de coroane, ceea ce reprezenta o creștere de 150 de ori față de anul 1913¹⁰⁶.

Ministerul Regal Maghiar al Agriculturii arăta prin rescriptul Nr. 13500 transmis prin circulara mitropolitană din 3 ianuarie 1915 că „fiecăru cetățean i se impune datoria patriotică de a face cea mai mare economie posibilă în consumarea cerealelor”¹⁰⁷. Prin Ordinul Nr. 2357/1915 transmis prin circulara mitropolitană din 1 august 1915 s-a interzis consumul de carne de vită, vițel și porc de către populație în zilele de miercuri și vineri¹⁰⁸.

Autoritățile austro-ungare și diferite asociații solicitau mereu populației să contribuie cu bani la susținerea efortului de război. Astfel, circulara Mitropoliei ortodoxe române a Transilvaniei din 28 octombrie 1914 transmitea apelul Ministerului Regal Maghiar de Culte și Instrucțiune Publică privind subscrierea la împrumutul de stat pentru acoperirea necesităților armatei austro-ungare¹⁰⁹. La 25 aprilie 1915 mitropolitul ortodox al Transilvaniei solicita printr-o circulară subscrierea la al doilea împrumut de stat pentru acoperirea nevoilor armatei austro-ungare¹¹⁰. La 11 mai 1915 vicecomitele Comitatului Bistrița-Năsăud, Hunyadi, a emis o publicație prin care solicita la rândul său subscrierea la al doilea împrumut de stat pentru acoperirea cheltuielilor militare¹¹¹. Prin rescriptul Nr. 10626 transmis prin circulara mitropolitană din 26 septembrie 1915 ministrul de culte și instrucție publică solicita subscrierea la cel de-al treilea împrumut de stat pentru acoperirea cheltuielilor militare¹¹².

Prin scrisoarea din 27 iunie 1915 transmisă prin circulara mitropolitană din 1/4 iulie 1915, Crucea Roșie maghiară solicita organizarea unei colecte pentru ajutorarea „ostașilor nenorociți prin război”¹¹³. Prin circulara mitropolitană din 7 august 1915 se aducea la cunoștință faptul că Societatea Sanatoriul Arhiducele Iosif urma să facă un apel privind colectarea de bani de la elevi pentru susținerea a două barăci cu câte 100 de paturi pentru bolnavii de tuberculoză care contractaseră boala în timpul cât s-au aflat pe front¹¹⁴.

Prezentăm în continuare cazul unor locuitori din Prundu Bârgăului participanți la primul război mondial:

ALBU DUMITRU s-a născut la 09. 03. 1886. El era fiul lui Albu Vasile și Albu Tecla (născută Galben). La 21. 02. 1920 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Gâvan Anisia, născută la 11. 07. 1896, fiica lui Gâvan Alexa și Gâvan Ioana (născută Bozga). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Ioana, născută la 27. 01. 1921, Ana, născută la 19. 01. 1923, Saveta, născută la 18. 12. 1924 și Nicolae, născut la 27. 11. 1927. La 15. 12. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar în anul 1915 a plecat pe front. În anul 1916 a fost rănit și internat în spitalul din Alba-Iulia, la 07. 04. 1917 a devenit invalid de război, iar în anul 1924 a fost reformat de către comisia medico-militară. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „calus vicios”¹¹⁵ voluminos al cubitalului stâng și impotența funcțională parțială a ultimelor 4 degete”¹¹⁶.

ALBU GEORGE s-a născut la 26. 08. 1877 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Samson și Anastasia. El a aparținut contingentului anului 1899. La 21. 07. 1901 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Moldovan Ioana, născută la 12. 04. 1884, fiica lui Moldovan Maftei și Moldovan Todora (născută Bugnar). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Raveca, născută la 28. 06. 1903, Floarea, născută la 08. 02. 1905, Palagia, născută la 08. 02. 1905¹¹⁷ și Maria, născută la 30. 08. 1907. Deși avea patru copii minori, la 01. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis

¹⁰⁶ Nemeș Viorel, *Monografia istorică a comunei Prundu Bârgăului (1720-1988)*, p. 40-41.

¹⁰⁷ S. J. B. N. A. N., fond *Oficiul parohial ortodox român Prundu Bârgăului*, dosar 4, f. 338.

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 366.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 328.

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 358.

¹¹¹ *Ibidem*, dosar 7, f. 166.

¹¹² *Ibidem*, dosar 4, f. 378.

¹¹³ *Ibidem*, f. 362.

¹¹⁴ *Ibidem*, f. 369.

¹¹⁵ Osificarea defectuoasă în urma rănirii.

¹¹⁶ S. J. A. N. B. N., fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, inv. 805, dosar 16, ff. 1-21.

¹¹⁷ Aceștia erau gemeni.

pe front pentru a-și da viața pentru „bunul împărat”. La 12. 07. 1916 a dispărut în timpul luptelor de pe frontul rusec¹¹⁸.

ALBU IOAN s-a născut la 10. 11. 1874. El era fiul lui Albu Maftai și Albu Dochia (născută Găvan). La 04. 03. 1899 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Galben Nastasia, născută la 16. 12. 1879, fiica lui Galben Ilie și Galben Zamfira (născută Găvan). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Niculae, născut în anul 1902, Maria, născută la 21. 04. 1904, Ioan, născută la 15. 09. 1907 și Teodor, născut la 28. 12. 1915. Cu toate că avea patru copii minori, la 16. 08. 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar în anul 1917 a plecat pe front. La 03. 06. 1917 a fost rănit în timpul luptelor de pe frontul din Italia, în anul 1918 a fost lăsat la vatră, iar la 24. 09. 1919 a fost reformat de către comisia medico-militară. În urma răniilor suferite a fost diagnosticat cu „lipsa membrului inferior stâng, 1/3 din coapsă”, devenind invalid de război¹¹⁹.

ALBU NICOLAE a fost căsătorit cu Albu Lucreția, născută în anul 1891. În anul 1914 a fost mobilizat în armata austro-ungară și trimis pe front, unde a dispărut în timpul luptelor în același an, 1914¹²⁰.

BADIU SIMION s-a născut la 02. 01. 1877 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Badiu Alexandru și Badiu Iftimia (născută Bozga). La 15. 02. 1904 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Vlad Palagia, născută la 07. 12. 1873, fiica lui Vlad Ștefan și Vlad Ioana (născută Hangan). Împreună cu aceasta a avut trei copii: Lucreția, născută la 04. 06. 1905, Ioana, născută la 31. 07. 1908 și Raveca, născută la 18. 04. 1914. În anul 1899 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 35 artilerie austro-ungară din Cluj, iar ulterior a fost trecut în rezervă. La 04. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 de infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. La 02. 10. 1914 a dispărut în timpul luptelor de pe front. Din păcate, soția sa, Badiu Palagia, a încetat din viață la 04. 04. 1915¹²¹.

BĂLAN TIMOFTEI s-a născut la 10. 02. 1877 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Bălan Toader și Bălan Ana (născută Danea). La 01. 03. 1902 s-a căsătorit în localitatea Tiha Bârgăului cu Dologa Palagia, născută la 26. 05. 1880, fiica lui Dologa Leon și Dologa Maria (născută Vodă). Împreună cu aceasta a avut doi copii: Ilie, născut la 13. 07. 1904 și Ileana, născută la 31. 03. 1909. În octombrie 1900 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar în octombrie 1903 a fost trecut în rezervă. La 03. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În același an, 1914, a dispărut în timpul luptelor de pe front¹²².

BĂLAN TOADER s-a născut la 10. 06. 1897. Era fiul lui Nicolae și Ioana. La 24. 02. 1918 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Flămând Floarea, născută la 22. 03. 1896, fiica lui Flămând Anton și Flămând Ioana (născută Bruj). Împreună cu aceasta a avut un copil, Todora, născută la 12. 12. 1919. În noiembrie 1915 a fost mobilizat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița. La 12. 06. 1920 a încetat din viață în spitalul militar din Bistrița din cauza tuberculozei pulmonare. Rămășă văduvă, soția sa, Bălan Floarea, s-a recăsătorit la 18. 02. 1922 cu Guguluț Dumitru¹²³.

BĂLAN TOADER a fost căsătorit cu Bălan Palagia, născută în anul 1892. În anul 1914 a fost mobilizat în cadrul armatei austro-ungare și trimis pe front. La 15. 05. 1916 acesta a dispărut în timpul luptelor de pe front¹²⁴.

BÂRSAN MOISE s-a născut la 02. 11. 1878. El era fiul lui Bârsan George și Bârsan Floarea (născută Pădure). La 16. 10. 1918 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Török Tekla, născută la 27. 10. 1877, fiica lui Török Pavel și Török Palagia (născută Morariu). Împreună cu aceasta a avut un copil, Pavel, născut la 03. 07. 1919. La 15. 03. 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. În anul 1916 a fost rănit în timpul luptelor de pe front și internat în spitalul din Lublin, iar la 18. 08. 1918 a fost reformat de către comisia medico-militară. În urma răniilor suferite a fost diagnosticat cu „calus vicios gamba stângă, scurtarea membrului cu 4 cm”, devenind invalid de război¹²⁵.

BODAȘCĂ MACAVEI s-a născut la 11. 06. 1883 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Bodașcă Toader și Bodașcă Ileana (născută Hulpea). La 14. 07. 1909 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Hasnaș Paraschiva, născută la 01. 07. 1888, fiica lui Hasnaș Vasile și Hasnaș Maria (născută

¹¹⁸ S. J. A. N. B. N., fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, inv. 805, dosar 18, ff. 1-15 și inv. 618, dosar 3391, f. 71.

¹¹⁹ *Ibidem*, inv. 805, dosar 17, ff. 1-14.

¹²⁰ *Ibidem*, inv. 618, dosar 114, ff. 1, 2.

¹²¹ *Ibidem*, inv. 805, dosar 103, ff. 1-17.

¹²² *Ibidem*, inv. 805, dosar 157, ff. 1-14.

¹²³ *Ibidem*, inv. 805, dosar 151, ff. 1-16.

¹²⁴ *Ibidem*, inv. 618, dosar 670, f. 5.

¹²⁵ *Ibidem*, inv. 805, dosar 127, ff. 1-19.

Vrășmaș). Împreună cu aceasta a avut doi copii: Dumitru, născut la 08. 11. 1910 și Ileana, născută la 14. 01. 1915. În luna aprilie 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Batalionului 23 vânători austro-ungar din Târgu Mureș și trimis pe front. În anul 1917 a dispărut în timpul luptelor de pe frontul din Italia¹²⁶.

BODAȘCĂ SIMION s-a născut în anul 1893 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Timoftei și Todasia. S-a căsătorit și a avut împreună cu soția cinci copii: Maria, născută la 13. 11. 1919, Todora, născută la 18. 02. 1921, Petru, născut la 23. 06. 1922, Florica născută la 31. 03. 1927 și Raveca, născută la 01. 06. 1929. În anul 1914 a fost încorporat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, iar în același an 1914 a fost demobilizat. În anul 1915 a fost din nou mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, la 14. 02. 1916 a plecat pe front, în luna august 1916 a fost rănit și internat la spitalul din Prujana, iar în anul 1919 a fost reformat de către comisia medico-militară. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „fractura coastelor 7 și 8, cicatrici aderente la umărul stâng”, devenind invalid de război¹²⁷.

BRUJ IOAN s-a născut în anul 1869 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Grigore și Ioana. La 16. 10. 1894 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Vlad Angelina. Împreună cu aceasta a avut un copil, Varvara, născută la 28. 04. 1904. În luna noiembrie 1891 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, iar ulterior a fost trecut în rezervă. După izbucnirea primului război mondial a fost încorporat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. În luna octombrie 1915 a dispărut în timpul luptelor de pe front¹²⁸.

BULEU ȘTEFAN s-a născut la 24. 10. 1882 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Buleu Filimon și Buleu Raveca (născută Vlad). La 23. 09. 1905 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Ușeriu Lucreția, născută la 16. 12. 1883, fiica lui Ușeriu Macedon și Ușeriu Todora (născută Moişan). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Leon, născut la 09. 09. 1906, Dumitru, născut la 03. 01. 1908, Andron, născut la 27. 06. 1909 și Saveta, născută la 26. 01. 1915. Deși avea patru copii minori, în luna ianuarie 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 01. 01. 1918 a dispărut în timpul luptelor de pe front¹²⁹.

BULEU TOADER s-a născut la 31. 03. 1877 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Buleu Zaharia și Buleu Ioana (născută Rânziș). La 24. 11. 1904 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Sucilea Maria, născută la 18. 05. 1880, fiica lui Sucilea Cirilă și Sucilă Floarea (născută Useri). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Ștefan, născut la 27. 08. 1905, Ioana, născută la 16. 01. 1908, Floarea, născută la 07. 06. 1910 și Firoana, născută la 13. 08. 1911. Deși avea patru copii minori, la 01. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 35 artilerie austro-ungară din Cluj și trimis pe front. La 20. 10. 1918 a dispărut în timpul luptelor de pe front¹³⁰.

BURAGA LEON s-a născut la 23. 09. 1885 în localitatea Josenii Bârgăului. El era fiul lui Buraga Dumitru și Buraga Sofia (născută Stanca). La 23. 02. 1911 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Bodașcă Nastasia, născută la 29. 06. 1884, fiica lui Bodașcă Gavrilă și Bodașcă Todora (născută Lupșor). Împreună cu aceasta a avut un copil, Todora, născută la 14. 12. 1913. În luna aprilie 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 09. 12. 1917 a dispărut în timpul luptelor de pe front. Rămasă văduvă, soția sa, Buraga Nastasia, s-a recăsătorit la 25. 11. 1920 cu Bodașcă Alexandru¹³¹.

CURTEAN DUMITRU s-a născut la 18. 09. 1876. El era fiul lui Curtean Petre și Curtean Dochia (născută Hangan). La 15. 02. 1901 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Albu Rodovica, născută la 15. 06. 1883, fiica lui Albu Ion și Albu Raveca (născută Forfotă). Împreună cu aceasta a avut șapte copii: Floarea, născută la 21. 02. 1902, Palagia, născută la 06. 04. 1904, Dochia, născută la 19. 03. 1911, Maria, născută la 29. 08. 1913, Raveca, născută la 22. 04. 1916, Ioana, născută la 06. 12. 1918 și Saveta, născută la 22. 02. 1921. La 01. 10. 1896 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, iar în iulie 1899 a fost trecut în rezervă. La 03. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front, deși avea la acea dată patru copii minori. În anul 1916 a fost rănit în timpul luptelor de pe frontul din Galiția. Ca urmare, în luna aprilie 1917 a fost demobilizat ca invalid de război și lăsat la vatră, iar la 02. 10. 1921 a fost reformat de către comisia

¹²⁶ *Ibidem*, inv. 805, dosar 390, ff. 1-14.

¹²⁷ *Ibidem*, inv. 805, dosar 263, ff. 1-4.

¹²⁸ *Ibidem*, inv. 805, dosar 379, ff. 1-14.

¹²⁹ *Ibidem*, inv. 805, dosar 429, ff. 1-15.

¹³⁰ *Ibidem*, inv. 805, dosar 430, ff. 1-15.

¹³¹ *Ibidem*, inv. 805, dosar 440, ff. 1-14.

medico-militară. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „fractura gambei stângi în partea inferioară consolidată cu calus mare; mobilitate redusă a articulației tibio-tarsiene”¹³².

DANEA ȘTEFAN s-a născut la 26. 04. 1875 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Petre și Floarea. La 24. 11. 1910 s-a căsătorit în localitatea Susenii Bârgăului cu Bota Nastasia, născută la 06. 05. 1885, fiica lui Bota Dănilă și Bota Palagia (născută Tala). Împreună cu aceasta a avut un copil, Maria, născută la 25. 08. 1918. În luna noiembrie 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Batalionului 23 vânători austro-ungar din Târgu Mureș și trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a fost rănit, iar în luna noiembrie 1917 a fost demobilizat ca invalid de război. Din păcate, la 15. 06. 1922 a încetat din viață în localitatea Prundu Bârgăului din cauza unei hemoragii cerebrale¹³³.

FLĂMÂND DUMITRU s-a născut la 19. 10. 1879 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Flămând Petre și Flămând Irina (născută Axente). La 31. 10. 1908 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Pinteana Ana, născută la 02. 04. 1884, fiica lui Pinteana Toader și Pinteana Zamfira (născută Morar). În anul 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În același an, 1915, a dispărut în timpul luptelor de pe front. A fost frate cu Flămând Vasile (vezi mai jos)¹³⁴.

FLĂMÂND VASILE s-a născut la 12. 01. 1882 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Flămând Petre și Flămând Irina (născută Axente). La 17. 11. 1907 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Bodașcă Raveca, născută la 23. 02. 1886, fiica lui Bodașcă Toader și Bodașcă Ileana (născută Vulpe). În anul 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Batalionului 23 vânători austro-ungar din Târgu Mureș și trimis pe front. În același an, 1915, a dispărut în timpul luptelor de pe front. A fost frate cu Flămând Dumitru (vezi mai sus)¹³⁵.

FLIȘCĂU NISTOR s-a născut la 29. 10. 1880. El era fiul lui Flișcău Ioan și Flișcău Gafina (născută Beșa). La 10. 03. 1910 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Tăloi Ana, născută la 16. 12. 1888, fiica lui Tăloi Ioan și Tăloi Raveca (născută Andreica). Împreună cu aceasta a avut șapte copii: Vasile, născut la 08. 01. 1911, Costan, născut la 18. 09. 1912, Raveca, născută la 23. 11. 1913, Floarea, născută la 18. 05. 1915, Nastasia, născută la 13. 05. 1917, Gafina, născută la 23. 03. 1926 și Maria, născută la 03. 05. 1933. La 15. 03. 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front, fără a-și vedea cel de-al patrulea copil care urma să se nască în scurt timp. În timpul luptelor de pe front a fost rănit, iar la 12. 10. 1917 a fost demobilizat ca invalid de război. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „anchiloză în extensie a genunchiului stâng cu scurtare de 3 cm a membrului inferior”. La 26. 07. 1942 soția sa, Flișcău Ana, a încetat din viață¹³⁶.

FORFOTĂ GEORGE s-a născut în anul 1886 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Dumitru și Floarea. La 08. 11. 1919 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Ilovan Gafina. Împreună cu aceasta a avut doi copii: Toader, născut la 16. 04. 1912 și Rebeca, născută la 03. 04. 1914. El a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Batalionului 23 vânători austro-ungar din Târgu Mureș. La 16. 10. 1907 a fost înaintat la gradul de caporal, iar la 01. 10. 1910 a fost trecut în rezervă, La 27. 07. 1914 a fost mobilizat ca și caporal în cadrul Batalionului 23 vânători austro-ungar din Târgu Mureș și trimis pe front. În anul 1916 a fost rănit în timpul luptelor de pe frontul rusec, iar în luna octombrie 1916 a fost demobilizat ca invalid de război. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „pierderea funcțională totală a inelarului și auricularului drept în urma leziunii antebrăului”¹³⁷.

FORFOTĂ NICOLAE s-a născut la 24. 11. 1886 în localitatea Tiha Bârgăului. El era fiul lui Forfotă Nastasia. La 28. 09. 1911 s-a căsătorit în localitatea Tiha Bârgăului cu Vlad Sofronia, născută la 28. 08. 1885, fiica lui Vlad Ilie și Vlad Irina (Născută Sucilea). Ulterior s-a stabilit la Prundu Bârgăului. La 15. 12. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. La 03. 08. 1915 a dispărut în timpul luptelor de pe front. Din păcate, la 26. 06. 1926 văduva Forfotă Sofronia a încetat din viață, la cauza decesului fiind menționată oftica¹³⁸.

FRIJAN GEORGE s-a născut la 29. 04. 1870. El era fiul lui Frijan Alexa și Frijan Floarea (născută Șut). La 28. 10. 1896 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Vrășmaș Ioana, născută la 14. 06. 1873, fiica lui Vrășmaș Andrei și Vrășmaș Maria (născută Bența). Împreună cu aceasta a avut un copil, Gaftița,

¹³² *Ibidem*, inv. 805, dosar 725, ff. 1-20.

¹³³ *Ibidem*, inv. 805, dosar 746, ff. 1-17.

¹³⁴ *Ibidem*, inv. 805, dosar 897, ff. 1-13.

¹³⁵ *Ibidem*, inv. 805, dosar 900, ff. 1-12.

¹³⁶ *Ibidem*, inv. 805, dosar 903, ff. 1-22 și inv. 618, dosar 3706, ff. 5-12.

¹³⁷ *Ibidem*, inv. 805, dosar 925, ff. 1-9.

¹³⁸ Tuberculoza pulmonară; *Ibidem*, inv. 805, dosar 926, ff. 1-15.

născută la 17. 08. 1909. La 15. 08. 1916 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a fost rănit, iar la 17. 03. 1917 a fost demobilizat ca invalid de război. Din păcate, la 21. 05. 1919 a încetat din viață în localitatea Prundu Bârgăului din cauza unei nefrite¹³⁹.

GÂVAN DUMITRU s-a născut la 25. 04. 1879 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Gâvan Toader și Gâvan Ioana (născută Taluța). La 14. 02. 1904 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Andreica Todora, născută la 15. 11. 1868, fiica lui Andreica Iftinia. În luna aprilie 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În anul 1916 a dispărut în timpul luptelor de pe front¹⁴⁰.

GÂVAN MACEDON s-a născut la 25. 06. 1872. El era fiul lui Gâvan Ilie și Gâvan Paraschiva (născută Albu). La 22. 11. 1899 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Axente Paraschiva, născută la 03. 11. 1876, fiica lui Axente Vasile și Axente Ioana (născută Cioncan). Împreună cu aceasta a avut cinci copii: Dumitru, născut la 23. 09. 1905, Ilie, născut la 16. 12. 1907, Ludovica, născută la 01. 06. 1910, Macedon, născut la 03. 09. 1912 și Teofil, născut la 28. 11. 1914. Faptul că avea cinci copii minori nu a contat prea mult pentru autoritățile austro-ungare. În luna iulie 1916 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița. La 01. 07. 1917 a încetat din viață în localitatea Prundu Bârgăului, la cauza decesului fiind menționat „aprindere de mațe”. Rămasă văduvă, soția sa, Gâvan Parashiva, s-a recăsătorit la 09. 11. 1919 cu Albu George¹⁴¹.

GÂVAN NICOLAE s-a născut la 06. 12. 1878 în localitatea Bistrița Bârgăului. El era fiul lui Gâvan Vasile și Gâvan Ileana (născută Buleu). La 14. 06. 1913 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Vlad Gaftița, născută la 29. 07. 1891, fiica lui Vlad Grigore și Vlad Ana (născută Forfotă). Împreună cu aceasta a avut un copil, Valeria, născută la 27. 05. 1914. La 02. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 28. 11. 1914 a dispărut în timpul luptelor de pe front. Rămasă văduvă, soția sa, Gâvan Gaftița, s-a recăsătorit la 21. 02. 1920 cu Someșan Mihai¹⁴².

GEWÜRTZ CAROL s-a născut în localitatea Maieru. El era fiul lui Gewürtz Mendel și Gewürtz Berta (născută Gedale). Împreună cu aceasta a avut doi copii: Mendel și Lides. Ulterior s-a stabilit în localitatea Prundu Bârgăului. La 28. 08. 1916 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 7 tren (aprovizionare) austro-ungar și trimis pe front. La 04. 10. 1916 a fost rănit la mână în timpul luptelor de pe front. Ca urmare, la 13. 01. 1919 a fost demobilizat ca invalid de război, iar la 01. 09. 1920 a fost reformat de către comisia medico-militară. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „anchiloza cotului stâng, atrofie musculară și reducerea forței dinamice a mâinii stângi”¹⁴³.

GOREA TOADER s-a născut la 15. 03. 1891 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Gorea Luca și Gorea Todora (născută Flămând). La 28. 08. 1919 s-a căsătorit în localitatea Susenii Bârgăului cu Galben Axina, născută la 14. 11. 1900, fiica lui Galben Nechita și Galben Vârvara (născută Danea). Împreună cu aceasta a avut doi copii: Ioana, născută la 02. 10. 1920 și George, născut la 28. 02. 1922. În anul 1913 a fost mobilizat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, iar în anul 1914 a plecat pe front. În același an 1914 a fost înaintat în gradul de caporal, iar la 28. 11. 1914 a fost rănit în timpul luptelor de pe front și internat în spital. În anul 1915 a fost externat din spital și trimis din nou pe front, unde la 05. 08. 1915 a fost rănit pentru a doua oară în timpul luptelor. Ca urmare, la 10. 10. 1918 a fost demobilizat ca invalid de război, iar la 02. 10. 1921 a fost reformat de către comisia medico-militară. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „calus vicios al maxilarului drept, lipsă 11 dinți; lipsă de substanță parietal stâng mai mică de 10 cm²”. A fost frate cu Gorea Vasile (vezi mai jos)¹⁴⁴.

GOREA VASILE s-a născut la 26. 07. 1886 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Gorea Luca și Gorea Todora (născută Flămând). La 11. 02. 1911 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Flișcău Raveca, născută la 14. 05. 1890, fiica lui Flișcău Ion și Flișcău Gafina (născută Besa). Împreună cu aceasta a avut un copil, Todora, născută la 27. 06. 1912. În luna martie 1915 a fost mobilizat în ca soldat în cadrul Batalionului 23 vânători austro-ungar din Târgu Mureș și trimis pe front. În luna mai 1915 a dispărut în timpul luptelor de pe front. A fost frate cu Gorea Toader (vezi mai sus)¹⁴⁵.

¹³⁹ Boală inflamatorie a unui rinichi; S. J. A. N. B. N., fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, inv. 805, dosar 931, ff. 1-16.

¹⁴⁰ S. J. A. N. B. N., fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, inv. 805, dosar 1015, ff. 1-12.

¹⁴¹ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2, ff. 1-18.

¹⁴² *Ibidem*, inv. 805, dosar 1016, ff. 1-14.

¹⁴³ *Ibidem*, inv. 805, dosar 996, ff. 1-16.

¹⁴⁴ *Ibidem*, inv. 805, dosar 1037, ff. 1-14.

¹⁴⁵ *Ibidem*, inv. 805, dosar 1034, ff. 1-14.

GREAB TEODOR s-a născut la 02. 03. 1883 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Greab Dumitru și Greab Palagia (născută Forfotă). La 10. 02. 1907 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Vlad Nastasia, născută la 01. 03. 1892, fiica lui Vlad Pantelimon și Vlad Floarea (născută Burbulea). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Nicolae, născut la 10. 12. 1908, George, născut la 09. 10. 1911, Toader, născut la 03. 07. 1913 și Dumitru, născut la 11. 10. 1919. La 04. 02. 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. La 07. 06. 1917 a fost rănit în timpul luptelor de pe front și internat în spital. La 10. 11. 1918 a fost demobilizat ca invalid de război, iar în anul 1921 a fost reformat de către comisia medico-militară. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „calus metacarpian 4 și 5 stâng cu pierderea funcțională totală a degetelor respective”¹⁴⁶.

HOLBURĂ GAVRIL s-a născut la 20. 10. 1881 în localitatea Mijlocenii Bârgăului. El era fiul lui Holbură Iacob și Holbură Palagia (născută Bandriș). La 18. 10. 1908 s-a căsătorit în localitatea Josenii Bârgăului cu Buraga Iftinia, născută la 15. 01. 1890, fiica lui Buraga Dumitru și Buraga Sofia (născută Stanca). Împreună cu aceasta a avut un copil, Floarea, născută la 14. 10. 1912. Ulterior s-au stabilit în localitatea Prundu Bârgăului. În anul 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În anul 1916 a încetat din viață în timpul luptelor de pe front. Din păcate, la 02. 05. 1916, soția sa, Holbură Iftinia, a încetat din viață din cauza unei pneumonii¹⁴⁷.

JAUCA PRECUP s-a născut la 10. 07. 1873. El era fiul lui Jauca Ilie și Jauca Ștefania (născută Serețean). La 01. 10. 1894 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 30. 09. 1896 a fost trecut în rezervă. La 12. 02. 1896 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Găvan Palagia, născută la 10. 11. 1872, fiica lui Găvan Pavel și Găvan Maria (născută Moișan). Împreună cu aceasta a avut trei copii: Nicolae, născut la 15. 10. 1898, Ilie, născut la 23. 01. 1906 și Dumitru, născut la 28. 10. 1911. La 03. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În același an, 1914, a fost rănit în timpul luptelor de pe frontul din Serbia și internat în spitalul din Pesta. La 15. 07. 1915 a fost demobilizat ca invalid de război, iar la 02. 10. 1921 a fost reformat de către comisia medico-militară. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „emfizem pulmonar; otită medie supurală dublă-cronică cu scăderea auzului; anchiloză cu abolire a mișcărilor coloanei vertebrale”¹⁴⁸.

LĂCĂTUȘ PETRE s-a născut la 23. 07. 1899. El era fiul lui Lăcătuș George și Lăcătuș Maria (născută Marian). La 30. 01. 1919 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Ușeriu Gaftița (la 04. 11. 1895), fiica lui Ușeriu Gavril și Ușeriu Ludovica (născută Bodașcă). Împreună cu aceasta a avut doi copii: Floarea, născută la 06. 01. 1922 și Maria, născută la 01. 06. 1929. La 12. 04. 1915 a fost mobilizat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. La 30. 04. 1915 a fost rănit în timpul luptelor de pe frontul rusesc și internat la spitalul din Bistrița, iar la 10. 08. 1915 a fost demobilizat ca invalid de război. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „calus deformat gamba stângă cu deviația axei în exterior, cu jenă la mers”, devenind invalid de război¹⁴⁹.

LIVIU VLAD a fost fiul lui Liviu Grigore și Liviu Ana. El a fost căsătorit și a avut împreună cu soția sa patru copii: Raveca, născută la 08. 01. 1910, Ioan, născut la 30. 10. 1911, Liviu, născut în luna mai 1915 și Varvara, născută în luna noiembrie 1924. În anul 1915 a fost încorporat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 15. 05. 1915 a fost rănit în timpul luptelor de pe front și internat în spitalul din Viena. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „cicatrice aderentă a antebrațului drept cu limitarea supinației și pterigon intern a ochiului stâng până în centrul pupilei și opacitate corneană”, soldată cu tulburarea puternică a vederii. Ca urmare, la 22. 04. 1916 a fost demobilizat și lăsat la vatră¹⁵⁰.

MOLDOVAN VASILE s-a născut la 12. 01. 1885 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Moldovan Leonte și Moldovan Ana (născută Bruj). La 14. 11. 1908 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Moișan Maria, născută la 28. 08. 1887, fiica lui Moișan Ion și Moișan Paraschiva (născută Vrășmaș). Împreună cu aceasta a avut un copil, Traian, născut la 12. 11. 1912. La 15. 12. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. La 25. 06. 1915 a dispărut în timpul luptelor de pe front. Din păcate, fiul său, Moldovan Traian, a încetat din viață la 16. 08. 1919 în localitatea Prundu Bârgăului din cauza tuberculozei pulmonare, iar soția sa, Moldovan Maria, a încetat din viață la 16. 05. 1923 în localitatea Prundu Bârgăului din cauza unei bronșite cronice¹⁵¹.

¹⁴⁶ *Ibidem*, inv. 805, dosar 1051, ff 1-17.

¹⁴⁷ *Ibidem*, inv. 805, dosar 1154, ff. 1-14.

¹⁴⁸ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2029, ff. 1-15.

¹⁴⁹ *Ibidem*, inv. 805, dosar 1347, ff. 1-12.

¹⁵⁰ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2657, ff. 1-8.

¹⁵¹ *Ibidem*, inv. 805, dosar 1629, ff. 1-10.

MÜLLERN de SCHÖNBECK, KARL FERDINAND s-a născut la 14. 02. 1891 în orașul Sibiu. El era fiul lui Müllern Ferdinand și Müllern Luisa (născută Platz). El era de meserie funcționar la vamă. În anul 1910 a fost recrutat pentru efectuarea serviciului militar. Fiind cadet în rezervă, la 30. 07. 1914 s-a prezentat pentru efectuarea serviciului militar activ excepțional în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița. La 01. 10. 1914 a fost înaintat la gradul de stegar în rezervă, la 01. 03. 1915 la gradul de sublocotenent în rezervă, iar la 01. 11. 1916 la gradul de locotenent în rezervă. În luna februarie 1915 s-a îmbolnăvit de tuberculoză pulmonară pe frontul din Serbia, fiind internat în perioada 21. 02. 1915-06. 04. 1915 în Spitalul din Vinkovic, între 07. 04. 1915-15. 04. 1915 în Spitalul militar din Fiume, iar din 18. 04. 1915 a fost tratat la Spitalul din Bistrița. La 30. 07. 1921 s-a căsătorit cu Heitz Maria, născută la 22. 10. 1883 în localitatea Tălmașul Mare, fiica lui Heitz Augustin și Heitz Ioana (născută Gross). La 06. 07. 1930 a încetat din viață din cauza tuberculozei pulmonare¹⁵².

NAFTALI IACOB s-a născut la 15. 05. 1879 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Hersch și Malka. La 13. 02. 1906 s-a căsătorit în localitatea Huedin cu Fried Roza, născută la 24. 06. 1883, fiica lui Fried Néhai și Fried Katalina (născută Leopold). Împreună cu aceasta a avut doi copii: Berta, născută la 17. 05. 1912 și Hersch, născut la 09. 10. 1913. El era de profesie măcelar. În luna martie 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În luna octombrie 1915 a dispărut în timpul luptelor de pe front¹⁵³.

OLTEAN IOAN a fost căsătorit cu Oltean Floarea, împreună cu care a avut doi copii: Dumitru, născut la 28. 10. 1912 și Traian, născut la 03. 11. 1914. În timpul primului război mondial a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front, unde în timpul luptelor a dispărut¹⁵⁴.

OȚELEA VASILE s-a născut la 21. 06. 1875 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Oțelea Timoftei și Oțelea Nastasia (născută Andreica). El a aparținut contingentului anului 1895. La 18. 11. 1897 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Beșa Palagia, născută la 24. 09. 1880, fiica lui Beșa Simion și Beșa Dochia (născută Tomoroga). În luna noiembrie 1895 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. La 03. 08. 1914 a dispărut în timpul luptelor de pe front¹⁵⁵.

RUSCĂU GEORGE s-a născut la 21. 04. 1884 în localitatea Leșu. El era fiul lui Ruscău Costan și Ruscău Varvara și frate cu Ruscău Ion La 14. 02. 1909 s-a căsătorit în localitatea Prundu Bârgăului cu Alexa Maria, născută la 24. 11. 1878 în localitatea Prundu Bârgăului, fiica lui Alexa Moise și Alexa Maria (născută Condrea), dar nu a avut copii împreună cu aceasta. La 02. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În anul 1914 a dispărut în timpul luptelor de pe front¹⁵⁶.

RUSCĂU ION s-a născut la 10. 05. 1873 în localitatea Leșu. El era fiul lui Ruscău Costan și Ruscău Varvara (născută Poponeț) și frate cu Ruscău George. În anul 1891 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, iar ulterior a fost trecut în rezervă. La 04. 02. 1899 s-a căsătorit cu Bălăjan Maria, născută la 20. 11. 1878 în localitatea Leșu, fiica lui Bălăjan Cătrina. Împreună cu aceasta a avut un copil, Vasile, născut la 13. 01. 1910 în localitatea Prundu-Bârgăului. În anul 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. În anul 1916 a dispărut în timpul luptelor de pe front¹⁵⁷.

SAVU ȘTEFAN s-a născut la 29. 07. 1885 în localitatea Tiha Bârgăului. El era fiul lui Savu Maței și Savu Anisia. La 20. 11. 1910 s-a căsătorit în localitatea Susenii Bârgăului cu Dan Ioana, născută la 09. 03. 1890, fiica lui Dan Vasile și Dan Sofronia (născută Costin). Împreună cu aceasta a avut trei copii: Palagia, născută la 19. 10. 1911, Antonia, născută la 06. 11. 1914 și Dumitru, născut la 19. 10. 1921. În luna martie 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a fost rănit, fiind diagnosticat cu „fractura vicios consolidată a părții superioare a femurului stâng și scurtarea membrului inferior stâng cu 9 cm”. Ca urmare, în luna iulie 1915 a fost demobilizat și lăsat la vatră¹⁵⁸.

SOMEȘAN IOAN s-a născut în anul 1882. El era fiul lui Someșan Dănilă și Someșan Maria. La 01. 10. 1904 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 infanterie

¹⁵² *Ibidem*, inv. 805, dosar 1687, ff. 1, 4, 7, 8, 10-13, 15.

¹⁵³ *Ibidem*, inv. 805, dosar 1730, ff. 1-14.

¹⁵⁴ *Ibidem*, inv. 618, dos. 3898, f. 2.

¹⁵⁵ *Ibidem*, inv. 805, dosar 1847, ff. 1-12 și inv. 618, dosar 3897, f. 25.

¹⁵⁶ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2184, ff. 5-7.

¹⁵⁷ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2183, ff. 3, 6-9.

¹⁵⁸ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2230, ff. 2-6, 8, 9, 15-19.

austro-ungară din Bistrița, iar în octombrie 1905 a fost trecut în rezervă. S-a căsătorit și a avut împreună cu soția doi copii. La 02. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. În anul 1916 a fost rănit pe frontul rusesc și internat în spitalul din Oradea și apoi demobilizat și lăsat la vatră. În urma rănii suferite a fost diagnosticat cu „amputația metatarsienelor 4 și 5 și degetelor 4 și 5 de la piciorul drept, cicatrice plantară, atrofia musculaturii piciorului drept și pierderea funcționalității acestuia”¹⁵⁹.

SUCILEA ANTON s-a născut la 09. 05. 1890. El era fiul lui Sucilea Dumitru și Sucilea Todora (născută Danea). În anul 1912 a fost încorporat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar în anul 1914 a fost trimis pe front. În anul 1916 a fost înaintat la gradul de fruntaș. La 29. 11. 1917 a fost rănit pe frontul din Italia și internat în spitalul din Triest. În urma rănii primite a fost diagnosticat cu „calus vicios și anchiloză tibio-tarsiană dreaptă, calus vicios al metatarsului stâng cu jenă în mers”. La 18. 10. 1918 a fost demobilizat și lăsat la vatră. La 27. 10. 1919 s-a căsătorit cu Flămând Firoana, născută la 25. 06. 1893, fiica lui Flămând Toader și Flămând Anișca (născută Forfotă). Împreună cu aceasta a avut trei copii: Maria, născută la 13. 07. 1921, Leontina, născută la 02. 05. 1925 și Leon, născut la 21. 06. 1927¹⁶⁰.

SUCILEA IOAN s-a născut la 25. 01. 1889. El era fiul lui Sucilea Simion și Sucilea Nastasia (născută Lupșor). În luna ianuarie 1915 a fost încorporat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. La 06. 11. 19015 a fost rănit în timpul luptelor de pe front și internat în spitalul din Klagenfurt. În urma rănii suferite a rămas cu cicatrice multiple pe fața posterioară a coapsei și gambei drepte. În anul 1918 a venit acasă „odată cu eruperea revoluției”¹⁶¹.

VLAD MAFTEI s-a născut la 12. 03. 1887. El era fiul lui Vlad Simion și Vlad Iftimia (născută Alexa). În anul 1910 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar în același an a fost trecut în rezervă¹⁶². La 02. 03. 1913 s-a căsătorit cu Georza Parschiva, născută la 26. 04. 1892, fiica lui Georza Simion și Georza Ioana (născută Ciungan). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Rodovica, născută la 18. 07. 1920, Ioana, născută la 16. 08. 1922, Ștefan, născută la 25. 07. 1924 și George, născut la 20. 04. 1927. La 03. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 06. 09. 1914 a fost rănit în timpul luptelor de pe front și internat în spital. În urma rănii primite a fost diagnosticat cu „anchiloză cotului drept”. La 16. 01. 1916 a primit concediu de boală, iar la 02. 04. 1917 a fost demobilizat și lăsat la vatră. Din păcate, la 17. 12. 1930 Vlad Maftei a încetat din viață¹⁶³.

VLAD SIMION s-a născut la 13. 10. 1878. El era fiul lui Vlad Ștefan și Vlad Ioana. A fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, iar la 01. 10. 1900 a fost trecut în rezervă. La 17. 02. 1912 s-a căsătorit cu Someșan Maria, născută la 29. 12. 1884, fiica lui Someșan Toader și Someșan Palagia (născută Lăzăruț). Împreună cu aceasta a avut patru copii: Saveta, născută la 27. 09. 1906, Gavril, născut la 15. 11. 1909, Palagia, născută la 01. 12. 1911 și Ștefan, născut la 22. 06. 1915. Deși avea patru copii minori, la 15. 02. 1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. În timpul luptelor de pe front a căzut prizonier. În octombrie 1916 s-a întors din prizonierat suferind de hemiplegia părții stângi a corpului. În urma unei boli incurabile, soției sale, Someșan Maria, i-a fost amputat piciorul drept, după cum rezultă din certificatul medical din 02. 12. 1921. Din păcate, la 23. 11. 1921 Vlad Simion a încetat din viață. La cauza decesului este menționat „moarte silnică prin spânzurare”¹⁶⁴. Probabil suferințele fizice și psihice îndurate pe front și în captivitate, faptul că se vedea neputincios, atât el cât și soția sa fiind infirmi și avea patru copii de îngrijit, i-au provocat o cădere psihică puternică, ceea ce l-a determinat să recurgă la acest gest disperat.

VLAD VASILE s-a născut în anul 1868 în localitatea Prundu Bârgăului. El era fiul lui Vlad Nechifor și Vlad Ana. La 11. 11. 1891 s-a căsătorit cu Grigore Floarea, fiica lui Grigore Pahone și Grigore Floarea. Împreună cu aceasta a avut un copil, Pavel, născut la 06. 04. 1910. La 15. 12. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. În anul 1917 a dispărut în timpul luptelor de pe front¹⁶⁵.

¹⁵⁹ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2328, ff. 5, 7, 14, 17-22, 26, 27, 32, 33.

¹⁶⁰ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2370, ff. 1-10, 12, 17-19, 25, 26.

¹⁶¹ Evenimentele anului 1918 au fost consemnate în documente ca fiind o revoluție; *Ibidem*, inv. 805, dosar 2317, ff. 3, 7-9, 11.

¹⁶² Perioada de stagiul militar este foarte scurtă; probabil a suferit de o afecțiune, sau este o greșeală în document.

¹⁶³ S. J. A. N. B. N., fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, inv. 805, dosar 2658, ff. 2-8, 10, 15-17, 21-23.

¹⁶⁴ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2659, ff. 3-6, 9, 10, 13-16, 18.

¹⁶⁵ *Ibidem*, inv. 805, dosar 2656, ff. 6, 7, 9-11.

VRĂȘMAȘ GEORGE s-a născut la 06. 05. 1870. El era fiul lui Vrășmaș Toma și Vrășmaș Varvara (născută Tanca). La 04. 08. 1907 s-a căsătorit cu Albu Floarea, născută la 20. 05. 1884, fiica lui Albu Ioana. Împreună cu aceasta a avut doi copii: Ion, născut la 23. 09. 1909 și Raveca, născută la 19. 11. 1913. În anul 1914 a fost „luat cu forța la corvoadă”¹⁶⁶. În același an 1914, în timp ce lucra la construirea unei șosele într-o regiune de munte a fost lovit de o piatră la ochiul stâng, pierzându-și vederea cu acest ochi. A fost internat în spital, iar în anul 1918 a „plecat acasă odată cu eruperea revoluției” din spitalul din Cluj¹⁶⁷.

VRĂȘMAȘ ILIE a fost fiul lui Vrășmaș Petru și Vrășmaș Nastasia. La 06. 10. 1909 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, iar în același an a fost lăsat la vatră¹⁶⁸. La 03. 08. 1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița și trimis pe front. În luna noiembrie 1915 a fost rănit și internat în spital. În urma rănilor suferite a fost diagnosticat cu „cicatrice întinsă aderentă de os pe fața internă a coapsei drepte și varice superficiale cu edem a gambei, soldată cu atrofia musculară a coapsei și jenă în mers”. Ca urmare, la 17. 12. 1915 a fost demobilizat și lăsat la vatră¹⁶⁹.

Locuitorii din Prundu Bârgăului au fost mobilizați în cadrul Regimentului 63 infanterie austro-ungară din Bistrița, Regimentului 32 honvezi din Dej și a Batalionului 23 vânători de munte austro-ungar din Târgu Mureș. Ei au luptat pe fronturile din Rusia, Serbia și Italia. Indiferent în ce unitate militară au luptat și pe care front, ei au fost români și merită întreaga noastră apreciere. Păstrăm vie amintirea lor prin monumentele ridicate în memoria lor și prin scrierile care evocă faptele acestora.

¹⁶⁶ Mobilizat ca lucrător militar.

¹⁶⁷ S. J. A. N. B. N., fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, inv. 805, dosar 2675, ff. 20, 22, 15-22, 35, 40, 42-44, 49

¹⁶⁸ Perioada de stagiul militar este foarte scurtă; probabil suferea de o afecțiune sau este o greșeală în document.

¹⁶⁹ S. J. A. N. B. N., fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, inv. 805, dosar 2676, ff. 6-9, 11, 15, 17.

Dorin DOLOGA, *Orfanii de război de pe Valea Bârgăului (Primul Război Mondial)*

Pierderile umane din timpul primului război mondial au avut consecințe asupra stabilității familiei ca instituție. În multe din familii lipsa tatălui s-a resimțit sub raportul veniturilor familiilor, sub raportul creșterii numărului văduvelor și orfanilor. Aceste consecințe generale au fost amplificate de caracterul predominant agrar al societății românești. Într-o lume preponderent țărănească, așa cum era cea românească, bărbații erau cei care întrețineau în principal familiile. Disparația lor condamnă familiile respective la sărăcie, într-o lume și așa devastată de război. Majoritatea familiilor românești aveau o stare materială precară, ele asigurându-și cu greu cele necesare traiului zilnic.

Ca o consecință a războiului victimele acestuia rămân în sarcina statului. Acesta trebuie să se îngrijească de un număr mare de văduve și orfani de război. Înainte de război ocrotirea socială cădea mai ales în sarcina bisericii și a unor organizații particulare. În urma celor care și-au pierdut viața în timpul primului război mondial în întreaga Românie au rămas un număr de 300 000 de orfani¹⁷⁰. Dintre aceștia, în Transilvania au rămas 79 226 orfani. Tot în Transilvania s-au înregistrat 38 680 văduve de război¹⁷¹. Statul nu avea mijloacele necesare pentru a avea grijă de un număr atât de mare de orfani. Deși statul nu își revenise de pe urma războiului, problema orfanilor de război era una gravă și trebuia rezolvată imediat. Ca urmare, s-a dispus ca pe lângă unitățile militare românești să se deschidă orfelinate care să găzduiască un număr de circa 15-30 de orfani.

În cele 8 comune românești de pe Valea Bârgăului au rămas orfani în total un număr de 244 de copii și 86 de văduve de război. În medie, în fiecare comună de pe Valea Bârgăului au rămas orfani un număr de 30 de copii și 10 văduve de război. Cel mai mare număr de copii orfani s-a înregistrat la Tiha Bârgăului, unde au rămas 71 de copii, urmată de Prundu Bârgăului cu 45 de copii orfani, Bistrița Bârgăului cu 40 de copii orfani, Josenii Bârgăului cu 23 de copii orfani, Mureșenii Bârgăului cu 20 de copii orfani, Susenii Bârgăului cu 17 copii orfani, Rusu Bârgăului cu 15 copii orfani și Mijlocenii Bârgăului, cu 13 copii orfani.

Documentele ne oferă informații privind fronturile unde au luptat ostașii români mobilizați în armata austro-ungară, unitățile militare în cadrul cărora au luptat, locurile în care au căzut în luptă, văduvele și orfanii care au rămas în urma lor, precum și starea materială a familiilor. Faptul că unii români de pe Valea Bârgăului aveau chiar și șase copii minori nu a contat prea mult pentru autoritățile austro-ungare, ei fiind mobilizați și trimiși pe front pentru a-și da viața pentru „bunul împărat”, într-un război pe care chiar acesta îl declanșase. Majoritatea ostașilor români de pe Valea Bârgăului au fost mobilizați în primul război mondial în cadrul regimentelor 32 honvezi din Dej și 63 infanterie din Bistrița. Un număr mai mic au fost mobilizați în cadrul Batalionului 23 vânători din Târgu Mureș, al regimentelor 22 honvezi din Târgu Mureș, 62 infanterie din Odorheiul Secuiesc și 35 artilerie din Cluj. Ei au luptat pe fronturile din Galiția și Bucovina, din Italia, Serbia și Albania, dar și din România. Majoritatea familiilor acestora nu aveau avere, sau dispuneau abia de câteva iugăre de pământ și 1-2 vite.

Redăm în continuare tabelele cu orfanii de război din comunele de pe Valea Bârgăului întocmite în anul 1920¹⁷²:

¹⁷⁰ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare S. J. B. N. A. N.), fond *Prefectura Județului Năsăud*, dosar 177/1920, f. 4.

¹⁷¹ *Gazeta Bistriței*, anul III, nr. 7, 1 mai 1923, p. 1.

¹⁷² S. J. B. N. A. N. *op. cit.*, f. 102 v-109, 116-128.

Orfanii de război din Prundu Bârgăului

Nr crt	Numele orfanului de război	Naționalitatea	Religia	Data nașterii	Numele tatălui și data decesului	Unitatea militară austro-ungară	Sub a cărei îngrijire se află orfanul	Starea materială a orfanului
1	Pavelea Toader	român	ortodoxă	07. 03. 1901	Pavelea Ion 09. 07. 1916	Regimentul 32 honvezi din Dej	a mamei	f ă r ă avere
2	Pavelea Floarea	idem	idem	18. 04. 1903				
3	Pavelea Cătălina	idem	idem	29. 04. 1895				
4	Pavelea Costan	idem	idem	21. 11. 1907				
5	Forfotă Petre	idem	idem	09. 01. 1909	Forfotă Ion 22. 08. 1917	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	idem
6	Forfotă Firoana	idem	idem	12. 02. 1912				
7	Axente Maria	idem	idem	26. 08. 1906	Axente Toader 09. 04. 1917	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	idem
8	Axente Ilie	idem	idem	06. 08. 1911				
9	Moldovan Traian	idem	idem	12. 11. 1912	M o l d o v a n Vasile 25. 06. 1915	Batalionul 23 vânători din Târgu Mureș	idem	idem
10	Moldovan Rodovica	idem	idem	16. 05. 1915				
11	Bruj Ioana	idem	idem	23. 07. 1895	Bruj Ion 24. 08. 1918	l u c r ă t o r militar	servește a mamei	idem
12	Bruj Varvara	idem	idem	09. 04. 1904				
13	Gâvan Dumitru	idem	idem	23. 09. 1905	G â v a n Macedon 01. 08. 1917	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	idem
14	Gâvan Ilie	idem	idem	16. 12. 1907				
15	Gâvan Ludovica	idem	idem	01. 06. 1910				
16	Gâvan Macedon	idem	idem	30. 09. 1912				
17	Gâvan Teofil	idem	idem	28. 11. 1914				
18	Halostă Floarea	idem	idem	01. 02. 1910	Halostă Ilie 22. 10. 1915	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	idem
19	Halostă George	idem	idem	13. 04. 1912				
20	Halostă Toader	idem	idem	05. 05. 1914				
21	Bozga Ioana	idem	idem	26. 12. 1907	Bozga Gavril 26. 12. 1915	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	10 iu- găre de pământ
22	Bozga Firoana	idem	idem	09. 11. 1914				
23	Badiu Lucreția	idem	idem	04. 06. 1905	Badiu Simion 0. 10. 1914	idem	a bunicii	5 iu- găre pământ
24	Badiu Ioana	idem	idem	31. 07. 1908				
25	Badiu Raveca	idem	idem	18. 04. 1914				

26	Grulec Regina	evreu	izraelită	09. 01. 1907	Grulec Mor 08. 03. 1917	Regimentul 32 honvezi din Dej	a mamei	f ă r ă avere
27	Grulec Ileana	idem	idem	20. 02. 1908				
28	Grulec Gizela	idem	idem	01. 12. 1909				
29	Grulec Maria	idem	idem	30. 05. 1911				
30	Grulec Iosif	idem	idem	20. 10. 1912				
31	Grulec Mor	idem	idem	23. 12. 1917				
32	Buraga Teodora	român	ortodoxă	14. 12. 1913	Buraga Leon 09. 12. 1917	idem	idem	idem
33	Moișan Vasile	idem	idem	17. 12. 1906	Moișan Leon 11. 12. 1917	idem	idem	1 0 iugăre pământ
34	Moișan Grigore	idem	idem	17. 07. 1909				
35	Moișan Maria	idem	idem	28. 09. 1911				
36	Moișan Floarea	idem	idem	12. 11. 1914				
37	Frijan Ion	idem	idem	01. 09. 1897	Frijan George 21. 05. 1919	idem	zilier	f ă r ă avere
38	Frijan Ana	idem	idem	17. 12. 1899			servește	
39	Frijan Gaftița	idem	idem	17. 08. 1909	idem	idem	a mamei	idem
40	Gâvan Valeria	idem	idem	27. 05. 1914	Gâvan Nicolae 28. 11. 1914	idem	idem	idem
41	Vlad Petre	idem	idem	04. 06. 1912	V l a d Constantin 01. 02. 1918 idem idem	idem	idem	idem
42	Vlad Dumitru	idem	idem	01. 10. 1913				
43	Vlad Floarea	idem	idem	02. 03. 1917				
44	Vlad Petre	idem	idem	20. 06. 1900	Vlad Vasile 15. 02. 1917	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	servitor	idem
45	Vlad Vasile	idem	idem	06. 04. 1910			a mamei	idem

Orfanii de război din Susenii Bârgăului¹⁷³

	Numele orfanului de război	Vârsta	Numele tatălui, locul și data decesului	U n i t a t e a m i l i t a r ă austro-ungară	Sub a cărei îngrijire se află orfanul	Starea materială a orfanului
1	Ana Bujos	4 ani	Bujos Ioan, frontul din Carpați, 02. 12. 1916	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	a mamei	1 iugăr de pământ
2	Buf Larion	13 ani	Buf Vasile, frontul din Carpați, 04. 07. 1916	idem	idem	4 iugăre de pământ
3	Buf Varvara	8 ani				
4	Buf Palagia	11 ani				
5	Buf Grigore	6 ani				
6	Cozac Cătălina	13 ani	Cozac Ioan, frontul din Carpați, 08. 08. 1917	idem	idem	fără avere
7	Cozac Mândra	11 ani				
8	Cozac Laios	8 ani				
9	Cozac Lucreția	6 ani				
10	Cozac Niuța	4 ani				
11	Nițu Firoana Trandafir	14 ani	Nițu Traian, frontul din Rusia, 04. 12. 1916	idem	a mamei bătrână	idem

¹⁷³ Toți orfanii erau de naționalitate română și de religie greco-catolică.

12	Răcilă Ioana	5 ani	Ștefan Răcilă, frontul din Carpați, 04. 07. 1917	idem	a mamei	idem
13	Gros Cosma	5 ani	Gros Cosma, frontul din Rusia, 08. 07. 1916	idem	idem	idem
14	Nap Victoria	9 ani	Nap Vasile, frontul din Carpați, 04. 08. 1916	idem	idem	idem
15	Nap Ioana	7 ani				
16	Nap Dumitru	4 ani				
17	Nap Cornelia	3 ani				

Orfanii de război din Mijlocenii Bârgăului¹⁷⁴

Nr crt	Numele orfanului de război	Vârsta	Numele tatălui, locul și data decesului	Unitatea militară austro-ungară	Sub a cărei îngrijire se află orfanul	S t a r e a materială a orfanului
1	Holbură Larion	11 ani	Holbură Dumitru, frontul din Italia, 04. 12. 1916	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	a mamei	2 iugăre de pământ
2	H o l b u r ă Nicolae	9 ani				
3	Holbură Valeria	6 ani				
4	H o l b u r ă Floarea	8 ani	Holbură Gavril, frontul din Italia, 10. 10. 1918	idem	a mamei bătrână	fără avere
5	Stanca Raveca	6 ani	Stanca Ștefan, frontul din Galiția, 18. 08. 1916	Batalionul 23 vânători din Târgu Mureș	a mamei	idem
6	Trifan Maria	12 ani	Trifan Nicolae, frontul din Galiția, 07. 09. 1915	idem	idem	idem
7	Trifan Tania	11 ani		idem	idem	idem
8	Jauca Macavei	12 ani	Jauca Macavei, frontul din Galiția, 13. 08. 1915	idem	idem	idem
9	Trișcă Macavei	14 ani	Trișcă George, Spitalul din Dej, 08. 04. 1915	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	8 iugăre de pământ
10	T r i ș c ă Paraschiva	12 ani				
11	Pop Leontina	10 ani	Pop Ioan, - 03. 07. 1915	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	4 iugăre de pământ
12	Pop Paulina	8 ani				
13	Pop Ioan	6 ani				

Orfanii de război din Josenii Bârgăului¹⁷⁵

Nr crt	Numele orfanului de război	Vârsta	Numele tatălui, locul și data decesului	Unitatea militară austro-ungară	Sub a cărei îngrijire se află orfanul	S t a r e a materială a orfanului
1	Ciot Ioan	14 ani	Ciot Vasile frontul din Galiția 10. 10. 1914	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	a mamei	2 iugăre de pământ
2	Sacu Fira	11 ani				

¹⁷⁴ Toți orfanii erau de naționalitate română și de religie greco-catolică.

¹⁷⁵ Toți orfanii sunt de naționalitate română și de religie greco-catolică.

3	Pic Paraschiva	12 ani	Pic Simion, frontul din Galiția, 10. 11. 1914	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	7 iugăre de pământ
4	Pic Pavel	10 ani				
5	Pic Raveca	8 ani				
6	Pop Valer	5 ani	Pop Teodor, Spitalul din Debrețin, 25. 05. 1915	idem	idem	casă și grădină
7	Pop Mafta	8 ani				
8	Macavei Ioana	7 ani	Macavei George, frontul din Galiția, 02. 01. 1915	Regimentul 63 in- fanterie din Bistrița	idem	2 iugăre de pământ
9	Macavei Ileana	9 ani				
10	M a c a v e i George	2 ani				
11	M a c a v e i George	13 ani				
12	Lazăr Ioan	12 ani	Lazăr Maftai, Spitalul militar din Budapesta, 03. 03. 1917	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	fără avere
13	Lazăr Mafta	9 ani				
14	Lazăr Ioana	7 ani				
15	Tămaș Ioan	13 ani	Tămaș Cifa, Spitalul militar din Seghedin 20. 10. 1916	idem	idem	3 iugăre de pământ
16	Tămaș Nicolae	11 ani				
17	Tămaș Raveca	4 ani				
18	Lucuța Ștefan	4 ani	Lucuța Constantin, Josenii Bârgăului, 03. 04. 1918	Regimentul 63 in- fanterie din Bistrița	idem	fără avere
19	Someșan Vasile	6 ani	Someșan Leo, frontul din Galiția, 04. 09. 1915	idem	idem	casă și grădină
20	S o m e ș a n Simion	4 ani				
21	Dan Ioana	5 ani	Dan Simion, în permisie în Josenii Bârgăului, 04. 10. 1917	idem	idem	fără avere
22	G ă n ă u Paraschiva	10 ani	Gănnu Toader, frontul din Italia, 03. 06. 1916	idem	idem	idem
23	Gănnu Teodora	7 ani				

Orfanii de război din Rusu Bârgăului¹⁷⁶

Nr crt	Numele orfanului de război	Vârsta	Numele tatălui, locul și data decesului	Unitatea militară austro-ungară	Sub a cărei îngrijire se află orfanul	S t a r e a materială a orfanului
1	Bălăi Maria	8 ani	Bălăi Valer, Spitalul din Seghedin 02. 05. 1917	Regimentul 63 in- fanterie din Bistrița	a mamei	8 iugăre de pământ
2	Bălăi Palagia	6 ani	idem	idem	idem	idem
3	Griga Ioana	12 ani	Griga Gavril, frontul din Galiția, 15. 10. 1916	idem	idem	fără avere
4	Prundar Mafta	5 ani	Prundar Ioan, frontul din Italia, 15. 06. 1915	idem	idem	idem

¹⁷⁶ Toți orfanii sunt de naționalitate română și de religie ortodoxă.

5	L ă p u ș a n Regina	10 ani	Lăpușan Ioan, frontul din Galiția, 28. 12. 1914	idem	a mamei	4 iugăre pământ
6	Lăpușan Ioana	7 ani				
7	M â n z a t Alexandru	10 ani	Mânzat Macedon, fron- tul din Galiția, 04. 10. 1915	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	12 iugăre de pământ
8	Mânzat Ioan	17 ani				
9	Sabrihei Ioana	5 ani	Sabrihei Ioan, frontul din Italia, 18. 07. 1915	idem	idem	fără avere
10	Șovrea Flora	5 ani	Șovrea Constantin, Spitalul din Debrețin, 02. 06. 1917	Regimentul 63 in- fanterie din Bistrița	idem	idem
11	U i f e l e a n Simion	15 ani	Uifelean Andrei, frontul din România, 24. 07. 1917	idem	idem	idem
12	Uifelean Maria	9 ani				
13	Uifelean Ilie	7 ani				
14	Uifelean Leon	5 ani				
15	Uifelean Ioan	13 ani				

Orfanii de război din Mureșenii Bârgăului¹⁷⁷

N r . crt	Numele orfanului de război	Data nașterii	Numele părinților, data și locul decesu- lui tatălui	U n i t a t e a m i l i t a r ă austro-ungară	Sub a cărei îngrijire se află orfanul	S t a r e a materială a orfanului
1	Vidican Ioana	12. 06. 1903	Vidican Ioan, Tomoroga Floarea, 1916, Iacobeni	Regimentul 32 honvezi din Dej	a mamei	casă, 20 iugăre de pământ, 2 boi și 2 vaci
2	Vidican Dumitru	23. 10. 1905				
3	Vidican Ștefan	23. 05. 1911				
4	Vidican George	29. 12. 1913			Orfelinatul Regimentului 100 infanterie română din Bistrița	
5	Vidican Maria	20. 11. 1915			a mamei	
6	Bosioc Ileana	03. 06. 1909	Bosioc Dumitru, Tomoroga Maria, 1915, Dej	idem	idem	casă, 10 iugăre de pământ, 2 boi, 1 vacă
7	Bosioc Ioan	17. 07. 1910				
8	Bosioc Vasile	16. 01. 1912				
9	Rânziș Floarea	28. 11. 1905	Rânziș Nicolae, Sorean Raveca, 1916, Galiția	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	casă, 1 iugăr de pământ, 1 vacă
10	Rânziș Maria	22. 02. 1907				
11	Rânziș Ioan	03. 12. 1908				
12	Rânziș Ioana	01. 04. 1913				
13	Pudilic Toader	12. 03. 1908	Pudilic Terente, H ă n g ă n u ț Ruxandra, 06. 03. 1916, Galiția	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	casă, 3 iugăre de pământ, 1 vacă
14	Pudilic Maria	03. 08. 1909				
15	Pudilic Ana	07. 01. 1912				

¹⁷⁷ Toți orfanii erau de naționalitate română.

16	Serețan Ioan	30. 10. 1909	Serețan Filimon Trișcă Ioana, 1916, Galiția	idem	idem	casă, 2 iugăre de pământ, 1 vacă
17	Serețan George	07. 10. 1911				
18	Serețan Teodora	10. 12. 1907				
19	Hangan Ileana	28. 07. 1913	Hangan Petru Curean Ioana, 1916, Galiția	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	casă, 15 iugăre de pământ, 2 boi, 2 vaci
20	Hangan Dănilă	18. 06. 1915				

Orfanii de război din Iad (Livezile)¹⁷⁸

N r . crt	Numele orfanului de război	Data nașterii	Numele pări- nților, data și locul decesu- lui tatălui	Unitatea militară austro-ungară	Sub a cărei îngrijire se află orfanul	S t a r e a materială a orfanului
1	Toth Mihály	16. 11. 1914	Toth Mihail Nordlicher Kriegschau platz ²	Regimentul 32 honvezi din Dej	a mamei	fără avere
2	Frühm Mihail	20. 09. 1914	Frühm Mihail	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	familia are avere
3	Penteker Mathias	14. 05. 1908	P e n t e k e r Mathias, Wolf Maria	Eisenbahn telegrafien Regiment ³	idem	idem
4	Klösler Sofia	13. 11. 1905	K l ö s l e r Tomas, K r i e g s c h a u platz, Galicia	Gefreiter ⁴ Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	idem
5	Klösler Maria	14. 03. 1908				
6	Klösler Tomas	idem				

Orfanii de război din Bistrița Bârgăului¹⁷⁹

N r . crt	Numele orfanului de război	Data nașterii	Numele părinților, data și locul decesului tatălui	U n i t a t e a m i l i t a r ă austro-ungară	Sub a cărei îngrijire se află orfanul	S t a r e a materială a orfanului
1	Georza Nastasia	01. 01. 1913	Georza Dumitru, Georza Ioana, 15. 09. 1915	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	a mamei	casă și 1 iugăr de pământ
2	Căldare Floarea	13. 06. 1907	Căldare Toader, Belean Paraschiva, 21. 06. 1915 Zidorosti	Regimentul 22 honvezi din Târgu Mureș	idem	casă și 1 iugăr de pământ
3	Căldare Dumitru	09. 07. 1910				
4	Căldare Ioana	13. 03. 1912				
5	Căldare Ioan	30. 08. 1914				
6	Rotund Ileana	24. 07. 1904	Rotund Ilisie, Rotund Ana, 03. 01. 1917 Bistrița Bârgăului	R e g i m e n t u l 35 artilerie din Cluj	idem	casă și 3 iugăre și 1060 orgii de pământ
7	Rotund Ștefan	15. 07. 1906				
8	Rotund Nastasia	01. 06. 1909				
9	Rotund Iacob	27. 07. 1912				
10	Colniță Ileana	30. 01. 1913	Colniță Ioan, Tarfa Măriuca, 19. 11. 1918, Bistrița Bârgăului	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	casă și 2 iugăre de pământ

¹⁷⁸ Toți orfanii de război erau de naționalitate germană (săsească) și de religie evanghelică-luterană.

¹⁷⁹ Toți orfanii de război erau de naționalitate română.

11	Cerceja George	06. 05. 1904	Cerceja Ion, Cerceja Maria, 16. 07. 1916, câmpul de luptă, Ciocănești	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	casă și 24 de iugăre și 888 orgii de pământ
12	Cerceja Paraschiva	04. 06. 1906				
13	Cerceja Maria	09. 11. 1908				
14	Cerceja Ioan	28. 09. 1915				
15	Minta Ileana	18. 04. 1906	Minta Ion, Minta Irina, 10. 03. 1916, Nosie, Polonia rusească	Regimentul 62 infanterie din Odorheiu Secuiesc	idem	casă și 19 iugăre și 982 orgii de pământ
16	Minta Maria	29. 08. 1907				
17	Minta Teodor	11. 02. 1909				
18	Minta Gavril	29. 03. 1913				
19	Albu Ioana	08. 09. 1908	Albu Petre, Georza Maria, 21. 12. 1916, Bistrița Bârgăului	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	Casă și 3 iugăre și 809 orgii de pământ
20	Albu Ilie	15. 05. 1910				
21	Albu Raveca	19. 11. 1911				
22	Albu Crăciun	01. 01. 1913				
23	Albu Petre	10. 10. 1914				
24	Albu Nastasia	05. 10. 1917				
25	Sneaga Maria	17. 06. 1910	Sneaga Gavril, Capotă Teodora, 20. 01. 1916, Boian, Bucovina	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	50 orgii de pământ
26	Țigăroi Ioan	23. 04. 1908	Țigăroi Gavril, Popandron Maria, 22. 11. 1917, pe câmpul de luptă	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	casă și 4 iugăre de pământ
27	Țigăroi Dumitru	02. 11. 1908				
28	Țigăroi Ileana	16. 10. 1910				
29	Țigăroi Ioana	18. 08. 1915				
30	Hogi Ioana	04. 03. 1909	Hogi Gabor Dumitru, Raț Teodora, 02. 11. 1915, câmpul de luptă	Regimentul 63 infanterie din Bistrița	idem	casă și 3 iugăre și 1464 orgii de pământ
31	Hogi Ilie	02. 08. 1913				
32	Hogi Floarea	25. 12. 1914				
33	Hogi Ileana	25. 12. 1917				
34	Rusan Ștefan	16. 07. 1907	Rusan Gavril, Orban Maria, 14. 08. 1915, Spitalul militar Jelna ⁵	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	10 iugăre de pământ
35	Rusan Ioan	10. 11. 1909				
36	Rusan Marioara	27. 01. 1911				
37	Rusan Grigore	05. 06. 1912				
38	Rusan Crăciun	04. 12. 1913				
39	Rusan Paraschiva	04. 03. 1915				
40	Rusan Constantin	03. 06. 1916				

Orfanii de război din Tiha Bârgăului

N r . crt	Numele orfanu- lui de război		Data nașterii	Numele părinți- lor, locul și data decesului tatălui	Unitatea militară austro-ungară	Sub a cărei îngrijire se află orfanul	S t a r e a materială a orfanului
1	Bozga Macedon	română	10. 05. 1909	Bozga Dumitru, Rus Floarea, dispărut pe fron- tul din Galiția în anul 1914	Regimentul 32 honvezi din Dej	a mamei	casă, 2 iugăre de pământ, 2 vaci
2	Bozga Floarea	idem	04. 11. 1911			Orfelinatul Regimentului 100 infanterie română din Bistrița	
3	Bozga Ilie	idem	07. 08. 1913				
4	Borta Ruxandra	idem	08. 06. 1913	Borta Ioan, Buraga Ioana	idem	a mamei	idem
5	Borta Ioan	idem	05. 09. 1915				
6	Borta Floarea	idem	10. 01. 1912	Borta Nicolae, Badiu Palagia, frontul din Italia, 1918	Batalionul 23 vânători din Târgu Mureș	idem	nu are avere
7	Borta Ioan	idem	24. 01. 1914				
8	Borta Grigore	idem	21. 12. 1916				

9	Șut Nicolae	idem	08. 12. 1905	Șut Larion ⁶ , P a v e l e a n Floarea, dispărut pe fron- tul din Albania în anul 1917	Regimentul 32 honvezi din Dej	idem	casă, 20 iugăre de pământ, 2 boi și 2 vacii
10	Șut Maria	idem	20. 08. 1907				
11	Șut Simion	idem	14. 02. 1910				
12	Șut Gavril	idem	14. 11. 1911				
13	Șut Ioana	idem	15. 06. 1913	Colniță Ioan, Sorean Floarea, invalid din 08. 08. 1915	idem	a tatălui	casă, 2 iugăre de pământ, 2 cai
14	Colniță Maria	idem	13. 01. 1908				
15	Colniță Dănilă	idem	22. 03. 1909				
16	Colniță Larion	idem	30. 05. 1912				
17	Pavelea Dochia	idem	17. 02. 1909	Pavelea Teodor, Buleu Floarea, dispărut pe fron- tul din Albania în anul 1918	idem	a mamei	casă, 3 iugăre de pământ
18	Pavelea Acsinia	idem	25. 01. 1914				
19	Pavelea Iulian	idem	30. 07. 1918				
20	Socină Ioan	idem	01. 09. 1910	Socină Ioan, Dologa Ileana, dispărut pe fron- tul din Italia în anul 1915	idem	a mamei	casă, 2 iugăre de pământ
21	Socină Luca	idem	01. 01. 1913				
22	Tălpaș Gavril	idem	06. 02. 1907	Tălpaș Nicolae, Bozga Palagia, dispărut pe fron- tul din Galiția în anul 1915	idem	idem	nu are avere
23	Tălpaș Liviu	idem	27. 04. 1908				
24	Tălpaș Luca	idem	27. 12. 1909				
25	Tălpaș Nechita	idem	20. 11. 1911				
26	Tălpaș Ioana	idem	18. 08. 1914				
27	T o m o r o g a Raveca	idem	30. 11. 1904	Tomoroga Ioan, Tălpaș Ioana, dispărut pe fron- tul din Galiția în anul 1915	idem	idem	idem
28	Tomoroga Iosif	idem	25. 08. 1906	Tomoroga Ioan, Tălpaș Ioana, dispărut pe fron- tul din Galiția în anul 1915	idem	idem	idem
29	T o m o r o g a Nicolae	idem	15. 08. 1908				
30	T o m o r o g a George	idem	04. 03. 1911				
31	T o m o r o g a Crăciun	idem	08. 01. 1920				
32	Doce Simion	idem	28. 01. 1905	Doce Teodor, T o m o r o g a Floarea, dispărut pe frontul din Rusia în anul 1918	idem	idem	idem
33	Doce Floarea	idem	29. 08. 1906				
34	Doce Ioana	idem	19. 06. 1908				
35	Doce Irina	idem	29. 01. 1910				
36	Doce Toader	idem	02. 08. 1915				
37	Someșan Ioan	idem	07. 11. 1906	S o m e ș a n Grigore, Nemeș Floarea, dispărut pe fron- tul din Galiția în anul 1916	idem	idem	idem
38	Someșan Palagia	idem	05. 12. 1907				
39	S o m e ș a n Ruxandra	idem	03. 04. 1910				
40	Someșan Maria	idem	20. 10. 1913				
41	L ă z u r c ă Paraschiva	idem	27. 01. 1912	Lăzurcă Ioan, Mureșan Ileana, împușcat ca dezertor în anul 1916	idem	idem	idem
42	Lăzurcă Palagia	idem	20. 10. 1914				

43	Pipaș Palagia	idem	03. 04. 1908	Pipas Ioan,	Batalionul 23	idem	a v e r e
44	Pipaș Saveta	idem	26. 08. 1910	Badica Ioana,	vânători din		puțină
45	Pipaș Arsinica	idem	13. 06. 1913	frontul din Tirol,	Târgu Mureș		
46	Pipaș Paraschiva	idem	23. 10. 1915	21. 07. 1916			
47	Șut Floarea	idem	02. 04. 1913	Șut Teodor,	Regimentul 63	idem	avere imo-
48	Șut Paraschiva	idem	21. 10. 1914	Moișan Gaftița,	infanterie din		bilă puțină,
49	Șut Toader	idem	21. 09. 1918	Troppau ⁷ , 24. 11. 1915	Bistrița		1 vacă
50	Dologa Ioana	idem	02. 05. 1911	D o l o g a	Regimentul 32	idem	nu are
51	Dologa Iacob	idem	29. 07. 1914	Macedon,	honvezi din Dej		avere
				Lăcătuș Maria,			
				frontul din			
				Galiția, 05. 06. 1916			
52	Luciu Petre	idem	22. 01. 1906	Luciu Dumitru,			casă, 3
53	Luciu Ioan	idem	06. 10. 1907	Duca Maria,		idem	iugăre de
54	Luciu Gavril	idem	28. 08. 1909	frontul din Italia,			pământ, 1
55	Luciu Floarea	idem	26. 07. 1912	1918			vacă
56	Hangan Ioan	idem	08. 09. 1906				
47	Hangan Lucreția	idem	06. 11. 1907	Hangan Simion,			
58	Hangan Maria	idem	03. 08. 1909	H a n g a n u ț			
59	Hangan Grigore	idem	04. 05. 1913	Palagia, dispărut	Regimentul 63	idem	casă, 10
60	Hangan Ștefania	idem	16. 06. 1911	pe frontul din	infanterie din		iugăre de
61	Hangan Leon	idem	05. 06. 1906	Galiția în anul	Bistrița		pământ, 2
				1916			vaci
62	Klein Regina	israe-	1905	Klein Marcus,	Regimentul 32	idem	a r e
		lită		Klein Maria,	honvezi din Dej		prăvălie
63	Klein Rosa	idem	22. 04. 1908	Tirol, 1916			
64	Klein Mihai	idem	13. 11. 1912				
65	Județ Constantin	română	29. 05. 1904	Județ Pavel, Raț			
66	Județ Ilie	idem	19. 10. 1918	Ioana, frontul	lucrător militar	idem	nu are
67	Județ Ileana	idem	28. 05. 1908	din Bucovina,			avere
				1917			
68	Lăcătuș Dochia	idem	02. 03. 1911				
69	Lăcătuș Ioan	idem	07. 09. 1912				
70	Lăcătuș George	idem	22. 09. 1915	Lăcătuș George,	Regimentul 63	idem	p ă m â n t
71	Lăcătuș Arsinica	idem	28. 01. 1918	Dodu Raveca,	infanterie din		puțin, moa-
				Hajdú szobos-	Bistrița		ră de făină,
				zló ⁸ , 1915			2 vaci

Evenimentele primului război mondial au fost tragice, dar și totodată dătătoare de speranțe și de aceea ele merită întreaga atenție. Mulți români și-au pierdut viața, dar în același timp imperiile austro-ungar, țarist, german și otoman s-au prăbușit, creându-se astfel condițiile ca provinciile românești aflate sub stăpânire străină să se unească cu România.

Adrian ONOFREIU, *Un proiect de regionalizare administrativă din anul 1921. Cazul plasei Bârgău.*

Momentul 1918 a marcat începutul unui amplu proces de integrare a Transilvaniei – ca de altfel, și a celorlalte provincii românești, Basarabia și Bucovina – în sistemul organizatoric și instituțional al României întregite.

Procesul nu a fost simplu, nici ușor și a presupus o perioadă extinsă temporal, pentru acomodarea la noile realități. Au contribuit la aceasta vechile tradiții și cutume locale ale provinciilor, în care autonomia și libera alegere a funcționarilor erau încă puternice în mentalul colectiv. Pe de altă parte, și autoritățile centrale de la București au încercat să creioneze un sistem unitar de organizare instituțională și administrativă în creuzetul căruia să contopească toate elementele de specific local.

În plan legislativ, primele măsuri în Transilvania au fost luate de Consiliul Dirigent. Prin *Decretul Nr. I* s-a asigurat funcționarea în mod provizoriu a serviciilor publice, aplicarea legilor și a fost reglementată utilizarea limbilor¹⁸⁰; prin *Decretul Nr. II*, a fost reglementată funcționarea în mod *provizoriu* (s. n.) a serviciilor administrative¹⁸¹. *Decretul Nr. IV* a stabilit acomodarea denumirilor vechi din administrație cu noile realități. Potrivit acestui act normativ, vechea formă administrativă, vármegye=comitatul a fost înlocuită cu cea care exista deja în Regatul României, reprezentată prin județ; járás=cercul a fost înlocuit cu plasa; főispán=comite suprem, cu aceea de prefect; alispán=vice-comite, cu cea de subprefect¹⁸². Drept urmare, denumirea de comitat a fost înlocuită peste tot cu cea de județ, dar numai ca denumire, pentru că teritorial și structural, județele au rămas neschimbate până la 1925.

Structura administrativă a fost cuprinsă în textul *Decretului Nr. XVI* care, deși reglementa circumscripțiile electorale, prezenta și radiografia organizării administrative¹⁸³.

Paralel, autoritățile centrale au căutat să realizeze în mod unitar organizarea administrativă a teritoriului. În acest scop, în anul 1920 s-a instituit pe lângă Ministerul de Interne Comisiunea pentru studiul unei noi arondări a județelor României, care a elaborat două proiecte de împărțire administrativă: *pe județe mari*, acțiune care necesita comasarea unor județe, și *pe județe mijlocii*, fapt care presupunea comasarea județelor mai mici, reajustarea județelor mai mari, etc. Întrucât prima variantă a atras numeroase proteste s-a optat pentru cea de-a doua, cu județe mijlocii ca întindere și număr de locuitori¹⁸⁴.

Proiectul a fost înaintat „prefecților de județe din toată Țara și subprefecților de județe din Ardeal, Banat și Țările Ungurene”, cu rugămintea de a fi studiat amănunțit „în ceea ce privește județul D-vs. și să referiți”.

Avem necesitate în special – continua adresa – să cunoaștem dacă din punctul de vedere al circulației obicinuite a locuitorilor și intereselor economice, comunele nu au fost tăiate de centrele în raza de atracție a cărora se aflau.

De asemenea, vă rog să studiați ce împărțire a județului în plăși o socotiți mai propice pentru satisfacerea intereselor locuitorilor și ale administrației și să ne faceți propunerile D-vs.

¹⁸⁰ „Gazeta Oficială a Consiliului Dirigent”, nr. 6, 14/27 ianuarie 1919, pp. 55-56.

¹⁸¹ *Ibidem*, pp. 56-58.

¹⁸² *Dezbaterile Senatului*, 1925, Ședința din 22 martie 1925, pp. 711-776; textul decretului în „Gazeta Oficială a Consiliului Dirigent”, nr. 10, 30 ianuarie/12 februarie 1919, pp. 102-103.

¹⁸³ „Gazeta Oficială a Consiliului Dirigent”, nr. 54, 13 septembrie 1919, pp. 539-540. Vezi și Gheorghe Iancu, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918-1920)*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1985, p. 166. De altfel, organismul a solicitat încă prin circulara din 10 martie 1919 propuneri pentru o nouă rearondare administrativă a Transilvaniei „având în vedere că împărțirea circumscripțiilor administrative/judiciare/electorale nu corespund nici intereselor adevărate ale unei administrații moderne, nici intereselor populației, Consiliul Dirigent, în timpul cel mai apropiat, va modifica aceste circumscripții. Pentru a putea ține seama de dorințele celor interesați, prefecții comitatelor/județelor vor face o anchetă împreună cu factorii competenți din circumscripția lor, ca să studieze chestiunea și să facă propuneri precise și motivate; „Gazeta Oficială a Consiliului Dirigent”, nr. 5, 5/18 ianuarie 1919, pp. 36-37.

¹⁸⁴ Vasile Meruțiu, *Județele din Ardeal și din Maramureș până în Banat. Evoluția teritorială*, Cluj, 1929, pp. 191-199. Ministerul de Interne a solicitat concursul prefecților pentru a trimite „orice lucrare de seamă ce aveți în arhiva D-vs. sau tipărită, asupra circumscripției teritoriale a județului; în același timp, rog comunicați-ne orice observațiune a-ți socoti ca demne de luat în seamă în eventuala modificare a circumscripției județului; Serviciul județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond *Prefectura județului Năsăud-prefect*, d. 125/1921, f. 57, în continuare, A. N. B-N, fond.... d....

Pentru ca studiul D-vs. să prezinte toate garanțiile ce comportă importanța lucrării, vă rugăm să luați avizul corpurilor constituite (consilii județene, cameră de comerț).

Numărul viitor din „Buletinul Oficial” al ministerului va avea ca supliment această lucrare, astfel că veți avea la dispoziție numărul necesar de exemplare”¹⁸⁵.

Concluzia inițiatorului a fost exprimată în formula „cine zice descentralizare, zice descentralizarea întregii vieți politice și sociale”, iar urmarea era aceea că „este evident că o dată regiunea constituită, o dată județul cel nou determinat, o dată comuna așezată în adevărata ei autonomie locală, *toate celelalte departamente vor trebui să-și revadă legile lor de organizare și, afară de Ministerul de Război, toate celelalte departamente vor trebui să-și facă legi de descentralizare și vor trebui să-și facă organe regionale și județene în legătură cu această lege* (s. n.)”¹⁸⁶.

Deși a fost votat de Camera Deputaților, proiectul nu a ajuns să devină lege, datorită faptului că inițiatorul a demisionat. Totuși, a servit de bază pentru viitoarele legiferări în domeniul administrativ¹⁸⁷.

Documentele prezentate în anexe ne introduc în atmosfera specifică de după Marea Unire, când speranțele românilor la o viață nouă, bazată pe echitate socială și națională erau prezente și în rândul bărgăoanilor.

Nu miră de aceea, atitudinea inteligenței de aici în anul 1919, când subliniau unitatea localităților din Valea Bârgăului „nu numai din punct de vedere geografic, ci chiar din punctul de vedere politic, formează o masă compactă”, numărul locuitorilor, „o populațiune de peste 16. 000 de locuitori” și cereau, „pe baza dreptului istoric din trecut, când în comuna centrală Borgo-Prund se afla pretură și judecătorie”, ca localitatea să redevină reședință de plasă.

În anul 1921, constatând lipsa elementelor pricepute în administrație ca și prezența unui curent care gravita spre dezordine socială, se opta pentru crearea unor unități teritoriale mici, care să controleze situația și să poată, în acest fel, susține administrația. De aceea, ideea susținută a fost aceea a creării unui județ mijlociu, Năsăud, cu reședința în Bistrița și plase în vechile centre administrative, între care și Prundu Bârgăului¹⁸⁸.

Al treilea document reia solicitările anterioare, precizând și copul principal de atins, o administrație care să se poată face mai cu înlesnire. De aceea, era necesar ca „la arondarea județelor și a plaselor, să se aibă în vedere situația topografică, mijloacele de comunicațiune, centrele de industrie și comerț și așezămintele culturale și, întrucât, unele sau altele nu sunt suficiente sau chiar lipsesc, de urgență să se creeze”.

După ce susținea organizarea unui eventul județ Maramureș-Năsăud, dar neapărat cu reședința în Bistrița, inteligența bărgăuană cerea reînființarea plasei Bârgău, cu reședința în localitatea centrală a zonei, Prundu Bârgăului, pentru a apropia administrația de populație și a elimina drumurile lungi și grele, de aproape 30 de km, până la Bistrița și a satisface astfel unei „arzânde trebuințe a acestei văi”.

Pentru a lăsa lectorului – aici, celui din zona Bârgăului – care cunoaște cel mai bine realitățile locale, reproducem în continuare în anexe, opiniile celor de atunci, direct interesați de reactivarea plasei, structură administrativă intermediară între comună/localitate și județ.

1.

Mult onorate domnule vicecomite!

Inteligența română de pe Valea Bârgăului, întrunită în conferință la 9/22 februarie 1919 a luat în dezbateri scripta D-voastră, datată din 16 februarie a. c., nr. 233/1919 și ca o expresiune a întregii populațiuni din valea noastră își ia voie a face următoarea propunere:

După ce comunele din Valea Bârgăului nu numai din punct de vedere geografic, ci chiar din punctul de vedere politic, formează o masă compactă cu o populațiune de peste 16. 000 de locuitori, pe baza dreptului

¹⁸⁵ A. N. B-N., fond *Prefectura județului Năsăud-prefect*, d. 125/1921, f. 1. Potrivit proiectului, urma să fie creat un nou județ, Maramureș-Năsăud, cu reședința la Bistrița; vezi pe larg „Buletinul Oficial al Ministerului de Interne”, suplimentul nr. 2, București, 1921, pp. 1-18 și Adrian Onofreiu, *Un proiect de „Regionalizare” din anul 1921*, în „Anuarul Arhivelor Mureșene”, serie nouă, nr. II, (VI), Târgu-Mureș, 2013, pp. 185-214; Idem, *Petiționarism năsăudean. Memoriul din 1919 referitor la noua organizare administrativă*, în „ASTRA NĂSĂUDEANĂ”, serie nouă, anul I (VIII), nr. 2 (28), decembrie 2013, 72-78; Idem „Un proiect de regionalizare administrativă din anul 1921. Cazul plasei Rodna”, în „Cetatea Rodnei”, Rodna, XI, nr. 22, aprilie 2014, pp. 5-9; Idem, „Un proiect de „regionalizare” a României din anul 1921. Cazul județului Bistrița-Năsăud”, în „Revista Bistriței”, Bistrița, XXVIII, 2014, pp. 299-331.

¹⁸⁶ *Dezbaterile Senatului*, ședința din 26 iunie 1921, p. 2. 374.

¹⁸⁷ „Proiectul meu de lege administrativă, votat numai de Cameră (am demisionat înainte de a-l putea trece prin Senat) a servit de bază legilor posterioare promulgate de liberali, de țărăniști și de Călinescu sub dictatura Regelui Carol al II-lea; *apud*. Constantin Argetoianu, , *Memorii*, vol. VI, partea VI (1919-1922), Ed. Machiaveli, București, 1996, p. 236.

¹⁸⁸ Vechiul cerc al Bârgăului a fost desființat în anul 1883, iar localitățile au fost arondate la cercul nou creat, Iad/Livezile; vezi pentru detalii Ioan Bâca; Adrian Onofreiu, *Evoluția administrativ-teritorială a județului Bistrița-Năsăud*, în „Revista Bistriței”, Bistrița, XX, 2006, pp... 340-371.

său istoric din trecut, când în comuna centrală Borgo-Prund se afla pretură și judecătorie, obștea românească se crede în drept a cere, ca la noua arondare a circumscripțiilor administrative, aceste drepturi vechi ale sale și anume: de a-și avea pretura și judecătoria proprie, eventual, a alege chiar și deputat pentru corpurile legiuitoare, să fie din nou respectate și reînființate. Aceasta cu atât mai vârtos ne credem în drept a cere, cu cât reînființarea vechii preturi și judecătorii din Valea Bârgăului, populațiunea ar fi scutită de multe alergări, împreunate cu mari pierderi de timp și bani.

Pentru a documenta îndreptățirea acestei juste pretenziuni a noastre, prezentăm aici datele statistice pe baza numărării ungurești făcute la 1910, din care reiese următoarea populațiune: Borgo-Murășeni, 1. 175; Borgo-Tiha, 2. 536; Borgo-Prund, 2. 758; Borgo-Bistrița, 2. 907; Borgo-Joseni, 954; Borgo-Mijloceni, 1. 257; Borgo-Joseni, 1. 832; Borgo-Rus, 949.

La aceste comune s-ar alătura din motive practico-politice și economice, Cușma, 672; Dorolea, 820 și eventual, Coșna, 860 locuitori.

Borgo-Prund, la 9/22 februarie 1919¹⁸⁹.

A. N. B-N., fond *Prefectura județului Năsăud-prefect*, d. 125/1921, f. 24.

2.

Domnule subprefect!

Referitor la recercarea cu nr. 1. 303/1921 în cauza împărțirii nouă a României în județe, cu toată stima Vă comunic observările următoare:

1. Anexarea Marmației la județul nostru nu e practică, ivindu-se greutăți de executare și anume: județul nostru e legat cu Maramureșul cu o singură șosea peste Carpați, care iarna, de multe ori, e astupată cu zăpadă. Depărtarea Sighetului de la Bistrița e circa 145 km., de la Năsăud, 120 km. și așa, administrația va fi grea.

2. Anexarea plasei Beclean și 23 comune din plasele Teaca și Urmeniș e o idee foarte bună și practică. Cu repararea șoselei Nimigea Ungurească-Mintiu-Cepan, ori Tăure-Târpiu, cele mai îndepărtate comune din nordul plasei Beclean ar avea comunicațiune directă cu Bistrița.

3. Sediul județului necondiționat poate fi numai Bistrița. Abstrăgând de la aceea că în Năsăud e imposibilă încartiruirea birourilor și amplexațiilor, $\frac{3}{4}$ din județ gravitează la Bistrița, care trebuie să devină un centru cultural, economic și comercial.

4. Împărțirea practică a plaselor e de mare importanță. Praxa zilnică a dovedit că în starea de azi numai cu plase mici se poate susține administrația.

În general, conducătorii vechi ai comunelor s-au schimbat. La schimbare, în alegeri, peste tot a expirat validitatea unui curent social, care gravitează către dezordine și care nu se poate considera de element de toată încrederea.

Osia administrațiunii comunale – notarul cel vechi – a dispărut și a fost înlocuit cu elemente noi, dintre care cei mai mulți nu au avut praxa administrativă și, necunoscând legile în afaceri, e nesigur, de popor e torturat și comite erori în detrimentul serviciului și al poporului.

Fiind plasa mică, administratorul plasei va fi în stare adeseori a controla administrația comunală, va instrua pe cei ne-experti, va sana¹⁹⁰ neajunsurile ivite și va da o directivă sănătoasă curentelor sociale esperiate¹⁹¹ de popor. Sediul plaselor trebuie descentralizate și situate în centre externe. Afară de Maramureș propun ca sediile de plasă:

1. Orașul Bistrița, pentru comunele din jurul ei.

2. Năsăud; 3. Rodna-Veche; 4. Borgo Prund; 5. Lechința; 6. Teaca; 7. Beclean; 8. Spermezeu ori Chiuza.

După fixarea centrelor de plasă va fi consult dacă de la comunele interesate se va cere părerea, că acela la care plasă voiesc a se ține și, din care motive?

Cu organizația administrației trebuie să se țină în vedere și interesele statului din punct de vedere cultural, social și economic, care, paralel cu o administrație bună, vor forma baza unui stat puternic!

Borgo Prund, la 17 martie 1921.

Victor Varna, prezidentul Reuniunii secretarilor com.

A. N. B-N., fond *Prefectura județului Năsăud-prefect*, d. 172/1921, f. 62-63.

¹⁸⁹ Urmează semnăturile a 15 inteligenți.

¹⁹⁰ Elimina.

¹⁹¹ Experimentate.

Mult Onorate Domnule Prefect!

În urma dispunerii Înaltului Ministru de Interne pentru o nouă arondare a județelor din România și ca urmare, și o nouă arondare a plaselor din județe:

Subsemnații intelectuali din cele opt comune din Valea Bârgăului ne luăm voia de a ne îndrepta către D-voastră, d-le. Prefect, precum și către on. Comisie de anchetă – ce credem că se va institui în acest scop – cu o rugare, care sperăm, ca la timpul său, va fi luată în dreaptă cumpănire și considerare în ceea ce privește arondarea județului, capitala aceluia, precum și împărțirea plaselor și servirea intereselor culturale.

Dorința noastră, precum și a întregii populațiuni din această vale, în conglăsuire cu obștea tuturor cetățenilor de bine din întreaga Românie Mare, nu poate fi alta, decât consolidarea cât mai grabnică și temeinică a statului pe toate terenurile și de aici, bunăstarea și înflorirea lui.

Pentru ca, consolidarea statului să urmeze cât mai grabnic, se poftesc: ca pe lângă munca zorită și dezinteresată a celor chemați de a-l conduce și a celor puși de a-l servi, să fie așa aranjat, încât cu ușurință să se poată apăra interesele politice, precum și sprijini doleanțele economice și culturale ale cetățenilor.

Ca aceasta să se poată face mai cu înlesnire, la arondarea județelor și a plaselor, să se aibă în vedere situația topografică, mijloacele de comunicațiune, centrele de industrie și comerț și așezămintele culturale și, întrucât, unele sau altele nu sunt suficiente sau chiar lipsesc, de urgență să se creeze.

În interesul statului nostru român, ca stat național este, ca județele și plasele – încât numai e cu putință – să fi astfel arondate, ca în acelea, elementul român să aibă preponderență. Și aceasta, nu din punct de vedere șovinistic, fără ca, o trebuință de stat pentru înfrânarea acelora, care până mai ieri, erau privilegiați, iar astăzi nutresc tendințe iredentiste. Iar capitalele județelor și a paselor să fie așa alese, ca acelea să servească ca redate de întărire a elementului românesc, ca centre economice, industriale și comerciale și ca tot atâtea Joculare de cultură națională.

Ca o urmare a celor mai sus expuse, dorim ca, anexându-se județului nostru județul Maramureș, capitala județului să fie orașul Bistrița. Aici se află Casa județeană, destul de spațioasă pentru amplasarea birourilor. Amploaiații județeni mai ușor își vor putea afla locuințe și întrucât, nu ar fi îndeajuns, mai curând și cu mai puține cheltuieli se pot edifica, având tot materialul nou la îndemână, decât ori unde, în alt loc.

Apoi, și orașul posedă intravilane îndeajuns și potrivite pentru edificare, cum este strada Principesa Elena¹⁹², strada Regina Maria¹⁹³ și întreg ritul de la capătul acestei străzi și lângă terenul de patinat. E oraș cu industrie și comerț – astăzi încă în mâini străine – dar cu timpul, prin munca cinstită și sânguină, s-ar putea naționaliza. Are apeduct, are lumină electrică, care pentru o capitală, chiar și numai de județ, sunt de mare îndemână.

După ce Bistrița e singurul centru comercial și industrial mai de valoare din această, parte a țării, precum, întrucât tot așa, și pe venitor, obștea din întreg județul, ba, și mai de departe, tot aici va veni și în venitor ca să-și acopere trebuințele și ar un mare păcat ca, astăzi, când ni se dă fi modru¹⁹⁴, ca cu (sic!) ușurință, să pregătim calea de cucerire a acestui oraș pentru noi, să-l lăsăm tot altora.

Fiind Bistrița capitala județului, ca și din punct de vedere cultural, să servească ca un for de atracție pentru elementul românesc, cerem ca în Bistrița să se deschidă un liceu românesc de stat. În edificiul în care astăzi se află școala elementară de stat și cea civilă de fete, fără nici o greutate s-ar putea plasa, iar școalele numite, se pot strămuta în alt loc.

Mult On. D-le. Prefect! Cele opt comune din Valea numită a Bârgăului posedă o populație aproape de 15. 000 de suflete – abstrăgând de câteva sute de străini – toți români curați. Comunele sunt toate legate unele de altele. Comuna Borgo Prund e centrul acestor comune, având târg de săptămână și 2 târguri de țară. Are o școală de stat urbană, deocamdată, cu 6 puteri didactice. E nădejde că, dezvoltându-și industria de lemne, va deveni un centru industrial însemnat.

În trecut, până la anul 1886, a avut judecătorie de ocol și a fost centrul plasei Bârgăului. A fost o mare îndemână pentru centru. Populația acestui ținut, când avea deregătoriile cele mai de urgență trebuință, în sânul său. Era câștig de timp și bănesc, ca să-și poată isprăvi durerile ce le avea pe la pretură și pe la judecătoria de ocol, acasă, ori în depărtare numai de câțiva kilometri și să nu alerge la depărtare de 24-30 km, până la Bistrița, pierzând zile frumoase de lucru și bani scumpi.

Având deci în vedere situația compactă a acestor comune și mulțimea locuitorilor, având în vedere câștigul economic și financiar al acestui ținut, prin cruțarea de timp și bani. Având în vedere ridicarea comunei

¹⁹² Azi,

¹⁹³ Azi, ; pentru detalii, vezi Adrian Onofreiu, *Orașul Bistrița-habitat și toponimie*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca”, Cluj-Napoca, XXXIV, 1995, pp. 295–322.

¹⁹⁴ Ușor, la îndemână.

Borgo Prund la un centru intelectual și cultural, care apoi, să aibă o înrăurire binefăcătoare asupra tuturor comunelor din această vale.

Ne rugăm de M. On. Dn. Prefect ca, cu ocaziunea arondării plaselor din județ, să binevoiască a stăruii ca să reactiveze plasa Bârgăului, cu sediul în comuna Borgo Prund.

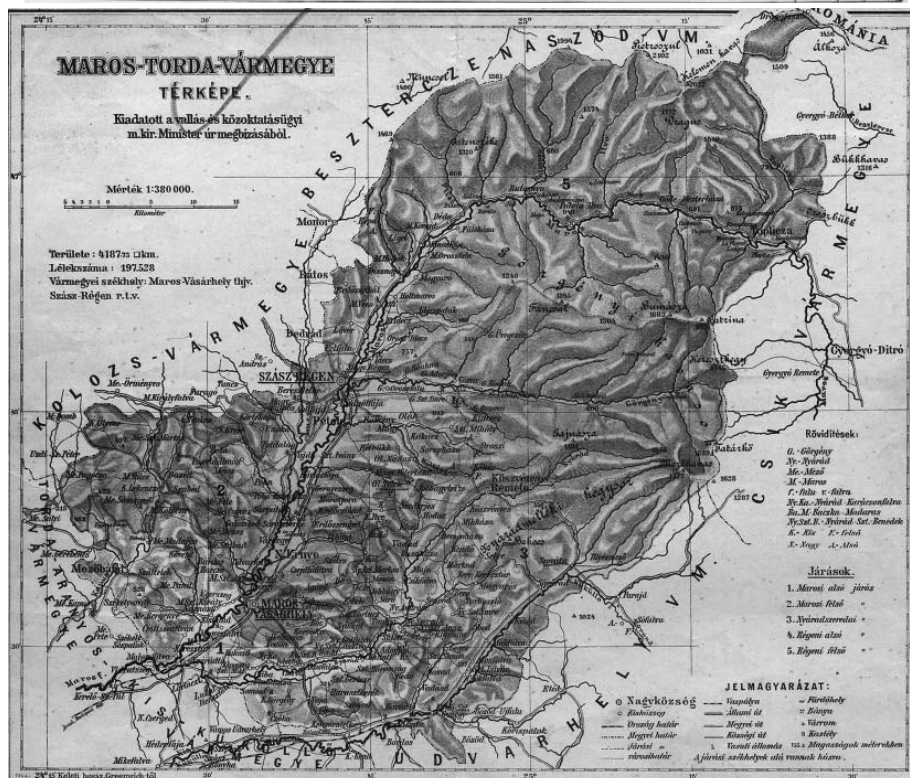
Întrucât cele opt comune din această vale ar fi prea puține pentru formarea unei plase, se pot anexa la acestea și comunele Dorolea, Cușma, Iad, Ilva Mică, Leș și Coșna.

Edificiu pentru amplasarea birourilor este. Quartire bune pentru amployați se pot căpăta. Cu timpul, ivindu-se trebuința de a se edifica din nou, terenul este la îndemână chiar lângă casa comunală, fiind proprietatea tuturor comunelor din Valea Bârgăului.

Îndeplinindu-se această cerere a noastră, s-ar satisface unei arzânde trebuințe a acestei văi.

Valea Borgoului, la 20 martie 1921¹⁹⁵.

A. N. B-N., fond *Prefectura județului Năsăud-prefect*, d. 172/1921, f. 67-69.

¹⁹⁵ Urmează semnăturile a 18 reprezentanți ai comunelor din Valea Bârgăului.

Călin GALBEN¹⁹⁶, *Evoluția administrativă a Văii Bârgăului în Perioada Interbelică*

Administrația unei țări trebuie permanent adoptată cerințelor populației și trebuie să asigure acestuia un climat propriu de dezvoltare. De asemenea sistemul administrativ trebuie să fie bine organizat pe baze legislative realiste sau să stimuleze simțul civic și competiția. După Marea Unire de la 1 decembrie 1918 preocupările executivului de la București față de nouă organizare administrativă nu ținea seama de ambițiile politice ci erau expresia unei manifestări generale de după Conferința de Pace de la Paris. Unirea politică trebuia firesc urmată de un proces de unificare legislativă într-un sistem legislativ-instituțional de inspirație strict românească. Perioada interbelică poate fi împărțită în două etape în ceea ce privește unificarea legislativă: prima 1918-1923, perioada în care s-a exportat sistemul legislativ din Vechiul Regat în noile provincii; a doua etapă începe cu actul fundamental de la 1923, respectiv Constituției României, urmată apoi de adoptarea principalelor legi administrative (legile din 1923, 1929, 1934, 1938), a regulamentelor de aplicare a statului funcționarului public etc...

Acest proces a fost unul îndelungat (toată perioada interbelică), dificil și s-a finalizat abia în 1943 când legile civile și comerciale din Regat s-au extins asupra Ardealului, Banatului și Bucovinei. Constituția din 1923 întărea principiul separării puterilor în stat ca urmare una dintre componentelor celei mai importante puteri executive era cea administrativă. Puterea administrativă era în perioada interbelică reliefată doar de Ministerul de Interne și administrația locală. Cele mai importante legi administrative interbelice au fost create de PNL și PNȚ.

Organizarea administrativă între 1918-1940 s-a desfășurat în trei etape distincte: o primă etapă între 1918–1925 în urma căreia s-au păstrat particularitățile locale și regionale, acest proces durând până la Legea de unificare administrativă de până în 1925; a doua etapă s-a desfășurat între 1925-1938 a fost marcată din punct de vedere administrativ de prevederile legilor liberale și țărănești și influențate de Constituția din 1923; ultima etapă 1938-1940 s-a caracterizat sub aspectul organizării administrației de spiritul autoritar și centralist al regimului lui Carol al II-lea¹⁹⁷

Organizarea administrativă în primii ani de după Marea Unire 1919-1925, aduce cu sine următoarele transformări. Consiliul Dirigent al Transilvaniei de la Sibiu, prin decretul nr. II (referitor la funcționarea provizorie a serviciilor publice) și de asemenea decretul nr. IV care face referire la modificarea numirilor unor localități. Astfel se vor produce următoarele transformări la nivel de denumiri precum: comitetul devine județ, cercul devine plasa, comitele suprem va fi numit de acum prefect, iar notarul devine secretar. Apare județul Bistrița-Năsăud care era împărțit în 4 plase, respective: prima plasă Beșineu cu 33 de comune (Dipșa, Lechința, Sieul Mare, Ardan, Someș, Besineu, Crainimăt, etc.); a doua Valea Bârgăului este cuprinsă în acea perioadă în plasa 2 care se numea plasa Iad cu următoarele localități: Bistrița (sediul) și 28 de comune: Aldorf, Blăjenii de Jos, Blăjenii de Sus, Borgo-Prund, Borgo-Rus, Borgo-Joseni, Borgo-Mijloceni, Borgo-Suseni, Borgo-Bistrița, Borgo-Tiha, Borgo-Mureșeni, Budacul Românesc, Caila, Cepari, Cușma, Dorolea, Dumitra, Dumitrița, etc.; a treia plasă Plasa Năsăud cu 23 de comune: Năsăud, Rebrîșoara, Romuli, Telciu, Mocod, Hordou, Prislop, Zagra, etc.; a patra plasă Rodna, cu sediul la Rodna având în componență 13 comune: Rodna-Veche, Cârlibaba, Cușma, Feldru, Ilva-Mare, Ilva-Mica, Leșu, Maieru, Nepos, Rodna-Nouă, Sangiorzul-Românesc, Măgura, Poienile Zăgri.

Următoarea lege pentru Unificarea administrativă a României a fost legea din 14 iunie 1925, va aduce cu sine modificări foarte importante: se înființează județul Năsăud în locul județului Bistrița-Năsăud, se formează 2 comune urbane principale: Bistrița și Năsăud, iar județul Năsăud va fi împărțit în 6 plase alcătuite din 110 comune rurale.

Prima plasa a acestei noi organizări administrative era formată din Plasa Bârgăului cu la Prundu Bârgăului și 18 comune. Sesizăm dispariția toponimului de Borgo-Prund sau Borgo-Suseni și înlocuirea lui cu Prundu Bârgăului, Susenii Bârgăului, etc. celelalte localități ale acestei plase sunt: Aldorf, Rusu Bârgăului, Josenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Susenii Bârgăului, Bistrița Bârgăului, Tiha, Mureșenii, Cușma, Dorolea, Ghinda, Iad, Jelna, Odorheiul-Bistritei, Petriș, Satu-Nou, Slatinita. Celelalte plase sunt Plasa Lechința cu 30 comune, Plasa Năsăud 15 localități, Plasa Sângeorz-Băi 11 comune, Plasa Șieu cu 23 și plasa Mocod cu 14 comune.

¹⁹⁶ Călin Galben este prof. la Liceul cu Program Sportiv Bistrița

¹⁹⁷ Mihai Visanu, Mircea Vasile Zoberca, *Evoluția administrației publice antebelice și interbelice românești*, ediția a II-a, Ed. Mirton, Timișoara, p. 219.

Legea pentru organizarea administrației locale din anul 1929 va produce unele transformări ale județului Năsăud precum: suprafața acestuia este de 4316 Km², populația de 145. 339 locuitori, județul rămâne structurat în 2 comune urbane: Bistrița și Năsăud și 109 comune rurale. Se reduce numărul de plăși de la 6 la 4. Astfel Plasa Bargău își are reședința la Bistrița având 29 comune rurale: Budacu de Jos, Buduș, Simionești, Monariu, Dumitrița și toate localitățile de pe Valea Bârgăului de la Rusu-Bârgăului până la Mureșenii Bârgăului, Dorolea, Ghinda, etc... Celelalte Plăși apărute ca urmare a acestei noi organizări sunt: Plasa Năsăud, Plasa Rodna, Plasa Șieu.

Legea administrativă a ministerului de interne nr. 2264/3 martie 1934, decidea înființarea a două noi plase: Plasa Bargău avea reședința la Prundu Bârgăului având următoarele comune rurale: Rusu-Bârgăului, Josenii-Bârgăului, Mijlocenii-Bârgăului, Susenii-Bârgăului, Bistrița-Bârgăului, Prundu Bârgăului, Mureșenii Bârgăului, Cușma, Dorolea, Iad, Satu-Nou, Pietriș deci 13 localități.

Noua lege administrativă a fost Decretul regal nr. 2919 din 14 august 1938 având la bază principiul descentralizării administrative organiza România în 10 ținuturi care erau conduse de către rezidenți regali.

Județul Năsăud făcea parte din Ținutul Someș cu reședința la Cluj, alături de Județul Cluj, Județul Bihor, Județul Someș, Județul Sălaj, Județul Satu-Mare și Județul Maramureș.

Structura Județului Năsăud nu s-a modificat foarte mult, doar legat de atribuțiile prefectului care vor fi preluate de rezidentul regal.

Bibliografie:

1. Sigmirean Ioan, Onofreiu Adrian, Istoria Județului Bistrița-Năsăud în documente și texte, Ed. Răsunetul, Bistrița, 2001.
2. Vișan Mihai, Zabercea Mircea, Evoluția administrației publice antebelice și interbelice românești, Ed. Mirton, Timișoara, 2009.

Adrian ONOFREIU, *Așa vă place istoria? Jurământul recruților Batalionului I grăniceresc în Prundu-Bârgăului / 21 mai 1935*

Pentru a cinsti memoria faptelor de arme din trecut, dar și a mobiliza energiile din fosta „graniță militară” năsăudeană, regele Carol II a decis înființarea unui Batalion,¹⁹⁸ parte a Diviziei Regale de Gardă, în această zonă. Din considerente de cazarmare reședința nu a putut fi asigurată de localitatea Năsăud, fostul „ștab” al Regimentului II de graniță. Prin urmare, batalionul a ființat în compunerea Regimentului 84 Infanterie cu reședința în Bistrița.

Prima serie de recruți a noii structuri militare a depus jurământul de credință în 21 mai 1935, la Prundu-Bârgăului. Aleasă nu întâmplător, localitatea a făcut dovada capacităților organizatorice și s-a situat la nivelul importanței ce i s-a acordat. Prezentăm în continuare principalele aspecte din desfășurarea ceremonialului militar din acea zi, care se dorea a fi „istorică” pentru zonă.

Consemnările presei locale ne introduc în atmosfera creată prin cuvântările de îmbărbătare și încurajare rostite cu acea ocazie de „capul” administrației, primarul Anton Vlad, poezia rostită de o elevă din localitate și cuvântul plin de îndemnuri ostășești al comandantului noii unități, colonelul Florescu. A fost un moment deosebit în devenirea Văii Bârgăului, cu toate că atmosfera era specifică, atunci și, mai târziu, în primul rând, pentru un regim autoritar, în care „capului oștiri” i se cuveneau toate meritele.

Rămâne însă parfumul relatărilor presei, care a surprins – dincolo de inerentele „tușee” propagandistice – spiritul care urma să fie remontat în conștiința celor chemați sub arme – a câta oară – sub deviza prea cunoscută de rediviva a virtuților străbune.

Deci, să re trăim evenimentul, o dată cu relatarea corespondentului, care începea prin a spune că „În ziua de Constantin și Elena, locuitorii Văii Bârgăului au avut o zi de sărbătoare – își începea relatarea corespondentul gazetei „Săptămâna” – care va rămâne neștersă în veci pentru toți aceia, care au trăit-o. Mândrii noștri feciori de grăniceri, nepoții cătanelor negre cu renume mondial, au fost chemați să depună jurământul de credință pentru tron și țară, în această frumoasă și romantică vale.

Des de dimineață locuitorii din toate comunele de pe valea Bârgăului s-au trezit cu grija de a se pregăti pentru însemnatul eveniment. Toți și-au pus haina de sărbătoare, frumoasa haină național-grănicerească, care peste zi era să fie admirată de numeroșii oaspeți sosiți din alte părți.

Pregătirile, care s-au făcut din partea autorităților locale, au fost enorme. S-au ridicat de-a lungul șoselei enorme arcuri de triumf, porți din ghirlande de brad, tribune pentru oaspeți și, o uriașă cruce (altar) la care s-a oficiat serviciul divin.

Bătrâna „Pătărie” căreia i s-a făcut o toaletă nouă, era de nerecunoscut. Casele particulare și a autorităților erau toate decorate cu frumoase covoare, flori și drapele. Oaspeții veniți cu mașina și cu trenul în număr foarte mare, au avut o impresie din cele mai plăcute.

La orele 10 dimineața, pe locul istoricului eveniment din această zi, s-au adunat vreo 5.000 spectatori, care cu toții, au încadrat Batalionul grăniceresc, în frumoasele uniforme cu ofițerii lor în frunte.

La marginea comunei a aștepta neobositul primar al Prundului, d-l. Anton Vlad, sosirea comandantului Batalionului, căruia i-a adresat apoi următoarele cuvinte de bun sosît:

Domnule Colonel și înalt reprezentant al Diviziei de Gardă.

¹⁹⁸ „Ministerul Apărării Naționale

Carol al II-lea

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate:

Asupra raportului ministrului Nostu secretar de stat la Departamentul Apărării Naționale sub Nr. 6.564 din 8 mai 1934, Am decretat și decretăm:

Art. I. Pe data de 10 mai 1934, iau proprietatea și comanda onorifică a Batalionului 2 grăniceresc.

Art. II. Ministrul Nostu secretar de stat la Departamentul Apărării Naționale este însărcinat cu executarea decretului de față.

Dat în București, la 9 mai 1934.

Carol,

Ministrul apărării naționale,

General de divizie N. Uică.

Nr. 1.389

„Monitorul Oficial”, nr. 108, sâmbătă, 12 mai 1934, p. 2.929

În numele tuturor comunelor grănicerești de pe această vale, vă urmăim din tot sufletul bun sosit în mijlocul nostru.

În clipa de față suntem cu toții atât de mișcați și de entuziasmați încât cuvintele de mulțumire care vi le adresez nu găsesc altă expresie mai vie decât să vă asigurăm, că, cu toată dragostea vă primim și vă vedem la înălțătoria serbare ce ați binevoit a acorda acestei regiuni. Bine ați venit”.

Îndată s-a început cu oficierea serviciului divin de către 8 preoți ortodocși din comunele bârgo-venești, după care confesorul garnizoanei Bistrița, d-l. căpitan-preot Oniga, într-o frumoasă cuvântare a arătat însemnătatea jurământului, evocând sacrificiile eroilor noștri în timpul războiului mondial.

După aceasta a urmat depunerea jurământului și ceremonialul tradițional cu atari ocazii”.

În continuare, au vorbit „acomodat” evenimentului, confesorul batalionului, căpitanul-preot Macrea, senatorul de atunci, Atanasie Bejan.

A urmat primarul Anton Vlad, care „ajutat de cunoscutul domn Tini Pavel, fost director al Operei Române din Cluj, a spus:

„Domnule colonel, onorată asistență, grăniceri.

Astăzi ne-am adunat cu mic, cu mare în acest loc istoric, să asistăm și să fim martori oculari la jurământul de credință ce-l depun copiii noștri.

Bucuria noastră e de nedescris și inimile noastre se umplu de bucurie înseninându-ni-se frunțile, oțelindu-ni-se brațele și făcând din noi toți un zid puternic în jurul drapelului mândru al Batalionului nostru Grăniceresc.

În acest moment solemn sufletele strămoșilor noștri de sub aceste glee, saltă de bucurie auzind jurământul de credință ce-l fac nepoții și strănepoții lor, pentru a căror fericire ei și-au jertfit viața.

Domnule Colonel,

Acești fii de grăniceri, vă asigurăm noi, că vor ști de azi înainte să-și facă datoria, jertfind viața lor atunci când Patria, M. S. Regele Carol II și Dinastia o va cere.

Pentru ca să cimentăm și mai bine actul solemn al zilei de azi, noi comunele grănicerești ale acestei văi vom ridica în locul acestei cruci simbolice o modestă troiță în semn de prețuire și amintire pentru totdeauna.

Trăiască Comandantul suprem al Batalionului I Grăniceresc.

Trăiască Batalionul”.

Au urmat la cuvânt directorul școlar C. Mihăilescu, iar eleva Mărioara Albu a declamat versurile:

„Grănicerii
Iată ziua re’nvierii
Grănicerilor străbuni;
Iată ziua deșteptării
Visul foștilor tribuni.

Ce-au luptat cu vitejie,
Pentru-o limbă și-un hotar;
Pe-alor strămoșească glie,
Cotropită-n chip barbar.

Cum a fost? Doar știe lumea
Că sub glie avem martiri,
Ce-au schimbat împărăția
Vitregiei cotropiri...!

Grăniceri! Jurați credință,
Și păziți hotarul sfânt,
Pecetluit cu suferință
De strămoșii din mormânt.

Azi, avem un rege-n țară
Ce-a luptat ca și-un soldat,
Pentru vechile hotare,
Pentru marele regat...!

Să trăiască Domnul țării.
Mult, „în pace și onor”.
Ura, strigă grănicerii,
Ura! Vodă și popor!”

În numele grănicerilor de la Valea Someșului a vorbit d-l. Nistor, iar la urmă a răspuns tuturor vorbitorilor d-l. colonel Florescu, comandantul Batalionului, prin următoarea cuvântare:

„Ostași grăniceri!

Neuitată de-a pururi rămâne ziua de azi și slavă Celui de sus că ne-a hărăzit să o trăim.

Frumoasa vale a Bârgăului și a Bistricioarei răsună de veselie – munții noștri sunt mai frumoși și mai mândri, plaiurile mai înflorite, iar cerul mai răzător; căci astăzi aici pentru prima dată, în istoria neamului nostru, se ridică în văzduh strigătul pornit din adâncul inimilor calde, jurământul de credință pentru Regele Românilor și țara românească.

Este ziua împărtășirii dreptății istorice, este ziua răsplătirii suferințelor, căci azi, în ziua prăznirii sf. Împărați, Batalionul I Grăniceresc, renăscut din dragostea marelui nostru Rege, jură credință Regelui țării, pe locul unde odinioară bubuiau tunurile Generalului Bem.

Dar tunetul lor nu a fost destul de puternic pentru a înăbuși simțirea și năzuința românească. Mai năvalnic și mai drept s-a înălțat flacăra românismului și, pe locurile cotropite de vrăjmașul neîmpăcat, calcă azi ca stăpânitori de veci mândrii feciori ai cătanelor negre. Nesfârșite au fost șirurile de martiri ce au căzut, pentru ca să aveți voi parte de bucuria și măreția zilei de azi.

De o parte și de alta a munților noștri – din Tisa și până-n Nistru, din codrii Maramureșului și până în Dunăre și Mare – multe oase de români au înălbit, mult sânge de preț s-a amestecat cu glia pentru a ne hărăzi ziua cea mare.

În sfânta zi a jurământului să ne amintim de jertfa lor și măreția faptelor lor să vă stea vouă pildă pentru viitor.

Ostași!

Actul ce ați săvârșit azi, constituie pentru voi data intrării în viața cetățenească, viață care vă dă mari drepturi, dar mai multe și grele îndatoriri față de țară, pentru binele obștesc.

La adăpostul cutelor drapelului ridicați capul cu mândrie, călcați cu toată dârzenia, căci de astăzi înainte faceți parte din rândurile celor chemați a se jertfi cu arma în mână pentru apărarea pământului strămoșesc și cinstirea neamului.

Grea sarcină vă încredințează țara, dar voi sunteți cei aleși și, cu atât mai mare să fie dragostea voastră de a o servi cu credință neprihănită.

Ostași ai Batalionului I!

Nu uitați o clipă pilda cinstită a înaintașilor voștri, care cu prețul a multor și cumplite suferințe, v-au lăsat dreptul de a vă numi „feciori de cătane negre”.

Nu uitați că în acest colț de țară voi întruchipați nădejdea înflorii neamului nostru.

Nu uitați ceea ce M. S. Regele așteaptă de la voi.

Trup și suflet, puneți tot, necurmat, pentru a fi vrednici de înalta cinste de a avea în capul Batalionului pe M. S. Regele.

Muncă cinstită, credință neclintită să fie lozincă voastră de toate zilele. Așa vă veți ridica la vrednicia strămoșilor, așa veți împlini porunca înaltă a Aug. Nostru Comandant, căruia îi închinăm toată puterea, toată simțirea noastră.

Fiți ostași credincioși cuvântului vostru, astfel cum vă poruncește mândria voastră de grăniceri.

În ziua aceasta neuitată, cu dragoste și evlavie să ne gândim la cel ce a reînviat faima grănicerilor, la cel ce a înnobilit mândrul nostru ținut, la Comandantul suprem al grănicerilor, M. S. Regele Carol II.

A urmat intonarea „Imnului Regal”, apoi publicul s-a îndepărtat spre piață, unde comandantul Batalionului și șefii autorităților au primit defilarea școlilor, delegaților comunelor, invalizilor de război, premilitarilor și a Batalionului.

Lumea a mai stat de vorbă câteva ore „la un bufet bogat”, iar seara s-a organizat „o frumoasă serată dansantă, aranjată de Căminul Cultural „Grănicerul” din Prundu-Bârgăului, în care publicul a petrecu până în zorii zilei”.

NU UITAȚI EROII NEAMULUI! ECOURI DUPĂ 70 DE ANI....

La 30 august 1940 Germania și Italia au impus României odiosul Dictat de la Viena, obligând-o să cedeze Ungariei Horthyste o mare parte a Transilvaniei, cu o suprafață de 43. 490 km pătrați și o populație de 2. 667. 000 locuitori, din care peste 50% erau români. Actualul județ Bistrița-Năsăud, cu o populație majoritar românească, a făcut parte din teritoriul cedat, adică din Ardealul de Nord. Aici s-au instalat trupele maghiare de ocupație, cendorii sau jandarmii cu pene de cocoș la pălărie, care de la început au semănat teroarea și groaza în sufletele populației pașnice românești. Imediat după anexare au început recrutările: bărbații sănătoși au fost trimiși pe front sau în centrele de muncă forțată din Ungaria. Așa s-au petrecut lucrurile și pe Valea Bârgaielor.

Bârgăuanii sunt oameni mândri, buni muncitori forestieri, crescători de animale, meseriași de frunte care nu s-au lăsat călcați și umiliți nici în perioada dualismului, dar nici în anii comunismului. Activiștii veniți să înființeze colectivele agricole sau să le naționalizeze bunurile, au fost alungați. Desigur aceeași atitudine au manifestat-o și față de vremelnicele autorități hortiste care se instalaseră, aici, în anul 1940, săvârșind abuzuri de orice fel: arestări, bătăi și torturi în beciuri, în fostul cămin cultural, la sediul Jandarmeriei s. a. m. d. Iată ce povestește o martoră, Titieni Palagica, născută Sălăgean, din Prundu Bârgăului: *Ungurii intrau în casele oamenilor și, sub amenințarea puștii, luau tot ce le cădea în mână și plecau. Rechiziționau animale, păsări, oi, porci, vite, cergi și așternuturi pentru armată. Din cauza rezistenței în fața acestor abuzuri și a refuzului de a le vorbi limba, tata a fost dus la muncă forțată în Ungaria, lângă Balaton de unde nu s-a mai întors niciodată. Un frate mai mare nemaiîndurând bătăile la sânge la care a fost supus a fugit în România. Casa noastră a fost ocupată de soldații care au distrus-o. De supărare și spaimă, mama a căzut paralizată, la pat și a murit la vârsta de 45 de ani. În noaptea de 10 spre 11 octombrie 1944, au venit jandarmii unguri și ne-au sculat din pat, ne-au luat cu forța și ne-au băgat într-un birou al Fabricii de hârtie din Prundu Bârgăului căreia în retragere, i-au dat foc. Aici ne-au interogat și ne-au amenințat cu pistolul la piept și la tâmplă pentru a primi informații cu privire la partizanii români din munți. Unde se aflau ascunși, câți erau și multe altele. Amenințările și torturile au durat până la ora 3 dimineța când acei călăi au fost chemați de urgență. În aceeași noapte, s-au auzit împușcături în comună. A doua zi am aflat vestea îngrozitoare că au fost executați prin împușcare mai mulți oameni din comună și din satele învecinate. ”*

Din documentele de arhivă rezultă că în acea noapte de 10 spre 11 octombrie 1944, au fost executați de hortyști: Vasile G. Rațiu – croitor în vârstă de 41 de ani; Costea Pavel – comerciant de 62 de ani; Leon Vlad – zidar de 50 de ani (toți din Prundul Bârgăului); Simion Rogină – muncitor forestier de 46 de ani; George Popandron – țaran de 52 de ani, ambii din Bistrița Bârgăului; Lucreția Tanca țarancă din Mureșenii Bârgăului de 24 de ani și preotul Augustin Pop din Mijlocenii Bârgăului (unicul supraviețuitor al acestui martiraj, care s-a stins din viață în 1985). Acuză a fost aceeași, una invariabilă – *dușman periculos al statului maghiar*. Adevărata lor vină a fost apărarea demnității naționale, dorința de a-și păstra identitatea de neam și de sânge, intențiile de a se elibera de sub oprimarea sălbatică, crudă, nemiloasă de care au dat dovadă autoritățile hortiste în perioada neagră a vremelnicei stăpâniri dintre anii 1940-1944. Vasile Rațiu învățase meseria de croitor la Budapesta. Vorbea fluent limbile maghiară și germană. În august 1941, în fața Poștei din Prundu Bârgăului – după cum relatează poetul Ion Th. Ilea în cartea sa *Sub cerul Heniului*, au sosit trei mașini de la consulatele român, german și ungar, cu înalți funcționari diplomatici care s-au interesat de viața și starea de spirit a locuitorilor. Cunoscând bine germana și maghiara, Rațiu a exprimat cu curaj, în numele tuturor, adevărul, afirmând că oamenii se hrănesc cu mazăre, că românii sunt trimiși pe front și la muncă silnică. Pentru fasciști rostirea adevărului însemna păcat de moarte. A fost arestat a doua zi, după ce comisia a plecat și când cei cinci copii ai săi s-au dus să-și ia rămas bun de la el n-au putut să-l îmbrățișeze din cauza cătușelor. I s-a făcut proces și a fost condamnat la doi ani și jumătate de închisoare. Dar când s-a întors acasă nu după mult timp, a fost arestat din nou pe data de 9 octombrie. La intervenția fostului notar Zambor Kolman, preotul Augustin Pop a fost ridicat în aceeași zi de 9 octombrie, pentru a treia oară și dus la Prundu Bârgăului, unde împreună cu Vasile Rațiu și alți patru bărbați și o femeie tânără au fost puși sub pază militară după o judecată sumară finalizată cu condamnarea la moarte prin împușcare.

Condamnații au fost încarcerați urmând să fie executați a doua zi, noaptea. Primul a fost scos din beci, preotul Augustin Pop. Iată mărturiile acestui singur supraviețuitor din cei șapte, mărturii ce reies din „raportul” preotului întocmit la 14 februarie 1945: *Tratamentul vitreg și nelegiuit al ungarilor după armistițiul între*

România și Rusia a început a fi tot mai greu din zi în zi. Din cartea neagră a lor au tras concluzia că eu sunt persoana care le sabotează interesele prin activitatea mea pastorală în mijlocul creștinilor. Am ieșit în curte. Era ora nouă seara, ploaia a încetat și era întuneric, prin sate ardeau felinarele. Am fost preluat de un ofițer (zaszlos), un soldat și un plutonier de jandarmi și m-au poftit să merg cu ei. Credeam că vom intra în vreo cameră unde aveau biroul dar m-au poftit să merg mai departe. Am ieșit în șoseaua națională, de acolo prin o porțiță într-o grădină. În grădină s-a format cortegiul tragediei mele: înaintea mea soldatul cu baioneta, pe urmă, în dreapta mea, ofițerul, iar înapoia mea călăul, plutonierul de jandarmi. Mi-am dat seama că merg la moarte sigură. M-am tulburat sufletește și m-a cuprins o groază, când deodată m-a înseninat Dumnezeu dându-mi curaj și liniște sufletească și am mers „ca o oaie spre junghiere și ca un miel fără glas”, aproximativ 120 metri în interiorul grădinii cu privirea tot spre ofițer. Ajungând la locul de asasinare am fost oprit și imediat fără veste am fost împușcat prin cap de plutonierul de jandarmi pe din dos. Senzația împușcării a fost o tunătură mare, o fierbințeală și o lovitură în dosul capului. Glonțul a intrat în cap prin dosul urechii drepte și a ieșit sub ochiul stâng perforând osul orbitei la un cm. sub ochi. Cele cinci simțuri nu s-au alterat ci funcționau normal. După înregistrarea acestor senzații, exclamând un „vai”, am căzut la pământ cu fața în jos, sărindu-mi bagajele aflate în mâini, iar sângele a început să curgă din mine prin rănila glonțului și prin nas și gură. Conștient de mine, m-am prefăcut că sunt mort, pentru a-i induce în eroare pe asasini. După ce a curs sânge mult din mine am început să suflu așa, cu furnăit de sânge prin nas și prin gură tot mai rar, până de la o vreme am încetat cu respirația în aparență, lăsând ca sângele să curgă prin gură în stomac și respiram așa de rar și neobservat încât de la un timp îi auzeam zicând: E mort (megvan halva). Au aprins lampa electrică de buzunar și văzând un lac de sânge lângă capul meu au zis: „A curs sânge ca dintr-o vită” (fojt a ver mit egy marhabol). Apoi m-au scuturat, mi-au căutat pulsul la mâna stângă, după care m-au declarat mort. Fiind ei în bună credință că sunt mort, au început a mă jefui, luându-mi ceasul de pe mâna stângă, că l-au văzut când mi-au căutat pulsul, inelul de logodnă, banii din portmoneu și două geamantane cu haine și alimente. Unul m-a învățat cu fața în sus să mă ducă într-o groapă din apropiere, care servea de apărare pasivă. În acest timp am simțit că se învățea lumea cu mine. La un moment dat mă trezesc. Îmi ridic puțin capul și privesc peste trupul meu în jos dacă sunt duși călăii. Un fior rece trece prin mine când în față văd un soldat cu arma în mână, dar puterea dumnezeiască m-a ajutat din nou. Mă ridic în picioare. Îmi pun pălăria pe cap, îmi șterg cu mâna sângele închegat de pe față și ochi și plec spre soldatul din fața mea ca să fiu împușcat. Ajungând în apropierea soldatului, văd realitatea, un trunchi de măr cu o creangă în vârful lui. În acel moment starea mea sufletească s-a schimbat. Cineva îmi șoptea mereu în ureche: „Vei scăpa!”. Trec pe coastă în sus, ajungând la un gard, peste care m-am tăvălit, căzând grămadă dincolo. Mă ridic cu greu ca să nu mi se dea de urmă. Încerc să trec printr-o grădină tinoasă, dar mă opresc simțindu-mă slăbit. În timp ce stăteam pe un răzor să mă odihnesc, aud o împușcătură. Osânditul al doilea e acuma în locul meu. Speriindu-mă, mă ridic și încerc să merg înainte cu pași slabi și sângele șiroind pe haine. Am crezut că în urma vărsării sângelui voi muri prin aceste grădini străine, neștiind nimeni de mine. Atunci m-am rugat: „Doamne întărește-mi pașii și mă du la un Samarinean, că dacă mai am zile să-mi dea mâna de ajutor în durerile mele, iar de sunt spre sfârșite cu viața, să nu mor aici neștiind nimeni de mine”. Zicând acestea ajung la alt gard pe care nici cum nu-l pot trece fiind slăbit. Plec pe lângă gard pe o coastă în jos și ajung în vale, cad într-un șanț cu apă. Încerc să trec dincolo de el și dau de un gard de sârmă ghimpată, peste care mă tăvălesc sfârtecându-mi hainele de pe mine. Trecut gardul, dau de o cărare care mă duce la o casă, unde locuiau o bătrână cu nora sa. Femeile, grijulii, au început să mă spele de sânge, mi-au pus la cap o legătoare, după care m-au ascuns în șură, unde am început să vărs mult sânge închegat din stomac. La un moment dat aud împușcăturile cu care au fost omorâți tovarășii mei. Din șură m-am mutat în ieslea vitelor în grajd și acolo am rămas prima noapte. După ce au fost împușcați toți și astupați în acea groapă au pornit goana după mine șase soldați pe o rază destul de mare. Mi s-a spus că numai două case de mai veneau în jos ajungeau la mine. Dumnezeu le-a închis drumul și i-a zăpăcit, prin întunericul nopții, ca să nu mă găsească, ferindu-mă de alte chinuri mai grozave și mai barbare. În ziua următoare au ajuns rușii așa că am scăpat de a mai fi căutat. După masă însoțit de un creștin am făcut drumul de 3 km pe picioarele mele până acasă. Fiind frontul pe la noi nu am avut posibilitatea să ajung la medic și medicamente și nici la spital. Singur Dumnezeu m-a vindecat până la stadiul în care mă găsesc azi și tot El mă va vindeca de tot. Cinci săptămâni am dus mai greu, căci n-am putut mânca nimica decât lapte cu miere, căci nu-mi puteam căsca gura și maxilarul mă durea rău de tot. După patru luni de la împușcare îmi fac următorul diagnostic, după a mea părere: rana pe unde a intrat glonțul s-a vindecat la 4 săptămâni, iar pe unde a ieșit glonțul la opt săptămâni. Nu este vindecată rana prin cap făcută de glonț. Curge mereu puroi prin nas. Toată partea dreaptă a maxilarelor îmi sunt amorțite aproape, nu le simțesc cu dinți cu tot, nu pot mânca pe partea dreaptă, deși dantura nu mi s-a alterat, pe cum nici celelalte simțuri din cap. Gura nu mi-o

pot căsca normal. Mai am și azi dureri prin cap. Cred că Dumnezeu cu timpul și prin tratament clinic îmi va ameliora această invaliditate. De aceea închei cu rugăciunea: "Doamne cea ce prin puterea minunilor Tale dumnezeiești, din șapte persoane osândite la moarte singur pe mine m-ai scăpat cu viață, trimite-mi darul vindecărilor Tale asupra ranelor mele și mă vindecă, spre a-ți cânta și preamări minunile Tale în toată viața mea" (Arhiva Episcopiei Clujului, dc. 110, 12 ianuarie 1945).

Așadar preotul Augustin Pop a înviat din morți și a slujit biserica până la vârsta de 84 de ani. Din nefericire, nu același lucru s-a petrecut cu ceilalți osândiți, în trupurile cărora s-au găsit câte trei și patru gloanțe pentru ca niciunul din ei să nu mai învie. S-au răzbunat cu cruzime, în mod odios, că le scăpaseră preotul din mână. Dintre morți cel mai în vârstă a fost Pavel Costea din Prundu Bârgăului, care împlinise 72 de ani și lăsase în urma sa zece copii. Fusese sfătuit, înainte de Diktatul de la Viena, să plece de acasă și să i se piardă urma un timp pentru că atitudinea sa nu era pe placul ocârmuirii maghiare. „Îs cinstiți și-mi vād de treburile mele, consemnează poetul Ion Th. Ilea, în cartea amintită, reproducând evocarea unuia dintre fii victimei. *Ce-i în capul și în sufletul meu nu pot să-mi ia decât atunci când m-ar lua cu totul și încă nici atunci.* ” Dar călăii n-au ținut cont nici de căruntețea sa, nici de cei zece copii pe care-i lăsau orfani, nici de jalea din casă, ci, cu o ură bestială, i-au sfârtecat pieptul cu un încărcător întreg de gloanțe. Gheorghe Popandron, om puternic încă verde la cei 62 de ani ai săi, a lăsat și el în urmă șase copii. Simion Rogină, muncitor forestier din Bistrița Bârgăului, om pașnic, la locul său, cu șapte copii, a fost arestat de patru ori, suspectat că are legături cu rezistența din munți. De fiecare dată a fost bătut și torturat în mod sălbatic, până la sânge. Lucreția Tanca de 24 de ani neîmpliniți, fiică de țărani din Mureșeni Bârgăului, fusese și ea bătută și acuzată că are legătură cu oamenii din munți și le duce merinde. A fost violată și ucisă cu barbarie, fiind găsită în groapă cu straietele întoarse, semn că mai trăia când a fost îngropată și s-a mai zvârcolit sub țărână. Leon Vlad avea 50 de ani fiind un zidar priceput și harnic, cu șapte copii. A fost găsit și el cu multe gloanțe înfipte în țească. Pe lângă acești șapte martiri merită a fi pomenit și Grigore Hângănuț, de 75 de ani, greco-catolic, din Tiha Bârgăului care a fost bătut, torturat și împușcat în Dealul Săniilor, ca periculos dușman al statului maghiar. Monstruoasele crime și fărâdelegi la care au fost supuși în perioada ocupației ungare, zeci și sute de români de pe Ilve, Someș, Sălăuța constituie o față a holocaustului românesc din Transilvania. Tratamente inimaginabile, bătăi până la sânge, umilințe, cruzimi, iată mijloacele de tratament ale administrației maghiare împotriva unor oameni răbdători și pașnici care nu aveau altă vină decât aceea că s-au născut români. Hortiștii nu l-au iertat nici pe Coșbuc, poetul clasic al literaturii noastre naționale și universale. L-au smuls de pe soclu, i-au descărcat zeci de gloanțe în cap, l-au desfigurat, i-au scos ochii, i-au tăiat cu toporul nasul și urechile. Fapte incalificabile, greu suportate și de hârtia de scris. Statul maghiar ar fi cazul să-și ceară, anual, mii de scuze statului român pentru crimele comise în teritoriul cedat și să acorde familiilor acestor martiri, despăgubiri de nivelul celor pe care le acordă Germania evreilor. Menționăm în încheiere că doi din călăi au fost depistați, unul în Lechința care a fost judecat și condamnat la 5 ani de închisoare și locotenentul, care a condus execuția aflat în 1981 la Budapesta. De asemenea fiica farmacistei din Prundu Bârgăului care a întocmit lista cu românii ce urmau a fi împușcați, s-a refugiat tot la Budapesta unde, tot în 1981 a fost identificată. Deci criminalii se aflau în libertate fără a suferi consecințele legii. Cum s-o numim asta, slăbiciune sau indiferență? De apreciat este faptul că la Prundu Bârgăului s-au ridicat două monumente în memoria celor șapte martiri, unul din lemn, în anul tragediei, în fața gropii unde au fost aruncate trupurile osândiților și altul, din beton, cu placă comemorativă în care găsim înscris la loc de cinste numele eroilor a căror jertfă supremă nu trebuie și nu poate fi uitată.

Costache Pavel, Popandron George, Rogină Simion, Vlad Leon, Tanca Lucreția, Rațiu Vasile

TROIȚA RIDICATĂ ÎN MEMORIA VICTIMELOR

Ioan SENI,¹⁹⁹ *Astra năsăudeană rediviva (1990-2015)*

(*Fapte, gânduri, împliniri, dezamăgiri, speranțe...*)

Ideea unei ASTRE NĂSĂUDENE REDIVIVA era vehiculată în ținutul năsăudean încă din lunile ianuarie-februarie 1990, la nivelul intelectualității năsăudene, mai ales la întâlnirile cu profesorii universitari Gavril Istrate și Alexandru Husar (Iași), Gavril Scridon, Dumitru Protase, Teodor Tanco (Cluj-Napoca), dar și cu Grigore Găzdac – fostul director al Liceului „George Coșbuc”, redutabilul profesor Octavean Ruleanu din același liceu, Sever Ursa din Maieru, alte somități ale lumii contemporane...

În luna martie 1990, directorul Liceului – prof. Adriana Lupoaiie îmi transmitea adresa sosită de la Sibiu, privitoare la participarea unei delegații năsăudene, la Adunarea Astei Rediviva, din aprilie... Mi se spunea „persoana potrivită” întrucât lucrarea mea de gradul I se intitula „*Despărțământul Năsăud al Astei de la înființare și până la Marea Unire (1861-1918)*”. Cum s-ar zice, „eram contaminat” de frumusețea acțiunilor personalităților astriste năsăudene din această perioadă, prin studiul aprofundat al problemei, în „Fondul ASTRA” păstrat la Arhivele

Statului Bistrița-Năsăud și mă încerca ambiția de a reuși și noi, cei din anii 1990, astfel de performanțe... Am participat singur la Adunarea de la Sibiu și-mi erau tot mai clare multe lucruri conturate deja și care treptat au prins și viață...

În lunile următoare, în „vălușagul” acelor transformări ale anului 1990..., am pus în aplicare ceea ce ni s-a transmis la Sibiu prin glasul părintelui decan Dumitru Abrudan – primul președinte al Astei Reînviate... După mai multe întruniri în Sala profesorală a Liceului năsăudean, pe lista membrilor fondatori eram înscrși mai ales profesorii din Colegiul „G. Coșbuc”: dir. Adriana Lupoaiie, Octavean Ruleanu, Grigore Găzdac, Ioan Lăpușneanu, Viorel Pălăgeș (primul președinte al Astei noi, în Liceu), Ana Vaida, Grigore Marțian, Steluța Someșan, Ioan Seni (căci din 1985 aveam fixare pe catedră în această școală), dar și persoane din oraș: preotul protopop Ioan Dâmbu, preotul Dumitru Tomi (primul președinte pe oraș), Vasile Cleja, Ioan Nechifor Someșan, Dumitru Nistor, Șt. Ghioc, Raus Pompei, Vica Istrate, Ion Radu Nistor... Depunând documentația cerută de lege la Judecătoria din Năsăud, la 3 sept. același an, noul Despărțământ Astra Năsăud primea personalitate juridică, iar în octombrie aveam Adunarea generală care consfințea reluarea activității Astei pe plaiurile năsăudene... Din primul Comitet ales în 1990, mai rezistă astăzi președintele Ioan Seni, secretarul financiar Vica Istrate, secretarul arhivar Vasile Cleja, protopopul Ioan Dâmbu... Înființarea Cercurilor n-a fost deloc o problemă ușoară, deși dascălii și preoții erau tare binevoitori și acceptau cu nădejde sporită schimbările de după 1989... Primarii se bucurau mult să fie de sprijin în astfel de încercări..., iar sponsorii s-ar fi supărat rău să nu-i fii luat ceva în seamă... Cu atâta bunăvoință, Despărțământul a depășit ușor mia de membri, în cele peste douăzeci de cercuri locale... La înființarea lor participam de regulă cu profesorul de liceu Grigore Marțian, secretar al Astei năsăudene, fost inspector școlar și director al Liceului Pedagogic din Năsăud, un bun cunoscător al oamenilor din ținutul năsăudean, în special al lucrătorilor din Școlii, ceea ce cred că a influențat pozitiv demersul nostru pe linie astristă...

Cele mai obișnuite și mai frecvente acțiuni astriste, consemnate și-n presa năsăudeană, județeană sau națională au fost nenumăratele **sesiuni de comunicări locale, naționale sau internaționale**, dezvoltate în jurul unor personalități năsăudene consacrate, sesiuni însoțite de **dezveliri de plăci comemorative sau busturi**: 1994 – Zagra – placa Nicolae Drăganu; 1995 – Ilva Mare și Măgura Ilvei – placa cu efigie de bronz Liviu Rebreanu; plăcile Iuliu Moisil, Virgil Șotropa, Iulian Marțian – la Năsăud (prin președ. Desp. Astra I. Seni; la dezvelirea lor a participat și Ministrul Învățământului – prof. univ. dr. Liviu Maior); G-I Onișor Cârceu, Anton Precup, Ignățiu Seni, Iacob și Ioachim Mureșanu, Șt. Lupu – la Rebrîșoara 1997 (prin Nicolae Trifoiu, Leon Catarig, fam Ioan și Onișor Cârceu, primar Nicolae Bodiu...); 1996 – Sângeorz-Băi – bustul Solomon Haliță (prin Traian Ciociu – președinte Astra locală); 1998 – Coșbuc – plăcile: Iuliu Bugnariu Sălăuțeanu – la Centrul de Cultură local; Locul și Școala în care a învățat George Coșbuc (prin C-tin Catalano – președinte Astra locală); 2000 – Feldru – placa Anghelinei – sora lui Coșbuc (prin prof. Ioan Nechiti); 1998 – placa

¹⁹⁹ Ioan Seni este președinte al Desp. Astra Năsăud (1990-prezent)

Grănicerilor nășăudeni – la Muzeul Grăniceresc; 2001 – Nășăud – placa Desp. Astra la 120 ani, pe peretele estic al Jandarmeriei; placă – Emil Catarig, la Nășăud, pe peretele nordic al casei – 2011; Plăcile au fost susținute financiar de prof. Ioan Seni prin efortul binevoitor al câtorva sponsori cu respect pentru cultura și istoria noastră;

În aceeași idee se înscriu și **Donățiile medicului Gh. Tr. Dascăl** (peste 32 busturi și monumente!) **onorate de festivități astriste**: La Cristeștii Ciceului: busturile *Mihai Eminescu*, *Ion Creangă*, *George Coșbuc*, *Torma Karoly*, *Andrei Mureșanu*, *Traian*, *Monumentul Eroilor*, *Crucea Bisericii vechi*, *Petru Rareș*, *Crucea Eroilor Unirii*, *Crucea Întâlnirii fiilor satului* (înaltă de circa 20 m); Monumentul „Lupa Capitolina”: la Dej, Nășăud, Maieru, Leșu, Gherla, Cristeștii Ciceului – flancată de busturile lui Decebal și Traian; Bustul Mihai Eminescu: Nășăud (2), Chiuești (Cluj), Lechința (2011); Bustul Decebal la Rebrîșoara, Coșbuc; Bustul Ferdinand la Beclean; Statuia Ferdinand (în mărime naturală) la Nășăud; Bustul Iuliu Hossu la Dej; Bustul Ianoș Bolyai la Nușeni, BN; Bustul Iustin Ilieșiu la Maieru și Anieș (2006); bustul Liviu Rebreanu – la Nășăud, Ilva Mare, Maieru, la Beclean (două); Busturile donate de medicul Gh. Traian Dascăl au fost realizate de sculptorul Vlad Prună, absolvent al Institutului de Arhitectura din Cluj Napoca; 2005–Salva– bustul Tiberiu Moraru; La Mintiu – bustul Iulian Marțian – donație a fam. Ironim, Grigore și Radu Marțian din Cluj-Napoca și Nășăud; bustul Avram Iancu – donație senator Ioan Rus; bustul Veronica Micle – CL Nășăud – 2002 – primar ing. D-tru Mureșan, sculptor Aurel Contraș – București. Serbările astriste prilejuite de aceste evenimente s-au bucurat de prezența onorabilă a multor delegați Astra din Țară (Sibiu, Blaj, Cluj-Napoca, Gherla, Dej, Baia Mare, Brașov-Săcele, Iași, oaspeți de peste Prut...), a numeroși profesori universitari, academicieni, scriitori (D-tru Protase, Horia Colan, D-tru Acu, Gh. Pop, Ironim Marțian, Aurel Podaru, Cornel Cotuțiu, Sever Ursa, Icu Crăciun, Iacob Naroș, Mircea Daroși, Ioan Mititean...), serbări care erau acompaniate în deschiderea lor de fanfare bine cunoscute în județ și în țară... Evenimentele se încheiau cu **Spectacole** cu formații locale sau cu ansambluri invitate, binecunoscute, aspect practicat la toate adunările anuale ale Despărțământului; În plinătatea lor evenimentele astriste erau completate cu vernisări de **expoziții** diverse (pictură, carte, artizanat, desene, filatelie, etnografice etc., aspect ce împodobește și alte acțiuni astriste...

Astriștii nășăudeni nu lipseau de la **aniversarea evenimentelor naționale și locale** (Ziua Națională, Ziua Eroilor, Ziua Unirii, Ziua Europei, Zilele Eminescu, Coșbuc, Rebreanu, Zilele Școlilor, Zilele localităților, alte evenimente istorice etc. – fie că le organizau ei, fie că se implicau în buna reușită a acestora.

Secțiunile Despărțământului nășăudean funcționează cu bune rezultate, adoptând tematici adecvate și interesante, oportune și utile: **Secțiunea: literară** – președ. prof. Ioan Lăpușneanu, Mircea Daroși; **științifică-pedagogică** – Ina Șuteu, Romulus Berceni, prof. dr. Gh. Pleș; **bisericească** – pr. protopop Ioan Dâmbu; **istorică** – prof. Gavrilă Tomi, prof. Floare Vaida; **etnografică** – prof. Sever Ursa, Liviu Păiuș; **ecologică** – prof. Romulus Berceni; **muzeală** – prof. I. Radu Nistor, Liviu Păiuș, dr. Lucian Vaida; **școlară și de tineret** – prof. Speranța Baba, prof. dr. Daniel Pavelea, prof. Maria Frijan; **geografia turismului** – prof. Paula Burdeți; **muzicală** – Sorin Găzdac... Activitatea secțiunilor a depins enorm de inițiativele promovate de liderii lor...

Cercurile funcționează în funcție de calitatea membrilor ce le compun și a conducătorilor pe care le au, înscriindu-se cu rezultate remarcabile acele cercuri care se antrenează în acțiunile cultural-educative ale fiecărei comunități, sprijinind ideile pozitive și benefice ale administrației locale. Aceste cercuri noi s-au înființat, începând cu anul 1990: **Nășăud – în Colegiul Național „George Coșbuc”** – 1990 – circa 70 membri; **Nășăud oraș** – 1990 – circa 200 membri; **Protopopiatul Nășăud** – 1990 – 136; Comuna **Maieru** – 1991 – 55; Comuna **Salva** – 1991 – 80; Școala Generală „Mihai Eminescu” Nășăud – 1991 – 17; Comuna **Parva** – 1991 – 19; Comuna **Rebrîșoara** – 1992 – 34; **Sângeorz-Băi** – 1992 – 64; Comuna **Ilva Mare** – 1993 – 33; Comuna **Poiana Ilvei** – 1993 – 17; Comuna **Rebra** – 1993 – 22; Comuna **Feldru** – 1994 – 18; **Zagra** – 1994 – 42; **Monor** – 1994 – 24; **Leșu** – 1995 – 21; **Măgura Ilvei** – 1995 – 15; Comuna **Coșbuc** – 1996 – 16; **Lunca Ilvei** – 1996 – 12; **Ilva Mică** – 1997 – 19; **Nepos** – 1997 – 6; **Cristeștii Ciceului** – 1998 – 27; **Beclean** – 2000 – 14; **Poșta Nășăud** – 2001 – 22; **Valea Bârgăului** – 2008 – 25 (Rațiu Vasile George, Mîncă Adrian, pr. Nechita Ioan, Haidău Iorgu, Belteag Mihai, Fonogea Lucreția, Groze Iacob, Mureșan Gheorghe, Valea Lucian, Mititean Pop Valentin, Andreica Leon, Frumos Doina, Blaga Livia, Blaga Dorin, Hogiu Leon, Deac Remus, Wachsmann Hogiu Titus, Wachsmann Hogiu Gica, Vrăsmaș Nicolae, Ștefănescu Leonida, Cioncă Nicolae, Ciupa D-tru, Giurgiuică Teodor, Ioan Lazăr); **Colegiul Economic Nășăud** – 2008 -12; Comuna **Dumitra** – 2008 – 10; **Mititei** – 2008 – 7; **Romuli** – 2008 – 17; **Telciu** – 2008 – 10; Ultimele cercuri înființate la nivelul Despărțământului nășăudean au fost cele de la **Rodna** – 20 nov. 2010, cu 40 de membri, având în conducere pe prof. Gușă Iacob – președinte; prof. Păiuș Liviu – vicepreședinte; prof. Partene Cornelia – secretar; educ. Gușă Augustina – casier; Membri în Comitet: medic Nășcan Alexandru – primar; prof. Lucian Creoșteanu – dir. Școlii; prof. Ganea Nastasia Vali – dir. adj; ing. Doina Jauca – director Parcul Național

Munții Rodnei; La 15 ian. 2011 – se înființează Cercului Astra din **Lechinta** (13 membri), odată cu *dezvelirea bustului Mihai Eminescu* în această localitate. Bustul este opera sculptorului Vlad Prună și este donat de medicul Gh. Tr. Dascăl acestei localități. Cercul avea în conducere pe prof. Măierean Iulius – președinte, ing. Florian Romeo-Daniel – primar, vicepreședinte, prof. dir. Gherman Alexandru – vicepreședinte, prof. Igna Cornelia – secretar, prof. Hlinca Dana – casier; La 25 ian. 2011, la **Bistrița**, în **Colegiul Tehnic „Gr. Moisil”** se înființează un Cerc Astra cu 27 membri, având în conducere pe prof. ing. Tudorica Pampa – președintă, prof. Delia Tania Verdeș – vicepreședinte, prof. ec. Mihaela Loredana Checicheș – secretar, prof. ec. Adina Ana Checicheș – casier, prof. Cristina Rusu – organizatoarea cercului, membru în comitet; La 24 ian. 2012, la **Bistrița**, în **Liceul cu Program Sportiv** s-a înființat un cerc Astra cu 45 de membri, având în conducere pe prof. Romana Fetti – președinte, prof. Angela Șteopan – vicepreședinte, prof. Giurgea Alexandra – secretar, prof. Guiu Octavean – casier și membrii în Comitet – prof. Augustin Pop – directorul Școlii, Violeta Cristurean și Mihai Fiscutean – directori adjuncți... ; Cercul **Posmuș** – Șieu s-a creat la 1 febr. 2015, cu 15 membri, avându-i ca președinte pe învățătorul Ioan Someșan și secretar-casier pe înv. Aurica Someșan. În cele peste 30 de cercuri, activitatea astristă se derulează în raport cu gradul de conștiință al fiecărui membru, în raport cu gradul de coeziune al grupului și în raport cu planul de acțiune anual pe care și-l propun voluntarii astriști în folosul comunității lor... Bunul mers al Cercului atârână de voința liderilor...

Din totalul membrilor ASTREI NĂSĂUDENE de peste 1100, câțiva sunt **membri pe viață**, achitând pe lângă cotizația de membru activ și suma de 150 lei anual: Ioan Seni, Sever Ursa – Maieru, Ioan Lăpușneanu (+), Grigore Marțian (+), Dr. Gh. Tr. Dascăl, Virgil Ureche – Poiana Ilvei (+), Pavel Berengea – Ilva Mare, Dr. Pazăr Ureche (+), Ana Filip – Salva, pr. D-tru Tomi (+); **Membri de Onoare ai Astrei Centrale** sunt: Ioan Seni și Sever Ursa.

Membrii de Onoare ai Despărțământului ASTRA Năsăud, în perioada 1990-1999 au fost: acad. Șt. Pascu – Cluj-Napoca, prof. Univ. Dr. Doc. **Gavril Istrate** – Iași, scriitor **Teodor Tanco** – Cluj-Napoca „prof. Univ. Dr. **Alexandru Husar** – Iași, prof. Univ. Dr. **D-tru Acu** – Sibiu, președintele Asociațiunii ASTRA, prof. **Mircea Prahase** – Bistrița, prof. Univ. Dr. **Ironim Marțian** – Cluj-Napoca, prof. Dr. **Dorel Cosma** – Bistrița, jurnalist **Valentina Butnaru** – președinta Societății „Limba Noastră cea Română” Chișinău, R. Moldova, **Valeria Peter Predescu** – Bistrița, acad. **D-tru Protase** – Cluj-Napoca, prof. Univ. Dr. **Victor Grecu** – vicepreședinte al Astrei Centrale Sibiu, prof. Univ. Dr. Ing. **Octavean Bologa** – Sibiu, președinte al Desp. Central Astra, prof. **Leonida Ștefănescu** – Bistrița, ex. Insp. G-I ISJ BN, prof. **Anton Buta** – Bistrița, ex. Insp. G-I ISJ BN, prof. **C-tin Totir** – Bistrița, ex. Insp. G-I ISJ BN, prof. dr. **Lazăr Ureche** – insp. șc. ISJ BN, ec. drd. **Nicolae Trifoiu** – Cluj-Napoca, prof. univ. dr. **Gheorghe Pop** – Baia Mare, președinte al Desp. Astra Maramureș, prof. **Silvia Pop** – președinte al Desp. Astra Blaj, prof. **Areta Moșu** – prim vicepreședinte al Astrei Centrale, președinte al Desp. Astra Iași, prof. **Petre Istrate** – secretar al Desp. Astra Brașov, prof. **Sever Ursa** – Maieru, col. Dr. **Vasile Tutula** – Cluj-Napoca; Din anul 1999 și până în anul 2015, Despărțământul nu a mai acordat acest titlu nimănui...

Membrii de Onoare ai Despărțământului ASTRA Năsăud care au obținut această calitate la data de 7 febr. 2015 cu ocazia sărbătoririi a 25 de ani ai ASTREI NĂSĂUDENE REDIVIVA: Prof. dr. **Teodor Ardelean** – dir. Bibl. Jud. „P. Dulfu” Baia Mare, dir. și redactor șef al revistei „Familia română”; Prof. univ. dr. ing. **Barbu Bălan** – red. șef „Pro Mem 1940-1945”; Prof. dr. **Valeria Bilt** – insp. șc. de specialitate, președinte al Desp. Astra Tg. Lăpuș; Prof. dr. **Luminița Cornea** – președinte al Desp. Astra Harghita-Covasna; Lector univ. dr. **Denisa Manea** UBB, filiala Năsăud; Lector superior **Maria Barbă** – Univ. B. P. Hașdeu, Cahul; Ec. Dr. **Radu Gavrilă** – președinte al Desp. Astra Dej; Jr. Ștefan Mihuț – vicepreșed. Desp. Astra Dej; Al. **Pugna** – artist de muzică populară consacrat, mesagerul folclorului din jud. BN la nivel național și internațional, vicepreședinte al CJ BN; Pr. **Ioan Pinte**a – dir. al Bibl. Jud. „G. Coșbuc” BN; Dr. **Gavril Țărmure** – dir. al CJC BN; Al. **Gavrilaș** – dir. al Complexului Muzeal Jud. BN; Dr. **Adrian Onofreiu** – cercetător și publicist; **Menuț Maximilian**, dir. „Răsunetul” Bistrița. Suntem încrezători în efortul lor sincer de a ne sprijini în demersul nostru educativ.

FESTIVALUL ILVEAN DE COLINDE, desfășurat sub sigla Astrei și girat de astriștii ilveni, a depășit **19 ediții** găzduite alternativ de localitățile **Ilva Mică** – fam. dir. Ilie și Reghina Mare, primar Aurel Horea; **Poiana Ilvei** – Virgil Ureche, dir. Cătălina Ureche, dir. Ioan Coruțiu, Mărioara Buta, Alexandru Ureche, Alexandru Pop, Gr. Gomboș, C-tin Tăutu, Eugen Bența... ; **Măgura Ilvei** – Octavean Bora – primar, dir. Viorel Bindiu, Sevestian Ureche, dir. Daniela Șușcă, Lucreția Ruști, Maria Chindriș, Valer Avram primar... ; **Ilva Mare** – prof. Pavel și Olimpia Berengea, primar Pavel Pop, prof. Șt. Candale, dir. Șt. Sas, primar Alexandru Anca, prof. Ionuț Berengea, Nicolae Pralea-Fântână, Dănuț Lohănel, Virginia și Constantin Melian, Ironim Ureche; **Lunca Ilvei** – primar Flaviu Lupșan, dir. Ionel Balea, înv. Ironim Someșan, înv. Lidia

Someșan, Adela Văsieș, Lenuța Bruma, Ionuț Giurgean... ; **Leșu Ilvei** – primar Nicolae Lupșan, prof. Elena Lupșan, Mariana Bosbici, Maria Suci, pr. Mircea Suci;

O prezentare mai completă puteți întâlni în studiul prof. Pavel Berengea, *Festivalul de colinde și obiceiuri ilvene – parte a spiritualității satului românesc*, în volumul Ioan Seni, „ASTRA NĂSĂUDEANĂ REDIVIVA 25 de ani Pagini monografice, vol. I (1990-2014)”, editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2014, pag. 184 – 191.

Prima ediție a avut loc în anul 1994, 27 dec. la **Poiana Ilvei**, unde s-a vernisat o expoziție de icoane a pictorului Bogdan Dănilă din Ilva Mare. Erau prezenți Inspectoratul Școlar județean, Cultura, Prefectura, Astra năsăudeană și majoritatea dascălilor de pe valea Ilvei. Urmează o minunată paradă a portului popular și a formațiilor participante, parada presărată de prezentarea unui plugușor inedit, creație a rapsodului popular Urda Timoftei din Măgura Ilvei și recitat de Ion Guzu din Poiana Ilvei, care dintr-o sanie trasă de doi boi a satirizat neajunsurile administrației locale și unele metehne ale locuitorilor localității sau chiar de pe întreaga vale. Au urmat câteva comunicări, apoi asistența a fost încântată de formațiile școlilor și căminelor culturale din Ilva Mare, Ilva Mica, Leșu, Lunca Ilvei, Măgura Ilvei și Poiana Ilvei, unde s-au remarcat în special grupul coral pe patru voci din Ilva Mare, condus de înv. Marin Cătuna, corul bisericii ortodoxe din Măgura Ilvei, condus de preotul George Ruști dar și formațiile de colindători și obiceiuri de iarnă din Leșu (instr. înv. Nicolae Lupsan), Ilva Mică – instr. prof. I. Marica, Lunca Ilvei – instr. Inv. Ieronim Someșan, Ilva Mare – instr. Prof. Ieronim Ureche și Pavel Berengea și Poiana Ilvei – instr. înv. Alexandru Ureche. A urmat un recital de colinde susținut de privighetoarea Năsăudului – d-na Valeria Peter Predescu, festivitatea de premiere a Astei și o agapă prietenească cu invitați, sponsori, organizatori. Tot acum s-a hotărât ca festivalul să aibă loc în fiecare an în data de 27 decembrie, comuna Lesu anunțându-se pentru organizarea următoarei ediții.

A doua ediție a avut loc la **Leșu** (27 dec. 1995), dar a fost amânată până la începutul anului următor deoarece stihiiile naturii (ploi și inundații) au făcut imposibilă deplasarea formațiilor și invitaților la Leșu. În deschidere: o sesiune de comunicări științifice despre oamenii de seamă ai localității Leșu; acordarea numelui Căminului Cultural de „locotenent George Pop”; dezvelirea unei plăci comemorative, iar a doua zi desfășurarea propriu-zisă a festivalului, mai diversificată decât prima ediție. Trebuie remarcate eforturile primarului George Pop, a directorului prof. Vasile Mircea Coșbuc, a bisericii – preot Mircea Suci și a inimosului astrict ilvean, înv. Nicolae Lupsan.

Ediția a treia, desfășurată sub denumirea de „Zilele Astei ilvene”, organizată de Astra ilveană și năsăudeană, cu sprijinul autorităților locale și județene. Manifestările au avut loc în două zile 26-27 dec. 1996. În prima zi la Șc. Gen. din **Poiana Ilvei**, cu o sesiune de comunicări dedicate academicianului lingvist de talie mondială Sever Pop originar din Poiana Ilvei și care si-a desfășurat cea mai mare parte a activității științifice în Franța și Belgia. Au participat la acest simpozion profesori universitari din țară și străinătate (prof. univ. dr. Gavril Istrate și prof. univ. dr. Alexandru Husar – Univ. Al. I. Cuza Iași, Teodor Tanco și Ieronim Marțian de la univ. din Cluj Napoca, prof. univ. de la univ. din Louvain-Belgia și Provence – Franța, alte personalități din țară și mai ales din județul nostrum, precum sora marelui cărturar academician, învățătoarea Măriuca Candale. La încheierea comunicărilor, noaptea pe la ora 21, la lumina stelelor dar și a câtorva proiectoare s-a dezvelit placa memorială „Sever Pop” la Școala unde învățase marele cărturar...

A doua zi la căminul cultural din **Măgura Ilvei**, formațiile din toate localitățile ilvene se întrecuau în a prezenta folclorul ilvean, port, tradiții, obiceiuri... Pe drumul dinspre Lunca Ilvei și Ilva Mare veneau săniile minunate încrustate, pictate și legate în legături din fier forjat, cu formațiile artistice din Ilva Mare și Lunca Ilvei. După festivitatea de premiere a Astei și a oficialităților locale, primar Octavian Bora, directorii Cătălina Ureche și Livia Guzu, Sevestian Ureche și Alexandru Ureche, gazdele ne invită din nou la o agapă prietenească, unde se schimbă impresii, se propun idei noi de colaborare între autorități și Astra din zonă. Muzeul județean editează principalele lucrări din cadrul sesiunii de comunicări științifice, în volumul III din 1997 unde Astra ilveană prin inimosul său vicepreședinte Virgil Ureche, susținut de prof. Ioan Seni, președintele. Desp. Năsăud Astra și d-l Mircea Prahase, directorul Muzeului județean să aducă în actualitate pe unul din marii cărturari ai Năsăudului și al României, membru al mai multor academii din lume (Franța, Italia, Spania, Belgia etc.) dar, fără a fi membru al Academiei Române!

Ediția a patra are loc la **Lunca Ilvei** unde primarul Flaviu Lupșan și directorul coordonator Ionel Balea, vin cu o noutate: invită o formație din afara arealului ilvelor, grupul folcloric de copii „Maramureșul” din Vișeu de Sus, grup care după salutul primarului și al directorului școlii și lansarea a câtorva volume de carte încântă asistența cu portul și obiceiurile inedite de dincolo de munții Rodnei. După derularea programului formațiilor de pe toată Valea Ilvei, după premiere și servirea mesei, mulți dintre cei prezenți ar fi dorit să facă și câteva coborâri pe pârtia de schi de vis-à-vis...

Poiana Ilvei – 2000...

La 27 decembrie 1998 la **Ilva Mare** are loc **ediția a V-a**. Pe lângă vizitarea „Muzeului din Pod”, au fost vernisate expoziții de pictură și icoane, creații ale artiștilor de pe Valea Ilvelor, prezentări și lansări de carte cu tematică din zonă sau creatori populari și operele lor. Pe lângă formațiile de pe Valea Ilvei au fost prezente și formații artistice din Năsăud, Maramureș, Bistrița, nelipsind celebrii rapsozi populari Mihăilă Varvari și Reghina Tapalagă. Au apreciat laudativ această ediție Petru Istrate de la Astra Brașov, Ioan și Silvia Pop – Astra Blaj, Areta Moșu – Astra Iași, aștriști din Cluj, Bistrița, Năsăud, Maieru și alte zone, încântați de frumusețea portului, colindelor și obiceiurilor ilvene, dar și de strădaniile organizatorilor: primarul Pavel Pop, colectivul de dascăli ilveni, directorul școlii prof. Ștefan Sas, preoții Silvestru Dănilă și Ionel Berengea, Astra ilveană... Au fost alături autoritățile județene, Astra năsăudeană, ilveni plecați, dar reîntorși pentru festival...

Primul circuit al festivalului de colinde și obiceiuri ilvene s-a încheiat cu **ediția a VI-a** desfășurată în 27 decembrie 1999 la **Ilva Mică**, unde sala Căminului cultural din localitate a fost neîncăpătoare pentru frumusețea ediției. Primăria (primar Ieronim Bora), Școala (dir. Marcel Bujor), biserica, (preot Emil Dănilă) au oferit participanților și invitaților o frumoasă lecție de ospitalitate românească, specifică tuturor locuitorilor de pe meleagurile ilvene. Ca de obicei, n-au lipsit diplomele Astei năsăudene și premiile oficialităților locale.

Ediția a VII-a – programată la **Poiana Ilvei** pentru 27 decembrie 2000, a fost amânată din lipsa fondurilor! inducându-se în mentalul localnicilor ideea că alinierea la statele Uniunii Europene înseamnă renunțarea la tradițiile și obiceiurile strămoșești!!! Între timp, cete de negustori ambulanți au invadat satele românești pentru a cumpăra la prețuri de nimic valori inestimabile... Mii de costume populare tradiționale, lăzi de zestre pictate sau încrustate în care moșii noștri și-au păstrat odoarele zeci de generații, colțare, icoane pe sticlă, cărți vechi pe marginea cărora și-au notat bucuriile sau necazurile vieții, mărgelile și taleri ce odinioară înfrumusețau gâtul femeii române au luat drumul occidentului. Le găsim astăzi ca exponate ce împodobesc vile sau muzee din Ungaria, Austria, Germania sau alte țări unde aduc profituri considerabile celor care le-au cumpărat aproape pe nimic. Timp de trei ani Astra ilveană, prin puținii ambasadori ai acesteia (Virgil Ureche, Mioara Ruști, Ieronim Someșan, Nicolae Lupșan, Ilie Mare, Pavel Berengea și alții...) se luptă din răzputeri cu indiferența autorităților locale și județene pentru a relua tradițiile strămoșești. După multe strădanii s-a reușit un nou ciclu al festivalului, dar numai cu participarea elevilor...

La insistențele Astei ilvene, se reia festivalul prin **ediția a VIII-a**, la **Ilva Mare**. Întreruperea aceasta a dat un nou impuls și autorităților de pe Valea Ilvei care se întrec acum în a oferi condiții cât mai bune de desfășurare, prin modernizarea sălilor de spectacole, prin folosirea mijloacelor tehnice audio și video, prin atragerea întregii comunități locale... Trebuie remarcate eforturile autorităților locale în organizarea și desfășurarea ultimelor trei ediții: **Ilva Mare – 2003**, primar Pavel Pop, director prof. Ștefan Candale, Costică Berengea – președintele comitetului de părinți pe Școală, dascăli, preoți, sponsori și întreaga comunitate ilveană atât în organizarea cât mai ales pentru preluarea manifestărilor.

Ediția a IX-a s-a desfășurat în anul 2004 la **Ilva Mica** în aceeași euforie a redescoperirii tradițiilor și obiceiurilor de iarnă ilvene: primar Aurel Horea, director Ilie Mare, cadre didactice, preoți, sponsori...

Ediția a X-a a avut loc la **Leșu** în 27 decembrie 2005, unde un primar aștrist, cu suflet de mare român a oferit celor prezenți o lecție de implicare a cetățeanului în rezolvarea problemelor comunității și mai ales în păstrarea și conservarea tradițiilor satului românesc de munte. Alături de d-l primar Nicolae Lupșan au fost dascălii celor două școli generale din Leșu, biserica și comunitatea locală.

Ediția a XI a avut loc la **Măgura Ilvei**, în data de 27 decembrie 2006. Alături de formațiile artistice de pe Valea Ilvei a participat și formația de la Tudora, jud. Botoșani care a stârnit admirația spectatorilor ilveni. A fost prezentă și echipa de impresariat din partea Ministerului Afacerilor Externe a României condusă de artistul Damian Drăghici ce căuta o formație care să reprezinte tradițiile și obiceiurile românilor în fața reprezentanților Uniunii Europene în momentul aderării României la UE. A ales ca Valea Ilvelor să reprezinte folclorul și tradițiile românești la această grandioasă manifestare... La **Măgura Ilvei** au fost prezenți în pregătirea ediției toate instituțiile localității – Primăria, Școala, Biserica, Căminul cultural, întregul sat... Au fost acordate premii și diplome din partea Astrei, a autorităților locale, a Centrului Jud. pentru Cultură, a Insp. Școlar

Ediția a **XII-a** s-a desfășurat în noul Cămin Cultural din comuna **Poiana Ilvei** (27 dec. 2007). S-au remarcat colindătorii din Ilva Mica, trișcașii din Leșu, Irozii din Poiana și Măgura Ilvei, colindătorii și caprele din Lunca Ilvei și nu în ultimul rând colindătoarele și belciugarii din Ilva Mare, cei care au reprezentat România la aderarea în U. E. Felicitări pentru Primăria Poiana Ilvei – primar Ioan Dragotă și pentru Sc. Generală – director prof. Ioan Coruțiu.

Ediția a XIII-a trebuia să aibă loc în anul 2008 la **Lunca Ilvei**, dar din motive necunoscute nouă, cu câteva zile înainte de sărbătorile de iarnă am fost anunțați ca manifestările nu mai au loc. Au fost organizate totuși în anul următor – 2009 – sub sigla – **ediția a XIV-a** a Festivalului de colinde și obiceiuri de iarnă ilvene. Atât primarul Flaviu Lupșan, colectivul Primăriei, cât și colectivul de dascăli ilveni – director prof. Ionel Balea au făcut din aceasta manifestare o sărbătoare a portului, colindelor și tradițiilor românești mult apreciate de localnici sau oaspeții din țară sau de peste hotare (o delegație din R. Moldova, d-na Areta Moșu – vicepreședinta Astrei centrale, Liviu Papuc – redactor șef al Revistei Romane de la Iași etc.).

Ediția a XV-a s-a desfășurat la **Ilva Mare** în aceeași data de 27 decembrie a anului 2010 o ediție premergătoare aniversării a 150 de ani de la înființarea ASTREI în anul 1861, redată într-un sintetic articol publicat în cotidianului „Răsunetul „din date de 30 decembrie 2010.....

Ediția a XVI-a (27 dec. 2011) a fost găzduită de Ilva Mică – primar Aurel Horea, dir. Ilie Mare – președinte Cerc Astra, Reghina Mare – secretar. S-au prezentat toate localitățile ilvene, urmând ca ediția anului 2012 să fie găzduită de aștrii din Leșu. Colindătorii din Ilva Mare, pregătiți de prof. Ioan Berengea s-au prezentat cu grupul „Cununița” și „Belciugarii”, cei din comuna Leșu, instruiți de profesoarele Elena Lupșan și Mariana Bosbici (director educativ) au impresionat prin frumusețea costumelor, armonia grupului, repertoriul autentic și gingășia micilor interpreți Fodorca Alin Eduardo și Ionela Dragotă (înv. Radu Todiciă); Colindătorii din Măgura Ilvei – grupul „Cetinița” – conduși de directorul Școlii – prof. Daniela Șușcă, prof. Lucreția Ruști – instructorul grupului și directorul educativ al Școlii – înv. Maria Chindriș, au prezentat colinde specifice locului și dramatizarea piesei religioase „Irozii”, impresionând prin calitatea interpretării și forța numerică a grupului; Reprezentanții comunei Poiana Ilvei: director Ioan Coruțiu, educ. Mărioara Buta și înv. Alexandru Pop au însoțit grupul „Poienița”, grup ce reprezintă cu fidelitate și rafinament repertoriul local și portul popular autentic. Colindătorii au impresionat plăcut și prin reprezentarea dramatizării biblice „Irozii”. La consolidarea grupului și-au adus aportul și învățătorii Ana, Alexandru și Liliana Ureche.

Ilva Mică, 2011, ed. a XVI-a. În fața coloanei: dir. Ilie Mare, primar Aurel Horia, președinte Desp. Astra Năsăud Ioan Seni

Cel mai numeros grup de colindători a fost reprezentat de gazdele din **Ilva Mică**, grup pregătit de familia profesorilor **Reghina** și **Ilie Mare** – directorul școlii. Grupul s-a afirmat în câțiva ani sub numele de „Florile ilvene”, mobilizând copii de grădiniță, elevi de gimnaziu, liceeni, studenți și până la bătrâni de aproape 70 de ani (Lucreția Nechiti, Nastasia Otviș, Ana Marcu), reușind prin obiceiul „Șezătoarea” să prezinte o varietate elegantă de tradiții, obiceiuri, colinde și jocuri pline de haz prin care erau satirizate viciile satului. La buna reușită a programului și-au adus contribuția și Lucreția Sîngeorzan, Sevastița Chitu, Lucreția Mateiu,

Nazarica Andronesi, Maria Benko, Maria și Octavean Prangate, Elena Dănilă, Dorina Martița, preoții Emil Dănilă și Iuliu Brici, prezentatoarea Maria Neștiut, viceprimarul Ilie Mușină și consilierii locali.

27 dec. 2012 – Ediția a XVII-a a Festivalului s-a desfășurat la **Leșu**: primar **Ioan Pop**, care a oferit daruri pentru toate grupurile de colindători, inclusiv o masă caldă; **Nicolae Lupșan** – președinte Cerc Astra Leșu, organizator și moderator al Festivalului; Dorel Rauș – dir. Școlii, Maxim Pralea dir. Cămin Cultural, pr. **Ioan Mihăilă**, prof. **Elena Lupșan**, **Mariana Bosbiciu**, **Radu Todică** – instructori, ș. a. Prezentatoare – d-ra Bianca Pop; Gazdele s-au prezentat cu grupuri de colindători, Plugușorul, interpreți valoroși de colinde, precum Ionela Dragotă, Fodorca Alin ș. m. a; **Lunca Ilvei**: primar – Flaviu Lupșan, director – Ionel Balea, cons. educativ – prof. Adela Văsâieș și D-na Lidia Someșan s-au prezentat cu grupul de colindători și solistele Camelia Maftei, Amalia Gabor, Roxana David, Maria, și Melinda Brumă, pe acompaniament de taraf; **Măgura Ilvei**: primar – Valer Avram, director – prof. Daniela Șuşcă s-au prezentat cu grupul „Cetinița”: colaj de colinde autohtone și teatrul religios „Irodul”, copiii fiind pregătiți de Doamnele Lucreția Ruști și Maria Chindriș; Leșanca Sabina Leonte Alb, însoțită de fiica sa Alexia, venite din **Oradea** au prezentat colinzi vechi culese de la bătrânii din Leșu; Din jud. Mureș a fost prezent grupul de colindători „Nirăștenii”, aparținând Ansamblului folcloric „Hora” din orașul **Ungheni**, cu colinde străvechi românești, instructor Ovidiu Furnea: „*Noi nu colindăm de foame/ Numa pe ginars de poame// Noi nu colindăm a cere/ Numai pe ginars de pere//*”. Au fost deosebiți!; **Ilva Mare**: primar – Alexandru Anca, director – prof. Ștefan Sas au participat cu obiceiul „Șezătoarea”, cu jocurile *Sita*, *Fântâna*, *Lanțul*, *Cociorba* și *Jocul caprelor*; după melodii cântate la taragot și versuri strigate de șugubățul Miluț Bărbos. Copiii pregătiți de profesorii Pavel și Ionel Berengea sunt laureații mai multor festivaluri, iar la cel din 2012 au câștigat premiul I; **Poiana Ilvei**: primar – Eugen Cristian Bența, dir. – Alexandru Ureche au prezentat cu grupul de copii obiceiul „Irozii” – instructor Alexandru Pop, și un colaj de colinde, cu interpretul **Ionuț Zăgrean**, instructor – D-na Mărioara Buta, veteran al acestui festival... Au adus elogii atât gazdelor cât și tuturor grupurilor de colindători, d-l deputat Stelian Dolha, primarul Eugen Cristian Bența care anunța publicul că ediția viitoare (a XVIII-a) va fi organizată de Poiana Ilvei; profesorul Ioan Seni – președintele Astrei Năsăudene, mulțumea tuturor pentru efortul făcut, atât în organizare, cât și în deplasarea formațiilor; îi felicita pe micii colindători pentru repertoriul și portul bătrânesc pe care-l promovează; îi felicita pe instructorii acestor copii; își exprimă încrederea că ilvenii sunt prea ambițioși ca să renunțe vreodată la acest Festival și dacă primele 17 ediții au fost mai grele, următoarele vor fi mai ușoare și mai frumoase, tocmai pentru că au experiență și valorifică patrimoniul moștenit de la părinții și bunicii lor. Președintele Desp. Astra Năsăud a oferit *diplome de merit* tuturor primarilor, directorilor de școli, instructorilor, consilierilor educativi care susțin acest Festival. A fost însoțit de președinta Astrei oraș **Năsăud** – Floarea Pleș, de aștristii Ioan Mititean, Leon Catarig, Lucreția Mititean, Mihai Cucos, Macedon Suciu, Grigore Lungu și familia pictorului Nechita și Maria Bumbu din **Nepos**. Felicitări D-lui primar **Ioan Pop** și familiei sale, D-lui **Nicolae Lupșan**, familiei sale și tuturor leșenilor care s-au implicat în mod altruist și voluntar în această reușită. CJC și ISJ și-au făcut simțită prezența prin plachetele, diplomele și afișele oferite protagoniștilor.

27 decembrie 2013, la Poiana Ilvei se desfășura ediția a XVIII-a a Festivalului la care au participat formații de colindători, irozi, belciugari și căprițe (turci) din toate cele șase localități ilvene. Gazdele – primar Eugen Bența, dir. Sandu Ureche, pr. Leon Pop s-au bucurat de oaspeți deosebiți: senatorul Dorin Dobra, vicepreședintele Alexandru Pugna (CJ BN), insp. g-l adj. Mihai Mureșan (ISJ BN), referentul Ioan Simionca (CJC BN), artiștii Cornelia Ardelean și Ionuț Bledea (MM), Leonida Ștefănescu – fost insp. g-l, fondatorul festivalului și prof. univ. dr. ing. Barbu Bălan, un vrednic fiu al satului, care i-a înveselit pe ilveni cu fragmente din creația sa... Asociațiunea ASTRA care „niciodată n-a lipsit...” a fost și de data aceasta bine reprezentată prin: președintele – Ioan Seni, doi vicepreședinți – Ioan Mititean și Al Dorel Coc – directorul Colegiului Național „G. Coșbuc”, președintele Astrei oraș Năsăud – Floarea Pleș, președintele Secțiunii Literare Astra – Mircea Daroși, vicepreședinte oraș – Lucreția Mititean. Au fost prezenți și liderii ASTREI din fiecare localitate ilveană: Ionel Balea (Lunca), Pavel Berengea (Ilva Mare), Daniela Șuşcă (Măgura), Nicolae Lupșan (Leșu), Ilie și Reghina Mare (Ilva Mică), pr. Leon Pop, Sandu Ureche, Mărioara Buta, Alexandru Pop... (Poiana Ilvei). ASTRA a oferit peste 50 de diplome de merit, printre care celor șase primari: Flaviu Lupșan, Alexandru Anca, Valer Avram, Eugen Bența, Aurel Horea și Ioan Pop, directorilor de școli: Ionel Balea, Ștefan Sas, Daniela Șuşcă, Alexandru Ureche, Octavean Prangate, Dorel Rauș, tuturor formațiilor artistice, grupurilor de colindători și soliștilor, dar mai ales instructorilor Lidia Someșan, Mihaela Todică și Marius Găină (Lunca), Pavel Berengea și Mihaela Todică (Ilva Mare), Lucreția Ruști și Maria Chindriș (Măgura), Ioana Dragotă, Ana Ureche, Mărioara Buta și Alexandru Pop (Poiana), Reghina Andronesi și Chitu Sevastița (Ilva Mică), Mărioara Pop, Măriuca Avram și Radu Todica (Leșu). Diplomă de merit a primit și delegația din Budacu de Sus (grupul de colindători și instructorii Elena Rus și Viorica Bălan), invitați ai poienarilor. Cei mai mici

colindători, câte doi din fiecare grup au primit cadouri în dulciuri de la Biserica din Poiana prin preotul Leon Pop, iar primarul Eugen Bența și CL Poiana au oferit fiecărui colindător câte un cadou de Crăciun, inclusiv o masă caldă, înainte de a se retrage spre casă. De altfel, oficialii gazdelor au oferit trofeul simbolic celei de a XVIII-a ediții, fiecărei localități ilvene, semn al prezenței și respectului reciproc dintre ele. Volumul „Astra Rediviva” a fost oferit de președintele *Ioan Seni*, *fiecărei Biblioteci comunale*. Doi dintre cărturarii Poienii – Anchidim Guzu și Grigore Guzu au oferit publicului neîncăpător în sala nouă a Căminului Cultural, variante proprii de *Plugușor în versuri sau poezie*, fie moralizatoare la adresa viciilor contemporane, fie poezie patriotică. Două posturi: Radio ForYou și FM Năsăud au transmis întregul program..., iar cunoscutul Marian Gruștor – moderatorul ediției a delectat publicul ilvean cu prezentările sale de bun gust.

Poiana Ilvei – 2013: Ioan Seni, pr. Leon Pop..., Nicolae Lupșan...

Ediția a XIX-a a fost găzduită de **Măgura Ilvei**, primar Valer Avram, director al Școlii – prof. Daniela Șușcă. (Vezi și Raimond Petruț, *La a XVIII-a ediție a Festiv. Colindelor și obiceiurilor de iarnă, Al Pugna a urcat din nou pe scenă* – în „Mesagerul de BN”, nr. 5153, 30 dec. 2013). Au fost prezente toate comunele ilvene cu formații specific, port specific, cu instructori vechi dar și noi. Ediția a fost filmată de o delegație a Universității de Stat din Cahul, R Moldova, pentru cabinetul de *cultură europeană*. N-au lipsit diplomele Astei și premiile Primăriei Măgura Ilvei. Ediția a XX-a va fi la **Ilva Mare în 27 decembrie 2015...**

TABĂRA INTERNAȚIONALĂ „ACASĂ LA NOI” – 18 ediții, cu elevi și studenți din R. Moldova – 18 ediții, cu copii găzduiți la **Năsăud** (fam. pr. Leon Pop, fam. Romulus Berceni, I. R. Nistor, Fl. Pleș, Tuca Urâte, fam. Floarea Anton, fam. Florica Tâmaș...); la **Telciu** (prof. Domnica Homei, primar ing. Sever Mureșan, dir. Mihaela Vlașin, ing. Luca Pupeză), la **Coșbuc** (fam. dir. Ioan și Ana Ștefan, primar Nicolae Anghel, C-tin Catalano), **Romuli** (fam. prof. Gabi Herța, primar ing. Ioan Monița), la **Salva** (fam. prof. Ana Filip și Romana Fetti, viceprimar Ioan Anghelini, Lumînța Cuceu), la **Rebrișoara** (fam. Nicolae și Daniel Ani, primar Nicolae Bodiu), la **Rebra** (fam. prof. Aurica și Ștefan Bachis), la **Nepos** (fam. dir. Mircea Daroși, pr. Ioan Rus, prof. Nazarica Andronesi...), la **Feldru** (prof. Simion Palage și pr. Iliș și Toader), la **Ilva Mică** (fam. dir. Ilie și Reghina Mare, primar Aurel Horea, pr. Emil Dănilă), la **Poiana Ilvei** (fam. dir. Catalina și Virgil Ureche, dir. Ioan Coruțiu, prof. Mărioara Buta, Sandu Ureche, Sandu Pop...), la **Ilva Mare** (fam. prof. Pavel și Olimpia Berengea, fam. Șt. Candale, fam. Șt. Sas, fam. Ironim Ureche, fam. Ioan Berengea, primarul Al. Anca...), la **Leșu** (fam. primarului Nicolae și Elena Lupșan, pr. Mircea Suciu...), la **Sângeorzbăi** (dir. Traian Ciociu, prof. Ioan Costea, dir. Ilie Bosancu, dir. Zânuca Szabo, dir. adj. Raveca Gaveniuc, fam. Damaschin Berende...), la **Maieru** (fam. Ursa Sever și Liviu, fam. Titus Cărbune, fam. Icu și Ancuța Crăciun, fam. Elena Berende, Cristina Hădărău, Daniela Lobonț, Măriuța Pop...), la **Rodna** (fam. prof. Iacob și Augustina Gușă, fam. Vali Ganea, dir. Lucian Creoșteanu și soția Eleonora...), la **Dumitra** (dir. Silvia Floroae, prof. Lidia Bozga, primarul G. Bălăjan, Avram Claudia-Domnica, Ordace Corina, Bălăjan George, Moldovan Mărioara, Tătăran Mariana...), la **Bistrița** (CJ – președinte Radu Moldovan, Remus Lungu – relații externe CJ, președ. D. Astra Năsăud – Ioan Seni, dir. Doina Tat – Școala „Sf. Maria”, prof. Tudorica Pampa, Dănuț Archiudean, dir. adj. Vasile Duda, Florin Săsărman, Ioan Neagoș (România pentru o Dezvoltare Durabilă), Luiza Iliescu (reprezentant UNESCO)... În ultimele trei ediții copiii au fost cazați la Complexul Ortodox „Sf. Pahomie” **Gledin** – preot Ioan Titieni. Numeroasele donații de carte și alte suveniruri deveneau mai mult decât binefăcătoare și erau asigurate de Cercurile Astra unde erau cazați anual copiii, de ISJ – insp. gl C-tin Totir, Anton Buta, Vasile Negrușeri, Mihai Cazacu, Horațiu Catalano, Stela Todea, Mihai Mureșan, Vasile Marc, Mircea Romocea, Olivia Duicu, de CJC (dir. N. Gălățan, Vasile-Florin Șomlea), de unii primari: Vasile Moldovan și Ovidiu Crețu (Bistrița), D-tru Mureșan și Mircea Romocea (Năsăud), Sever Mureșan (Telciu), Nicolae Moldovan (Beclean), Vasile Borș (Maieru), Ioan Szabo (Șanț), Alexandru Nășcan (Rodna), Aurel Horea (Ilva Mică), Al. Anca (Ilva Mare), Flaviu Lupșan (Lunca Ilvei), Anchidim Pavelea (Runcu

Salvei), Nicolae Bodiu și Clapău Viorel (Rebrișoara); de Muzeul Județean – Mircea Prahase, Alexandru Gavrițaș, de Muzeul Grăniceresc – dr. Lucian Vaida, Dan Prahase, de patronul Emil Iugan și alți donatori benevoli: Irina Orza (Bistrița), Floarea Pleș, Vica Istrate, pr. Leon Pop, Tuca Urâte, Zita Bodea (Năsăud) etc; *Programul* Taberei era proiectat de președintele Astrei năsădene – prof. Ioan Seni și valorifica cu oportunitate realitățile comunității locale care găzduia copiii oaspeți, și ai județului nostru, oaspeții având parte de un tratament special: întâlniri cu autoritățile locale, cu personalitățile județului – președinți, vicepreședinți, prefecți sau subprefecți, profesori, preoți, manageri, au făcut excursii, drumeții, turul județului, valorificând turismul istoric și comunicând în limba română... Dimensiunile acestei activități se poate desluși urmărind edițiile parcurse și în deosebi gradul de implicare a gazdelor...

Începuturile acestui gen de activitate le găsim în preocupările Astrei la nivel central, prin implicarea prof. **Areta Moșu** – președinte al Despărțământului Astra Iași și primvicepreședinte al Astrei Centrale, cu atribuții directe în relațiile cu românii din afara granițelor țării, în special cu cei de peste Prut și din sudul Dunării.

Ediția I: 16-26 aug. 1996, la Iași și Arad sunt cazați circa 130 de copii din Chișinău, Cernăuți, Herța, Ismail, Novi Sad, Vidinul bulgar, Ungaria, Albania, Macedonia. Organizatori: Desp. Astra Iași, „Porțile Zarandului” Sebiș, „Vasile Goldiș” Arad, Orăștie, Lipova.

Ediția a II-a: 3-16 aug. 1997, la Iași, Tecuci, Bacău, Intorsura Buzăului, Sita Buzăului, Toplița, Corbu, Tulgheș, Năsăud, Maieru, Măgura Ilvei, Ilva Mare, Șomcuta Mare, Ciolt, Blaj, Abrud, Câmpeni, Alba Iulia, Chisindia, Hălmagiu..., unde sunt primiți circa 195 de copii din Cahul, Onițcani, Lozova, Criuleni, Chișinău, Orhei, Donici, Piatra, Grigoriopol, Dubăsari, Mălăiești–R Moldova; Reni, Satu-Nou, Borisăuca, Babele–Ucraina; Novisad –Serbia.

Ediția a III-a: 9-19 aug. 1998, la Iași, Sălătruc, circa 200 de copii din R. Moldova – Chișinău, Criuleni, Onițcani, Cruglic, Miclești, Hârtopul Mic, Hârtopul Mare, Izbiște, Slobozia Dușca, Zolonceni, Strășeni, Lozova; Ucraina – Cernăuți, Herța; Serbia – Coștei, Vârșet, Uzdin, Ecica, Zrenjanin; Ruse – Bulgaria; au fost primiți de Desp. Astra „M Kogălniceanu” Iași și „V. Alecsandri” Bacău și Năsăud, cu implicarea familiilor I. Radu Nistor și Pr. Leon Pop.

Ediția a IV-a: 9-19 aug. 1999, la Iași și Sălătruc, circa 150 de copii din R. Moldova, Ucraina (Cernăuți, Odesa), Serbia, Macedonia, Bulgaria au fost primiți de: Desp. Astra „Mihail Kogălniceanu” Iași, „Vasile Alecsandri” Bacău.

Ediția a V-a: 9-19 aug. 2000, la Iași, Sălătruc (jud. Bacău), circa 150 de copii din R. Moldova (Anenii Noi, Speia, Orhei, Chișinău) și Ucraina (Cireș, Ostrița) au fost primiți de Desp. Astra „Mihail Kogălniceanu” Iași, și „Vasile Alecsandri” Bacău.

Ediția a VI-a: 17-25 iulie 2002, circa 350 de copii din R. Moldova, Ucraina (Cernăuți, Herța, Odesa, Balta) au fost primiți de desp. „M Kogălniceanu Iași, Brașov, Dej, Orăștie, Aiud, Șomcuta Mare, Tg Lăpuș, Baia Mare, Harghita-Covasna, Năsăud, Beclean, Sibiu, Blaj, Câmpeni, Rășinari, Fundația „Alba Iulia 1918, pentru Unitatea și Integritatea României” Alba Iulia.

Ediția a VII-a: 17-25 iulie 2003, un grup de circa 400 de copii din R. Moldova (Criuleni, Chișinău, Hârtopul Mic, Hârtopul Mare, Căușeni, Tiraspol, Tighina, Slobozia, Caragaș, Cahul, Pogănești, Cioara) și Ucraina (Ciudei, Crasna, Igești, Ropcea, Borisăuca, Tatarbunar, Cartal, Budineț, Glubocoe, Balta) au fost primiți la Iași, Năsăud, Rebrișoara, Nepos, Feldru, Ilva Mică, Leșu, Dej, Șomcuta Mare, Baia Mare, Blaj, Covasna-Harghita, Orăștie, Săcele, Aiud, Beclean, Câmpeni, Sibiu, Rășinari, Tg Lăpuș, Cluj, Bacău, Alba Iulia. În județul nostru, copiii oaspeți au fost cazați în familii prin bunăvoința liderilor Astrei – profesori, preoți din comunele precizate

Ediția a VIII-a: 25-31 iulie 2004, un grup de circa 200 copii din R. Moldova (Edineț, Criuleni, Soroca, Chișinău, Strășeni, Căușeni, Tănătari, Tighina, Tătăraști, Pănășești, Negrești, Zubrești, Recea, Cahul) și Ucraina (Cernăuți) au fost primiți la Iași, Năsăud (Năsăud – pr. Leon Pop, Ioan Mititean; Salva – Ana Filip, viceprimar Ioan Anghelini; Coșbuc – Ioan Ștefan, N. Anghel – primar; Telciu – Domnica Homei, Sever Mureșan – primar), „Porțile Zarandului” Sebiș, Arad, Harghita-Covasna, Alba Iulia. La această ediție s-au implicat și autoritățile locale.

Ediția a IX-a: 23-31 iulie 2005 circa 220 de copii din R. Moldova (Cahul, Ștefan Vodă, Căușeni, Tănătari, Ermoclia, Tighina, Criuleni, Onițcani, Lăicanu, Strășeni, Edineț, Parcova, Zaim, Sălcuta, Cârnațeni, Ursoaia, Volintiri, Lozova, Chișinău), Ucraina (Tatarbunar, Borisăuca, Odesa), Serbia (Uzdin, Deliblata) au fost primiți în familii la Iași, Alba Iulia, Blaj, Ibănești, Bilbor, Seini, Șomcuta Mare, Măgura Ilvei (dir. I. Bindiu), Poiana Ilvei (dir. Catalina Ureche), Ilva Mică (dir. Ilie Mare), Ilva Mare (Pavel Berengea), Nepos (dir. Mircea Daroși), Rebra (dir. Șt. Bachis), Năsăud (în familii – I. R. Nistor, pr. Leon Pop, ing. Tămaș Vasile, Ioan Pop, Ioan Mititean), parcurgând un Program educative alcătuit de conducerea despărțământelor Astra.

Ediția a X-a: 17-24 iulie 2006, circa 200 copii din R Moldova (Tighina, Tiraspol, Tănătari, Ursoaia, Cărnățeni, Zaim, Sălcuța, Olănești, Ermoclia, Căușeni, Tocuz, Hagimus, Ștefan Vodă, Edineț, Criuleni, Onițcani, Căușeni, Cahul, Chișinău) și Ucraina (Carapciu, Bahrinești, Hliboca, Odesa) au fost primiți de Desp. Astra Iași, Harghita-Covasna, Jupânești și Făget (Timiș), Alba Iulia.

Ediția a XI-a: 17-31 iulie 2007, circa 230 de copii din R Moldova (Criuleni, Hârtopul Mare, Izbiște, Căușeni, Tănătari, Ursoaia, Cărnățeni, Hagimus, Baccialia, Chircăiești, Ștefan Vodă, Ermoclia, Grigoriopol, Doroțcaia, Strășeni, Lozova, Țigănești, Zubrești, Chirianca, Gălești, Dolna, Sireți) și Ucraina (Herța) au fost primiți în localitățile Iași, Tg Ocna, Măgura (Bacău), Alba Iulia, Mihalț (Alba), Dej, Năsăud, Ilva Mare (în familii – Olimpia și Pavel Berengea...), Blaj, Sibiu (Păltiniș – 90 de copii din R Moldova, Transnistria, Ungaria și Serbia).

Ediția a XII-a: 17-24 iul 2008, circa 280 de copii din R Moldova, Ucraina și Bulgaria au fost primiți și cazați în arealul Astei Iași, Piatra Neamț, Hangu, Buhalnița, Năsăud, Dumitra (în familii, prin grija dir. Silvia Floroae, dir. educ. Livia Bozga, Corina Ordace, Mărioara Moldovan, Claudia Avram și primarul Gh. Bălăjan. Copiii oaspeți proveneau din r. Ștefan Vodă și erau conduși de dir. Ana Mihailevschi, Galina Onofrei, Tudorică Roman, Pânzar Veniamin, ing. Al. Mihailevschi), Miercurea Ciuc, Subcetate, Sibiu, Alba Iulia, Blaj, Sângeorgiu de Pădure, Săcele-Brașov. Între organizatori îi găsim pe prof. Ioan Seni, Romulus Berceni, Olga Lucuța...

Ediția a XIII-a: 29 iunie– 5 iulie, 17-24 iulie 2009 și 11-18 aug, circa 350 de copii din R Moldova, Ucraina și Bulgaria au fost primiți și cazați la Iași, Agafton, Botoșani, Sita Buzăului, Sibiu, Năsăud (familia Valeria și Romulus Berceni, familia Ioan și Lucreția Mititean), Ilva Mare (De cei 20 de copii din Cahul s-au ocupat profesorii Olimpia și Pavel Berengea, dir. Șt. Sas și primarul C-tin Anca), Maieru (Cei 22 de copii din Herța – Ucraina au fost în grija aștrilor măiereni Anuța Crăciun, Elena Berende, Cristina Hădărău, Daniela Lorințiu, Ioan Bindea, Sever, Ioana și Liviu Ursa), Anieș (Titus Cărbune), la Sf. Gheorghe, Alba Iulia, Blaj, Câmpeni, Zlatna, Biia, Mureș (Vânători), Tg Lăpuș, Baia Mare, Covasna-Harghita (Barcani), Botoșani, Constanța, Pitești..., cu sprijin din partea Mitropoliei Moldovei și a Bucovinei.

Ediția a XIV-a: 14-19 iulie 2010, la Iași și Sf. Gheorghe; **17-24 iulie 2010**, la Iași, Piatra Neamț, Râmneț, Crăciunelu de Jos, Blaj, Alba Iulia, Suceava, Vatra Dornei, Jupânești, Făget (Timiș), Tulgheș (Harghita), Săcele, Zărnești, Râșnov (Brașov); **23-30 iulie 2010**, la Iași, Agafton (Botoșani); **25 iulie – 1 aug. 2010**, la București; **7-14 aug 2010**, la Bisoca (Buzău); **8-15 aug. 2010**, la București – 400 de copii, din R Moldova (Ialoveni, Criuleni, Măgdăcești, Bocșana, Izbiște, Onițcani, Selemet, Anenii Noi, Strășeni, Ștefan Vodă, Feștelita, Cahul, Ermoclia), Ucraina (Cernăuți, Herța, Ismail), Serbia (Zăicear) au fost primiți și cazați în condiții optime.

Ediția a XV-a: 6-14 iulie 2011, la Iași, Piatra Neamț, Alba Iulia, Ploiești, Botoșani, Suceava, **30 iun. – 7 iul. 2011** la Năsăud (Ioan Seni), Ilva Mică (dir. Ilie Mare a preluat o parte din copiii din Anenii Noi, cazându-i în familiile: Mare Ilie, Horea Aurel, Octavea Prangate, Ilie Mușină, Elena Sîrb, Nechiti Gheorghe, Vasile Nechiti, Grigore Neștiut, Vasile Ileni, Maria Man, Simion Marcu, Dănuț Pralea,), Rodna (Iacob Gușă a preluat cealaltă parte a grupului de copii din Anenii Noi, cazându-i la copii de aceeași vârstă: Mărcuț Flaviu (clasa a V-a), Bârdea Bogdan (V), Dragotă Cristina (VI), Cozonac Florina (VI), Filipoiu Ionela (VI), Mănăstire Florina (VI), Grapinii Oana (VII), Morariu Alexandru (VII),), Romuli (Gabi Herța a găzduit familia scriitoarei Vanghea Steryu din Skopje, Macedonia, cazându-i în familia proprie și la primarul Ioan Monița). Programul asigurat de liderii aștrii locali a cuprins întâlniri cu oficialitățile locale sau județene, vizite la stâni, păstrăvării, fabric de lapte, mori, mănăstiri, muzee, case memorial, monumente istorice... La Maieru au participat la un simpozion internațional organizat de dir. Cristina Hădărău, în colaborare cu Consorțiul pentru Educație și Dezvoltare Durabilă (Ioan Neagoș, Luiza Iliescu) în care și-au expus părerile Ioan Seni, Luiza Iliescu, Ioan Neagoș (Bistrița), Gabriela Heța (Romuli), Ilie Mare (Ilva Mică), dr. Al Bar (Bistrița), Ștefan Sas (Ilva Mare), Iacob Gușă (Rodna), Octavean Zelinski (Anenii Noi – R Moldova), Vanghea Steryu (Skopje – Macedonia), Cristina Hădărău (Maieru). Au fost apreciate expozițiile din școală și spectacolul oferit de copiii gazdă și oaspeți. Prin grija primarului Vasile Borș, toți copiii s-au bucurat de o binevenită gustare. Prin grija președintelui Ioan Seni, copiii oaspeți au făcut turul județului, vizitând principalele puncte turistice: Muzeul Județean unde s-au întâlnit cu dr. Alexandru Mironov, dr. Crina Bocșan Decuseară, Maria Buzilă, dr. Silviu Chiș, Mircea Prahase; la Inspectoratul Școlar au fost primiți de insp. g-l Vasile Marc și Mircea Romocea – insp. g-l adj., Olivia Duicu – insp. g-l adj., care le-a făcut o bogată donație de carte; Cu pliante documentare și alte daruri au fost primiți la Cons. Jud. – vicepreședinte Mihai Bumbu, la Prefectură – suprefect Ioan Păun; Au rămas impresionați de explicațiile lui Valer Ilovan sau Sever Ursa despre Liviu Rebreanu, sau ale lui C-tin Catalano – despre Coșbuc, ori ale lui Dan Prahase – despre grănicerii năsăudeni; În Primăria din

Năsăud au fost întâmpinați cu multă căldură de primarul D-tru Mureșan, viceprimarul Ov. Maghiar, preotul Lucian Greab, declanșându-se un sincer schimb de păreri și suveniruri. Lucreția Mititean și Livia Gavrilaș, Tania și Radu Marțian, Dorel Olteanu și alți aștriști din oraș le-au pregătit cele necesare pentru întoarcerea acasă – merinde, motorină...

La bucuria reușitei, în jurul vicepreședintelui Alexandru Pugna erau grupați oaspeții de peste Prut și de peste Nistru, însoțiți de aceleași gazde atente: pr. Ioan Titieni, prof. Ioan Seni și Romulus Berceni, Cornel Cotuțiu, Florin Moldovan, Remus Lungu, Maria Buzilă, Ioan Neagoș, Mihaela Gheorghiu...

Ediția a XVI-a: 24 iun-1 iul 2012. Cei 50 de copii din Liceul „Principesa Natalia Dadiani” din Chișinău – dir. Ana Gherghită și din Liceul „Al. cel Bun” din Bender/Tighina – dir. Maria Robu au fost cazați la Grup Școlar „Sf. Maria” Bistrița – dir. Doina Tat; Prin Programul întocmit de președintele Ioan Seni, oaspeții au văzut punctele turistice ale Bistriței iar la Centrul Militar au avut un reușit schimb de experiență cu Ansamblul „Doinița” (Cornelia Ardelean, Florin Archiudean, Marcel Avram); au vizitat Complexul Muzeal Județean – dir. Al. Gavrilaș, Direcția Jud. Pentru Cultură și Patrimoniu – dir. Al. Uiuui; alte puncte turistice din județ: Casele Memoriale din „Liviu Rebreanu” – Valer Ilovan, Coșbuc – C-tin Catalano, Maieru – Sever Ursa, Muzeul Mineritului din Rodna – Liviu Păiuș, Grăniceresc din Năsăud – dr. Lucian Vaida, Muzeul sătesc Rebrîșoara – Leon Catarig, Casa „pictorului verde” din Nepos – Nechita Bumbu, Muzeul Etnografic din Feldru – Gh. Nechiti; vizionări power point: Parcul Național Munții Rodnei – ing. Doina Jauca; Peștera Tăușoarelor și Biserica din Grui Rebrîșoara – prof. Domnica Cârca, Ica Ciuta; au vizitat Herghelia de cai din Beclean și Băile Figa – primar Nicolae Moldovan – Beclean; La Piatra Fântânele s-au dat cu telefericul (oportunitate oferită de dr. Al. Bar – Bistrița); la stâna din Peica au cunoscut meniul păstoresc ardelenesc (balmoș la ceaun); au vizitat Cimitirul din Săpânța, Muzeul terorii din Sighet, Complexul Bârsana, Monumentul de la Moisei, Stațiunea Borșa; au fost primiți la primăriile din Bistrița – Mihai Ruști, Năsăud – prof. Mircea Romocea, Beclean – ing. Nicolae Moldovan, Telciu – ing. Sever Mureșan, Ilva Mică – Aurel Horea, iar la CJ BN au avut un dialog deschis cu președintele Emil Radu Moldovan... În timpul Taberei grupul a fost însoțit de prof. Ioan Seni – artizanul întregului Program, de Ioan Neagoș – Consorțiul pentru o Românie Durabilă, Remus Lungu – Direcția Jud. Pt Relații Externe; Vasile Duda, Dănuț Archiudean, Al. Bar și Tudorica Pampa – toți din Bistrița. Ulterior s-a semnat și funcționează cu bune rezultate un parteneriat între Liceul din Chișinău (dir. adj. Vasile Gâtlan) și Liceul „Corneliu Baba” din Bistrița (dir. adj. Vasile Duda).

Ediția a XVII-a: 6-12 aug. 2013. Înainte de a sosi seria de copii din perioada 6-12 aug., au sosit pentru trei zile Ansamblul de copii „Firicel de busuioc” din Strășeni, R. Moldova. Grupul a fost cazat la Mănăstirea Sf. Petru și Pavel Rebra-Parva – stareț Chiril Zăgrean, având schimburi de experiență cu copiii din Romuli – prof. dir. Gabriela Herța și cei din Rebra – prof. dir. Nicoleta Mureșan. De mare folos le-a fost întâlnirea cu primarul Ștefan Danci, care i-a asigurat cu cele necesare. La Muzeul Grăniceresc, aștriștii locali – Ioan Seni, Floarea Pleș, dr. Lucian Vaida, Romulus și Valeria Berceni, Ioan și Lucreția Mititean, dr. Gh. Tr. Dascăl, Olga Lucuța, Gabi Herța (Romuli), Nicoleta Mureșan (Rebra)... i-au înconjurat cu toată căldura, oferindu-le cărți, revista Ecologistul, dulciuri și sucuri pentru drum...

În perioada 6-12 august 2013 se derula în județul nostru cea de-a XVII-a ediție a **Taberei internaționale „Acasă la noi”**, cu găzduirea copiilor din Cojușna – Școala de Arte (director – Tatiana Jereghi) și a grupului din Asociația românilor „Lumina” a cadrelor didactice din Transnistria (președinte – prof. dir. Eleonora Cercavski din Grigoriopol și dir. adj. Raisa Pădurean – Tiraspol, Liceul „Lucian Blaga”). Tabăra a fost posibilă prin demersul făcut de Desp. Astra Iași (președinte prof. Areta Moșu) și numai prin implicarea CJ BN (președinte Emil Radu Moldovan, vicepreședinte Alexandru Pugna, consilier relații externe Remus Lungu) care au ales ca locație pentru cele 7 zile, Complexul ortodox „Sf. Pahomie” de la Gledin, bine

gospodărit de pr. Ioan Titieni. *Programul educativ* al Taberei a fost întocmit de conducerea Astei năsăudene (președinte prof. Ioan Seni) și s-a bazat pe relațiile de încredere a colaboratorilor săi: Centrul Jud. de Cultură care le-a oferit masa (director dr. Gavril Țărmure și Emilia Bumb), Muzeul Județean (dir. Alexandru Gavrilăș, dir. adj. dr. Corneliu Gaiu), Centrul Militar Bistrița (dir. Marcel Avram, col. r. Florin Archidean și Cornelia Ardelean), Protopopiatul Bistrița (pr. Nicolae Feier și preot. Alexandru Vidican), comuna Rebrîșoara (primar Viorel Clapau, dir. Rodovica Ciuta, dir. adj. Cărcu Domnica, instructor Doruț Podobea, custode Muzeu Leon Catarig), Muzeul Grăniceresc Năsăud (dir. dr. Lucian Vaida, ghid Dan Prahase), Colegiul National „G. Coșbuc” (dir. Al. Dorel Coc), Primăria Năsăud (primar prof. Mircea Romocea, viceprimar Nicolae Găitan), Primăria Runcu Salvei (primar Anchidim Pavelea), Primăria Beclean (primar ing. Nicolae Moldovan), Colegiul N. „Petru Rareș” (dir. Cristian Nicula, scriitor C. Cotuțiu – 3 episoade; prof. Nelia Nicula...), Societatea „România pentru o Dezvoltare Durabilă” (prof. Ioan Neagos, Luiza Iliescu). Prin grija preotului Ioan Titieni, s-au mai implicat în Programul Taberei, ing. Radu Budăcan (Șieu), Primăria Reghin (primar ec. Maria Precup) și Fabrica de viori Reghin (dir. Nicolae Bâzgan) care au făcut copiilor oaspeți prin clubul Rotari (dir. Peter Skhuller), o donație consistentă de instrumente muzicale. La plecare, elevii și profesorii oaspeți aduceau cu lacrimi în ochi, sincere mulțumiri tuturor celor care i-au primit și i-au îmbrățișat cu atâta căldură în aceste zile. Vicepreședintele Alexandru Pugna și profesorul Ioan Seni (Desp. Astra Năsăud) i-au asigurat de toată sinceritatea și prețuirea conștăenților lor... Efectul pozitiv al ediției acestei Tabere a fost sporul de încredere între părțile aflate în parteneriat – gazdele primitoare și oaspeții dornici să-și cunoască țara de dincoace de Prut și de dincoace de Carpați. Adresele de mulțumire din partea directorilor care au condus grupul au luat o formă deosebită, având ca destinatari pe toți factorii din județul nostru care s-au implicat în realizarea unui program educativ intensiv în comunicare, documentare și relaxare.

Ediția a XVIII-a: 2-9 iulie, la Gledin (BN). Ediția a XVIII-a, seria I, 2-9 iulie 2014 a avut deschiderea festivă la Biblioteca județeană Bistrița (Vezi Menuț Maximilian, *Pod de flori peste inimi românești: Bistrița – Strășeni (Moldova), în „Răsunetul”* din 3 iulie 2014.), cu schimburi de mesaje și suveniruri consistente, dar mai ales cu donația de carte a directorului Ioan Pinte. Grupul de copii a fost preluat de ghidul Bistriței – Florin Săsărman care i-a urcat în turnul Bisericii reformate, la peste 70 m înălțime, de unde au văzut întreg orașul. Costul acestei distracții l-a suportat atât ghidul cât și d-l Al. Pugna – vicepreședinte al CJ BN care le-a oferit oaspeților și masa de prânz. Ziua s-a încheiat cu un spectacol de cântec, joc și voie bună susținut la Centrul Militar – director Marcel Avram, de către copiii gazdă – Ansamblul „Doinița”, instructori Cornelia Ardelean (moderatorul spectacolului) și Florin Archidean, și de către copiii oaspeți – Ansamblul „Firicel de busuioc” din Strășeni, R. Moldova, instructori D-na Claudia Nestor – directorul Școlii de Arte și președinta Astei „M. Eminescu”, prof. Doina Sârbu și artistul emerit Sergiu Diaconu, realizatorii mesajului „Suntem români și punctum” (Victor Știr, *Mesajul oaspeților din Strășeni: „Suntem români și punctum”, în „Mesagerul”* 5277, 4 iul 2014, p. 7). Momentul artistic s-a încheiat cu schimburi consistente de suveniruri (CD-uri, cărți, revista Astra Năsăudeană...), după care copiii oaspeți au ajuns la Reghin, la o lansare de carte, ca invitați ai primarului, d-na Maria Precup. Spectacolul prezentat acolo i-a impresionat pe rotarienii locali și străini prezenți la eveniment, încât aceștia le-au asigurat copiilor oaspeți două zile de relaxare în oraș, respectiv 7 și 8 iulie, având posibilitatea vizitării Fabricii de viori cu donații de instrumente muzicale.

La Biblioteca Jud. cu dir. I. Pinte, Claudia Nestor,
Al. Pugna, I. Seni

Vineri, 4 iulie, copiii au fost primiți de primarul comunei Șanț – ing. Ioan Szabo care i-a urcat în Stațiunea Blasna (1100 m), oferindu-le frumuseți unice, un dejun consistent și bani de motorină pt.

autocar. Explicații consistente le-a oferit și prof. Dănilă Filipoi... La Rodna au vizitat Școala – director Iacob Sângeorzan, Muzeul mineritului – director Liviu Păiuș, Biserica și Cetatea Rodnei – preot Nechita Lazăr și prof. Iacob Gușă – președintele Astrei locale. Primarul comunei dr. Al. Nășcan le-a asigurat copiilor toate cele necesare unei bune dispoziții... La Maieru copiii au fost primiți în Muzeul „Cuibul visurilor” de distinsul profesor Sever Ursa care le-a prezentat magistral comuna și muzeul. În prezența celorlalți aștriști măiereni – Icu Crăciun, Titus Cărbune, Iacob Naroș, Liviu Ursa, Doina Ursa ș. a. a avut loc schimbul substanțial de suveniri și donația de carte. La Lunca Ilvei primarul Flaviu Lupșan le-a oferit masa de prânz, iar D-l Emil Iugan i-a condus în fabrica sa de cherestea, oferindu-le ocazia să vadă un proces tehnologic asistat de calculator, le-a oferit bani și motorină pentru autocar. Mesajul copiilor, prin cântece și versurile recitate i-au impresionat profund pe gazde... La Ilva Mare, mesajul de cântec și vers i-a fost adresat familiei de profesori Olimpia și Pavel Berengea care, cu ani în urmă, a găzduit în familii ilvene, zeci de copii din aceeași localitate – Strășeni, conduși de același delegat competent – D-na Claudia Nestor... La Feldru, preoții Iliș și Toader, alături pe primarul Grigore Țiolan i-au primit pe copii în monumentala Biserică ortodoxă cu hramul Sfintei Treimi, unde mesajele transmise de preotul Iliș îi mobilizau pe copii să-și păstreze curate atât limba română, cât și cultura și istoria lor milenară. La Nepos au fost primiți de familia pictorului Nechita Bumbu, a cărui casă este mai degrabă un Muzeu de artă care-i ocrotește o bună parte din operă, pentru că cealaltă parte o oferă cu generozitate celor care-i trec pragul... Ambianța casei se completează fericit cu bonomia distinsei sale soții – Maria, cel dintâi susținător și „critic” al pictorului. La Rebrîșoara grupul a vizitat Muzeul satului – custode Leon Catarig, vicepreședinte al Astrei locale, oprindu-se cu atenție la fiecare obiect pentru a-i descoperi utilitatea și importanța. Muzeul este ocrotit în cea mai veche clădire din comună – Școala confesională de altădată. Grupul a fost însoțit de profesorii Ioan Seni (Astra) și Ioan Neagoș (Societatea pt. Educație și Dezvoltare Durabilă „România Europeană”)...

Cu Emil Iugan... la Lunca Ilvei

Programul de sâmbătă, 5 iulie s-a derulat în întregime în orașul Beclean, sub directă îndrumare a prof. Cristian Nicula – directorul Colegiului Național „Petru Rareș”, care și-a primit oaspeții cu brațele deschise. L-au însoțit protopopul Dorel Zâmveliu, insp. șc. pr. Cherhaț, ziaristul Valentin Falub, prof. Ioan Pop, Nelia Nicula, D. Arpăștean și mulți alți colegi și elevi din școală. Directorul a transmis mesajul primarului ing. N. Moldovan, iar președ. Astrei Năsăud – prof. I. Seni s-a referit la frumusețea celor 18 ediții ale acestei Tabere. Copiii oaspeți s-au exprimat prin cuvântul președintei Astra Strășeni – prof. Claudia Nestor, cât mai ales prin cântece și versuri pe care le-au prezentat sub genericul „Suntem români și punctum” (Mihai Eminescu). Gazdele au răspuns prin „Balada” lui Ciprian Porumbescu, interpretată sublim la vioară de un elev al școlii... Au avut loc schimburi de suveniri, iar prin cuvântul protopopului Doru Zinveliu se încheia emoțional prima parte a întâlnirii, după care copiii au servit masa, oferită de primarul orașului, trecând la programul de relaxare: vizitarea Hergheliei și a Băilor de la Figa, program asigurat de același primar.

La Maieru: Doina Ursa, Iacob Naroș, Ioan Seni, Doina Sârbu, Claudia Nestor, Sever Ursa, Icu Crăciun, Titus Cărbune...

Programul de duminică, 6 iulie s-a realizat la Gledin prin participarea oaspeților la Sf. Liturghie, oficiată de pr. Ioan Titieni care în cuvântul său de învățătură a insistat și pe necesitatea menținerii unității de neam a românilor. Mesajul oaspeților s-a exprimat prin cuvântul D-nei Claudia Nestor, prin cântecele și versurile rostite de copii. După masă, copiii oaspeți s-au întrecut în recitări și cântece cu marele scriitor Nicolae Băciuț, sosit în acest scop, de la Tg. Mureș. Oaspeții au petrecut o seară de rugăciune organizată de protopopul Doru Zâneliu la Catedrala nouă din Beclean. Preotul Zinveliu junior a oferit plachete cu chipul Mântuitorului tuturor oaspeților, care au impresionat prin cântece și versuri patriotice. Ambianța a fost stimulată și prin produsele culinare puse la dispoziția copiilor oaspeți... În ziua următoare, copiii din Strășeni au fost oaspeții Primăriei din Reghin, unde D-na primar Maria Precup i-a răsfățat pe oaspeți cu cele mai interesante atenții: un laptop pentru nevoile Școlii Populare de Arte și mai multe viori și chitare oferite de Fabrica de instrumente Reghin, pentru artiștii talentați din Ansamblul „Firicel de busuioc”. Restul zilei l-au petrecut la ștrandul din localitate unde au avut intrarea gratuită și masa asigurată pe durata întregii zile.

Festivitatea de încheiere a Taberei s-a făcut marți, în sala festivă a CJ BN, unde prof. I. Seni a făcut un bilanț al beneficiilor acestor zile, atât pentru oaspeții de peste Prut, cât și pentru comunitățile din județ prin care au trecut acești copii, exemplificând cu primarii și preoții din comunele Șanț, Rodna, Maieru, Lunca Ilvei, Feldru, Rebrîșoara, Beclean precum și cu oamenii de bine care au făcut donații de carte, de motorină pentru deplasarea autocarului și de alte produse necesare copiilor până aceștia au ajuns acasă, peste Prut, aducând mulțumiri în special d-lor Alexandru Pugna, Florin Săsărman, Sever Ursa, Emil Iugan, Irina Orza, Rodica Moldovan, Zitta Gabriela Bodea, Floarea Pleș, Ioan Neagoș, Remus Lungu... Președintele Emil Radu Moldovan s-a simțit onorat și mulțumit de acest bilanț, în care oaspeții au fost primiți atât de bine... *„Sper să fii simțit ceea ce simțim noi pentru voi. Din câte am văzut, a fost o vizită complexă, completă, fructuoasă, atingând toate zonele, de la cultură la credință, dar și economie. În numele cetățenilor din județul Bistrița-Năsăud vă spun că vă iubim și mă bucur că Moldova e pe calea dreaptă spre Uniunea Europeană și sper să ne regăsim, împreună, în marea familie europeană cât mai repede... Vă spun sincer, de 12 ani particip la diverse ședințe în această sală și vă declar că a fost cea mai frumoasă ședință la care am fost prezent...”* (Menuț Maximinian, *Președintele Radu Moldovan, la cea mai frumoasă „ședință” de până acum*, în „Răsunetul” nr 6661, 9 iulie 2014, p. 4). Președintele își dorește ca aceste relații culturale și schimburi de experiență să continue, promițând că-n viitor este posibil ca și echipa dânsului să fie oaspetele celor de peste Prut. Respectă orientarea R. Moldova spre UE și își dorește ca evoluția țării de peste Prut să bucure toate sufletele românilor. Darurile făcute grupului de copii și schimbul de suveniruri au sporit nota de încredere și respect... Grupul de copii, prin mesajul său specific *„Suntem români și punctum”* a impresionat până la lacrimi întreaga asistență... (Marius Chiuzan, *Mi-a intrat... o lacrimă în ochi pentru Basarabia.*, *Miercuri 09 Iulie 2014, Bistritanews*). Directorul Maximinian Menuț a oferit un număr consistent de exemplare din ziarul „Răsunetul”, în care se relatează frumusețea acestui eveniment, iar Marius Chiuzan le-a oferit copiilor adresa de youtube unde pot găsi mult mai multe amănunte... Aceeași solitudine a dovedit și Ioana Bradea – Bistrițeanul.ro sau Timponline. La despărțire, grupul a primit cu bucurie donația de carte a aștrilor năsăudeni, revista și produsele specifice zonei..., oferite cu generozitate de președintele Ioan Seni.

În Catedrală, cu protopopul Zinveliu și preoții din Beclean...

Prin această activitate – Tabăra internațională „Acasă la noi” – cele 18 ediții, copiii și tinerii români din teritoriile aflate în afara granițelor statului român, s-au bucurat de activitățile inițiate și organizate de Despărțămintele Asociațiunii Astra și de susținerea materială sau financiară a autorităților locale sau județene. Pentru mulți dintre acești oaspeți, Tabăra a fost o ocazie unică de a se bucura de frumusețile spațiului locuit

de români, o ocazie unică de a vedea că și-n Ardeal, Muntenia, Maramureș, Banat, Dobrogea, Oltenia... se vorbește aceeași limbă română ca și în Basarabia sau R Moldova, o ocazie unică de a se repara istoria falsă pe care au învățat-o în școlile de dincolo de Prut...

În județul nostru, primele 15 ediții s-au organizat de Astra prin Cercurile locale, cu găzduirea copiilor oaspeți în familii, acolo unde comunicarea în limba română era deosebit de intensă, dar plecarea peste hotare a numeroase familii tinere a făcut ca această strategie să nu mai poată funcționa. De aceea hotărârea CJ BN de a sprijini această Tabără prin finanțări nerambursabile devine salutară și deosebit de oportună. Mai mult, prin implicarea altor instituții de cultură – CJC, ISJ, Școli, Biblioteci, Muze, Primării..., a altor oameni de afaceri sau ONG-uri – Asoc. Cultul Eroilor, Ansamblul „Doinița”, Centrul Militar Bistrița, Societ. pt. Educație și Dezvoltare Durabilă a României..., Tabăra cunoaște o nouă dinamică iar donațiile de cărți, manuale, calculatoare, instrumente muzicale, sume de bani sunt într-o creștere îmbucurătoare. Rămân demne de toată lauda eforturile făcute în primele 15 ediții ale Taberei, pentru cazarea copiilor în familii și realizarea unui Program educativ de cunoaștere și comunicare între copiii gazde și copiii oaspeți, următorii colegi as-triști: Berengea Pavel (Ilva Mare), Mare Ilie (Ilva Mică), Ioan Coruțiu (Poiana Ilvei), Nicolae Lupșan (Leșu), Dana Șușcă (Măgura Ilvei), preoții Iliș și Toader (Feldru), Mircea Daroși (Nepos), Ștefan Bachiș (Rebra), Ana Filip (Salva), Ioan Ștefan (Coșbuc), Domnica Homei (Telciu), Silvia Floroae (Dumitra), I. R. Nistor, pr. Leon Pop, Ioan și Lucreția Mititean, Romulus și Valeria Berceni, Floarea Anton și Florica Tămaș (Năsăud). Pentru ultimele trei ediții (XVI – XVIII) se aduc mulțumiri îndreptățite CJ – președinte Emil Radu Moldovan, vicepreședinte – Alexandru Pugna care au finanțat prin programe nerambursabile cheltuielile Taberei, fiind parteneri corecți și siguri în Programul educativ al Astei, pe toată durata acestor ediții.

La CJ BN cu Al Pugna...

Ediția a XVIII-a a Taberei internaționale „Acasă la noi”, seria a II-a, 2-9 august 2014. Grupul celor 20 de copii (clasele IV-XII) provin din patru zone geografice de dincolo de Prut: Onițcani – prof. Mitu Mariana și Zolotco Paroscovia; Criuleni – prof. Ina Cazacu; Măgdăcești – prof. Eugenia Ciutac și Agnisia Hodorogia; Slobozia-Dușca – prof. Maria Ogor. Sâmbătă – 2 aug. grupul sosit în județul nostru s-a cazat la Complexul Ortodox „Sf. Pahomie” Gledin, la p. c. preot **Ioan Titieni**. Duminică întregul grup a participat la Sf. Liturghie iar după masa au dedicat-o cunoașterii satului Gledin. Luni – 4 aug. copiii, preluați de la Năsăud de prof. **Ioan Seni** au vizitat Muzeul de Artă Comparată din Sângeorz-Băi – director **Max Dumitraș**, muzeu unicat în țară și estul Europei. La Maieru, profesorul **Icu Crăciun** i-a familiarizat pe copii cu conținutul și tematica Muzeului „Cuibul visurilor” iar **Titus Cărbune** le-a oferit periodic cu același nume, numărul 3(109)/iulie 2014. Viceprimarul **Vasile Deac**, în numele Primăriei și a Consiliului Local i-a servit pe copii din belșug, cu dulciuri, sucuri și apă minerală. La Rodna, directorul **Liviu Păiuș** le-a prezentat cu mult patos, istoricul localității și al Muzeul Mineritului din comună, iar președintele Astei – prof. **Iacob Gușă** și primarul **Alexandru Nășcan** le-au oferit alte produse de strictă utilitate, inclusiv motorină pentru autocar. La Șanț, ing. **Augustin Hădărău**, la solicitarea primarului ing. **Ioan Szabo**, plecat din localitate, i-a condus pe copii în stațiunea Blasna (patroni – Ioan și Daniela Pop) unde le-a prezentat istoria satului și frumusețea împrejurimilor, bună parte din ele aparținând Parcului Național Munții Rodnei. După o masă consistentă (asigurată de primar) și o relaxare pe săturate, inclusiv datul pe Tiroliană (deplasarea cu un scripete pe un cablu de circa 100 m lungime, la o înălțime de peste 20 de m, în depline condiții de securitate...), grupul a trecut peste colină, la Lunca Ilvei unde îi aștepta patronul **Emil Iugan** care, prin ghidul **Ioan Curac** le-a pus la dispoziție vizitarea fabricii, cu dotările ei asistate de calculator. Schimburile de mesaje prin cântec și vers patriotic a luat forma unui adevărat cenaclu în care s-au exprimat emoțional atât oaspeții, cât și patronul Iugan. Schimbul de suveniruri, conținând donație de carte, dulciuri iubite și dorite de copii, inclusiv motorină pentru autocar și bani pentru cheltuieli curente, încheiau cele câteva ore petrecute la Lunca Ilvei. La Mănăstirea de la Salva,

tânărul absolvent de Teologie (șef de promoție), **Marius-Iuliu Morariu** a oferit grupului cărți religioase și revista Mitropoliei clujene, Tabor, iar profesoara **Ana Filip** le-a prezentat istoria localității Salva și a martirilor nășăudeni. Una dintre măicuțe a insistat pe educația moral-creștină a tineretului de astăzi, iar prin grija Măicuței **Emanuela** – stareța, copiii au servit pe săturate din produsele oferite de Sf. Mănăstire cu hramul „Izvorul Tămăduirii” și a „Sfinților nășăudeni”. Astfel se încheia o zi plină de comunicare și frumos în Valea Someșului Superior, urmând ca a doua zi copiii să fie primiți la Beclean de directorul **Cristian Nicula** și primarul ing. **Nicolae Moldovan**. Primul obiectiv vizitat a fost noua catedrală din Beclean unde preotul **Claudiu Zinveliu** le-a făcut o primire onorabilă, oferindu-le cărți religioase, date despre istoricul construcției și despre valoarea obiectelor de patrimoniu din muzeul documentar. La Colegiul Național „Petru Rareș”, copiii au fost primiți de directorul **Nicula Cristian**, însoțit de cadre didactice și numeroși elevi din școală, precum și de membri ai Despărțământului Astra Beclean. Schimbul de experiență s-a consumat prin cântece și recitări din patrimoniul literar național, atât de gazde, cât și de oaspeți. La Herghelia de cai, copiii de peste Prut au fost primiți de însuși directorul **Ioan Lăpuște** care le-a pus la dispoziție și instalațiile de agrement din dotarea unității. Relaxarea de la Băile Figa i-a uimit de două ori pe distinșii oaspeți. În primul rând dotările și condițiile excepționale, dar cel mai mult i-a bucurat întâlnirea cu primarul orașului, ing. **Nicolae Moldovan** de la care au aflat numeroase secrete privind o bună și reușită administrare a problemelor în folosul comunității locale. Oaspeții au fost însoțiți pe toată durata zilei de elevii din Beclean – Rusu Cosmin Ionuț, Iliș Ionuț și Mureșan Gabriel.

În ziua următoare oaspeții județului s-au oprit la Casa memorială „Liviu Rebreanu” unde s-au bucurat de calitatea discursului etalat de distinsul custode Valer Ilovan. La Muzeul Grăniceresc au fost captați de excelentul ghid Dan Prahase...

La CJ BN cu președintele R Moldovan, pr. Ioan Titieni, prof. Claudia Nestor, Al Pugna – vicepreședinte, prof. Ioan Seni și Doina Sârbu...

Momentul plăcut al comunicării în orașul academicienilor s-a concretizat în întâlnirea cu primarul orașului – prof. Mircea Romocea care le-a explicat oaspeților cât de mult au însemnat școlile orașului pentru trecutul acestei localități și cât înseamnă aceste școli pentru prezentul și viitorul acestei comunități... Primarul i-a ajutat cu motorină pentru autocar pentru a putea ajunge în punctele turistice pe care doreau să le vadă. Astriștii nășăudeni (Olga Lucuța, Maria Deac, dr. Gh. Dascăl, Fl Tămaș, d-l. Popovici...) i-au înconjurat cu multă căldură: Floarea Pleș și Romulus Berceni le-au recitat poeziile despre Basarabia, despre Prut..., le-au oferit sucuri și dulciuri... La Mănăstirea „Schimbarea la față” de la Ilva Mare au rămas uimiți de frumusețea aceluia locaș și a anexelor sale, de calitatea cuvântului de învățătură a PSS Vasile Someșanul și al protopopului Ioan Dâmbu, precum și de mulțimea adunată la acest hram. Grupul a prezentat un cântec religios, spre bucuria tuturor fețelor bisericești, a măicuțelor și numeroșilor credincioși. Întorși la autocar, au găsit donația patronului Emil Iugan de la Lunca Ilvei, câte un Nou Testament pentru fiecare copil și o Biblie nouă pentru fiecare profesor, la care se mai adăuga și un bibelou specific Țării Nășăudului – clopul cu păun în miniatură. La Muzeul etnografic „Gheorghe Nechiti” din Feldru copiii au rămas uimiți de numărul mare și diversitatea obiectelor colectate de această familie.

La pictorul Nechita Bumbu din Nepos grupul a admirat mulțimea tablourilor pictate și calitatea acestor lucrări. Grupul s-a ales cu tabloul ce reprezenta casa poetului Coșbuc de la Hordou... Atât despre Muzeul Nechiti cât și despre pictorul Nechita a vorbit profesorul Mircea Daroși – președintele Secțiunii literare a Astei nășăudene. La Rebrîșoara copiii au admirat Muzeul sătesc, creat și îngrijit cu multă pasiune de custodele acestuia – Leon Catarig. La Salva oaspeții s-au bucurat de frumusețea Centrului de creație al D-nei dr. Virginia Linul. La Runcu Salvei, primarul Anchidim Pavelea i-a surprins de două ori pe distinșii oaspeți: o dată prin frumusețea centrului civic schimbat din temelii, prin proiectele nerambursabile din anii mandatelor sale și a doua oră prin meniul pur ardelenesc pe care l-a oferit cu toată generozitatea copiilor oaspeți – tocană de miel la ceaun cu mămăliguță... Grupul a răspuns cu un bogat buchet de cântece românești din Basarabia, spre deliciul întregii asistențe. Înșuși preotul Ioan Titieni de la Gledin, prezent la Runc, s-a inspirat din multele reușite ale primarului, promițând să le dea viață în Complexul Ortodox „Sf. Pahomie” de la Gledin... În ziua următoare grupul a fost primit la Fabrica de viori și la Primăria Reghin – primar **Maria Precup**, apoi au petrecut la ștrandul din Tg. Mureș. Vineri, 8 aug. au fost primiți în sala festivă a CJ, unde vicepreședintele **Alexandru Pugna** a arătat, în numele președintelui CJ, **Emil Radu Moldovan**, că instituția se preocupă de strângerea relațiilor cu românii din Moldova și Ucraina și a urmat evocarea foarte pe scurt a recente vizite bistrițene la Cernăuți... Vicepreședintele **Al. Pugna** a exprimat sentimente profunde privind comunitatea de limbă, sânge și religie cu frații noștri de peste Prut. În continuare, profesorul **I. Seni** a înmănat diplome susținătorilor acestei tabere, iar elevii au prezentat un vibrant mesaj de cântece și poezii. Au vizitat orașul Bistrița, apoi, la invitația primarului **Gh. Bălăjan**, oaspeții au vizitat Dumitra cu Turnul slăninilor, fiind bine primiți de către viceprimarul comunei... Înainte de plecarea spre casă, pr. **Ioan Titieni** și președintele Consorțiului pentru Educație și Dezvoltare – prof. **Ioan Neagoș**, le-au organizat momentul festiv de despărțire sub forma unui foc de tabără, în care s-a trăit frățeste...

Ediția a XIX-a și următoarele vor depinde exclusiv de bunăvoința CJ, prin Direcția „Relații externe” de a-i primi pe copiii românilor de peste Prut, din sudul Dunării, respectiv diaspora română.

Despre această acțiune cu caracter internațional au scris deseori în presa județeană: Victor Știr, Alin Cordoș și Radu Sîrbu – în *Mesagerul de BN* și *Plaiuri nășăudene*; Menuț Maximilian, Ioan Lazăr și Olga Lucuța – în *Răsunetul* și *Curierul nășăudean*; Marius Chiuzan – în *Bistrițanews*; Ioan Mititean – în vol. *Astra nășăudeană – un organism viu*, vol. XV, 2014; Ioan Seni – în vol. *Astra nășăudeană rediviva – 25 de ani. Pagini monografice vol. I (1990-2014)*, 2014 ș. a.

Jurnalistul Marius Chiuzan („Bistrițanews”) a reținut versurile pe care le cântau copiii de peste Prut, în compania gazdelor bistrițene și nășăudene: «*Să ridicăm noi tricolorul sus/ Așa ne-a spus poetul, așa ne-a spus/ În jurul unei pânze să ne adunăm/ Si pentru țară toți să ne rugăm// Moldova mea, țară de dor/ Moldovă, țara doinelor/ Cântată de frați și surori, / Scăldată de Nistru și Prut. // Să ridicăm noi tricolorul sus/ Așa ne-a spus poetul, așa ne-a spus/ În jurul unei pânze să ne adunăm/ Si pentru țară toți să ne rugăm// Căci ne veghea din cer Dumnezeu/ Cu fruntea sus să fii tu neamul meu/ Străinii sa nu ne despartă/ Un neam suntem, / Avem aceiași soartă.* „// Un alt cântec prin care copiii din Basarabia provocau emoții fierbinții în rândul gazdelor bistrițene, avea următorul text: „*Suntem români mereu/ La bine și la greu, / Români de două mii de ani/ Noi am trăit ca frații/ Alături cu Carpații/ Si n-am dus lipsă de dușmani// Dumnezeu de sus, Locul aici ne-a pus. / Cu iazuri, cu munți și șes, / Cu peri și lunci/ Si cu ape dulci/ Dumnezeu ni le-a ales// Românie mare, / Privește către soare, / Cum lăcrimează cineva. / O pasare răpită, / Cu forța și rănită, E sora Basarabia.* „//

Pentru o documentare mai profundă se pot consulta volumele Ioan Seni, *Astra nășăudeană rediviva – 25 de ani...* (op. cit. pag. 191 – 216) și Ioan Mititean, *Astra nășăudeană – un organism viu...*

Activitatea Astei nășăudene rediviva în cei 25 de ani nu poate fi cuprinsă în doar câteva pagini. De aceea în numărul următor al Anuarului vom adăuga și alte activități reușite de aștrii nășăudeni, precum: lansările de carte, colaborarea cu revistele din țară, participarea și implicarea aștrilor nășăudeni în adunările anuale ale Asociațiunii Astra pe plan național, sediul despărțământului între *a fi sau a nu fi*, concursul interdisciplinar „Dr Paul Tanco” – 16 ediții, premiile anuale ale Desp. Astra Nășăud, simpozioanele Astei cu românii dinafara granițelor țării (2001-2014), Deniile eminesciene – 20 de ediții, adunările anuale ale Desp. Astra Nășăud (1990-2015);

De aceea se cuvin mulțumiri și felicitări celor care n-au abandonat voluntariatul aștrist, dimpotrivă, au rămas să-și cinstească neamul și țara prin ASTRA, fiind convinși că „*Răul biruie acolo unde cei buni nu fac nimic*”. Mulțumiri tuturor celor care ne-au oferit anual 2% din impozitul dat la stat...

Aducem firește, SCUZE: Tuturor celor care s-au simțit lezați în vreun fel din cauza noastră..., pentru că deseori am lucrat sub presiunea crizei de timp, sub presiunea propriilor greșeli sau sub teroarea bârfei din jurul nostru...

ISTORIA COMENTATĂ

Adrian MĂNARCĂ, *Paleogenetica, știința menită să deschidă o nouă poartă istoriei reale a omenirii!*

Supun acest subiect atenției Dumneavoastră și a noastră din mai multe motive: În primul rând ceea ce ne spune această știință este nu numai surprinzător pentru că oferă o nouă abordare în ceea ce privește istoria țării noastre, dar această nouă orientare este susținută de o cercetare riguroasă care trebuie luată în seamă, mai ales că ne oferă o altă perspectivă națională.

Este, cel puțin, inexplicabilă nepăsarea vinovată, pentru a nu spune mai mult, cu care istoricii de marcă ai țării se prefac a nu auzi semnalele clare ce însoțesc niște cercetări științifice, greu de combătut tocmai pentru că sunt remarcabile. Mi se pare cel puțin curioasă indiferența cu care oameni de profil par a nu pricepe că problemele pot fi privite cu mai multă atenție pentru că semnele de întrebare, în ceea ce privește devenirea noastră ca popor, sunt pe alocuri, dacă nu peste tot, fără susținere, și nu au nici logică și nici nu sunt argumentate în a dovedi că dacii au devenit, într-un termen relativ scurt, neapărat romani, pentru că în 165 de ani dacii au fost romanizați pierzându-și și graiul și obiceiurile, și tradițiile, lucru surprinzător și foarte greu, chiar imposibil de acceptat.

Cum poate fi explicat științific că, fără a călca în Moldova, romanii au romanizat zona, pentru că războaiele cu romanii, purtate de Decebal, au avut, în principal, scopul acestora de a se răzbuna pe umilința administrată romanilor de către daci după bătăliile de la Tapae, și-n al doilea rând, Traian a vizat în principal, în beneficiul Romei, tezaurul dacilor, pe care l-a obținut prin... trădare de altfel.

Surprinzător, sau nu, istoricii noștri de marcă, seduși de teoria, practic nefondată științific, a romanizării Daciei și-au însușit teza și fără a cerceta, cu adevărat, izvoarele istorice reale au cimentat pe nisip, fără nici o fundație practică teoria conform căreia romanii au reușit, contracronometru, să le șteargă dacilor și memoria și năravurile și cultura, iar dacă ne întoarcem la Burebista și Zamolxe, atunci povestea cu cultura și graba cu acceptarea romanizării este cusută cu vizibilă ață albă și din această perspectivă.

Să ne întoarcem însă la Paleogenetică, amintindu-vă că este neverosimilă ușurința cu care „învățații” noștri exclud dacii din istoria noastră. Oare care să fie motivele? Remarcăm, cu justificată surprindere, că „omorârea” limbii dacilor aparține „Academiei Române”, avându-i ca autori pe Augustin Treboniu Laurian și Ion Masim, unde teza falsă a latinității exclusive promovată de Școala Ardeleană – produs interesat al Imperiului Habsburgic și al zbaterii ungurești – a fost și mai mult întărită prin inocularea unei alte teze așa-zise „științifice” potrivit căreia limba dacilor a pierit. Al naibii latinizare urgentă, dar și mai ciudat este faptul că în Italia, urmașa Imperiului Roman, și astăzi italienii din Sud se înțeleg greu, dacă se înțeleg totuși, cu cei din Nord, așa că, e greu de înțeles cum pe noi, pe daci, ne-a clonat, după niște matrițe, atât de perfect.

Nu insistăm să vedem dacă la plecarea romanilor din Dacia, eram deja romanizați și metamorfozați, sau am mai rămas în stare embrionară, multă vreme pentru că dovezi ale continuității dacilor în ceea ce a fost și ar fi trebuit să rămână Dacia, există cu nemiluita și pretutindeni pe teritoriul țării noastre, ba și la vecini.

Dar să vedem ce spune totuși pentru noi, Paleogenetica, spuse la care istoricii din România par a nu reacționa. Surprinzător! Nu?

În 2012 spațiul media, mai mult decât istoricii, a fost sensibil, receptând mai operativ studiul de paleogenetică realizat în Germania, de prof. univ. dr. dr. Alexander Rodewald, directorul Institutului de Biologie Umană și Antropologie al Universității din Hamburg și doamna dr. Georgeta Cardoș, cercetător științific biolog, specialist în genetică.

Potrivit concluziilor acestui studiu, populația actuală a României este clar înrudită cu populațiile care au locuit pe teritoriul României în Epoca bronzului și a fierului, adică acum 2500-5000 de ani, fapt ce scoate în evidență continuitatea acestui popor, în pofida tuturor vicisitudinilor istoriei.

Vom detalia concluziile studiului care răstoarnă teoria romanizării Daciei și a descendenței romane, a poporului roman, dar să vedem ce este paleogenetica și ce a presupus această cercetare realizată în Germania.

Am putea spune că Paleogenetica este știința menită să deschidă o nouă poartă prin care să parcurgem un drum real spre trecutul omenirii. Noi ne gândim însă, mai ales, la țara noastră.

Fiind un domeniu de studiu al ADN-ului vechi și degradat, paleogenetica poate aduce informații importante despre originea și evoluția omului și a genomului uman, despre migrațiile populațiilor umane și relațiilor de înrudire dintre populațiile umane vechi și cele actuale.

Așadar, ea, paleogenetica, ne poate spune printre altele, cine ne sunt strămoșii reali. Iar strămoșii reali ai noștri, ai românilor, nu sunt romanii ci traco-geto-dacii. Cum s-a ajuns la această concluzie și la altele mult mai șocante? Iată povestea acestui studiu de paleogenetică.

În toamna anului 2001, în urma unei discuții purtate între domnul Decan al Facultății de Biologie (Universitatea București), prof. univ. dr. Călin Tesio și domnul prof. univ. dr. dr. Alexander Rodewald se naște ideea realizării unui studiu de paleogenetică, având ca scop determinarea originii poporului român.

Un astfel de demers presupunea compararea genetică a unor rămășițe osoase, aparținând populațiilor vechi ce au trăit pe teritoriul României cu situația genetică actuală a populației acestei țări, pentru a verifica gradul de înrudire.

Pe parcurs s-au alăturat acestui proiect și antropologii, Andrei Soficaru și Nicolae Mirițoiu de la Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer” al Academiei Române, care au oferit cea mai mare parte a materialului osos studiat. O altă cantitate de material osos a fost pusă la dispoziție pentru studiu, de doamna dr. Alexandra Comșa de la fostul Institut de Tracologie al Academiei Române.

În total studiul a avut la dispoziție material osos din peste 20 de situri din România (bazinul carpato-danubiano-pontic), de la 50 de indivizi aparținând populațiilor vechi (22 de indivizi din Epoca Bronzului, respectiv 28 de indivizi din Epoca Fierului).

În ce privește probele de sânge de la populația actuală a României, acestea au fost obținute cu sprijinul doamnei prof. dr. Emilia Iancu-director al Muzeului Omului din Ploiești și al Muzeelor de Științe Naturale din Regiunea Prahova și al doamnei dr. Dorina Bănică de la Institutul „Marius Nasta” și de la Clinica Ftiziologică din București.

Și cum o cercetare științifică întinsă pe mai mulți ani(2003-2006) necesită și cheltuieli importante, este de precizat că acestea au fost finanțate, majoritar, din bugetul directorial al Institutului de Fiziologie Umană și Antropologie al Universității din Hamburg, Germania, cu sprijinul domnului prof. univ. dr. dr. Alexander Rodewald – directorul instituției, prin D. A. A. D. Germania și prin Programul Socrates-Erasmus al U. E.

Munca efectivă-de cercetare, a fost realizată de doamna Georgeta Cardoso, în cadrul lucrării de doctorat a Domniei Sale-o muncă dificilă, tenace și de lungă durată, în care condițiile de siguranță ale probelor genetice au fost atât de stricte, pentru a preveni contaminarea, încât până și curățenia din laborator a fost realizată de doamna dr. Georgeta Cardoso.

Urmărind cele de mai sus, credem că este mai mult decât evident cât a fost de complex demersul și prestigiul științific incontestabil al persoanelor și al instituțiilor implicate.

Concluziile studiului s-au dovedit, în final, mai mult decât bulversante pentru spațiul românesc, deoarece ele răstoarnă principala teză a istoriei României-cea a etnogenezei poporului roman.

Însă pentru a putea evalua cu adevărat acest șoc, care precis s-a produs, chiar dacă n-a produs valurile așteptate, se cuvine să urmărim consecințele acestui demers și iată concluziile studiului: Între actuala populație a României și populațiile care au trăit pe teritoriul acestei țări acum 2500-5000 de ani există o înrudire genetică evidentă, ceea ce vorbește despre o continuitate incontestabilă a poporului roman pe aceste meleaguri.

Chiar dacă există și urme genetice, aparținând diverselor populații migratoare care au trecut pe aici, fondul genetic de bază dovedește continuitatea și legătura cu populațiile vechi-lucru de necombătut.

Actuala populație a României se înrudește genetic în special cu populațiile din Grecia și Bulgaria care s-au dezvoltat într-un spațiu locuit cândva de tracii, cu care s-au amestecat și doar într-o mică măsură cu populația italiană. Întinderea vechii Dacii este o realitate ce nu poate fi în niciun fel contestată.

S-a dovedit, iar aceasta este cea mai șocantă concluzie a studiului, că o parte dintre italieni, în special cei din Nord, sunt la rândul lor înrudiți genetic cu populațiile vechi care au trăit în Arcul Carpatic acum 2500-5000 de ani. De unde reiese concluzia halucinantă că nu noi suntem urmașii Romei, ci o parte dintre italieni sunt urmașii tracilor. Deci sunt, cum ar veni, nepoții noștri. Deci nu noi suntem urmașii italienilor ci ei, italienii, sunt urmașii dacilor.

Totuși există o contradicție aparentă: dacă noi suntem urmașii traco-geto-dacilor, iar o parte dintre italieni au la rândul lor, rădăcini tractice, de ce astăzi românii și italienii se înrudesesc atât de puțin?

Explicația pare să fie cât se poate de simplă: la sosirea tracului Enea (considerat de istoricul roman Titus Livius, fondatorul Romei) în Peninsula Italică, aici în Peninsula trăiau și alte triburi cu rădăcini tractice, veneții și etruscii, aceștia din urmă dând primii regi și alfabetul noului regat, viitoarea Romă Imperială.

Totuși în Peninsula Italică în afara populațiilor cu rădăcini trace și populații aparținând altor familii etnice, sabinii și samniții, în timp aceste seminții s-au amestecat între ele. Apoi Roma Imperială a dus o politică agresivă, de amestecare a populațiilor în interiorul Imperiului.

Astfel, dacă ne referim doar la capitala Roma, se poate observa că avea un număr impresionant de cartiere etnice-cartierul grecesc, evreiesc, hispanic etc.

Nu, în ultimul rând, pentru aproape 1400 de ani, între 476, anul căderii Romei și 1861, anul unificării Italiei, Italia nu a existat ca stat național, această perioadă fiind marcată de o serie de invazii și strămutări de populații.

Observăm astfel că istoria Peninsulei Italice este marcată de trei etape esențiale în care populațiile cu rădăcini tracice s-au amestecat cu celelalte, diluându-și semnificativ contribuția genetică în acest spațiu.

Iată că privind din această perspectivă, orice aparentă contradicție dispare, deoarece putem înțelege de ce astăzi, deși o parte dintre italieni, în special cei din Nord, se mai înrudesesc genetic cu populațiile care au locuit în spațiul carpatic, acum 2500-5000 de ani, populațiile din România și Italia, în ansamblul lor, se înrudesesc genetic foarte puțin.

Putem concluziona oarecum că rezultatele studiilor de paleogenetică sunt întărite de izvoare istorice, iar mesajul final este cât se poate de limpede: nu noi suntem urmașii Romei, ci o parte dintre italieni sunt urmași ai tracilor, ai dacilor, ai geților. Iată că bunicii noștri de până mai ieri ne sunt, în esență, nepoți.

Cu toate că acest studiu de paleogenetică are o importanță uriașă pentru stabilirea adevărului istoric și concluziile lui sunt extrem de folositoare interesului național, instituțiile statului român și forurilor academice și universitare românești, care au căderea să îl cerceteze, îl ignoră cu o indiferență de neiertat și cumplit de culpabilă. Politicienii și reprezentanții statului nu-și apleacă interesul lor superior asupra acestor flecușete, cum par a gândi ei că este o astfel de descoperire, mai mult decât importantă. Oare de ce?

Și pentru că aleșii noștri procedează ca niște analfabeți, reamintesc concluziile studiului pentru că acesta este argumentul suprem în ce privește integritatea României și demnitatea poporului român, chiar în momentul când unii solicită autonomii teritoriale și pretenții care sunt și ele prea puțin și nefiresc argumentate.

Iată concluziile subliniate pentru noi, cei ce iubim neamul și țara: Conform rezultatelor studiului de paleogenetică, poporul român se dovedește a fi continuatorul populațiilor de acum 2500-5000 de ani și locuitorul de drept al acestor meleaguri – un lucru extrem de important astăzi, când pretențiile iredentiste maghiare încep, din nou și în continuare, să se amplifice.

Faptul că această cercetare confirmă dovezile istorice, care ne spun că romanizarea Daciei nu s-a realizat, că suntem un popor mai vechi, continuator al dacilor „nemuritori” este un moto de mai mare mândrie națională decât acela de a fi rezultatul unei etnogeneze formate ca urmare a unei presupuse împreunări a femeilor dace cu un amestec multietnic de coloniști și soldați din diferite provincii ale Imperiului Roman.

Nu în ultimul rând, confirmarea surselor istorice care spun că romanii aveau, la rândul lor, rădăcini tracice nu face decât să ne amplifice și mai mult respectul față de adevăratele noastre rădăcini, cele traco-ge-to-dacice, și să ne redea și mai mult demnitatea națională furată!

Față de cele de mai sus ne întrebăm firesc: Unde sunteți oare politicieni, parlamentari, conducători, aleși sau numai priponiți pe niște scaune prea mari pentru... capul vostru. Dragostea de neam și țară nu vă intră în atribuții? Cred că iubiți numai dragostea de fotolii călduțe și garnisite cu avantaje la fel de... călduțe.

Adrian L. Mănarcă

Ioan CORDOVAN, *Pe văile, Bistrița și Someșul Mare, de la flinta cu cremene la arma cu laser.*

(Curriculă militară a zonei Bistriței și Năsăudului)

Materialul ce urmează să vi-l prezint m-a inspirat din recenta sărbătoare organizată de Brigada 81 Mc., respectiv împlinirea a 95 de ani de existență a acestei brigăzi, de împlinirea a 95 de ani de la instalarea primelor unități ale Armatei Române în garnizoana Bistrița.

Se știe că, românul, s-a raportat permanent la spațiul existenței sale cu încredere, cu respect și credință în Dumnezeu.

Este deci firesc, ca armata română, să existe și să se instruiască în respectul acestui concept, fapt ce dă instituției militare o aura și o reprezentare aparte în viața națiunii române.

Armata este o verigă necesară în sistem, este siguranța spațiului ontologic, militar și strategic, alături de biserică și de școală (unde se învață-sau ar trebui să se învețe-și se cultivă-sau ar trebui să se cultive-respectul pentru spațiul românesc, plin de iubire, atașament și dăruire creativă), este modalitatea cea mai directă, cea mai concretă și cea mai puternică de exprimare, de materializare a acestei filozofii.

Sub acest aspect, istoria armatei române (dacă vrem, putem spune chiar istoria militară a poporului român) nu trebuie privită doar ca o rememorare a faptelor, a jertfelor lor imense, ci și ca un suport al unui spirit, ca un instrument de evaluare a unor realități care, de multe ori, rămân în cenușiul nevederii unora, ca un indemn la reflecție, ca o premisă adevărată, sigură și obiectivă pentru luciditatea raționamentelor naționale și militare, atât ale prezentului, cât și ale viitorului.

Sunt convins – și voi continua să cred-că istoria este și va rămâne mereu cartea cea dintâi a unei națiuni. Fără istorie, fără trecut, nu poate exista, sub semnul duratei, respectul izvorului, al adevărului și al locului de unde vii. Iar fără acest respect, fără această conștiință, omul nu poate fi decât un rătăcit, un aruncat în lume. Avem deci datoria să ne aplecăm mereu asupra trecutului, să ne cunoaștem și să ne înțelegem valorile, să ne respectăm eroii. Spun acest lucru, fiindcă, pretutindeni în lume se procedează la fel.

Vorbind de trecut, doresc să încerc, să prezint, în linii mari, viața militară (curricula militară) a județului Bistrița-Năsăud, a garnizoanelor Bistrița, Prundu Bârgăului și Năsăud, înainte și după actul de la Unirea cea Mare din 1918 și până în prezent.

Cu, sau fără voia noastră, prezența militară, în zona Bistriței, a Năsăudului, și-a lăsat o amprentă puternică în viața socială, economică, sportivă și culturală a acestor zone.

Întrucât se cunoaște foarte bine perioada de la 1762-1851, de existență a Regimentului II Românesc de graniță de la Năsăud (1762-1851), a Regimentului de Dragoni de Graniță Românesc din Năsăud (1762-1770) – din cadrul Imperiului Habsburgic, precum și perioada de existență a Regimentului 63 Infanterie Ritter Von Pitreich (1887-1918) din perioada Austro-Ungariei, nu am să mă refer la acestea, decât la faptul că în Bistrița, înainte de 1918, își făceau serviciul majoritatea ardelenilor și maramureșenilor din zonă.

Privitor la Regimentul II românesc de graniță năsăudean, numit oficial sub denumirea de „Zweites Rumanen Infanterie-Regiment”, amintesc doar faptul că era format din 12 companii. Organizarea militară a ținutului grăniceresc cuprindea: Comandantul și Compania a IX-a cu sediul în Năsăud; Compania a I-a cuprindea comunele Monor, Rușii-Munți, Gledin, Morăreni; Compania a II-a: Budacul Românesc, Nușfalău, Șieut, Ragla, Sântioana; Compania a III-a: Tiha Bârgăului, Prundu Bârgăului, Mureșenii Bârgăului, Bistrița Bârgăului; Compania a IV-a: Josenii Bârgăului, Susenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Rodna Năuă; Compania a V-a: Rodna (veche), Maieru, Ilva-Mare, Șant; Compania a VI-a: Sângeorz, Sâniosif (Poiana Ilvei), Măgura Ilvei; Compania a VII-a: Feldru, Ilva-Mică, Leșu; Compania a VIII-a: Rebra, Rebrîșoara, Nepos, Parva; Compania a IX-a: Năsăud, Salva; Compania a X-a: Telciu, Coșbuc, Bichigiu, Romuli; Compania a XII-a: Mocod, Runc, Mititei.

Despre Regimentul 63 Infanterie Bistrița, vă comunic doar următoarele aspecte: Regimentul făcea parte, alături de Regimentul 62 Infanterie Tg. Mureș, din structura Brigăzii 70 Infanterie Târgu Mureș, care era subordonată Corpului XII Armată Austro-Ungar Sibiu.

În bătăliile la care și Reg. 63 Infanterie Bistrița au luat parte, din luna august 1914 în sectorul Varșovia-Ivangorod, în numai 6 zile de lupte, acest regiment a pierdut circa 60 % din efectiv. În acest an regimentul se și desființează.

Patru ani mai târziu, tot acest Regiment 63 Infanterie, austro-ungar din Bistrița, reînființat, avea să treacă din nou printr-un eveniment de luptă nefericit. Conform articolului „Amintiri de pe frontul francez”, publicat în ziarul bistrițean SĂPTĂMÂNA nr. 15/6 aprilie 1929, aflăm următoarele: „Soarta războiului

mondial ne-a dus pe noi românii ardeleni (n. a. bistrițeni din R. 63 Inf. Bistrița), să luptăm contra fraților de sânge latin, italieni și francezi. În grea situație am ajuns noi, o mână de ofițeri români, care ne dăm bine seama de această împrejurare, și eram siliți de a ne duce la măcel pe frații noștri, contra fraților.

În vara anului 1918, după eșuarea ofensivei de la Piave, divizia ardeleană 35 a fost luată de pe frontul italian și dusă în grabă mare pe frontul francez și înglobată în șirurile armate germane, în sectorul Sant Michele, spre sud de frontiera de la Verdun. Abia ajunși acolo au fost trimise patrulă de recunoaștere înaintea tranșelor inamice. Aveam în fața noastră trupe proaspete, venite din colonii și după uniformă și după înfățișare, încă neobosiți de peripețiile războiului. O întâmplare nostimă (dar cu efecte negative n. a.) a avut o patrulă de-a noastră.

Mergând în cercetare-recunoaștere a dat într-o tufă de un coș plin de mâncări alese și băutură scumpă, în sticle înfundate. Ce bucurie pe dânșii, cum erau cam flămânzi și setoși s-au așezat la ospăț, uitând că sunt în fața dușmanului. Când se simțeau mai bine i-a înconjurat o patrulă inamică și i-a poftit să le fie oaspeți în tranșeele lor. Această întâmplare ciudată le-a dat prilejul să ne cunoască și în ziua de 10 septembrie, tot prin surprindere ne-a atacat întreg sectorul, în două părți, luând în captivitate fără multă vărsare de sânge, trei regimente care se aflau în prima linie, între aceste și regimentul 63 Infanterie din Bistrița. Din cele 3 regimente au mai rămas doar batalioanele de rezervă. În această retragere am făcut cunoștință cu iscusința vitezei armatei franceze (de atunci) și, pentru întâia dată, am văzut tancurile, acele reptile uriașe, care nu cunoșteau obstacole și care au băgat spaimă în rândurile soldaților noștri, până a nu le cunoaște. Avioanele de bombardament ne-a împrăștiat unitățile, de abia a doua zi dimineață le-am putut așeza în tranșeele de rezervă la satul Ionville.

După această dată n-am mai fost atacați așa vehement și la vre-o câteva săptămâni un avion ne trimite următoarea veste prin niște afișe: Fraților Români!, de-acum nu mai suntem dușmani, plecați acasă în Ardeal la familia voastră, armata austro-ungară de la Piave a depus armele! Această veste a fost confirmată și prin radio-telegrafie. Un chiot de bucurie a ieșit din piepturile soldaților noștri. În orașul Metz, neprimind trenuri de îmbarcare, am luat-o pe jos peste Alsatia-Lorena, Baden, Wurttemberg, ducând vestea păcii apropiate; abia în Bavaria am putut lua trenul spre casă, ziua de 1 decembrie 1918 am sărbătorit-o în gara Passau. La o săptămână am ajuns la Sibiu, unde am intrat în legiunea română”. Semnează prof. L. Bucur.

În luna octombrie 1918 (înainte de sfârșitul războiului) în garnizoana Bistrița figura ca existent Regimentul 71 Honvezi, fost Trencsen, subordonat Brigăzii 27, din Divizia a 14, divizie aflată în subordinea Corpului XXII Alsonzo. Acest regiment a făcut parte din structurile militare austro-ungare ABB.

Mai puține aspecte se cunosc despre Regimentul 28 Infanterie din Bistrița, care a funcționat între anii 1709-1712, de Regimentul 82 Infanterie din Bistrița, înființat în anul 1883 și a funcționat până în 1905 și de Batalionul 2 Infanterie din cadrul Regimentului 22 Infanterie ce a funcționat între anii 1889-1918, motiv din care cauză nu putem spune ceva concret. Poate vom reuși ca în acest an să obținem ceva date de la arhivele din Bistrița, Cluj și Pitești.

În zorii zilei de 15 august 1916, armata română escaladează crestele Carpaților, străbate munții prin 17 trecători, pășind hotărât pe pământul nostru strămoșesc al Transilvaniei.

Atunci, aici, în Carpați, în cadența moșilor și strămoșilor noștri, s-a zămislit neuitatul cântec de arme, care și azi înviorează și vibrează pe buzele ostașilor și oamenilor simpli:

„Treceți batalioane romane Carpații,
La arme cu Frunze și flori,
V-așteaptă izbânda, v-așteaptă și frații,
Cu inima la trecători.”

Campaniile anilor 1916 și 1917, de pe frontul Carpaților, au convins conducerea militară a României asupra faptului că sistemul nostru militar trebuie regândit, că soldatul român, cu hainele lui uzate, care era o prezență cotidiană, trebuie să arate altfel, că din cauza prea marilor reduceri bugetare, de aproape 66%, gradelor inferioare de sub arme li se acordau concedii dese, că în condițiile unui an de instrucție, unui soldat, i se aloca pentru trageri doar trei cartușe, când aplicațiile cu unitățile și marile unități erau suspendate ani la rând, doar de dorul economiilor, ne putem forma o părere despre gradul de pregătire al celor trecuți prin cazărmi sau al corpului de cadre.

Toate acestea sunt rodul nepăsării celor de la putere, din acea perioadă, care de altfel justifică numărul enorm de victime (morți, mutilați și răniți) din războaiele la care România a luat parte.

La începutul lunii noiembrie 1918 și ulterior, în toate orașele și comunele de pe teritoriul actualului județ Bistrița-Năsăud, s-au constituit Gărzile Naționale Românești, formate din români patrioți și foști militari ai Armatei austro-ungare.

Printre membrii Gărzii Naționale îi găsim pe sublocotenentul Liviu Rus din Poienile Zăgri, pe locotenentul Grigore Balan și mulți alții, acești doi ofițeri, datorită faptelor lor de vitejie au fost decorați cu Ordinul „Mihai Vitezul” în cel de-al Doilea Război Mondial.

În data de 2 decembrie 1918, Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria, a hotărât crearea unităților militare pe teritoriul Transilvaniei, care să înlocuiască Gărzile Naționale Românești a căror capacitate de luptă și de disciplină nu asigurau îndeplinirea Hotărârii de unire de la Alba Iulia.

Imediat după 1 Decembrie 1918, prin Bistrița au trecut, pentru a lupta în Transilvania, împotriva ungarilor ce se opuneau unirii, Brigada 4 Infanterie din Roman, Regimentul 8 Vânători de Munte și un batalion de infanterie din Piatra Neamț, primind onorul de la oficialitățile locale și de la Garda Națională constituită la nivelul Districtului.

Prima prezență militară românească a avut loc la Bistrița la data de 06. 02. 1919, prin înființarea Regimentului 84 Infanterie, a Brigăzii 49 / 50 Infanterie și Regimentul 99/100 Infanterie, din compunerea Comandamentului II Teritorial Cluj-denumit la război Divizia a 20-a.

Aceste mari unități și unități au participat la Campania Armatei Române de eliberare a zonei Maramureșului și Bihorului, realizarea capului de pod peste Tisa și la luptele din anul 1919 de pe teritoriul Ungariei.

Comemorând 95 de ani de la acest eveniment, Asociația Județeană Cultul Eroilor „Regina Maria” Bistrița-Năsăud, prin persoana președintelui executiv, col. (r.) Măgerușan Vasile și președintele de onoare, col. (r.) Cordovan Ioan, a aplicat o placă comemorativă pe peretele stradal al cazărzii „Marele Voievod Mihai” dedicată acestui eveniment, placă ce a fost sfințită de IPS. Andrei Andreicuț.

Adevărata organizare militară pe teritoriul Transilvaniei se face abia în 1920.

Adevărata prezență militară românească în zona Năsăudului, Bistriței și Bârgaiei s-a putut materializa începând cu data de 27 aprilie 1923, odată cu înființarea Diviziei 2 Munte, prin reorganizarea și mutarea Diviziei 1 Vânători din Oradea, al cărui comandament și-a stabilit sediul în garnizoana Bistrița și care a rămas aici până în anul 1940, când, datorită cedării Ardealului de Nord, această mare unitate a fost redislocată la Deva.

În anul 1923 în Bistrița găsim constituite următoarele unități militare:

Regimentul 84 Infanterie Bistrița, comandat de către col. I. Sbârcea

Divizia 2 Vânători de Munte, comandată de către generalul Hugo Schotsch, apoi de generalul Grigorescu Artur (aprilie 1928)

Brigada 2 Vânători de Munte: comandant în anul 1929, col Bădescu, avansat ulterior la gradul de general

Brigada 2 Artilerie Munte

Grupul 4 și Batalionul 8 Vânători Munte, comandat de către lt. col. Benedek (transformat din Regimentul 18 Vânători)

Divizionul 4 Tunuri Munte, comandat de către lt. col. P. Orleanu

În dimineața zilei de 10 mai 1929, în Bistrița a avut loc ceremonia primirii drapelului de luptă a Regimentului 84 Infanterie Bistrița, Batalionul 8 Vânători Munte, Divizionul 4 Tunuri Munte.

La 26 septembrie 1933, Regele Carol al II-lea înființează pe vechile teritorii ale regimentelor grănicerești, ca și recunoștință a faptelor de eroism ale acestora, trei batalioane grănicerești în compunerea Diviziei de Garda, primind denumirea de „GARDA REGALĂ”.

Mai întâi s-a înființat în Banat și apoi în Bistrița la 1 octombrie 1933.

În Bistrița s-au recrutat ostași din fiii grănicerilor din cele 44 de comune, astfel că, în luna iunie 1934, Carol al II-lea a venit personal, prin grija episcopului Iuliu Hossu, să asiste la ceremonia de depunere a jurământului militar, care s-a oficiat în Năsăud.

Fostul cavaler al Ordinului Mihai Viteazul, Liviu Rusu, din Poienile Zăgri avea la acest eveniment calitatea de comandant al companiei I-a, cu gradul de căpitan.

Acești ostași ai batalionului de grăniceri din „Garda Regală”, aveau o uniformă aparte, de gala, ce-i deosebea de celelalte categorii de militari.

În „Cartea vieții părintelui Pamfilu”, autor Florea Grapini, se arată că la acest eveniment deosebit, de la Năsăud, au fost circa 20. 000 de oameni.

În perioada 1938-1939 acest batalion se contopește cu Regimentul 84 Infanterie și vor constitui Regimentul 1 Grăniceresc nr. 84, cu garnizoana de reședință în Bistrița.

Între anii 1937-1939 are loc un proces de reorganizare a Armatei Române, în speță și a Vânătorilor de Munte, care erau predominanți în Bistrița.

Conform Înaltului Decret nr. 1688/1 aprilie 1937, Corpul Vânătorilor de Munte se transformă în Comandamentul Trupelor de Munte, iar în locul Diviziilor 1 și 2 Vânători de Munte se înființează Brigăzile 1, 2, 3 Mixte Munte.

Astfel, între 1937 și 1939 în Bistrița-Năsăud funcționau:

Brigada 2 Mixtă Munte

Grupul 4 și Batalionul 8 Vânători Munte

Grupul 2 Artilerie Munte

Divizionul 4 Tunuri Munte

La 15 martie 1939, guvernul României decretează mobilizarea trupelor de acoperire, unitățile militare din garnizoana Bistrița participă la operația de acoperire a frontierei de Nord-Vest a României, trupele vânătorilor de munte au fost mobilizate în întregime, fiecare brigadă înființând încă două batalioane. Brigada 2 Mixtă Munte a înființat Batalioanele 15 și 16 Vânători Munte și Grupul 7 Vânători Munte, trecând la 18 martie 1939, alături de Brigada 1 Mixtă Munte și Divizia 20 Infanterie la acoperirea sectorului de nord al frontierei, între Halmeu și Vârful Stog (schema 8).

Toamna anului 1939 și iarna anului 1940 a prins Brigada 2 Mixtă Munte în cadrul „Grupului Maramureș”, găsimu-se în dispozitiv de apărare între Stog și Halmeu.

Au urmat, după cum se știe, odiosul verdict al Germaniei și Italiei de la Viena, din 30 august 1940, și „acordul” de la Craiova, din 7 septembrie 1940, prin care partea de nord a Transilvaniei a fost cotoșpită de Ungaria Horthystă, iar sudul Dobrogei (Cadrilaterul) de Bulgaria prohitleristă.

Verdictul fascist de la Viena a îndurerat nespuse de mult întreaga țară, dar cele mai încercate au fost trupele române din Transilvania de Nord, care au stat de veghe zi și noapte, făcând față provocărilor trupelor horthyste, zădărnici încercările acestora de a infiltra spioni și grupuri de diversiune pe teritoriul României.

Ordinul de părăsire a pozițiilor a căzut ca un trăsnet. Ofițerii și soldații erau zdrobiți.

Ordinul a fost ordin, așa că, trupele românești au fost obligate la retragere, la redislocare din teritoriul care a fost impus a fi cedat Ungariei Horthyste.

Una din cele mai încercate mari unități a fost Brigada 2 Mixtă Munte.

La 30 august 1940, brigada și-a regrupat unitățile, apoi s-a pus în marș pe jos, pe itinerarul Baia Mare, Mesteacă, Dej, Gherla, Sărmanu, Luduș, Târnăveni, Cetatea de Baltă, Blaj. „După un marș de 6 zile, în care s-au parcurs 228 km, în zona Blajului s-au lăsat la vatră gradații și soldații originari din teritoriul răpit. „

În octombrie 1940, această brigadă a fost redislocată în zona Hunedoara, Petroșani, Orăștie, Deva, unde și-au completat efectivele.

O soartă asemănătoare a avut-o și Regimentul 84 Infanterie. Retragera din zona de frontieră, fără ripostă armata a întristat mult corpul de cadre, precum și gradații și soldații care, în zona Caransebeș, au fost și ei lăsați la vatră și trimiși la casele lor, unde aveau să intre sub ocupația și teroarea horthystă.

Nu pot să trec mai departe fără să amintesc faptul că, la ocuparea Ardealului de Nord au participat două armate horthyste. Este vorba de: Armata a 2-a horthystă, cu un efectiv de 102. 000 militari, care a operat în zona Oradea-Cluj; Armata a 1-a horthystă, cu un efectiv de 208. 000 militari, care a operat la Nord-Est de Armata a 2-a;

Ocuparea Ardealului de Nord a fost planificată pentru 9 zile, începând cu 5 septembrie 1940, ora 7. 00, când prima unitate horthystă a trecut frontiera pe la Sighetul Marmăției.

Datorită întârzierilor din acțiunea horthystă de ocupare, aceștia au fost nevoiți să trimit în avangardă și Corpul Rapid Ungar.

Năsăudul a fost ocupat în 7 septembrie 1940, iar Bistrița și Becleanul în data de 8 septembrie.

După retragerea unităților horthyste de ocupație, în zona ocupată au sosit unitățile horthyste teritoriale care s-au așezat în noile lor garnizoane ardelene.

În Bistrița, Năsăud, Ilva Mică, Prundu Bârgăului, s-au instalat mari unități și unități horthyste, aflate în subordinea Corpului VIII Armată horthyst, cu sediul în Mișcolt și Corpului IX Armată horthyst, cu sediul în Cluj astfel:

1)Brigada 1 Munte Horthystă-din Corpul VIII Armată Horthyst-Mișcolt:

Comandamentul Brigăzii 1 Munte Horthyst-Bistrița

Batalionul 2 Infanterie Munte-Năsăud

Batalionul 1 Artilerie Munte-Bistrița

Compania 1 Cavalerie Munte-Bistrița

Batalionul 62 Poliție Frontieră-Ilva Mică

Batalionul 1 Fortificații-Ilva Mică

Brigada 26 Infanterie Horthystă, cu sediul în Cluj, avea în garnizoana Bistrița dislocat Batalionul II din cadrul Regimentului 26 Infanterie Horthyst Cluj.

Tot la Bistrița s-a instalat și Regimentul 56 Infanterie horthyst și nucleul Companiei 26 anti-tanc pentru mobilizare.

În zona Transilvaniei, ocupate la 30 august 1940, activitatea serviciilor secrete de spionaj ungare aveau sediul central la Bistrița, existând structuri informative și contrainformative la Cluj, Tg. Mureș, Oradea și Năsăud.

Agenții recrutați din Transilvania de nord, erau pregătiți în școlile special care au funcționat la Bistrița, Cluj, Tg. Mureș, Năsăud și Sfântu Gheorghe.

În Bistrița, Rodna și Ilva Mică au fost dislocate centre pentru pregătirea agenților cu misiuni subversive.

La aceste efective, mai trebuie să adăugăm și forțele care au acționat cu deosebită cruzime asupra populațiilor băștinașe. Este vorba de Magyar Kiralyi Rendorseg (Poliția regală maghiară), subiect ce ne propunem să-l dezbatem cu alt prilej.

Retragerile trupelor românești, știți majoritatea din dvs. cum s-au efectuat. Cu regrete, revoltă de ce nu se reacționează cu ripostă ci doar cu o acțiune rapidă, datorită împrejurărilor impuse de odiosul diktat.

În acest an se vor împlini 95 de ani de când cele 4 divizii ardelenice au participat cu 52 batalioane de infanterie, 4 escadroane de cavalerie, 48 de baterii de artilerie, fiind la înălțime, alături de moldoveni și munteni, reuniți în aceeași casă-România, unde au avut un rol hotărâtor în asigurarea victoriei Armatei Române pe Tisa și a operației ofensive și contraofensive, sub comanda generalului Traian Moșoiu, dând lovitura principală ce a condus la capitularea generală a Armatei Ungare. Generalul Traian Moșoiu, pe drept cuvânt și-a meritat renumele de „Arhanghelul bătăliei pentru Ardeal”.

Începând din ziua de 20 iunie 1941, ora 12. 00, Corpul de Munte românesc, cu toate unitățile care îi aparțin, trece din punct de vedere operativ sub ordinele Comandamentului Suprem German, cu Cartierul General la Piatra Neamț (Armata 11 Germană).

Brigada bistrițeană 2 Mixtă Munte-comandată de generalul de brigadă Ioan Dumitrache a intrat direct în subordinea comandantului Armatei 11 germane-generalul Eugen von Schobert.

Vânătorii de munte bistrițeni, alături de celelalte trupe de V. M. se găseau în fața unui nou și teribil examen moral și de voință.

Erau ei pregătiți pentru un război ofensiv gigantic și imprevizibil împotriva trupelor rusești? Războiul și jertfele lui au dat un răspuns la aceasta întrebare.

La acea dată în subordinea Brigăzii 2 Mixtă Munte erau:

Grupul 4 V. M. – lt. col. Dumitru Cârlan; B. 7 V. M. – maior Titus Savu; B. 8 V. M. – lt. col. Ghe. Cârnu; B. 15 V. M. – lt. col. Victor Bădescu;

Grupul 5 V. M. – col. Grigore Bălan; B. 9 V. M. – lt. col. Vasile Cârlan; B. 10 V. M. – lt. col. Emanoil Brădețeanu; B. 16 V. M. – lt. col. Ștefan Pantelimonescu;

Grupul 2 Artilerie Munte – col. Cheorghe Georgescu; Dn. 4 T. M. – lt. col. Constantin Simulescu; Dn. 5 T. M. – lt. col. Ilie Georgescu; Dn 2 Ob. M. – lt. col. Nicolae Piroșca;

Batalionul 1 Pionieri Munte – lt. col. Nicolae Constantinescu.

Intrate în subordinea Armatei 4, la 31 iulie 1945, Diviziile 2 și 3 Munte au primit ordin să se deplaseze în garnizoanele de pace astfel:

Eu mă voi referi doar la dislocarea Diviziei 2 Munte, ce este legată de zona noastră geografică. Divizia 2 Munte: Sălărd, Marghita, Șimleul Silvaniei, Jibou, Baia Mare, Sighet, Dej, Bistrița, Vișeu. Cartierul Diviziei 2 Munte a fost stabilit la Dej.

Dacă am avut parte, de odioasele structuri militare horthyste, iată că, la doar 2 ani distanță, aici în Bistrița, își organizează cartiruirea, în casa Ion Zidaru, este drept că pentru o perioadă scurtă de timp, și un comandament al trupelor sovietice aflate în trecere prin Bistrița.

La 26 august 1947, pe baza Instrucțiunilor nr. 41. 900, Divizia 2 Munte s-a contopit cu Divizia 1 Munte, la Târgu Mureș, iar batalioanele de vânători de munte s-au unificat astfel:

Batalionul 5 s-a contopit cu Batalionul 7 Vânători de Munte în garnizoana Abrud;

Batalionul 6 cu 8 în garnizoana Aiud;

Batalionul 15 cu 2 în garnizoana Bistrița;

Batalionul 16 cu 3 în garnizoana Dej.

În perioada 1945-2003, în Bistrița au funcționat următoarele structuri militare:

Grupurile 6 și 7 Vânători de Munte;

Batalioanele 3, 7, 15 și 16 Vânători de Munte;

Divizionul 5 Tunuri de Munte;

Regimentul 223 Infanterie;

Batalioanele 417 și 405 Școala de Șoferi;

Batalionul 135 Disciplinar;

Brigada 1 Vânători de Munte „General Grigore Bălan” – transformat ulterior în Centrul 1 Mobilizare Vânători de Munte „Gl. Gr. Bălan”;

Divizionul 130 Artilerie de Munte din Prundu Bârgăului, care în perioada 1977-1981 a fost comandat de locotenent-colonelul Juncu Nicolae, în perioada 1981-1984 a fost comandat de căpitanul Georgescu Mihai, în perioada 1984-1988 comandat de către căpitanul Gheorghe Popan, în perioada 1988-1990 comandat de către maiorul Botiș Cornel, în perioada 1990-1991 comandat de către maiorul Pavel Târlă, în perioada 1991-1993 comandat de către maiorul Iacobescu Dumitru, iar în perioada 1993-2002 comandat de către maiorul Onișor Cârțu, care a ajuns până la gradul de general de brigadă în garnizoana Șimleul Silvaniei.

Regimentul 221 Mecanizat-transformat ulterior în Centrul 221 Instrucție și Depozitare și Mobilizare „Năsăud”.

În baza Ordinului General Nr. 2 al Ministrului Apărării Naționale și în conformitate cu prevederile Hotărârii Consiliului Suprem de apărare a țării Nr. 0043 din 05. X. 1993 și 0056 din 06. X. 1994, referitoare la reorganizarea Armatei Române, precum și ale art. 12 litera „S” din Legea 41/1991 privind organizarea și funcționarea M. Ap. N. a intrat în vigoare începând cu 01. 03. 1995 noul stat de organizare a Comandamentului Brigăzii 81 Mecanizată „Gl. Grigore Bălan” cu unitățile și subunitățile de brigadă. În județul Bistrița-Năsăud au luat ființă următoarele structuri:

Batalionul 812 Infanterie, redislocat din garnizoana Dej în august 1996;

Batalionul 405 Logistic în Bistrița;

Batalionul 814 Tc., redislocat ulterior în garnizoana Turda;

Centrul de învățare a limbii engleze în Bistrița;

Subunitățile de brigadă.

În garnizoana Prundu Bârgăului a funcționat Divizionul 815 Artilerie care s-a desființat în 2003, înființându-se prin redisolocarea Divizionului 817 Artilerie Antitanc de la Șimleul Silvaniei, Divizionul 817 Artilerie Mixtă.

Începând cu data de 1 decembrie 1951, Divizia 1 Munte a devenit Divizia 57 Munte, cu sediul comandamentului la Tg. Mureș, ulterior redislocată la Caransebeș și subordonată Corpului 38 Armată, la Bistrița funcționând Regimentul 288 Vânători de Munte, iar la Prundu Bârgăului funcționând Regimentul 142 Artilerie, care s-a mutat ulterior la Caransebeș, în Banat.

După 1950, zona Bistrița, Borșa, Năsăud și Țara Dornelor, aproape cât întinderea a trei județe, cu o populație preponderent românească, a fost scoasă din circuitul militar românesc cu ajutorul „neprecupețit” al sovieticilor, pe motiv că în această parte de țară, ne învecinăm cu rușii și nu mai este nevoie de armată.

Ni s-a impus să uităm faptul că, în perioada 1938-1941, aici în zona Bistriței și Năsăudului, am avut cele mai mari și mai grele probleme cu apărarea frontierelor, fapt ce a obligat statul român să mobilizeze Corpul de Munte și să-l treacă la acoperirea graniței de nord a țării.

Un alt aspect, ce merită a fi luat în seamă, ca un simplu accident al istoriei, consta în inversarea numărului și garnizoanelor de dislocare ale Diviziilor (Brigăzilor) 1 Munte și 2 Munte.

Între 1923 și 1938, în timp ce Divizia (Brigada) 1 Munte se găsea dislocată la Sinaia, Divizia (Brigada) 2 Munte se găsea la Bistrița.

Conform Ordinului Marelui Stat Major nr. 41800/10. 08. 1947 se fac următoarele schimbări structurale:

Dn. 5 Munte din Bistrița, prin desființare se contopește cu Dn. 1 Tunuri de Munte rămânând în garnizoana Tg. Mureș.

B. 2 V. M. din Brașov se dislocă la Bistrița, contopind prin desființare B. 15 V. M.

Se înființează Cp. 1 Alpină a D 1 Munte Bistrița

În august 1848 D. 1 Munte a executat aplicații cu B. Grupul și Divizia în raionul P. Bârgăului-Colibița-Fântânele. Aplicația comandată de Gl. mr. Ciubotaru Nicolae a fost asistată de ministrul apărării, Emil Bodnăraș.

Cu începere de la 10 ianuarie 1950 pe Regiunea a 3-a Militară s-au înființat centre de schi pentru subunitățile de cercetare în 6 locații din Transilvania, la Colibița funcționând o companie instruire pe schi, din R. 2 V. M.

În perioada 01. 08. 1956-25. 08. 1956 are loc o operațiune de dislocare a tuturor unităților din Corpul 40 Armată și un nr. de 20 Mari Unități și unități.

Regimentul 106 Mc. de la Oradea se mută la Bistrița, împreună cu B. 592 Cercetare.

Bateria 958 Aruncătoare cu Reacție de la Turda se mută la Prundu Bârgăului.

Dn. 130 Aruncătoare *RODNA*

La 1 ianuarie 1977, a luat ființă Brigada 1 Vânători de Munte la Bistrița, comandată, începând cu data 21 iulie 1977, de către colonelul Paul Remus Ghircoiaș.

Ca urmare a evenimentelor internaționale petrecute în august 1968, soldat cu intervenția armată sovietică în Cehoslovacia, a luat ființă Divizia 81 Mecanizată, mare unitate ce avea dislocat în garnizoana Bistrița, începând cu 1 octombrie 1968, Regimentul 221 Mecanizat, regiment ce a funcționat până în anul 2000.

În gazeta Săptămâna nr. 339/28 august 1938, aflată în colecția Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, apare următoarea știre: „La Sângeorz Băi s-a stins subit din viață, în vârsta de abia 46 de ani, în urma unui atac de cord, locotenent-colonelul Ioan A. Pop, ajutorul comandantului Batalionului grăniceresc de gardă din localitate? Nu am intrat în posesia vreunui document care să ateste că o astfel de unitate militară a fost cartiruită în orașul stațiune Sângeorz Băi. Probabil că, acest ofițer făcea parte dintr-o unitate militară existentă în garnizoana Bistrița.

Născut la 12 Aprilie 1892 în frunțașă comună grănicerească Mocod, studiile le-a urmat la Liceul Coșbuc din Năsăud, apoi la Universitatea din Budapesta.

În 1913, adânc pătruns de idea națională, cu credința fanatică în împlinirea visului milenar, a trecut frontiera, înrolându-se ca voluntar în Regimentul 16 Infanterie Fălțiceni, unitate care a făcut și campania din Bulgaria.

În toamna anului 1913 a fost trimis la Școala Militară de infanterie București, de unde la 15 iunie 1915 a ieșit cu gradul de sublocotenent, în Regimentul 28 Infanterie, unitate cu care a intrat în Campania 1916-1918 și apoi 1918-1919.

S-a remarcat pe front, dovedind deosebite însușiri ostășești, în luptele de la Șercaia, pe malul Oltului, Nod-Patac, Tătarul Mare (Tabla Buții), Dealul Porcului, Mărăști și Mărășești.

În campania din 1919, fiind comandant al companiei a 8-a grăniceri-pază, cu un număr de 15 oameni, a acționat la dezarmarea unui detașament de soldați revoluționari, care au devastat magaziiile de munițiuni ale Regimentului 88 Infanterie. În urma meritelor câștigate, a fost distins cu numeroase și frumoase decorații de război și pace.

Din cele prezentate până acum, trebuie să reținem faptul că armata este apărătoarea neamului, este o verigă necesară statului român, este garantul libertății și independenței. Dar, tot armata, este ultima carte pe care o joacă națiunea, fiindcă se știe că diplomații au încălzit totdeauna războiul, generalii l-au binecuvântat, soldații l-au înghițit, iar cimitirele l-au înfrumusețat. Uitați-vă la ziua de astăzi, în care bogații țării – se războiesc între ei pentru putere, iar cei ce mor – sunt tot săracii. Este o temă, ce cu siguranță, în viitorul apropiat v-a scoate la lumină multe lucruri neștiute până acum.

Din cele prezentate până acum, am vrut să scot în evidență faptul că, Armata Română dislocată pe aceste meleaguri, năsăudene, bârgăuane sau bistrițene, a fost, este și va fi, parte componentă a luptei pentru supraviețuire a neamului românesc, al luptei lui din toate puterile pentru libertate, în care însă, doar politicienilor le revine sarcina să lupte pentru buna existență a neamului său.

A învăța istorie, înseamnă de fapt a cerceta cauzele care au determinat evenimente în istoria unui neam. Consider că, menirea noastră trebuie să fie a apărătorului cel mai bun al libertății noastre, fiindcă astăzi în lume există trei grupuri de oameni: luptători, indiferenți și trădători.

Bibliografie:

Istoria vânătorilor de munte din armata română, autori: Col. (r) Gheorghe Susan și Col. (r.) Vasile Pricop.

Armata a IV-a TRANSILVANIA la 80 de ani-autori: Gl. de divizie Dorin Gheorghiu, Col. Ion Cioară, prof. dr. col. (r) Ghe. Tudor-Bihoreanu.

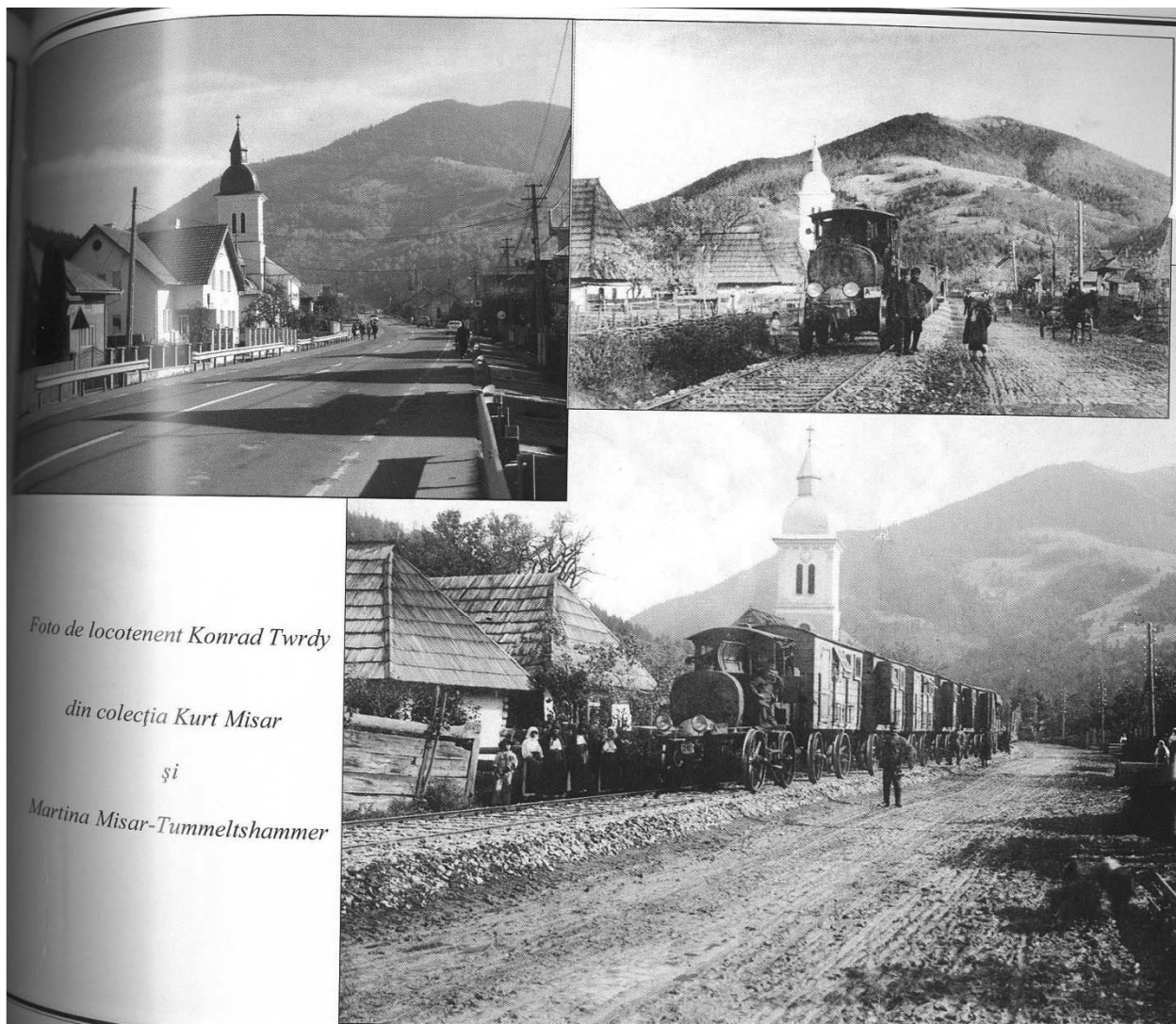
Armata a IV-a TRANSILVANIA în cruciada eliberării Europei-autori: Gl. de div. Dorin Gheorghiu, Gl. de bg. Ion Cioară, prof. dr. col. (r.) Ghe. Tudor-Bihoreanu.

Armata a 4-a TRANSILVANIA – Istoria unei jumătăți de veac, vol. IV-13 mai 1945 – sept. 1999 –
autori: Gl. de div. Dorin Gheorghiu, Gl. De bg. Ion Cioară.

Epopeea vânătorilor de munte-autori: Col. (r.) Vasile Pricop, col. Ghe. Suman, col. Marin Zaharia.

Divizia de cremene-autor, Gl. Ion Dumitrache (Memorii din Campania 1941-1944).

„Recunoștința pentru Eroi” – editura Eikon, 2011, Cluj-Napoca, autor col. (r.)Cordovan Ioan.

BISTRITA ÎȘI RESCRIE ISTORIA

*Centrul German, deschis în prezența cetățenilor de onoare ai județului! În vremuri trecute, domnitorul Petru Rareș poposea aici.*²⁰⁰

Administrația județeană a realizat un eveniment cultural de marcă, prilejuit de inaugurarea Centrului German – care va funcționa în Casa Argintarului, reabilitată prin fonduri europene și aflată, de acum, sub sigla Complexului Muzeal Județean, coordonat de Alexandru Gavrițaș. Cuvântul de bun venit a fost adresat de președintele CJ, Emil Radu Moldovan, care a subliniat importanța unui asemenea obiectiv turistic într-un oraș cu puternice valențe săsești. Consiliul Județean dorește ca noua instituție să fie una a întâlnirii cu istoria sașilor.

Pe lista de renovări se află și fostul Tribunal, fosta clădire a taberelor, dar și Castelul de la Posmuș. Prefectul Ioan Țintean a avut un discurs despre rolul pe care trebuie să îl ocupe istoria în viața noastră, despre importanța sașilor în construirea Cetății Bistrița.

Momentul central al acestei acțiuni a fost înmânarea titlului de Cetățean de Onoare al județului Bistrița-Năsăud la trei personalități marcante, mai ales că, două dintre acestea au o legătură directă cu tot ceea ce înseamnă spiritul german. Este vorba despre ec. dr. dr. h. c. Heinrich Schnatmann (laudatio Mica Marin), dr. ing. Georg Lecca (laudatio Monica Mureșan) și prof. univ. dr. Liviu Maior (laudatio Vasile Sebastian Dâncu).²⁰¹

Prof. univ. dr. Liviu Maior, personalitate marcantă a învățământului românesc, s-a născut la Beclean. Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-Filozofie, obține în 1974 titlul de doctor în istorie. După finalizarea studiilor a urmat o carieră academică, fiind profesor universitar la Facultatea de Istorie din Cluj-Napoca și la Universitatea București.

Aflat la cârma învățământului în perioada 1992-1996, în calitate de ministru al Educației, a declanșat o adevărată reformă administrativă, structurală și de conținut în întreg învățământul preuniversitar și superior.

Lucrări de investiții, reparații, dotări și amenajări școlare din județul nostru au cunoscut, în perioada de referință, o amplă dezvoltare prin sprijinul ministerului condus de Liviu Maior, printre care actualele Școli Gimnaziale nr. 5 și nr. 6 din Bistrița, sala de sport din Parcul municipiului Bistrița, cabana sportivă de la Piatra Fântânelor, construirea și darea în folosință a Școlii Generale „Liviu Rebreanu” Beclean, a unui nou local de școală la Maieru, plus unități preșcolare și primare la Podul Rebrei, Dealul Cucului, Recele, Podirei, Tiha Bârgăului etc. În perioada 1996-2002, a fost ales senator, iar în perioada 2002-2005 a fost ambasadorul României în Canada. S-a implicat și în activitatea sportivă, până în 1992 îndeplinind funcția de președinte al CS Universitatea Cluj-Napoca; a publicat 10 cărți și peste 150 articole și studii în reviste și anuare. În 1993 a primit premiul Academiei Române, este Cetățean de Onoare al orașului natal, al municipiului Bistrița și al municipiului Cluj-Napoca.

Economistul dr. dr. h. c. Heinrich Schnatmann și-a adus o contribuție deosebită la promovarea prestigiului județului Bistrița-Năsăud în plan național și internațional, în domeniul social, cultural și învățământ. A contribuit la dezvoltarea infrastructurii sociale, educaționale și spitalicești din județul nostru, la extinderea relațiilor externe cu parteneri

²⁰⁰ Răsunetul, Sâm, 01/24/2015 – 12:11. Sursa: Corneliu Gaiu, Vasile Duda, Topografia monumentelor istorice din municipiul Bistrița, Centrul istoric, Ed. Accent, 2008

²⁰¹ Menționăm că au fost aprobate 6 propuneri de Cetățeni de onoare ai județului, care au fost înmânate în cadru festiv la Consiliul Județean, pentru următorii: Ioan Birișiu, Marcel Lupșe, Liviu Maior, Heinrich Schnatmann, Lucian Sânmărtean și Georg Lecca, primii cetățeni de onoare ai județului Bistrița-Năsăud.

din Germania, a mijlocit contacte cu mediul politic și economic din Germania. Heinrich Schnatmann a contribuit la transferul de know-how și sprijin financiar direct pentru crearea de centre de îngrijire paleativă în administrarea Bisericii Ortodoxe Române, precum și în abordarea multidisciplinară a bolilor rare (autism, sindromul Prader-Willi sau Alzheimer). Acesta a sprijinit dezvoltarea filialei din Bistrița a Universității Tehnice Cluj-Napoca. A organizat acțiuni de strângere de fonduri în Germania pentru proiectele și inițiativele sociale din județul nostru, sub genericul „Aktion Hilfe Rumänien”, fonduri din care a finanțat o serie de proiecte sociale ale unor ONG-uri din județul nostru, dar și cele peste 75 de transporturi umanitare.

Dr. ing. Georg Lecca este originar din Gheorgheni, județul Harghita, fiind absolvent al Universității Timișoara, Facultatea de Matematică, promoția 1970 și al Institutului Politehnic „Traian Vuia” Timișoara, Facultatea de Sudură, promoția 1976. A studiat Istoria Artei la Munchen, iar în 2009 obține titlul de doctor în arte vizuale. Din 1990 este expert tehnic, auditor pentru sisteme de calitate în cadrul Concernului TUV Sud Industrie Service GmbH în Munchen, fiind șeful Compartimentului certificări vehicule feroviare.

Georg Lecca a consiliat mediul de afaceri al județului, în implementarea sistemului de management al calității TUV Sud Industrie Service GmbH Germania, care dă un plus de credibilitate afacerilor în relațiile interne și internaționale. Printre firmele reprezentative ale județului care au beneficiat de consiliere și certificare se numără Comelf, Iproeb, Rombat, Teraplast, Raal, Electroplast, Politub, Camera de Comerț și Industrie Bistrița-Năsăud, Proinstal etc. În paralel, Georg Lecca a promovat valorile culturale și artistice ale județului, prin inițierea unui proiect editorial care, pe parcursul a două decenii, a cuprins 90 titluri, albume, monografii, eseuri, poezie etc. Activitatea culturală a fost dublată de donații, precum Bustul turnat în bronz al lui Corneliu Baba, dar și alte lucrări pentru Muzeul de Artă Comparată din Sângeorz Băi.

Profesorul universitar dr. Vasile Dâncu a avut prima lansare de carte din acest an „Triburile. O patologie a politicii românești de la Revoluție la generația Facebook”, apărută la editura Școala Ardeleană (director Vasile George Dâncu). Volumul a fost prezentat de scriitorul Ioan Pinte, managerul Bibliotecii Județene „George Coșbuc”, care vede în paginile cărții nu doar un sociolog bun ci și un scriitor pe măsură. „Jocul democratic de azi este respins pentru că a fost blocat de către partidele politice, monopolizat de instrumente media și actori economici care vor rămânerea în logica socială și economică a devenirii sistemului social și politic clasic. Cetățenii sunt apatici, blocați în pesimism, neîncredere și înstrăinare, iar din această stare nu-i putea scoate decât o logică a seducției cu care funcționează rețelele de socializare și mass-media. Rețelele de socializare permit fabricarea unor noi identități și nașterea unor grupuri neconstrângătoare, deoarece poți să-ți alegi prietenii, îi poți decupla oricând, te poți baza pe sentimentele lor afișate prin emoticoane sau alte simboluri de stare”, fiind doar câteva dintre gândurile autorului.

Nu în ultimul rând, evenimentul de la Centrul German a găzduit și o conferință privind contribuția sașilor transilvăneni la dezvoltarea economică, socială și culturală a județului nostru, prezentată de istoricul Gunter Klein și de prof. drd. Anca Berendea, dar și vernisajul expoziției pictorului Norbert Thomae (născut la Bistrița, dar stabilit, din 1949, în Germania).

Proiectul „Crearea Centrului German din Bistrița, prin reabilitarea clădirii istorice Casa Argintarului”, în valoare de aproximativ 2, 4 milioane lei, este finanțat în cadrul Programului Operațional Regional 2007-2013, DMI 5. 1 „Restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural, precum și crearea/modernizarea infrastructurilor conexe”, din Fondul European de Dezvoltare Regională.

Pe lângă restaurarea, consolidarea, protecția și conservarea clădirii de patrimoniu „Casa Argintarului” din Bistrița, proiectul vizează și creșterea capacității de utilizare muzeală a clădirii prin asigurarea de dotări pentru expunerea și protecția patrimoniului cultural mobil și imobil, creșterea medie a numărului anual de turiști și promovarea Bistriței ca obiectiv turistic prin crearea unor circuite turistice cu specific săsesc și stabilirea unor legături cu alte foste cetăți medievale transilvane.

Casa Argintarilor este numită și Casa lui Petru Rareș, pentru că domnitorul a poposit în această clădire, construită în stil gotic și renașcentist. Clădirea are doua corpuri. Corpul original este o construcție de plan dreptunghiular compact, pe doua niveluri (P+1) cu latura scurtă de 10, 5 m dispusă pe aliniament, acoperiș în două ape cu coamă paralelă cu fațada.

Parterul cuprinde în axul din stânga gangul carosabil, boltit semicircular, în dreapta, la stradă, două încăperi, una cu boltă în cruce sprijinită pe console, cealaltă boltită semicilindric, ca și încăperea din spatele scării. Scara amplă, cu dubla rampă și balustrada din zidărie, conduce la un hol spațios din care se intră prin uși cu ancadrame din piatră la încăperile de la strada și la cea laterală dinspre curte, cu plafoane pe grinzi masive. Doar încăperea îngustă de la strada are bolta semicirculară.

Fațada are parterul dominat de portalul monumental cu deschidere semicirculară profilată, cu cheia de arc în voluta și imposte. Antablamentul care surmontează poarta este susținut de pilăștri canelați cu baze

rectangulare și capiteluri ionice. Replica sa apare la ancadramentul de fereastră din dreapta frontului. Fereastra din axul median are profilatura similară cu cea a deschiderilor de la etaj, cu ancadramente dreptunghiulare cu menouri și traverse care împart cadrul ferestrelor în șase canaturi (ancadramentele anterioare celor montate cu ocazia restaurării sunt cu 2+3 ochiuri).

Profilatura compusă din listeluri aplatizate întoarse în unghi drept, specifică renașterii, este încadrată de solbancuri și cornișe ce se sprijină pe console în voluta. Orizontala fațadei este accentuată prin cornișa continuă de deasupra ancadramentelor etajului și cele care surmontează ancadramentele parterului.

Frontul dinspre curte are la etaj 3 deschideri cu ancadramente dreptunghiulare împărțite printr-un menou și o traversă cu profilatura identică cu cele din frontul principal. La restaurare, în curte, a fost adăugat un corp de clădire, pe latura din dreapta gangului, pe parter la care au fost introduse ancadramente care imită pe cele originale. Modul de tratare a fațadelor și tipologia ancadramentelor, care-și găsesc similitudini în pietrăria bisericii evanghelice, argumentează implicarea lui Petrus da Lugano în

proiectarea acesteia. Prezenta în timpanele ancadramentului ferestrei din dreapta a parterului a două reliefuri reprezentând potire a determinat atribuirea clădirii unui meșter argintar.

Răsunsetul, Sâm, 01/24/2015 – 12:11

Sursa: Corneliu Gaiu, Vasile Duda, Topografia monumentelor istorice din municipiul Bistrita, Centrul istoric, Ed. Accent, 2008

Noul Centru German din Bistrița va promova istoria săsească a burgului²⁰²

Promovarea istoriei săsești a municipiului, a tradițiilor, dar și a parteneriatelor pe care județul nostru le are cu Germania, aceasta este menirea Centrului German care va fi creat la Bistrița, după reabilitarea Casei Argintarului, susține președintele CJ, Radu Moldovan. Staff-ul Consiliului Județean a evaluat stadiul lucrărilor de la acest imobil, alături de reprezentanții antreprenorului. Deși data de finalizare a proiectului este februarie 2015, se pare că firma de construcții își propune să încheie socotelile încă din 2014. Până în prezent, circa 40% din lucrări au fost executate.

²⁰² Gabriela Ciornei, Răsunsetul, Mie, 05/07/2014 – 13:26

Proiectul „Crearea Centrului German din Bistrița, prin reabilitarea clădirii istorice Casa Argintarului”, în valoare de aproximativ 2,4 milioane lei, este finanțat în cadrul Programului Operațional Regional 2007 – 2013, din Fondul European de Dezvoltare Regională.

Pe lângă restaurarea, consolidarea, protecția și conservarea clădirii de patrimoniu „Casa Argintarului” din Bistrița, proiectul vizează și creșterea capacității de utilizare muzeală a clădirii prin asigurarea de dotări pentru expunerea și protecția patrimoniului cultural mobil și imobil, creșterea medie a numărului anual de turiști și promovarea Bistriței ca obiectiv turistic prin crearea unor circuite turistice cu specific săsesc și stabilirea unor legături cu alte foste cetăți medievale transilvane.

Cea mai frumoasă casă în stil renescentist din Bistrița, a Argintarului, redată circuitului turistic și cultural

Reabilitarea clădirii istorice a Casei Argintarului a ajuns la final, astfel că avem la Bistrița un Centru German. Bistrițenii care au trecut pe str. Dornei, aproape de ansamblul Sugălete, poate au remarcat fațada exterioară a acestei clădiri. Cei mai curioși din fire, care vor să descopere moștenirea istorică și culturală a sașilor din vechea cetate medievală a Bistriței, pot să treacă pragul și nu vor regreta. Casa Argintarului a fost redată circuitului turistic și cultural, iar bistrițenii o pot vizita între orele 8-16, de marți până duminică.

Proiectul a fost cofinanțat prin Programul Operațional Regional 2007-2013, Axa prioritară 5 – Dezvoltarea durabilă și promovarea turismului, Domeniul major de intervenție 5.1 – „Restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural, precum și crearea / modernizarea infrastructurilor conexe”, valoarea totală fiind de 2.236.402,19 lei, din care 1.609.947,68 lei a reprezentat asistența financiară nerambursabilă.

Centrul German asigură mai multe funcționalități, și anume de centru de informare turistică și culturală, muzeu de prelucrare a metalelor prețioase, o bibliotecă (la parter și la etaj), sală de conferințe, spații expoziționale, spații administrative și birouri. De asemenea, curtea a fost amenajată pentru evenimente în aer liber.

Președintele Moldovan: Îmi doresc ca acest Centru German să fie viu

Staff-ul Consiliului Județean, al Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud și managerul de proiect au punctat, în cadrul conferinței de final, cele mai relevante aspecte ale acestui proiect implementat de administrația județeană.

„Avem o clădire reabilitată, readusă la viață, care, din punctul meu de vedere, arată foarte bine. Scopul acestui proiect a fost de a crește atractivitatea turistică a județului, a municipiului Bistrița. Prin acest proiect dorim să reînviem, să reîmprospătăm, să dezvoltăm relația dintre populația majoritară și minorități, și, în special, cu minoritatea germană având acest specific și această misiune al viitorului Centru German.

Îmi doresc ca acest centru să fie viu, să se desfășoare cât mai multe activități cu profil cultural, deja sunt câteva programate, mâine (25 februarie) fiind o întâlnire a Societății Scriitorilor, dar și activități ale societății civile”, a precizat președintele Radu Moldovan.

De altfel, aici ar urma să fie organizate acțiuni cu prilejul Târgului de Paști (Ostermarkt), al Zilei Europei, Serbărilor Bistriței Medievale, Zilei Unității Germane (3 octombrie), Zilei Holocaustului (9 octombrie), Zilei Naționale a Austriei (26 octombrie), Zilei României, a Crăciunului și sărbătorilor de iarnă. Astăzi este Ziua Centrului German!

Vicepreședintele Dorin Popescu a adăugat că și-ar dori ca măcar 80% dintre clădirile din Bistrița, din Centrul istoric, să arate ca acest Centru German. „În momentul acela, cred că suntem intrați cu totul și cu totul în Europa”, a spus vicepreședintele Popescu.

Prof. George Marinescu de la Complexul Muzeal Județean a punctat faptul că „este cea mai frumoasă clădire în stil renescentist din Bistrița”, detalii arhitecturale de pe fațadă, care se regăsesc și la Biserica Evanghelică, contribuind la identificarea constructorului în persoana lui Petrus Italus de Lugano, care a lucrat la Bistrița între 1560-1563.

„Clădirea este exponentul unei patriciat săsesc ajuns la maximum de dezvoltare în 1560-1563, este maximum de dezvoltare a Bistriței, pentru că în 1602 este asediul generalului Basta și urmează o cădere bruscă a Bistriței care, practic, nu își va mai reveni vreodată.” Marinescu a menționat că „forța economică a breslei” a permis edificarea unei astfel de construcții care se impunea nu doar la vremea aceea.

Cunoscut localnicilor sub denumirea „Casa Argintarului”, Centrul German din Bistrița este amplasat în centrul vechi al orașului (str. Dornei, nr. 5), în apropierea ansamblului Sugălete. Clădirea datează din prima jumătate a secolului al XVI-lea și este una dintre cele mai sugestive locuințe care ilustrează stilul Renașterii din întreaga Transilvanie. Corpul original este o construcție proiectată pe plan dreptunghiular, pe două nivele. La parter, în dreapta gangului carosabil, sunt trei camere boltite. Trecerea la etaj se face pe o scară largă cu dublă rampă, aici fiind un hol și trei camere, având la uși ancadrame din piatră renescentiste.

Imobilul impresionează mai ales prin fațada exterioară, unde domină portalul monumental semicircular, încadrat de pilaștrii dispuși pe pedestaluri înalte, după modelul arhitecturii florentine din secolul al XV-lea. Ferestrele au frumoase profilaturi și ancadrame dreptunghiulare renescentiste, cele de pe fațadă fiind mai bogate. Excepție face o singură fereastră de la parter de o formă semicirculară care imită la scară redusă portalul.

Denumirea „Casa Argintarului” provine de la cele două potire sculptate în arcul ferestrei de la parter. Aceste cupe, de tipuri diferite, reprezentau simbolul breslei aurarilor, meșteșug foarte dezvoltat în Bistrița medievală, care atunci deținea și minele de metale prețioase de la Rodna. Imobilul a aparținut breslei sau a unui meșter aurar, fiind o locuință tipică cu ateliere la parter și camere de locuit la etaj.

Clădirea a cunoscut de-a lungul timpului mai multe transformări și refaceri. În 1758 a fost afectată de un puternic incendiu, în 1939 ajunsese în pragul demolării, fiind salvată de intervenția lui Nicolae Iorga, iar din 1950 devine proprietate de stat, intrând într-un amplu proces de restaurare efectuat de arhitectul restaurator Șt. Balș. Cu acest prilej s-a ridicat un al doilea corp de clădire, cu ancadrame care imită pe cele din corpul original. În 1969 se inaugurează printr-o expoziție de artă plastică, ulterior până în 1986 aici funcționând secția de istorie a Muzeului Județean Bistrița-Năsăud, apoi are rol didactic pentru Școala de Arte și Meserii.

În prezent, după o nouă restaurare, destinația sa educativă și culturală este continuată prin înființarea Centrului German din Bistrița.

III. REPERE

Biserici bârgăuane

Dorin DOLOGA, *Contribuții la istoricul Parohiei Tiha Bârgăului*

Prin studierea vieții religioase a românilor putem reconstitui credințele, mentalitățile, puterea creștinismului la români, statutul religiei, continuitatea elementului românesc, dar și elemente de natură laică, precum era starea materială a comunităților românești.

În Conscriptia parohiilor din anul 1750 apare menționată separat pentru prima dată parohia Tiha Bârgăului. Aici era menționată existența unei biserici, a doi preoți și a unui îngrijitor al sacristiei²⁰³.

Cu ocazia militarizării satelor din Valea Bârgăului în anul 1783 figurau ca închegate numai patru sate: Rusu Bârgăului, Susenii Bârgăului, Josenii Bârgăului și Prundu Secului (Prundu Bârgăului). După ce în conformitate cu planurile întocmite de către locotenentul Schuller și sublocotenentul Fischbach, care au fost aprobate de către Guberniul Transilvaniei, s-au sistematizat satele Tiha Bârgăului și Bistrița Bârgăului, în anii următori s-au organizat cele opt comune de pe Valea Bârgăului²⁰⁴.

Înainte de militarizarea Văii Bârgăului în anul 1783, existau mai multe biserici în locuri diferite, în care slujeau mai mulți preoți. În anii următori militarizării a fost ales pentru satul Tiha Bârgăului locul unde se află astăzi parohia Tiha Bârgăului. Casele care erau împrăștiate au fost adunate la un loc, înființându-se satul Tiha Bârgăului. Acesta era traversat de cinci ulițe, dintre care două ulițe străbăteau satul longitudinal, iar alte trei transversal. Dintre cele două ulițe care străbăteau satul Tiha Bârgăului în lungime, una era dreaptă și lungă, iar cealaltă era paralelă cu prima și mai scurtă²⁰⁵.

Odată cu mutarea caselor răsfirate pe dealuri și sistematizarea satelor au fost mutate și bisericile mai îndepărtate de vatra noilor sate. Construcția și întreținerea unor biserici, la care se adăugau obligațiile de întreținere a preoților, constituiau sarcini dificile pentru comunitățile românești din Evul Mediu, care erau relativ reduse numeric și aveau o stare materială precară.

Datorită acestui fapt viața bisericească a românilor în Evul Mediu a îmbrăcat multă vreme mai ales o formă mănăstirească. Referințele privind edificarea uneia dintre mănăstirile aflate între localitățile Bistrița Bârgăului și Tiha Bârgăului sunt însoțite de expresia „din timpuri străvechi”. Faptul că locuitorii nu își aminteau data construcției mănăstirii denotă vechimea mare a acesteia. A existat și la noi un „drept de ctitorie”. Era socotit ctitor nu numai cel care punea bazele edificiului, ci și cei care de-a lungul timpului într-un fel sau altul consolidau construcția religioasă și bunurile sale. Altfel spus toți cei care reparau edificiile bisericești și donau bunuri erau considerați ctitori.

În ceea ce privește cele două mănăstiri care au existat între localitățile Tiha Bârgăului și Bistrița Bârgăului cunoaștem numele ctitorului uneia dintre ele, care era Lupu Zaharia, birăul (primarul) satului și al celui care a reconstruit-o pe ce-a de a doua și anume Grigore Urātu.

Mănăstirile se găseau amplasate pe locurile ctitorului în cazul uneia și a celui care a reconstruit-o în cazul celei de a doua.

Biserica ortodoxă românească din Transilvania nu era o religie de stat, oficială, ci dimpotrivă, o religie tolerată. În sinodul catolic de la Buda din anul 1271 s-a decis interzicerea lăcașelor de cult și interzicerea oficerii pentru ortodocși. Chiar dacă măsura nu a fost aplicată cu strictețe, ea a pus mari greutăți bisericii ortodoxe. Amplasate în locuri greu accesibile, pe dealuri și văi, înconjurată de păduri și mlaștini, mănăstirile și-au continuat existența, ceea ce constituie o frumoasă rezistență ortodoxă românească de-a lungul veacurilor.

Locația în care se găseau mănăstirile aflate între localitățile Bistrița Bârgăului și Tiha Bârgăului și anume în „Hucii Urâtului” și „la Tăul lui Zaharia”, precum și biserica aflată pe Valea Tureacului, care a fost mutată mai târziu la Tiha Bârgăului, constituie o dovadă în acest sens. Aceste mănăstiri nu au fost distruse de către generalul Bucov probabil datorită faptului că au devenit greco-catolice.

²⁰³ Costin Feneșan, *Izvoare de demografie istorică. Secolul al XVIII-lea. Transilvania*, vol. I, București, 1986, p. 287.

²⁰⁴ Virgil Șotropa, „Regimentul grăniceresc năsăudean”, în *Arhiva Someșană*, nr. 2, Năsăud, 1925, p. 8.

²⁰⁵ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare S. J. B. N. A. N.), *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 12, f. 376.

În conscripția din anul 1762 Bârgăul de Sus era considerată o singură parohie, având ca filii Josenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Susenii Bârgăului, Prundu Bârgăului, Colibița și Tiha Bârgăului. În aceste filii erau înregistrate două biserici greco-catolice și cinci biserici ortodoxe. În conscripție se menționează faptul că două biserici mai vechi au rămas greco-catolice, deși în realitate toate erau ortodoxe²⁰⁶. Ținând seama de faptul că parohiile Josenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Susenii Bârgăului și Prundu Bârgăului s-au reîntors la ortodoxie, iar parohia Tiha Bârgăului a rămas greco-catolică, probabil că bisericile greco-catolice menționate în conscripție erau cele din Tiha Bârgăului.

Cel care construia o biserică avea o serie de drepturi în ceea ce privește personalul bisericesc al acesteia. Aceste drepturi, care își aveau originea în dreptul patrimonial maghiar se regăsesc și în cazul bisericii ortodoxe din Transilvania și Moldova. Acest lucru este valabil și în cazul uneia din mănăstirile aflate între Bistrița Bârgăului și Tiha Bârgăului, al cărei ctitor a decis înlocuirea unuia dintre călugări cu un alt cleric.

Arhitectura religioasă ni s-a transmis fie sub formă funcțională, fie sub formă de ruine, fie sub formă de mențiune documentară. În cazul celor două mănăstiri aflate între localitățile Bistrița Bârgăului și Tiha Bârgăului și a bisericii de pe Valea Tureacului mutată mai târziu la Tiha Bârgăului s-a păstrat doar mențiunea lor documentară. Actele care s-au păstrat nu menționează forma acestora. Planul construcțiilor în arhitectura bisericească din lemn se compunea în general dintr-un naos dreptunghiular alungit, având spre est absida altarului, iar spre vest pronaosul²⁰⁷. Dimensiunile mănăstirilor aflate între localitățile Bistrița Bârgăului și Tiha Bârgăului trebuie să fi fost reduse, acestea fiind de mărimea schiturilor, știind faptul că în una dintre ele activa un singur călugăr.

Conform tradiției în satul Strâmba²⁰⁸, aflat între localitățile Tiha Bârgăului și Bistrița Bârgăului a existat „din timpuri străvechi” o mănăstire, cunoscută sub numele de mănăstirea din Hucii Urâtului. Puțin înainte de mijlocul secolului al XVIII-lea, biserica mănăstirii a fost reconstruită de către Grigore Urātu. Nu se știe dacă a avut viață de obște, dar știm că la altarul ei au slujit numai preoți din familia întemeietoare: Vasile Urātu, Gavril Urātu, Grigore Urātu, popa Ioan, popa Andrei și Cosma Urātu²⁰⁹.

Odată cu militarizarea în anul 1783 a Văii Bârgăului, locuitorii din satul Strâmba, aflat între localitățile Tiha Bârgăului și Bistrița Bârgăului s-au mutat în satul Bistrița Bârgăului. Datorită acestui fapt, biserica din satul Strâmba a fost adusă la Bistrița Bârgăului și transformată în biserică parohială²¹⁰.

Pe un deal aflat între Tiha Bârgăului și Bistrița Bârgăului se afla de asemenea o mănăstire, cunoscută sub numele de mănăstirea de la Tăul lui Zaharia. Data întemeierii acesteia nu se cunoaște cu exactitate. Este posibil să fi fost construită în secolul al XVIII-lea. În anul 1772 „jupânul Lupu Zaharia, birăul satului, ctitorul sfintei mănăstiri de la Tău” care avea un călugăr nu prea potrivit pentru slujba bisericii, l-a recomandat pe diacul Pop Ștefan din Susenii Bârgăului și Tiha Bârgăului, să fie hirotonit preot pe seama mănăstirii. Dintr-o carte dăruită mănăstirii de către ctitor, un *Antologhion* tipărit la Râmnic în anul 1762, aflăm că biserica avea hramul „Buna Vestire”. Biserica s-a năruit după anul 1800²¹¹.

O altă biserică, numită „din sus”, aflată pe Valea Tureacului a fost adusă pe locul unde ulterior a fost construită o nouă biserică în Tiha Bârgăului. O parte din locuitorii din Tiha Bârgăului s-au mutat pe Valea Bârgăului în amonte, întemeind satul Mureșenii Bârgăului²¹².

Documentele menționează existența unor preoți și călugări care slujeau în biserica și mănăstirile de aici. Într-un *Antologhion* tipărit la Iași în anul 1755 și cumpărat pe seama bisericii din Tiha Bârgăului în anul 1759, există mai multe însemnări. Una dintre acestea menționa următoarele: „Anul Domnului 1759, mesia²¹³ mai 9 zile. Această sfântă carte o au cumpărat poporenii de la Biserica Bozghii debet²¹⁴ 20 florinți. Să le fie pomană lor și părinților și moșilor până al șeptelea rod. Și o au dat besericii Bozghii pomană. Și cine s-ar afla...cine o ar vinde și o ar lua fără știrea poporenilor. Scris-am eu popa Dil Grigore de pe Tiha cu suflet debet. Fost-au jurați a besericii: Bosuioc Mândrul, Ion Tătar, Constantin Bozga, Vasile Serețan, Savă Surcel și

²⁰⁶ Costin Feneșan, *op. cit.*, p. 333.

²⁰⁷ Porumb Marius, Moraru Onisie, Baci Ioan (coordonatori), *Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, Cluj-Napoca, 1982, p. 179.

²⁰⁸ Nu este vorba despre actualul sat Strâmba, aflat la o distanță de 3 km de localitatea Josenii Bârgăului, ci de un alt sat numit Strâmba, care se afla între localitățile Tiha Bârgăului și Bistrița Bârgăului, între râurile Bârgău și Bistrița.

²⁰⁹ Dănuț Liviu Hognogi, *Lăcașuri monahale ortodoxe din Transilvania până la începutul secolului al XIX-lea (zona sud-someșeană)*, Editura Karuna, Bistrița, 2009, p. 148.

²¹⁰ S. J. B. N. A. N., *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 12, f. 376.

²¹¹ Dănuț Liviu Hognogi, *op. cit.*, p. 148.

²¹² S. J. B. N. A. N., *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 12, f. 376.

²¹³ Luna calendaristică.

²¹⁴ Debeo – datorie.

popi: nemiș popa Larion, nemiș popa Grigore, diac nemiș Petre, nemiș diac Miron, nemiș diac Grigore, diac Badi Petre. Amin”²¹⁵. Este interesant faptul că preoții Larion, Grigore și diecii Miron și Grigore erau numiți cu apelativul de nemeș, ceea ce denotă faptul că aveau un statut nobiliar.

În anul 1769 preotul Grigore din Tiha Bârgăului primea 12 florini din ajutorul de 10 000 de florini renani acordati de către împărăteasa Maria Tereza preoților din Episcopia greco-catolică de Făgăraș pentru consolidarea unirii cu biserica Romei²¹⁶.

O altă însemnare din același *Antologhion* menționează faptul că: „Acest *Minei* o au dat pomană sfintei bisărici a Măgerușului popa Ilie Miron de la <biserica> din Tiha de...ca să-i fie pomană lui și la toți cari sunt părtași la dânsa și la tot neamul lor. S-au dat în...cari îi lipsit...pentru chiverniseala bisericii ca să se cumpere alte cărți. 1776 luna lui septembrie”²¹⁷.

Conscripția din anul 1783 menționează existența la Tiha Bârgăului a patru preoți: Grigore Illie, Vasile Illie, Maftai și Miron. Dintre aceștia Grigore Illie era cel mai în vârstă, având 63 de ani, Vasile Illie avea 38 de ani, Maftai avea 30 de ani, iar Miron avea 26 de ani. Preotul Vasile Illie avea patru copii necăsătoriți: Alexandru, de 12 ani, Vasile, de 10 ani, Illie, de 6 ani și Macavei, de 3 ani. Preotul Maftai avea trei copii necăsătoriți: Leonte, de 8 ani, Axente, de 6 ani și Macavei, de 3 ani. Preoții Grigore Illie și Miron nu aveau fii necăsătoriți²¹⁸.

În anul 1884 preotul Vasile Georgiță nota faptul că, în conformitate cu tradiția, un preot Miron slujise la biserica de pe Valea Tureacului, care a fost mutată la Tiha Bârgăului odată cu militarizarea Văii Bârgăului în anul 1783²¹⁹.

După cum reiese din informațiile prezentate de mai sus, la Tiha Bârgăului activau în anul 1759 doi preoți, Larion și Grigore și patru dieci și anume Petre, Miron, Grigore și Badi Petre. În afară de aceștia existau cinci jurați ai bisericii și anume Busuioc Mândrul, Ion Tătar, Constantin Bozga, Vasile Serețan, Sava Surcel, care îndeplineau rolul comitetului bisericesc de mai târziu.

Preotul Grigore Illie menționat în Conscripția din anul 1783 este probabil una și aceeași persoană cu preotul Grigore menționat în inscripția din anul 1759 din *Antologhion* și cu preotul Grigore care primea un ajutor de 12 florini în anul 1769.

Preotul Miron menționat în conscripția din anul 1783 este probabil una și aceeași persoană cu preotul Ilie Miron care a dăruit în anul 1776 bisericii din Șieu Măgheruș *Antologhionul* cumpărat în anul 1759, dar în acest caz nu poate fi aceeași persoană cu diacul Miron menționat în însemnarea din anul 1759 din *Antologhion*, deoarece în anul 1783 avea vârsta de 26 de ani, ceea ce înseamnă că era născut în anul 1757.

În schița monografică a localității Tiha Bârgăului preotul Ioan Bal vorbește despre preoții Toader Bozga și Maftai Bozga²²⁰. În registrele parohiale de stare civilă din Tiha Bârgăului începând cu anul 1799 și până în anul 1826 figurează preotul Toader. El semnează cu numele de Toader și de câteva ori Toader Ilea²²¹. La 21 septembrie 1826 acesta a încetat din viață la vârsta de 80 de ani, la deces fiind trecut sub numele de Toader Ilie²²². Preoteasa Maria a popii Toader a încetat din viață la 16 august 1820²²³. Preotului Toader Ilie i se atribuie construcția vechii biserici care se afla pe grădina casei parohiale din anul 1959. Preotul Vasile Georgiță ne spune că preotul Toader „ședea unde e azi”²²⁴ Vasile a lui Ionică (Ilieș)”. În însemnările sale preotul Ioan Dologa arată că preotul Toader făcea parte din familia Ilieș²²⁵.

În registrele parohiale de stare civilă din Tiha Bârgăului începând cu anul 1796 și până în anul 1824 apare menționat și preotul Maftai. El semnează cu numele de Maftai, dar și Maftai Ilieș²²⁶ și Maftai Ilea²²⁷.

²¹⁵ S. J. B. N. A. N., *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 12, f. 386.

²¹⁶ Greta-Monica Miron, „...poruncește, scoale-te, du-te, propoveduește...” *Biserica greco-catolică din Transilvania. Cler și enoriași (1697-1782)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004, p. 521.

²¹⁷ S. J. B. N. A. N., *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 12, f. 386.

²¹⁸ Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Andreea Salvan, *Bârgăul sub pajura imperială*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011, p. 184 și 190.

²¹⁹ S. J. B. N. A. N., *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 12, f. 386.

²²⁰ *Ibidem*, f. 390.

²²¹ *Ibidem*, f. 387 și S. J. B. N. A. N., *Colecția registre parohiale de stare civilă*, registrul 1345, f. 9, 10.

²²² S. J. B. N. A. N., *Colecția registre parohiale de stare civilă*, registrul 1356, f. 9.

²²³ *Ibidem*, f. 6.

²²⁴ În anul 1884.

²²⁵ S. J. B. N. A. N., *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 12, f. 390.

²²⁶ Idem, *Colecția registre parohiale de stare civilă*, registrul 1356, f. 6 și registrul 1345, f. 9.

²²⁷ *Ibidem*, registrul 1345, f. 9.

La decesul său petrecut la 21 ianuarie 1824 este înregistrat cu numele de Maftei Ilea²²⁸. Preotul Axente, nepot al preotului Toader, după cum nota preotul Vasile Georgiță în anul 1884, semnează în registrele parohiale de stare civilă începând cu anul 1827 Illey, Ileai, Iliai, Ilia, Ilea, Ilye, Ilieș, Axente, sau într-o formă combinată, Axente și o variantă a numelui Ilieș, iar la căsătorie este trecut cu numele de Acsente Ilieș²²⁹. Faptul că Axente ar fi fost nepot al preotului Toader, așa cum nota preotul Vasile Georgiță în anul 1884 nu pare veridică. În Conscriptia din anul 1783 se menționează faptul că preotul Maftei, în vârstă de 30 de ani avea un copil, Axente. Acest lucru înseamnă că preotul Maftei era născut în anul 1750. Știm că preotul Toader a încetat din viață în anul 1826 la vârsta de 80 de ani, ceea ce înseamnă că era născut în anul 1746. Ca urmare, preotul Toader, născut în anul 1746, nu putea fi tatăl lui Maftei, născut în anul 1750. De altfel Conscriptia din anul 1783 nici nu menționează existența la Tiha Bârgăului a preotului Toader. Probabil că preotul Axente era fiul preotului Maftei.

În Șematismul Episcopiei greco-catolice de Alba Iulia și Făgăraș din anul 1835 Axente apare sub numele de Arsenius Illyes²³⁰. Preotul Axente avea trista faimă de bețiv. Acest lucru poate explica retragerea dreptului de a oficia pentru o perioadă, pedeapsă ce se aplica numai în cazul unor abateri grave și care a fost aplicată și preotului Axente. El a ajuns mai târziu preot în parohia Ardan, unde și-a petrecut ultimii ani din viață.

În casa părintească din Tiha Bârgăului a rămas fiul său Macedon, care a încetat din viață destul de tânăr, la numai 36 de ani, în închisoarea din Gherla unde își ispășea pedeapsa pentru uciderea soției sale cu toporul. Acesta a avut o fată, care a încetat din viață și ea după câțiva ani.

Un alt copil al preotului Axente, o fată pe nume Axinia, s-a măritat în anul 1864 cu Cifor Socină²³¹.

Familia Ilea era o familie veche de preoți de pe Valea Bârgăului. Întrebuintarea alternativ de către același individ sau succesiv de către membrii aceleiași familii a unor nume cu o formă asemănătoare este un obicei onomastic frecvent la neamurile dintr-un sat. Până la urmă forma care s-a impus și s-a păstrat a fost cea de Ilieș.

Informațiile privind existența unor mănăstiri aflate între Tiha Bârgăului și Bistrița Bârgăului, ctitorii și amplasarea acestora, efectele asupra bisericilor cauzate de sistematizarea satelor de pe Valea Bârgăului cu ocazia militarizării acestora în anul 1783, personalul bisericesc care a slujit în acestea, cărțile bisericești pe care le-au folosit, organizarea și rolul bisericii, oglindesc vechimea și intensitatea vieții bisericești de pe Valea Bârgăului. Ele dovedesc importanța pe care a avut-o biserica în viața românilor și de aceea merită întreaga noastră atenție.

Alexandru DARABAN, *Supravegherea de către autoritățile comuniste a sfințirii bisericii ortodoxe din Bistrița Bârgăului*

Alexandru DARABAN, *Supravegherea de către autoritățile comuniste a sfințirii bisericii ortodoxe din Bistrița Bârgăului*

Biserica Ortodoxă Română a fost una dintre instituțiile cele mai supraviețuite în cei 45 de ani de regim comunist de către securitate. Biserica Ortodoxă Română, în tot ce a însemnat aceasta în perioada comunistă, înalți prelați, preoți de mir, călugări și credincioși, a fost permanent și îndeaproape supraviețuită de către organele de partid și stat și securitate, documentele o demonstrează. Incompatibilitatea dintre creștinismul-ortodox și comunism a fost găsită și cultivată de către cei care au devenit liderii României și ai sistemului său represiv. Omul nou pe care comunismul trebuia să-l creeze nu putea fi credincios, „mistic” în percepția comunistă, ci ateu. Erau supraviețuite, printre altele, toate vizitele pastorale pe care le făceau ierarhii în parohiile de pe raza eparhiilor lor. Au fost infiltrați în mediul lor diferite personaje, unele chiar cu atribuții bisericești, pentru a raporta tot ce se întâmplă, cu cea mai mare exactitate. Un astfel de personaj a fost impus în angrenajul

²²⁸ *Ibidem*, registrul 1356, f. 7.

²²⁹ Idem, *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 12, f. 387 și Idem, *Colecția registre parohiale de stare civilă*, registrul 1345, f. 15-33 și registrul 1356, f. 9-24.

²³⁰ Ștefan Buzilă, „Protopopii și vicarii Năsăudului”, în *Arhiva Someșană*, nr. 27, Năsăud, 1940, p. 288.

²³¹ S. J. B. N. A. N., *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 12, f. 391.

episcopului Nicolae Colan. Acesta din urmă, pentru a se proteja de delațiunile celui infiltrat, îi interzicea acestuia accesul la întâlnirile cu consilierii în problemele de administrare a eparhiei.

Pentru a ilustra cele menționate mai sus, vin ca dovadă cu o notă informativă privind manifestările cultului ortodox din Regiunea Rodna, Raionul Bistrița, cu ocazia sfințirii bisericii ortodoxe din comuna Bistrița Bârgăului. Aceasta era semnată de secretarul regional al Partidului Muncitoresc Român, Mihuț Vasile, și purta data de 9 octombrie 1951. Din rândurile de mai jos se va vedea cu câtă atenție erau supravegheați slujitorii bisericii, ierarhi și preoți, dar și mirenii, atunci când avea loc un eveniment de asemenea însemnat. Să-i dăm curs acelei note informative: „După datele obținute și controlul făcut pe teren, cultul ortodox a folosit sfințirea bisericii din comuna Bistrița Bârgăului mobilizând din această comună și comunele învecinate în sensul de a face manifestare și de a crea o autoritate preoților asupra populației. Ei au făcut această sfințire a bisericii, cu toate că nu era o biserică nouă, ci numai unele reparațiuni au fost făcute, precum și curățirea ei, însă ei ai folosit aceasta în scopul arătat mai sus. Organizarea acestei acțiuni s-a desfășurat sub grija episcopului, dând o atenție excepțională, fiind trimiși înainte cu trei zile în comună secretarul episcopului Șendre Nicolae, care să răspundă de mobilizarea maselor, crezând că va reuși să mobilizeze circa 17 preoți și peste 10.000 de cetățeni. Sfințirea acestei biserici s-a făcut în ziua de 30 septembrie, participând la această sfințire episcopul din Cluj, Colan Nicolae, și episcopul din Oradea, însoțiți fiind de către un călugăr; de asemenea au mai participat 14 preoți din regiunea noastră.

Cu toate eforturile lor depuse, nu au reușit să mobilizeze decât un număr de circa 2.000-2.500 cetățeni, cu toate că numai în comuna în care a fost făcută sfințirea bisericii sunt 3.500 suflete, iar în comuna Prundul Bârgăului 3.103 suflete și în comuna Susenii Bârgăului sunt 1.042. Aceste comune se află pe o rază de 4 kilometri, adică sunt foarte aproape una de cealaltă, deci această acțiune întreprinsă de ei nu le-a reușit așa după cum ei le-au pus în plan.

Aceasta se datorește Comitetului de partid regional, precum și birourilor raionale a organizațiilor de bază care au convocat o ședință în aceeași zi, unde s-a petrecut problema campaniei de însămânțări de toamnă, precum și strângerea jirului, însă nu asemenea măsuri a luat Comitetul raional al Uniunii Tineretului Muncitor (U. T. M.), reușind astfel preoții să antreneze în această manifestație întreg tineretul din comună, în frunte cu secretarul U. T. M. -ului. La fel a participat la această manifestare și elevii școlii din această comună. Membrii de partid, la această manifestație, nu au participat numai doi, restul membrilor de partid fiind în ședință.

Pentru asigurarea acestei ședințe, Comitetul raional de partid a trimis un delegat din partea raionului, însă la adunare nu s-a vorbit nimic împotriva acestei adunări de preoți.

Primirea preoților care au venit din alte comune a regiunii noastre, precum și a episcopilor, au fost primite de un număr de 28 tineri călări, în fruntea cărora se găsea feciorul preotului Suciș Ioan care conducea acești călăreți, între acești călăreți se găsea și tovarășul secretar al organizației de bază a U. T. M. din comună.

Drumul pe care veneau preoții, precum și episcopii, era împodobit cu verdeață, sosirea preoților, de asemenea, a fost întâmpinată de muzica care a cântat marșul partizanilor.

După sosirea lor, a început sfințirea bisericii, episcopul, în cuvântarea sa la sfințirea bisericii, a vorbit despre lupta pentru pace... După sfințirea bisericii, seara, a urmat un banchet care a fost dat în casa preotului Suciș Ioan din Bistrița Bârgăului și în casa diaconului Pavel Ștefan, tot din această comună. La acest banchet au fost și manifestări dușmănoase din partea preoților, cât și din partea fostului legionar, avocat Tonea Teodor, din comuna Tiha Bârgăului, care a spus, printre altele, că partidul nu le poate face nimica, pentru că au făcut ei această mobilizare și pentru întâmpinarea acestor preoți.

La acest banchet au luat parte, printre alții, și pădurarul Cerzan Andrei, membru de partid din organizația de bază Ocolul Silvic din Prundul Bârgăului și brigadierul Dominici Mihai, tot membru din aceeași organizație de bază. Brigadierul Domici Mihai are o fată în Germania Occidentală căsătorită cu SS (ofițer german, s. n.), de la care primește corespondența. Acest brigadier are legături cu toți dușmanii din comună și spune că nu va dura mult acest regim.

Ei au fost demascați de către secretarul organizației de bază, Spânu Ilie, de la Ocolul Silvic Prundul Bârgăului.

Măsurile Comitetului regional care au fost luate în această direcție, cu sfințirea bisericii, au fost că au încunoștințat organele de stat, atrăgându-i-se atenția de a respecta, întocmai, legile în vigoare. În această direcție, sesizăm ca o lipsă că nu a participat la această adunare organizată de către preoți niciun tovarăș din partea Sfatului Popular Regional „.

În rândurile acestei „note informative” am încercat să regăsesc, să prezint un mic tablou care a tulburat multă vreme – sub atâtea forme – societatea și viața bisericească de la țară în perioada cruntă a comunismului

în România, implicit în Episcopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului aflată, în acei ani, sub păstorirea episcopului Nicolae Colan.

PS Poate îmi trimiteți o adresă de mail dacă o să vă intereseze subiectul. Doamne ajută!

Dorin DOLOGA, *Contribuții la istoricul bisericii din Susenii Bârgăului*

Arhitectura religioasă ni s-a transmis fie sub formă de ruine, fie sub formă funcțională, fie sub formă de mențiune documentară. În Evul mediu a existat și la noi o civilizație a lemnului și de aceea multe edificii nu s-au păstrat. S-a construit preponderent din lemn, dar acesta este un material perisabil. Piatra este cea care sfidează timpul. Spațiul românesc a fost unul în care pericolul năvălirilor popoarelor stepei a fost unul considerabil. Datorită acestor elemente am moștenit puțin din ceea ce s-a construit.

În anul 1946 comunelor li s-a trimis un chestionar pe care acestea trebuiau să îl completeze cu o serie de date despre comuna respectivă. Notarul²³² din Susenii Bârgăului²³³ și-a întemeiat răspunsul și pe baza unei note informative întocmită de către preotul ortodox din Susenii Bârgăului. Acesta din urmă arăta că în conformitate cu inscripțiile de pe pietrele de mormânt aflate în cimitirul vechi, la Susenii Bârgăului ar fi existat o biserică înainte de anul 1500²³⁴. După unele opinii crucile de piatră din cimitirul vechi ar fi din secolele XII-XIII²³⁵. Odată cu așezarea sașilor în zona Bistriței, locuitorii Văii Bârgăului s-au retras în amonte²³⁶. Dacă admitem faptul că crucile din cimitirul vechi din Susenii Bârgăului datează din secolele XII-XIII, rămâne o diferență mare de timp până la prima mențiune documentară a unor sate pe Valea Bârgăului, care este de la sfârșitul secolului al XIV-lea.

Prima biserică din Susenii Bârgăului a fost distrusă de către tătari. Notarul afirma că în jurul anului 1400 la Susenii Bârgăului exista o biserică. Acest lucru nu poate fi exclus, ținând cont de faptul că la sfârșitul secolului al XV-lea documentele menționează existența în Valea Bârgăului a două sate²³⁷.

Preotul arăta în nota sa că a doua biserică de lemn din Susenii Bârgăului a fost edificată în perioada 1640-1645. El își baza probabil afirmația pe faptul că inscripțiile de pe două din cele trei icoane vechi păstrate datau din anul 1645²³⁸, așa cum menționează în nota sa²³⁹. A treia icoană data din anul 1700²⁴⁰. Fiind mai recentă, în legătură cu a doua biserică există mai multe informații. Luând în discuție problema construcției unei noi biserici, în ședința din 10 aprilie 1871 Comitetul parohial ortodox al comunei Susenii Bârgăului arăta că „biserica e clădită din lemn moale, înainte de aceasta cu câteva sute de ani”²⁴¹. În ședința ținută la 13/25 iunie 1888 sinodul (adunarea) parohial ortodox din Susenii Bârgăului a luat în discuție problema reparării vechii biserici, sau a construcției unei biserici noi. Sinodul a decis construirea unei noi biserici, deoarece biserica existentă „fiind edificată cam la anul 1560 din lemn, a devenit atât de slabă, încât amenință în tot momentul cu ruinarea”²⁴².

În perioada 1898-1899 la Susenii Bârgăului a fost edificată o nouă biserică de zid. După construirea bisericii de zid, biserica veche de lemn din Susenii Bârgăului a fost mutată la Livezile, unde a fost reclădită. În anul 1957 biserica a fost din nou demontată, mutată și reconstruită în satul Dumbrava²⁴³. Pe locul altarului

²³² Secretarul.

²³³ La Susenii Bârgăului se afla un notariat cercual

²³⁴ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare S. J. A. N. B. N.), fond *Primăria comunei Prundu Bârgăului*, dosar 73, f. 6.

²³⁵ Niculae Vrăsmaș, *Prundu Bârgăului. O vatră străveche*, vol. 1, Editura Karuna, Bistrița, 2007, p. 188.

²³⁶ S. J. B. N. A. N., *Colecția personală Virgil Șotropa*, dosar 62, f. 21.

²³⁷ În anul 1390 apar menționate două sate (Duae villae Borgo nuncupate) – Niculae Vrăsmaș, *op. cit.*, p. 107.

²³⁸ O icoană avea inscripția „Pomenește Doamne sufletele robilor tăi Pascu și rudeniile din Sărmășel, 1645”, iar a doua avea inscripția „Aceste icoane le-a plătit Ciot Maria pentru iertarea greșalelor și le-a adus de la satul Dumbrava în zilele craiului Racoți, anul de la facerea lumii 7154 <1645>” – Niculae Vrăsmaș, *op. cit.*, p. 188.

²³⁹ S. J. A. N. B. N., fond *Primăria comunei Prundu Bârgăului*, dosar 73, f. 6.

²⁴⁰ Icoana avea inscripția „Această sfântă icoană o au plătit George Trăsneu și o au dat la Sfânta Biserică din Suseni anul 1700” – Porumb Marius, Moraru Onisie, Baciui Ioan (coordonatori), *Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, Cluj-Napoca, 1982, p. 166.

²⁴¹ S. J. A. N. B. N., fond *Oficiul parohial ortodox român Susenii Bârgăului*, dosar 11, f. 31.

²⁴² *Ibidem*, f. 322.

²⁴³ Porumb Marius, Moraru Onisie, Baciui Ioan (coordonatori), *op. cit.*, p. 180.

vechii biserici de lemn din Susenii Bârgăului mutată la Livezile, în anul 1906 a fost construită o „capelă”, după cum este numită în documente, o construcție deschisă, cu acoperiș, sub forma unui chioșc²⁴⁴.

Astfel, prima biserică de lemn din Susenii Bârgăului exista probabil în jurul anului 1400, a doua biserică de lemn a fost construită în jurul anului 1560, iar a treia biserică, de zid, a fost edificată în 1898-1899.

Arhitectura religioasă românească nu atinge nivelul celei din Occident, dar ea comportă trăsături care ne definesc în acest spațiu geo politic. Ea dovedește o continuitate culturală, este o creație a neamului românesc care se înscrie în durata lungă și reprezintă civilizația românească.

Maria HOLBURĂ, *Comemorare la Mijlocenii Bârgăului – 9. 10. 2014*

Prea Cucernice Părinte Protopop,

Prea Cucernici Părinți, Onorat auditoriu,

Mulțumim Bunului Dumnezeu care ne-a învrednicit și de astă dată să-i comemorăm, în pace și liniște, la 70 de ani, în această senină zi de toamnă, pe cei șapte martiri de sub Heniu, în primul rând pe părintele iconom stavrofor Augustin Pop, cel care a păstorit 47 de ani aici, în Mijlocenii Bârgăului (1926-1973), singurul supraviețuitor al masacrului, martor și mărturisitor al ororii. Să le cinstim memoria nu numai lor ci tuturor acelor care au suferit și au avut o moarte de martir pentru credință, neam și țară.

Și-au dat sângele lor, pe pământul țării noastre, ori în alte părți, pentru a-i apăra religia ortodoxă, sau a-l întregi, din cel mai vechi timpuri: sfinții martiri din Dobrogea, Antim Ivireanu, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu și fiii lui, pe care i-am omagiat anul aceasta, preoții și episcopii transilvăneni, călugării din mănăstirile ardeleni distruse de generalul Bukow, Martirii Năsăudeni, Horea. Mulți mireni, știuți și neștiuți și-au dat viața pentru credința strămoșească în temnițele Imperiului, chinuiți, alungați din casele lor, asasinați mișelește, împușcați, trași pe roată. Tribut masiv de sânge au plătit sate întregi (Ip, Trăzne, Moisei) odată cu căderea Ardealului de Nord, la începutul celui de-al II-lea război mondial. Nu putem să uităm martiriul protopopului din Huedin, Aurel Munteanu, unchiul pe linie paternă al părintelui Augustin Pop, omorât cu cruzime în septembrie 1940.

Chiar aici, în Mijloceni, a mai existat o mică victimă inocentă, care a plătit cu viața necunoașterea limbii cotropitorilor. Învățătoarea, impusă de ei, a lovit-o cu cruzime în cap cu o bâță, în școală, pe micuța Maria, fiica lui Toader Mănarca. Aceasta s-a stins din viață la câteva zile după „corecția” administrată. Bineînțeles că învățătoarea a dispărut din sat, după această tragedie, fără să răspundă vreodată în fața justiției. La fel s-a întâmplat și după crima din 10 octombrie 1944 pe care o amintim aici. S-au întocmit rapoarte, Tribunalul poporului din Cluj nu i-a mai găsit, după război, pe cei ce au comis faptele criminale și totul a fost trecut sub tăcere zeci de ani.

Amintirile despre preotul Augustin Pop și ceilalți șase martirizați împreună cu el sunt multe. O parte au fost prezentate la precedentele comemorări. Au apărut și-n cărți, în articole publicate în ziare și reviste, în emisiuni de radio și televiziune.

Aș evoca de această dată omenia și sacrificiul de care a dat dovadă familia Vlad din Prundul Bârgăului care l-a adăpostit și îngrijit pe părintele Augustin Pop, în primele momente după ce a fost împușcat și a reușit să scape de călăi. Li se cuvine un loc de cinste, alături de eroii neamului, celor trei: Anisia mama, Cifor fiul cu soția Florica, atunci însărcinată, pentru că și ei au fost în pericol de moarte: dacă preotul supraviețuitor ar fi fost găsit în casa lor ar fi avut cu toții parte de o moarte groaznică.

Dumnezeu să le răsplătească jertfa, curajul, să le ierte păcatele și să-i odihnească cu dreptii în Raiul cel luminos iar nouă să ne rămână în minte și-n suflete amintirea comportamentului lor exemplar într-un moment de mare cumpănă.

Adresez mulțumiri tuturor celor ce s-au ostenit să participe azi la această comemorare: Părintelui Protopop Alexandru Vidican, soborului de preoți care au oficiat emoționantul parastas și care an de an ne onorează cu prezența Pr. ic. stavr. Simion Cristea, pr. paroh Mihai Moldovan Mijloceni, pr. paroh Gabriel Pugna, Suseni, pr. paroh Ioan Jauca, Prund, pr. paroh Ioan Fontu, Tiha.

Mulțumesc, de asemenea, d-nei profesoare Ioana Găurean, descendenta familiei Cifor Vlad care ne-a onorat cu prezența, d-nului Pavel Costea, fiul unuia din cei împușcați care s-a ostenit să vină, la cei nouăzeci de ani, de la Prundul Bârgăului, împreună cu medicul Camil Ciprian Mireșteanu, nepotul dânsului, d-lui Leon Rațiu și el fiu al unuia dintre cei împușcați, care nici măcar nu și-a cunoscut tatăl, fiind născut ulterior morții acestuia, d-lui ing. Niculae Vrăsmaș, redactorul fondator al Anuarului bârgăuan, d-lor primari din comunele Prundul Bârgăului și Josenii Bârgăului.

²⁴⁴ S. J. A. N. B. N., fond *Oficiul parohial ortodox român Susenii Bârgăului*, dosar 24, ff. 265, 444.

Mulțumiri speciale se cuvin membrilor Asociației „Speranța Reînviată” din a căror inițiativă se face această comemorare, an de an, începând cu 2009.

Aș încheia cu rugăciunea de mulțumire, simplă și emoționantă adresată Bunului Dumnezeu care l-a salvat, rugăciune pe care am găsit-o la finalul confesiunii preotului Augustin Pop despre starea sa după împușcare.

„Doamne, Cela ce prin puterea minunilor Tale Dumnezeiești, din 7 persoane osândite la moarte singur pe mine m-ai scăpat la viață; trimite Darul vindecărilor Tale asupra ranelor mele și mă vindecă spre a-Ți cânta și preamări minunile Tale în toată viața mea”.

Rafila MUREȘAN, *Biserica din Rusu Bârgăului, resfințită la centenar*

Biserica din Rusu Bârgăului, resfințită la centenar! Mitropolitul Andrei a primit un tablou cu chipul Prea Sfinției Sale. Președintele Radu Moldovan și primarul Tudorel Ciotmonda, prezenți la eveniment

„Astăzi am participat alături de domnul primar Tudorel Ciotmonda și Directorul DGFP, Cristian Parasca la resfințirea Bisericii din Rusu Bârgăului! Au fost momente înălțătoare în momentele Sfintei Liturghii oficiate de ÎPS Arhiepiscop și Mitropolit Andrei și un sobor de peste 40 de preoți! Slujba de astăzi a fost închinată Sfinților Mărturisitori din Ardeal” spune președintele Consiliului Județean, Emil Radu Moldovan.

Celor prezenți, ierarhul le-a vorbit despre importanța mărturisirii învățăturii de credință, oferind exemplul Sfinților Mărturisitori pomeniți în această zi în calendarele ortodoxe. Înaltpreasfințitul Andrei a pus accent pe jertfa acestora, în condițiile în care, mărturisirea pe care ei au făcut-o le-a adus martiriul. Ierarhul a concluzionat că, deși în zilele noastre avem o mare libertate de exprimare, oamenii nu se mai folosesc de aceasta pentru a-L mărturisi pe Hristos: „Mucenicii Ardeleni, pentru Domnul Hristos și pentru Biserica noastră, și-au dat viața. Ei au avut o credință tare și erau siguri că merg în rai. Cuvântul Domnului Hristos din Evanghelie l-au luat foarte în serios li l-au împlinit întocmai. Noi îl mărturisim cu toată ființa noastră pe Hristos și Ortodoxia, în lumea în care trăim? Credința aceasta frumoasă, ducătoare la mântuire au apărut-o cu prețul vieții Mărturisitorii noștri Ardeleni”. Mitropolitul Andrei a primit un tablou cu chipul Prea Sfinției Sale, la rândul său oferind diplome celor implicați în lucrările de la biserică. Preotul paroh Ioan Platon a fost ridicat la rangul de iconom.

„Biserica este izvorul dumnezeiesc de lumină”

Credincioșii din Rusu Bârgăului au cules ortodoxia înaintașilor ca pe un mărgăritar, păstrând nealterată legea strămoșească ca pe o comoară a sufletului și așa o transmit urmașilor. Aceasta le-a

protejat familia, copiii, nepoții, strănepoții – protecție care lucrează și astăzi... Biserica „Sf. Nicolae” din Rusu Bârgăului, poarta de intrare în Bârgău, a împlinit 100 de ani de la zidirea ei și ceea ce merită să se consemneze este că zidirea, pictarea ei s-au realizat din moștenirea imensă lăsată de strămoșii grăniceri și contribuția credincioșilor din parohie. Grijă Sf. Treimi și a Maicii Domnului a prilejuit un moment unic de înălțătoare trăire duhovnicească, dar și un moment istoric din viața comunității, la care cei prezenți au fost martorii și semnarii unei pagini de istorie.

Mulțumirile credincioșilor se înalță cu evlavie către Dumnezeu că, după 10 ani de muncă perseverentă, cu gust și ochi artistic, preotul paroh Ioan Platon și credincioșii, fiecare implicându-se după puterea credinței, un grup de apropiați din parohie, s-a terminat pictarea bisericii. Mulțumiri se cuvin strămoșilor, pe care nici munca, nici moartea nu i-a înspăimântat, hotărâți și dârzi, au avut curajul să se așeze aici, într-un cadru natural, potrivit omului „atunci”... dar lăsând urmașilor și bisericii o moștenire imensă, ca să nu se întindă mâna după ajutor, chiar dacă au plătit greu tribut de sânge pentru aceasta. Din moștenirea lăsată, comunitatea primește doar fărâmituri, din când în când, cu ocazia evenimentelor politice încât, dezamăgiți, locuitorii zic ca și psalmistul David: „Mântuiește-mă cu brațul Tău de oameni, de oamenii lumii, care-și iau partea în viață, că s-au îmbuibat din visurile Tale; copiii lor se îndoapă și lasă prisosul fiilor lor”. PS 16.

Bucuria sublimei sărbători a întărit parohienii și nu s-au împiedicat de „interese” ci au pus umăr lângă umăr și, prin contribuția lor generoasă, s-a reparat casa parohială..., iar prin jertfelnicia unora s-a împodobit Sf. Altar și toată biserica încât este ca o „mireasă vrednică de mirele Hristos”.

Biserica actuală, cu hramul „Sf. Nicolae” s-a zidit între anii 1906-1907, în timpul preotului Constantin Flămând. Podoaba bisericii este iconostasul executat la Viena – elegantă artă. Clopotele au fost aduse cu vaporul din America, donate de un grup de credincioși din Rus.

În timpul preotului Teodor Ciuruș s-a resfințit biserica în 1936, primind și al doilea hram – „Adormirea Maicii Domnului”. Au mai slujit aici preoții Ioan Hangan, Ioan Suciu, azi – Ioan Platon. Toate dezbinările politice semănate între localnici s-au anulat și, întocmai ca strămoșii în acest moment solemn, s-au unit ca membrii familiei.

Aprecierile și distincțiile se cuvin strămoșilor grăniceri, preotului și credincioșilor care pregătesc sărbătoarea fără ajutorul cuiva.

Sfințirea Bisericii din Rusu Bârgăului, stabilită în cursul săptămânii, a ridicat multe semne de întrebare, interpretându-se ca o umilință.

Voia lui Dumnezeu, rugăciunea strămoșilor a venit în favoarea noastră, pentru că am mai câștigat un hram al acestor sfinți români care deja mijlocesc pentru noi – se vede.

„Să avem în vedere că pe care omul îl smerește, Dumnezeu îl înalță”.

Trecutul bisericii și al acestei așezări „binecuvântate de Dumnezeu” a fost învăluit într-o aură de mister pentru credința, renumele frumos și moștenirea valoroasă lăsată de strămoși. Despre trecutul așezării vorbesc documentele scrise, tradiția locală, cărți, spațiul geografic care-i aparținuse și care dezleagă multe ecuații etc.

Aria geografică pe care s-a întins așezarea Borgo de Jos înaintea venirii sașilor cuprindea: drumul imperial ce duce la Strâmba și toată această așezare – Dumbra, Iadul, Dorolea, Pe Dos, Capul Câmpului și cobora iar la drumul de pe Strâmba.

Era o cetate cu multe vetre, care s-a dezvoltat singură. Iar după militarizare a mai dobândit încă trei munți.

La Rusu Bârgăului s-a înființat primul protopopiat din zonă pentru credința neclintită a locuitorilor, pentru vrednicia și harul preoților slujitori, dar și pentru averea imensă a strămoșilor care permitea menținerea protopopiatului. Așezările menționate mai sus au fost multă vreme filii ale bisericii din Rus.

Tetraevangheliarul bisericii din Rus, scris aici de preotul Mihail la 1511, ridică valoarea bisericii noastre; îndeamnă la milostenii pentru iertarea păcatelor, dar are o poruncă aspră pe care au lăsat-o strămoșii, să păzească toată moștenirea cu puterea minții – urmașii și să nu îndepărteze nimic din ce-au lăsat că va fi vai de aceea și de complicități lor.

Sfânta masă din vechea bisericuță de lemn, intrată în restaurare, vorbește de trecutul vieții religioase a înaintașilor.

Pettendorf era o localitate străromână, dăruită în 1311 comitelui Ioan Henel și nu era alta decât Rusu Bârgăului de azi, pe care sașii i-au forțat să plece cu amenințări și au luat-o. În 1328 se vorbește de această așezare de români în documente.

Dar, cum spunea cronicarul, oamenii sunt sub vremi, trebuie să ne supunem. La ceas aniversar felicit sincer preotul și credincioșii din Rusu Bârgăului și doresc bisericii și comunității să dăinuiască până la sfârșitul veacurilor.

(Rafila Mureșan, Răsunetul, Mar, 10/21/2014 – 18:36)

Jenita NAIDIN, *Heniu, mănăstirea Sf. Spiridon*

Prin Grație Divină, ieri, 14 Februarie 2015, am primit o invitație de la o Familie pentru a merge la Mănăstirea Sfântul Spiridon – Strâmba, județul B-N și, în acest fel a fost o oază în singurătatea mea ce uneori mă apasă greu și doar Dumnezeu mă ajută cum știe El.

Am deschis acum cartea Viețile Sfinților pentru a scrie câteva cuvinte despre Sfântul Spiridon, căci cu privire la Mănăstire și împrejurimi vă vorbesc fotografiile pe care le-am făcut și am postat o parte aici pentru Dumneavoastră.

A fost ieri o zi însorită și, urcând pe dealul din preajma Sfântului lăcaș, – despre care am mai scris pe Blog în data de 9 noiembrie 2014 sub titlul: *Mănăstirea Sfântul Spiridon jud. B-N*, - am fotografiat Muntele Heniu ce este acum plin de zăpadă.

Când am privit și fotografiat Heniu m-am gândit la scriitorul Radu Petrescu, fost profesor în anul 1952 a minunatului, acum și el scriitor, Nicolae Vrăsmaș și m-am bucurat de conexiunile pe care le facem cu ajutorul inconștientului nostru conștientizat, grație legăturii minții noastre cu Mintea Cosmică, cu Dumnezeu.

Mi-am amintit acolo sus, stând în Lumina Soarelui, cu privirea spre Heniu că Radu Petrescu și soția sa Adela au ajuns din București, ca profesori la Bârgău-Prund în 6 oct. 1951.

Eu veneam pe Pământ în 28 nov. 1951! Îmi place să fac astfel de legături, îmi place să pășesc pe urmele unor oameni de cultură!

Să citim:

„Luna decembrie în 12 zile:

Pomenirea Preacuviosului Părintelui nostru și făcătorului de minuni Spiridon (†347). Acesta a trăit pe vremea împărăției lui Constantin cel Mare și a fiului său Constanțiu. De neam era din Insula Cipru, simplu la chip și, la inimă, smerit. Mai întâi, a fost păstor de oi și, însurat fiind, a avut o fiică Irina, care a trăit în feciorie toată viața ei.

Pentru sfințenia vieții lui, murindu-i soția, a fost făcut episcop în cetatea Trimitunde, aproape de Salamina, și a primit de la Dumnezeu și darul tămăduirilor, încât s-a numit, datorită minunilor ce le făcea, de minuni-făcător.

[...]

Acestui Sfânt i se arătau îngerii și-i slujeau la Sfânta Liturghie și a luat mărturie de la cer că avea îngeri privitori care cântau împreună cu dânsul. ”.

*

Ieri, în capela Mănăstirii Sf. Spiridon, căci biserica nu este încă gata, mi-am amintit de viața Sfântului, și, după Rugăciune am fotografiat câteva icoane și catapeteasma:

mai jos privim prin curtea mănăstirii, dar și alte fotografii:

Bistrița, Duminică, 15 Februarie 2015

PANTEONUL PERSONALITĂȚILOR BÂRGĂUANE

Mircea Gelu BUTA²⁴⁵, *Vlăstarul unei familii ilustre, Pr. Prof. Andrei Buzdug (1891 – 1939)*

Personalitate remarcabilă a noii Eparhii a Clujului, înființată după Marea Unire din 1918, Părintele Prof. Dr. Andrei Buzdug, primul Rector al Academiei Teologice Ortodoxe Române din Cluj, a fost un ales al soartei care, împreună cu Episcopul Nicolae Ivan și alți entuziaști, a înțeles că misiunea nou-înființatei Episcopii Ortodoxe din inima Ardealului nu-și putea îndeplini menirea sa națională și culturală fără prezența unei școli teologice, într-o vreme în care satele, rămase fără preoți de pe timpul războiului, așteptau cu nerăbdare să vadă la altarele lor apostoli noi, care să le propovăduiască „cu vreme și fără vreme” cuvântul lui Dumnezeu²⁴⁶.

Transmiterea din tată în fiu a parohiilor devenise o regulă la preoții români ardeleni, mai ales la cei ortodocși, care au avut până în secolul al XIX-lea statutul de „tolerați” în cadrul instituțional al Imperiului. O circulară din anul 1805, trimisă chiar de Consistoriul ortodox sibian, institua o regulă acestei practici atunci când consemna: „*feciorii preoților fungești*”²⁴⁷ numai atunci se pot preoți când slăbiții lor părinți, alți feciori sau gineri de la care să-și poată la vremea lor aștepta hrana n-ar avea”²⁴⁸.

La mijlocul sec. al XIX-lea, cu toată opoziția, monopolul preoților localnici din satele ortodoxe ale Văii Bârgăului asupra funcțiilor preoțești a fost rupt de preoții din parohiile din afara văii militarizate. În consecință, aceștia se plâng, în anul 1845, Episcopului Andrei Șaguna: „*Din Protopopiatul Bârgăului neunit niciodată nu s-au fericit și norocit nimeni a să primi și trimite la cursul teological din Sibiu, fără totdeauna acei oameni de supt țărănie, batâr că și noi avem drept la fondul clerului neunit. Și acum, în vreme de pace, să vie străini și țărani să ne stăpânească ca preoți și slujitori în bisericile cele făcute de noi și de părinții noștri, servindu-ne averile pe aceea, și noi, moștenitorii, care avem copiii vrednici de a fi preoți, precum îi alege și Cinul împărăției, de a-i face ober oficiere, să fim la spatele străinilor... spre necinstea și militarilor, spre a nu-și mai da fiii la școale*”²⁴⁹.

1. O familie cu veche tradiție preoțească

Andrei Buzdug provine dintr-un lung șir de preoți și teologi, a căror istorie începe în anul 1791, odată cu numirea lui Iacob Buzdug (1745-1801) Protopop al Văii Bârgăului. Îi urmează fiul Alexandru Buzdug, care a fost mai întâi Administrator protopopes, iar apoi Prot. al Văii Bârgăului, până în anul 1830. După o pauză de 26 de ani, în care Prot. a fost Terente Bogat din Mijlocenii Bârgăului, familia Buzdug revine prin pr. Teodor Buzdug (1803-1875), fiul adoptiv al lui Alexandru. Acesta se căsătorește cu Raveca Buzdug (1811-1871), fiica naturală a lui Alexandru, și va fi numit preot în Rusu Bârgăului. Dintre cei patru fii ai lor, doi vor deveni preoți: Ioan (1829-1884), preot în Josenii Bârgăului, și Iacob (1831-1904), preot în Rusu Bârgăului. Urmașul Prot. Ioan la Parohia din Josenii Bârgăului a fost fiul său, pr. Leon (1855-1934). Fiul cel mare al acestuia, Ioan (1889-1953), va rămâne preot în Josenii Bârgăului, iar Andrei (1891-1939) devine Profesor la Academia Teologică Ortodoxă Română din Cluj. Fiica acestuia, Viorica, se va căsători cu diaconul Leon Bândilă, Asistent la Academia Teologică din Cluj, Catedra de Dogmatică, Doctorand al Prof. Dumitru Stăniloae²⁵⁰.

Prima generație din familia Buzdug, care a reușit să se formeze în școli superioare, a fost cea a fiilor preotului Teodor Buzdug, Protopop al Văii Bârgăului în perioada 1856-1875²⁵¹. Într-un document din anul 1839, acesta intervine pe lângă Episcop, pentru ca fiul său, Vasile, să fie acceptat la Seminarul împărătesc, „*fiindcă milostivul Dumnezeu mi-a dăruit trei prunci de parte bărbătească, cel dintâi Vasile – vârstă de 12 ani, al doilea Ioan – vârstă de 11 ani și al treilea de șapte ani, iar cei doi mai mărișori cearcă școala nemțească de trei ani și cel mai mic cearcă școala națională de un an și, văzând silința lor și pașii cei spornici întru*

²⁴⁵ Prof. Univ. Dr., Facultatea de Teologie Ortodoxă, UBB Cluj-Napoca, e-mail: butamircea@yahoo.com

²⁴⁶ NICOLAE IVAN, în *După zece ani în slujba Bisericii și neamului 1924-1934*, volum îngrijit de Ioan Vască, Ed. Ardealul, Cluj-Napoca, 1934, p. 7.

²⁴⁷ În funcție.

²⁴⁸ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare: A. N. B. -N.), fond *Protopopiatul Ortodox Român al Bistriței*, d. 39, f. 6.

²⁴⁹ Idem, *Colecția personală Bazil Buzdug*, d. 2, f. 33.

²⁵⁰ Dana Văran, „Familia protopopilor Buzdug din Rusu Bârgăului”, în *Anuarul Bârgăuan*, anul I, nr. 1, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, pp. 36-39.

²⁵¹ Alexandru Vidican, *Protopopiatul Ortodox Român al Bistriței – Monografie*, Ed. Karuna, 2008, Bistrița, p. 10.

*învățătură, ca popă îndatorat, mă aflu în tot chipul a cerca mijlociri ca doară aş aduce fiii mei la școli și mai mari și întâmplându-se la al nostru cinstit al II-lea Regiment de graniță că au ieșit un prunc de la Seminarul cel împărătesc, am rugat pe cinstitul Regiment comando că doară mi-ar lua pe pruncul cel mai mare, Vasile, în locul celui ieșit*²⁵².

Andrei Buzdug s-a născut la 9 decembrie 1891 în familia preotului Leon din comuna Josenii Bârgăului, județul Năsăud. Cursul primar îl urmează în satul natal, alături de copiii grănicerilor, iar studiile liceale le face la Năsăud și Blaj, unde va absolvi și examenul de bacalaureat. În anul 1910, se înscrie la Facultatea de Teologie din Cernăuți²⁵³, care a fost înființată la 4 octombrie 1875 și unde are șansa de a-i asculta pe câțiva dintre vestiții profesori ai vremii, între care Eusebiu Popovici²⁵⁴ și fratele acestuia, Constantin Clement Popovici²⁵⁵, Emilian Voiuțchi²⁵⁶, Vasile Gheorghiu²⁵⁷. În anul 1917, Andrei Buzdug este promovat Doctor în

²⁵² A. N. B. -N., fond *Protopopiatul Ortodox Român al Bistriței*, d. 39, f. 6; vezi și DANA VĂRAN, *op. cit.*, p. 38.

²⁵³ După ce Parlamentul austriac a aprobat, în anul 1872, înființarea Universității Maghiare din Cluj, la 20 martie 1875 s-a hotărât înființarea unei Universități Germane în capitala Bucovinei. Inaugurarea festivă a Universității Germane la Cernăuți, numită oficial „Alma – Mater Francisco – Josephina”, a avut loc la 4 octombrie 1875, chiar de ziua de naștere a împăratului Franz Iosif I. În perioada 1875-1918, Universitatea a funcționat cu trei facultăți: Teologie, Drept și Filozofie, iar primul Rector al Universității a fost numit românul Constantin Tomasciuc, profesor de drept comercial și filozofia dreptului.

²⁵⁴ EUSEBIU POPOVICI (n. 15 febr. 1838 – d. 28 sept. 1922). Născut în Cernăuți, în familia profesorului Constantin Popovici senior. Studii liceale (1849-1856) și teologice (1856-1859) la Cernăuți, cu specializare la Universitatea din Viena (1860/1861). Custode la Biblioteca de Stat din Cernăuți (1861-1871), profesor suplinitor de Vechiul Testament și limbi semitice la Institutul Teologic din Cernăuți (1862– 1866), apoi profesor suplinitor (1866) și definitiv (1868) la catedra de Istorie bisericească și Drept canonic (deținută din 1833 de tatăl său); din 1875 profesor titular la catedra de Istorie bisericească de la noua Facultate de Teologie a Universității din Cernăuți (până în anul 1908). A predat și alte discipline: Patrologia, Enciclopedia și metodologia studiilor teologice ș. a. ; a suplinit, uneori, pe fratele său, Constantin, la catedra de Drept bisericesc, apoi catedrele de Dogmatică (1882-1896) și Noul Testament (1898-1901), decan al Facultății (de șase ori), Rector al Universității din Cernăuți în 1880/1881 și 1895/1896. A devenit preot în anul 1863, protopresbiter în anul 1874, arhipresbiter stavrofor în anul 1880. Rămas văduv, s-a călugărit, sub același nume, ajungând arhimandrit de scaun (vicar) al Arhiepiscopiei Cernăuților (1913-1918), inspector școlar (1869-1876) membru în consiliul școlar al Austriei (1877-1896), consilier consistorial onorar (din anul 1874), membru onorar al Academiei Române (1908); MIRCEA PĂCURIARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p. 392.

²⁵⁵ CONSTANTIN CLEMENT POPOVICI (n. 22 sept. 1846 – d. 2 sept. 1938). Fiul profesorului Constantin Popovici senior. Urmează gimnaziul, apoi Teologia la Cernăuți (1865-1869), cu studii de specializare la Universitatea din Viena (1870-1972). Profesor de Religie la Școala normală din Cernăuți (1871/1873), suplinitorul catedrei de Istorie bisericească și Drept canonic deținută de fratele său, Eusebiu, la Institutul Teologic (1873-1875). Profesor extraordinar (agregat, 1875), apoi titular (1880-1918) la catedra de Drept bisericesc de la noua Facultate de Teologie din Cernăuți, Decan al Facultății (de șase ori), Rector al Universității din Cernăuți (1888/1889); deputat în Parlamentul din Viena. Devine preot în anul 1871, protopresbiter în anul 1880, arhipresbiter stavrofor în anul 1896. Rămânând văduv, s-a călugărit sub numele Clement (Clementie), fiind hirotonit arhimandrit în anul 1910, arhimandrit mitrofor în anul 1918. A fost consilier mitropolitan onorar, președinte al Consistoriului spiritual al Arhiepiscopiei Cernăuților în perioada 1925-1931. Este autorul unor valoroase lucrări de Drept canonic; *Ibidem*, 391.

²⁵⁶ EMILIAN VOIUTSCHI (n. 31 mart. 1850 – d. 6 dec. 1920). Născut în Cernăuți, unde urmează Gimnaziul, apoi Institutul Teologic (1870-1874). Face studii de specializare pentru Vechiul Testament și limbile semitice la Facultățile de Teologie din Viena, Innsbruck și Strasbourg (1874-1877), primul doctor al Facultății de Teologie din Cernăuți (1881). Prefect de studii la Seminarul (internatul) clerical din Cernăuți (1878-1891), preot (1881), profesor suplinitor (1881), agregat (extraordinar, 1884) și titular (1888) la catedra de Teologie Morală de la Facultatea de Teologie, pe care a deținut-o până la moarte; suplinitor al catedrei de Vechiul Testament (1897-1900), Decan al Facultății în cinci ani universitari, de două ori Rector al Universității din Cernăuți (1892/1893 și 1901/1902); arhipresbiter stavrofor, redactor al revistei teologice „Candela” (1894-1910), director al Tipografiei eparhiale, inspector școlar diecezan, consilier mitropolitan în Cernăuți. A publicat numeroase studii de Morală și Vechiul Testament, predici, recenzii; *Ibidem*, p. 521.

²⁵⁷ VASILE GHEORGHIU (n. 16 iun. 1872 – d. 29 nov. 1959). S-a născut în Câmpulung Moldovenesc. Urmează cursurile Liceului ortodox din Suceava (1882-1890), apoi Facultatea de Teologie din Cernăuți (1890-1894), unde își susține doctoratul în anul 1897. Face studii de specializare la Facultățile de Teologie romano-catolică și Protestantă din Viena, Bonn, Breslau (azi Wrocław) și Leipzig (1897-1899). Docent (1901), profesor agregat (1905), apoi titular (1909) la catedra de Studiul biblic și Exegeza Noului Testament de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, funcționând până la pensionare (1938). Este Decan al Facultății în trei mandate. Devine preot în anul 1896, protopresbiter în anul 1908, arhipresbiter stavrofor în anul 1919, apoi mitrofor în anul 1925. Este redactor (1911-1914 și 1923-1933), apoi director al revistei „Candela”, președinte al comitetului de direcție al foii bisericești „Păstorul” din Cernăuți, consilier mitropolitan onorar, primul președinte al Consistoriului spiritual central din București (1925-1927), președintele Societății pentru Cultura și Literatura Poporului Român din Bucovina (1921-1929), președinte al Asociației Clerului Ortodox din Bucovina, membru de onoare al Academiei Române (1938). Este considerat cel mai de seamă teolog neotestamentar român, cu lucrări temeinice

Teologie și își începe activitatea pastorală în comuna Susenii Bârgăului (1916-1918). Ulterior, este numit profesor de religie la Liceul „Alexandru Odobescu” din Bistrița (1918-1919). În același an, este ales deputat sinodal al Protopopiatului Bistriței, ca reprezentant al Văii Bârgăului, demnitate pe care și-o va menține până la moarte. În această calitate, participă activ la furtunoasele ședințe ale Sinodului arhiepiscopiei de la Sibiu, unde pledează pentru reînvierea vechii Episcopii a Vadului, întemeiată de Ștefan cel Mare și Sfânt. După înființarea acesteia, vocea îi este auzită la toate Adunările eparhiale, în calitate de raportor al comisiilor care i-au fost încredințate să le conducă²⁵⁸. Evocând acele vremuri, Consilierul episcopal Vasile Sava își amintea: „Eu l-am cunoscut prin 1920, când se puneau temelilele acestei Eparhii. Era cel mai îngrijit de soarta Eparhiei, cel care pune cel mai mult suflet după cea mai bună cunoștință a sa întru aranjarea primelor începuturi de viață nouă bisericească aici, în metropola Ardealului”²⁵⁹.

2. Un luptător pe tărâm social și politic, în capitala Ardealului

În toamna anului 1919, preotul Andrei Buzdug vine la Cluj ca profesor de religie la Liceul „Gheorghe Barițiu”, chemat de Directorul fondator, Alexandru Ciura²⁶⁰. Aici va descoperi un oraș pestriț și cosmopolit, care rămâne organic, cu o comunitate coerentă, cu atmosfera și cu tradițiile lui central-europene. Intruziunea sudului nu corupe încă omogenitatea: abia dacă dă o pată de culoare, pe care tânărul profesor o percepe și o exprimă într-o scrisoare adresată, la începutul anului 1922, unui prieten din Bistrița: „Frate Ioane, îmi iau îndrăzneala a-ți adresa aceste rânduri, cari cer ajutor. În vremea de azi știu, că toată lumea e materialistă, cu toate acestea, sunt convins că avem și oameni de inimă și de omenie. De aceea îți scriu aceste rânduri și cred, că vor avea răsunet.

Frate Ioane, a ajuns partidul liberal la putere. Toată lumea va crede, că se va îmbogăți, dar cine va putea da atâția bani și în fine cine-i plătește, înțeleg din ce izvoresc? Tot noi! Vorbeam mai astă-vară despre acest partid și ști, că nu ți-am putut face nimic, așa va fi și acum. Să nu crezi, că ai putea face afaceri, de altcum te vei putea convinge. Ție ți-a dat Dumnezeu cele necesare. Acum cred că te vei gândi ca și altora să le meargă bine. La toți ne merge azi destul de bine în țara românească, numai bieților țărani nu. Căci ce vom zice de ei, când șeaua și hamul sunt mai scumpe decât calul, o pereche de cizme mai scumpe decât o vacă și așa mai departe. Trebuie să ne gândim și la acești oameni, cari sunt frați de-ai noștri, cari au aceeași inimă și același sânge românesc ca și noi. Trebuie să căutăm ca și ei să simțească că sunt în România Mare și să strălucească și pentru ei un soare mai blând și mai cald. Trebuie să ne gândim, că cât trebuie ei să muncească pentru o bucătică de pâine sau de mămăligă și de multe ori cu lacrimi trebuie să ude bucătura pentru ca să-și aline foamea. Mai departe trebuie să vedem că țara noastră este o țară de țărani; 95% din locuitorii țării noastre sunt țărani. De aceștia trebuie să avem grijă! Pe aceștia să-i luminăm și să le ușurăm traiul!

Să ne îndreptăm deci privirea către sate, precum Domnul Hristos a făcut. În orașe a dat de Fariseii și Cărturarii plini de vicleșug, de aceea se îndreaptă către sate, unde află cinste, omenie și credință și de aceea din sate își recrutează pe Apostoli, pe urmașii Săi. Așa trebuie și noi să facem! Din lumea liniștită a satelor a plecat mulțimea cea mare de țărani, când țara a fost în primejdie, îngrășând cu sânge și cu oase pământul țării noastre. Să ne gândim la cele 800 mii de țărani cari s-au jertfit, împlinindu-ne visul de aur și creând România Mare.

De aceea, convins fiind din adâncul sufletului, văzând, că conducătorii noștri de până acum nu s-au interesat de sate, m-am hotărât să încep lupta. Nu-mi pasă! Sunt gata de cea mai grea luptă, dar n-am grijă. Voiu candida cu program țărănist.

Frate Ioane, cunoscându-te un mare Român, nu mai vorbesc de Alba-Iulia, apelez la tine, care ai trecut în Bistrița și în toate văile pe unde umbli. Te rog mă sprijinește! Să știi, că nu pe mine mă sprijinești, ci pe țărani. Să nu crezi că nu v-aș putea reprezenta. Mă vei vedea, când îmi voiu ține vorbirea de program. Îți trimit programe. Te rog le împarte! Mai târziu îți voiu trimite altele. Te rog scrie-mi, barămi pe o carte poștală, că mă vei ajuta, sau nu? Cu dragoste frățească, Dr. Andrei Buzdug, Profesor la Liceul «Gh. Barițiu» în Cluj”²⁶¹.

Veștile despre candidatura Dr. Andrei Buzdug pe listele Partidului Țărănesc ajung la urechile liderilor politici din județul Năsăud. În acest context, în luna februarie 1922, avocatul bistrițean Victor Moldovan, parlamentar al Partidului Națiunii, îi solicită secretarului general al Partidului Țărănesc, Dr. Milan Ionescu Berbecaru, informații concrete în acest sens. În răspunsul său, acesta precizează: „Stimate Domnule Moldovan,

de introducere și exegeză a Noului Testament, cronologie biblică, teologie biblică; *Ibidem*, p. 196.

²⁵⁸ Alexandru Moraru, *Învățământul teologic universitar ortodox român din Cluj (1924-1952)*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1996, p. 178; vezi și IOAN I. BUREACĂ, *Spiritualitate năsăudeană bistrițeană*, Ed. Mesagerul, Bistrița, 2006, p. 198.

²⁵⁹ Vasile Sava, „Cuvântul Episcopiei. La înmormântarea Prof. Dr. Andrei Buzdug”, în: *Revista Renașterea*, anul XVII, nr. 11, Cluj, 12 martie 1939, p. 2.

²⁶⁰ Alexandru Ciura (1876-1936) a fost profesor de română și director al Liceului „George Barițiu” din Cluj (1919-1936). Este fondatorul Revistei „Luceafărul” alături de Octavian Goga și A. P. Bănuț.

²⁶¹ Scrisoare datată Cluj, 25 ianuarie, 1922, cuprinsă în: VICTOR MOLDOVAN, *Memorii...*, manuscris, vol. II, ff. 54-56.

am primit scrisoarea D-v și vă pot comunica, că aici, la Centru-București, nu avem nici o cunoștință despre D-l Buzdug care, după cum spuneți D-v, ar candida în numele Partidului Țărănesc. În organizația noastră de partid, nu este nimeni cu acest nume și noi n-am împuternicit pe nimeni ca să candideze. Vă rog întrebați și pe D-l Bogdan-Duică la Cluj, poate că D-sa cunoaște pe D-l Buzdug, noi, repet, nu știm nimic despre această candidatură... Cu deosebită considerație, Ionescu Berbecaru. București, 14 februarie 1922²⁶².

În luna septembrie 1923, în timpul campaniei electorale, Dr. Andrei Buzdug va vizita în repetate rânduri județul Năsăud, împreună cu lideri ai Partidului Țărănesc, între care Nicolae Lupu²⁶³, Virgil Madgearu²⁶⁴, George Giuglea²⁶⁵, Ioan Suci²⁶⁶.

În anul 1924, Dr. Andrei Buzdug este chemat profesor la nou-înființata Academie Teologică Ortodoxă Română din Cluj. În paralel, va activa atât la catedra Seminarului Pedagogic, cât și pe terenul vieții publice românești, unde „prezența lui era dorită, iar cuvântul, ascultat”²⁶⁷. Conștient de apartenența sa, tânărul Andrei Buzdug, „cu gândul la Dumnezeu și la vitejia tradițională a străbunilor grăniceri”, va sări „cu bărbăție” în apărarea averilor grănicerești, făcând parte din Consiliul de Administrație al Societății „Regna” încă de la înființarea acesteia, în anul 1925²⁶⁸. Iată un răspuns dat acelora care lucrau împotriva Societății „Regna”, pe care l-a rostit în cadrul Adunării Generale, la doi ani de la înființare. „....

După apariția «Regnei», litvele păgâne au trebuit să plece. La conducere avem oameni de-ai noștri, muncitori nu importăm de pe alte plaiuri, așa că numai anul acesta au intrat mai multe milioane în mâinile țăranilor grăniceri. Astăzi, noi suntem stăpâni pe moșiile și plaiurile strămoșești. Iată de ce a trebuit să ia ființă «Regna»! Celor care doresc desființarea ei am să le răspund în felul următor: exploatarea păduroasă este astăzi o mare industrie, care reclamă o conducere tehnică și o concentrare de mari mijloace mecanice și bănești... Nu se poate concepe o exploatare modernă, cu rentabilitate economică, în care mijloacele tehnice să fie securea și toporul primitiv, iar mijloc de transport, boul... Dar pentru ca totul să meargă bine, avem nevoie de bună-înțelegere, de dor de muncă și spor și nu să ne certăm și să ne învrăjbim. Ca să știți cine seamănă ceartă și vrajbă, am să vă spun că, într-una din duminicile trecute, am auzit la Cluj vorbirea unui bărbat care ocupă un loc de frunte în politică. Și ce spunea? De zece ani de la Unire încoace, am sărăcit așa de mult, că nu ne-a rămas numai cenușa în vatră și sufletul în oase. Dar acest domn are o casă cu etaj în locul cel mai frumos al Clujului, o casă la Techirghiol, alta la Borsec, nu mai mică decât cu 12 camere. Și acest domn zice că e sărac, că i-a rămas numai sufletul în oase, să nu mai vorbesc de câștigurile ce le are, ca să nu mai trec și la frații lui de pe aici. Aceștia încă spun că noi am sărăcit și mai întâi ei sunt săraci, de aceea au tipărit hârtiile acelea, împrăștiindu-le prin sate, care costă bani mulți, fiindcă nu au bani și sunt săraci. Trebuie să vină cu minciuni și povești în mijlocul D-voastre, pentru că alte arme nu au, și dacă nu o fac, sunt nimiciți. Vreau să sape prăpastie între noi, între domni, și D-voastră, țăranii. Este îndreptățită această prăpastie și despărțire? Căci vă întreb ce deosebire este între noi, între domni și țărani? Noi nu suntem străini de țărani, așa cum erau domni de ungur. Partea cea mai mare dintre noi suntem de la sate, suntem feciori de preoți ori de țărani și atunci poate fi deosebire? Avem aceleași gânduri, aceleași scopuri, același ideal, același sânge bătând în noi toți. Suntem ca și picurii de ploaie, care se ridică din apele cristaline ale râurilor, se înalță apoi ca aburi, se prefac mai departe în nouri, de unde apoi se pogoară ca ploaie binecuvântată peste țărinele roditoare. Am ieșit din mijlocul D-voastre, suntem ai D-voastre. Și acum, ce credeți, fraților țărani, că scopul nostru este să vă înșelăm, să vă jupuim? Nu! Căci atunci am înșela și fura pe înșiși părinții noștri, ne-am

²⁶² Victor Moldovan, *Memorii....*, p. 57.

²⁶³ Nicolae Lupu (1876-1947), politician român, de profesie medic, activ în Partidul Țărănesc, apoi membru în conducerea Partidului Național-Țărănesc. S-a separat de PNȚ în două rânduri, constituind mai întâi în 1927 o aripă dizidentă de stânga, iar apoi în 1946 Partidul Țărănesc Democrat, formațiune care s-a coalizat cu PCR.

²⁶⁴ Virgil Madgearu (1887-1940), economist român, sociolog și politician de stânga, membru proeminent și principal teoretician al Partidului Țărănesc și al succesorului său, Partidul Național Țărănesc (PNȚ). A avut o importantă activitate ca eseist și jurnalist și s-a aflat pentru o lungă perioadă de timp în conducerea editorială a revistei „Viața Românească”. A fost teoreticianul care a fundamentat doctrina politică a curentului țăranism. A fost ales membru post-mortem al Academiei Române. În anul 1940, a fost asasinat de un comando legionar care l-a pedepsit pentru pozițiile sale net antifasciste.

²⁶⁵ George Giuglea (1884-1967), profesor la Catedra de filologie romanică a Facultății de Litere și Filosofie din Cluj-Napoca, în perioada 1919-1947.

²⁶⁶ Ioan Suci (1862-1939), avocat, om politic, militant de seamă al mișcării de eliberare națională a românilor din Transilvania și unul dintre organizatorii Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918 și apoi unul din cei 15 membri care au alcătuit Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria.

²⁶⁷ Liviu Galaction Munteanu, „Din prilejul morții Prof. Andrei Buzdug”, în: *Revista Renașterea*, anul XVII, nr. 11, Cluj, 12 martie 1939, pp. 1-3.

²⁶⁸ Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu (ed.), *Victor Moldovan. Memoriile unui politician din perioada interbelică*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012, pp. 215-216.

înșela și fura pe noi înșine. De aceea, vă rog, fraților țărani, nu vă lăsați ademeniți de minciuni propovăduite de lupi îmbrăcați în piele de oaie. De aceștia vă feriți! Sfânta Scriptură încă ne învață așa. Deci, când îi vedeți prin sate venind, ca să semene neghină, faceți-vă cruce, căci sunt uneltele diavolului, aprindeți tămâie și dați cu tăciune după ei. Numai așa ne vom scăpa de neînțelegeri, vrajbă și numai așa vom curăți ogorul nostru de buruieni”²⁶⁹.

Andrei Buzdug s-a aflat, de asemenea, în rândul celor care „luptau pentru apărarea temeinică a elementului românesc în orașul Cluj, în calitate de consilier la Primărie, trimis din partea Blocului Românesc, al cărui membru era”²⁷⁰. Mai făcea parte din conducerea Comitetului Regional pentru Transilvania al Ligii Antirevizioniste Române²⁷¹ alături de profesorii Ioan Lupaș, Alexandru Lapedatu, Onisifor Ghibu, Iuliu Hațieganu, George Bogdan-Duică ș. a., unde „lucra și participa cu mult spor”²⁷². La propaganda revizionistă maghiară, s-a încercat să se răspundă elegant, cu un antirevizionism monarhic, parlamentar, cu replici ferme, în spiritul respectării dreptului internațional al democrației și păcii. În acest context, contemporanii îl descriu ca un orator de frunte, ce captiva cu verva-i cuceritoare masele ascultătorilor. Cuvântul curat al Evangheliei și naționalismul integru formau subiectele pe care le dezvoltă cu multă convingere, iar cele patru lucrări de predici apărute și retipărite dovedesc „pe omul orator”²⁷³.

3. Un profesor, liturghisitor și predicator de excepție

Despre activitatea la catedră a Prof. Dr. Andrei Buzdug aflăm din relatarea unuia dintre discipolii săi, părintele Prof. Dr. Ioan Zăgrean. „De o statură mult mai scundă decât mijlocie, dar de o vioiciune și suplețe remarcabilă, preotul profesor Andrei Buzdug prin felul său de a fi te cucerea ca profesor, avea față de studenți o înțelegere, îngăduință și bunătate remarcabilă. Nu se enerva când vreun student făcea vreo șotie la cursuri sau se prezenta mai puțin pregătit la examen, îl dojenea părintește, dar îi dădea posibilitatea să se prezinte din nou, însă de această dată mai bine pregătit. Cursurile lui de liturgică, pastorală, omiletică și catehetică erau audiate de studenți cu mult interes și cu multă plăcere, căci erau înveșmântate într-un limbaj neaoș românesc, fără împletiri și cotituri stilistice greoaie, încât studenții care le urmăreau cu atenție învățau aproape întreaga materie la cursuri. Cât privește seminariile – și îndeosebi cele de omiletică, la care studenții pregăteau acasă predici rostite, verdictul profesorului era mai puțin aspru decât cel al colegilor”²⁷⁴.

Preotul Prof. Andrei Buzdug a fost un liturghisitor și un predicator de excepție. Cu o voce caldă, domoală, captiva îndată pe ascultători, indiferent de nivelul cultural al acestora. deoarece el vorbea astfel încât să fie înțeles de întreaga masă a credincioșilor. În acest sens el spunea totdeauna studenților: „Pentru ca o predică să fie bună, ea trebuie în primul rând să fie înțeleasă de toți cei ce o ascultă, indiferent de nivelul intelectual și cultural al acestora”²⁷⁵.

Activitatea sa nu sa rezumat numai la cea de la catedră, altar sau amvon, energia sa debordantă făcându-l să se implice și în domeniul vieții sociale, obștești, ținând numeroase conferințe publice în cadrul unor asociații și societăți precum: Societatea Ortodoxă a Femeilor Române. Împreună cu acestea, a gândit înființarea, la Cluj, a unei mănăstiri ortodoxe, în cadrul căreia să funcționeze un institut în care să fie pregătite surorile de caritate pentru așezămintele filantropice ale Bisericii și Statului. Vlădica Nicolae Ivan a primit propunerea, considerând de cuviință să ctitorească o mănăstire sub auspiciile căreia să funcționeze acest institut.

²⁶⁹ Andrei Buzdug, „Răspuns acelora care lucră împotriva Soc. «Regna»”, în: „Gazeta Bistriței”, anul VIII, nr. 9, 1 mai 1928, p. 7.

²⁷⁰ Vasile Sava, *op. cit.*, p. 2.

²⁷¹ Transilvania intrase în urma Marii Uniri din 1918 sub incidența regimului de tranziție al Consiliului Dirigent și a legilor românești, iar una dintre cele mai importante instituții ale sale era prima Universitate din Cluj. Printre țintele propagandei revizioniste maghiare din Transilvania, Universitatea clujeană era vizată în mod special. În aceste condiții, s-a constituit Comitetul Regional pentru Transilvania al Ligii Antirevizioniste Române. Pentru a populariza antirevizionismul românesc în străinătate, profesorul clujean Silviu Dragomir a înființat în toamna anului 1934 „Revue de Transylvanie”, puse sub auspiciile Astei. Funcția de redactor-șef al revistei a aparținut unor mari personalități universitare clujene, precum D. D. Roșca, apoi din 1936 Ioachim Crăciun, iar din 1944, George Sofronie; MIHAI TEODOR NICOARĂ, *Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj între două dictaturi (1940-1947)*, Ed. Accent, Cluj-Napoca, 2011, p. 29.

²⁷² Vasile Sava, *op. cit.*, p. 2; vezi și Mihai Teodor Nicoară, *op. cit.*

²⁷³ „A tipărit patru volume de predici: «Merinde pentru sufletele credincioase – I: Predici la toate duminicile anului bisericesc», Cluj, ed. I, 1933, 244 p. ; ed. a II-a, Cluj, 1938, 248 p. ; «Merinde pentru sufletele credincioase II. Predici la toate praznicile și sărbătorile anului bisericesc», Cluj, 1934, 136 p. ; «Doamne, mântuiește-ne, că pierim. Cuvântări funebre», Cluj, 1937, 208 p. ; «Duh și viață. Cuvântări la cununii», Cluj, 1938, 107 p. ; «Manuale de religie pentru clasele primare», I, II, III, IV, V, VI, VII, Cluj, 1933-1938, cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”; ALEXANDRU MORARU, *op. cit.*, p. 179.

²⁷⁴ Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, „Prot. Stavr. Dr. Andrei Buzdug”, în: *Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic*, 1988, XI, Editat de Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Cluj-Napoca, p. 173.

²⁷⁵ *Ibidem*, p. 173.

Pentru alegerea hramului mănăstirii, profesorul Andrei Buzdug a propus următoarele sfinte, care în istorie s-au îngrijit cu precădere de bolnavi: Sfintele Mucenițe Minodora, Mitrodora și Nimfodora, sărbătorite pe 10 septembrie. Apoi Sfânta Muceniță Anastasia, vindecătoare de otravă, pomenită pe 22 decembrie, și Sfânta Cuvioasă Elisabeta, făcătoare de minuni, sărbătorită pe 24 aprilie, care a avut darul de a vindeca atât bolile trupesti, cât și pe cele sufletești. Episcopul Nicolae a ales ca ocrotitoare pe Sfânta Elisabeta. Mănăstirea a funcționat în clădirea vechii Academii Teologice din strada Avram Iancu, numărul 6²⁷⁶. La început, obștea a fost alcătuită din trei maici cu metanie de la Mănăstirea Pasărea și cinci candidate, conduse de maica stareță Cornelia. Câțiva profesori și medici s-au oferit să predea gratuit cursuri elevelor de la acest Institut. În această perioadă, cheltuielile mănăstirii au fost acoperite din fondurile Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Mai târziu, Ministerul Sănătății a oferit burse de întreținere pentru unele din elevele Institutului²⁷⁷.

Dotat cu calități oratorice deosebite, Prof. Dr. Andrei Buzdug era nelipsit de la adunările publice, unde conferințele sale convingeau și captivau auditoriul. Iată cuvântul pe care l-a rostit cu prilejul celei de-a 80 aniversări a P. S. Episcop Nicolae Ivan, în cadrul serbării omagiale organizate la Academia Teologică din Cluj: „Prea Sfințitul nostru Episcop Nicolae Ivan astăzi împlinește optzeci de ani. Este foarte importantă serbarea noastră, căci rar îi este dat omului să treacă limita vârstei cântate de Psalmist și mai rar să ajungă mai bine de o jumătate de secol în muncă și luptă necurmată pentru păstrarea și înălțarea legii, limbii și neamului și astfel să aibă dreptul să primească: «Cununa cea de laur, ce sfântă se-mpletește / Pe fruntea cea umbrită de bucle de argint». Când Prea Sfinția Sa face acest înalt și rar popas al vieții omenești, noi jubilăm și ne simțim fericiți că putem manifesta față de personalitatea distinsă și marcantă a Prea Sfinției Sale sentimentele de adâncă venerație și mai ales de iubire sinceră și nețărmurit respect.

Crezul Prea Sfinției Sale l-aș putea caracteriza, pe scurt, în două cuvinte: naționalism creștin și creștinism național. Tot ce a propovăduit, tot ce a scris și înfăptuit în cei peste 50 de ani de activitate în ogrorul neamului a servit acest scop, a servit aceste idealuri. Aceste două idealuri sintetizate în «legea românească» l-au condus, l-au încălzit, l-au însuflețit. A fost și este eroul, apostolul și martirul acestor idealuri! Fără frică, fără șovăire, fără târguială a muncit, a luptat, s-a jertfit, a făcut apostolat alături de Evanghelia lui Hristos, a propovăduit și evanghelia națională, muncind fără preget, călăuzit fiind numai de simțul datoriei față de Biserică și neam, așa că putem exclama cu profetul Ieremia: «Binecuvântat să fie omul care se încrede în Domnul, *căci el este ca un pom sădit lângă ape, care își întinde rădăcinile spre râu; nu se teme de căldură, când vine, iar frunzișul lui rămâne verde; în anul secetei nu se teme și nu încetează să aducă roadă*».

În comparație cu faptele și cu meritele câștigate, recunoștința posterității de multe ori neînsemnată este. Dar nu aceasta este principalul. Mulțumită adevărată stă în conștiința datoriei împlinite și în seria lungă de fapte bune pregătitoare și însoțitoare a acestei conștiințe. Prea Sfințitul nostru Stăpân le are pe amândouă acestea. Cu mândria justificată poate face o reprivire asupra activității îndeplinite. Cu drept cuvânt i se pot aplica deci cuvintele poetului Alexandru Vlahuță: «Bine e să știi la capăt, *că o dungă lași, un nume, / C-ai săpat la zidul nopții, c-ai muncit să-ți scoți în lume / Din al creierului zbucium, ca pe-un diamant, ideea / Urma-ți fi-va cunoscută pe-unde ți-ai purtat scânteia / Și-o scânteie-n alergare e o rază... Mângâiere*»²⁷⁸.

4. Un gând de rămas-bun

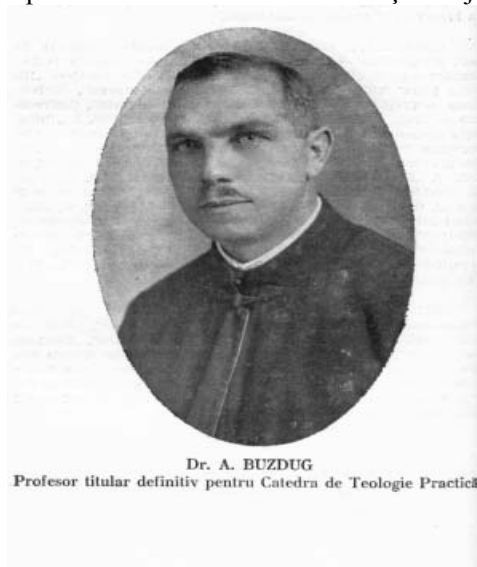
Dar oricât de vrednici am fi, așa cum aflăm din panegiricul rostit la catafalcul Prof. Dr. Andrei Buzdug de către Liviu Galaction Munteanu, Rectorul Academiei Teologice din Cluj, „sfârșitul strădaniilor noastre pământești este moartea...”: „Din primul moment când l-am cunoscut pe regretatul Profesor Andrei Buzdug, am distins în sufletu-i acea rară scânteie de pătrundere a lucrurilor și împrejurărilor, care niciodată nu greșește. Eram acum 21 de ani la Sibiu, el în calitate de deputat sinodal, poate cel mai tânăr în această cinste a vremii, iar eu student. La memorabila ședință de protest a Ardealului ortodox și românesc împotriva încercărilor stăpânirii de a-i uzurpa drepturile dobândite cu atâta greu, prin trimiterea unui comisar guvernamental, care să participe la ședințe... A fost prea serios momentul, ca cineva să facă gestul fără o matură cumpănire. Curajul, hotărârea lui

²⁷⁶ Cedarea Ardealului de Nord face ca mănăstirea să se mute, cu personal și inventar, la Sibiu în cadrul Arhiepiscopiei Sibiului însă rămânând dependentă canonic de Episcopia Clujului. Autoritățile comuniste intervin în 1949, iar stareța – Monahia Cornelia Ionescu – se refugiază la Mănăstirea de metanie Pasărea până când reușește să revină la Cluj cu ajutorul Părintelui Florea Mureșan și să se instaleze în casa parohială a Bisericii „Sf. Treime” în anul 1952. Din nefericire, în același an, părintele Florea este arestat, maicile se risipesc, doar stareța Cornelia rămâne ca paraclisieră a „bisericii din Deal”. La inițiativa Î. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, mănăstirea a fost reînființată în anul 2011 și s-a așezat noua obște monahală la 24 aprilie 2012 – primul hram -, instalându-se ca stareță Monahia Maria Asaftei și duhovnic Arhim. Samuel Cristea; OANA RUSU, „Unica mănăstire ortodoxă din metropola Cluj-Napoca”, în Ziarul Lumina, sâmbătă, 11 ianuarie 2014, p. 2.

²⁷⁷ „Mănăstirea de maice din Cluj”, în Rev. Renașterea, anul XIII, nr. 29-30, Cluj, 21 iulie 1935, pp. 1-2.

²⁷⁸ Andrei Buzdug, „Un jubileu”, în Rev. Renașterea, anul XIII, nr. 21, Cluj, 12 mai 1935, pp. 8-9.

denotau pe omul integru, încă din fragedă tinerețe. Același a rămas în ochii mei și ai noștri, ai tuturor, de atunci încoace, prin fiecare faptă înfrumusețând tabloul care-i întruchipează figura. Pentru românism și ortodoxism își pune sufletul. Orice inițiativă românească și creștinească îl are colaborator. La catedră, la amvon, la întrunirile publice, în sala de conferințe, glasul lui răsuna cu putere de tunet, încălzind simțirile, trezind conștiințele și activând voințele. Într-un oraș precum Clujul, cercul de activitate în cele două domenii îi părea prea îngust. De aceea, a încercat să și-l lărgască, prin scrisul său frumos și mișcător, adresându-se maselor din toate părțile locuite de români, începând cu copiii din școala primară, care abia încep să descifreze o pagină tipărită, și sfârșind cu preoții ca luminători ai satelor, care prin el au la îndemână cea mai aleasă hrană sufletească, culeasă cu sânguință, strecurată cu pricepere prin sufletul omului credincios și aranjată pe înțelesul tuturor... ”²⁷⁹.

Pr. Prof. Andrei Buzdug
(1891 – 1939)

PS Episcop Nicolae Ivan și profesorii Academiei Teologice
Ortodoxe Române din Cluj (1925)

²⁷⁹ Liviu Galaction Munteanu, „Din prilejul morții prof. Andrei Buzdug. Cuvântul Academiei Teologice”, în: Revista Renașterea, anul XVII, nr. 12, 19 martie 1939, p. 4.

Titus WACHSMANN-HOGIU, *Viața unui medic bistrițean deportat în URSS*

13 ianuarie 1945. Năsăudeanul Francisc Payer s-a trezit acasă cu miliția cerându-i-se lui și mamei să-și ia strictul necesar de îmbrăcăminte și hrană pentru că vor fi deportați în URSS. În cazarma din Bistrița au fost înghesuite circa 200-300 de persoane, resturile nerefugiate ale populației germane din Ținutul Bistriței și Năsăudului. De aici au plecat, încărcăți în vagoane de marfă, adăugându-se unui grup de aproximativ 2000 de persoane: sași, bucovineni și șvabi din zona Arad. Ei au format „Lagărul de internați germani 1901”, trimiși în bejenie cu explicația că vor deveni forță de muncă pentru refacerea economiei URSS la distrugerea căreia se spunea că atât nemții, cât și sașii dar și românii au contribuit pe durata războiului, 1940-1944.

Știu acestea dintr-o carte a doctorului oftalmolog Francisc Payer, intitulată „*Viața unui medic*” și apărută la Editura Semne în anul 2000.

M-am gândit să abordez acest subiect întrucât acum câteva zile s-au împlinit 70 de ani de la Deportarea sașilor ce nu au emigrat în Germania pentru a se proteja de urgia vremurilor ce urmau să vină. Doctorul Payer a iubit aceste meleaguri și nu a plecat. El s-a născut la Cluj în ziua de 26 iulie 1923, dar s-a mutat repede la Năsăud unde tatăl său Francisc era medic veterinar venit din Austria. Mama, Olga, născută Kronenfeld, casnică, rămasă de mică orfană de ambii părinți. Ea a crescut în familia Goldschmidt, străbunicul fiind inginer constructor de poduri, iar urmașii fiind bijutieri de vază în Năsăud.

A studiat la școala românească din Năsăud iar apoi la Liceul german din Bistrița, urmând Facultatea de Medicină din Budapesta (1942-1944), întreruptă de „ridicarea” și deportarea în Lagărul de muncă din Ural. Pe atunci era student-absolvent al anului al doilea al Facultății de Medicină din Budapesta. Deși nu terminase facultatea era deja un practicant al medicinei, ceea ce l-a ajutat foarte mult, întrucât i s-a cerut ca în lagăr să se ocupe de starea de sănătate a colegilor dar și a unor persoane localnice.

S-a întors în țară în 1947 și a continuat studiile (până în 1951) la Facultatea de Medicină din Cluj. După absolvire a urmat o viață și activitate meritorii, demne de a fi cunoscute.

Încă din perioada studiilor la Cluj a fost extern „benevol” la Clinica Medicală III, extern bugetar la Clinica Oftalmologică, intern bugetar la Clinica Chirurgicală I din Cluj; apoi medic de circumscripție în raionul Bistrița (1951-1953), stagiul de un an la Spitalul Regional Bistrița; șef al Staționarului de adulți din **Susenii Bârgăului**, secundar la Clinica Oftalmologică din Cluj, medic specialist-primar oftalmolog la Spitalul Bistrița (1956-1975).

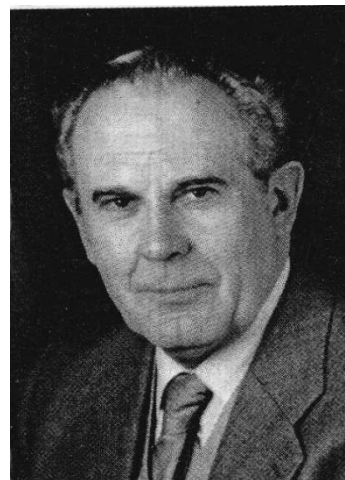
În anul 1970 a obținut titlul de **Doctor în Științe Medicale**.

Din cauza unor piedici interne, birocratice și politice nu și-a putut publica studiile, nu a putut participa la Congrese de specialitate, deși devenise un oftalmolog de renume. După cum singur afirmă în cartea sa, în 1975 a hotărât „*nu fără părere de rău*”, să emigreze în Germania, în localitatea Weil der Stadt, orașel situat la poalele Pădurii Negre, circa 30 Km de Stuttgart, capitala Landului Baden Württemberg, unde și-a deschis un Cabinet particular și a lucrat până în 1992. A murit în anul 2013.

Viața lui Franz Payer a fost „*un scurt roman de acțiune – nu lipsit de aventuri – plin de neprevăzut, de surprize, zguduitor fără menajamente de cruzimile suportate în timpul deportărilor*”, în lagărul bolșevic, în care prestația sa de medic a fost o binefacere pentru deținuți, *recunoscută, apreciată ca atare chiar de către sovietici*” (G. Panaitescu, În loc de Prefață).

Dr. Aurel Apachiței, medic primar, scria în Cuvânt către cititori: „În Secția de Oftalmologie a Spitalului Bistrița, a efectuat orice fel de operații chirurgicale pe ochi, inclusiv cele mai dificile, care anterior erau efectuate numai în clinici universitare (Cluj, Târgu Mureș sau București). Ar fi fost un foarte bun Profesor Universitar, dar în regimul comunist era imposibil din cauza originii sociale nesănătoase și lipsei calității de membru de partid, PCR. După plecarea definitivă din țară, a fost regretat de sute de mii de foști pacienți, dar și de mii de locuitori ai orașului și județului.

În memoria tuturor a rămas și în prezent ca un medic excepțional, *MARE MEDIC* și *OM, legendar*. „Așa a fost conjuțeșeanul nostru, medicul care a lucrat pe Bârgău (iar tatăl său a fost mulți ani medic veterinar la Prund). Noi, cei mai în vârstă, îl ținem minte și îl omagiem, căci merită.

P. S. Un alt motiv pentru care am abordat acest subiect este și faptul că tatăl meu, Albert Wachsmann, născut în 1922, era să aibă aceeași soartă, de deportat, dacă nu ar fi ales să rămână, după război, în Germania. E adevărat că în Germania rămasă sub dominație rusească, dar atunci el nu știa asta. La Prund i se luase Farmacia fondată în 1874 de către bunicul său și vestita Grădină Wachsmann, recunoscută de Academiiile europene. Era sărac și proscris. Devenise un surghiunit, cu gândul la patria unde s-a născut. Nenorocul lui și al multora, alții.

Așadar, 70 de ani de la Deportarea sașilor ca forță de muncă în lagărele sovietice. Și de la alte evenimente, pentru mulți neplăcute.

Asta a fost, asta este viața!

Simion CRISTEA, *Primarul Traian Galben (1895-1983), un chip de neuitat*

Meditând la fluiditatea anilor și la firul lor meandric, m-a prins cu insistență de liană alpină oglinda unei amintiri cu limpiditate de cristal, punându-mi în mână o foaie și condeiul faptelor de neuitat.

Imaginea ce mi se recompunea în oglindă era a primarului Traian Galben din Josenii primei jumătăți a secolului trecut; un om de neuitat. Când scriu îl simt lângă mine, în fața mea, ca o prezență vie, fascinantă, seducătoare.

Traian Galben a răsărit în frumoasa familie a lui Nechita și Vârvara Galben din Susenii Bârgăului, la 30 noiembrie 1895, având 6 frați: Todora, Axinia, Valer, Dumitru, Dănilă și Leon, învățătorul, toți gospodari de frunte. La Prund a urmat 5 clase, singurul suport școlar al pregătirii sale intelectuale. A avut parte și de Primul Război Mondial cu un prizonierat în Italia, din care s-a întors cu 5 limbi bine însușite: maghiara, germana, sârba, italiana și rusa. La întoarcerea din prizonierat s-a căsătorit cu tânăra Domnița Ilea din Josenii Bârgăului, singurul vlăstar ai unei familii de frunte, ai cărei ascendenți credincioși și darnici, au donat cu ani și ani în urmă, grădina în care s-a înălțat biserica satului.

Dumnezeu l-a înzestrat cu o familie frumoasă, având 9 copii: cu Domnița, prima soție 4: Valer, Maria, Leon și unul prematur, iar cu a doua, Măriuca Moldovan de la Prund, fiind văduv prin deces, încă 5: Toderică, Vasile, Trăienuț, Ionică și Floarea. Deși frumoși și destoinici la carte, filtrul regimului trecut le-a oprit pașii spre școlile înalte. Totuși, cel mai mare, Toderică, prinzând autorităților o vigilență scăzută, a reușit să ajungă un învățător de elită. Și eu l-am avut profesor un an, onorându-și catedra, deși tânăr, cu mult profesionalism. Ceilalți copii au ajuns gospodari de mână întâia, inspirați de exemplaritatea și modelul părinților. Nici căsătoria a treia nu a ținut mai mult. Lelea Ioana Orban, de la Suseni, fiind mai în vârstă, a plecat și ea mai curând, pe calea cea lungă.

Educația copiilor, rânduilele gospodărești, ingenioasele luări de cuvânt în adunările obștești, sfaturile sale intelecte, precum și firea sa de om blând, corect, cumpătat, cu obrazul luminat de un zâmbet pe placul inimii, pe care l-au moștenit toți copiii săi, l-au promovat ca primar al comunei, cu toate ovațiile. Era omul liniilor drepte și al planurilor bune. Dacă era exigent cu sine și cu cei din jurul său, cu sătenii avea multă răbdare, fiind apropiat de oameni, mai ales de cei nevoiași pe care îi ajuta cu tot ce îi stătea în putință.

La această alegere a mai contribuit un element: calitatea sa de membru în „Comisia de Opt”, care administra bunurile grănicerești. El a ocrotit în mod deosebit Biserica și Școala, precum și prestigiul și avutul comunei. Când Munții Bârgăului s-au împărțit pe comune, a avut un mare rol în schimbul pe care l-a făcut comuna noastră cu Mureșenii Bârgăului. Schimbul a fost foarte bine gândit, favorabil pentru amândouă comunele. Primarii anteriori, între care cel mai valoros Alexandru Luncan, pentru inteligența și prestanța sa l-au ținut aproape. Alexandru Luncan a fost acela care l-a propus și ca membru în Comisia de Opt, cu mare succes, reprezentând Bârgăul mai mult decât onorabil.

Primariatul l-a avut în anii 1936-1940, rămânând în memoria satului ca un om al oamenilor. Fiind drept și prompt în decizii, nimeni nu ieșea nemulțumit de la el. Era omul tuturor, transpunându-se în situația fiecăruia, trăind după principiul pindaric: „Fii ce vrei să pari!”.

Între idealurile sale de gospodar cu un puternic statut era în concepția sa și acela de a planta o frumoasă livadă, ceea ce a și reușit pe terenul de 8 hectare din preajma pășunii comunale de la Ciungi, în nordul satului, la vreo 5 km. spre Ilva Mică, dotată cu casă și cu toate dependențele necesare. Pășunea aceasta era frumoasă ca o adevărată grădină. Noii așezări de la Ciungi i se zicea „Tabla lui Traian”, după un obicei săsesc. Aici a trăit Traian Galben cea mai mare parte a vieții sale, zicându-i „raiul meu”.

În ciuda puținelor clase școlare, el a citit cât un sat întreg. Lectura era preocuparea sa zilnică: ziarul, care îi aducea informația și lectura mare, peste care nu trecea niciodată. Cu rugăciunea și cu cititul era la zi. N-a avut bibliotecă personală, biblioteca lui erau cărțile preoților și ale școlilor din Joseni și din Mijloceni, împreună cu învățătorii, profesorii și directorii care aveau pentru dânsul o prețuire unanimă. Dintre învățătorii și profesorii de la Joseni, toți foarte buni, prețuia în mod deosebit pe domnul director Liviu Mănarcă pentru vocea sa de bariton. L-a ascultat la un Apostol, în cimitir, de Ziua Eroilor, definindu-l prompt ca pe unul care nu poate fi atins decât de marii artiști.

Socotim drept o datorie de onoare nominalizarea preoților din vremea sa, de care era atât de legat prin cărțile lor. Vrednicii preoți au fost: Ionuc Buzdug, arhid. prof. Liviu Bozdug, Vasile Deac și Simion Nicolae, în Joseni, iar Augustin Pop și Eugen Trif, în Mijloceni. Trecutul nu ne lasă chipuri reci..., e bine să le pomenim.

Nu știu să fi folosit condeiul, caietul sau alte fișe decât, pentru evidența cărților împrumutate. El citea cartea pe miez, având capacitatea de a reține și de a esențializa corect un alineat, o pagină sau un capitol, ca un ilustru om al cărții. Vara citea în livadă, la umbra compactă a nukului. În jurul lui totul era în sărbătoare, un loc sacru, ca de Athos. Doar păsările, în libertatea lor sacră, umpleau văzduhul cu zborul și cântecele lor. Cu o intuiție poetică îmi spunea odată, într-un glas șoptit, aproape monastic: „Înainte de-a începe coasa dintâi, seara, când mi-a ajuns soarele cam la umăr, am colindat grădina în pas de mănăstire și, ca de rămas bun, cu roua ochilor am mângâiat florile și iarba, Și n-am rămas fără răspuns: noaptea le-am visat pe toate”. Cred că a picurat atunci, cu buzele îngerilor, și o rugăciune cu harul florilor din rai. „N-am spus nimănui până acum ca să nu-mi aud vorbe. De dragul florilor, sunt cam trist când aud coasa în raiul meu”. Precum ecoul curat al unui fluier am reținut aceste vorbe rare. Bucurându-mă de această confesiune, am înțeles că a subliniat prin ea înaltul coeficient al creditului acordat mie în ochii săi. L-am felicitat și mi-a spus: „Știam că o să-ți placă vorba asta pe care n-am spus-o nimănui”. Iată, prin actul său de preamărire a naturii, cu înaltă tentă liturgică, ca o vecernie de seară, și-a adus parcă aminte de „Crinul” mistic al Bunei Vestiri. Aceste vorbe ne-au descoperit sensibilitatea sufletului său, egală cu inocența unui copil care plânge pentru fiecare floare luată de pe tulpina ei.

În actul cititului „covorul zburător” cum îi zicea I. Teodoreanu, el ținea cartea în mâini cu dezmierd matern, ca pe un mărgăritar din Filipine. La ora de lectură, balsamul suveran al vieții sale, chipul lui radios, de oriunde l-ai fi privit, făcea figură de muzeu.

Regret că n-am stăruit în ideea de a-i propune o vizită împreună la „Grădina Zânelor” lui Goga de la Ciucea, pentru a sublinia asemănarea ei cu grădina lui, și, mai ales, pentru muzeul care l-ar fi încântat, deoarece Goga făcea parte dintre poeții dragi lui, legați de Eminescu,

Urmărind firul lecturilor sale, ele au fost foarte bogate și aproape sistematice, pe toate ramurile: proză, poezie, filosofie, istorie, critică literară..., Răpit de farmecul lor poetic, în fața poeziilor vibra de evlavie, ca la icoane. Stilul artistic îl cucerea total, spre exemplu: „România pitorească” (1901) și „Pictorul Nicolae Grigorescu,” (1910) ale lui Vlahuță, erau cărțile inimii sale. Dintre criticii literari ținea mult la Ilarie Chendi (+1913). Când pomenea numele lui Iorga (+1940), înclina fruntea și se descoperea, iar numele voievozilor noștri, în frunte cu Ștefan cel Mare și Sfânt și cu Mihai Viteazul, le ținea în rugăciuni, ca la mănăstire. Ca mare patriot ce era, pomenea, ca pe un nume de altar, pe Badea Cârțan (+ 1911), pe care îl definea „patriotul român de pe toate drumurile Europei”. Da, cu fiecare pas, el sfințea drumurile din țările străine cu o picătură din patriotismul românesc.

Când cobora în sat, pe jos, i se părea că face pelerinaj. Iar la întoarcere, de i se obosea firea, urca în „carul...” lui Grigorescu căci boii erau blânzi și pogoniciul cuminte. El călătorea cu istoria și cu arta în interstițiile sufletului. Știa să poarte vorbele prin tainele lor, ca un mare stilist.

Suferim toți prin absența condeiului său de pe oglinda hârtiei. Iată cum vorbea odată despre soarele scriitorilor, spunând că „el răsare acolo unde îl așează poetul”. Ce minunat a surprins emergența soarelui în arta scrisului.

Primarul Traian Galben nu a fost numai un om al cărților, ci și al credinței, al Bisericii. Spunea el odată: „Dacă n-am avea Biserica pe ce ne-am rezema sufletul și idealurile?” Așa este, rugăciunile cu nimic nu se pot înlocui. Sau, „Dacă stai bine în rugăciune auzi și icoanele rugându-se.” Spațiul abstract al evlaviei, era la el numai meditație.

Ca la o frunză rară, păstrată în foile unei cărți erudite m-am oprit la acest autodidact de mare clasă, care, dacă ar fi scris, după toate îndemnulurile stăruitor repetate de noi, alese pagini ar fi izvorât din condeiul său.

Ceasul eternității, al păcii limanului de sus, l-a chemat la odihnă în anul 1983, iar aripa bisericii îi ocrotește, cu sfințenie, mormântul

Cu venerație i-am pomenit numele și cristal s-a făcut lentila amintirilor noastre ca să putem cuprinde cât de cât, din aura lui.

CASA REGALĂ A ROMÂNIEI

Simona SIMIOANCA–RETEGAN, 1 decembrie și Suveranii României Mari

CONSILIUL JUDEȚEAN BISTRIȚA-NĂȘAUD
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ "GEORGE COȘBUC" BISTRIȚA-NĂȘAUD
ȘCOALA GIMNAZIALĂ NR. 7 BISTRIȚA

joi
27 noiembrie 2014
ORA 12.00
Secția pentru Copii

1 Decembrie și regii României Mari

parteneriat

▶ prezentare PowerPoint

▶ spectacol de cântece și poezii

▶ dezbateri

Școala Gimnazială Nr. 7 Bistrița

elevii claselor a IV-a și a V-a B

prof. Loredana Iuga și Simona Simioanca

La Biblioteca Județeană George Coșbuc Bistrița – Filiala Andrei Mureșanu a avut loc un eveniment de marcare a Zilei Naționale a României, insistându-se asupra rolului regelui Ferdinand I Întregitorul (1914-1927) și soției Sale regina Maria-Suveranii României Mari. Prezentările au fost realizate de profesoara de istorie Simona Simioanca de la Școala Gimnazială Nr. 7 Bistrița și Liceul cu Program Sportiv Bistrița, cu contribuția instituției județene și a secției de împrumut pentru copii. Elevii claselor a IV-a și a V-a B au prezentat un mic spectacol fiind pregătiți de d-na prof. Iuga Loredana, au vizitat biblioteca.

Lecția de istorie prezentată a evidențiat contribuția Regelui Ferdinand și a Reginei Maria la Marea Unire din anul 1918, rolul acestora în făurirea Statului Național Unitar Român, importanța și semnificația Zilei Naționale a României. Având ca îndemn *Manifestul Regal* adresat țării în 15/28 august 1916 de Regele Ferdinand, românii au realizat cu imense sacrificii Actul Marii Uniri din 1918 *După vremi îndelungate de nenorociri și grele încercări*, înaintașii noștri au reușit să întemeieze Statul Român prin Unirea Principatelor, *prin Războiul Independenței, prin munca lor*

neobosită pentru recunoașterea națională. Astăzi ne este dat nouă să întregim opera lor, închegând pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit pentru o clipă: Unirea românilor de pe cele două părți ale Carpaților.

În tot timpul domniei Regelui Ferdinand, Regina Maria i-a fost colaboratoare de fiecare zi, participând la marile decizii hotărâtoare pentru poporul român – înzestrată cu calități multiple, *cu o îndrăzneală și energie aproape necunoscute la capetele încoronate, regina Maria o dată cu intrarea României în război, s-a integrat în rândul surorilor de caritate..... a participat la toate durerile poporului cauzate de război.* Regina Maria s-a implicat activ în acordarea de asistență medicală răniților de pe front, văduvelor rămase acasă sau infirmilor – *prezența ei pretutindeni mărea curajul și dădea tuturor siguranța biruinței finale.* Constantin Argetoianu o considera pe Regina României Mari *ctitoria României întregite și una dintre cele mai mari figuri ale istoriei noastre naționale.*

Suverana României Mari, în care Regele Ferdinand avea deplină încredere, a fost și un bun diplomat. Dovadă-chemarea Sa la Paris în timpul Conferinței de Pace, de către negociatorul șef al delegației românești,

primul ministru I. I. C. Brătianu. Ambasadorul Franței, contele Saint- Aulaire afirma – *mai mult decât o femeie, mai mult decât o regină – un simbol. Mai mult decât un simbol – un mit de care se leagă întregirea neamului românesc.*

La 15 octombrie 1922, printr-o ceremonie impresionantă, Regele FERDINAND I UNIFICATORUL și Regina MARIA, au fost încoronați ca *regi ai tuturor românilor la Alba-Iulia*, act ce semnifică punerea tuturor teritoriilor românești sub aceeași Coroană. După război, cei doi Suverani au susținut înfăptuirea reformelor inițiate de I. I. C. Brătianu care au dus la consolidarea și modernizarea statului.

Participanții la acțiunea desfășurată au vizionat prezentări power-point referitoare la Marea Unire din 1918 și contribuția Suveranilor României Mari, au vizitat expoziția de carte dedicată acestui eveniment, precum și cărți scrise de Regina Maria aflate în fondul Bibliotecii Județene. Mulțumim pentru ospitalitate și colaborare conducerii Bibliotecii Județene *George Coșbuc* și personalului bibliotecii.

REGELE CAROL I – sărbătorit la Casa Memorială Andrei Mureșanu la 100 de ani de la moartea Sa

„Tot pentru țară, nimic pentru mine”

Primul rege al României a fost comemorat la Casa Memorială Andrei Mureșanu, de către elevii clasei a X-a E de la Liceul cu Program Sportiv Bistrița însoțiți de d-na profesoară de istorie Simioanca Simona, marți 23 septembrie 2014. Gazdă deosebită a fost domnul David Dorian. Elevii au urmărit o prezentare power-point, au purtat discuții despre viața, personalitatea și rolul acestui important suveran în istoria statului român. Materialele au fost pregătite de elevii amintiți în colaborare cu cercul de istorie și geografie de Școala Gimnazială Nr. 7 Bistrița (Viișoara) îndrumați de doamnele profesoare Simioanca Simona și Chiriac Livia. Manifestările vor continua în cele două școli prin expoziții, dezbateri, concursuri. Mulțumim conducerii celor două unități școlare pentru sprijinul acordat, dar mai ales domnului director al Bibliotecii Județene George Coșbuc Bistrița – Pintea Ioan pentru colaborarea deosebită.

Carol I(1839-1914) era al doilea fiu al lui Carol Anton de Hohenzollern-Sigmaringen, făcând parte dintr-o ramură a familiei domnitoare germane. Tânărul Carol a urmat studii de istorie la Universitatea din Bonn. S-a dedicat apoi carierei militare, remarcându-se ca ofițer în războiul Prusiei cu Danemarca (1864). Crescut și educat în spirit german, Carol avea o fire sobră, fiind adeptul ordinei și al disciplinei.

În data de 10 mai 1866 noul conducător a intrat în București primind cheile orașului și a depus jurământul de credință în fața Adunării Constituante: *„Jur a fi credincios legilor țării, a păzi religiunea românilor, precum și integritatea teritoriului ei, și a domni ca domn constituțional. Punând piciorul pe acest pământ sacru, eu am devenit român. (.....) Vă aduc o inimă credincioasă, intenții curate, o voință fermă de a face bine, un devotament fără limite către noua mea patrie și un respect neclintit față de legi, pe care mi l-au dat strămoșii mei. ”*

Carol I devine Rege al României la 26 martie 1881, prin votul unanim al reprezentanților națiunii, fiind încoronat în Catedrala Mitropoliei din București în 1881. Regele însuși a cerut confecționarea unei coroane din oțelul provenit din metalul topit al unui tun de război capturat la Plevna. Carol I (principe 1866-1881, rege 1881-1914) a reușit să asigure stabilitatea și liniștea internă a statului român, să instituie monarhia constituțională ereditară, să înființeze primele partide politice, să obțină independența, să modernizeze toate domeniile, să sprijine și să dezvolte cultura, să afirme România pe plan european.

După o domnie de 48 de ani, Regele Carol I a încetat din viață în data de 27 septembrie 1914 la Castelul Peleş, fiind înmormântat la Curtea de Argeș, ctitoria lui Neagoe Basarab, mănăstire refăcută în timpul domniei sale. Devotamentul cu care și-a servit țara și contribuția decisivă pe care și-a adus-o la dezvoltarea acesteia fac din regele Carol I una din personalitățile proeminente ale istoriei moderne a României.

O legendă mereu vie – REGINA MARIA A ROMÂNIEI

„Iubirea e cheia care deschide toate ușile. Iubirea e răspunsul la toate întrebările..... Am iubit adevărul și am visat să trăiesc în lumina soarelui, însă fiecare trăiește cum poate nu cum ar dori...”

La data de 29 octombrie 2015 se vor împlini 140 de ani de la nașterea Reginei Maria a României (1875– 1938), supranumită *„Mama răniților, Mama României Mari, Regina soldat, Regina diplomat, Soacra Balcanilor, Regina artistă”*. O legendă, o poveste este viața Sa.

A fost odată pe harta Europei un regat numit România. Și o prințesă Maria Alexandra Victoria a Marii Britanii și Irlandei. Destinele lor s-au împletit vreme de 45 de ani. Povestea celei care avea să devină Majestatea Sa Regina Maria a României, una din cele mai fascinante femei ale epocii sale, fascinează și azi. Este povestea unei inimi care a iubit mult, a trăit intens, s-a sacrificat, a și suferit, dar va rămâne peste secole *o legendă mereu vie*. Soție a regelui Ferdinand, mama a 6 copii a reprezentat pentru țara noastră – așa cum scria presa vremii – *„simbolul femeii frumoase, demne și inteligente, iubite de popor”*. Prin faptele sale și atașamentul față de poporul care a adoptat-o, s-a mutat cu rădăcini, religie pe pământul românesc, pentru care nici un sacrificiu nu i s-a părut prea mare. *„Te binecuvântează, iubită Românie,....., frumoasă țară pe care am văzut-o întregită, a cărei soartă mi-a fost îngăduit să o văd împlinită. Fii tu veșnic îmbelșugată, fii tu mare și plină de cinste, să stai veșnic falnică printre națiuni, să fii cinstită, iubită și pricepută..... Rog pe copiii mei să nu uite niciodată că încrederea în Dumnezeu este o călăuză în fericire și mângâiere în suferință.”* *„Testamentul Reginei Maria a României”*

Ioan CORDOVAN, Povestea lui Carol al II-lea. De pe frontul din Ungaria, Carol ajunge în garnizoana Bistrița. (O poveste despre Carol, scoasă dintr-un jurnal și însemnări de război)

Aproape toți cei ce iubesc istoria țării, istoria județului Bistrița-Năsăud, cunosc faptul că, în Bistrița a fost mutat disciplinar prințul moștenitor Carol al II-lea. Tot ceea ce se cunoștea era vag, cu niciun element concret.

Printr-o întâmplare fericită am intrat în posesia temporară a unui jurnal și însemnări de război 1916-1920, 1941-1943, scris de colonelul Vasile Scârneci în lucrarea monografică *„Viața și moartea în linia întâi”* – publicată de Editura Militară 2012-București.

Vasile Scârneci a ajuns ofițer în armata română, fără a avea studii militare. Datorită participării în Primul Război Mondial, și cel de-al Doilea Război Mondial, ajunge până la gradul de colonel. La sfârșitul anului 1917, sublocotenentul Vasile Scârneci a primit ordinul de mutare la Regimentul Vânătorilor de Munte din Târgu Neamț, o armă de elită aflată la început de drum în armata română (la sfârșitul anului 1916, se înființase un batalion) dar care avea un sprijin deosebit prin faptul că prințul Carol era comandantul nominal al acestei unități, secondat de adevăratul ei organizator Locotenent-colonelul Virgil Bădulescu.

A fost o perioadă dificilă pentru România, începută prin armistițiul de la Focșani și agravată de Pacea de la București, sub amenințarea dublă: a invaziei Centralilor și a haosului provocat de trupele ruse bolșevizate. Conform prevederilor păcii, armata română a fost demobilizată și redusă numeric, conform statutului de țară învinsă al României.

În aceste condiții grele, autoritățile române au reușit să păstreze capacitatea combativă a armatei, pregătind-o în secret pentru revenirea în război.²⁸⁰

Atunci, prințul Carol avea gradul de Locotenent-colonel și părăsește comanda regimentului pentru cunoscuta aventură cu Zizi Lambrino, finalizată prin căsătoria de la Odesa.

A doua mobilizare a armatei române și reintrarea României în război, vor găsi trupele vânătorilor de munte printre trupele care au defilat în București, la 1 Decembrie 1918, consfințind înfăptuirea României Mari. În iulie 1919, Carol revine la comanda Regimentului de Vânători de Munte, unitate care s-a angajat în Campania împotriva Ungariei bolșevice, pentru apărarea României Mari. Spre sfârșitul anului 1919, Regimentul Vânătorilor de Munte s-a întors în țară.

Se cunoaște că „zburdalnicul” principe Carol nu renunțase încă la proaspăta sa consoartă, acest regiment având de suferit.

Din ordinul lui Ferdinand, orașul desemnat ca și garnizoană de pace a fost Sighetul Marmației. În ultimul moment această garnizoană s-a schimbat cu garnizoana Bistrița, ca semn al mărinimiei Regelui Ferdinand și a Reginei Maria.

*„Se știe că în ziua de 26 mai 1919, Regele și Regina, însoțiți de o mare suită de miniștri și generali, fac o vizită la Bistrița. Sunt primiți într-un mod deosebit de înălțător de către toată intelectualitatea și întreg poporul bistrițean în frunte cu prefectul Tripon. Participă și nășăudenii cu plutonul de grăniceri veterani cu steagul lor ciuruit de gloanțe.”*²⁸¹

Probabil că în acest moment s-a și stabilit venirea lui Carol la Bistrița.

Din perioada existenței și staționării acestui regiment la Bistrița, putem evidenția înființarea unui centru de instrucție pentru schi, centru ce coincide cu „începutul schiului în armata noastră”, condus de căpitanul Emil Pălăngeanu și de sublocotenentul în rezervă Theodor Rosetti-Solescu, „un vechi și priceput schior trăit prin străinătate”.²⁸²

Prințul Carol, atât de hulit în epocă, dar și după, a fost bine apreciat în privința capacității de comandă, ceea ce, după știința corpului de cadre ale timpului, a fost un lucru foarte rar, în rândul contemporanilor acelei perioade. Este perioada când prințul Carol epuizase toate episoadele unei biografii nefericite, atât pentru el, cât și pentru țară.

Fiind vorba de Vasile Scârneci, faptul că într-o zi a rămas în cazarmă mult peste program, principele Carol i-a reproșat acestuia, de ce nu-i lasă ostașilor cele câteva ceasuri de „libertate” la care tânjeau. Tot Carol a fost acela care a rezolvat într-o manieră convingătoare și dilema vânătorilor de munte: este schiul un sport sau este și util misiunilor militare?

În acest sens, Carol a ordonat o misiune în pasul Tihuța, pe timp de iarnă, misiune ce s-a desfășurat jumătate pe jos, jumătate pe schiuri, ceea ce a tranșat definitiv disputa: „Ce a fost de demonstrat s-a demonstrat!” Astfel s-a demonstrat utilitatea schiului în armată.

Jurnalul și însemnările de război ale colonelului veteran de război, Vasile Scârneci, descrie foarte interesant aspectele eforturilor depuse de familia regală pentru a-l determina pe Carol să renunțe la căsătoria cu Zizi Lambrino, scop în care, prin cazarma vânătorilor de munte, s-a perindat Nicolae Iorga, Alexandru Vaida-Voivod, „un colonel din armata engleză”.

Colonelul Scârneci descrie pe larg „negocierea” decisivă purtată de profesorul Gheorghe Mugar și care, în opinia lui, ar fi condus la obținerea acordului lui Carol de a renunța la Zizi Lambrino. Vizita perechii regale și o paradă militară în Bistrița, desfășurate în zilele Crăciunului 1919, au consfințit pentru vânătorii de munte, rezolvarea afacerii Zizi Lambrino și sfârșitul surghiunului în garnizoana Bistrița.

În calitatea sa de comandant, Carol nu se sfia să fie extrem de dur cu toți cei care nu au fost capabili să înțeleagă că „rolul său de comandant nu este numai de a duce la îndeplinire ordinele, ci și de a-și păstra oamenii în viață”.²⁸³

²⁸⁰ Ion Pavelescu, Adrian Pandeia, Eftimie Ardelean – „Proba focului. Ultima treaptă spre Marea Unire” – Editura Globus-București 1991, p. 333-336.

²⁸¹ Participarea nășăudenilor consemnată și în „Anuarul liceului român grăniceresc din Năsăud. Anul școlar 1918-1919. Publicat de Emil Domide”, Bistrița, 1919, pg. 10-11.

²⁸² Vasile Scârneci „Viața și moartea în linia întâi” – Editura Militară, București-2012, pg. 10.

²⁸³ Vasile Scârneci „Viața și moartea în linia întâi”, Editura Militară, București 2012, pg. 25.

Se știe că în perioada 1916-1919, în România s-au ordonat și executat trei mari mobilizări (15 august 1916, octombrie 1918 și iulie 1919).

În după-amiaza zilei de 19 iulie 1919, o zi memorabilă pentru vânătorii de munte, trei batalioane de ostași, unul și unul, mai frumoși și mai falnici ca oricând au trecut fără cadență (așa scrie la carte) peste Tisa, în adevărata pustă ungară.

Regele Ferdinand în uniformă de vânător de munte, cu pălăria alpină, Regina Maria, în ținuta Crucii Roșii, cu marama albă fluturând, au ținut să cinstească trecerea acestor trupe peste Tisa.

Suveranii români au însoțit cu privirea lor până la trecerea ultimului ostaș peste Tisa. Alături de suverani erau Ionel Brăteanu, mareșalul Prezan și o numeroasă suită. Trebuie menționat faptul că la comanda vânătorilor de munte, la trecerea peste Tisa, era colonelul Bădescu Job, fiindcă titularul, principele Carol al României, a rămas acasă lângă muiera sa Zizi.

Imediat după acest moment istoric, dar oarecum falnic, de trecere a Tisei, au și început contactele armate cu elementele Diviziei de secui.

Suveranii au stat sub traiectoria artileriei românești care a deschis focul. Câteva obuze inamice au explodat în preajma familiei regale, fără repercusiuni.

După trecerea Tisei, suveranii l-au chemat pe colonelul Job Bădescu. Regina i-a înmănat daruri pentru ofițeri și ostași și l-a întrebat cum se simt vânătorii de munte. Colonelul Bădescu i-a răspuns: „Suntem plini de ardoare și avânt majestate, dar ne lipsește comandantul (Principele Carol), am dori să-l avem în fruntea noastră.”²⁸⁴

Regina i-a răspuns: „Bădescu, spune vânătorilor de munte că-l vor avea foarte curând.”²⁸⁵

Nu a trecut mult timp și, în orașelul ungar Jaszberney, într-o zi de repaus, către seară, s-a dat alarmă! A sosit, în atașul unei motomitraliere „KLINO”, principele Carol, să-și reia comanda regimentului.

Suveranii și-au onorat cuvântul regesc. Regimentul s-a adunat în parcul orașelului, unde a fost primit comandantul titular, Principele Carol.

La masa de seară din grădina unui restaurant, este invitat și primarul cu notarul urbei. Aceștia „*au rămas paf când au aflat că vorbesc cu Tronorokos (moștenitorul tronului).*”

A doua zi, cu 120 de căruțe cu cai aprigi, rechiziționate din localitate din ordinul personal al principe-lui Carol, dat primarului maghiar și împărțite frățește pe companii, vânătorii de munte s-au îmbarcat și în trap, uneori chiar în galop, au fășnit spre Budapesta.

După un ceas de înaintare rapidă, coloana regimentului de vânători de munte s-a angrenat într-o aprigă bătălie, de o zi și o noapte, cu Divizia Albă a generalului Kratochwil, acesta predându-se în final, înțelegând că nu mai are rost să lupte în folosul roșiilor. După această bătălie a urmat încheștarea directă cu trupele lui Bela Kun și a acoliților lui, Vago și Szamuely²⁸⁶.

În noaptea de 3 spre 4 august 1919, regimentul lui Carol se afla cu Batalionul 1 pe aeroportul Kobanya și cu Batalionul 2 și 3 la Godollo, reședința fostă a împăraților Austro-Ungariei.

Trufia maghiară a fost învinsă, și opincarii români, au dovedit încă odată, că știu să-și îndeplinească vitejia cu omenia și cu mărinimia.

Originea noastră geto-traco-dacică, atât de mult contestată de unguri, și-a găsit aici, pe pământul Ungariei, adevăratul înțeles.

Vânătorii lui Carol au intrat în poarta orașului dinspre Kobanya, au trecut Dunărea pe podul cu faimă, de lanțuri (Lanchid), numit Erzsebet (Elisabeta). Au urmat o serie de acțiuni militare românești în zonă, inclusiv în inima Budapestei. Prin locurile ocupate, localnicii unguri, le povestesc românilor ororile săvârșite de Bela Kun și de către acoliții lui.

Acțiunile militare românești în zona teritoriului ungar au durat până spre sfârșitul lunilor octombrie-noiembrie 1919, când oastea română au predat unităților maghiare teritoriul ocupat timp de patru luni, cu toate stabilimentele publice în bună stare de funcționare. La predare ungurii s-au arătat foarte mulțumiți de felul cum le-au fost gospodărit avutul național și în mod public au adus elogii părții române.

În acest moment, apare și marea problemă românească. Principele Carol, moștenitorul tronului, nu se împăcase cu familia regală pe chestia Zizi Lambrino, iar regimentul nu avea voie să se întoarcă la București, de unde plecase. Pentru regiment și principele Carol se destinase ca pedeapsă garnizoana Sighetul Marmăției.

²⁸⁴ Ibidem, pg. 92.

²⁸⁵ Ibidem, pg. 92.

²⁸⁶ Ibidem, pg. 93.

Autorul jurnalului chiar a făcut comparația: „*Ce să-i faci, căci oaia...și capra trag ponoasele...*” Pe drum spre patrie, s-a îndulcit pedeapsa și s-a hotărât în final garnizoana Bistrița: conform aprecierii autorului, „*ce mi-e tnda, ce mi-e manda!*”²⁸⁷

Pe la sfârșitul lunii octombrie (noiembrie), Regimentul Vânătorilor de Munte a ajuns în orașelul Bistrița, o localitate pitorească, arhaică, cu populație în majoritate sași, buni gospodari, dar cam sectari.²⁸⁸

De abia ajunși în garnizoana Bistrița, Locotenent-Colonelul Bădescu Job, împreună cu maiorul Lascăr și Locotenentul Vasile Scârnci s-au deplasat la Turnu Măgurele, de unde au adus 800 de recruți la Bistrița.

Odată stabiliți în Bistrița, în preajma Crăciunului (1919) a sosit profesorul Mugur, care a fost mentorul principelui Carol, încă de pe vremea adolescenței acestuia (în Asociația Cercetașilor).

La masa de seară de la popotă, unde întâmplător au fost invitate și soțiile ofițerilor, după desert, a luat cuvântul părintele Vasilescu, confesorul regimentului, dar după câteva fraze patetice, principele Carol i-a spus, mai în glumă mai în serios: „*Stai jos părinte, vorbești năzbâtii!*”

După un timp, s-a ridicat profesorul Mugur care a zis următoarele: „*Alteță regală, ți-am fost îndrumător, îți cunosc toate cutele sufletului și comoara de înalte și distinse calități cu care te-a înzestrat Atotputernicul Dumnezeu. Trecutul strămoșilor, moșilor și părinților Tăi a fost plin de glorie. Împrejurul Tău se găsesc astăzi ofițeri cu însemnele celor mai glorioase fapte de arme săvârșite pe câmpurile de bătlie, privește-i! Toți așteaptă să te vadă rege, împărat. Întreg poporul României Mari, făurit de gloriosul tău părinte, privește spre Tine cu mari nădejdi. Unchiul și mătușa Ta, Regele Carol I și Regina Elisabeta, se odihnesc astăzi în lăcașul de veci, Mănăstirea Curtea de Argeș, unde la timpul sorocit de Atotputernicul, se vor odihni toți urmașii regali. Acest lăcaș sfânt, ce a fost durat de meșterul Manole, care și-a zidit iubita în meterezul acestuia și numai astfel a putut da neamului său acest templu frumos de închinăciune creștinească. Ziditorul lumii, Atotputernicul Dumnezeu îi poruncise aceasta. Zidește-o și tu. Alteță regală, părinții Tăi o cer, poporul întreg o cere*”.²⁸⁹

După un scurt timp de tăcere, Principele Carol se ridică, soarbe din paharul de șampanie, îl aruncă în tavan și apoi spune: „*Hai, Mugur, mergem!*”

A doua zi dimineața, cu primul tren, profesorul Mugur, radios, plin de fericire, cu patalamaua în buzunar, plecă la București. Moștenitorul tronului a rupt orice legătură cu Zizi Lambrino și astfel această acută și tristă poveste a luat sfârșit.

La Tihuța, ia ființă Centrul de Instrucție de schi, condus de maiorul Emil Pălăngeanu și de sublocotenentul Rosetti Solesco, un vechi și priceput schior, trăit prin străinătăți. Este începutul schiului în armată.

La popotă, se discuta uneori cu multă aprindere dacă schiul este și un mijloc necesar și practic de locomoție pe timp de iarnă, fie în munți, fie la șes.

Părerile erau împărțite, pro sau contra. Principele Carol era neutru. Într-o bună zi, ordonă: „*Măine dimineață, la ora 8. 00, toți ofițerii echipați de iarnă, cu hrană rece pentru 3 zile, vor fi adunați în curtea cazarmii. Vom merge la Tihuța.*” Zis și făcut. A doua zi, la ora fixată, Prințul Carol a primit raportul. Ninge și bătea un vânt aspru. Cei mai bătrâni și mai rotofei erau mofluzi. Cine i-a pus?

S-a făcut încolonarea pe grade și vechime și hai la drum. S-a trecut prin satul Iad (nume predestinat). S-a mers pe Valea Bârgăului și de-abia către seară s-a ajuns în Prundu Bârgăului, unde s-a și poposit peste noapte. Prințul Carol era însoțit și de colonelul Nicolae Condescu, aghiotantul său, un om mai în vârstă și cam plinuț la trup.

Cei mai bătrâni, ruși de oboseală, au trecut repede la odihnă, cei mai tineri, împreună cu Principele Carol, s-au pus la un pahar de vin, la șuetă.

A doua zi, punct la ora 8. 00, încolonarea. Începe suișul și zăpada se îngroșă din ce în ce. Se mergea cu rândul la deschiderea pârtiei. Principele se executa ca oricare altul, deși aghiotantul său era foarte grijuliu. Se mergea din ce în ce mai greu. Oboseala și-a spus cuvântul. La un moment dat Principele a ordonat oprirea coloanei, întrebând: „*Mai este ceva de părere că schiul este numai un sport?*” Câțiva încăpăținați, au persistat. „*Atunci înainte marș!*”...Ce a fost de demonstrat s-a demonstrat. Prin aceasta, principele Carol a statornicit în mod practic, aici pe Valea Bârgaielor, despre utilitatea schiului în armată, dovedind, odată mai mult, bunul său bun simț [sic!].

A doua zi s-au întors la Bistrița pe un drum bătut, cu febră musculară și guturai. Acest lucru s-a datorat contriștilor.

²⁸⁷ Ibidem, pg. 101.

²⁸⁸ Ibidem, pg. 102.

²⁸⁹ Ibidem, pg. 104.

Vestea dusă la București de către profesorul Mugur a fost primită cu multă bucurie de către capul familiei regale, Regele Ferdinand, care a și transmis vestea că „întreaga familie regală va veni aici, la Bistrița-Năsăud, leagănul marelui George Coșbuc, pentru a prăznui sărbătorile Nașterii Domnului în mijlocul vânătorilor de munte.

S-au făcut pregătiri pentru primirea înalților oaspeți regali. În ajunul Crăciunului, cu un splendid tren regal, au sosit la Bistrița, Regele Ferdinand, Regina Maria, principesa Elisabeta, Marioara, Ileana și principele Nicolae.

Au fost îmbrățișări afectuoase și duioase, cu lacrimi de bucurie. Toți privitorii au asistat cu emoție și bucurie la această afectuoasă manifestare de împăcare, „întoarcerea fiului rătăcit”.

Pe un imens brad din curtea popotei, Regina Maria a înșirat multe și frumoase daruri. Era pomul de Crăciun al vânătorilor de munte din Bistrița.

Regina Maria și ceilalți membri ai familiei regale au împărțit personal, ofițerilor, subofițerilor și ostașilor darurile de Crăciun. În Ajun, corul militarilor a plecat la colindat, luând la rând autoritățile civile și militare cu: ”Bună dimineața la Moș Ajun”, „O ce noapte minunată”, „Florile dalbe”, etc.

Prefectul județului, bătrânul Gavril Tripon (în cartea lui Vasile Scârneci apărând Ghedeon Tripon), latinist din cap în tălpi, privind de la fereastră și văzând între coriști pe principele Carol, a ieșit în ogradă și, copleșit de emoție și lacrimi, a spus: ”*Alteță Regală, bunul și milostivul Dumnezeu mi-a hărăzit mie, acum, la adânci bătrânețe să fiu colindat în Ajunul Nașterii Mântuitorului de către un fiu de împărat, Împăratul României Mari. Vă mulțumesc, Alteță Regală, și dumneavoastră, domnilor ofițeri, pot merge acum fericit în împărăția cerurilor.*”²⁹⁰

De la casa prefectului Tripon, grupul de colindători s-a îndreptat spre trenul regal. De la ferestrele trenului, întreaga familie regală a primit cu bucurie colindele ofițerilor. La întoarcerea spre oraș, colindătorii s-au despărțit de Principele Carol, lăsându-l să meargă acasă, dar nu pentru mult timp, deoarece colindătorii s-au dus la domiciliul acestuia și au început să-l colinde. Cu toată avariție binecunoscută, Carol i-a tratat cu fel de fel de bunătăți, dintre care băutura nu a lipsit.

A doua zi, către ora prânzului, în piața târgului a avut loc o impresionantă paradă militară. Peste 2000 de ostași, aliniați șnur, au fost trecuți în revistă de întreaga familie regală, după care Regimentul Vânătorilor de Munte, în cap cu Principele Moștenitor Carol, comandantul lor, pe front de pluton, cu armele în cumpănire și în pas alergător, a defilat în fața marelui său rege, Ferdinand I, îmbrăcat în ținuta vânătorilor de munte. Era o zi frumoasă de Crăciun, cu omăt cristalin, o zi pe care participanții nu au uitat-o niciodată.

A patra zi de Crăciun, trenul regal a plecat spre București. Ofițerii și subofițerii care au plecat în concediu pentru sărbătorile de iarnă au fost invitați să călătorească cu trenul regal.

La începutul lunii mai 1920, pregătirile pentru marea sărbătoare a armatei erau în toi. La 6 mai, Regimentul Vânătorilor de Munte a plecat definitiv din Bistrița, la București, unde a defilat în ziua de 10 mai, în fața statuii lui Mihai Viteazul, primul întregitor vremelnice de neam, și în fața marelui Rege Ferdinand I, al doilea și pe veci întregitor de neam.

Un aspect deosebit de important este faptul că, apariția acestei cărți, de 616 pagini, deosebit de bine documentată, „*Viața și moartea în linia întâi*” a colonelului Vasile Scârneci, ne dă posibilitatea să investigăm în viitor, unele aspecte noi și inedite, din Registrul Istoric și Jurnalul acțiunilor militare a Regimentului de Vânători de Munte din Târgu Neamț, aruncat în bătăliile pentru eliberarea părții de Nord-Vest a României, forțarea Tisei și eliberarea Ungariei de sub conducerea bolșevică a lui Bela Kun. Vom afla și alte aspecte privind staționarea acestui regiment, comandat de principele Carol, aici la Bistrița.

A consemnat, col. (rtg.) Ioan Cordovan.

²⁹⁰ Ibidem, pg. 106

Virgil RAȚIU²⁹¹, *Clubul Monarhiștilor Bistrițeni, la Colegiul Național „Radu Petrescu” din Prundu Bârgăului*

Întâlnirea cu elevii de la Colegiul Național „Radu Petrescu” din Prundu Bârgăului mi-a schimbat foarte mult opinia care s-a generalizat în România, aceea că școala românească se află pe panta prăbușirii. Ei bine, la Prundu Bârgăului am întâlnit un mare grup de elevi de liceu excelent pregătiți. Nu erau pregătiți special pentru tema pe care a propus-o Clubul Monarhiștilor Bistrițeni, „Monarhia Românească. Regii României. Adevărul până la capăt”.

Pentru că este vorba de istoria României, cei prezenți au dovedit în timpul desfășurării întâlnirii de la Colegiu, în timpul conferinței, că toți știu bine date importante despre istoria țării. Pare că la Colegiul „Radu Petrescu” istoria este o disciplină tratată cu mare seriozitate. Cred că profesorilor de la această școală li se datorează realizările. Și nu de ici, de colo; am aflat că la acest liceu profesorii predau istoria și după manuale alternative, aprobate de Ministerul Educației, cum sunt „Manual de Istoria comunismului” și „Manual pentru istoria Monarhiei în România”. Surpriza a fost cu atât mai mare pentru membrii Clubului Monarhiștilor, care au fost de față la întâlnirea de la Prundu Bârgăului. Încă o dată: elevi excelent pregătiți.

Prof. Simona Simionca a prezentat tema „Monarhia Românească. Regii României. Adevărul până la capăt”. Cu ajutorul profesorilor prezenți în aula s-a realizat și o expunere vizuală pe măsură. A urmat apoi un concurs de cunoștințe. S-au format 4 echipe compuse din 3 membri. Concursul a început, întrebările fixate de Simona Simionca au fost îndreptate numai către tema deja expusă.

Conferința de la Colegiul „Radu Petrescu” a fost prezidată și prezentată de directorul școlii, prof. Constanța Neuc. În pauza până la alegerea câștigătorilor concursului organizat pe loc, Marius Nicolae Pop, președintele CMB, le-a vorbit elevilor despre vizitele Majestății Sale Regele Mihai I și ale reginei Ana la Bistrița și în județul Bistrița-Năsăud. Primarul Ilie Vlad a evocat, la rândul său, vizita Majestăților Sale pe Valea Bârgăului. Profesoara Constanța Neuc a vorbit despre vizita sa la Palatul Elisabeta din București, reședința de astăzi a Casei Regale Românești. La întâlnire a fost prezent și prof. Romulus Spătar.

În final, elevii participanți la concursul organizat au fost premiați. Au primit diplome cu însemnele Clubului Monarhiștilor Bistrițeni și câte o carte oferită de Librăriile Aletheia din Bistrița, cu sprijinul Fundației Academia Civică din București – Memorialul de la Sighet și al unor autori originari din județul Bistrița-Năsăud. Întâlnirea de la Prundu Bârgăului, recunosc, a fost un regal.

²⁹¹ Mesagerul, Vin, 03/04/2015 – 11:57

Ioan LAZĂR, *Un regal de activități dedicate „Aniversării Regale – MS Regele Mihai I”*²⁹²

²⁹² Răsunetul, Vin, 10/24/2014 – 14:21

În cadrul manifestărilor deosebite, sensibile, de tradiție, onoare, disciplină, excelență și patriotism, având ca siglă mobilizatoare „Aniversare Regală – Monarhia pentru viitor”, renumitul și vestitul Club al Monarhiștilor Bistrițeni, unul dintre cele mai reprezentative din țară, condus de către dr. Marius Pop, un om pentru care istoria adevărată a românilor este o prioritate, iar prin cunoașterea ei impunem respect față de noi ca și cetățeni români și față de noi ca popor, fiind principiile după care se ghidează în organizarea superbelor evenimente dedicate Regalității din România, organizând, în 23 octombrie, două activități cu rezonanță în viața celor care apreciază Regii României și faptul că „Monarhia va salva România”.

Prima activitate aniversară s-a derulat la Palatul Copiilor din Bistrița, unde în prezența unui numeros public format din elevi și părinți și a d-nei prof. Ionela Nușfelean, a avut loc vernisajul unei expoziții omagiale închinată aniversării a împlinirii a 93 ani de viață și activitate a MS Regele Mihai I al României sub sigla „Regele în școli”.

Aici au luat cuvântul dr. Marius Pop – președintele Clubului Monarhiștilor Bistrițeni și prof. Simona Simioanca Retegan din partea Clubului Monarhiștilor, iar prof. Ionela Nușfelean le-a mulțumit, în final, ca și gazdă, tuturor celor prezenți.

În partea a doua a zilei, la Cafeneaua plan B din Bistrița, începând cu ora 18. 00, au avut loc activități artistice și alocuțiuni aniversare cu ocazia zilei de naștere a MS Regele Mihai I al României, care în 25 octombrie va împlini venerabila vârstă de 93 ani, poporul român spunându-i cu respect și recunoștință „La mulți ani, Maiestate!”

La întâlnire și cocktail aniversar au rostit alocuțiuni, după intonarea Imnului Regal, dr. Marius Pop – președintele Clubului Monarhiștilor Bistrițeni, dr. Tiberiu Podani, Traian Parva Săsărman, iar Augustin Baciuc a citit un poem dedicat MS Regele Mihai I.

Programul aniversar a mai cuprins și un recital de dans clasic, vals și tangou susținut de perechile de dansatori de la Clubul „Floris”, condus de apreciată coregrafă Florica Budușan, Ștefan Simion și Ana Hîruță, Laurențiu Sabadăș și Mădălina Roșu, campioni ai României, care vor reprezenta țara, împreună cu încă șase perechi la Campionatul Mondial de Dans de Societate din Germania din anul acesta.

La eveniment au participat și alți membri ai Clubului Monarhiștilor, printre care amintim pe Al. C. Miloș, antrenorul de box Nicolae Zăpârțan (Cetățeni de Onoare ai Bistriței), dr. Ioan Gordan, prof. Axente Horia, prof. Simona Simioanca, Răzvan Cătuș, Suzana Silai, prof. Marica N. și Mihaela Istrate.

În 25 octombrie, la Complexul Muzeal va avea loc un Picnic Regal care va încheia suita de manifestări dedicate Casei Regale a României. Trăiască Regele!

Simona SIMIOANCA–RETEGAN, *La mulți ani Majestății Sale Regele Mihai!*

Majestatea Sa Regele Mihai va împlini, în 25 octombrie 2015, venerabila vârstă de 94 de ani. Dumnezeu să-i dea viață lungă în continuare. Iată cum a fost sărbătorită venirea Sa pe lume: nașterea unui nou principe a fost vestită în toată țara prin salve de tun. Acest eveniment asigura întărirea dinastiei și implicit a instituției monarhice. Iată cum anunța regele Ferdinand venirea pe lume a Principelui Mihai:

Ferdinand I prin grația lui Dumnezeu și voința Națională Rege al României. La toți de față și viitori sănătate!

Astăzi Pronia Cerească a hărăzit Dinastiei un nou vlăstar.

Alteța Sa Regală Principesa Moștenitoare Elena a României a dat naștere unui fiu, care a primit numele de Mihai.

Sunt încredințat că întreg poporul român, care atât în clipele de bucurie ca și în cele de griji a fost întotdeauna sprijinul Tronului și Dinastiei, va sărbători cu însuflețire fericitul eveniment împreună cu Mine și Familia Mea.

Dragostei poporului Meu prea iubit încredințez pe principele nou născut.

O veche credință românească spune că numele pe care îl porți îți hotărăște soarta, așa cum a fost cea a sfântului din calendar al cărui nume l-a primit prin taina botezului Principele Mihai. În rândul îngerilor, Arhanghelul Mihail este un luptător, o căpetenie care, în fruntea oștilor sale l-a învins, cu sabia sa de foc și l-a alungat din cer pe Lucifer. Numele Arhanghelului a ajuns astfel să însemne triumful binelui și adevărului asupra forțelor răului. Pentru Majestatea Sa Regele Mihai, numele său este semnul unei lupte cu imposibilul. El a îndrăznit să realizeze mai mult decât se putea închipui, în momentul cel mai nefericit al istoriei noastre. Printr-un act temerar și în ultimul ceas înainte de a fi prea târziu, în august 1944 a scos țara dintr-un război pierdut și a repus-o pe făgașul ei constituțional și democratic. Însă Majestatea Sa va fi nevoit în 1947 să abdice forțat și să părăsească țara de către comuniști.

Nici o altă persoană nu simbolizează mai bine tragedia românilor din ultima jumătate de secol, decât Regele Mihai. El s-a născut să devină un mare rege într-o țară a cărei dezvoltare era comparabilă cu cea a Belgiei. Dar istoria a fost potrivnică Lui și poporului Său. Întâi a trebuit să lupte împotriva naziștilor, iar mai apoi a comuniștilor. El a fost un monarh constituțional, într-o vreme în care Europa era dominată de dictatori. Aceasta este istoria unui Rege și a poporului Său, istorie cu mult mai dramatică decât a oricărui alt rege european din ultimul secol. Este o istorie despre eroism și modestie, despre victorii și înfrângeri, dar înainte de toate, este istoria *Majestății Sale Regelui Mihai I de România*.

IV. ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR

Vasile V. FILIP, *Teatrul popular-religios în județul Bistrița-Năsăud*²⁹³

În multe sate din cele patru zone etno-folclorice ale județului se practică, în seara de Ajun, ca o formă aparent pe deplin creștinată de colindat, un fel de teatru religios pe tema biblică a nașterii Mântuitorului, cunoscut sub numele de *Irozii*. Scenariul, de origine semicărturărească, pare a fi fost alcătuit de reprezentanții Bisericii. De altfel, în multe din aceste sate piesa se joacă în seara de Ajun ca o formă de colindat, iar în ziua de Crăciun se reia la biserică, după slujbă. Actorii sunt feciori din sat, de la 17 la 23 de ani pe Valea Bârgăului, și ceva mai tineri (12-20 de ani) în satele de pe Câmpie, acolo unde practica pare a trece pe seama copiilor de școală, săteni sau veniți la părinți sau la bunici de la oraș.

Personajele sunt Irod, cei trei magi (Baltazar, Gaspar, Melchior), unul sau doi Îngeri, Ciobanul, Ostașul, Preotul. Uneori apare la sfârșit, fie cu o singură replică (ca la Mijlocenii Bârgăului) fie cu mai multe, și unul-doi „moși”, mai frecvent sub numele Moș Crăciun, dar și sub cel de Moș Scridon (ca la Susenii Bârgăului). Când sunt doi (ca la Spermezeu), e vorba de Moș Crăciun și de Moș Coridon. Irod trebuie să aibă o mantie largă și lungă până sub genunchi, fără mâneci, de culoare obligatoriu roșie, uneori cu guler lat de blană albă, cu coroană pe cap, cu toiag de rege și sabie. Ostașul poartă haină de culoare verde, un coif pe cap, o sabie și o sulită. Mai nou, el poartă chiar haina militară actuală, dacă are acces la ea. Cei „trei crai de la răsărit” poartă fiecare o mantie de altă culoare (roșu, albastru, galben), coroană și sabie. Îngerii poartă o haină lungă și albă (la Chintelnic au și câte un clopoțel), Preotul o mantie neagră, iar Ciobanul – un cojoc lung, întors pe dos, opinci, cămașă de cânepă, căciulă de miel alb, iar în mână o bâță ciobănească lungă și noduroasă, sau o cârjă. Moș Crăciun, atunci când apare, poartă costumul tipic, roșu tivit cu blană albă, și sacul cu daruri în spate. Magii poartă cu sine, fiecare, câte un bol sau o cutiuță în care ar duce Pruncului divin cunoscutele daruri: aur, smirnă și tămâie.

În ceea ce privește vechimea și proveniența textului, Manciu Ioana (66 de ani, din Josenii Bârgăului) spune că textul se joacă la fel cel puțin de prin 1940, de când a luat ea prima dată contact cu el, „poate chiar și mai devreme de atât”. Ea ne mărturisește că la Joseni circulă două variante ale scenariului, puțin diferite una de alta. Maria Morar din Chintelnic, de 74 de ani, știe și ea textul de la 16 ani. Trupa de actori are, pe Valea Bârgăului, ca șef un fecior mai în vârstă, care își asumă responsabilitatea reușitei spectacolului, care urmărește ca toți să își știe rolul, și care adună darurile pentru spectacol: bani și sticle de vinars sau vin.

La Chintelnic nu se știe de vreun șef anume, iar plata o primește personajul Preotul. Trupa intră în curtea casei ce urmează a fi colindată și unul din Îngeri întreabă gazda dacă îi poate primi. Dacă obține aprobarea, întreaga trupă intră în casă cântând troparul de Crăciun (citată în nota nr. 5). Scenariul, așa cum și-l amintește Maria Morar, presupune mai întâi întâlnirea magilor, aflați pe drum, cu Soldatul, care stă de pază și care îl va anunța pe Irod că magii vor să-i vorbească. Magii sunt primiți de Irod, pe care îl întreabă dacă nu știe „unde s-a născut / un crai tânăr de curând”. Irod e contrariat („eu sunt singur stăpân în țara mea / și capul vi-l voi zbură”), se iscă chiar – pentru efectul spectacular – o trecătoare confruntare cu săbiile. Intervine Preotul, care îl temperează pe Irod: „Prea-nălțate împărate / nu le-o lua cu răutate / mai bine îi îndreptează / spre împărăteasca rază”. Irod se domolește și îi le permite magilor să-l caute pe Prunc, dar le cere, dacă îl vor găsi, să revină la el și să-i spuie unde se află, ca și el să meargă să i se închine. Magii pleacă, dar Îngerul îi sfătuiește pe drum să nu facă cum le-a cerut Irod, care are gânduri mârșave ascunse, ci să o ia pe alt drum la întoarcere.

La Josenii Bârgăului, Ioana Manciu cunoaște întregul text:

²⁹³ Textul este un subcapitol al monografiei *Cultura imaterială românească din Bistrița-Năsăud*, de Vasile V. Filip și Meniș Maximilian, volumul al II-lea, *Sărbătorile ciclului calendaristic*, lucrare aflată în stadiu de elaborare.

Îngerul I: Scoală, ciobane, nu mai dormi,
Că somnul nu-ți va folosi,
Ci te du la Viŧlaim în grabă,
Căci păstorii te întreabă
Și acolo vei afla
Că s-a născut Mesia.
Dacă nu mă crezi pe mine,
Uite steaua care vine!
Ciobanul: Ciudat, ciudat vis am visat
Îndată ce m-am culcat.
Să mergem la Viŧlaim,
Pe Mesia să-l găsim,
Uite, cerul s-a aprins,
Să mergem, că nu e vis!
Ostașul: Preaputernice împărate,
S-a lăsat o mare veste în cetate,
Căci cei trei crai din Răsărit
Au sosit în grabă
Și pe cine întâlnesc întreabă:
Nu știți unde s-a născut
Un crai tânăr, de curând?
Dar la asemenea întrebare
Nimeni a răspunde nu era în stare. Irod:

Mergi de-i caută și-i cheamă
Să vină aici să dea seamă:
Ce crai, și de unde vine?
Ce caută, și pe cine,
Făr' de voie de la mine,
Aici, pe al meu pământ?
Ostașul: Voi crailor preacinstiți,
Vă rog să binevoiți
Să luați osteneală
Spre a noastră socoteală
Până la împăratul Irod
Unde s-a strâns mult norod!
Irod: Vitejilor de la Răsărit,
Pe la noi de ce-ați venit?
La Ierusalim de ce umblați,
Și pe cine căutați?
Baltazar: O, împărate preacinstite,
Multe zile fericite
Pe tine să te-ntâlnească!
Văzând a noastre veșminte
Nu poți să nu-ți aduci aminte
Că suntem și noi viță împărătească.
Suntem trei mari călători,
Toți ca frații iubitori,
Umblăm prin întinsa lume
Văi, coline neumblate
Și păduri nedesfundate,
Pretutindeni noi călcăm
Și de-un copil întrebăm.
Din Persia am plecat
Cu o stea ce ni s-a arătat
Pe cerul înseninat;

Aici dacă am ajuns
Steaua-n nori ni s-a ascuns
Și ne-a fost a ne plimba
Prin oraș a întreba:
Unde s-a născut – zicând -
Un crai tânăr, de curând?
Irod: Foarte mă prinde mirare
De a voastră întrebare.
Ce-mpărat poate să fie
Într-a mea împărăție,
Care aici să se nască,
Pe mine să mă smintească?
Aici, în pământul meu,
Singur împărat sunt eu,
De care cu groază mare
Toată lumea frică are.
Dar către voi, iubiți frați,
Care vă ziceți împărați,
Nu-s potrivit, și nici rău,
Ci a sluji eu vreu!
Și voi face întrebare
La preoți, la cel mai mare,
Scriptura să ne-o citească:
Ce împărat o să se nască?
Dar vai de a voastră cunună
De mă purtați cu minciună!
Gaspar: O, -mpărate, să trăiești
Și mulți ani să stăpânești!
Dar mincinoși nu ne poți face,
Că nu știi în Scripturi ce zace!
Noi suntem magi preaînvățați,
Cu minciuna nededați,
Și aici dac-am venit
N-avem gând de viclenit,
Ci chiar de adevărit
Graiul stelei ce-a lucit
Depart, la Răsărit,
După care ne-am pornit,
Precum spune prorocia
Că se va naște Mesia.
Irod (către Preot, în vreme ce magii
se trag înapoi, la locul de mai înainte):
O, părinte preacinstite,
Nu știi tu ce va să fie
Cu această prorocie?
Într-a mea țară împărătească,
Ce împărat o să se nască?
Preotul: Ba îmi aduc și eu aminte
De oarecare cuvinte,
Știu foarte bine și locul
Spus de Varlaam, prorocul:
„În Viŧlaim are să vie
A lui Mesia împărăție!
Căci scris este:
Tu, Viŧlaime, pământ al Iudeii,

Mai mic nu ești în evreime,
Ci, precum ales e din vechime,
Vei odrăsli păstor
Peste al meu popor!”
Melchior: Împărate,
Ce ne îmbii cu de toate,
Să ai tu mulți ani, sănătate!
În zadar te ostenești
Pe noi să ne rătăcești,
Căci noi suntem soli cu credință
Și-avem o sfântă făgăduință,
Pe care s-o călcăm niciodată nu voim
Și daruri de la tine nu primim!
Ci mai bine ne îndreptează,
De știi, la împărăteasca rază.
Astfel prieten ne poți fi,
Dar, umblând a ne amăgi,
Pe noi nu ne vei păcăli,
Că avem și noi oaste împărătească
Cu a ta să se întâlnească!
Irod (mânios și răstit, către Melchior):
Dar tu, cu astfel de cuvinte,
Cerți pe-al iudeilor părinte?
Nu te temi, în defăimare,
De-ascuțitu-mi paloș tare
(scoțând sabia și amenințând)
Ce poate să se repede
Și-al tău capsă ți-l reteze?
Singur eu în astă lume
Sunt Irod, cu groaznic nume,
Și care, când îl aude,
Și pasărea-n nor se-ascunde!
(către toți craii)
Dar voi, năluci pământene
Din unghiuri răsăritene,
Care de-atâta-ndrăznire
Cereți a mea stăpânire,
Și cu-a voastră clevetire
Împingeți în răătăcire
Pe poporul din Iudeea
Ca să creadă în Mesia!
Răi și barbari, fără minte,
Mă ispitiți prin cuvinte,
Când v-aș putea fi părinte!
Voi așa mă defăimați,
Și nici nu vă rușinați?
La pedeapsă nu visați?
Că eu pot să dau porunci
Ca să fiți supuși la munci...!
Gaspar: Dartu, Iroade, ce gândești
La munci de ne pomenești?
Ca și cum am avea frică
De biata-ți inimă mică!
Nu ne vorbi de porunci,
Că ai să ne pui la munci,

Că de-a fi pe vitejie
O să-ți dăm și noi urgie!
Cu oștile te-oi ocoli
Și țara ți-om cotropi!
Of, astronoame Baltazar,
Sloboade și al tău jar;
Cu catran și cu pucioasă
Ca pe-acest tiran să-l arză,
În Hristos și el să crează,
Să-l vedem că se botează!
Baltazar: Vrăjitorii toți se-nchină
La o stea ce dă lumină,
Numai tu nu, idolatre,
Ticălosule-mpărate!
Nu te temi că te vor bate
Ale tale mari păcate,
Și fărădelegile-ți toate?
Poruncind planetelor;
Mai ales cometelor;
Domnia ți-or pârjoli,
Palatul ți-or pustii,
Praf și pulbere să fii!
Tu, cerescule părinte,
Ascultă-a noastre cuvinte:
Cum de ai așa răbdare
Pentru-acest ticălos mare,
Om fără de socotință
Și umplut de necredință?
Trimite peste el tunet,
Peste împărăția-i trăsnet,
Să-l lovească și să-l arză,
În Hristos și el să crează!
Trimite-i o boală mare,
Să nu aibă vindecare
Și să nu se lecuiască
Făr' cu legea creștinească!
Ostașul: Împărate preamărite,
Iartă-mi a mele cuvinte:
Mai bine cu lingușire
Să cerci a-i scoate din fire.
Irod: Fraților, să-mi dați iertare,
Că am fost în tulburare!
Dar în cugete curate,
Acum eu vă dau dreptate.
Porniți, mergeți de-l aflați
Și venind, mă înștiințați,
Să merg să mă-nchin și eu
Ca unuia Dumnezeu!
Gaspar: O, Iroade împărate,
Noi nu credem că se poate
Să fii așa deodată,
Să ai inima curată.
Tu umbli cu lingușeli
Și pe noi să ne înșeli,
Și cu flori ritoricești

Pe noi să ne amăgești.
Irod: Mergeți și cercetați bine
Și vă-ntoarceți pe la mine,
Ca și eu, cu plecăciune,
Să-i fac lui închinăciune!
Baltazar: O, tiranul crud Irod
Cadă-n blăstăm de norod,
Nefiind el bucuros
De nașterea lui Hristos!
Îngerul I: În orașul Viflaem
Veniți toți ca să vedem
Că astăzi ni s-a născut
Domunul fără de-nceput,
Și astăzi ni s-a-mplinit
Prorocia ce-am vestit:
Că se va naște Hristos,
Mesia, chip luminos,
Din Fecioara Maria,
Din neamul lui Avraam,
Din sămânța lui David,
Din Duhul Sfânt zămislit.
Craii (cântă): O, Doamne,-mpărate sfinte,
Primește a noastră cinste,
Te rugăm ca să primești
De la noi daruri lumești:
Aur, smirnă și tămâie,
Spre pomenire să fie!
Ciobanul (către cei trei crai):
Dar voi unde, și-n ce parte,
Duceți turmele a paște?
Care de unde veniți?
Pe nume cum vă numiți
Și-ncotro călătoriți?
Baltazar (cântă): Eu Baltazar mă numesc,
Cu aur îl dăruiesc.
Îngerul I: Eu sunt îngerul lui Dumnezeu,
Ascultați ce vă spun eu:
Să nu mai dați prin cetate,
Ci să dați prin altă parte,
Că Irod gând rău a pus,
Să-l omoare pe Iisus.
Irod: Craii joc de mine-și bat
Și pe-aici nu se abat!
Ostașul: – Și pe mine mă prinde mirare
Că umblă cu înșelare.
Însă tu ce vei ști face
Dacă nu se vor întoarce?
Irod: Paloșu-n mână-oi lua,
Pe toți pruncii i-oi tăia,
De doi ani și mai în jos,
Împreună cu Hristos!
Preotul: Ba mai bine mă ascultă,
Să nu faci tăiere multă!
Irod: Tăiere, tăiere, groaznică tăiere!
Preotul: Las 'să nu fie tăiere,

Să fie numai părere!
Irod (către Ostaș):
– Porunca să se-mpărțească
La oastea împărătească,
Toată degrabă să sară
Și cu dinadinsul să taie,
Sau de voie, sau de silă,
Prunci de doi ani, fără milă!
Preotul: Nemiloase împărate,
Dumnezeu sfântul te-o bate
Cu vaietul pruncilor,
Cu blăstemul mamelor!
Mare Dumnezeu, atotștiutorule,
Varsă-ți mângâierile
Și-mbună măicuțele!
Vai, cum curge sângele
Pe la toate casele,
De se umplu văile!
Ostașul: Înălțate împărate,
Acum toate-s așezate,
Acum toată țara plânge
Udată-n lacrimi și sânge.
Paisprezece mii de prunci
De doi ani și mai micuți
N-au avut nicio iertare
De-a noastră înverșunare,
Ca să moară și Hristos,
Căci era primejdios.
Of, cum plângeau maicile
Când zburau săgețile
Și curmau viețile!
Tăceți, maicilor sărace,
Că noi n-avem ce vă face:
Porunca-i împărătească,
Trebe să se îplinească!
Irod: Mai bine ele să plângă
Decât steaua să m-ajungă
Și să ieie a mea domnie
Urgisitul de Mesie!
Îngerul I: O, Iroade împărate,
Te-ai umplut de răutate,
Zădărnice lumească
Și lăcomie domnească;
Ai făcut groaznice munci
Și-ai secat Iudeea de prunci,
Tu cu poruncile tale
Ai umplut lumea de jale,
Nicio casă nu-i scutită,
Nicio maică ogoită,
Tiran rău și blestemat,
Căine turbat și spurcat,
Mamele le-ai pedepsit
Și pruncii i-ai omorât.
Îngerul II: Dar Domunul cerurilor
Și Tatăl făpturilor

*Gândul ți-a zădărnicit,
Pe Hristos nu l-ai găsit,
Și-a rămas întreg, să crească,
Pe noi să ne mântuiască,
Lumea să se-nveselească.
Veniți dar, iubiți creștini,
Astăzi să ne-nveselim,
Veniți să cântăm frumos,
La nașterea lui Hristos!
Haidați, frați, să colindăm,
Prin cetate să umblăm,
Că nu-n zadar o să fie
A noastră călătorie.*

Îngerii I-II: Că noi când am auzit,
Când de-acasă am pornit,
Că-ntr-o peșteră de jos
S-a născut Domnul Hristos,
Iar de-acum până-n vecie,
Hristoase, mărire Ție!
Toți (colindă): Ce vedere minunată, apoi
Răsună blând spre seară
Moș Crăciun: Iară Moș Crăciun
De-acum până-n vecie
În tot anul o să vie,
Tuturor cu bucurie!
Toți (colindă): Moș Crăciun cu plete dalbe
(C, Manciu Ioana, 2014, Josenii Bărgăului)

Textul mai sus citat, de certă geneză cărturărească (compus de vreun preot – vezi nu doar stilul solemn, cu inversiuni improprii oralității, dar și inserția personajului Preotul în scenariul biblic, ca și rolul său pozitiv – dar nu și eficient – în confruntarea cu răul, întruchipat de Irod) se folosește în mai multe sate, cu diferențe nesemnificative. O atestă informații de la Telciu, Salva, Chintelnic, Spermezeu, dar memoria informatorilor n-a putut reda decât fragmente de text, practic identice cu cele cuprinse în textul de la Josenii Bărgăului, singurul care a putut fi redat integral de un informator.

O formulă de teatru popular-religios, apropiată celei de mai sus, a *Irozilor*, este *Vișlaimul*. E practicat de tineri colindători de aceeași vârstă (12-20 de ani la Chiraleș și Chintelnic, ceva mai mult pe Valea Bărgăului și a Someșului). Formula compozițională a grupei nu este aceeași: pe Bărgău e vorba de patru tineri: doi Îngeri în cămăși albe, tradiționale, încinși cu brâu roșu (uneori cu coifuri de hârtie pe cap, cu stelute de staniol pe ele și chiar pe fruntea colindătorului), un *Păstor* (cojoc pe dos, căciulă din blană întoarsă, bătă în mână) și un *Moș* (cojoc întors, opinci, cioareci, bătă în mână și barbă albă). Dintre aceștia doi poartă „Vișlaimul” – o căsuță sub formă de biserică-machetă, făcută din scânduri sau carton, învelită în hârtie colorată și împodobită cu lumânări și/sau personaje biblice în exterior, sau chiar în interior (după priceperea meșterului care a confecționat-o) – iar unul (dintre Îngeri) este înlocuit cu un „ofițer” (prelungind, așadar, funcția vătafului de ceată). Nu o dată, pe Valea Bărgăului (mai „pragmatică”) s-a folosit căsuța câinelui, cu o cruce în vârf, pe post de bisericuță-machetă. Și la Chiraleș și Chintelnic personajele amintesc de cele din *Irozii* (Îngerul, îmbrăcat în alb, *Ciobanul*, cu kojoc, Preotul, cu mantie neagră). În schimb bisericuța-machetă are turnulețe, oițe împrejur, cruce în vârf și câte două lumânări pe fiecare parte. În interior se zărește leagănul lui Iisus-prunc, străjuit de Iosif și Fecioara Maria (probabil, sub influența reprezentărilor imagistic-sculpturale ale Nașterii, specifice Bisericii reformate, cândva mai bine reprezentată și mai activă în zonă).

Pe Bărgău, colindătorii cu *Vișlaimul* – după ce primesc acceptul gazdei de a colinda – intră în casă, pun macheta jos și recită sau cântă texte de aceeași factură (cărturărească) despre nașterea lui Iisus în peștera din Bethlehem. De exemplu, se cânta colinda *La Bethlehem colo-n jos*, sau se recitau versuri învățate de la preotul satului, ca de pildă:

Îngerul I: Noi am venit pe rând
Să dăm veste pe pământ
Că s-a născut Domnul sfânt.
 Îngerul II: Păstorilor din apropiere,
Voi turmele vi le lăsați
Și în Viflaimul cel frumos intrați!
Păstorul: Stați, frați, pe de laturi
Și-ascultați a mele sfaturi:
Voi în casă toți beți și vă veseliți
Și de Moș Scridon nu gândiți.
Să-l chemăm în casă!
Hai, moșule, în casă,
Că ți-o fi frig afară!
Moșul (intră în casă, tușește):
Ahă, ahă, ahă!
Mi-i frig, mi-i frig,
Dar n-am ce face,
Casa-i mică și se strică,
Și pe iarnă n-am adunat nimică!
Toți beți și vă veseliți,
Și la mine nu vă gândiți.
Păstorul: Cum nu, moșule?!
Ia sticla asta de vin și închină!
Moșul: Să trăiți, feții moșului,
Cum trăiește pasărea în spic
Și pupăza pe colac!
Moșu-i trudit și s-ar culca un pic.
(Cade jos)
Păstorul: Scoală, scoală, moș Scridon,
Nu te-ai mai hrănit de somn?

Hai, moșule, -n Viflaim!
Moșul: – Dar Cine-i acolo?
Păstorul: Îngerii și Maria!
Moșul: Îngerii îs mititei,
Tare rău mă tem de ei!
Păstorul: Hai, moșule, pune-te-n genunchi
Și fă-ți cruce,
De nu, zgaiba să te-apuce!
Ia zii, moșule: În numele Tatălui...
Moșul: În numele tătâne-to...
Păstorul:... și al Fiului...
Moșul: Fiul mi-o-nghetă de frig az-noapte!
Păstorul:... și al Sfântului...
Moșul: Sfinții-s în cer,
Nu pe pământ!
Dar pe la noi nu se zice-așa!
Păstorul: Dar cum?
Moșul:... Și-un cârnaț, și-un călbaș,
Și-o coastă de godinaș,
Și-un pahar de băutură,
Tăte vin la Moșu-n gură!
Toți (cântă, învârtindu-se în jurul
„Viflaimului”, lăsat jos):
Mărire întru cele-nalte
Toate stelele să salte!
Saltă cerul și pământul,
Lăudând pe Domnul Sfântul.
La anul și la mulți ani!
 (cf. B. Solcan M., 2009, de la Turja Iulica, 54
 de ani, Susenii Bârgăului)

Deși alcătuit de preot, textul valorifică tradiția arhaică a zeului timpului îmbătrânit, Moș Crăciun (aici: Scridon), marginalizat și înlocuit (la un moment dat „moare”, precum se va întâmpla și cu *Capra / Turca*) prin nașterea pruncului Iisus; în raport cu care devine „primul creștin”, ca în legenda tăierii mâinilor Crăciunesei; și, tot ca acolo, se lasă greu creștinat, nu fără opoziție și reticență (îi e pusă în cărcă apetența alimentară) – sursă acum de efecte comice și spectaculare.

La Feldru, amprenta cultă (preotească) asupra *Viflaimului* este mult mai vizibilă, prin amploarea versului, stilul solemn și tehnica prozodică (măsură de 10-11 silabe, ritm iambic, rimă încrucișată), cu totul străine spiritului și tiparului metric popular:

Păstorul I: Priviți, păstori, în zarea-ndepărtată
Ce flăcări ard sub cerul cel senin!
Priviți, se-aprinde bolta înstelată
Și-n depărtări se-aude-un cântec lin.
Păstorul II: Ah, eu mă tem de-această arătare,
Căci niște ochi de pară mă pătrund,
M-apucă groaza, tremur pe picioare,
Și nu găsesc un loc să mă ascund.
Păstorul I: Dar iată, vine mai aproape, vine
Un înger coborând din cerul sfânt,
Înconjurat de străluciri divine

Cum nu s-a mai văzut pe-acest pământ!
 Îngerul: Păstori ce stați pe câmp de pază
 În nopți târzii, sub freamățul de lună (?-s. n.)
Cuvântul meu vă binecuvântează
 Și din cer el vă aduce-o veste bună:
Colo, la ViŃlaim-cetate,
 În iesle s-a născut Mesia,
 Înfășurat în scutece curate,
 Și lângă El stau Iosif și Maria. etc.

(B, Cionca-Berbecar L. N., 2009, pp. 60-61,
 Feldru, BN)

La Spermezeu, sub numele de *ViŃlaim*, găsim o sinteză a celor două forme de teatru popular religios, *Irozii* și *ViŃlaimul*, care în zona Bârgău funcționează separat. Preasfinția Sa Marius Dan Drăgoi a descris o astfel de variantă încă din 2005 (A, Drăgoi, M. D., 2005, vol. I, pp 157-178). Drama religioasă – numită *Irozii*, pe Bârgău – care aici acoperă prima parte a textului, se desfășoară între aceleași personaje (Irod, Soldatul, Cei Trei Crai, Baltazar, Melchior și Gașpar, Popa și Îngerul) și este, în general, foarte asemănătoare cu cea prezentată mai sus. În ultima parte a textului intră ca personaj nou – ca în *ViŃlaimul* bârgăuan – și Moș Crăciun, dublat la Spermezeu de un Moș Coridon (formă coruptă a antroponimului Scridon, la rândul său – o foarte probabilă corupere a antroponimului Spiridon). Odată cu aceștia, drama sacră intră într-o zodie a comediei. Intenția de a stârni bună dispoziție e clară, dar interesul etnologului ar putea merge spre rădăcinile și simbolismul arhaic al acestor personaje care, cu mare probabilitate, întruhidează vechi concepții referitoare la succesiunea ciclurilor temporale, stârnind acum amuzamentul tocmai prin anacronismul lor în noul orizont creștin. (Și vom întâlni aici o savuroasă parodiare a „veșmântului astral”, plin de găuri ce țin locul soarelui-lunii-stelelor.) Se pare că personajul Crăciun își delegă semnificația de patron al vechiului ciclu lui Coridon, cel dintâi rămânând un fel de „cor” al pieselor shakespeariene, reprezentant al punctului de vedere comun. Dar semnificația arhaică, tradițională, încă acționează asupra amândurora, dovadă faptul că sunt confundați unul cu altul în chiar descrierea lui Drăgoi, confuzie ce ar putea veni de la informatorii înșiși. Reluăm această ultimă parte a textului publicat de Marius Dan Drăgoi:

Moșnegii Crăciun și Coridon sunt afară la ușă. Îngerul îl cheamă în casă pe primul moșneag, Crăciun.

Îngerul: Hai în cas', *Crăciune!*
Crăciun: Bună sara lu' Crăciun,
Da-i mai bun-a lui Ajun,
 (aici s-a produs, probabil, o inversiune – n. n.)
Că-i cu miei și cu porci
 Și cu scroafa după ei.
Asară am fost la o casă
Ș-am văzut pa masă
O cană cu vin rasă,
Ș-on porcel fript era,
Toți bea, toți libovea,
 Și pe mine nimeni-nimeni nu mă îmbia:
 „Intră în casă, *Coridoane!*”
Coridon: Bună sara lu' Craciun!
Sănătos, căne bătrân,
Cu barbă de păr păgân!
Da ce corbii îți poartă ochii
 Și cioarale – *picioarele?*
Coridon: D-apă, am vinit și io

Până la jupâneasa găzdoaie
 Să-mi dăie o oaie,
 Să-mi cos on ciornovac. (= cojoc, n. n.)
 Că de 99 de ai
 În sobă o fost aruncat,
 De funingină-ncarcat
 Și de cloște câcat.
 Pa de câtă lună
 Uită o gaură bună!
 Pa de câtă soare
 Uită o gaură mare!
 Pa de câtă stele,
 Mii și sute de gaurele mânânțale!
 Cât îi Țara Ungurească,
 Românească și Turcească,
 Nu-i ala pui de drac
 Să mi-o cârpască.
 Acuma, frate Craciune,
 La mine-n traistă
 O batut ora 12,
 Cată să mă culc!
 Crăciun: Păi, culcă-te, culcă-te!

(În acest moment moșneagul Crăciun – dar
 trebuie că e vorba despre celălalt, Coridon, n. n. – se
 culcă în mijlocul casei.)

Crăciun: No, jupâne gazdă
 Și jupâneasă găzdoaie,
 Asta o murit în casă la dumneavoastră!
 Trăbuie să-l îngropăm
 Pe spesăle dumnelorvoastre!
 L-am scoate noi de aici,
 L-am scoate pa ușă,
 Da' nu putem că-i cu bitușă;
 (biduș=ghiduș, mascat, n. n.)
 L-am scoate pa horn,
 Da' ne trebe scară de corn;
 L-am scoate pa oblac (=geam, n. n.)
 Da-i mai lung decât lat.

(În acest timp, Crăciun îl măsoară cu bâta pe
 Coridon)

L-am scoate p'în podeaua căsî,
 Da' facem mare pagubă la gazda căsî!
 Da', așa io l-oi măsură
 Di la cap până la picioare,
 Ca Dumnezo de aici
 Să nu-l mai scoale
 Până la Vinerea Mare.
 (Îngerul merge la Moșneagul Crăciun
 – alias Coridon, n. n. – și îl scoală)
 Îngerul: Scoală, ciobane, nu mai dormi,
 Că somnul nu ți-a folosi,
 Ci mai bine mergi în grabă
 În Viflaim și întreabă,
 Căci acolo vei afla
 Că s-a născut Mesia.

Dacă nu te-ncrezi în mine,
 Iată, steaua care vine!
 Crăciun (Către Coridon):
 Scoală, scoală și te trezește,
 Că și jupânul gazdă te-nvoiește!
 Coridon (se trezește somnoros):
 Mă, nu-ți îmble gura fără treabă,
 Ca curu' la pupăză,
 Vara p'ân iarbă,
 Că ți-oi da on picior în foale,
 De-i sari în tindă-ntre oale!
 Și ți-oi da o palmă peste urechi,
 De-i sari-n butea cu curechi!
 Și ți-oi da on pumn în frunte,
 De-i sari-n oala cu galuște!
 Crăciun (către Coridon): Scoală, scoală!
 Coridon (se scoală de jos):
 Hu, hu, hu! (tușește înăbușit)
 No, frate Crăciune,
 Aici de când m-am culcat,
 Minunat vis am visat.
 Crăciun: Da ce-ai visat?

Coridon: Să mergem în Viflaim,
 Că s-a născut Mesia!
 Crăciun: Să mergem!
 Coridon (adresându-se gazdelor casei):
 No, jupâne gazdă
 Și jupâneasă găzdoaie,
 Am vinit la dumneavoastră
 Să ne dați v'o coastă
 Și v'on cârnăcel,
 C-ar mânca și iest sfânt de îngerel,
 Vreo două-tri plăcinte,
 C-ar mânca și domnu' părinte!
 Popa (cântând bisericește):
 Bine zici, fiule!

Coridon: C-am îmblat la porci,
 Și n-am mâncat hartaboși;
 Ș-am îmblat la capre,
 Și n-am mâncat lapte;
 Am îmblat la oi,
 Și ne-o umplut paduchii p-amândoi!
 (Se scarpină de păduchi)

Dacă nu crezi,
 Haida și vezi!
 Acuma, frate Craciune,
 Știi ce m-am socotit?
 Crăciun: Păi, ce te-ai socotit?
 Coridon: Păi, să jucăm și noi una!
 Crăciun: Păi, să jucăm!

(Moșnegii cântă și încep să joace, în ritmul
 următorului cântec) – care este o colindă, n.

n). :

Acuma ortacilor,
 Voi păstorii oilor,

*Lăudați și cântați
 Și vă-mbucurați!
 Cu păstorii de-a-mpreună
 Să ne facem voie bună,
 C-astăzi s-a născut Hristos,
 Lumii de folos,
 Nu s-a născut în palat,
 Nici în curte desfătat,
 Ci-n poiata Iudeii
 Unde cântau îngerii,
 Îngerii frumos cântau,
 Și pe Domnul lăudau,
 Și se bucurau!
 Când gazda colac ne-a da
 Și spre noi se va-ndura.
 Gazda colac n-a da, zice,*

*Fără cârnaț nu ne-o duce!
 Bagă mâna până-n cot
 Și ne scoate-afară-un zlot!
 Dacă ne-ai da și de-o sută,
 Am primi-o și ca ruptă,
 Căci noi bine-o-am cârpi
 Și cu ea ne-am folosi.
 Veniți ca să vedem,
 Că tare-ntârziem,
 Rămâi, gazdă, sănătos,
 La acest praznic frumos!*

(Cf. A. Drăgoi, M., D., 2005, p. 157-178
 de la Moldovan Doruț, 65 ani, Moldovan
 Alexandru, 60 ani, Hognogi Ioan, 60 ani, Clapa Ioan,
 52 ani, Moldovan Viorel, 46 ani, toți din Spermezeu,
 BN)

De remarcat, în textul de mai sus, alte câteva elemente (pe lângă cele deja semnalate) ce fac aluzie la mentalități și obiceiuri revolute: „îngropatul Crăciunului” (obicei dispărut în zonă), „măsurarea pământului” (motiv specific colindelor cu tematică cosmogonică, formă de reiterare a cosmogoniei), căderea în somn formă rituală a morții și renașterii, ocultarea periodică a unor personaje divine precreștine (Crăciun și Coridon, care ar fi fost anterior ciobani, calitate în care i-ar fi umplut păduchii, amintesc de calul eroului de basm, care – în basmele transilvănene culese de Ion Pop Reteganul – trebuie recuperat din gunoi; dar și de restricția rituală de a nu scoate gunoiul din casa cu mort, sau – de Sărbători – până la reinstaurarea noii ordini temporale) etc. Sigur că toate acestea funcționează acum nu cu semnificațiile lor străvechi, ci pentru accentuarea elementului comic-spectacular. Care element, însă, nu e – cum ar putea părea la prima vedere – o invenție gratuită, ci o refuncționalizare a unor străvechi structuri rituale și elemente de mentalitate arhaică.

La Chintelnic și Chiraleș colindătorii cu *Viflaimul* cântă o cunoscută colindă religioasă, adecvată:

*Viflaime, Viflaime,
 Cum de n-ai primit în tine
 Pe Fecioara Maria,
 Să nască pe Mesia?
 N-ai știut tu, Viflaime,
 Cu câtă dragoste vine
 Cea mai sfântă-ntre fecioare
 A Domnului născătoare?
 Pat moale pe fân uscat
 Numai vitele i-au dat,
 Lumină i-a dăruit
 Steaua de la Răsărit.
 Peștera întunecoasă
 A fost a Domnului casă,
 La venirea sa în lume,
 Din vina ta, Viflaime!*

Se pare că teatrul religios s-a suprapus sau a înlocuit alte forme mai vechi de teatru popular, respectiv de „colindat sincretic” (cântec, joc actoricesc, dans), dintre care unele mai supraviețuiesc sporadic și fragmentar, precum mersul copiilor *cu banda lui Bujor* la Telciu, cel cu *Banda lui Jianu* la Rodna, jocul cu *arcăneaua* la Dumitrița, sau cel cu *cipărușul* la Rebrîșoara. *Banda lui Jianu*, cu scene din viața haiducului cu același nume, se pare că a fost sprijinită de propaganda comunistă tocmai pentru a înlocui piesa cu temă religioasă *Irozii*. Dar, lipsită de tradiție, de aura de sacralitate și de o sesizabilă legătură cu locul, piesa „laică” nu s-a bucurat de succes. Jucată de trupe improvizate de țigani din Rodna (arareori de feciori, ironizați de săteni), piesa a fost deseori respinsă de virtualele gazde. Monografistul comunei, profesorul Liviu Păiuș, a întâlnit ultimele

două trupe de țigani cu *Banda lui Jianu* la Crăciunul din 1990. De altfel, textul piesei era vizibil neșlefuit artistic de o lungă uzanță, precum piesele de teatru religios. Iată o mostră, citată de amintitul monografist:

Jianu (către poteră):

Măi, eu vă dau o pungă mare cu doi poli,

Ca să fiu elibarat de voi.

Măi, nu-s femeie cu năframă,

Ci-s Jian fără de teamă,

Ce-am omorât mii și sute ca voi...

(A, Păiuș, L., 2014, p. 1040, Rodna, BN)

Cele mai spectaculoase forme de teatru popular, cu conținut laic-tradițional, precum jocul *Caprei Turcii*, al *Ursului* (atestat tot pe Valea Bârgăului și, în general, spre granița de est a județului, în imediata vecinătate a Bucovinei), sau al măștilor (*ciufuri*, *hâzi*, *bgiduși*, *mojuci*, *comediași*, *momuiete* etc.) au migrat spre sărbătorile de Anul Nou și Bobotează.

Liviu PĂIUȘ, *Poreclele satelor grănicerești*

Transilvania a beneficiat de o fărâmițare a reliefului, care a creat comunități apropiate ca distanță și unite între ele printr-o anumită comunitate spirituală și specificitate românească, determinate și de un anumit trecut istoric și social. Astfel atât ținutul Năsăudului cât și al Bârgăului au fost timp de aproape 90 de ani un ținut aparte în cadrul Principatului Transilvaniei concretizat în Regimentul II de Graniță cu sediul la Năsăud. Ținutul Bârgăului a avut legături mai puternice cu Țara Năsăudului decât cu Districtul Saxon al Bistriței, căci acesta prin Magistratura bistrițeană a îngrădit dreptul bârgăuanilor de a pătrunde în satele săsești de pa Valea Bârgăului, cu atât mai puțin în orașul Bistrița, care a emis anumite interdicții de intrare în oraș a românilor bârgăuani. Se cunoaște, de asemenea, lupta celor din Valea Rodnei de a-i supune pe aceștia considerându-i „iobagii” magistratului bistrițean.

Aceste considerente au făcut ca românii din nordul și nor-estul acestui județ să se considere comunități distincte față de celelalte ținuturi înconjurătoare. Apropierea aceasta spirituală a dus și la unele caracterizări „populare” ale diferitelor comunități.

Aceste caracterizări „populare”, numite și „porecle”, au circulat oral de-a lungul timpului, autorul lor fiind anonim și nu au constituit motive de neînțelegere între locuitorii satelor respective.

Poreclele sunt foarte sugestive, ele caracterizând o comunitate de oameni după anumite, trăsături, obiceiuri, ocupații sau defecte morale, uneori aceeași caracterizare dându-se mai multor comune, datorită ocupațiilor secundare pe care le practicau.

Ordinea pe listă este de la izvoarele Someșului în jos, trecând apoi pe afluenții Someșului. Aceste porecle sunt puse în versuri (distihuri) cu rimă împerecheată, dar datorită explicațiilor se observă mai greu rima.

Comuna Șanț

Napi fripți sunteți voi șanțeni.

Comentariu. Fiind o zonă de munte, hrana este asigurată de cartofi=napi în limbajul popular, pe care-i mănâncă fripți pe sobă sau în jarul din sobă.

Comuna Rodna

Păducioșii de rodneni.

Comentariu. Cred că aceasta ocară se datorează faptului că în localitate erau foarte mulți țigani, cunoscuți ca nespălați, dar și colonii de mineri care trăiau în mizerie, ei plecând la mină luni dimineața și se întorceau vineri după masa, la mină dormind în barăci insalubre.

Comuna Maieru

Coțobrei de măiereni

Comentariu. Se datorează această caracterizare pentru că pe hotarul comunei sunt multe fructe acre și mărunte coțobrele= porumbele, în grai popular (cuvinte neatestat în DEX 1975) care creșteau pe dealurile

comunei, dar, cred, și datorită faptului că erau oameni mulți și mărunți. Comuna era înainte de 1980 o comună fruntașă pe țară datorită natalității.

Oraș Sângeorz-Băi

Cușmă lungă sângeorzeni.

Comentariu. Se datorează faptului că poartă cușmă= căciulă înaltă, neîndoită la vârf, specifică portului popular năsăudean. Ca o comparație, la Maieru, Rodna și Șanț se poartă căciula îndoită.

Comuna Ilva Mică.

Cucurigu gășcalăi.

Comentariu. Cred că se referă la faptul că neavând ceas deșteptător se orientau după cântatul cocoșilor. Cuvântul „gășcalăi”, dacă nu cumva este „Gășcalăi” de la „Găște”, atunci nu-mi este cunoscut. Înclin pentru forma „gășcalăi”, crescători de găște.

Tot despre cei din Ilva Mică mai este o strigătură:

În Ilva Mică nu-i nimică,

Numai scânduri și-o fabrică.

Nici aceea nu-i a lor

Că-i a feldrihenilor.

Comuna Ilva Mare

Lapte acru voi ilveni.

Comentariu. Ilvenii aveau multe vaci cu lapte și mâncau mult lapte acru.

Tot acestora li s mai atribuia:

Iluani cu lapte-n tioc.

Comuna Măgura Ilvei.

Țigani de Măgureni.

Comentariu. În comună erau mai demult mulți țigani

Aceste două localități mai au două „porecle” asociate:

Iluani cu lapte-n tioc,

Măgureni cu pipa-n foc.

Se referă tot la caracteristicile de mai sus. Primii având prea mult lapte încât puneau și în tioc / recipient în care se pune cutea – gresia cu care se ascute coasa/, iar cei din Măgură neavând ce lucra stăteau cu pipa-n foc.

Poiana Ilvei

Ticăiții poienari.

Comentariu. M. Seche, L. Seche: Dicționarul de sinonime al limbii române, p 1003:” ticăit = biet, nenorocit, nevoieș, sărac, sărman. ”

A doua serie de sinonime din acest dicționar nu se potrivește

Comuna Leșul Ilvei.

Rășinari de leșeni

Se ocupau cu adunatul rășinii de pe brazi.

Comuna Feldru

Aloraita feldriheni.

Greu de presupus acest cuvânt „aloraita”, probabil de origine țigănească. În trecut se folosea pentru a marca fuga de ceva. Se mai folosește în popor expresia:”A da o raită”, adică „a da o fugă până undeva”, „a vizita în grabă pe cineva”. Să se vadă și prima caracterizare în comparație cu cei din Feldru.

Probabil că fugeau la muncă în fabrica de la Ilva Mică, pe care și-o revendicau.

Comuna Nepos (Vărarea până în vremea Graniței)

Guler lat voi vărăreni.

Comentariu. Li se spunea așa pentru că purtau gulerele late la haine.

Se mai cunoaște o variantă:

Vărărenii, poamă rea,
Unde văd o coțobrea (o fată, o femeie din Maieru)
Hop, cu carul după ea.
Erau preferate fetele din Maieru?

Comuna Rebra
Gușatii de rebreni
Sau
Gușalăii de rebreni.
Comentariu. Sunt două denumiri ale aceluiași fapt: gușa

Comuna Rebrîșoara
Cicicari, rebrișoreni
Sau
Ci-ci, capre, rebrișoreni.
Comentariu. Cuvântul „cicicari” s-a format de la interjecția „ci-ci, capră”, îndemn cu care se mânau caprele, căci rebrișoreni aveau multe capre.

Orașul Năsăud
Acrui borșu', năsăudeni.
Comentariu. Năsăudeni au împrumutat de la moldoveni obiceiul de a acri ciorbele cu borș, de la elevii moldoveni care studiau la acest liceu, sau de la negustorii moldoveni care populau târgurile năsăudene.

Comuna Salva
Broaște-n tău, voi săluani.
Sau
Prindeți broaște săluani și le dați la hordoani.
Comentariu. Primăvara, pe lângă ape erau multe broaște, pe care le prindeau cei din Salva și, uneori, le vindeau hordoanilor.

Comuna Coșbuc (Hordou)
Scoateți luna, hordouani
Și o dați la bichigeni. (Bichigiu, sat aparținător de Hordou)
Comentariu. Probabil se referă la anecdota cu cei care au încercat să scoată luna din fântână. Au băgat o găleată să scoată luna și când au scos găleata afară, căzând pe spate din cauza opintelilor, au văzut luna pe cer. Această „ispravă” s-o vândă vecinilor lor.

Comuna Telciu
Brânză cu godaci, (viermi) telceni.
Comentariu. Având oi multe mâncau brânza din an în an, chiar dacă era plină de viermi.

Comuna Strâmba, azi Romuli. (Se spune că împăratul Iosif, în vizita în Transilvania, ar fi exclamat: „Salve parve nepos romuli” după care s-a atribuit numele latin acelor localități).
Baraboi amari strâmbeni.
Comentariu. Fiind o localitate „săracă”, oameni mâncau cartofi, care li se păreau amari datorită frecvenței întrebuițări.

Satul Mititei
Coțobreii mititeni
Comentariu. Probabil prin analogie cu cele spuse despre Maieru.
Fiind o zonă de dealuri sterpe pe acestea creșteau coțobrelele (porumbele)

Comuna Mocod
Hurlupanii mocodeni

Comentariu. Hurlupii sunt în graiul năsăudean prunele (poamele) care nu au sâmbure și cad vara. Pe acestea le mănâncă copiii, având un gust dulceag. Poate să semnifice atât caracterul oamenilor (necopți la minte) sau că în zonă mulți pruni aveau hurlupi. Înclin spre prima caracteristică.

Comuna Zagra

Zamă de cute, zăgreni.

Comentariu. Pentru că mâncau multă zeamă aveau din destul să ascută coasa cu zeamă. Cute= gresie cu care se ascute coasa.

Satul Poienile Zăgrii

Poienarii-s ca pișcarii.

Comentariu. Pișcarii sunt niște șerpi mici de apă, inofensivi, dar care se încolăcesc după picioare dacă intri în apă. Probabil și cei din Poienile Zăgrii sunt oameni lipicioși.

Satul Suplai

Hoaspe acre suplăieni.

Comentariu. În graiul năsăudean „hoaspe” nu are înțelesul dat de „Dicționarul de sinonime al limbii române”, citat mai sus, ci cel de: mici firimituri, gozuri, murdărie în mâncare, dar și de resturi murdare de la topirea fagurilor de miere pentru a obține ceara de albine. De aici și porecla dată acestor oameni, datorita obținerii acestui produs al albinelor.

Altă variantă

Hribe roșii, găureni, (satul Aluniș, aparținând de Zagra)

Hospodarii poienari. (Poienile Zăgri)

Din aceasta variantă reiese mai clar că locuitorii din Poienile Zăgrii se ocupau cu colectarea rămășițelor de la obținerea cerii.

Satul Suplaiul Zăgrii

Sărântocii de plăieni.

Comentariu. Oamenii din acea localitate erau foarte săraci. Sărântoc= om foarte sărac și care umblă să cerșească.

Acum satele de pe Bârgău

Comuna Mureșenii Bârgăului

Zgârie brânză, mureșeni

Comentariu. Erau oameni foarte zgârciți...

Comuna Tiha Bârgăului

Rășinarii de tiheni.

Comentariu. Se ocupau ca și cel din Leșul Ilvei cu colcetarea rășinii.

Comuna Bistrița Bârgăului

Cușmă lungă bistrițeni.

Comentariu. Asemănare cu cei din Sângeorz –Băi

Comuna Prundul Bârgăului

Gușatii de prundeni.

Comentariu. Din cauza gușii pe care o aveau

Comuna Susenii Bârgăului

Cofe nouă, susenari

Comentariu. În această localitate se făceau cofe.

Comuna Mijlocenii Bârgăului

Pipe roșii, mijloceni.

Comentariu. Datorită faptului că în aceasta localitate se făceau din lut pipe de culoare roșie.

Comuna Josenii Bârgăului

Oale negre, măi joseni.

Comentariu. Aici se produceau oale negre din lut, în special vestitele oale pentru găluște (sarmale).

Comuna Rusu Bârgăului

Cucurigu, măi ruseni.

Comentariu. Același lucru cu cei din Ilva Mică

În anii 1986-1992, pe când era învățător la Rodna Ion Pop Reteganul a cules o strigătură:

Cât e Bârgăul de lung

Nu-i nici lapte, nu-i nici unt

Fără oale de vândut;

Cât e Bârgăul de mare

Lapte și brânză nu are

Numai pipe de vânzare.

Ms. 4537, fila 102

Vasile V. FILIP, *Colindatul în zona Văii Bârgăului*

Prima și ultima dintre aceste trăsături se regăsesc amplificat în zona Văii Bârgăului, care pare a fi cea mai săracă în repertoriul de colinde, poate tocmai pentru că aici, sub influența Bucovinei vecine, accentul sărbătoresc pare a trece dinspre Crăciun, spre Anul Nou. Mai întâi iată o colindă tipică zonei, de evidentă influență semicărturărească (dinspre clerul bisericesc), care se regăsește în mai multe din satele, fără aparente semne de diferențiere etno-folclorică, ale „republicii” Bârgaielor:

Dumnezeu de la-nceput

Toată lumea o făcut,

Și-o făcut și pe Hristos,

Pe Adam foarte frumos,

Și-o luat din coasta sa

Și-o făcut și pe Eva,

Și de mână i-o luat

Și în rai că i-o băgat,

Toți pomii le-o arătat,

Numai din pomu-nflorit

Să nu mănecă, că-i oprit.

Dar șarpele, soi viclean,

El în măr că s-o suit,

Pe-o creangă s-o ncolăcit

Și creanga o picat jos,

Și în ea un măr frumos.

Eva, intrând în păcat,

Cu poftă mare-a gustat.

Din mărul ce l-o aflat,

Ea și lui Adam i-o dat.

Dumnezeu s-o supărat

Și din gur-o cuvântat:

– Vai, Adame, ce-ai lucrat?

– Doamne, Eva m-o-ndemnat!

Dumnezeu i-o blăstemat:

Tu, Adame, -i mere-n jos

Și-i lucra ca-un păcătos,

Și tu, Evă, încă-i mere,

Îi naște prunci în durere.

Pruncii s-or naște din tine,

Tăți s-or închina la mine.

Fiu-ai, șarpe, blăstămat!

Să te târâi pe pământ

Și pe coastă ca pe râț.

Șarpe, când te-a durea capu'

Ieși în drum și-ți cată leacu'!

(cf. **B**, Greabu-Ruscău E-M,
2008, p. 17-18 (Valea Bârgăului)

*

A ieșit pe vreme-aceea,

Când Pilat domne-n Iudeea,

A' lui Zaharie fiu

Ca să predice-n pustiu.

Din păr de cămil-avea

Haină lungă, și-o curea

Mijlocul i-l încingea,

Cu lăcuste se hrănea
 Și cu miere din păduri.
 El dădea învățături:
 Cine două haine are
 Una să o dea cui n-are!
 Cel cu mult grâu în hambar
 Tot așa să facă, iar!
 Cu lopata-n mână sa
 Aria va curăța:
 Partea de grăunțe bune
 În hambar el o va pune,
 Pleava nefolositoare
 O va arde în vâltoare.
 Și venit-au la Ioan
 Sutele de pe Iordan,
 Și Iudeea, țara toată,
 Și Ierusalimul, gloată!

Vameși mai veneau apoi
 Să-l întrebe: dar pe noi
 Ce ne-nveți, prealuminate?
 El le răspundea: Dreptate!
 Nu luați să vămuiți,
 Și cu plata voastră fiți
 Totdeauna mulțămiți!
 Aghios, aghios!
 Trecu Nașterea lui Hristos!
 Veniți, dar, să ne-nchinăm,
 Viflaimul să-l lăsăm,
 La Iordan să alergăm,
 La Iordan, la râu frumos,
 C-acolo vine Hristos
 Apele să le sfințească,
 Pe noi să ne mântuiască!

(Tâmpănar Cornelia, 75 ani, 2009, Josenii
 Bârg. BN, cf. B, Solcan M, 2009, pp. 91-92)

În ambele texte, citate *in extenso* pentru comparație, sunt de inspirație livrescă nu doar subiectul, ci și multe elemente lexicale și tehnici de versificație (precum îngambamentul), distanța față de modelul tradițional fiind evidentă.

Majoritatea pieselor din repertoriul de colinde al acestei zone sunt nespecifice, din cele răspândite în ultimele decenii prin *mass media* sau prin influență smicărturărească, precum: *O, ce veste minunată, Deschide ușa creștine, Aseară pe-nserate, Viflaime, Viflaime, Trei păstori, Sus la poarta raiului, Scoborât-o, scoborât, Mare minune s-arată, Se preumblă Maica Sfântă, În cetatea împărătească, de trei nopți de când venim, Când fost-a încă prunc Iisus, Sosit-a praznicul iară, Domn, Domn să-nălțăm, Noi în seara de Crăciun, La Vifleem colo-n jos* etc.

Pe valea Bârgăului sunt mai evidente decât în zonele Someșului (superior sau inferior) urmele unei mai vechi organizări a feciorilor colindători în ceată, având un conducător (*vătaf* sau *colmen*), responsabil de însușirea repertoriului, dar mai ales de organizarea „berii”, prin care aici se înțelege atât ceata de colindători, cât și petrecerea de după colindat (despre care voi vorbi într-un subcapitolul viitor). O mai mare frecvență au, în această zonă, colindele hazlii, preluate și adaptate din repertoriul copiilor, dar și unele „urături” – resturi ale unui mai vechi repertoriu de „mulțămite la colac”, interpretate nu atât la case, cât pe drum, în timpul deplasării de la o casă la alta. Iată două texte de acest fel:

Nu gândi gazdă-găzdiță
 Că te-om colinda-n credință,
 Nici pe nuci, nici pe cârnaț,
 Făr' pe-o țară de jinars.
 Când om intra noi în casă
 Jinarsu' să șie pe masă,
 Și glăjile tăte-umplute,
 Și păharăle băute!
 Veneam noi mai de demult,
 Dară nu ne-am priceput!
 Crăciunu' cu bine!
 (Tâmpănar Cornelia, 75 ani, 2008,
 Josenii Bârg. BN, cf. B, Solcan M, 2009, p. 52)

*

Noi nu sântem veniți de-ici-de-colea,
 Noi sântem veniți de departe,
 Ne-o umplut păducii-n spate!

*Când bag mâna după cap,
Un păduce cât un țap!
L-am tăie în bătătură
Și am umple-o de untură.
Untura-i bună de leac,
De uns fetele pe cap
Și feciorii pe mustață
Să le poată strânge-n brață.
Hai, mânați mări!
(Colniță Dorel, 21 ani, Prundu Bârg. BN
cf. *ibid.*, pp. 52-53)*

Pe Valea Bârgăului, Anul Nou capătă (precum în Bucovina vecină) o pondere mai mare, absorbind parte inclusiv din obiceiul colindatului. Sigur că se colindă în toate cele 12 zile dintre Crăciun și Bobotează, dar serile de ajun ale Anului Nou și Bobotezii sunt destinate de obicei, în toate celelalte zone ale județului, altor manifestări, în care elementul augural și propitiator e mai apăsător decât cel creștin-evanghelic, polarizat în principal de Crăciun. Pe Bârgău, colindatul continuă și în seara de ajun a Anului Nou, mai ales la tinerii proaspăt căsătoriți, care se adună cîte trei-patru familii și se colindă reciproc. Unele texte (în afara celor recent generalizate, precum *O, ce veste minunată, Trei păstori, Domn, Domn să-nălțăm*) amintesc de rituri agrare de primăvară (îmbrăcarea feciorilor în frunze verzi de Sângeorz), altfel dispărute din zonă, și invocă – acum în cheie comică – ploaia fertilizatoare asociată acestora. Așa se întâmplă într-un text de la Josenii Bârgăului, cunoscut sub numele de *Ziurel de ziuă*:

*Zori de ziuă se revarsă
Ziurel de ziuă
Slobozi-ne gazdă-n casă,
C-afară plouă de varsă!
Ni-i cămeșă subțirică
Și trece ploaia prin ier,
Ni-i cămeșă de bumbac
Și ne udă după cap,
Ni-i cămeșă de fuior
Și ne udă pe-un picior.
De nu crezi, haida să vezi,
Că suntem în haine verzi,
Haine verzi și subțirele
Și trece ploaia prin ele.
(Albu Viorica, Josenii Bârg. BN,
cf. **B**, Solcan M, pp. 55-56)*

Textul citat poate fi invocat ca argument al ideii de la care am plecat în descrierea obiceiului colindatului, aceea că acesta a supraviețuit doar asociat Crăciunului și sărbătorilor de iarnă doar de relativ puțină vreme încoace (poate fi vorba de două-trei secole, totuși), că el a fost și mai trebuie încă înțeles ca un ritual asociat marilor sărbători ale anului, resimțite ca tot atâtea momente de cumpănă ale ciclului temporal anual.

Menuț MAXIMINIAN²⁹⁴, *Țesătoarea din Bârgău*

Țesătoarea din Bârgău i-a adus Virginiei Brănescu Locul I la Concursul „Dor de Dor”

Concursul „Dor de Dor”, ediția a doua, și-a anunțat câștigătorii. La tema „Eminescu” (odă, baladă, glossă, doină), Premiul I a fost câștigat de Lucian Mănăilescu, iar la proză scurtă Premiul I – Florentina Loredana Dalian și Constantin Miu, la Epigramă – Premiul I Petru Ioan Gârda, la Eseu – Premiul I – Claudiu Simonati și Dușan Monica, iar la Plastică Premiul I – Steluța Nistorescu și Duțulescu Cristian. Spre bucuria noastră, județul este pe podium, cu Premiul I la pictură, prin scriitoarea și pictorița Virginia Brănescu, cu o lucrare ce reprezintă o fată din Bârgău la războiul de țesut. Premiera va avea loc pe 16 august la Hanul Rustic din Lehlic Gară, transmite președintele festivalului, scriitorul Marin Toma.

²⁹⁴ Menuț Maximinian, Răsunetul, Cultură, Vineri, 07/18/2014 – 12:12

Călin MUSTEĂȚĂ, *Arhitectura rurală în Bistrița Bârgăului*

Dacă străbați Comuna Bistrița Bârgăului de la un capăt la altul, din capătul satului până la Tăușor sau de la Poarta Bistriței (Brazii Buni) până în Fundul Pietroasei sau în Simegea (Blidăreasa), ai ocazia să întâlnești o paletă arhitecturală cu specific rural foarte variată. Arhitectura populară românească se caracterizează în primul rând prin ingeniozitate, prin diversitatea soluțiilor găsite pentru diferite probleme, prin eleganța liniilor și echilibrul volumelor.

În Bistrița Bârgăului există, din această perspectivă, o mulțime de case de locuit care își etalează cu mândrie influențele arhitecturale, fie ele locale dacă putem vorbi de o arhitectură specific locală, fie influențe din alte părți ale Europei.

Chiar dacă Bistrița Bârgăului este un sat Transilvănean, aici influența arhitecturală săsească nu a fost așa de puternică la fel ca în cele mai multe așezări din Transilvania.

Există, totuși, locuințe mai vechi care poartă amprenta altei tipologii arhitecturale, decât cea locală, ca de exemplu:

locuința familiei Moişan din Gura Blidăresei (1925), specific săsesc

Casa lui Cociorvă (modificată în prezent), specific săsesc,

complexul de duplexuri de la Pustă, specific unguresc etc.

Dacă în secolul XIX și prima jumătate a secolului XX construcția locuințelor era dominată de casele cu una sau două camere și cămară, perioada anilor 1960 – 1990, a impus o arhitectură șablonară în construcția și compartimentarea locuințelor, în special în anii 1980 – 1990, când regimul din acea vreme aproba construcția locuințelor particulare doar în regim de P+1, lucru destul de costisitor pentru locuitorii comunei, mai ales datorită faptului că materialele de construcție se puteau obține foarte greu.

În ultimi 20 de ani, deschiderea granițelor a generat plecarea masivă a locuitorilor comunei la muncă în alte țări (Italia, Spania Germania etc.). Majoritatea celor plecați au revenit cu un potențial financiar îmbunătățit oferindu-li-se, astfel posibilitatea de a-și construi o locuință sau de a renova și moderniza casa părintească. Acest aspect a condus la modificarea arhitecturii locale introducându-se tot mai puternic influențe arhitecturale mediteraneene, specifice zonelor în care aceștia au trăit și muncit o perioadă.

Se poate observa astfel că atât aspectul exterior al locuinței, dimensiunea, gradul de modernitate și facilitățile create conduc locuința rurală din Bistrița Bârgăului departe de ceea ce era casa de locuit în urmă cu 150 – 200 de ani.

Posibilă definiție:

Locuința rurală = realizare umană complexă, fixată în/pe teren, având rolul asigurării condițiilor de viață în mediul rural și desfășurării unor activități de mai mică amploare (mai ales cele practicate de femei cum ar fi confecția îmbrăcăminții)

Factorii care determină tipul de locuință rurală:

Omul – prin nevoi, pretenții dar și posibilități (materiale, pecuniare, cunoștințe tehnice);

Natura – prin materialele ce le oferă, condițiile climatice și forma de relief din zona de amplasare. Caracteristicile geografice se regăsesc și în arhitectura caselor de la munte. Aici casele au acoperișuri înalte, cu pante înclinate; la câmpie, în schimb, acoperișul imită pantele domoale ale reliefului. Amplasarea acestora se făcea de obicei în Bistrița Bârgăului cu intrarea principală spre răsărit, iar spre apus era spatele casei cu un perete plin, motivul fiind intensitatea și direcția precipitațiilor din timpul anului.

Activitatea – predominant practică de cel ce urmează s-o utilizeze (un păstor din zona montană, va construi în alt mod decât un pescar din deltă); Gospodăriile sunt construite diferit, în funcție de climă, de ocupație, dar și de starea social-economică a celor care le locuiau. De exemplu, în regiunile pastoral-agricole, apar gospodăriile cu curte dublă, iar în cele cu sate împrăștiate, unde ocupația predominantă este păstoritul și creșterea vitelor, casele au ocol întărit, asemănându-se unor cetăți în miniatură.

Cerințe la care trebuie să răspundă o locuință (nu numai rurală):

Utilitate: să răspundă cât mai deplin scopului în care a fost edificată;

Funcționalitate: să permită utilizarea cât mai facilă, la o diversitate de activități;

Frumusețe: să răspundă și nevoilor estetice, în funcție de tradiție, cultură, stare socială;

Rezistență: să-și păstreze forma (să nu se deformeze) sub acțiunea factorilor de mediu și a focului

Stabilitate: să-și păstreze poziția sub acțiunea încărcărilor proprii (a materialelor din care-i alcătuită), utile (să susțină greutatea ființelor și lucrurilor pe care le adăpostesc, începând de la oameni, animale, hrană, mobilier, unelte) și exterioare (ploi, zăpezi abundente, vânturi, alunecări de teren etc);

Durabilitate: să-și păstreze cât mai mult timp parametrii de utilitate și funcționalitate;

Materiale de construcție

Materialele de construcție diferă de la o regiune la alta: în Bistrița Bârgăului se folosește cu precădere lemnul de brad mai puțin stejar sau fag, (pădurile imense care acopereau în trecut suprafața României constituind principala sursă de materie primă pentru arhitectura țărănească). Piatra era folosită pentru fundație, pământul bătut (lutul) sau amestecat cu paie și pleava folosit sub forma de tencuială și spoit cu var.

Arhitectura populară este în primul rând (mai ales în regiunile mai înalte) o arhitectură a lemnului. De aceea, din cauza perisabilității materiei prime, cele mai vechi monumente de lemn nu depășesc 400 de ani.

Tipologie:

Bordeiul este cea mai veche formă de locuință, rămasă din vremuri preistorice și cunoscută în majoritatea țărilor europene.

Casa, construită la suprafața solului, are particularități diferite de la o zonă la alta, amintind uneori de antichitate, alteori de popoarele cu care romanii au intrat în contact de-a lungul istoriei. Încăperile obișnuite ale casei țărănești erau: tinda, camera de locuit, cămara, camera curată, podul și pivnița.

Fiecare încăpere avea de obicei mai multe funcții. Viața de familie se concentra de regulă în jurul încăperii în care se afla focul, care dădea căldura, cu ajutorul căruia se preparau alimentele și care asigura lumina în timpul nopții. La casele vechi în încăperea cu vatra locuia întreaga familie.

Tinda constituia camera de trecere, adăpostind în unele zone și cuptorul de pâine sau vatra liberă, caz în care era folosită ca bucătărie.

În tindă, uneori, se depozitau obiectele de uz gospodăresc și unele provizii. Tinda e folosită și pentru locuit, însă paturile apar aici destul de rar. În casele vechi, podeaua tindei era făcută din pământ bătut și lipit, formând o pardoseală netedă ce se lipea în fiecare săptămână, pentru a se asigura întreținerea sa în bune condiții.

În *odaia de locuit* se afla de obicei vatra, (atunci când nu se afla în tindă) sau la casele cele mai vechi, cuptorul.

Începând cu secolul al XIX-lea în structura casei țărănești este inclusă și odaia curată (numită și odaie frumoasă, casa curată, casa mare, casa bună, odaia din sus, casa cu cindeauăle sau ceea casă), în care se păstrau cele mai frumoase mobile și țesături. Aceasta era folosită ocazional, de sărbători, sau pentru oaspeți. Rolul său sărbătoresc este arătat și de faptul că de obicei nu are sistem de încălzire.

În *pod* se păstrau în primul rând proviziile, lăzile mari pentru cereale, putinile cu brânza și tot aici se agăța carnea pentru a fi afumată.

În pivniță se depozitau fructele, butoaiile cu țuica, vasele cu murături și zarzavaturile. Pivnița însă nu apare în componența tuturor caselor.

La începutul secolului al XIX-lea, cel mai întâlnit tip de locuință era *casa* cu o singură cameră. Apare apoi casa cu cămara și încăperea de locuit, continuând să se numească *casă*. *Casa* cu cămara se mai întâlnește și astăzi.

Există o mulțime de gospodării care au în structura lor două sau mai multe corpuri. Motivele sunt diverse, plecând de la adăpostul pentru animale ca o construcție necesară în gospodărie, și care în zonele de pășunat este corp comun cu casa de locuit, și continuând cu "*bucătăria de vară*", care treptat se transformă în *casă de locuit* prin introducerea tuturor facilităților necesare traiului.

În concluzie putem spune că dinamismul arhitectural este prezent și în construcția caselor din zona rurală, care se modifică de la o zi la alta în funcție de diferite influențe, fără ca să se mai țină cont de particularitățile zonei așa cum o făceau în trecut cei care își construiau o casă de locuit.

Casa veche din Bistrita Bargaului

Viorelia Andreea CIUREA, Simona SIMIOANCA RETEGAN,

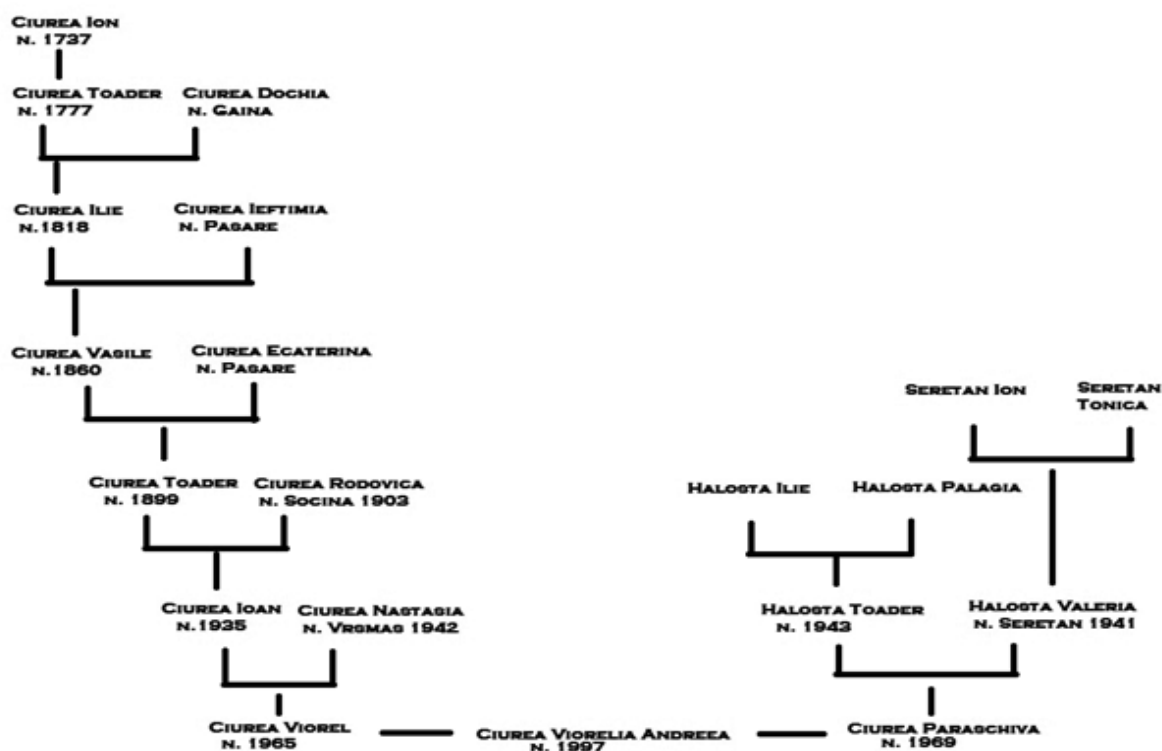
Bistricioara – comunitatea și familia mea

Istoria familiei mele

Primul act oficial din care rezultă existența familiei Ciurea în comuna Bistrița Bârgăului este recensământul (Conscripția) făcută în vara anului 1783 pe toată Valea Bârgăului din ordinul Împăratului Iosif al II-lea al Austriei. Acest recensământ s-a făcut cu ocazia cuprinderii celor șapte comune de pe Valea Bârgăului (Borgo-Bistrița, Borgo-Prund, Borgo-Tiha, Borgo-Suseni, Borgo-Mijloceni, Borgo-Joseni, Borgo-Rus) în Regimentul II Grăniceresc Român cu sediul la Năsăud, cu scopul de a organiza paza graniței de răsărit a Imperiului Habsburgic.

Cu ocazia recensământului s-au înregistrat numai persoane de parte bărbătească, respectiv bunici, tați și fii, care viețuiau în comunele de pe Valea Bârgăului. Așadar din acest act oficial reiese că în anul 1783 în comuna Borgo-Bistrița exista o familie cu numele de Ciurea având cap de familie pe Ciurea Ion născut în 1737.

ARBORELE GENEALOGIC – FAMILIA CIUREA VIOREL

Nunțile pe Valea Bârgăului de pe vremuri..... relatate de bunica

Ciurea Toader și Ciurea Rodovica –străbunici
Tablou de nuntă

Nunțile pe Valea Bârgăului, din vremea bunicilor și străbunicilor mei aveau un desfășurător mai amplu decât în zilele noastre și nu era încălcat niciodată.

În săptămâna dinaintea nunții fetele din sat care ocupau funcțiile de druște, mergeau din casă în casă și anunțau lumea că va fi nuntă prin diverse strigături. În ajunul nunții (de obicei vinerea) băieții din sat ce aveau funcția de stegari se strângeau la casa mirelui pentru a împodobi steagul. În ziua nunții fetele și băieții se găteau în straie populare. Băieții își găseau câte un cal frumos și îl găteau și pe acesta de sărbătoare cu hamuri noi și cănaci. Apoi tot alaiul mergea la casa mirelui unde îi descântau cămașa și urma ritualul de rămas bun, după care cu toți mergeau la mireasă acasă, organizând și aici ritualul de rămas bun și tocmeala zestre.

După toate acestea alaiul cu mire și mireasă se strângea la consiliul din sat unde aceștia se cununau, apoi cu toții mergeau la biserică la ceremonia religioasă. Într-un final nuntașii se adunau de obicei la casa mirelui unde se organiza masa și aceștia petreceau și jucau pe ritmul ceterelor până li se toceau opincile. O astfel de nuntă au avut și bunicii mei. După nuntă noua soție trebuia să poarte părul prins în concii și năframă-simbol că era căsătorită. Era rușine ca mireasa să fie hulită că nu e fată mare, nici nu se putea așa seva – spune bunica cu mândrie și regret pentru acele vremuri. Azi nici nu s-a mai putea vorbi de aiest lucru, Doamne ferește câtă destrăbălare. Băiețele-șiledele aiestea tinere stau cu fișiorii ca și cum ar și măritate, unele șad azi cu unu mâni cu altu. Unde mai pui, unele fără obrază și frică de Dumnezeu, mai fac și câte un coptil și să îmbrace mirese cu șlaier pă cap și fără rușine să duc în fața Sfântului Altar și să cunună.

Astăzi multe din acele datini străbune nu se mai păstrează, dar mai sunt însă tineri iubitori de tradiție care își organizează nunțile în stil vechi. Din păcate tot mai puțini, iar aceste datini dispar odată cu bunicii cărunți, evlavioși, omenoși. Vorba bunicii mele azi tinerii aiestia nu mai știu decât de bluși cu curu – mă iertați că vorbesc așa – până la șenungi, de telefone mobile, de pupat și înjurat, de avorturi ori dat șilezii la orfeline. Rar mai găsești rușine și frică de Dumnezeu. Unii își mai bat și părinții, muierile, șilezii. Mulți tineri or plecat în străinătate să ducă o viață mai bună, trimit bani da oricum îi tare greu să și despărțit de ai tăi. Sfaturile celor mai în vârstă sunt adevărate nestemate, dar din păcate mulți nu le iau în seamă. Bunicii dispar rând pe rând și odată cu ei și lumea lor. Unele cărți, emisiuni le mai acordă atenție și salvează ce mai pot.

În zona Bârgăului unii dascăli, instructori își dedică timpul lor liber pentru a conserva, transmite mai departe unele obiceiuri cu ajutorul elevilor și părinților acestora. Primăriile mai organizează-prin rotație Alaiul nunților de pe Bârgău –ocazie cu care obiceiurile legate de nunțile vechi, tradiționale sunt reînviolate și transmise mai departe. La o ediție de acest fel am participat și eu Ciurea Viorelia Andreea-dovadă pozele atașate.

Șezătorile

Ciurea Ioan și Ciurea Nastasia– bunici
Poze făcute în cadrul șezătorilor

Șezătorile se organizau în serile de iarnă în satele de pe Valea Bârgăului. Bătrâni și tineri se adunau la o casă și lucrau-femeile torceau, țeseau, coseau – dar și petreceau în același timp spunând povești, glume și ghicitori.

Fetele torceau și țeseau iar feciorii cântau și petreceau, se încălzeau cu pahare de țuică-șinars „verde” sau fiartă.

În zilele noastre nu se mai organizează astfel de adunări. Acest obicei se leagă de păstorit care implică ocupația femeilor și fetelor pe timp de iarnă practică la șezători și anume prelucrarea lânii. Din lână se confecționau așternuturi groase și viu colorate (cergi), îmbrăcăminte de iarnă (guburi, svetere, veste, ciorapi-ștrimpți, obdele) precum și unele obiecte care ajută la transportat (desagi, traiste, trăistuțe).

În serile de iarnă femeile scarmână lâna (spălată vara cu leșie de la săpun de casă) cu mâna apoi o trec prin „fosalai” (mașina de dărăcit lâna). După aceea, lâna se înfășoară pe furcă și se formează caierul pe care femeile îl torc. Cergile sunt confecționate la războiul de țesut.

Meșteșuguri, tradiții și obiceiuri la Bistrița-Bârgăului

Bârgăuanii sunt dăltuiți în eternitatea munților ce le stau pavăză și știu să-și apere interesele.

Creatorii de frumos și de cultură porniți către lume și nemurire de pe această vale, au știut să-i cânte frumusețea dar și perenitatea și nu au uitat de unde au plecat. Oamenii acestor locuri au fost frați cu codrul (așa cum este azi și tatăl meu), pe care nu l-au trădat niciodată, așa cum n-au trădat nici dragostea față de glia străbună ori pasiunea pentru creșterea animalelor.

Pe Valea Bârgăului s-a păstrat până în zilele noastre o bogată civilizație țărănească tradițională. În acest mediu rustic, pătrund elemente noi, obiceiurile se uită, credința și legendele vechi încep să dispară, dar ocupațiile locuitorilor au rămas aproape aceleași pentru că satul se află într-o zonă de munte unde terenul arabil are o pondere redusă favorizând creșterea animalelor datorită existenței pășunilor.

Din cele mai vechi timpuri meșteșugurile au constituit o ocupație de bază și o sursă de existență pentru locuitorii satelor. Valorificând cu o abilitate manuală materiile prime obținute din natură, meșteșugarii au asigurat satisfacerea nevoilor de produse necesare nivelului de trai ale comunităților din care făceau parte. Ca pretutindeni pe teritoriul României, în Bistrița-Bârgăului s-au practicat toate ocupațiile tradiționale, de la cele elementare (culesul din natură, păstoritul, albinăritul, vânătoarea), până la cele mai complexe (agricultura, pădurăritul, păstoritul), precum și numeroase meșteșuguri și industrii populare care au asigurat prelucrarea produselor obținute din cultivarea pământului: cereale, fructe, legume, în, cânepă.

Păstoritul a fost și este una din ocupațiile de bază ale locuitorilor din Bistricioara. Cresc atât vite, oi cât și cai pentru tracțiune. Fânețele și pășunile reprezintă o mare suprafață. S-a practicat și se practică păstoritul sedentar (în cuprinsul gospodăriilor din sat), păstoritul local (pe hotarul agricol al satului) și păstoritul de pendulare simplu (cu vâratul la pășunea montană, mai ales la Colibița unde avea stână și bunicul

meu). Animalele asigurau și produsele alimentare necesare în gospodărie care erau 100% ecologice dovadă longevitatea bunicilor și străbunicilor noștri.

Pădurăritul a fost și este una din ocupațiile de bază din această zonă. Bunicul meu când nu era cioban, lucra la pădure, tata îl moștenește devenind pădurar la Ocolul Silvic din localitate. În trecut pădurea a constituit o sursă permanentă de aprovizionare a omului cu produse lemnoase necesare. A căutat mai întâi lemnul bun pentru cozi de unelte, apoi pentru căruțe, care, sănii, juguri, doage necesare confecționării vaselor în care păstrau lichide și produse lactate, lemn pentru construcții, pentru foc. Multe case sau anexe mai sunt și astăzi acoperite cu șindrilă. Pentru doborârea arborilor, fasonatul și manipulatul lemnului, în cadrul pădurăritului tradițional și la exploatarea forestieră s-au folosit aproape numai unelte manuale: securi, topoare, joagăre, icuri, maiuri, pari cu cioc de fier și țapine, cârligul și cangea. Când trăia bunicul ne povestea că lemnul era transportat de la Colibița la Bistrița-Bârgăului cu mocănița, din păcate astăzi această cale ferată forestieră construită în 1920 e amintire fiind distrusă conform spuselor localnicilor prin anii '70 datorită inundațiilor. Muncitorii care lucrau la pădure în a doua jumătate a secolului XX se numeau țapinari, după unealta de lucru numită țapin. Acesta era format dintr-o parte metalică, bine călită, terminată cu un vârf ascuțit numit spit, în care se introducea o coadă din lemn rezistent, cu o lungime de 1, 30 m. Țapinul permitea celui care îl mânua să execute tot felul de operațiuni cu buștenii: rostogolire, împingere, tragere sau oprire. Astăzi există obiceiuri legate de țapinari dorind să reînvie amintirea lor. Mijloacele de transport au fost la început reprezentate prin atelajele trase de cai și boi-tâjaua, sania, carul, ștraiful – ulterior utilizându-se tehnologia mecanizată-funiculare, tractoare, remorci.

Culesul din natură este una din cele mai vechi ocupații ale omului începând cu plantele alimentare (afin, alun, frag, mur, zmeur, leurdă, ștevie, bureți și ciuperci comestibili, ghindă și jir pentru animale), continuând cu cele medicinale, colorante (vopsitul țesăturilor și ouălor cu scoarță de arin, frunză și coajă verde de nuc, coaja de ceapă), tanante (coaja stejarului, conurile de molid folosite la tăbăcitul peilor) și terminând cu cele folosite pentru podoabă.

Instalațiile tehnice populare au avut un rol important în lumea satului meu. Amintesc aici pe cele pentru prelucrarea produselor alimentare și fructelor: mori, pive, teascuri de stors ulei, cazane de țiucă sau velnițe cum le numea bunicul. Nu uita să spună mereu – Doamne bun mai îi șinarsu de pome și sănătos pentru șel șe știe cât îi măsura. Instalațiile pentru prelucrarea țesăturilor erau foarte căutate datorită numărului mare de oi, amintesc aici-războaiele de țesut sau stativale, vâltorile și pivele. Închei cu instalațiile pentru prelucrarea lemnului și a fierului. Multe case din satul meu sunt din lemn așa cum era și casa unde s-a născut și a copilărit tatăl meu.

Meșesugurile populare au existat în Bistricioara din cele mai vechi timpuri, astăzi din păcate sunt pe cale de dispariție. Unele din ele au fost practicate și de bunicele mele cum ar fi confecționarea frumoaselor costume populare, pânzăturilor, covoarelor, cergilor, păretarelor, ștergarelor, fețelor de masă și pernă etc. Prelucrarea pieilor și cojocăritul au fost la mare căutare. Produsele obținute erau folosite mai ales în sezonul de iarnă fiind zonă de munte era foarte frig. Amintesc aici-pieptarele, căciula, cojoacele, mănușile, opincile.... Bârgăoanii susțin că au cel mai frumos port popular, cele mai frumoase cergi, cindeauă, covoare, cojoace etc. De secole, răbdarea femeilor pentru țesutul covoarelor cu trandafiri, a cergilor cu ruje, a traistei, migala țesutului cu pui pe poale și cămăși, a alesăturilor pe pânzături, reprezintă performanțe ale artei populare locale. CASA SE PĂRADE SAU CASA DINAINTE ESTE CAMERA CEA MAI FRUMOS ÎMPODOBITĂ. O adevărată încântare a ochiului și a mirosului provenit de la florile de busuioc pe care gospodina – creatoare populară – buna mea – le așează în canceauă pe perete sau pe masă. La loc de cinste se află icoanele-credința fiind crezul oamenilor și ajutor în momentele greu încercate. Astăzi se mai îmbracă oamenii în straie populare la Biserica de Bobotează și foarte mulți la Rusalii, sau cu ocazia unor spectacole cum ar fi Alaiul nunților de pe Bârgău.

Îndeletnicirile țăranilor bârgăuani sunt foarte vechi, dar pătrunderea din ce în ce mai mult a produselor textile de fabrică face ca industria casnică textilă și instalațiile tehnice țărănești să iasă din uz. Vorba bunicii ștrimpii și hainele țesute de noi țineu de cald nu ca nailonele aiestea de azi.

Pe vremea regimului comunist țăranii din Bistricioara, ne povestea bunica și am învățat și la școală, au scăpat de colectivizare fiind în zonă de munte unde terenul agricol întins pe suprafețe mari lipsea. Dar cu toate acestea au avut și ei de suferit fiind obligați să dea statului cotele fixe obligatorii din produsele obținute în gospodărie. Bunica ne povestea că nu era voie să tai viței, iar dacă o făceai și erai prins sau pârât, ajungeai la închisoare cum a pățit un biet consătean.

Păstoritul și măsura oilor

Ciurea Ioan –bunicul meu care era cioban
Poze făcute la păstorit

Păstoritul este una din ocupațiile cele mai vechi ale bârgăoanilor.

De menționat este faptul că înainte de ieșitul în munți, oile sunt strânse în turme mai mici, fiind duse la pășunat pe proprietățile satului de către un gospodar.

În luna mai se formează stânele din mai multe turme, astfel încât există câte două / trei stâne în tot satul.

În jurul zilei de 10 mai are loc sărbătoarea cunoscută sub numele de „Măsura Oilor”. Această petrecere are loc pe câmp, unde fiecare gospodar mulge oile într-o găleată de lemn și apoi cu un instrument de lemn numit „carâmb” se măsoară cantitatea de lapte rezultată în funcție de care va primi brânză, în vara anului respectiv.

Femeile aduc la stână bunătați dar și acolo prepară mâncăruri alese. În timp ce gospodinele gătesc, baciul încheagă cașul din laptele adunat, lapte pus într-un vas numit „bodaca”.

Cașul este împărțit tuturor sâmbrașilor (gospodarii care au oile la stâna respectivă), apoi se întind pe jos fețe de masă țesute în casă și începe cea mai frumoasă petrecere câmpenească din an care durează până seara. Ciobanii rămași doar cu oile, câinii în mijlocul naturii devin preocupați de tot ce e în jur. În acceptarea singurătății umane și în traiul în pădure alături de oi au folosit timpul pentru a încrusta în bota de alun folosită ca instrument de apărare și de control asupra turmei. O astfel de bătă ciobănească a avut și bunicul meu. Astfel unele bote ciobănești au de la măciucă până spre partea de jos încrustate diverse motive geometrice și florale. Ocupație împotriva singurătății și plictiselii, dar și artă. Unii împcistreau-încrustau și trișca ce nu lipsea de la cei dotați muzical. Aceștia se adunau și formau iarna echipe de trișcași. Pentru uzul stânei se confecționau din lemn, cu multă pricepere, o adevărată artă, diverse obiecte pentru apă, lapte, brânză sau alte bunuri alimentare și nealimentare. Este vorba despre bute, cofă, ciubăr, fedeleș (în care se făcea lapte acru), budacă, scafe și linguri de diferite dimensiuni.

Oile rămân în stâne până toamna iar pe data de 14 octombrie turma se desface și fiecare gospodar își ia acasă oile pentru iernat.

Din păcate bunicul meu a murit, nu a putut să-mi povestească cele trăite, iar tatăl meu îi păstrează vie amintirea, având respectul adânc inserat în suflet față de părintele său cel drag și credincios.

Bistricioara – satul meu natal este un loc feeric care vă așteaptă să-l vizitați. Vă rog să vă respectați părinții și să transmiteți mai departe frumoasele obiceiuri și tradiții moștenite de la strămoșii noștri.

Alaiul nunților de pe Bârgău desfășurat la Bistricioara în 2008

Ciurea Ioan și Ciurea Viorel –tata și bunicul

Ciurea Viorel-soldat și Ciurea Paraschiva elevă la liceu – tata și mama care au respectat vorba de pe Bârgău șine be apă de aiși nu mai pleacă și au rămas în localitatea natală Bistrița-Bârgăului. Tata fost pădurar, acum are o firmă privată numită TELEKIA S. R. L., iar mama lucrează la Primăria Bistrița-Bârgăului ca Inspector Financiar-contabil

Ciurea Viorelia Andreea și Ciurea Iulia Valeria,
eu și sora mea la grădiniță

Casa bunicilor mei în care a copilărit tata

Momentan această casă este restaurată însă cert este că mai există fiind o gospodărie de țărani de munte cu grajd, șură pentru fân, cotețe pentru porci și găini, lemnărie, cuptor. Livezile care o înconjoară mai produc și astăzi fructe cu adevărat ecologice din care bunica făcea silvoiță, plăcinte, iar bunicul șinarsul renumit pe această vale.

Tatăl meu are o mulțime de amintiri legate de această casă în care a copilărit.

Tors și cântec la șezătoare

Alaiul Nunților la Prundu Bârgăului

La stână

Ioana HANGAN²⁹⁵: *De Sânpetru, bârgăuanii se duceau la sfințire și la Jocul din Tureac*

De ziua celor mai mari Apostoli – Petru și Pavel – aveam multe obiceiuri pe care le sărbătoream în lumea satului bârgovenesc.

De Sânpetru de vară, sărbătoarea populară, precum și cea creștină, este mijlocul verii și vremea cireșelor și a fânului prin grădinile din sat.

Acum se gata căpălitul de a treia oară, când mălaiul este mărișor și verde, nevăzându-se creasta coșului din el. Se zice că la Sânpetru se deschid cerurile, iar Sf. Petru poate fi văzut la miezul nopții stând la dreapta Tatălui Ceresc.

În ajunul marii sărbători sunt obiceiuri legate de cultul morților, se curăță și se tămâiază mormintele când se bocesc morții.

Țin minte cum buna mea Bădioara făcea pomene și colăcei, le sfințea la biserică și le dădea de po-mană pentru sufletul morților, împreună c-o uleică și-a lumânare. Ne mai cocea și o plăcintă mare cu urdă și mărar în cuptor, din care ne îmbia pe noi și copiii de pe uliță, dar și la vădanele din sat.

Legat de această sărbătoare există o serie de preziceri: dacă plouă cu gheață, tună și fulgeră atunci nu se mai fac alunele și nucile rămân seci, căzând pe pământ. Nici cucul nu mai cântă, căci i se leagă limba și devine pasăre („Uliu” păsăresc), zburând la munți, în sus. El a început să cânte pe la Bunavestire, dar limba i se leagă, înecându-se cu orz și nu mai poate cânta până la anul următor, când se preface din nou în cuc.

La Sânpetru, prin părțile Bârgăului, se făcea târg, praznic și jocu' la Tureac, numită de localnici „Sfințirea Turecanilor!”

Aici am fost și eu de vreo câteva ori, împreună cu alte fete și prașcăi de la Bistricioara treceam dealul Podereiului pe de-a dreptul și valea cea mare, până la Tureac.

Cu mine venea și mama și până acolo. Mai zăboveam pe sub cireșii sălbatici, care ne așteptau și ne înfruptam din fructele lor coapte, mici și negre, având grijă ca să nu ne pătăm cumva hainele noastre albe.

De pe Strâmba și prin iarba udă până la genunchi, cu şuieratul păsărelor și liniștea tihnită de pe deal, noi ne uitam la vale, cam câtă cale am bătut, negăsind nicio cărare pe unde s-o luăm până la sfințire.

Și ajungeam cu întârziere, când atâta lume strânsă era în jurul bisericii și la Sfânta predică a Liturghiei. Când se gata cu slujba, cei din sat mergeau la casele lor pentru a dat la vite și, așteptându-se neamuri și musafiri de pe sate. Ceilalți, care erau lătureni veniți cu căruțele se retrăgeau pe ulițe, pe lângă râul satului, pentru a-și scoate merinde din traistă și a se omeni cu un jinars până la începerea jocului.

Aici, la jocul din Tureac, se adunau fete și feciori de pe toate satele din Bârgău, fiind gătiți în cele mai faine haine naționale ce se deosebeau, chiar și de la un sat la altul. Fiecare fată era însoțită de mama ei, căci atunci nu era voie să umble fetele heberauca ca și acum, noaptea, pe la discotecă. Feciorii se adunau în grupuri și

din mijlocul jocului își poșteau fata să o joace. Prima pereche care începea jocul era cea mai văzută și era, de regulă, să rămână împreună.

Ceterașii, un mic taraf, erau localnici, țiganii de pe Tureac, care ziceau la ceteră, armonică și o gordună. Ei erau arondați de cu bună vreme și cântau la joc de-a lungu și de-nvârtit. La sfârșitul petrecerii le mai ziceau și alte jocuri de Bucovina, deoarece fiind o zonă de interferență folclorică, veneau oaspeți și de peste munți de la Poiana Stampei sau de la oraș domnișorii veniți în vacanță.

La jocul din Tureac se întâlneau tinerii care se mai și peșteau, lăsându-se cu câte o nuntă spre toamnă. Dar până atunci feciorii le mai cătau pe fete cu câte o glajă de ginars, se ajutau în clacă la muncile câmpului, mergeau pe munte cu oile, iar spre iarnă se întâlneau la șezătoare.

Și așa, petrecându-ne la jocul din Tureac cu feciorii, cei mai faini, fusesem și eu cu câțiva, dar înainte de asfințitul soarelui, trebuie s-o luăm, de data aceasta înapoi, pe drum, la vale spre Prund și să ajungem devreme acasă. Așa era regula, pentru că tata ne aștepta pe pârleaz sau de la ușa grajdului, și ne întreba: Da, ce v-o oprit acolo și ați stat până au măturat?

Așa trebuia să ajungă fata cu mama ei de la joc, devreme și înainte de apusul soarelui să fie acasă, altfel nu era primită în curtea părinților și era mare holcă (scandal), de te știa tot satul. Numai feciorii mai zăboveau spre noapte și se întorceau în grup, cântând, de plecarea în cătănie, iar mândruțele rămânând singure.

De-aici până la Tureac
Mi s-a dus bădița drag
Nu s-a dus să nu mai vi
Că s-a dus la cătăni
Dragu-mi să merg în su
La bădița ce s-a du
Haide mândruță la vară,
De Sânpetru într-o seară

Menuț MAXIMINIAN, *Un nume de trofeu: Cristina Bugnar, bârgăuanca laureată la cele mai importante festivaluri din țară. Înregistrările cu Orchestra Radio, întră în fonoteca de aur*

Trofee obținute în 2014 de Cristina Bugnar confirmă, încă odată, faptul că bârgăuanca noastră este una dintre cele mai bune voci din generația ei, adăugându-se celorlalte distincții cu care se poate mândri atât ea cât și noi, câștigate la festivalurile „Pană de păun” și „Valeria Peter Predescu”. Studentă la Academia de Muzică „Gheorghe Dima” Cluj, unde își aprofundează studiile, colaboratoare a Ansamblului Profesionist „Dor Românesc”, dar și a ansamblurilor „Balada” și „Plaiuri bârgăuane”, membră a grupului „Valeria Peter Predescu”, realizatoarea unei emisiuni la Radio Someș, iată cartea de vizită a Cristinei Bugnar. Pentru vocea ei, Cristina a obținut și dreptul la o serie de înregistrări cu Orchestra Radio, ce vor rămâne în fonoteca de aur alături de înregistrările marilor artiști, ceea ce nu e puțin lucru.

Cristina Bugnar a cucerit publicul maramureșean cu vocea ei și s-a întors acasă cu măgărușul Alin, marele premiu al singurului festival din țară care oferă nu doar premii în bani, ci și în animale. Alți 4 concurenți au plecat acasă cu 2 și 2 iepurași. Măgărușul care dă numele celebrului deja festival de la Cicârlău, „Alină-te dor, alină” a fost disputat de 18 concurenți reprezentând mai multe zone folclorice din țară.

„Sper să-l pot duce acasă, la Bistrița, cu siguranță o să-l păstrez. Nu m-am așteptat să câștig, pentru că este un concurs cu renume, au fost concurenți foarte buni, care meritau, la fel ca și mine, să primească acest premiu”, a declarat câștigătoarea concursului, Cristina Bugnar. Artistul Nicolae Sabău, de numele căruia se leagă organizarea acestui festival, a arătat că premiile originale vor da și pe mai departe farmec evenimentului. Și îndrăgitul interpret a avut parte de o mare surpriză, în cadrul manifestării fiindu-i decernat titlul de cetățean de onoare al județului Maramureș, iar alături i-au fost: Angela Buciuc, Florica Bradu, Elise Stan, realizatoarea TV, Petrică Mureșan. Anul acesta, președinte al juriului a fost Alexandru Pugna, îndrăgitul interpret al cântecului nășăudean susținând și un recital apreciat de public.

A fost o manifestare muzicală de suflet dăruită băimărenilor de inegalabilul și mereu tânărul Nicolae Sabău, la împlinirea a 85 ani de viață și a 65 ani de carieră muzicală. La mulți ani și din partea noastră!

Festivalul Concurs Național de Interpretare a Cântecului Popular Românesc „Dan Moisesescu” și-a desemnat câștigătorii. La cea de-a XVIII-a ediție a evenimentului desfășurat la Topalu, Cernavodă, au luptat

pentru trofeu 21 de interpreți din diferite zone etnografice ale țării. La finalul competiției, juriul, condus de Eugenia Florea, a hotărât ca trofeul să ajungă în Bistrița-Năsăud, prin Cristina Bugnar. Tânăra interpretă a impresionat prin frumusețea glasului, autenticitatea costumului, dar și prin repertoriul ales: balada „Trei păcurărași la munte” și cântecul cu acompaniament „Azi e joc în sat”. I-au încântat pe cei prezenți, în recital, nume consacrate ale folclorului românesc – Valeria Arnăutu, Viorica Macovei, Marius Ciprian Pop, Marcel Pârău, cu participarea Orchestrei de Muzică Populară „Ovidius” din București, dirijor Nicu Spătaru.

Organizatorii evenimentului, Primăria și Consiliul Local Topalu, Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” și Consiliul Județean Constanța, au fost la înălțime. Nu întâmplător Cristina a fost invitată la emisiunea „O dată-n viață”, de la TVR, realizată de Elise Stan și prezentată de Iuliana Tudor, unde în acompaniamentul dirijorului Nicolae Botgros, împreună cu Maria Butaciu, au reprezentat cu cinste județul, alături de năsăudeanul adoptat Antonio Pasarelli. O companie plăcută, alături de Stela Popescu, Petrișor Tănase, Ștefania Rareș, Gheorghe Turda.

La Alexandria, s-a desfășurat a 45-a ediție a Festivalului-concurs național de muzică populară românească „Pe deal la Teleorman”, eveniment organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, în parteneriat cu Primăria Alexandria. La preselecție au participat peste 40 de interpreți din toate zonele etnofolclorice ale țării, jumătate dintre aceștia primind girul juriului pentru a intra în concurs. Juriul din acest an a fost condus de Florentina Satmari, și a avut în componență specialiști în folclor, amintind aici pe Violeta Ianculescu, Florin Ologeanu, Dorin Grama, Gheorghița Nicolae, Florentina Satmari, Ileana Vieru, Maria Tănase Marin. Juriul a hotărât ca trofeul să ajungă în Bistrița-Năsăud, prin Cristina Bugnar. Tânăra interpretă a impresionat prin frumusețea glasului, autenticitatea costumului, dar și prin repertoriul ales: balada „Trei păcurărași la munte” și cântecul cu acompaniament „Azi e joc în sat”. În recital, alături de orchestra Burnasul, au fost Narcisa Baleanu, Loredana Streche, Nicu Măță, Nineta Popa, dar și ai noștri Matilda Pascal Cojocărița, alături de Horațiu și Ștefan Cigu.

40 de tineri artiști din întreaga țară au participat la Festivalul Cântecului Popular Românesc „Maria Lătărețu”. În premieră, Trofeul și Premiul I au plecat în același județ Bistrița-Năsăud. Cristina Bugnar și-a adjudecat anul acesta Marele Premiu și Trofeul festivalului. Aflată la prima participare la Festivalul „Maria Lătărețu”, Cristina Bugnar nu se aștepta să câștige Trofeul, însă s-a declarat încântată de faptul că se va întoarce acasă cu un dar atât de frumos pentru bistrițeni: „Sunt foarte bucuroasă că am reușit să ajung la acest concurs. Îmi doream foarte mult să particip pentru că este un concurs cu renume. Am venit cu inima deschisă până aici de la Bistrița și iată că merg acasă încărcată cu daruri. Le duc bistrițenilor mei dragi un frumos trofeu. Mulțumesc orchestrei pentru că au fost alături de noi, au fost în spatele nostru. Mulțumesc juriului și mulțumesc și publicului. Nu mă așteptam să primesc acest trofeu pentru că a fost concurență mare; am fost foarte mulți concurenți, concurenți valoroși, cu voci foarte bune”, a spus Ionela Bugnar. Tot din Bistrița-Năsăud a venit și câștigătoarea Premiul I la secțiunea soliști vocali – Mădălina Ancuța Mîrza. „Nu am avut niciun fel de reținere în a trimite și Premiul I și Marele Premiu în județul Bistrița-Năsăud. E o dovadă, zic eu, mai clară decât oricare alta că juriul a fost foarte exigent și obiectiv”, a declarat Gheorghe Porumbel, directorul festivalului.

Apoi, Cristina Bugnar a participat în Sebeș la cea de-a XII-a ediție a Festivalului-Concurs Național de Folclor „Felician Fărcașiu”, unde a câștigat un nou trofeu. În Gala festivalului, Cristina a cântat alături de îndrăgiții interpreți Marius Ciprian Pop și Sava Negrean Brudașcu.

Felicitări Cristina!

Cicârlău, Trofeul „Alină-te dor, alină”, alături de Nicolae Sabău

Împreună cu mentorul ei, Alexandru Pugna

Alexandria, laureată a Festivalului „Pe deal la Teleormănel”, acordat de Florentina Satmari

Trofeul festivalului „Maria Lătărețu”

Cu Stela Popescu

Emisiunea „O dată-n viață”, de la TVR, realizată de Elise Stan și prezentată de Iuliana Tudor, conducerea muzicală Nicolae Botgros

Cu Maria Butaciu Trofeul Festivalului „Dan Moiescu”

Bârgăuanka Florina Bălan a adus trofeul „Floare de lotus” în județ²⁹⁶

A IV-a ediție a Concursului Național „Floare de lotus” a adus pe scena Filarmonicii de Stat din Oradea nu mai puțin de 830 copii, însoțiți de 64 profesori și antrenori, care au trecut prin preselecție, reprezentând mai apoi localitățile din care provin, la secțiunile muzică ușoară și populară. Județul nostru a fost reprezentat de Florina Bălan, elevă a liceului din Prundu Bârgăului, care prin seriozitate, autenticitate, dar mai ales voce, a reușit să obțină trofeul festivalului, fiind încă un punct câștigat de tânăra interpretă coordonată de prof. Cristina Stăucean de la Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud. Deplasarea la Oradea s-a făcut cu sprijinul CJC BN, tânăra artistă, membră a ansamblului din Prundu Bârgăului, venind acasă cu laurii festivalului.

Ioana SUCIU, *Retrospectiva activităților culturale din Prundu Bârgăului*

Comuna Prundu Bârgăului se află în plină dezvoltare și este bine cunoscută sub aspect cultural artistic, în întreg județul Bistrița-Năsăud, în țară și chiar în afara acesteia, reprezentând un important și valoros centru de perpetuare a datinilor și tradițiilor, prin organizarea de spectacole care fac parte din viața locuitorilor și reprezintă o prioritate a comunității.

În prima lună a anului 2014, mai precis în data de 16 ianuarie, am participat la Radio Balada în emisiunea „Oameni și locuri”, unde s-au purtat discuții privind promovarea și păstrarea tradițiilor de pe Valea Bârgăului, precum și implicarea comunității în realizarea unor astfel de activități. Prezentăm în continuare jurnalul principalelor manifestări culturale desfășurate.

– 26 februarie a avut loc spectacolul pentru copii ‘Motanul Încălțat’.

– 2 martie a avut loc un spectacol dedicat zilei femeii intitulat „Un cântec cu parfum de femeie”, începând de la ora 16, 00, cu muzică clasică interpretată de: Cristina Bălan-soprană, Andrada Băieșiu-soprană, Cristian Lepădatu –pian; muzică ușoară susținută de: Ana Maria Răzoare, Izabela Miron; muzică folk: Paula Corciu; muzică populară: Roberta Opre, Ioana Leonte, Ionuț Tomoroga, Vlăduț Sărmaș, Ansamblul Folcloric „Plaiurile Bârgăului” cu soliștii: Florina Bălan, Andreea și Maria Pavelean, Anuța Sălăgean și Ioana Monda, acompaniați de orchestra condusă de Dumitru Ciupa, urmate de grupul de dans sportiv „Floris”, având ca invitat special pe Nicolae Cioanca, spectacolul fiind organizat cu sprijinul Centrului Județean de Cultură Bistrița Năsăud. Seara culturală a continuat în aceeași zi de la orele 18, 00 cu „Joc și cântec Bârgăuan” organizat împreună cu radio Balada, având participarea celor mai valoroși soliști vocali: Alexandru Pugna, Nicu Cioanca, Cornelia Ardelean Archiudean, Petre Petrus, Domnica Dologa, Ioachim Spân, Olimpia Deneș, Mirela Petruș, Neluțu Moldovan, Mina Buga, Cristina Retegan, Ionel Dejan, Maria Pavelean, Veronica Bălan, Adelina Dumbrăvean, Cosmina și Nelu Cucură, iar ca invitat special pe Ionela Morușan.

– 8 aprilie – spectacol de caritate pentru un elev de la Liceul „Radu Petrescu”, bolnav de leucemie.

– 18 mai – spectacol „Cântece populare și momente de voie bună „

– 29 mai spectacol prezentat la Monumentul Eroilor din localitate cu grupul vocal-instrumental „Plaiurile Bârgăului”, având ca soliști pe Florina Bălan, Anuța Sălăgean, Andreea și Maria Pavelean.

– 9 iunie – Ansamblul „Plaiurile Bârgăului” a participat și a prezentat spectacol artistic la „Zilele Căianului”.

– 9 iunie – a avut loc pe terasa Căminului Cultural un spectacol de caritate pentru Ana Maria Gherman, la care au participat nume sonore ale muzicii populare românești, precum: Sava Negrean Brudașcu, Cornelia și Lupu Rednic, Marcel Avram, Ionela Morușan, Nelu Moldovan, Cornelia Ardelean Archiudean, Florin Moldovan, etc.

– 15 iunie – alături de formații artistice din Dipșa și Căianul Mic, Ansamblul „Plaiurile Bârgăului” a prezentat spectacol cu momente din obiceiul de nuntă de pe Valea Bârgăului, jocuri din zonă și din subzonele județului Bistrița-Năsăud, în Parcul etnografic „Romulus Vuia” din Cluj Napoca.

– 28 iunie, ora 10, a avut loc Simpozionul Cultural al Văii Bârgăului-editia a 43-a.

– 10-19 iulie Ansamblurile Folclorice „Plaiurile Bârgăului”, din Prundul Bârgăului și „Nunta Zamfirei”, din Livezile, au fost oaspeții comunelor Adries și Saulge din Montmorillon, Franța, unde au susținut mai multe spectacole, atât în localitățile mai sus amintite cât și în unele localități învecinate. Menționăm faptul că între localitatea Prundu Bârgăului și Adries există relații de colaborare și prietenie începând cu anul 2011.

– 14-17 august au avut loc, la inițiativa primarului Doru Crișan, „Zilele comunei” Prundu Bârgăului, care au debutat cu un concert extraordinar de muzică ușoară a căror protagoniști au fost: DJ RYNNO și SYLVIA, „Alb și Negru”, solistele de muzică ușoară Adrada Băieșiu și Izabela Miron, trupa de breakdance REBORN.

În cadrul acestei sărbători a avut loc și cea de a XIII a ediție a Festivalului Internațional de Folclor „Regele Brazilor”, la care au participat ansambluri folclorice din Republica Moldova, Serbia, Grecia, Polonia, Bulgaria și România. Fiecare țară a avut o evoluție în scenă de excepție, aducând totodată portul, muzica și dansul din locul de unde provin, dând dovadă de mult profesionalism în păstrarea și transmiterea generațiilor viitoare a acestor comori. Reușita acestei manifestări de mare amploare și unică în mediul rural din România, se datorează bunei colaborări între Primărie, Cămin Cultural și Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, care a avut ca amfitrion al acestui festival pe Emilia Ometiță – șef serviciu, ajutată de colectivul de specialiști ai Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud.

– 31 august – la invitația Primăriei comunei Dorna Candreni, Ansamblul „Plaiurile Bârgăului” a participat la „Zilele Candrenilor”.

– 9 octombrie – solista Florina Bălan, în urma preselecției emisiunii concurs NEXT STAR, pe care a câștigat-o, a participat la această emisiune de la postul de televiziune ANTENA 1.

– 14 octombrie – a avut loc spectacolul pentru copii „Columbina și Vrăjitorul”.

– 26 octombrie – a avut loc cea de a VI-a ediție a Festivalului Folcloric „Toamnă Bârgăuană”, unde au participat formațiile artistice: „Plaiurile Pojorăței”, Suceava, Ansamblurile Folclorice „Balada”, Bistrița și „Plaiurile Bârgăului”, Prundu Bârgăului, prilej cu care au fost sărbătorite cuplurile din localitate, care au 50 de ani de căsătorie.

– 9. noiembrie – a avut loc spectacolul pentru copii „Lady Bubbles show”, București.

– 12 decembrie – a avut loc spectacolul pentru copii „Motanul Încălțat”.

– 21 decembrie – grupul de colindători al Căminului Cultural a participat la „Festivalul Județean de Colinde și Obiceiuri Tradiționale de Crăciun și Anul Nou” desfășurat la Bistrița, sub egida „Crăciun în Bistrița”, cu deplasări și la bisericile din municipiul Bistrița.

– 21 decembrie – a avut loc spectacolul de colinde „Deschide ușa Creștine”, organizat de Asociația Tinerilor Creștini ortodocși Bistrița și Centru Cathectic „Sf. Ioan Iacob” Prundu Bârgăului, participanți fiind elevi ai școlilor de pe Valea Bârgăului.

– 26 decembrie – a avut loc spectacolul cu datini și obiceiuri de iarnă „Noi umblăm a colinda”, urmat de joc popular tradițional intitulat „Sărbătoarea berii”.

– 27 decembrie – a avut loc spectacolul de muzică folk, bârgăuan, intitulat „Folk de nea”, ajuns la a III-a ediție.

– 27 decembrie – participarea grupului de datini și obiceiuri, la „Festivalul de Colinde și Obiceiuri de Iarnă” de la Căianul Mic.

Bogata activitate culturală, prezentată de Ansamblul „Plaiurile Bârgăului”, nu ar fi fost posibilă fără contribuția și sprijinul nemărginite a Primăriei prin Doru Crișan –primar și Ioan Cioncan – viceprimar, a consilierilor locali și al Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, al cărui manager este prof. dr.

Gavril Țărmure, precum și a Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, prin președintele Emil Radu Moldovan și vicepreședintele Alexandru Pugna, dar și al numeroșilor colaboratori, cărora le aducem mulțumirile cuvenite.

Anul cultural 2015 a început cu mult spor și se arată a fi rodnic în continuare.

După sărbătorirea zilelor de 15-24 ianuarie, conform tradiției, în ultima duminică din câșlegi și începutul postului „Sf. Paști” mai precis în data de 22 februarie 2015, bârgăuanii îmbrăcați în straie de sărbătoare s-au adunat cu mic, cu mare la Căminul Cultural din comuna Prundu Bîrgăului la „Joc și cântec bârgăuan” organizat de Primărie, Consiliul Local și Căminul Cultural, partener media Radio Balada, Bistrița.

Pentru reușita acestei sărbători și pentru ca bârgăuanii să nu uite această zi, ne-au fost alături binecunoscuții soliști de muzică populară Nicolae Cioanca, Mirela Petruș, Cosmina Cucură, Neluțu Moldovan, Ionel Dejan, Nelu Cucură, Roberta Opre, Cristina Livia Scurtu, invitat special Răzvan Pop, conducerea muzicală Rareș Grigore.

După cum era firesc, la așa sărbătoare, au fost prezenți și gazdele, prin membrii ansamblului „Plaiurile Bîrgăului”, care au și deschis jocul de instrumentiști de pe Valea Bîrgăului, prin: Furcea Mihai – acordeon, Furcea Mihai jr. – contrabass, Gordon Florin și Grigore Borgovan vioară alături de solistele: Florina Bălan, Anuța Sălăgean și Andreea Pavelean.

Îndemnul la joc și voie bună a bârgăuanilor s-a făcut prin vocea inconfundabilă a binecunoscutului redactor de la Radio Balada, Marian Gruștor și astfel petrecerea a continuat până târziu în noapte deoarece bârgăuanii s-au simțit bine pentru că în mijlocul acestei manifestări a fost primul gospodar al comunei primarul Crișan Doru Toader, viceprimarul Cioncan Ioan și consilieri locali.

În data de 8 martie 2015 a avut loc spectacolul „Un cântec pentru tine mamă” alături de Primărie, Cămin Cultural creierul acestei manifestări pentru al VI-lea an a fost Centrul Județean pentru Cultură Bistrița Năsăud având ca manager pe. prof. dr. Gavril Țărmure.

La acest spectacol au participat: Eugen Raita – tenor, Cristian Lepădatu – pian, Cristina Bălan – soprană, Izabela Miron – muzică ușoară, „Doruri Bistrițene” – Ansamblul de muzică tradițională și taraful tradițional al Liceului de muzică „Tudor Jarda” – Bistrița conduși de Prof. Cristina Bălan și Mihai Spân cu soliștii: Ioana Leonte, Mălina Moldovan, Adelina Dumbrăvean, Larisa Bozbici, Andreea Spân, Anuța Galben, Mălina Pop. Ansamblul „Plaiurile Bîrgăului” a participat cu soliștii: Florina Bălan, Anuța Sălăgean, Ioana Monda, Mariana Condrea, Andreea și Maria Pavelean, conducerea muzicală – Dumitru Ciupa, și dans de societate – instructor – Maria Beșa.

Pentru reușita acestei manifestări, ne-au fost alături: șef serviciu al CJC Bistrița-Năsăud – Emilia Ometiță, referent – Cristina Bălan și Anca Simionca, împreună cu cei care, de fiecare dată, se străduiesc de partea tehnică, asigurând o sonorizare ireproșabilă – Gelu Morar, Cornea Mircea și ceilalți angajați ai centrului cărora le mulțumim și de această dată.

Pe lângă spectacolul oferit și pentru ca femeile de la Prundu Bîrgăului să se simtă cu adevărat răsfățate, primarul Crișan Doru Toader și viceprimarul Cioncan Ioan, cu brațele pline de flori, au oferit câte o floare, pentru fiecare, felicitându-le în același timp.

În perioada 17-18 aprilie a avut loc concursul Enduro Heniu 2015.

În data de 19 aprilie în sala Căminului Cultural s-a desfășurat spectacolul „Bîrgăuanii cântă folk”.

În luna iunie, mai precis în perioada 17-21 Ansamblul „Plaiurile Bîrgăului” este invitat în Polonia de către cei care anul trecut au participat la Festivalul Internațional de Folclor „Regele Brazilor”.

Manifestările culturale care vor continua și în acest an la nivelul comunei sunt următoarele:

sărbătorirea Zilei Eroilor; Festivalul Internațional de Folclor „Regele Brazilor” 15-18 august; Toamna Bârgăuană – luna octombrie; Sărbătorirea Zilei Naționale a României; Spectacole organizate cu ocazia sărbătorilor de iarnă.

Considerăm că activitatea culturală va rămâne în continuare o prioritate, pentru comuna Prundu Bîrgăului și apelăm, pe lângă forurile competente, să ne sprijine în continuare, precum și la toți cei care îndrăgesc aceste manifestări, să fie mereu alături de noi.

(Director Cămin Cultural, Ioana Suciu)

ALBUM CULTURAL

Emilia OMETIȚĂ, Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud – întâlnire de lucru cu activul cultural din județ

Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Serviciul – Conservare, Protejare și Promovare a Culturii Tradiționale și Multimedia, a organizat marți, 31 martie 2015, ora 11.00, *Întâlnirea de lucru a reprezentanților culturali ai județului Bistrița-Năsăud* la care au participat: primari, directori de cămine culturale, referenți culturali din cadrul primăriilor județului, instructori coregrafi sau bibliotecari care răspund de activitatea culturală locală, meșteșugari, colaboratori etc.

Prezenta acțiune și-a propus să consolideze relația instituției cu responsabilii culturali locali; să prezinte activitățile destinate mișcării artistice de amatori; să stabilească prioritățile culturale în plan local și să reliefeze colaborarea Centrului cu reprezentanții acestora în domeniul culturii tradiționale și a promovării folclorului județean în plan național și internațional etc.

Județul Bistrița-Năsăud, prin cele șapte subzone folclorice ale sale, se situează printre cele mai reprezentative zone ale țării în materie de păstrare și promovare a tradițiilor, obiceiurilor și datinilor populare, folclorului muzical și coregrafic, portului popular, meșteșugurilor etc.

Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud condus de domnul manager dr. Gavril Țărmure, un veritabil susținător al valorilor tradiționale, este o instituție care dezvoltă programe proprii sau în parteneriat pentru promovarea culturii în domeniile: folclor, literatură, muzică clasică și modernă, teatru și arte vizuale; se implică permanent în promovarea și prezervarea patrimoniului național, a tradiției populare și cultivarea unei identități culturale locale; stimulează creativitatea și cultivarea talentului prin organizarea unor forme de educație specifice.

Serviciul – Conservare, Protejare și Promovare a Culturii Tradiționale, Arte Plastice, Literatură, Muzică și Multimedia constituie banca de date și valori a culturii tradiționale a județului, îngrijindu-se de orientarea culturală și educarea publicului în domeniul cultural și artistic, implicându-se activ în realizarea de activități culturale județene, naționale și internaționale; depistarea și promovarea valorilor culturale ale etniilor din județul Bistrița-Năsăud; pregătirea, susținerea și promovarea în plan național și internațional a celor mai valoroase colective artistice, a teatrului folcloric și nescris, ansambluri folclorice, rapsozi populari, interpreți de muzică populară, meșteșugari tradiționali și artizani.

Colectivul de specialitate care a inițiat această dezbatere despre actualitatea culturală județeană este format din: Emilia Ometiță – șef serviciu, Ioan Simionca – maestru dans, Cristina Bălan – referent muzică, Dalma Szabo – referent cultura minorităților, Smaranda Mureșan – etnolog, Paul Fabi – referent arhivare documentară, Cristi Vrăzmaș și Anca Simionca – compartimentul multimedia.

În deschiderea evenimentului, **vicepreședintele Alexandru Pugna**, a salutat prezența responsabililor culturali din județ la această dezbatere despre actualitatea culturală locală, subliniind că instituția pe care o reprezintă, respectiv **Consiliul Județean Bistrița-Năsăud**, este extrem de receptivă la necesitățile culturale ale cetățenilor, sprijină financiar și logistic instituțiile județene de cultură, iar Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud s-a bucurat de o atenție deosebită în derularea proiectelor culturale pe care le desfășoară.

Cei prezenți s-au bucurat de cadrul creat având astfel posibilitatea de a-și exprima părerile despre starea actuală a activității așezămintelor de cultură din județ, de a împărtăși celorlalți invitați din experiența acumulată în acest domeniu, de a și expune problemele cu care se confruntă în speranța că se vor găsi soluții pentru rezolvarea acestora. În urma discuțiilor s-au evidențiat următoarele propuneri: necesitatea unei întâlniri la nivel județean a activului cultural la care să participe toți primarii din Bistrița-Năsăud; susținerea culturii locale de către Primării; inițierea unui festival județean destinat copiilor din mediul rural; reluarea proiectului cultural *Interetnic Festival* care să reunească reprezentanții comunităților etnice din județ și din țară; promovarea teatrului nescris din comuna Șanț ca fenomen cultural unic în peisajul național; s-a subliniat sprijinul substanțial acordat de Centru minorităților județene în derularea proiectelor culturale comune, precum și nevoia ca ansamblurile folclorice din județul Bistrița-Năsăud să fie susținute la festivalurile naționale și internaționale.

Prin această întâlnire de lucru s-a urmărit eficientizarea activității desfășurate de Serviciul – Conservare, Protejare și Promovare a Culturii Tradiționale și Multimedia și a relațiilor Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud cu activul cultural județean.

Emilia Ometiță, Răsunetul, Mie, 04/01/2015 – 14:14

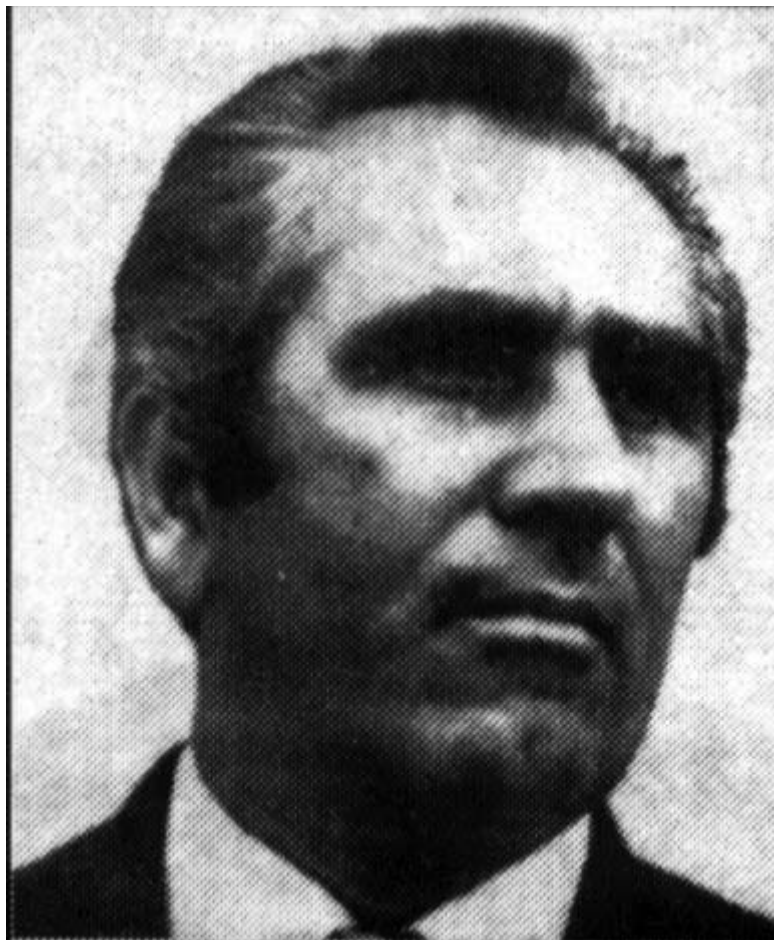
V. EVOCĂRI

TEO VRĂSMAȘ

Ioana HANGAN, *Despre profesorul Teo Vrăsmaș*²⁹⁷

De dl. Teo îmi aduc aminte cu mare drag. Era un om deosebit, frumos, inteligent și un mare artist în tot ceea ce făcea pe plan cultural.

Pe d-nul Teo Vrăsmaș l-am avut profesor în satul meu, Bistrița Bârgăului, unde ne-a predat istoria

și geografia României, dar și muzică. Se pricepea la toate, mai ales la organizarea de spectacole, el fiind primul interpret și manager. Se ocupa de serbările școlare, dar și de cele de la Căminul Cultural, unde ne învăța să jucăm și să cântăm, el având un mare dar de actor în recitarea de poezii și realizarea unor brigăzi artistice.

Dl. profesor Teo a fost un bun prieten cu toți bărgăuanii, dar și cu părinții mei. Adesea, când ieșea de la școală mai trecea și pe la casa noastră să stea la un pahar de vorbă. Îmi aduc aminte cum în fiecare toamnă ne vizita, mai ales când mustul era gata, iar la sâmburii de bostan din lerul sobei ne înfruptam cu toții.

Era fascinat de povestirile lui tata din vremea războiului, dar și de jinarsul pe care mama îl pregătea fiert cu săcărea.

La o astfel de întâlnire cu familia mea, țin minte că dl. Teo, mai în glumă, mai în serios, m-a cerut la ai mei, ca să-i fiu mireasă. Însă mama, iute din fire, a sărit ca arsă, spunând că n-are fete de măritat, iar eu, de fapt, eram o copilă de vreo 12-13 ani. Nici tata nu s-a lăsat mai prejos, dându-i replica, tot în glumă, că „mama fetei e de-odată cu profesorul...!”

Bineînțeles că această întâmplare mi-a rămas în memorie și mă gândesc adesea la dragostea mea nevinovată și platonice față de marele meu profesor Teo Vrăsmaș. Un nume venerabil care mi-a rămas în suflet până în ziua de azi, fără să cred că n-o să-l mai revăd la anii maturității. Însă viața ne duce și pe alte cărări, dar sufletul ne îndeamnă să ne aducem aminte de cei plecați din această lume, dacă au fost oameni buni și minunați precum domnul meu profesor Teo Vrăsmaș.

²⁹⁷ Ioana Hangan, cântăreață, Despre profesorul meu Teo Vrăsmaș, Răsunetul, Mar, 11/25/2014 – 11:36

Iulia-Georgeta FICIOR, *Profesorul Teodor Vrăsmaș, steaua mea călăuzitoare*

De domnul profesor Teodor Vrasmaș îmi aduc tot timpul aminte cu mare plăcere. A fost unul dintre dascălii care, o spun fără teama de a greși, mi-a marcat destinul. Datorită dânsului, când a fost să-mi aleg o meserie, am optat, fără ezitare, pentru Facultatea de Geografie, iar astăzi, o spun cu mândrie și recunoștință, sunt profesoară de Geografie, titulară la unul dintre cele mai faimoase licee din județul Bistrița-Năsăud: Colegiul Național „George Coșbuc” Năsăud.

L-am cunoscut când eram în clasa a IV-a și am început să frecventez „Cercul de Geografie și Mineralogie” de la Casa Pionierilor din Sângeorz-Băi... Păstrez și acum în memorie prima imagine a domnului profesor: un bărbat frumos și distins, delicat, blând și de o bunătate rară. Comunicativ, apropiat sufletește de elevi, față de care avea o înțelegere extraordinară.

În cadrul lecțiilor, venea să ne explice la fiecare în parte, să ne ajute la un desen, la descrierea unei imagini geografice, atunci când simțea că ne-am oprit locului, ne scotea la liman și mergeam mai departe. Orice întrebare își găsea răspunsul pe înțelesul fiecăruia dintre noi. Alături de dânsul, orele erau o încântare și ni se păreau foarte scurte. Treceau nemaipomenit de repede și noi regretam că nu îl aveam ca profesor și la școală. Acolo, la Casa Pionierilor din orașul meu natal, am descoperit harta geografică și colțul mineralogic. Distinsul nostru profesor știa să ne facă curioși și să ne stimuleze imaginația. Un adevărat magician!

Îmi amintesc și acum de primele cuvinte ale domnului Profesor (cu majusculă!), care se refereau la faptul că Geografia este cea mai frumoasă, mai vastă și mai complexă materie. Cu ea poți călători oricând și oriunde pe harta geografică a mapamondului, poți înțelege, fără cuvinte, mediul înconjurător... Lucrul acesta l-am reținut pentru totdeauna, îl transmit și eu elevilor mei, de fiecare dată când încep studiul Geografiei în clasa a IX-a. Un lucru esențial, pe care l-am învățat de la Domnul Profesor Teodor Vrăsmaș, plecat, din păcate, mult prea devreme printre stele. El însuși o stea călăuzitoare.

VI. COMEMORĂRI

Alin CORDOȘ, 70 de ani de la asasinarea de către hortiști a celor 7 martiri de sub Heniu²⁹⁸

Valea Bârgăului îi comemorează în fiecare an din 1944 încoace pe martirii uciși de trupele hortiste în noaptea de 10 spre 11 octombrie 1944.

După 70 de ani de la acest moment dureros, fii ai comunei Prundu Bârgăului, mulți dintre ei oameni care au trăit acele vremuri, se strâng în biserică și la troița ridicată în memoria martirilor pentru a aprinde o lumânare și, așa cum mărturisesc de fiecare dată, pentru ca acest episod din istoria comunei lor să nu fie uitat niciodată

Uciși pentru că erau români

În noaptea de 10 spre 11 octombrie 1944, șapte oameni de pe Valea Bârgăului au fost împușcați fiindcă erau români și figurau pe o listă de persoane considerate „periculoase». Martirii sunt: Leon Vlad, Vasile Rațiu, Gheorghe Popandron, Simion Rugină, Pavel Costea, Lucreția Tanca. Al șaptelea este preotul Augustin Pop, care a supraviețuit. Ironia sorții a făcut ca ei să fie uciși cu câteva ore înainte de sosirea trupelor române și sovietice în comună. Dintre cei șapte martiri, unul singur a scăpat cu viață: preotul ortodox Augustin Pop, din localitatea Mijlocenii Bârgăului. Glonțul i-a intrat după urechea dreaptă și i-a ieșit sub ochiul stâng. Dacă Patriarhia Ortodoxă Română, unde s-a depus acte în acest sens, aprobă, Augustin Pop va fi primul martir de pe Valea Bârgăului din calendarul ortodox.

Un preot mânat de dorința de a-și lumina credincioșii

Preotul Augustin Pop din Mijlocenii Bârgăului, de la a cărui naștere s-au împlinit 110 ani în 26 noiembrie 2011, este singurul care a supraviețuit răzburării trupelor de ocupație germano-ungare din Ardeal, din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Descendentul mai multor familii de preoți sălăjeni, pe linie paternă și maternă, a văzut lumina zilei în 1901, în comuna Bosna. Copilăria și-a petrecut-o în satul Bălan, unde tatăl său era preot, lipsit de mângâierea mamei, decedată după 11 ani de căsnicie. A învățat la școala din sat și din Zalău, ulterior la Cluj, și mai târziu la Academia Teologică Andreiană din Sibiu.

La 26 septembrie 1926, a venit în Parohia Mijlocenii Bârgăului, unde a slujit neîntrerupt altarul timp de 47 de ani. Alături de soția sa, Rafila Bârsan, învățătoare și la rândul ei fiică de preot, părintele Augustin Pop s-a implicat total în viața satului, înțelegând că aceasta era menirea lui, de a lumina mințile și sufletele credincioșilor „din leagăn până în mormânt”.

„Acum mi-am dat seama că merg spre împușcare”

Destinul de martir i-a fost „anticipat” de unchiul său pe linie paternă, Aurel Munteanu, protopopul din Huedin, care cu patru ani înainte fusese asasinat în mod barbar de aceeași ocupanți vremelnici ai Ardealului. În toamna lui 1944 este arestat de mai multe ori, împreună cu alți locuitori ai Văii Bârgăului, anchetat sub acuzația de „activitate naționalistă”, dar eliberat. Dacă imediat după eliberare mulți dintre cei anchetați au

²⁹⁸ Alin CORDOȘ, Mesagerul, Săm, 11/10/2014 – 20:30

dispărut în munți și peste munți, preotul Augustin Pop a rămas alături de credincioși, îmbărbătându-i și împlinindu-și îndatoririle pe care le avea. Arestările însă au continuat.

În noaptea ploioasă de 10 noiembrie 1944, în beciul unui restaurant din Prundu Bârgăului erau închiși șapte oameni: preotul Augustin Pop (43 de ani), Pavel Costea, comerciant, 72 de ani, Leon Vlad, zidar, 50 de ani, Vasile Rațiu, croitor, 45 de ani, George Popandron, casier, 62 de ani, Simion Rogină, agricultor, 48 de ani, Lucreția Tanca, casnică, 25 de ani.

„Pe la orele 21:00, li s-a spus că vor fi scoși pe rând și duși la audieri, la o comisie militară germană, ca să nu-și dea seama că vor fi împușcați. Cel dintâi a fost preotul Augustin Pop. Încadrat de trei militari, a fost dus pe șoseaua națională și silit să intre într-o grădină. Citez din memoriile scrise de părinte în anul 1982: „Acum mi-am dat seama că merg spre împușcare. Am început a tremura și slăbi de picioare. Mă gândeam că nu știe nimeni de soarta mea, nici soția, nici credincioșii. În acele clipe de groază, am auzit însă în urechea mea stângă următoarele cuvinte, rostite clar, de trei ori: „Nu te teme, că-i scăpa”. Am mai mers vreo 30 de metri, până când ofițerul din fața mea a spus „itt van” (aici e – n. r.), arătând spre o groapă și retrăgându-se.

Cel din urma mea a tras cu revolverul... Trei senzații am înregistrat imediat în trupul meu: un sunet puternic, o fierbințeală și o lovitură după cap, după care m-am prăbușit la pământ, cu fața în jos. Glonțul de revolver mi-a perforat capul, intrând pe după urechea dreaptă, căci eu mă uitasem mereu la ofițerul din dreapta mea, a ieșit pe sub ochiul stâng și s-a dus mai departe””, povestește Maria Holbură din însemnările făcute de părintele Augustin Pop și apărute în ziarul Lumina. Căutările s-au oprit la câteva case înainte de cea în care era ascuns.

După plecarea soldaților, părintele, aflat în stare de șoc, a ieșit cu greu din groapă și a fugit în direcția muntelui Heniu, auzind, în eforturile lui de a se îndepărta cât mai mult cu putință, cum ceilalți săteni erau executați unul câte unul. „Soldații l-au căutat și au făcut razii la casele din zonă, dar Dumnezeu l-a ocrotit în continuare, și căutările s-au oprit la câteva case înainte de cea în care fusese ascuns de oamenii care îl recunoscuseră imediat. A doua zi, trupele de ocupație au fugit și părintele s-a întors acasă. Veneau credincioșii din parohie și din împrejurimi pâlcuri-pâlcuri să-l vadă și se minunau de minunea lui Dumnezeu. Trei luni n-a putut mânca decât lichide, dar Dumnezeu l-a ocrotit, redându-i sănătatea, pentru a-și putea duce misiunea până la sfârșitul vieții. Și-a revenit treptat, fără transfuzii de sânge sau antibiotice, care nici nu existau pe atunci, doar cu pansamente și sorbind cu paiul lapte cu miere”, a povestit Maria Holbură pentru sursa citată mai sus.

Anii comunismului au tras cortina, dar nu au putut ascunde atrocitățile. Datorită mărturiei părintelui Augustin Pop, groapa comună a fost redeschisă și cei șase martiri au fost înmormântați creștinește de familiile lor. Peste un an s-a ridicat în acel loc o troiță, pentru ca oamenii să nu uite grozăvia acelei nopți. Anii comunismului au tras apoi cortina peste această întâmplare, deoarece miracolul supraviețuirii preotului din Mijlocenii Bârgăului nu era conform cu doctrina ateistă. În vremurile vitrege care au continuat, părintele Augustin Pop nu a încetat însă să aducă slavă lui Dumnezeu pentru dragostea și mila pe care I le-a purtat și nu de puține ori, când i-a fost greu, și-a amintit acea voce șoptindu-i în urechea stângă: «Nu te teme, că-i scăpa”.

A plecat la Domnul în 1985 și a fost înmormântat în cimitirul bisericii din sat, în umbra altarului pe care l-a slujit, cu har și dăruire de sine, timp de 47 de ani.

Maria HOLBURĂ, *Câteva amintiri despre preotul martir Augustin Pop*

110 ani de la nașterea sa²⁹⁹

La 110 ani de la naștere (26 noiembrie 1901) ne aplecăm cu pioșenie în fața memoriei Pr. ic. stavr. Augustin Pop, preot-martir, care, de la instalarea în parohia Mijlocenii-Bârgăului, la 19 septembrie 1926 și până la mutarea lui la cele veșnice, în 8 martie 1985, și-a împletit destinul cu cel al credincioșilor săi pe care nu i-a părăsit nici în vremuri de restriște (cedarea Ardealului de nord, regimul comunist).

Locuind cu părinții mei în casa lui o mare parte din viață, am fost martora multor evenimente și beneficiara atâtor amintiri. Rândurile următoare se doresc a fi un omagiu târziu, adus vieții lui modeste și discrete, credinței neștrămutate în Dumnezeu și bunătății sale pe care eu am perceput-o ca fiind similară celei a unui bunic iubitor.

²⁹⁹ Comunicare susținută în 14 octombrie 2011, de prof. Maria Holbură, în Biserica din Mijlocenii Bârgăului, la comemorarea a 110 ani de la nașterea preotului-martir Augustin Pop.

Am crescut și m-am format, ca om, în familia lui. Pentru că nu a avut copii, în casa lui au crescut nepoți din ambele părți, un cumnat mai tânăr, mama și unchiul meu, înainte de venirea mea pe lume. A fost o casă primitoare în care a trăit și soacra lui și tinerii care veneau la el să învețe cântatul la strună.

Pentru mine întruchiează „Preotul” la superlativ, dar și cântărețul, povestitorul, omul harnic și muncitor, care, de dimineața, până seara, se ocupa de gospodărie, după anotimp, de stupi(făcut faguri, stors miere), de fân, de culesul fructelor, de altoit pomi și mai ales trandafiri(în fața bisericii și grădinii personale erau exemplare de toate culorile, de asemenea foarte multe soiuri de meri, peri, cireși, vișini, pruni și nuci). Când era nevoie, mergea în atelierul lui de tâmplărie și confecționa tot ceea ce era necesar în gospodărie.

Nu lăsa lucrul neterminat chiar dacă oboseala își spunea cuvântul. Siesta de după-masă o făcea întinzându-se pe o canapea din scândură. Cu vârsta obosea, stând prea mult timp în picioare. Avea o cicatrice mare de când era elev. Un coleg a aruncat spre el(poate din greșeală) o cutie cu cremă de ghetă aprinsă și coapsa unui picior i-a fost arsă pe o mare suprafață. Nu se plângea niciodată de suferințele fizice deși consecințele împușcării cred că l-au urmărit toată viața. Nici despre acea teribilă noapte nu vorbea decât foarte rar. Spre sfârșitul vieții a făcut confesiuni scrise și imprimare pe casete. Îmi amintesc o vizită a familiei Cifor Vlad (cea care l-a adăpostit după împușcare) cu care a păstrat relații deosebite. Le-a și botezat fetița cu care era însărcinată femeia respectivă atunci.

Cred că merită să fie amintită jertfa lor pentru că nu e puțin lucru, în vreme de război, să-ți riști viața ta și a familiei ca să adăpostești și îngrijești un fugar, scăpat din ghearele morții și ale ucigașilor, cu ajutorul lui Dumnezeu. Îi pomenea pe toți din acea casă în rugăciuni la Sf. Liturghie (Anisia, Cifor, Florica).

Harul l-a moștenit de la ambii părinți, descendenți ai unor familii de preoți, preot fiind și tatăl său, Ioan Pop, în parohia Bălan, județul Sălaj. Dumnezeu l-a binecuvântat cu o voce de tenor caldă, deosebit de plăcută. Excela la cântările bisericești și predici, dar nu numai. Mi s-a povestit că în prima copilărie mă ducea la biserică și eu îi dădeam răspunsurile la strună.

Ceea ce îmi amintesc până acum și au rămas un etalon pentru mine sunt Paraclisul Maicii Domnului, Prohodul Domnului, Învierea, colindele, Tatăl nostru, și Îngerul a strigat de Ciprian Porumbescu. Se pare că acest compozitor i-a fost apropiat sufletește încă din anii studenției când, la Sibiu, poate la serbările ASTREI, a interpretat cu mare succes rolul principal din opera Crai nou. Profesorul de muzică, din Teologie, Timotei Popovici l-a prețuit și i-a dat cu dedicație cartea lui de Cântări bisericești.

A dus mai departe tot ceea ce a moștenit de la tatăl său și a învățat ca student. În primii ani de preoție a înființat la Mijloceni un cor pe 4 voci din care făceau parte tineri și bătrâni deopotrivă. Am aflat că și tatăl lui avea un cor bărbătesc în Bălan. Geniul muzical al poporului nostru și-a spus și aici cuvântul. Familii întregi făceau parte din cor și-și cultivau vocea moștenită de generații. Doar trecerea la cele veșnice le-a întrerupt cântecul. Vocile lor minunate îmi răsună și azi în amintire. Din acel cor mai există câțiva supraviețuitori cărora vârsta înaintată nu le-a stins nici vocea, nici dragostea de a cânta în biserică.

În duminici și sărbători dădeau răspunsul la Sf. Liturghie, participau cu mult entuziasm la sfințiri de biserici, la evenimente culturale și patriotice, la colindat. Cântau pe 4, 6 sau 8 voci oameni de la țară, cu o pregătire școlară de 4 sau cel mult 7 clase. Se ajuta la instruirea lor cu vioara la care știa să cânte (din școală, de acasă, din facultate?) binișor, învățându-i și pe alții. Corul a fost invitat la radio București dar cedarea Ardealului de nord i-a spulberat această șansă. Am fi fost deosebit de încântați să-i putem asculta în zilele noastre. N-a fost să fie!

În perioada administrării parohiei Joseni (19. 01. 1943-16. 02. 1944) a înființat un cor de tineri, pe 4 voci și acolo. A suplinit de asemenea și parohia Suseni. Au mai rămas câteva mărturii fotografice și consemnări în presa vremii despre sfințirile de biserici și serbările la care a participat corul. Se luau la întrecere cu corul Pr. Relea din Prundul Bârgăului și acela tot pe 4 voci. La o altă mare însemnată moștenire pe care ne-a lăsat-o a muncit tot din primii ani în parohie. A refăcut biserica veche, dându-i o formă nouă, cu 4 turnuri mici pe lângă cel mare din față. Tencuiala exterioară, cu cărămidă intercalată, este asemănătoare cu aceea a Catedralei mitropolitane din Sibiu. În interior a realizat o nouă pictură doar prin anii '60, așa cum se putea atunci. Pentru că e de actualitate, amintim că în formarea sa a fost călăuzit de efervescența creatoare a marelui și de acum Sfântului Andrei Șaguna care și-a dedicat toată viața și activitatea Bisericii noastre ortodoxe.

După război a refăcut clopotele deteriorate și a donat singur clopotul cel mare. S-a rugat lui Dumnezeu să câștige la loto și chiar a câștigat. Cu banii aceia (plus banii personali) a comandat clopotul la un atelier din București. Îmi amintesc cum a cerut meșterilor să-l realizeze într-o anumită tonalitate care să se armonizeze cu celelalte două. S-a făcut sfințirea clopotului cu participarea întregului sat, iar urcarea și instalarea lui în turn a necesitat un mare efort fizic din partea mai multor bărbați din sat, ajutați doar de scripeți. El i-a îndrumat și coordonat.

Bistrița noastră ardeleană venea de foarte multe ori mare și involburată, înainte de a fi fost construit barajul de la Colibița, amenințând și rupând grădina parohială. De mai multe ori a construit cu oamenii din sat diguri din stâlpi de lemn, crengi și bolovani, lucrând efectiv cu ei.

Tot în primii ani de preoție (1928) a renovat școala și s-a implicat în catehizarea copiilor care mai târziu i-au devenit enoriași. A participat la construirea Căminului cultural pe a cărui scenă a concertat de multe ori cu corul, la înființarea cooperativei de consum. Și-a adus aportul în Consiliul comunal și Comitetul școlar, dar și la recensămintele din 1930, 1941 și 1947.

Regimul comunist nu l-a menajat. L-a obligat nu de puține ori să facă anunțuri în biserică ce contraveneau credinței noastre (să iasă lumea la arat și semănat în ziua de Paști, să meargă la muncă voluntară duminica etc.) I-au fost transmise și amenințări voalate ca să-și tempereze zelul religios din predici.

Activitatea lui de o viață s-a desfășurat sub deviza fostului său profesor Nicolae Colan, mai târziu Episcop al Clujului și Mitropolit al Ardealului: „Munca ta fă-o deplin”.

„S-au dus toți, s-au dus cu toate, pe o cale ne-nturnată”.....

Fie-i memoria binecuvântată și amintirea neștersă în viitor.

Ioan SĂRĂȚEAN, *Mijlocenii Bârgăului: Comemorări cernite*³⁰⁰

La finele primei decade a acestei luni, comunitatea ortodoxă de la Mijloceni comemorează împlinirea a treizeci de ani de la moartea părintelui protopop iconom stavrofor Pop Augustin (26. 11. 1901-10. 10. 1944-8. 03. 1985), martir al bisericii noastre naționale și al neamului românesc, supraviețuitor miraculos al unui masacu abominabil și cincisprezece ani de când a plecat spre drumul veșniciei succesorul său, părintele iconom stavrofor Eugen Trif (05. 08. 1942-09. 03. 2000). Împreună au păstorit în această comunitate mai bine de 73 ani, părintele Pop Augustin: 47 ani (19. 09. 1926 – 01. 11. 1973), iar părintele Eugen Trif: 26 ani (01. 01. 1974-09. 03. 2000), după o activitate anterioară de șapte ani în Parohia ortodoxă română Chiraleș.

Au activat în vremi cu perioade și momente de grea încercare, pe care au reușit să le depășească, iar principala și cea mai redutabilă armă de care au uzat a fost credința și marea lor dragoste de neam și țară. Cu ajutorul acesteia, părintele Pop Augustin a devenit protagonistul unor adevărate minuni, lucruri incredibile, nemaipomenite, de neimaginat, a reușit chiar să învingă moartea hădă și să revină la viață, după ce în nesăbuițința și micnia lor slugile puterii de ocupație vremelnice l-au împușcat mișelește în cap.

Evenimentele s-au petrecut după Actul samavolnic din 30. 08. 1940, în baza căruia o parte din teritoriul național din care a făcut parte și mirifica Vale a Bârgăului a ajuns sub ocupație horthystă.

Impactul a fost unul devastator și a fost resimțit de vrednicul părinte și enoriașii săi încă din primele zile la întreaga lui duritate și intensitate. La aceasta au contribuit în mare măsură și veștile ce le-au parvenit despre evenimentele cutremurătoare petrecute la 09. 09. 1940, în comuna Treznea, din județul Sălaj, de care aparținea satul Bozna, în care părintele a văzut lumina zilei, ce a fost trecută prin foc și sabie de trupele de ocupație. La acestea s-au adăugat cele întâmplare a doua zi la Huedin, ce l-au vizat pe unchiul său, părintele protopop ortodox român Aurel Munteanu, (căsătorit cu Lucreția Munteanu, sora părintelui Pop Ioan, tatăl lui Pop Augustin – n. n.), care a fost acostat în centrul orașului de un grup de exaltați în timp ce se deplasa să officieze o înmormântare, fiind asasinat cu bestialitate.

Din aceste prime și triste evenimente și din faptul că în administrația comunei Susenii Bârgăului de care aparținea satul Mijlocenii Bârgăului în care păstorea, a ajuns notar Zombor Kolomán, un șovin notoriu, a înțeles că urmează o perioadă nefastă, de mare și grea încercare, de obidă, osândă și năpastă, de patimi și suferințe. Ar fi avut la dispoziție, desigur, și varianta refugiului, dar a considerat că pe furtună și vreme rea nu poate abdica de la îndatoriri și să-i lase de izbeliște pe cei care își doreau să le fie alături pentru a-i ajuta și a le întări moralul și încrederea într-o eliberare cât mai grabnică. În hotărârea pe care a luat-o, a contat mult și faptul că fiind un foarte bun cunoscător al limbii maghiare spera că o să-i mai tempereze pe reprezentanții prea zeloși ai puterii de ocupație.

Așa după cum bunul părinte intuise, a început să fie, însă, tot mai greu din zi în zi, actele de opresiune, internările în lagăre sau închisori, expulzările, maltrătarile, concentrările în detașamentele de muncă forțată, rechizițiile au devenit acte cotidiene. Acestora li s-au adăugat abuzurile, amenințările, umilințele, atentatele

³⁰⁰ Răsunetul, Mar, 03/10/2015 – 13:10

la adresa limbii, credinței, culturii, obiceiurilor, tradițiilor și asupra celorlalte elemente definitorii pentru existența și spiritualitatea românească.

Apogeul opresiunii a fost atins după începerea operațiunilor militare pentru eliberarea Transilvaniei, când s-a ajuns la concluzia că prin activitatea sa pastorală, duhovnicească subminează interesele opresorilor, motiv pentru care a devenit una dintre țintelor predilecte. I s-a interzis până și să mai predice, să-și îndeplinească sarcinile și atribuțiunile specifice funcției. Apoi, pentru a-l putea controla și a-l avea mereu la îndemână, i s-a instituit domiciliu forțat. Au urmat arestările și interogatoriile repetate.

În condițiile înaintării vertiginoase a armatelor române și aliate eliberatoare, ocupații instituie o adevărată atmosferă de Apocalipsă, transformă minunata Vale a Bârgăului într-o Vale a Groazei, o Vale a Plângerii și a Durerii. În deruta lor generalizată decid asasinarea părintelui și a altor șase locuitori de frunte ai zonei pentru care libertatea și demnitatea erau elemente intrinseci ale vieții și existenței lor. Avem marele privilegiu și posibilitatea de a putea prezenta faptele așa cum au fost consemnate ori relatate chiar de bunul părinte.

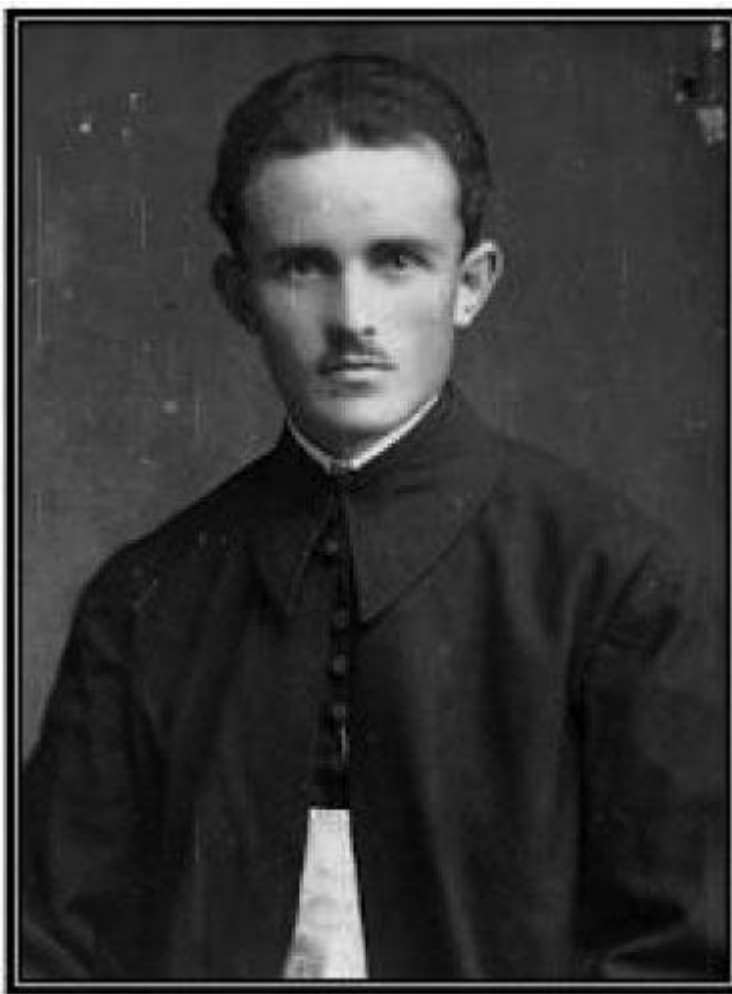
În ziua de 10. 10. 1944, după lăsarea întinericului, a început calvarul. Am fost preluat primul din beciul restaurantului (Casa lui Ioan Vrăsmaș – n. n.) de la Prund în care eram încarcerati. Din curte am ieșit în șosea, după care am intrat într-o grădină (cea a doamnei Miss Heity – n. n.). Aici s-a format cortegiul tragediei mele: în față un soldat cu baioneta la armă, în dreapta un zaszlos (ofițer cu gradul de sublocotenent), iar în urma mea un plutonier de jandarmi de front. Am realizat că merg la o moarte sigură, iar gândul că s-ar putea să-mi pierd viața în împrejurări ce nu vor fi cunoscute nici de familie, nici de credincioși, m-a tulburat sufletește, am început să tremur, iar picioarele parcă nu voiau să mă mai asculte. În acele clipe grele, ”cineva nevăzut mi-a șoptit de trei ori la ureche cuvintele: Nu te teme că-i scăpa!”, fără să văd pe altcineva în preajmă, în afara celor trei călăi.

Aceste încurajări mi-au readus liniștea, care mi-a permis să merg mai departe cu privirea ațintită spre ofițer. La un moment dat soldatul din față zice: ”itt von!” adică e aici! (se referea la groapă), după care face un pas în dreapta.

Ne oprim, urmează o liniște mormântală, iar în aceste împrejurări am fost împușcat mișelește în cap cu un revolver de către plutonier. Glonțul mi-a perforat craniul, a pătruns pe sub urechea dreaptă și a ieșit la un centimetru sub orbita ochiului stâng. După împușcare, am scos un Vai! prelungit și puternic, după care m-am prăbușit cu fața în jos. Nu simțeam nicio durere, eram conștient, iar încurajările conținute în formularea „Nu te teme că-i scăpa!”, mi-au ridicat moralul și întărit speranța într-o posibilă salvare.

A început o luptă inimaginabilă în care călăii îmi doreau și așteptau cu ardoare moartea, iar eu salvarea, așa că respiram tot mai ușor, aproape imperceptibil, iar sângele ce nu contenea să-mi curgă șiroaie pe față, pe barbă, pe haine îl înghițeam, rămânând într-o aparentă nemișcare. La un moment dat am fost totuși nevoit să fac o inspirație puternică urmată de expirație adâncă.

În această situație, au aprins lanterna, m-au întors cu fața în sus și văzându-mă într-o baltă de sânge, după ce mi-au verificat pulsul în final au conchis: ”Meg von halva!, adică e gata, e mort”. N-am mai reținut decât comanda „fog meg a labit!”, adică prinde-l de picioare, întrucât mi-am pierdut cunoștința. M-au transportat până la groapă, aflată la vreo 50 de metri de locul în care m-au împușcat. În timp ce m-au aruncat în groapă, m-am lovit cu capul de peretele gropii, iar în acel moment m-am deșteptat. Întrucât din șoaitele

călăilor am realizat că mă aflu într-o groapă, am continuat să respir în vechea regie, adică tot mai ușor, pentru a-mi simula decesul.

În final călăii au plecat după un alt osândit, iar părintele orbecăind prin noapte, și-a găsit oblojire la o casă de buni creștini, cea a familiei Chifor Vlad, situată pe un delușor, unde spre bucuria lui mai pâlpâia, cu încălcarea interdicțiilor instituite, lampa.

În dimineața de 11. 10. 1944 la Prund au ajuns trupele române și sovietice, granița dintre viață și moarte fiind pentru victimele masacrului doar de câteva ore! Datorită mării minuni Dumnezeuiești, părintele cu două vieți, cum l-am putea numi fără a greși, și-a putut continua activitatea pastorală duhovnicească până la pensionarea sa survenită la 01 noiembrie 1973. A trecut la cele veșnice la 08. 03. 1985, la vârsta de 84 ani, la mai bine de 41 ani de la groaznica și incredibila tragedie.

După pensionare, activitatea din parohie a fost continuată de vrednicul și merituosul său succesor, părintele iconom stavrofor Eugen Trif. Descins în comuna natală din postura de șef de promoție la absolvirea Facultății de teologie ortodoxă de la Sibiu și cu experiența dobândită în parohia de debut a activității sale, a ostentat cu dragoste, pricepere, râvnă și rezultate dintre cele mai notabile la restaurarea, primenirea, înzestrarea, înfrumusețarea și înobilarea Casei Domnului, monument istoric datând din secolul al XVII-lea (1670), astfel că, la vârsta de numai 57 ani, când a fost chemat intempestiv la cele veșnice, a lăsat-o gătită precum o mireasă.

De numele și activitatea lui se leagă, de asemenea, edificarea și darea în folosință a unei superbe case parohiale, o construcție tip P+1, prevăzută cu toate utilitățile, amenajarea căilor de acces și spațiilor adiacente sfântului lăcaș și nu numai.

Toate acestea au presupus eforturi prelungite, o activitate susținută, perseverență și iscusință în depășirea dificultăților și greutăților. A fost merituos și prin faptul că a știut și a reușit ca în grele vremi ce ne încercară să obțină acordul și sprijinul necondiționat al credincioșilor pentru care și-a manifestat nu o dată întreaga grațitudine. De altfel, la intrarea în sfântul lăcaș a ținut să fie consemnate numele tuturor celor ce i-au fost alături în activitatea sa trudnică desfășurată spre binele și în folosul comunității. Părintele Eugen a fost un suflet bun și mărinimos, iar drept dovadă și astăzi la împlinirea a 15 ani de la trecerea sa în neființă pot fi întâlniți credincioși nu numai din fosta parohie, dar și de la Joseni și din alte localități, care îi sunt recunoscători pentru actele sale de mare bunătate și mărinimie.

Cu ocazia acestor comemorări cernite am socotit că merită să reamintim fie chiar și succint activitatea părintelui protopop iconom stavrofor Pop Augustin, martir al bisericii noastre naționale și al neamului românesc precum și a vrednicului său succesor, părintele iconom stavrofor Eugen Trif și să ne rugăm ca bunul Dumnezeu să-i ierte și să-i odihnească în liniște și pace!

In Memoriam

Ioan SĂRĂȚEAN, Eroina din Bârgău a trecut la cele veșnice³⁰¹

Ioana Sofincianu (25. 04. 1922 – 12. 10. 2014), eroina de acum 70 de ani din capitala Țării Bârgăului, a trecut la cele veșnice, în anul 93 al tumultoasei și încercatei sale vieți. Frumoasa vârstă a fost probabil o recompensă și compensație pentru anii mulți de patimi, împilări și suferințe de care a avut parte într-o perioadă ce spera și trebuia să fie una dintre cele mai frumoase ale vieții sale, dar care s-a transformat în contrariul acesteia.

Familia Leon Vlad, înaintea masacrului din 10/11. 10. 1944

Tatăl său, Leon Vlad (09. 09. 1894 – 10. 10. 1944), un zidar priceput, un om animat de simțul dreptății și de o corectitudine exemplară, cu o familie numeroasă pentru care trudea din greu pentru a-i asigura cele necesare traiului zilnic, a făcut parte din grupul celor șapte patrioți români arestați și executați mișelește, în noaptea de 10/11. 10. 1944, cu ocazia retragerii din zonă a ocupanților horthyști. După arestarea tatălui, principala întrebare pe care tânăra sa fiică și-a pus-o a fost aceea: "ce ne facem dacă-l pierdem pe tata?", iar devoțiunea, intuiția, grija pentru viitorul familiei precum și perspectiva de a se vedea obligată să-și asume responsabilități pentru care nu era suficient pregătită, au determinat-o să se zbată, să încerce, să se lupte eroic pentru a-și salva tatăl. În acest sens, sfidând pericolele generate de atmosfera de apocalipsă instaurată de ocupanți în zonă, în care incendiile și exploziile erau întâlnite la tot pasul, a încercat să fie mereu prezentă acolo unde se găsea grupul de patrioți arestați.

³⁰¹ Ioan Sărățean, Răsunetul, Dum, 10/12/2014 – 19:54

N-a ezitat să facă demersuri insistente chiar la comandament, iar cu toate amenințările și umilințele de care a avut parte, nu s-a lăsat până ce nu i s-a permis să ia legătura cu arestații. Cu acea ocazie, le-a sugerat să recurgă la anihilarea sistemului de pază și să încerce o eliberare prin forță pentru că: „doar sunteți bărbați și trebuie să dovediți asta!”. Propunerea n-a fost agreată de niciunul dintre ei, dimpotrivă părintele i-a cerut: „să înceteze cu asemenea sugestii, nu vezi că sunteți două suflete!”.

Masacrul din Bârgău (fotografie executată în 11. 10. 1944 de fostul învățător și director al școlii Leon Galben, în centrul imaginii la căpătâiul tatălui, Eroina din Bârgău)

Era gravidă în luna șaptea cu Valerica, primul din cei șase copii ai săi, care avea să se nască la 01. 01. 1945, iar peste 18 ani să devină cumnata autorului acestor rânduri. N-a renunțat nici după acest prim eșec și nici după ce arestații au fost încarcerați în beciul restaurantului, de unde ulterior au fost duși la execuție, ci i-a trimis pe Daniel și Iuliu, frații săi de 12 ani și respectiv 14 ani să observe de la mătușa lor Mina, ce locuia vis-a-vis de restaurant și să o țină la curent, urmând să intervină în raport de situația concretă. În dimineața următoare, după ce a aflat vestea despre abominabilul asasinat, a participat la deshumarea victimelor, și-a examinat cu curaj și demnitate tatăl, iar ulterior a devenit ajutorul de nădejde al mamei în creșterea și educația celor patru frați mai mici. Nefericitul eveniment a marcat-o pentru întreaga viață, nu l-a uitat nici după 70 de ani de la cele întâmplate. Trecerea anilor, sufletul său bun, blând și credința, au făcut-o, însă, să nu aibă resentimente, iar cea mai bună dovadă o constituie faptul că printre cei peste 30 nepoți și strănepoți pe care îi are în familie și i-a îndrăgit nespus de mult, se numără și nume, care amintesc faptul că în venele lor curge și sânge de altă etnie.

Pierderea tatălui n-a fost singura lovitură pe care a trebuit s-o îndure. Acesteia i s-au adăugat pe parcursul anilor pierderea fraților Aurel și Iuliu, a trei dintre cei șase copii ai săi – Dumitru, tată a trei copii, chemat intempestiv la Domnul la vârsta de 40 de ani, Sanda și Valerica, ultima chemată la cele veșnice la 01. 05. 2012, a ginerelui Vasile, ofițer al armatei române, tată a doi copii, decedat la vârsta de numai 34 de ani, a soțului și multora altora dintre cei care i-au fost apropiați și dragi.

A rezistat cu stoicism tuturor acestor groaznice încercări, care n-au fost de natură să o doboare și cu atât mai puțin să o învingă, printr-o activitate deosebit de asiduă în familie și la locul de muncă avut vreme de peste 30 de ani la fosta fabrică de hârtie, printr-o gândire pozitivă și optimism. Acestea i-au fortificat forțele, rămânând puternică, ageră și neclintită precum o stâncă în minunata localitate de la poalele Heniului. Trebuie să ne închinăm în fața unei asemenea eroine, exemplu de demnitate, devotament și sacrificiu și să zicem Dumnezeu să o odihnească în liniște și pace. Însmormântarea va avea loc în ziua de 14. 10. 2014, orele 12, 00 la Prundu Bârgăului.

VII. ANIVERSĂRI

Niculae VRĂSMAȘ, 230 de ani de funcționare, neîntreruptă, a Târgului Săptămânal al Văii Bârgăului³⁰² (1785 – 2015)

Înființarea primului Târg săptămânal al Văii Bârgăului, localizat între biserică și vechiul Hotel Grăniceresc, din „Piața Capitală” (în prezent „Parcul cu castani”), din Prundu Bârgăului, s-a înfăptuit prin Diploma Împăratului Iosif al II-lea, dată ca privilegiu în 7 octombrie 1785, la Viena, al cărei original se află la Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud, Colecția documente feudale, dos. 12/1785.

În toamna acestui an se vor împlini 230 de ani de funcționare, neîntreruptă, a Târgului Săptămânal din Prundu Bârgăului, eveniment care ar trebui să constituie obiectul unui adevărat festival pentru Ținutul Bârgaielor, al întregului județ Bistrița-Năsăud, și nu numai, care să se desfășoare în luna octombrie 2015, într-o acțiune denumită „Festivalul Iosefin”, cu desfășurare în piețele și centrul satelor bârgăuane, cu rol de expunere a produselor specifice zonei și a inițierii unor concursuri și spectacole tradiționale, susținute de artiști locali și invitați consacrați.

Evenimentul ar fi un veritabil motiv pentru inițierea unui proiect de realizare a unui bust al Împăratului Iosif al II-lea, sau cel puțin o placă comemorativă, conținând figura Împăratului și textul în limba latină a Diplomei Imperiale, amplasate în Piața Capitală din Prundu Bârgăului, realizări care vor inaugura un important punct cultural turistic, amplasat în axa „Drumului Împărătesc”, denumit și „Calea Iosefină”. De numele Împăratului Iosif al II-lea se leagă continuarea proiectelor începute de mama sa, Împărăteasa Maria Terezia, benefice pentru grănicerii bârgăuani, prin care sau dat în proprietate pădurile și sau construit importante drumuri care le poartă numele, fiind rămase în toponimie, precum „Drumul Împărătesc” sau „Calea Iosefină”, care a deschis legătura comercială și culturală dintre Transilvania și Bucovina, „Drumul Mariei Terezia” și „Gropile lui Iosif”, care străjuiau proprietățile grănicerești din Munții Bârgău și Călimani.

SJANB-N, Colecția de documente feudale, dos. 12/1785

7 octombrie 1785, Viena

Privilegiul împăratului Iosif al II-lea, semnat în **7 octombrie 1785, la Viena**, prin care acordă satului BORGO (Bârgău) dreptul de a ține târg sâmbăta.

Presentirt du 12^{tu} februaru 1786

Schlaune Obust manum propria

N° 12885 785

3042 786

³⁰² Datele de arhivă au fost prelucrate de dr. Andreea Salvan, de la SJANB-N, care a efectuat și traducerea documentului, pentru care îi aducem mulțumiri.

Nos Josephus Secundus Divina Favente clementia electus Romanorum Imperator semper augustus, Germaniae, Hierosolymae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Galiciae, et Lodomerie Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Lotharingiae, Styriae, Carinthiae et Carnioliae, Magnus Dux Hettrariae, Magnus Princeps Transsilvaniae, Marchio Moraviae, Dux Brabantiae, Limburgi, Lucemburgi et Geldriae, Würtembergae, superioris et inferioris Silesiae Mediolani, Mantuae, Parmae, Placentiae et Guastallae, Ofrecinae et Zatoriae, Calabriae, Barri, Montisferrati et Teschinae, Princeps Sueviae et Carolopolis, Comes Habsburgi, Flandriae, Tyrolis, Hannoniae, Kiburgi, Goritiae, Gradiscae et siculorum Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviae, superioris et inferioris Lusatae, Mussoponti et Nomenei, Comes Namurci, Provinciae Valdemontis, Albimontis, Zutphaniae, Sarwerdae, Salmae et Falkensteinii, Dominus Marchiae Slavonicae et Mechliniae memorie commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis; Quod Nos cum ad nonnullorum Fidelium Nostrorum humillimam intercessionem, nostrae propterea factam Majestati tum vero demissarum precum Fidelium nostrorum Militum Limitaneorum Pagos BORGO inhabitantium et incolentium benigna habita ratione, volentes insuper utilitatem et commodum haereditarii Nobis Transilvaniae Magni Principatus promovere, et Populis, Incolisque eius succurrere, in iisdem Pagis BORGO Nundinas hebdomadales quaris die Sabathi, iisdem omnine Libertatibus, Iuribus, Privilegiis, quibus aliarum Civitatum, Oppidorum, Villarum et Possessionum Nundinae hebdomadales celebrantur, perpetuo celebrandas gratiose indulgendas et concedendas esse duximus eo tamen per expressum adjecte, ut ubi ipso annerum serie praemissus Celebrationi Nundinarium praefixus dies in Fori Festum inciderit, casum in illum Nundinae die tale Festum proxime precedente nunquam antem Fori Festo celebrentur, annuentes et concedentes imo annuimus et concedimus praesentium per vigorem, absque tamen prae iudicio Nundinarum hebdomadalium aliorum Locorum. Quocirca Vos universos et singulos Mercatores, Negotiatores, Institores, et forenses Homines, atque Viatores quoslibet harum serie assecuramus, affidamus, et certificamus quatenus ad dictas Nundinas hebdomadales per Nos in praefatis Pagis BORGO modo praemisso celebrandas, indultas et concessas, cum omnibus Mercimoniis, rebusque justis et bonis, secure, libere, et sine omni pavore et periculo personarum, rerumque et Mercimonium Vestrorum veniatis properetis et accedatis, peractisque ibidem cunctis Negotiationibus vestris, ad propria aut alia, quae malueritis Loca Redeates, salvis semper rebus et bonis atque personis Vestris sub Vostra Protectione et Tutela Regia, ac Principali speciali permanentibus. Quod et volumus

in aliis Foris publicis ubique palam fieri publicarique et proclamari; Praesentes vero Literas Nostras, secretiori Sigillo Nostro Aulico pendente communitas et roboratas post earum Lecturam semper reddi praesentanti. Datum in Civitate Nostra Vienna, Austriae, die septima mensis octobris, Anno Domini Septingentesimo Octuagesimo Quinto. Imperii Nostri Romani Vigesimo Primo. Regnorum vero Nostrorum haereditariorum Quinto.

Traducere:

Noi Iosif al II-lea, cu ajutorul dumnezeieștii îndurări ales Împărat Roman, pe veci mărit Rege al Germaniei, Ierusalimului, Ungariei, Boemiei, Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiciei și Lodomeriei, Arhiduce al Austriei, Duce al Burgundiei, Lotaringiei, Stiriei, Carintiei și Carnioliei, Mare Duce al Hetariei, Mare Principe al Transilvaniei, Marchiz al Moraviei, Duce al Brabantiei, Limburgiei, Lucemburgiei și Geldriei, Würtembergiei, Sileziei Inferioare și Superioare, Mantuei, Parmei, Placentiei și Guastallei, Ofreciniei și Zatoriei, Calabriei, Barriei, Monisferratiei și Teschinaei, Principe al Sueviei și al Carolopolului, Comite al Habsburgiei, Flandriei, al Tyrolisului, Hannoniei, Kiburgiei, Goritiei, al Gradiscei și Marchiz al sacralui Imperiu Roman, al Burgoviei, al Lusatiei Superioare și Inferioare, al Mussoponti-ului și Nomeniei, Comite al Namurciei, al Provinciei Valdemontis, Albimontis, Zutphania, Sarwerda, Salma și Falkenstein, domn al marchizaturii Slavoniei și Mechliniei, aducem la cunoștința celor de față spre a fi dat de știre tuturor că Noi socotim supuși Maiestății Sale pe locuitorii pământului și pe grănicerii din satul BORGO (BÂRGĂU), având în vedere că belșugul locului și cele necesare se află tot așa cu prisosință, în interesul marelui principat al Transilvaniei și al poporului, admitem în acest sat BORGO (BÂRGĂU) târg săptămânal în fiecare zi de sâmbătă cu toate libertățile, drepturile și privilegiile după cum țin târg săptămânal și orașele, târgurile, satele și posesiunile.

Târgul să fie ținut în continuu grație bunăvoinței și permisiunii noastre, totuși în mod deosebit pentru a obține probarea să fie anunțat cu trei zile înainte iar dacă va cădea acest târg într-o zi de sărbătoare, atunci să fie ținut în prima zi de dinaintea sărbătorii, ca târgul săptămânal să nu aducă nici un prejudiciu sărbătorii.

Tocmai de aceea pentru voi toți negustori, comercianți, cumpărători, vânzători și drumeți de pretutindeni vă încredințăm și ne chezuim, și proclamăm ca târgul să se țină în sus-zisul sat BORGO (BÂRGĂU) și permitem ca toți negustorii în spiritul legii și în cea mai mare siguranță și libertate fără nici o teamă de vreun pericol personal sau pentru lucrurile voastre negustorești să veniți a vă strânge la un loc cu lucruri proprii sau cu altele ce aveți a vinde.

Toate lucrurile vor fi bune și persoanele voastre vor fi sub protecția noastră și tutela administrativă și în loc public să se facă pe față și laolaltă să fie prezentată prezenta scrisoare, întărită prin puterea sigiliului nostru aulic.

Data în orașul nostru Viena, Austria, ziua a șaptea, luna octombrie, anul șapte sute optzeci și cinci. Al douăzeci și unu-lea al conducerii Imperiului nostru Roman, al cincilea al domniei noastre ereditare.

(Datele de arhivă au fost prelucrate de dr. Andreea Salvan, de la SJANB-N, care a efectuat și traducerea documentului, pentru care îi aducem mulțumiri.)

Victor STIR, *Unirea Principatelor, sărbătorită cu entuziasm la Bistrița*

Tradiționalul ceremonial militar și religios a început cu acordarea onorului oficialităților, cu salutul Drapelului de luptă, urmate de intonarea Imnului de Stat al României, într-o atmosferă sobră, decentă. Soborul – format din preotul militar Iuliu Șomodean, protopopii Alexandru Vidican (ortodox), Ioan Vasile Frișan (greco-catolic), monseniorul Gered Peter (romano-catolic) și preoții Sorinel Moldovan (ortodox), Johann Dieter Krauss (Biserica Evanghelică CA) și Andraș Peter (Biserica Reformată) – a oficiat un „Te Deum”, rugându-se ca Domnul să binecuvânteze România și pe locuitorii ei. În continuare, prefectul Ioan Țintean a rostit o alocuțiune despre importanța unirii, aspirație a românilor, apoi a dat cuvântul elevei Florina Butaciu, membră a lotului național de istorie al României, care a prezentat condițiile istorice concrete în care s-a realizat importantul eveniment.

În continuare, soliștii vocali Petre Petruse, Mărioara Sigheartău, Anton Todică, Cristina Livia Scurtu, Teodora Simionca, Elena Rusu, Ionela Lechințan, Octavia Andronesi, David Viorel, Ionuț Zegrean, acompaniați de orchestra Ansamblului „Cununa de pe Someș” a Centrului Cultural Municipal „George Coșbuc”, au interpretat unele dintre cele mai frumoase cântece dedicate de poporul nostru „Unirii Mici”, melodii cântate de majoritatea celor prezenți. A urmat „Hora Unirii”, expresie a bucuriei și a entuziasmului, a aprecierii devotamentului celor care au împlinit acea dorință a poporului și expresie a dragostei pentru România de astăzi.

S-au prins în Hora Unirii președintele Consiliului Județean, Emil Radu Moldovan, prefectul Ioan Țintean, vicepreședintele Asociației de Prietenie Germano-Române Neubrandenburg-Bistrița, Manfred Dachner, senatorul Ioan Deneș, deputatul Daniel Suciu, senatorul Cristian Florian, primarul Becleanului, Nicolae Moldovan, vicepreședintele CJ Dorin Popescu, comandantul Brigăzii 81 Mecanizată „General Grigore Bălan”, generalul Ovidiu-Liviu Uifălean, șeful IPJ, chestor Marius Linul, viceprimarii George Avram și Kiss Laszlo și alții. Au mai fost prezenți în Piața Unirii prof. univ. dr. Liviu Maior (originar din Beclean și fost ministru al învățământului), prof. univ. dr. Vasile Sebastian Dâncu (fost ministru al Informațiilor), precum și sute de bistrițeni, apropiați de gândul viu și veșnic al Unirii românilor.

NICULAE VRĂȘMAȘ 75

La 75 ani, Nicolae Vrășmaș - sărbătorit la „Răsunetul”³⁰³

Redacția cotidianului „Răsunetul” a fost în sărbătoare. Colegul nostru, Nicolae Vrășmaș a fost sărbătorit la împlinirea frumoasei vârste de 75 ani. I-au fost alături, cu gânduri frumoase, Olimpiu Nușfelean, Menuț Maximinian, George Țăra, Titus Wachsmann Hogiu, Al. C. Miloș, Victoria Fătu Nalațiu, Gheorghe Mizgan, Iulia Pațiu, Marilena și Gheorghe Toxin. „Aș vrea să opresc timpul în loc, să nu mai îmbătrânesc. Pentru mine este cea mai frumoasă zi. Toată viața m-am luptat cu vrăjmașul din mine și mi-am dorit să fac doar lucruri frumoase. Promit că de acum nu voi mai număra anii”, a spus, printre altele, sărbătoritul.

Urările cântate de „La mulți ani!” au întregit atmosfera aniversară.

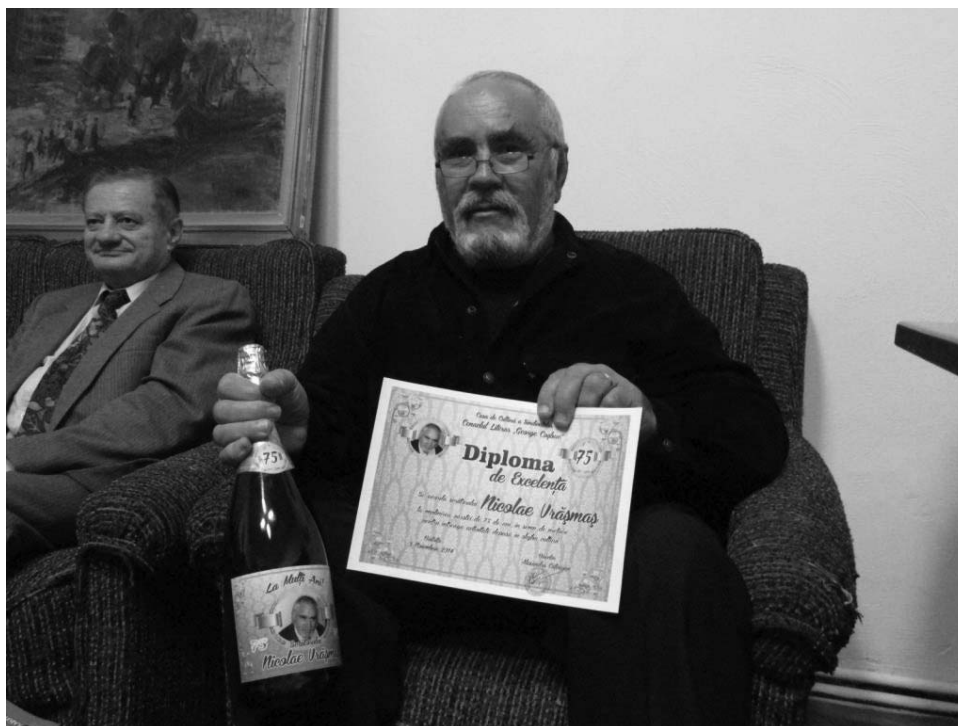
Niculae Vrăsmaș și Aurel Pop, dublu eveniment la „George Coșbuc”³⁰⁴

Cenaclul literar „George Coșbuc” al Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița a avut ședința lunară, în care președintele Emil Dreptate a vorbit despre proiectele imediat următoare, festivalurile “Liviu Rebreanu” și “George Coșbuc”, dar și despre antologiile ce urmează a fi editate anul viitor, întâlnirile cu cenacluri din județele învecinate (Cluj, Mureș, Suceava).

În cadru festiv, Cenaclul „George Coșbuc” de la Casa de Cultură a Sindicatelor l-a sărbătorit pe scriitorul Niculae Vrăsmaș la împlinirea a 75 ani. Pentru aniversat, Alexandru Câtcăuan, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor, a realizat o diplomă de excelență din partea instituției și o șampanie cu chipul lui. Apoi, Mircea Gelu Buta și Menuț Maximinian au vorbit despre volumul „Lacrima albastră” semnat de Aurel Pop, apărut la Editura Karuna din Bistrița. Aurel Pop surprinde, în mod plăcut, cu proza, care aduce în fața noastră, în mare parte, lumea satului tradițional, dar și probleme existențiale, cugetări sau întrebări pe care omenirea și l-a pus de-a lungul timpului. Un om care este absolvent al Academiei Navale și a Facultății de Drept, angajat al Poliției Române, reușește să se delimiteze în atelierul de creație de zbuciumul acestei profesii grele și să aducă în fața noastră crâmpie de frumusețe. După lansare, autorul a citit din creația sa.

³⁰⁴ Menuț Maximinian, Rasunetul, Vin, 10/31/2014 - 15:07

Scriitorul Nicolae Vršmaș, la 75 de ani³⁰⁵

Selecție din dicționarul „Personalități române și faptele lor”, coordonat de Constantin Toni Dârțu, volumul 58

M-am născut la 3 noiembrie 1939, în comuna Prundu Bârgăului, județul Bistrița – Năsăud, din părinții Nicolae și Floarea, născută Sucilea, având trei frați: Teodor, profesor, director de școală și cămin cultural, cercetător etnofolcloric, memorialist, animator cultural și poet, decedat în 17 aprilie 1998, la Sângeorz Băi, Macedon, contabil șef la Primăria Prundu Bârgăului și Traian, prof. univ. dr. în București.

Familia Vršmaș este una dintre cele mai vechi, din această zonă, dovadă existența mai multor toponimii păstrate, în primele hărți și în vechile documente, precum: „Zăvoiul Vršmășenilor”, în lunca din vestul primei mori de hârtie, atestată în 1768, „Podul Vršmășenilor”, la trecerea dintre Prund spre Suseni, unde s-au dat luptele la revoluția din 1848-49, între grănicerii conduși de colonelul Urban și trupele generalului Bem, conform documentelor menționate în „Arhiva Someșană”, „Poiana Vršmașilor” și „Priporul Vršmășenilor” din Valea Străjii și, respectiv, Dealul Tihuței, înregistrate ca atare în cărțile funciare. Din această familie s-au înrolat numeroși grăniceri, s-au ridicat învățători și numeroși preoți, primul atestat în documente fiind Ștefan Vršmașiu, sfințit din caporal de grănicer, la 1793, fost înainte și primul învățător, urmat mai târziu de un protopresbiter, Teodor Vršmaș, primul președinte al Senatului Școlii din Prundu Bârgăului, precum și alți învățători, preoți, primari, poeți și alte personalități.

Atracția mea profesională a fost cea de cercetare a mediului înconjurător, care a început spontan, încă din copilărie, prin faptul că m-am născut la sat și am trăit în mijlocul naturii, în care mă simțeam întotdeauna cel mai confortabil și într-o deplină siguranță. Cutreieram toate dealurile, pădurile, poienile și pâraiele de munte, la izvoarele cărora construiam mici baraje pentru „fântânele”, la care amenajam „ciurloaie” din coji de brad, pentru a sorbi apoi apa vie, cristalină, a pământului. Săpam cu lopăța în gropile de lut, construind mici cariere de exploatare, dar mai ales cercetam pietrele aduse de ape și „puhoaie”, urmăream stratificațiile din malurile înalte, deschise de torenți, cum erau cele de la ”Râpa Malului”, săpată de apa Bistriței sub Dealul Runcului sau ”La Biserici”, în inima Muntelui Heniu, la Poderei sau pe Doline, dar cel mai mult mă atrăgea Stânca Tășulesei, pe care o urcam foarte des, până la vârful ei, de peste 1000 de metri și din care spargeam, cu capul securicii făcută de tatăl meu, bucăți în care străluceau cristale diferite și misterioase, despre care nu știam atunci că aceste roci sunt produse vulcanice găzduitoare de mineralizații. Ceva însă intuiam de pe atunci și visam mereu că voi găsi „comorile ascunse” ale pământului, depozitate în burta muntelui Frumușeaua, din apropiere, sau în Dălbidan, la Colibița, despre care îmi povesteau adeseori părinții, dar mai ales unchiul Grigore și îndeosebi bunicii Anton Luca Sucilea și Macedon Vršmaș.

³⁰⁵ Răsunetul, Luni, 11/03/2014 - 10:30

Făceam aproape zilnic, pe jos, în diminețile răcoroase de vară, drumul din Tășuleasa la Cantonul Tihuța sau la Piatra Fântânelor, încărcat cu două găleți de lapte care reprezenta, în anii 50, obligația către stat a fiecărui proprietar de animale. Această sarcină a mea, din partea familiei, mi-a adus, foarte curând, o importantă schimbare, prin care am intrat direct pe făgașul geodeziei, prin vestita hangîță Ioana, din Piatra Fântânelor, în gospodăria căreia funcționa și centrul de colectare a laptelui, dar își avea sediul și o echipă din București, care executa lucrări topometrice pe traseul șoselei naționale Bistrița -Vatra Dornei și avea nevoie de muncitori.

La recomandarea hangîței, care mă cunoștea foarte bine, fiind și ceva rudă mai îndepărtată cu dânsa, am lăsat gălețile în cămara hanului și am ajuns, în fața unui „domn inginer”, tânăr blond și cu ochi albaștri, care mi se adresă într-un dulce grai regătenesc, notându-și rapid datele mele personale pe o foaie de hârtie scoasă dintr-un carnet cu scoarțe tari.

A fost prima mea angajare, la vârsta de 12 ani, ca zilier plătit, direct pe funcția de figurant topo, pe care mi-am însușit-o în mai puțin de un ceas, învățând să manevrez o stadie topografică. Am lucrat aproape o lună, în miez de vară, am săpat și mici gropi pe mijlocul șoselei, denumită de localnici „Drumul Țării”, dar cunoscută în istorie ca „Drumul Împărătesc”, pe atunci rar circulată, mai mult de căruțe, încât aveam timp să fac profilul cu grosimea stratelor și să astup la loc micile mele escavații. Am învățat o mulțime de lucruri noi care mă atrăgeau de atunci spre inginerie, dar începuse „vremea fânului” și am fost obligat de părinți să întrerup „serviciul meu cu domnii de la București”, pentru a-i ajuta la fân. Transportul laptelui la centru a fost întrerupt o perioadă, și din motive de consum mai mare în gospodărie, iar când am revenit la Piatra Fântânelor echipa era deja plecată la București, fapt care mi-a dat o mare emoție, mai ales la gândul că părinții mă avertizaseră în mai multe rânduri că poate nu o să primesc nici-un ban și voi munci în zadar. Emoția mi-a trecut însă foarte repede când hangîța Ioana a deschis un serar, din partea de sus a unui dulap și mi-a întins un plic în care erau câteva sute de lei, bani foarte mulți în acele vremuri, pe care i-am păstrat cu „șapte ațe”, până la plecarea mea în București, pentru susținerea examenului de admitere în Școala Medie Tehnică de Geologie, când am plecat doar cu încă ceva bani, primiți de la mama, tatăl meu fără să știe că eu nu vreau să urmez școala silvică din Năsăud sau liceul de la Bistrița. Am plecat din Piatra Fântânelor cu autobuzul de Vatra Dornei și de acolo, seara cu trenul, spre București, fără ca tatăl meu să știe, dar s-a purtat foarte calm, bucurându-se și ajutându-mă după aceea, recomandându-mă unui vechi prieten, Gheorghe Beșa, care mi-a fost de foarte mare ajutor pe parcursul școlii.

După primele 7 clase elementare, urmate la școala din Prundu Bârgăului, am intrat la Școala Medie Tehnică de Geologie care își avea sediul în Liceul „I.L.Caragiale” (fost înainte „Titu Maiorescu”), din București, apoi am intrat în producție pe șantierul geologic din Munții Țibleșului și apoi la Comănești, unde am urmat liceul seral, încercându-mi, în vara anului 1956, norocul la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică, unde am reușit doar la proba practică, fiind silit să continui școala postliceală de geologie, urmată de un nou stagiul de producție ca tehnician hidrogeolog în Delta Dunării și Bazinul Motru, după care, pentru a evita încorporarea militară, am intrat, cu brio, în 1959, la Universitatea din București, Facultatea de Geologie-Geografie, secția geologie, absolvită în 1964 și urmată de studii post-universitare de prospecțiune, explorare și exploatare a resurselor minerale; cursuri de engleză și atestare PC.

În 2014 se împlinesc 50 de ani de la absolvirea facultății, ocazie cu care sper să-mi reîntâlnesc o parte dintre colegii de an, dintre care amintesc aici pe câțiva: Dan Grigorescu, prof. univ. dr. șef de catedră la facultate, Șerban Vlad, prof. univ. dr. fost decan și ambasador în Norvegia, alți colegi cu doctorate, precum Viorica Iancu și Alexandru Baltreș, dar și alții, cu funcții și realizări importante, în țară și străinătate.

Printre colegii mei de facultate au mai fost, cu un an mai mare, Gelu Voican Voiculescu, vice prim ministru și ambasador, cu trei ani mai mare, scriitorul Ion Lazu, iar cu doi ani în urma mea, după ce terminase înainte dreptul, a fost și Emil Constantinescu, președinte al României.

După absolvirea facultății am lucrat în mai multe unități, având ca profil cercetarea geologică, precum: ISEM (1964-1966), IGEX (1966-1970), cu sediul în București, IPEG Hărghita, Miercurea Ciuc (1970-1974) și PROSPECTIUNI București (1974-1999), îndeplinind mai multe funcții de conducere și cercetând aproape întreg teritoriul țării, până în 1999, când m-am pensionat și am părăsit, după puțin timp, mult îndrăgitul meu București.

După pensionare am continuat să lucrez în domeniul resurselor minerale și a mediului, la mai multe firme private și am activat ca și consilier local ales, la Prundu Bârgăului, dar principala activitate, după anul 2001 s-a desfășurat în domeniul publicisticii, în principal la Casa de Presă „Răsunetul” Bistrița, dar și la alte ziare și reviste locale sau naționale.

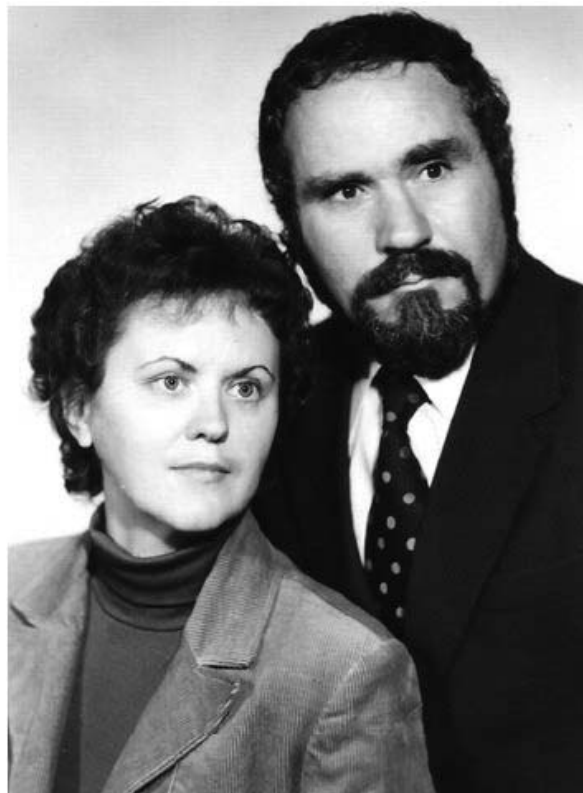
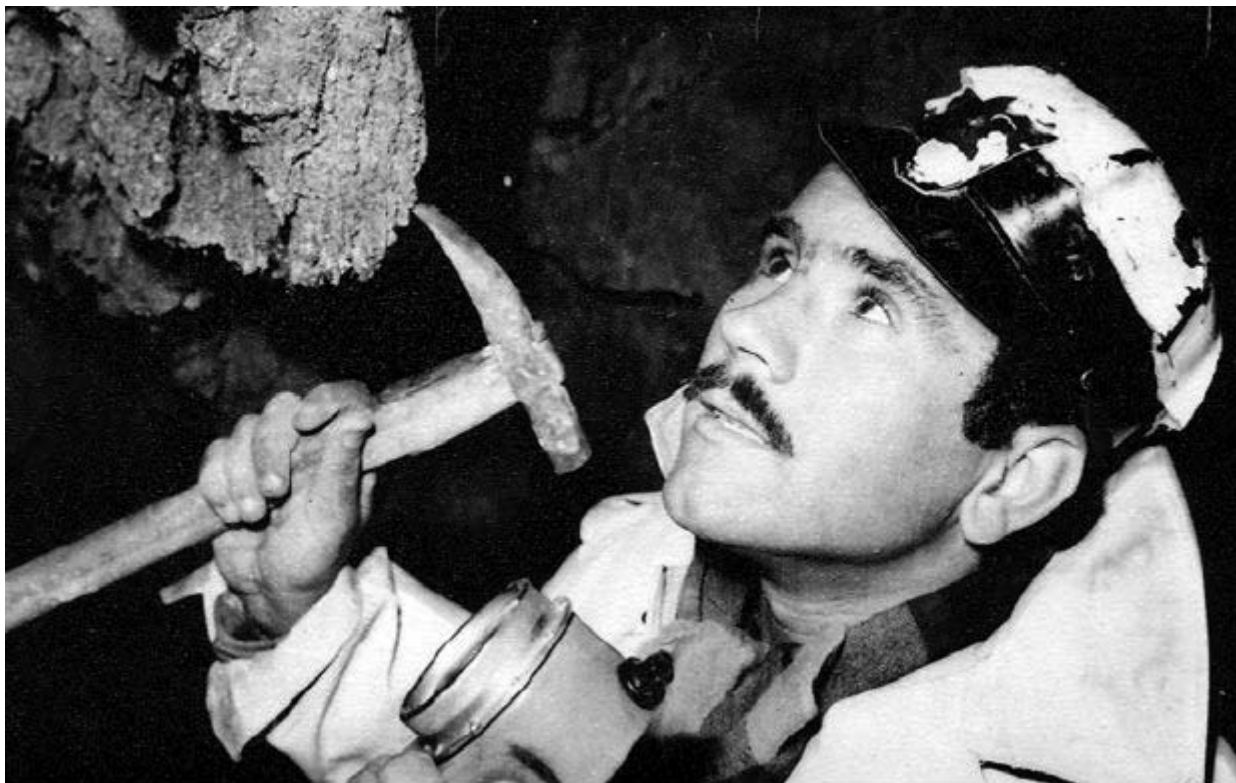
Primele mele încercări de a scrie versuri au fost încă din clasa a cincea, încercări cauzate de atracția poeziilor citite, dar mai ales datorită faptului că îmi plăcea să recit și eram ales, întotdeauna pentru aceasta, la serbările din școală sau de pe scena comunală. Am urmat exemplul fratelui meu mai mare, Teo Vrăsmaș, care a fost un mare animator cultural în județ, devenit ulterior un important poet local, dar cea mai puternică influență asupra mea a fost îndemnul profesorului de limba și literatură română, Radu Petrescu, la rândul său devenit un mare scriitor. Debutul literar a fost în revista „Vatra”, nr.9 din septembrie 1988, Târgu Mureș, cu fragmente din „Memoria jurnalului: Radu Petrescu”, într-un grupaj literar, intitulat „Memoria jurnalului: Radu Petrescu”, alcătuit de Ioan Ilieș. În perioada de activitate la Întreprinderea de Prospekțiuni Geologice și geofizice, din București, am activat la Cenaclul literar „Simion Mehedinți”, iar din 1999 am devenit membru al Cenaclului literar „George Coșbuc” din Bistrița.

Am participat la numeroase acțiuni culturale, din țară și din județ, precum și la simpozioanele culturale, anuale, ale Văii Bârgăului, începând de la sfârșitul anilor 70, dar cu deosebire după anul 2000, când m-am alăturat organizatorilor și am prezentat numeroase comunicări, axate, în principal, pe domeniul monografic. După anul 2000 am fost printre principalii organizatori iar începând cu 2009 am preluat sarcina de principal organizator și moderator al simpozionului, urmând a edita un anuar al lucrărilor prezentate, având ca temă „Țara Bârgaielor și oamenii ei”, aflat în pregătire în 2010.

Am mai participat cu lucrări științifice la sesiuni aniversare, desfășurate în localitățile Bistrița Bârgăului, Prundu Bârgăului, Susenii Bârgăului, la Colocviile comunei Josenii Bârgăului, la festivalurile „Fire de tort”, ținute la Reteag, Mănăstirea Salva, Runcu Salvei, Coșbuc, Năsăud, Maieru și Bistrița, la Saloanele Rebreanu, Saeculum, Beclean și ASTRA Năsăud. După pensionarea oficială, din 1999, cea mai mare parte a activității mele a constat în cercetarea trecutului ținutului nord-est transilvan și a Țării Bârgaielor, în special, prin studiul arhivelor și observații de teren. Am intrat în publicistică, colaborând la cotidianul „Răsunetul” și lucrând, din 2005, ca redactor și apoi redactor șef, la „Gazeta de Bârgău”, supliment care apare sub patronajul Casei de Presă „Răsunetul de Bistrița – Năsăud” și a primăriilor din Valea Bârgăului. Am colaborat la diferite ziare și reviste locale sau naționale, în principal la Casa de presă „Răsunetul” Bistrița, aflându-mă, în primăvara lui 2005, printre inițiatorii seriei noi și ulterior redactorul șef al suplimentului „Gazeta de Bârgău”, publicat lunar în ziarul „Răsunetul de Bistrița – Năsăud”, ajuns în anul XI.

Sunt membru al următoarelor societăți: Societatea Geologică din România, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, Societatea Scriitorilor din județul Bistrița – Năsăud, Societatea Scriitorilor Bistrițeni „Conexiuni”, Liga Scriitorilor și membru fondator al Clubului Cultural Internațional „Boemia”, al Fundațiilor Culturale „Plaiurile Bârgăului” și „Speranța Reînviată”, fiind și președinte al Fundației Culturale „Valea Bârgăului”.

Am primit numeroase diplome de apreciere și de excelență, precum și „Titlul de Onoare” pe anul 2009 și „Diploma de Onoare” pe anul 2010 - în presa culturală - din partea Centrului Județean pentru Cultură Bistrița – Năsăud, dar și Titlul de Cetățean de Onoare al comunei natale, Prundu Bârgăului, în vara anului 2011.

VIII. BÂRGĂUL LITERAR & ARTISTIC

Niculae VRĂSMAȘ, *Bârgăuanii și Rebreanu*

Scriitorul Liviu Rebreanu este cunoscut în întreaga lume, dar interesul pentru operele sale culminează în țară, unde acestea au fost tipărite, studiate în școli, puse în scenă, transmise la radio și ecranizate, iar numele său a fost acordat la numeroase instituții, concursuri literare și festivaluri internaționale, între care, printre cele mai importante se desfășoară anual în județul Bistrița Năsăud.

Dar cel mai mult, Liviu Rebreanu, a fost apreciat și iubit de cei apropiați de locul nașterii, copilăriei și trăirii unei mari părți a vieții sale, unde ne-au rămas locurile pe care le-a atins, le-a iubit și le-a descris, dar și muzeele în care spiritul marelui scriitor dăinuiește în continuare.

Un adevărat cuib al visurilor nemuritoare, muzeul „Cuibul visurilor” reprezintă sintagma care îl întruchipează și îl înscrie în posteritate pe marele scriitor, nu doar la Maieru, devenit principalul centru cultural rebrenian, cât și în întreaga lume, prin cei care vizitează muzeul sau citesc valoroasa revistă, ale cărei numere au trecut deja oceanul.

În opera sa, Rebreanu se referă și la Valea Bârgăului, acea zonă paralelă și mult asemănătoare, ca locuri, oameni și obiceiuri, cu cea a Someșului, prin introducerea și localizarea, chiar la începutul romanului *Ion*, a unui întins perimetru în care se vor desfășura acțiunile, a cărui descriere o redăm în continuare.

Din șoseaua ce vine de la Cârlibaba, întovărășind Someșul ba în dreapta, ba în stânga până la Cluj și chiar mai departe, se desprinde un drum alb, mai sus de Armandia, trece râul peste podul bătrân de lemn, acoperit cu șindrilă mucegăită, spintecă satul Jidovița și aleargă spre Bistrița, unde se pierde în cealaltă șosea națională care coboară din Bucovina prin trecătoarea Bârgăului.

Într-un punct nodal al romanului, la aflarea veștii că Ana era însărcinată, *Ion* începe să-și rărească vizitele sale nocturne, părăsind-o apoi și realizând un adevărat autosurghiun, prin plecarea sa la tăiatul pădurii în Munții Bârgăului. Redăm textul.

Trecură o săptămână, două, cinci... Fata află că Ion s-a dus să taie la pădure în Munții Bârgăului, împreună cu alți bărbați. Își dădu seama că e pierdută, că de-acum numai de la Dumnezeu mai poate nădăjdui scăpare. Se prăpădea plângând amar, ca și când ar fi avut nevoie de toate lacrimile din lume ca să-i înece durerea ei cea mare...

Într-un alt punct culminant al romanului, când doamna Herdelea află de osânda soțului ei, blestemă pe cei care l-au „batjocorit” pe învățător, iar Ghighi se îngrozește la gândul că tatăl său va fi închis alături de un renumit deținut, pe nume Laurenț, din Bârgău. Redăm în continuare textul rebrenian.

Nu le-ar ajuta Dumnezeu și Maica Precista! Bată-i mânia și urgia cerului, cum te-au batjocorit ei pe tine!, blestemă doamna Herdelea când află osânda.

Vai de mine, ce-o să zică lumea că tata va ședea în temniță ca și Laurenț din Bârgău! Cum să mai scot eu capul în lume, Doamne!, se vaită Ghighi, sigură că la serata din octombrie o vor ocoli-o toți dansatorii.

Bârgăuanii se ocupau cu păstoritul, agricultura și exploatarea lemnului, erau buni vânători, dar și lupători curajoși, care își apărau libertatea expusă trecătorii spre Bucovina, unde mișunau haiduci și se refugiau adesea și numeroși tâlhari și malefactori, care de cele mai multe ori erau depistați, judecați și condamnați, devenind ca și *Laurenț din Bârgău*, pușcăriași de temut, prin faptele lor.

Despre marea prețuire acordată lui Rebreanu, de către locuitorii Văii Bârgăului, profesorul Mircea Platon nota în „Gazeta de Bârgău”, din noiembrie 2005, despre o elocventă mărturie, consemnată de poetul Ion Th. Ilea, în „Mărturisirile unui anonim”, carte apărută în 1974, în care autorul relatează că l-a însoțit, în 1933, pe pictorul scenograf Traian Cornescu în zona Bistriței, cu scopul procurării unor costume naționale pentru piesa „Ion”, dramatizare făcută de Mihail Sorbul și Mihail Sadoveanu, după romanul lui Liviu Rebreanu. Redăm în continuare relatările consemnate.

„La Prundu Bârgăului ne-a primit Nicolae Someșan, învățătorul de școală veche ardeleană, fost coleg cu Vasile Rebreanu (tatăl lui Liviu, notă M. P.). La restaurantul „Marcu”, în seara zilei, l-am întâlnit pe protopopul Iuliu Suceavă, pe învățătorul Toma Platon (tatăl profesorului M. P., notă N. V.) și pe inimosul inginer silvic Gh. Prapescu (socrul poetului Aurel Rău, notă N. V.).

În micul grup constituit astfel întâmplător, se depănau amintiri despre Vasile Rebreanu și „domnișorul Liviu”, cum îl numeau toți. Din acest grup mai făceau parte și Carol Viragh și profesorul de muzică Traian Dumbravă. La un moment dat a intrat șeful de post Orha, cerând să se facă închiderea localului. Învățătorul N. Someșan îl apostrofează, spunându-i că între ei se află un pictor trimis de la București de „domnișorul Liviu”, autorul romanului „Ion” în care meleagurile noastre „trăiesc ca lumina-n soare”. Învățătorul Someșan a mai adăugat cu mândrie: „... eu îl cunosc pe domnișorul Liviu de când era copil că am fost coleg de dascălie și cu tatăl său și de pe atunci i-am prevăzut un viitor strălucit. I-am și spus personal că va ajunge om mare”.

Previziunea s-a împlinit, „domnișorul Liviu” devenind cel mai de seamă romancier român și unul dintre marii prozatori realiști ai lumii, a adăugat prof. Mircea Platon, în Gazeta de Bârgău din noiembrie, 2005.

Sunt însă puține informații despre legătura lui Liviu Rebreanu cu Valea Bârgăului, dar este un lucru cert că bârgăuanii l-au iubit nespus pe marele romancier și o vor face mereu.

O dovadă recentă, în acest sens, este vizita membrilor Societății Culturale „Speranța reînviată”, înființată acum mai bine de cinci ani în mijlocul Bârgaielor, care a vizitat pe 21 iunie, în cea mai lungă zi a anului, muzeul „Cuibul Visurilor” din Maieru. A fost nu doar o zi lungă și frumoasă, ci și una foarte bogată, în care cei 20 de bârgăuani s-au întâlnit cu marele Rebreanu, prin dialogul purtat și expunerile făcute de profesorul Sever Ursa, ctitorul muzeelor de la Liviu Rebreanu și Maieru, care nu și-a precupețit nimic în scopul păstrării rădăcinilor și a culturii românești. Liviu Rebreanu trăiește prin Sever Ursa, dar și prin toți ceilalți care au scris despre marele romancier.

Aldona PETRAȘ, *Colibița*

E duminică, o duminică de singurătate, ca oricare alta. Îmi arunc privirea pe fereastră. Cerul senin în nuanțe de albastru ultramarin, așa cum numai la munte poate să fie la început de toamnă, mă fascinează. M-aș bucura să fiu undeva, pe un munte golaș sau într-o poiană cu flori, lângă un izvor cristalin sau pe malul unui râu învolburat, într-o pădure deasă sau într-o barcă pe oglinda unui lac...

Zbârnâitul telefonului mă trezește din visare. Aud o voce dragă mie: – Vrei să mergi la Colibița?

– Unde-i asta?

– Cum, nu știi? E un baraj pe râul Bistrița.

– Ce fel de baraj? N-am auzit de nici un baraj cu denumirea asta.

– A, tu ești cu gândul la Bistrița Aurie ce izvorăște de sub Înălț Rodnei și o ia spre Ceahlău. Mai este o Bistrița care se naște în Masivul Călimanului și pornește spre Ardeal. Acolo este un baraj interesant, iar lacul de acumulare se întinde în amonte pe o distanță considerabilă. Ai să vezi, e foarte frumos.

Nici una, nici două, mă decid rapid. Pun în sacoșă ceva de ale gurii și merg la punctul de întâlnire. Urcăm în mașină patru persoane: buna mea doamnă, însoțită de fiul și nepotul ei, iar eu, ca invitată.

– Cred că mi-ați citit gândurile. Nu știu cum să vă mulțumesc.

– Mulțumirea pentru noi este, că-ți putem face o bucurie. Nepotul, cu „lămâia „pe parbrizul mașinii, ca proaspăt conducător auto, se instalează calm la volan. Bunica e puțin emoționată, dar se va convinge pe parcurs de aptitudinile băiatului, ajutat de atenționările calme ale părintelui său. Ca de obicei nu sunt indiferentă la tot ce se derulează cu viteză în fața ochilor.

Îmi place să admir peisajul, oamenii și creațiile lor. Chiar dacă am trecut de nenumărate ori pe lângă Oușorul nostru, un munte nu ca toți munții, îi voi admira statura impunătoare învelită la poale cu păduri și vârful golaș care adună sau împrășteie norii în funcție de curenți. Mă trezesc vorbind singură:

Dorna noastră nu poate fi văzută fără Oușor și invers.

Depresiunea în care viețuim e înconjurată de munți frumoși, dar el e unic. Admirând pitorescul zonei intrăm în comuna Dorna Cândreni, cândva stațiune de odihnă și tratament, ca o completare a celei din Vatra Dornei. Se pot vedea edificii vechi și gospodării îngrijite, fie că sunt case tradiționale cu acoperișuri în patru ape, fie că sunt clădiri moderne viu colorate. În centru, un monument al eroilor ține să ne amintească de cei care s-au jertfit pentru țară.

Mă întreb în gând: – Oare cât știu cei tineri despre eroii cunoscuți și necunoscuți? Fără un trecut nu poate fi un viitor. Nu se poate trăi doar în prezent.

Ce faci? Unde îți zboară gândurile? mă întreabă seniorul într-o pauză de ghidare a juniorului. Uite, urcăm Dealul Floreni. În dreapta e un aeroport, care poate va deservi cândva orașul nostru.

Rulăm. Ajungem la drumul spre Tinov. Acolo undeva e turba, leac neprețuit în boli reumatismale. Doamna profesoară își amintește de acele locuri:

– Știți că mergeam cu elevii la turbărie? Decupam porțiuni din bucățile de nămol solid și le ambalam în pungi. Majoritatea luau drumul exportului.

– Știu, am fost și eu în timpul școlii. Munceam dar ne și distrăm. Apoi colindam pădurile și gustam tot felul de bunătăți. Zona umedă e propice vegetației. Trebuie doar să cauți pentru a găsi ce dorești. Nimic nu e fără efort.

Traversăm bogata comună Poiana Stampei, păstrătoare a tradițiilor și obiceiurilor strămoșești. Muzeul din centru e grăitor în acest sens.

Urcăm Măgura în serpentine largi. Se deschide superba panoramă spre Munții Rodnei în dreapta, iar în stânga Masivul Călimanului, cu stâncile celor Doisprezece Apostoli.

Pasul Tihuța ne trimite spre Ardeal cu alte serpentine întortocheate, nu înainte de a zări printre brazi Schitul Piatra Fântânele, minunat loc de refugiu pentru hrana sufletului, de care nu trebuie să uităm.

Coborâm cu grijă pe o porțiune de drum în lucru. Trecem pe lângă Castelul Dracula, vizitat de turiști pentru oferta de surprize șocante și amplasarea într-o poziție strategică, de unde se deschide perspectiva spre Munții Bistriței.

Sunt apostrofată:

Nu te uita spre înălțimi. Coboră-ți privirea aici lângă drum unde a fost cândva un brad imens cu un coronament aparte, botezat Bradul Candelabru.

Bistrițenii erau mândri de el, dar vârsta și furtunile l-au doborât într-o zi. Ce să-i faci... Totul e trecut, rămâne doar amintirea.

Ajungem în Valea Străjii, unde e un han atrăgător, dar noi avem alt obiectiv.

Din Mureșenii Bârgăului intrăm pe un drum de țară printre dealuri cu păduri de foioase în haine colorate de toamnă și plantații de meri. Printre pomii adulți sunt puieți, ocrotiți de câte un găduț, ca să nu-i roadă iepurii de câmp. Așa vor crește pomii roditori, care vor dăruia vestitele mere bistrițene.

Se zărește lacul. Privim cu încântare întinderea de apă de la o oarecare distanță de mal, care e” invadat” de proprietăți particulare cu vile ochioase.

Peisajul e încântător: lacul, construcțiile interesante înconjurate de arbori ce se oglindesc în apa liniștită, o stâncă mare în formă trapezoidală care ocrotește acest loc minunat. Ajungem la coada lacului, unde din păcate mirajul e umbrit de mizeriile lăsate de unii turiști inconștienți. Hârtii, pungi, cutii de bere, peturi, carbuni de la grătare îți provoacă în suflet o durere ascuțită.

– Eu, dacă aș avea un sac, aș aduna mizeriile astea, spune doamna.

– Iar eu aș face un foc de tabără, dar nu cred că vor arde, comentează juniorul.

Vorbim tare ca să ne audă pescarii ce stau înșirați și nemișcați, cu undițele întinse, pentru a prinde un pește, pe care să-l pună pe grătar, apoi să lase în urmă petele de murdărie pe frumusețea naturii.

Ce să zic, doar și la noi din păcate se întâmplă astfel de fenomene. Vin unii cu corturi, sau alții merg la iarbă verde și lasă” podoabe pe iarbă”. Eu le-aș da amenzi. Doar atunci, când îi va ustura buzunarul, se vor învăța minte acești indivizi needucați. Încerc să nu-mi stric buna dispoziție.

Pentru a uita, noi doamnele pregătim o gustare, iar domnii assemblează o barcă din bucăți de lemn curbat și pânză plasticată, după modelul eschimoșilor, doar că eschimoșii o construiesc din oase și piele de balenă.

– Te-ai plimbat vreodată cu barca?

– Da, dar cu o barcă obișnuită, cu două vâsle, nu cu una ca la caiac-canoe.

– Merg eu cu băiatul, apoi încerci și tu.

Și așa cum visam de dimineață, mi-am luat inima în dinți și am vâslit cu putere pe oglinda apei unui lac de acumulare din apropierea localității Mița.

La fiecare lovitură de vâslă săreau stropii de apă ca o ploaie de diamante. Luciul metalic al apei era brăzdat de barca sveltă ce înainta cu repeziciune. În depărtare se zăreau și alți temerari care încercau marea cu degetul.

Am încetat vâslitul în mijlocul lacului. Era o liniște nefirească. Locul acesta înconjurat de munți și păduri, nu permitea nici un zgomot. Doar câte o pasăre își semnala prezența în limba ei. M-am întors la mal obosită, dar cu pace în suflet și cu mândria celui ce a domnit peste ape.

Cu forțele împrăpătate de o gustare și încălziți de razele blânde ale soarelui de după amiază, pornim spre casă. Însoțim lacul până la baraj, în apropierea căruia răsare o insulă legată de mal printr-un pod. Cineva a ridicat acolo o construcție ingenioasă.

În sfârșit, pășim pe barajul Colibița, diferit de alte baraje. E construit din blocuri de piatră de prin partea locului și nu din beton.

Traversăm barajul pe un pod solid. Se văd conductele ce vor duce apa prin defileu, pentru alimentarea orașului Bistrița. Malul e acoperit cu o vegetație abundentă tăiată de un drumușor ce urcă undeva spre înălțimi.

Ne întoarcem la mașină. Pe parapetul podului, stau îmbrățișați o fată și-un băiat.

– Aștia doi o să cadă, comentează bunica.

– N-avea grijă, se țin ei unul de altul, răspunde nepotul.

Ei, tinerețe... Și în amintirea unor clipe de vrajă adun câteva floricele galbene de pe marginea unui șanț.

Aruncăm o ultimă privire spre ceea ce a realizat natura și mâna omului.

Pornim spre casă prin Rezervația Valea Repede, alături de un pâraiaș zglobiu și arbori cu frunze colorate în diverse nuanțe de penelul măiestru al toamnei.

Lăsăm în urmă hidrocentrala și barăcile constructorilor.

Pe înserat trecem prin șirul de Bârgaie: Bistrița Bârgăului, Prundu Bârgăului, Tiha Bârgăului, Mureșenii Bârgăului, realizând astfel un circuit prin specificele așezări ardelenesti. Drumul de întoarcere ne oferă din nou porțiuni în lucru cu diverse utilaje, printre care, tânărul șofer e nevoit să facă un adevărat slalom.

Ieșim apoi la drum bun și zorim spre casă. S-a întunecat de-a binelea. Din înaltul cerului ne zâmbesc steluțe.

– Acum știi unde-i Colibița?

– Da, însă m-aș bucura ca lumea să aibă mai multă grijă de natura cu care am fost hărăziți cu multă dărnicie.

Pavel COSTEA jr., *De ce e supărat Pișta?*

Cu caracter și curaj, cu instinct și bun simț, tata devenise comerciant din mers. Își dorea însă, ca eu să devin un succesor emancipat, capabil să așeze afacerea familiei pe baze solide, oferind și bărgăuanilor șansa unui comerț civilizat. Ar fi fost ideal să mă perfecționez la Viena sau Budapesta, centre din care ne aprovizionam uneori cu mărfuri de lux. Din păcate, costurile și distanțele erau prea mari pentru posibilitățile noastre. Ca urmare, m-am resemnat să fac practică într-un Cluj vag asemănător celor două metropole, la renumita pe atunci *Sigmond S. A. Coloniale, Delicatese și Bufet*.

În noiembrie 1937, se afla printre angajații amintitei societăți un secui singuratic și posomorât, însărcinat să facă servicii de curierat. În răgazul netulburat de comenzi prin telefon, acesta avea obligația să îmbutelieze vinul, țuica și siropurile, produse în parte, de tatăl patronului, un mare moșier. Rosturile lui îl rețineau mai mult în beciurile firmei, printre sticle și butoaie uriașe, montate probabil la fața locului, fiindcă întreceau dimensiunile ușilor.

Într-una din zile, în timp ce caligrafiam un afiș, l-am descoperit ațintind asupra mea priviri curioase și nerăbdătoare. Secuiul Pista, cu care până atunci nu schimbasem nici măcar o vorbă, m-a invitat timid să îl urmez în pivnița care-i servea drept „birou”. Invitația venea, de fapt, din dorința de a mă convinge să realizez pentru sortimentele de vinuri pe care le firma le comercializa, etichete frumos migălite: Cabernet, Otonel, Miniș Sec, etc.

Ca recompensă anticipată, mi-a propus o degustare din cele mai bune soiuri. L-am refuzat în modul cel mai hotărât. El, în schimb, n-a rezistat tentației, iar licoarea lui Bachus a produs de îndată efecte. Într-o bună-dispoziție care îl făcea de nerecunoscut, Pista a început să fredoneze stâlcit un cântec la modă: *Un lei un gurița / Doi lei un fetița / Cinci lei fete chite vrei*. După o vreme redevenit trist, a trecut la confesiuni:

Paly, și eu sunt rumun, dar la noi în sat nu este școla rumunească, nici biserică. Pentru asta vorbesc eu rău rumunește.

Cu trecerea timpului l-am revăzut de câteva ori pe Pista printre șirurile de tineri care aglomerau strada Barițiu sau Piața Mihai Viteazul la ceasurile serii, când mă întorceam de obicei de la cinematograful.

Revenit acasă, am reținut episodul din depozitul de vinuri în prăvălia tatălui meu, în anii ocupației Ardealului de Nord de către maghiari. Îmi amintesc și acum sâmbăta în care, un grup de secui, aduși pentru lucrări pe domeniul forestier, a intrat în prăvălie, solicitând diverse alimente. Unul dintre aceștia, văzând că mă exprim anevoie în limba maghiară, mi-a venit în ajutor:

- No, spune rumunește, che doară și noi suntem rumuni și inche rumuni ortodocși.

Surprins, am cercetat atent chipul celui care mi se adresase, dar nu aducea nici pe departe cu Pista. Descoperisem însă și în tonul lui amărăciunea amestecată cu frustrare care însoțise odinioară mărturisirea tânărului angajat al firmei *Sigmond*.

Ioan GĂUREAN, *Și pe Valea Bârgăului este slăvită poezia*

În ianuarie, pe văile noastre încă mai e zăpadă și mireasmă albă de iarnă, vreme de poveste, de șezătoare, de aduceri-aminte.

Alăturându-se miilor de manifestări din județ, țară și străinătate, consacrate Zilei Naționale a Culturii Române, în data de 15 ianuarie, Asociația Culturală „Speranța reînviată” din Josenii Bârgăului a adus un omagiu „poetului național” Mihai Eminescu, „împăratul poeziei și-al visării”, cum se exprima Gh. Tomozei. La întâlnire au participat numeroși intelectuali, iubitori ai liricii eminesciene.

Gazda generoasă a manifestării a fost familia Sarcă, din Josenii Bârgăului, iar activitatea a fost coordonată de profesorul Adrian Mănarcă, originar din aceste locuri, domnia sa având aceeași postură managerială și la Clubul „PRO PATRIA – Regăsirea Daciei” de la Bistrița, găzduit de Casa Armatei.

Alături de membrii de bază ai societății culturale bârgăuane, la întâlnire au participat, ca invitați de onoare, Florentina și Vasile Găurean din Bistrița.

Într-o atmosferă deosebit de plăcută, în jurul unor gustări frugale și a unui pahar de vin (care totdeauna a inspirat poezii), pe îndelete, ardeleneste, s-a discutat despre cel mai de seamă poet al neamului nostru, Mihai Eminescu, despre destinul său urzit la final de potrivnicii săi. Sfârșitul lui încununează cu o aureolă preocupările patriotice ale gazetarului și omului politic de la ziarul „Timpul”. În acest sens, scriitorul Vasile Găurean a ținut o prelegere despre locul lui Eminescu în lirica națională și în plan universal, urmată de dezbateri și întrebări pe un spectru larg de probleme.

Președintele Societății Culturale „Speranța reînviată”, profesorul Adrian Mănarcă a făcut o prezentare elogioasă a operelor lui Vasile Găurean: „Marmura cuvintelor”(vol. I și II), „Odisee spațială-de la pământ la marginea universului” și „EMINESCU și OVIDIU” – o exegeză de Literatură universală comparată, toate apărute anul trecut, 2014, la Editura Junimea din Iași, iar col. (r) Ioan Mânzat a prezentat în continuare o frumoasă creație proprie: „Rugăciune către Eminescu”, o invocație patetică rostită de altfel și la cercul bistrițean „PRO PATRIA”.

La final, prof. Vasile Găurean a dăruit volume din edițiile domniei sale și autografe.

Este lăudabil că oriunde ne-am afla să purtăm în noi cultul pentru valorile naționale, pentru neamul nostru și cu deosebire pentru „acest dar al lui Dumnezeu pentru poporul nostru, care este Mihai Eminescu, după exprimarea Preafericitului Patriarh Daniel.

Mai durabilă decât monumentele în piatră și bronz, consacrate valorilor neamului, este amintirea marilor personalități, cultul pentru ceea ce ne-au dăruit. (N. V.)

IN MEMORIAM:

VASILE FABIAN BOB REU (RĂU)³⁰⁶

În 31 decembrie 2015 se vor împlini 230 de ani de la nașterea celui mai vechi poet de origine bistrițeană, Vasile Fabian – Bob – Reu (Rău), după numele, complet, sub care ar trebui să rămână în istoria literară. Poeziile sale au fost publicate postum, iar biografia, locul de origine și evoluția numelui său, nu au prea fost îndeaproape cunoscute.

Născut în comuna Borgo – Rus, astăzi satul Rusu Bârgăului, comuna Josenii Bârgăului, jud. Bistrița – Năsăud, într-o străveche familie de preoți, ca fiu al căprarului Petru Reu, din regimentul al II-lea de graniță năsăudean, Vasile Reu (nume dat după cel al preotului din sat, bunicul său dinspre tată, devenit în prezent Rău), a fost înfiat de către parohul comunei Maieru, Teodor Bob, bunicul său după mamă, nobil originar din Mănăștiur – Copalnic, județul Someș, văr primar cu Ioan Bob, episcopul Făgărașului.

Bunicul său dinspre tată, preotul Vasile Reu din Rusu Bârgăului, a avut patru feciori: Ion Reu, care a ajuns preot în sat în locul tatălui său; Pavel Reu, care a ajuns căpitan în cel de-al II-lea regiment de graniță năsăudean, cunoscut ca un brav stegar și erou al batalionului acoperit de glorie, în vestita bătălie împotriva unei armate condusă de însuși Napoleon Bonaparte, la Arcole (1796), lângă Areda, Veneția, mort la Mocod în 1825; Maței Reu, căprar în regimentul de graniță și Petru Reu, căprar și el în regiment și tatăl celui mai vechi poet, cunoscut din documente, originar din Țara Bârgaielor.

Cărturar de elită și poliglot, Vasile Rău (Reu) – Bob – Fabian, a devenit un strălucit profesor la Academia Mihăileană din Iași, fiind autorul mai multor manuale școlare, între care o gramatică româno – latină, o aritmetică și „Elementele geografiei”, publicate în 1834. A fost numit paharnic, de către domnitorul Mihail Sturza și a devenit, post mortem, unul dintre primii poeți clasici ai Moldovei și ai țării, fiind originar din Valea Bârgăului, județul Bistrița – Năsăud.

Începuturile lirice ale lui Fabian au avut un caracter omagial și au fost scrise în limba latină. Astfel „Carmen onomasticon” scrisă în 1820, a fost dedicată lui Mihail Sturza, pe atunci eforul școlilor ieșene, iar o altă odă a fost închinată domnitorului Ioniță Sandu Sturza, cu ocazia înscăunării acestuia. Din nefericire, poeziile scrise de Fabian în limba română sunt foarte puțin cunoscute. Ele au fost publicate postum, la trei ani după moartea poetului, grație lui George Barițiu, pe atunci tânăr editor-redactor la „Foaia pentru minte, inimă și literatură”, supliment săptămânal al revistei „Gazeta de Transilvania”, primul mare periodic al românilor din Imperiul Austriac, tipărit la Brașov. Astfel, în nr. 13 din 26 martie 1839 este publicată în prima pagină poezia „Moldova la anul 1821”, având următoarea precizare: „Poezii dintr-ale răps. Prof. pah. V. Fabian”.

Cu toate că Fabian, unul dintre primii noștri poeți, a fost aproape uitat, nu se mai cunoaște nici locul de la Iași unde a fost înmormântat, se mai păstrează doar epitafurile, bângăuanii și-au reamintit de el. Prin grija profesoarei de limba și literatura română, Rafila Mureșan, director al Școlii Generale din Rusu Bârgăului, satul natal al poetului, în 31 decembrie 1997, a fost atribuit numele școlii în memoria poetului Fabian.

³⁰⁶ Niculae VRĂSMAȘ: Vasile Fabian Bob-Reu (Rău), 230 de ani de la naștere (31. 12. 1795, – 07. 04. 1836)

VALENTIN RAUS (22 decembrie 1918 – 22 iunie 1994)

Comemorare Valentin Raus, la Biblioteca Județeană³⁰⁷

În organizarea Bibliotecii Județene „George Coșbuc” și a familiei Gabriel și Ileana Gafița, a avut loc marți, de la ora 12. 00, o comemorare a scriitorului Valentin Raus, în sala „Liviu Rebreanu” a instituției. S-au împlinit, în 2014, douăzeci de ani de la trecerea la cele veșnice a scriitorului și gazetarului Valentin Raus.

Valentin Raus era, de loc, din Bistrița Bârgăului, născut din părinți țărani la data de 22 decembrie 1918, școlarizat în satul natal, la Prundu Bârgăului, apoi la liceul din Năsăud. A urmat studii universitare medicale, neterminate, la Cluj, și a publicat între anii 1940-1944, anii ocupației maghiare, la gazetele „Tribuna Ardealului”, „Săptămâna” și „Viața ilustrată”, fiind un spirit patriotic, un om de curaj, care a apărut cu scrisul său românitatea nord-ardeleană. Dintre cărțile sale de proză publicate în timpul vieții amintim: „Vopsește-ți părul castaniu”, „Comoara”, „Tunete pe Bobâlna”, „Izvoare”, iar postum i-a apărut, recent, „Inventar de tristețe și echilibru”, editată de Biblioteca Județeană.

Scriitorii Ioan Pinte (directorul bibliotecii), Olimpiu Nușfelean, Gavril Moldovan, Virgil Rațiu, Nicolae Vrăsmaș și alții au depănat amintiri din Bistrița cu Valentin Raus și au subliniat exigența gazetarului care a fost, generozitatea arătată pentru tinerii scriitori, care au primit sfaturi la debut. În încheiere, Gabriel Gafița, ginerele celui evocat, a reamintit curajul arătat de Raus ca gazetar sub ocupația maghiară, la Cluj-Napoca, și latura sa umană, de bun familist.

³⁰⁷ Victor Stir, Mesagerul, Mar, 16/12/2014 – 16:32

Titus WACHSMANN – HOGIU, *Bârgăuani în neuitare: Valentin Raus*

Sunt personalități ce merită să intre în neuitare. De aceea cred că s-ar putea împământenii o astfel de rubrică pentru oamenii meritorii de oriunde.

Între „**bârgăuanii în neuitare**” socotesc îndreptățită includerea lui Valentin Raus, acum când se împlinesc 20 de ani de la trecerea lui în eternitate și –peste câteva zile, la 22 decembrie, – a 94 de ani de la nașterea lui în Bistrița-Bârgăului, comună pe care cu drag o numesc *Bistricioara*, unde și eu am văzut lumina zilei.

Dar acesta nu este un criteriu pentru care să nu fie dat uitării. Criteriul este faptul de a fi fost și de a rămâne scriitor, poet, publicist, om de cultură și om al cetății, ocupând funcții publice în domeniul culturii (inspector cultural regional, director al Casei de Cultură Bistrița, ziarist și redactor șef al revistei *Minerva*...).

A început să scrie poezii încă din perioada liceului. Ca la orice început, cu oarecare modestie, cu oarecare timiditate, poate fatalist, dar cu un simț evident al realității.

„Poveștile mi le-am trăit pe toate eu

Și mâna mi-o purta-n caiete mama.

Puțin talent mi-o fi dat poate
Dumnezeu

Dar de aceasta nu-mi dau încă
seama.

De-aceea n-am eroi, dușmani de
moarte.

Dușmanul meu e-al tuturor,
preacinstit;

L-am îngrădit într-un cuvânt, cuvân-
tu moarte

Și am pornit la braț cu el spre asfințit.

„

Valentin Raus a fost atașat valorilor bârgăuane, participând la „Simpozionul Cultural al V. B.”, în 4. VI. 1989 dăruindu-mi una dintre cărțile sale de proză („Memorie

figurativă”), pe care mi-a scris o dedicație măgulitoare, socotindu-mă „*inimosul și prețiosul*” lui prieten. Semnătura lui îmi rămâne cu atât mai valoroasă.

Valentin Raus a fost apreciat de contemporanii săi.

Marian Popa l-a cuprins în al său „Dicționar de literatură română contemporană” (Editura Albatros, 1977).

Istoricul Vasile Netea scria în 1985:

„*Valentin Raus face parte din pleiada de scriitori și publiciști ardeleni care în toamna anului 1940, la cedarea Ardealului de Nord...a rămas pe meleagurile sale străbune, în redacția ziarului Tribuna Ardealului de la Cluj...Înrudit prin creațiile sale cu scrisul lui Ion Slavici, Ion Agârbiceanu, Pavel Dan, Ion Vlasiu, Valentin Raus reprezintă acolo la Bistrița, o tradiție a literaturii române, un steag de luptă culturală vrednic de luat în seamă (s. n.)”.*

Scriitorul Francisc Păcurariu scria, tot în 1985, în România literară nr. 2:

„*Scrisul lui Valentin Raus este integrat în marea tradiție a literaturii ardeleni, hrănită de observarea exactă și minuțioasă a realității de toate zilele și a dramelor ei mărunte, menite să dezvăluie realități social-politice și etice mai adânci.*”

Cred că doar aceste trei trimiteri care vorbesc despre faptul că Valentin Raus este o personalitate bârgăuană ce a intrat deja în neuitare, îmi justifică formularea unei astfel de rubrici. Mai notăm că despre acest om de cultură bârgăuan au scris mult și alții, precum: Ion Moise, George-Vasile Rațiu, Teo Vrăsmaș, Nicu Vrăsmaș, Rafila Mureșan.

Iar eu l-am cuprins, cu admirație și respect, în volumul „Bârgăuani de top” (2010).

Valentin Raus merită să nu fie uitat. Noi trebuie să contribuim la asta.

Gavril MOLDOVAN, *Valentin Raus în trei ipostaze*

Valentin Raus este o amintire ce-o deslușesc cu ușurință dintr-un trecut nu prea îndepărtat dar care a depus destule sedimente pe gândurile și faptele cândva comune, încât să estompeze aproape o realitate ce, iată, acum iese la suprafață. Prin august 1971 veneam la Bistrița dintr-un Cluj aurolat de un „Echinoc” proaspăt apărut și entuziasmant, care mă familiarizase oarecum cu activitatea de presă și, încadrat la cotidianul „Ecoul”, repede am făcut cunoștință, la Casa armatei, unde se afla pe atunci redacția, cu „omul care făcea ziarul”, cu unul din oamenii care făceau ziarul. Un om care inspira calm, liniște, echilibru.

L-am perceput mai întâi drept scriitor recunoscut de toată lumea, fiind autorul a cel puțin două cărți despre care s-a vorbit în epocă, „Vopsește-ți părul castaniu” (1968) și „Tunete deasupra Bobârnei” (1984).

Era unicul scriitor cu acte în regulă în acel moment și orice text literar destinat publicării trebuia să treacă pe la el, în calitate de secretar de redacție. Era exigent și circumspect și manifesta o prudentă opoziție la proliferarea numărului scriitorilor în județ. „Ecoul” publica o pagină literară săptămânal și, fiind unica publicație din județ, era căutată de foarte mulți colaboratori cu pretenții literare.

În anul 1971 apare la o editură bucureșteană Dicționar de literatură română contemporană, scris de Marian Popa, în care figura și Valentin Raus căruia i se aprecia proza de factură ardelenescă, cu implicații etice, scrisă concis, clar și lapidar. În această sferă de receptare a operei lui intra, desigur, și volumul de nuvele „Pe lângă păcat” (Cluj-1943), cel de povestiri intitulat „Fata din pădure” (1960) și „Comoara” (1967). Deși n-a scris mult și s-a rezumat cu predilecție la genul scurt, Valentin Raus a rămas alături de Vasile Netea, Francisc Păcurariu, Lucian Valea, Alexandru Husar ș. a., o generație de scriitori patrioți ce a susținut flacăra românismului în acea grea perioadă prin care a trecut țara între 1940-44.

O altă dimensiune a activității lui Valentin Raus era cea de jurnalist, domeniu în care s-a afirmat încă de pe când era elev la Năsăud, colaborând la foaia „Răboi Năsăudean” a revistei Societății de lectură Virtus Romana Rediviva a Liceului „George Coșbuc”. Era prin anul 1939 când s-a tipărit acest răboi format 35 X27 cm, cu patru pagini. Activitatea era îndrumată de profesorul V. Doniga iar printre membrii comitetului de conducere îl întâlnim și pe Valentin Raus.

În anul 1968, odată cu înființarea județului, apare și ziarul „Ecoul” la care el ajunge secretar de redacție, funcție de care s-a achitat cu profesionalism. Era pe vremea când la ziarul „Ecoul” erau cantonați fel de fel de activiști de partid fără studii, necunoscători ai normelor de ortografie a limbii, oameni suficienți care nu aveau nici har, nici dragoste pentru scris. Cu o asemenea armată a trebuit să lupte Valentin Raus zi de zi, purcând materialele destinate publicării, îndreptând conținutul și aducându-l la o formă cât de cât publicabilă.

Ziarul suferea de lipsa unor condeie elevate care să promoveze un scris elegant, savuros, adaptat multiplelor prefaceri economice din oraș și județ. Valentin Raus citea număr de număr în tura lui de serviciu, toate materialele, intervenind competent pe manuscris, uneori scriind el însuși articolul respectivului autor, scris neglijent. Nu de puține ori venea în conflict cu unii așa ziși autori mai puțin receptivi la erorile de redactare semnalate colegial și prompt. El nu se rezuma numai la activitatea destul de ingrată a secretarului de redacție ci pune și el mâna la scris. O rubrică a lui intitulată „Balansoar” a făcut carieră prin problematica etică ce conținea iar recenzia „Am văzut Love story”, scrisă în urma vizionării la București a filmului respectiv, ce a făcut vâlvă în întreaga lume, i-au procurat destule aprecieri. Recenzia ocupa două coloane de ziar format mare și pornea de la înșiruirea tragediilor amoroase de-a lungul timpului, gen „Tristan și Isolda”, „Romeo și Julieta”, pentru a face apoi o analiză a filmului cu aprecieri scenariste și regizorale.

Valentin Raus era un îndrăgostit al scrisului, savura cu nesaț orice rând proaspăt redactat și manifesta o solidaritate simpatcă față de bresla scriitoricească.

A treia ipostază sub care îl putem readuce în atenție pe fostul coleg este cea de om și prieten. Trăiam vremuri grele și orice cuvânt scăpat neglijent din gură te putea costa. Aveam printre noi indivizi „specializați” în ascultare și notare a unor convorbiri. De Valentin Raus nu ne feream și ne exprimam de multe ori în prezența lui dezacordul față de numeroasele Decrete prezidențiale ce apăreau atunci, sau repulsia față de interminabilele vizite ale „tovarășului” care necesitau cheltuieli în plus și nu foloseau la nimic. Îl percepem pe Valentin Rațiu ca pe un scriitor dotat, care și-a făcut din problematica și istoria județului o sursă de inspirație, un jurnalist mereu atent la tratarea subiectelor, un patriot și un bun familist, care a fost în stare să refuze un post în diplomatie pentru a rămâne cu familia, un om cu care puteai încheia proiecte durabile.

Niculae VRĂSMAȘ, *Valentin Raus, o sensibilitate lirică deosebită*³⁰⁸

Având înclinații literare, Valentin Raus face parte, încă din liceu, din Societatea de lectură Virtus Romana Rediviva și din comitetul de editare al revistei acesteia, Răboj năsăudean, în care debutează cu scurte studii de istorie literară, intitulate: Omul cultivă un mit narcisic și Mama în literatura română, în numărul din 15 aprilie 1939.

Deși alesese să studieze medicina, Valentin Raus este interesat, tot mai mult, de literatură, scriind versuri, proză, cronică plastică și activând, alături de numeroși alți literați, între care confratele de destin, Francisc Păcurariu, implicați, în noua avangardă pentru realizarea publicațiilor românești din Ardealul de Nord.

Valentin Raus debutează editorial, în anul 1942, cu un eseu care constituie textul la albumul pictorului Emil Cornea. Ulterior, îi apare volumul intitulat Pe lângă păcat, 1943, care este un ciclu al lumii satului transilvan, descris în spiritul tradițional al prozei ardelene. Urmează apoi volumele: Fata din pădure (povestiri), Editura de stat pentru literatură și artă, 1960, Comoara (beletristică și critică literară), Editura pentru literatură, 1967, Vopsește-ți părul castaniu (nuvele), Editura Tineretului, 1968, Tunetele de pe Bobâlna (povestiri), Editura Dacia, 1984, Memorie figurativă (povestiri), Editura Dacia, 1988, Izvoare (povestiri), Editura Cartea Românească, 1990.

Textele sale se disting prin ușurința narării, capacitatea configurării unor personaje cu o deosebită robustețe morală, dovedind o sensibilitate lirică deosebită, temele sale încadrându-se în repertoriul clasic și contemporan. Valentin Raus aduce o serie de date lămuritoare, cu privire la legăturile lui Lucian Blaga cu

³⁰⁸ Niculae Vršmaș, Răsunetul, Luni, 12/15/2014 – 12:46

Bistrița, într-un articol de rememorări intitulat: Lucian Blaga la Bistrița, în Literatură și actualitate, Foaia Cenacului „George Coșbuc”, Bistrița, martie 1983.

Pe masa lui de lucru i-a rămas, aproape terminat, un roman în manuscris dedicat Colibiței și oamenilor săi, alături de care scriitorul Valentin Raus și-a consumat existența, între copilărie și maturitate, între vis, împliniri și legendă: „Mă leagă de această vale amintirea copilăriei cu escaladări pe Piatra Mare, urcușuri în urma copitelor de cai pe Șoimul, Stegea, Macri, spre culmea Vulturului, spre Ariniș și în sus spre fabulosul «Tău al zânelor». Sub răsuflarea cetinii așteptam saltul argintat al păstrăvilor, ori pasul ușor al căprioarelor și al cerbilor (...) Pe aici duceam vaci și cai la păscut, tăiam copaci, culegeam zmeură afine și mure. Pe aici mi-au scăpărat din ochi bucurii, dar și lacrimi”...

Valentin Raus a fost, pe tot parcursul vieții, un publicist consecvent, reprezentativ al unei generații de avangardă culturală cu scop de păstrare și dezvoltare a literaturii române. A fost redactor și apoi secretar de redacție la ziarul „Ecoul”, din Bistrița, unde a lucrat până la pensionare, în 1987, dar și redactor șef al revistei literare „Minerva”, începând din 1990 și până l-a stingerea sa din viață, la Târgu Mureș, în 22 iunie 1994, la 76 de ani neîmpliniți, fiind înmormântat la Bistrița, în 2014 împlinindu-se 20 de ani de la trecerea sa în eternitate.

Aurel PODARU, *Ca albastrul de Voroneț*³⁰⁹

Despre Valentin Raus am auzit prima dată în 1968, anul înființării ziarului „Ecoul”. În paginile acestui săptămânal i-am întâlnit pentru prima oară numele. El fiind, dintru începuturi, secretar de redacție. Pe vremea aceea (ca să mai vorbesc și despre mine nu numai despre alții!), eu eram profesor la Școala de Mecanici Agricoli Beclean, mai exact spus, Școala de tractoriști. Am avut, tot atunci, inițiativa înființării unui cenacul literar, primul cenacul, la nivel de oraș, din istoria Becleanului. Așa a auzit domnul Raus despre mine. Și a ținut să mă cunoască personal. Trimițându-mi vorbă să-l caut la redacție. Când voi avea vreun drum la Bistrița, zicea dânsul. Eram și eu curios să-l cunosc.

Și pentru acest eveniment (pentru mine, întâlnirea cu Valentin Raus a fost un adevărat eveniment), m-am pregătit întrucâtva. Cu alte cuvinte, nu m-am dus la această întâlnire chiar cu mâna goală. Scrisesem un articol despre orientarea școlară și profesională a elevilor. Articolul meu a apărut, în următorul număr, pe prima pagină. Publicarea lui a însemnat, totodată, și inaugurarea unei rubrici care avea să devină o permanență a ziarului: „Orientarea școlară și profesională a elevilor”.

Ceea ce m-a impresionat însă, de la început, la Valentin Raus, a fost albastrul ochilor săi. Albastrul din priviri, cum îmi plăcea mie să zic. Un albastru de culoarea cerului senin, care emana blândețe, bunătate, discreție, mister. O culoare specifică doar ochilor lui Valentin Raus. Ceva ca și cum ai spune: „albastru de Voroneț”. Această impresie stăruie în mine și azi, după douăzeci de ani de la plecarea lui la cele veșnice.

În anul 1971, pașii m-au purtat, pentru scurtă vreme, prin redacția ziarului „Ecoul”. Bun prilej de a-mi cunoaște mai bine Magistrul, căci în cele două luni și o săptămână cât am „zăbovit” (cu folos!, trebuie să recunosc) prin redacție, Valentin Raus mi-a fost un adevărat magistru, în ale gazetăriei și nu numai. În acest timp, m-am străduit și s-a străduit, la rândul său, să deprind, repede și temeinic, meșteșugul de jurnalist, ceea ce m-a determinat ca după această scurtă ședere în redacție, să rămân ani buni colaborator consecvent al săptămânalului cu pricina. Alegându-mă, totodată, cu prietenia domnului Valentin Raus, cu care mă laudam adesea. Și-l apreciam (cu voce tare!), în primul rând, pentru stăruința lui în ideea lucrului bine făcut, pentru fermitatea și logica de a-și apăra convingerile personale. Sinceritatea și discreția lui erau alte componente ale firi sale, neîmpăcându-se cu compromisurile de orice fel, cu falsul și incompetența. Numai astfel au fost posibile, mă gândesc eu acum, și acele memorabile pagini de Literatură și Artă, care apăreau periodic și cu ritmicitate constantă în „Ecoul”, pagini gândite și realizate de Valentin Raus, în ciuda aberantelor teze din iulie 1971. Riscul era mare în acele vremuri, dar el a riscat! De dragul cuvântului pur, pe care el însuși, o viață întreagă, l-a scos din adâncul fântânii sufletului său.

Peste ani buni, aveam să mă reîntâlnesc cu Valentin Raus într-o altă redacție, redacția revistei „Minerva”, într-o cu totul altă conjunctură și altă echipă redacțională. Din păcate, însă, pentru scurtă vreme. Din nou, pentru scurtă vreme. În decembrie 1993, l-am sărbătorit în redacție. La împlinirea vârstei de 75 de ani. Fotografia alăturată stă mărturie. Din fotografie lipsește Tit-Liviu Pop. Un an mai târziu, avea să plece, spre cele veșnice, Valentin Raus. Așa, în mare grabă și pe neașteptate! A rămas, în schimb, albastrul său din priviri. Viu și persistent, ca albastrul de Voroneț.

³⁰⁹ Aurel Podaru, Răsunetul, Marți, 12/16/2014 – 14:47

Traian SĂSĂRMAN, *Valentin Raus – aproapele meu*³¹⁰

Valentin Raus a fost și rămâne, pentru mine, unul dintre acei oameni rari care n-a încetat niciodată să fie bun. Venisem, în 1971, în iulie, la ziarul „Ecoul”. Nu prea știam multe despre ziarul la care urma să muncesc mai bine de 45 de ani în viață.

Era într-o zi de joi, după-masă, țin foarte bine minte ziua aceea, când, la ședința de machetă l-am văzut și apoi l-am cunoscut pe domnul Valentin Raus. Îndeplinea funcția de secretar de redacție, era omul care filtra tot ceea ce se propunea să se publice în ziarul partidului. După ședință, m-a chemat în biroul de la Casa Armatei să mă cunoască.

M-a întrebat de toate, ascultându-mă și vorbindu-mi ca un adevărat părinte. Din prima zi l-am simțit că este aproapele meu, omul care avea de fiecare dată un cuvânt înțelept să-ți spună. Fiind secretar de redacție, avea bunul obicei să te cheme și să discute pe marginea articolelor propuse spre publicare. Fără răutate, fără niciun fel de ranchiună îți făcea, cu

vocea-i domoală și caldă, toate observațiile. Avea un real simț al limbii române. Sesiza detaliile în cele mai mici amănunte. Discuta cu autorul, cel puțin așa proceda cu mine, dacă era nevoie se oprea asupra textului, îl comenta, îl îmbunătățea. Nu eram dintre acei redactori care să mă offensez la criticile prietenești făcute. Erau, în schimb, câțiva redactori-scriitori cu o altfel de atitudine. Am găsit, o dată, acasă, un almanah din „Tribuna Ardealului”, de prin 1940 și acolo am dat peste o poezie semnată Valentin Raus. S-a bucurat și mai apoi am aflat toată povestea de viață de la Bârgău, la medicină, la Casa de Cultură și apoi la ziar.

Valentin Raus avea, uneori, câte un ghimpe la adresa mai marilor regimului. Își exprima nemulțumirea în medii mai restrânse. A suportat pentru asta, din câte îmi aduc aminte, câteva reproșuri severe. I-am simțit în toți anii noblețea sufletească, bunătatea-i înăscută. Nu l-am văzut niciodată nervos, știa să-și ascundă nemulțumirile. Era capabil să discute calm despre orice. Ne fermeca uneori cu poveștile lui din vremea războiului. Se dovedea a fi un bun povestitor, cum m-am convins, din scrierile care-i poartă semnătura.

Despre Valentin Raus nu pot spune că mi-a fost prieten. Ne-au despărțit mai bine de 30 ani. Dar mi-a fost mult mai mult. Prin firea-i generoasă, a fost mentorul și îndrumătorul meu în ale ziaristicii. Când stăteam nopți întregi în tipografie urmărind telexul care transmitea cuvântări nesfârșite ale „conducătorului iubit”, Valentin Raus își înfrâna nemulțumirea printr-o tăcere ascunsă. Pentru mine, care atunci, la 24 ani, doar dibuiam cărările scrisului gazetăresc, întâlnirea cu Valentin Raus a fost o bătălie câștigată, acesta stăpânind deja, printr-o cultură filologică matură, arta scrisului și, deopotrivă, munca în echipă, cu oameni atât de diferiți și orgolioși cum sunt în presă.

Au trecut 20 de ani de la trecerea lui în veșnicie. Îi rostesc numele cu venerație, mi-l readuc în memorie, îi citesc cărțile și articolele de ziar și mergem înainte.

Olimpiu NUȘFELEAN, *Un zâmbet fin*³¹¹

Valentin Raus a făcut parte din primul val de scriitori bistrițeni care, în ceea ce ține de literatura actuală, au trăit și au scris pe, cum se zice, plaiurile natale. Un Francisc Păcurariu, Aurel Rău, Lucian Valea, Teodor Tanco, profesorul Gavril Scridon sau alții vor pleca de aici spre alte orizonturi, vor reveni periodic, vor duce în suflet spiritualitatea locurilor, dar nu vor avea legături strânse cu un „localism”, pe care să îl

³¹⁰ Traian Săsărman, Răsunetul, Luni, 12/15/2014 – 12:52

³¹¹ Olimpiu Nușfelean, Răsunetul, Luni, 12/15/2014 – 12:47

potențeze, chiar să-l exprime și căruia să îi sfărâme limitele, dându-i alte valori. Alături de Valentin Raus vor fi puțini, printre care criticul Dumitru Andrașoni, poetul Ion Mihail Popa din Sângiorz-Băi, poate mai târziu Vasile Dăncu... Apoi vor veni Cornel Cotuțiu, Olimpiu Nușfelean, Cleopatra Lorințiu, Domnița Petri, Gavril Moldovan, Ion Moise, Nicolae Băciuț, Virgil Rațiu, Emil Dreptate, Al. C. Miloș, Aurel Podaru, Ion Radu Zăgreanu și alții, care vor întemeia efectiv aici o viață literară, vor ieși ferm spre revistele literare și edituri, vor egaliza sau chiar nivela raporturile dintre provincia literară și centrul literar. Sosirea în peisajul literar bistrițean a altui val de scriitori va fi mai apoi un gest de continuitate și de îmbogățire.

Numele scriitorului Valentin Raus mi-a atras atenția pentru prima dată de pe o carte de povestiri, *Comoara*, găsită pe raftul cu cărți al magazinului sătesc din Șieu-Sfântu, pe când îmi încheiam viața de elev. Apoi, peste câțiva ani, la primele mele încercări de ziarist, l-am întâlnit pe scriitor efectiv în redacția ziarului *Ecoul*, unde era, dacă nu mă înșel, secretar de redacție. Prin mâna lui trecea tot fluxul de articole scrise și de chemați într-ale presei, mai puțini, și de nechemați, „ziariști” de doi bani, închiși într-un limbaj de lemn și într-o ideologie rudimentară.

Ziaristul Valentin Raus era o prezență sobră, elegantă, oarecum distantă, informată și fermă, un om pe ale cărui buze înfloreau, în timpul dialogului, un zâmbet fin. Zâmbetul acela exprima multe: profesionalism și inteligență, experiență de viață și literară, cunoaștere – desigur – a misterelor vieții, viețuirea unui scriitor între politrucii, zbatere în păienjenismul mediocrității provinciale și multe altele... Pe atunci ziarul scotea, cu anumite ocazii, suplimentul cultural *Ritmuri*, unde, printre articole dedicate izbânzilor socialiste sau folclorului, răzbăteau și tinerii scriitori bistrițeni cu câte o poezie, o proză sau un articol... O, câte romane nescrise ascunde perioada aceea!...

Apoi, pe vremea când făcea revista *Minerva*, mă invita la o cafea în apartamentul său de pe alea Voinicului, unde discutam pe teme literare și desigur pe tema revistei. Cândva am făcut parte, o scurtă perioadă, din redacția revistei, de unde am ieșit în urma unui „clenci”, aproape amical, cu un... amic de redacție. Puteam să trec peste incident cu umor, dar da data asta am făcut-o pe seriosul, deși, tacit, gestul a fost unul glumeț. Dar asta ține de o altă poveste...

Valentin Raus încerca să mă convingă să revin în redacție. Avea de gând să aducă de undeva și o tipografie. Pe atunci, o tipografie pentru o revistă ar fi rezolvat multe lucruri. N-a mai apucat nici să mă convingă, nici să aducă tipografia. Planurile scriitorilor nu coincid întotdeauna cu „planul” destinului.

Cornel COTUȚIU, *Tânguire decentă și delicată*³¹²

De ce am dorit să scriu despre „Inventar de tristețe și echilibru”, acest lamento postum al lui Valentin Raus? Apariția volumului (la Editura Cartea Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014) se datorează fiicei Ileana Gafița, cu ocazia comemorării a 20 de ani de la trecerea în neființă a scriitorului.

Pentru că în ultimii săi patru ani de existență am fost foarte apropiați (nu citez să spun că am fost prieteni)? Probabil din indiscreție și impietate. De prima ipostază nu mă jenez, a doua însă parcă îmi dă un sentiment de vinovăție. ; de care aș vrea să mă lecuiesc.

Niciodată nu mi-a făcut măcar o frântură de mărturisire, al cărei spirit să-l fi regăsit în aceste pagini. Scriu despre carte ca un fel de atașament pentru cel care nu mai e între noi. E adevărat, este o atitudine plâpândă, șovăitoare. „Tristețea” și „echilibrul” le-am simțit ca un cântec de lebedă, pe ape singuratic, printre trestii cu lujere nostalgice, sub un cer pregătit pentru un recviem, nu sobru, ci inefabil.

Cele 60 de puseuri ocrotite de coperte sunt invocări deznădăjduite: „Unde ești? întreb strigând iar. ”; sau monologuri evocatoare, căci, deși Iulia a trecut în neființă, el îi mărturisește: „te-ai ascuns în propria-mi ființă”, aceasta fiindcă o caută în amintiri, în obiectele din jur, în imaginație; o fulgurație de text e chiar intitulată „Memoria și imaginația”. Deși, notează la un moment dat: „Îmi este teamă de propriile amintiri”, încât: „Adevărul este că trebuia să mor odată cu tine. ” Și totuși: „Tot ce mă mai poate ține este depozitat în tezaurul memoriei. ” Reface cuplul prin imaginație, al cărei izvor este dragostea, vie, în ciuda senectuții și a morții, încercând astfel să permanentizeze starea de „alături la bine și la rău”, iar pentru aceasta „Acum, Iulia, am timp suficient și chiar prea mult la îndemână”.

Consideră că i-a mai rămas un rest de viață, pe care îl trăiește cu ochii aburiți „în timp ce vorbesc, în timp ce mănânc, în timp ce scriu, merg pe stradă sau poposesc lângă mormântul tău – movila ta de pământ lângă care îmi este rezervat un loc”. „Mi-ai dat un loc de întâlnire și te asigur că mă voi grăbi să vin în acel

³¹² Cornel Cotuțiu, *Răsunetul*, Mie, 05/13/2015 – 11:51

loc. ” (ceea ce avea să se întâmple în 1994, la 5 ani după moartea soției). Acel loc îl calcă mereu, a numărat mereu cei 40 de pași câți sunt de la poarta cimitirului până la mormânt.

Apoi îi este grea întoarcerea: „mă simt un om care se târăște, care se cațără pe un versant nesigur, alunecos, ascuțit, stâncos, necunoscut. ” Și copleșit de dor: „De unde oare a început dorul după tine? Cred că din momentul în care ți-am rostit numele pentru prima dată. ” „Tu, Iulia, erai rece ca gheața. Te-am sărutat pe frunte. ” „Ai să mai revii cândva? Nu, n-ai să mai revii.

Pentru ceilalți tu ai plecat, te-ai dus, pentru mine te-ai ascuns în propria-mi ființă. ” „Bună dimineța, iubito!” – exclamă cel care-și începuse căsnicia în urmă cu 45 de ani. Iar în finalul notiței: „S-a făcut târziu, s-a apropiat miezul nopții. Un gând, un unic gând îmi mai rotește unda în jurul meu. Mă împresoară cu blândețe, mă încălzește, mă reanimă. Măine ne vom revedea. ” Interiorul casei îi provoacă acum o altă percepție a ceea ce îl înconjoară, căci e un mod de a-și apropia ființa pierdută: „Fiecare obiect, pereții, tavanul și parchetul, cărțile, icoanele, perdelele și covoarele, cutiile cu te miri ce în ele, sfeșnicele și cristalurile, lămpile și ceramica populară, albumele și tot ce aveam în nișele de pe hol, în dulapuri și în bucătărie, flecușete și chiar lucruri bune de nimic – ieșite din uz(...)”, toate sunt simțite acum altfel.

În anul funest 1989 pentru familia Raus, până la trecerea la cele veșnice a soției mărturisitorului, starea sufletească și morală a acestuia e augmentată de situația socio-politică din țară; de câteva ori face referire la cel din fruntea țării și îl numește „nebunul”. Vine apoi tăvălugul din decembrie 1989 de la Timișoara, București, din țară, care îi relevă „rostul vieții”. Se simte „eliberat de umilințe și incertitudini” și crede că va urma un timp în care „Florile, copiii, cărțile să fie visele frumoase pe care le visăm. ”

În prima parte a intervalului său pământesc, rămas după stingerea soției „starea lăuntrică, percepția preajmei se îndărătnicesc să rămână la aceleași valori. Când ridică ochii de la pământ, constată: „Sunt lovit de neputința de a mă bucura de peisaj. ” (Ulterior, astfel de neputințe aveau să se diminueze, să se potolească. Țin minte o zi când am fost pe dealurile Dumitrei, la cules de ciuperci, deși am fi putut să le procurăm din piața orașului. Da, dar nu ar mai fi fost ceea ce deodată a dorit: culesul, pânda după ciuperci, livezile, unduirea dealurilor, azuriul lunii mai în liniștea darnică.

Pe parcursul lecturii mi-am pus adesea întrebarea: Care a fost imboldul pentru el de a nota aceste crâmpoșe de gând și suflet? Dorea să comunice sau e vorba de un mod de a trăi intimități cărora astfel să le dea trăinicie? Ei bine, începutul unei fraze m-a edificat: „Scriu aceste rânduri pătruns de dorința ca cei ce le vor citi (...)”. Așadar, în ciuda unor „ample și tot mai bogate singurătăți”, totuși, conta pe un partener de comunicare: tu, cititorule.

Menuț MAXIMINIAN, *Valentin Raus și poarta veșniciei*

La împlinirea a 20 ani de la trecerea în eternitate a scriitorului Valentin Raus, Biblioteca Județeană a organizat un moment care are a avut în centru lansarea volumului „Inventar de tristețe și echilibru”, apărut la Editura Casa Cărții de Știință.

Născut la 22 decembrie 1918, în Bistrița Bârgăului, Valentin Raus a urmat liceul la Bistrița și la Năsăud, iar mai apoi, în perioada războiului a studiat Medicina la Cluj. A publicat versuri, proză și articole în „Tribuna Ardealului”, „Viața ilustrată” și „Săptămâna”, singurele publicații românești acceptate să apară sub ocupația hor-tistă. După război, între anii 1944-49, a fost medic la Bistrița, apoi inspector al Uniunii Compozitorilor, iar din 1967 director al Casei de Cultură.

De la înființarea ziarului județean „Ecolul”, în 1968, a lucrat ca șef al rubricii culturale și secretar de redacție. A debutat editorial cu un eseu despre pictorul clujean Emil Cornea, în anul 1942. În 1943 îi apare un prim volum de povestiri intitulat „Pe lângă păcat”, iar apoi „Fată din pădure” – 1960, „Comoara” – 1968, „Vopsește-ți părul castaniu” – 1969, „Tunetele de pe Bobâlna” – 1974, „Memorie figurativă” – 1988 și „Izvoare” – 1990. A fost membru al Uniunii Scriitorilor și al Uniunii Ziariștilor din România. Împreună cu un grup de scriitor înființează, în anul 1990, revista „Minerva”.

Volumul „Inventar de tristețe și echilibru”, apărut cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, prin Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, este o prelungă declarație de dragoste soției – Iulia Tătar, profesoară de limba română și germană, fică a protopopului greco-catolic al Bistriței, Vasile Tătar, arestat în 1948 și purtat prin diferite închisori comuniste. Soții Raus s-au căsătorit în 1945 și au avut doi copii și au trăit în bună conviețuire până în anul 1989, când, cu câteva luni înainte de Revoluție, Iulia Raus a ales calea veșniciei, întâlnirea în eternitate având loc în anul 1994, când Valentin Raus a trecut și el în eternitate, amândoi fiind înmormântați la Bistrița.

Cartea surprinde prin rememorarea frumuseții vieții trăite în doi atunci când se zăresc „piscurile fericirii” – „Frumoasă-i viața”. Povestea unei vieți trăită dincolo de moarte, cu convingeri și dureri, cu bucurii și izbânzi, cu raza de lumină care pătrundea întotdeauna în casă, dar și în suflet. Cu timp berechet pentru a privi spre trecut, cu zile în care afară era „zăpadă groasă, ger potolit, brazi episcopali cu ramuri îmblânite de puf alb, săniuțe și chiote de bucurie”.

Cu rugăciuni adresate Celui de Sus pentru a fi drept și înțeleghător „se cuvenea să-mi dea mie partea cea mai mare de durere”. Moartea, visul niciodată visat, este cea care lovea în sufletul scriitorului, ochii fără lacrimi, vocea neauzit de înceată a persoanei dragi, toate sunt prilejul unei salvări prin scris: „pentru toți ceilalți tu ai plecat, te-ai dus, pentru mine te-ai ascuns în propria-mi ființă”. Rămânându-i imaginea chipului peste care se așezase liniștea deplină, cu surâsul ultimului vis spre care s-a dus, scriitorul citește celei a cărei existență a fost prelungită în eternitate „poemul vieții noastre și las îngerilor și florilor bucuria de a-ți păzi somnul”.

Viața, ca o povestire a așteptărilor înșelate, capătă un alt sens o dată cu deschiderea porții necunoscutului și călătoria Iuliei spre un alt tărâm: „M-am rugat ție. Tu cunoști acum bine grandoarea lui Dumnezeu, știi câte dorinți, câte solicitări se îndreaptă spre el. Cei care sunt aici, în brațele existenței... au nevoie de ajutorul și de mila lui în fiecare clipă. Ești acolo, m-am rugat să ne ajuți ca o protectoare a casei noastre”. Convins că moartea se împarte fiecăruia în mod egal, scriitorul rememorează epistolele de dragoste, care le așază, spre amintirea unei tinereți fermecătoare, în carte.

Pentru Valentin Raus scrisul este forma de a-și exprima dragostea, iar poarta veșniciei un examen care trebuie trecut de fiecare dintre noi: „Este ca și lumânările peste care sufli să le stingi, unele-și păstrează flăcările ceva mai mult decât altele, care dispar la prima adiere. Se sting grăbite, intră în întuneric, în somn, poate în veșnicie, în uitare adică”.

Acest volum readuce în atenția noastră un suflet sensibil, un familist convins și, mai presus de toate, un scriitor pe care nu trebuie să-l uităm – Valentin Raus.

ION OARCĂSU

(22 iunie 1925 – 9 martie 2000)

Eveniment „Ion Oarcăsu” la Biblioteca Județeană³¹³

În cadrul unui program editorial inițiat de Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, miercuri, cu începere de la ora 17. 30, a avut loc, în sala de expoziții „Liviu Rebreanu”, o întâlnire dedicată scriitorului Ion Oarcăsu, fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, în cadrul căreia a fost lansat și volumul „Pagini critice”, o antologie de texte critice aparținând celui evocat.

Au fost invitați pentru evocarea scriitorului și comentarea operei: Aurel Rău (fost redactor-șef al revistei „Steaua”), Ioan Pavel Azap (redactor al revistei „Tribuna”) și Andrei Moldovan, președintele Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. Întâlnirea a fost moderată de scriitorul Ioan Pinte, managerul Bibliotecii Județene, care a vorbit despre cărți și scriitor, așa cum l-a cunoscut, apoi a trecut microfonul scriitorului Aurel Rău, consătean al lui Oarcăsu și, într-o măsură, rudă prin alianță

Din expunerea amplă și cursivă a acestuia, amintim că Ion Oarcăsu s-a născut în 22 iunie 1925, la Josenii Bârgăului, fiu al lui Valentin și al Ravecăi. A împlinit studiile secundare la liceul „George Coșbuc” din Năsăud, unde i-a avut profesori pe Vasile Bighianu și pe Palfy Endre. A urmat cursurile Facultății de Drept din Cluj, pe care a absolvit-o în 1949, și a lucrat mai întâi la un almanah literar, apoi ca secretar al Filialei clujene a Uniunii Scriitorilor din România. A mai fost redactor pentru Transilvania al revistei „Contemporanul”, apoi redactor al revistei „Steaua” și, din 1956 până la pensionare, redactor la revista „Tribuna”.

Despre aspecte ale profesionalismului de gazetar literar al lui Oarcăsu a vorbit scriitorul Ioan Pavel Azap, care face parte din actualul corp redacțional al revistei „Tribuna”. Și acum revista datorează mult tradiției, în care rolul lui Ion Oarcăsu este meritoriu, a spus, între altele, Ioan Pavel Azap.

³¹³ Victor STIR, Eveniment „Ion Oarcăsu” la Biblioteca Județeană, Mesagerul, Joi, 12/03/2015 – 15:22

În continuare, criticul literar Andrei Moldovan a insistat asupra criticii literare de întâmpinare pe care a făcut-o cel sărbătorit și care rămâne cea mai importantă parte a operei sale, chiar dacă a debutat ca poet, a scris poezie și a fost, lucru rar astăzi, traducător de limbă maghiară. Critica lui Oarcăsu se vede și azi, la decenii de la publicarea multor texte, ca aparținând unui profesionist al domeniului, având și alonjă teoretică, se bănuiește susținută de preocupările sale filosofice.

Scriitorul și jurnalistul Zorin Diaconescu și-a exprimat mirarea cum critica literară de azi – și a arătat spre prietenul său Andrei Moldovan – nu reușește să stăvilească avalanșa de produse literare slabe, fapt ce nu se întâmpla înainte de 1989, iar poetul Alexandru Cristian Miloș l-a evocat pe Ion Oarcăsu ca activ, generos în cenaclul „George Coșbuc”, dar și inițiatorul unor activități editoriale privindu-i pe scriitorii bistrițeni.

Volumul editat de Biblioteca Județeană se numește „Pagini critice”, a fost realizat de Editura Casa Cărții de Știință și conține cronici mai ales despre cărți de poezie, punctul tare al criticului. Se regăsesc nume de autori ca Eminescu, Ion Budai Deleanu, Arghezi, Pavel Dan, Voiculescu, Nichita Stănescu, Doinaș, Ion Alexandru și alții, fapt ce arată plaja largă de acces a criticului la întinderea poeziei române.

Urmașii celui evocat – familia Gabi Cosma – au vorbit despre tatăl foarte înțelegător, începând cu lecturile din copilărie ale fiicei, care a subliniat că și în familie, ca și în redacție, în societate, era un om al dialogului. Familia urmează să facă o donație importantă de carte din biblioteca scriitorului Oarcăsu către Biblioteca Județeană, care prin inițiativa directorului Ioan Pinte de a edita „Pagini critice” a crescut „cota” de atenție asupra operei celui trecut la cele veșnice în 9 martie 2000.

Ion Oarcăsu, biobibliografie (De la Wikipedia, enciclopedia liberă)

Ion Oarcăsu (n. 22 iunie 1925, Josenii Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud — † 9 martie 2000, Cluj-Napoca) a fost un critic literar, eseist și poet român. A fost fiul lui Valentin și Raveca (născută Moldovan). După terminarea studiilor secundare la liceul „George Coșbuc” din Năsăud, unde i-a avut profesori pe Vasile Bighianu și pe Palfy Endre, după cum spune într-un articol Teodor Tanco, a urmat Facultatea de Drept din Cluj, pe care a absolvit-o în 1949.

După obținerea diplomei universitare, funcționează ca secretar al Filialei clujene a Uniunii Scriitorilor din România, ca redactor pentru Transilvania al revistei „Contemporanul”, ca redactor al revistei „Steaua” și, din 1956 până la pensionare, ca redactor la revista „Tribuna”.

După dictatul de la Viena, Transilvania de Nord a fost anexată de Ungaria, iar el a decis să rămână la Năsăud și a scris o serie de poezii și articole pentru una dintre cele două publicații laice în limba română autorizate de autoritățile maghiare. A debutat ca poet în ziarul „Tribuna

Ardealului” din Cluj, în 1942, într-o perioadă agitată a istoriei Transilvaniei, cea a dictatului, alături de alți colaboratori ai ziarului, dintre care amintim pe Francisc Păcurariu, D. Micu, Gavril Scridon și Raoul Șorban (ca secretar de redacție din 1943).

În calitate de președinte de onoare al Cenaclului literar «George Coșbuc» din Bistrița, a îndrumat și sprijinit pe scriitorii și poeții bistrițeni. A fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, fiind premiat, în 1959, pentru activitatea de critic literar. A plecat dintre noi prea devreme, după cum spunea, pe 9 martie 2000, poetul Mircea Vaida (nepotul lui Alexandru Vaida-Voievod), lăsând neterminat unul din importantele studii despre Ion Budai-Deleanu la care lucra în ultima parte a vieții. A fost membru în Uniunea Scriitorilor, Filiala Cluj

Volume publicate

1965: Opinii despre poezie, Editura pentru Literatură

1967: Oglinzi paralele, Editura pentru Literatură

1968: Prezențe poetice, Editura pentru Literatură

1974: Destine și valori, Editura Dacia

Eseuri în volume colective

1960: Probleme ale literaturii

1964: Literatura și contemporaneitate

1979: Le roman roumain a l'heure actuelle, în „Cahiers roumains d'etudes litteraires”

Studii, prefete, postfete, îngrijiri de ediții

1962: Asztalos Istvan, Dumineca cu dragoste

1963: Romain Rolland, Colas Breugnon

1963: Nina Cassian, Die Tagliche Feste

1963: Camil Petrescu, Patul lui Procust

1963: Camil Petrescu, Das Prokrustesbett

1966: Camil Petrescu, Prokrustes-agy

1966: Nicolae Prelipceanu, Turnul înclinat

1969: Anișoara Odeanu, Noaptea creației

1975: Anișoara Odeanu, Ciudata viață a poetului

1981: Emil Isac, 110 Poezii

1983: Iancso Elemer, Studii literare

1986: Emil Isac, Poezii

1986: Emil Isac, Az orok dal

Bibliografie

Aiftimiei, Aurelian Valentin, Pagina criticului literar Ion Oarcasu pe situl personal Aurelian Valentin Aiftimiei, București, Romania, (2006)

Păcurariu, Francisc, Românii și maghiarii de-a lungul veacurilor, Editura Minerva, București, Romania, (1988), p. 486

Academia Română, Dicționarul General al Literaturii Românei, L-O, Editura Univers Enciclopedic, București, Romania, (2005), p. 669

Uniunea Scriitorilor, Filiala Cluj

Pagină Ion Oarcăsu

Remember Ion Oarcăsu – scriitor, critic și mentor literar³¹⁴

Scriitorul și criticul literar tribunist Ion Oarcăsu s-a născut la 22 iunie 1925, în comuna Josenii Bârgăului. După terminarea studiilor secundare la Liceul „G. Coșbuc” din Năsăud, urmează Facultatea de Drept din Cluj-Napoca, pe care o absolvă în 1949. Funcționează ca secretar al Filialei clujene a Uniunii Scriitorilor din România, ca redactor pentru Transilvania al revistei „Contemporanul”, ca redactor, apoi al revistei „Steaua” și din 1956 până la pensionare, ca redactor al revistei „Tribuna”.

A debutat ca poet în ziarul „Tribuna Ardealului” din Cluj, în 1942, într-o perioadă agitată a istoriei Transilvaniei, aceea a Dictatului de la Viena. În anul 1959, pentru activitatea de critic literar este premiat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor.

A plecat dintre noi prea devreme, în 9 martie 2000, la Cluj-Napoca, lăsând neterminat unul dintre importante studiile despre Ion Budai Deleanu, la care lucra.

Din cărțile sale amintim: „Opinii despre poezie”, Editura pentru literatură (1965), „Oglinzi paralele”, Ed. pentru literatură (1967), „Prezențe poetice”, Ed. pentru literatură (1968), „Destine și valori”, Ed. Dacia (1974) etc.

A fost, timp de 30 de ani, mentorul literar de la revista „Tribuna” al principalei grupări, școli de literatură, de la Bistrița, Cenaclul literar „G. Coșbuc”, unde au ucenicit literar Cleopatra Lorințiu, Adriana Barna, Nicolae Băciut, Luca Onul, Ion Moise (președinte de cenaclu), George Ros, Radu Lucaci, Ioan Borșa, Luca Onul (vicepreședinte), Al. C. Miloș (secretar), Maria Olteanu, Melania Cuc, Ana Zegrean, Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Virgil Rațiu, Al. Uiuiu, Aurel Podaru, Valentin Falub, Al. Oltean, Ștefan Veșcari,

³¹⁴ Al. C. Miloș, Răsunetul, Joi, 03/12/2015 – 13:45

Florica Dura, Radu Ivan, Lucreția Bucur, David Dorian, Mircea Măluț, Andrei Moldovan, Gavrilă Florea, Ion Mihail Popa, Sever Ursa, Nicolae Bosbiciu, Flore Pop, Valentin Marica, Menuț Maximinian, Veronica și Victor Știr, Dorel Cosma, Elena M. Cîmpan, Traian Parva Săsărman, Ioan Cioba, Alin Cordoș etc.

În prezența familiei, la Biblioteca Județeană „G. Coșbuc”, a avut loc lansarea cărții „Ion Oarcăsu – Pagini critice”, Ed. Casa Cărții de Știință Cluj-Napoca, care a apărut prin grija directorului bibliotecii – Ioan Pinteș și cu sprijinul financiar al Bibliotecii Județene „G. Coșbuc”.

Cu aprecieri elogice la adresa scriitorului și criticului Ion Oarcăsu au opinat: Miorica Oarcăsu Cosma (fica scriitorului), Gabriel Cosma (ginere), precum și invitații scriitori clujeni: poetul Aurel Rău (fost redactor al revistei „Steaua” din Cluj) și prozatorul Ioan Pavel Azap – redactor la revista „Tribuna” din Cluj, precum și scriitorii bistrițeni: Andrei Moldovan, Al. C. Miloș și Zorin Diaconescu.

Moderatorul întâlnirii-eveniment a fost poetul și directorul Bibliotecii Județene „G. Coșbuc” – Ioan Pinteș! Biblioteca Județeană face, iată, prin apariția volumelor scriitorilor Valentin Raus și Ion Oarcăsu, pași importanți și necesari spre recuperarea valorilor literare ale zonei, ale Transilvaniei și, de ce nu și ale României literare!

CINCI ANI FĂRĂ GEORGE VASILE RAȚIU

*A încetat din viață un mare bârgăuan:
profesorul scriitor George Vasile Rațiu*

Cuvântul prof. Titus Wachsmann – Hogiu³¹⁵

Onorată și întristată asistență!

Mă văd într-o situație dificilă: să vorbesc la catafalcul unui distins și vrednic profesor. Căci George-Vasile Rațiu a fost, este și va fi un om ce merită respectul și prețuirea noastră. Sunt convins că toți cei pentru

³¹⁵ Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 04/27/2010 – 13:38

care timpul a crescut în urmă, neștiut fiind cel rămas în față, cei al căror păr a albit, sunt de acord să exprim omagiul sincer la despărțirea de profesorul, cercetătorul, scriitorul, omul de cultură George-Vasile Rațiu. Prin forța împrejurărilor date de faptul că amândoi suntem bârgăuani, ne-am intersectat viața spațial, temporal, fizic și spiritual în diferite momente. Astfel că ne-am apropiat devenind colaboratori și prieteni.

În anul 1971 George-Vasile Rațiu a făcut parte din grupul intelectualilor care au inițiat organizarea Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, simpozion care s-a desfășurat fără întrerupere la fiecare început de iunie și la care a prezentat comunicări documentate. De ce Vasile nu vrei să fii prezent și la ediția din acest an?

Apoi în 1991 îl găsim printre membrii fondatori ai Fundației Culturale „Valea Bârgăului”, al cărei susținător a fost în permanență. L-am găsit și întâlnit cu numeroase inițiative culturale ce s-au desfășurat la Rusu Bârgăului, Prundu Bârgăului, Bistrița Bârgăului. A scris mai multe cărți și a publicat articole în ziare și reviste. Pentru meritele sale l-am cuprins în cartea mea „Bârgăuani de top”, alături de alte 75 de nume ale elitei bârgăuane. Dar nu a devenit important prin ceea ce am scris eu despre el, ci și-a câștigat prin munca, scrierile și valoarea sa un loc binemeritat într-o astfel de antologie a spiritualității bârgăuane. Portretul pe care i l-am realizat (paginile 309-315) începe cu propoziția: „Un bârgăuan consecvent și competent pentru țelurile pe care și le-a propus – om de catedră, cercetător, istoric literar, scriitor, organizator de manifestări cultural-științifice”.

Pentru bogata sa activitate George-Vasile Rațiu a fost răsplătit cu 26 distincții, ordine, medalii, premii, diplome, titluri, insigne. După cum însuși afirma, cel mai mult l-a bucurat, l-a făcut să fie fericit Titlul de Cetățean de onoare al comunei Prundu Bârgăului, Titlu ce i s-a acordat în anul 2002.

Deși trupește, în mod fizic, ne părăsește, George-Vasile Rațiu rămâne în memoria contemporanilor și a viitorimii, pentru că în spirit, a realizat o viață culturală, și-a clădit un nume, a zidit un model de muncă tenace în slujba comunității din care s-a născut și în care a trăit. O muncă ce îl onorează și îl face să nu poată fi uitat.

Dumnezeu să îi mângâie și să-i întărească pe soția Ana care i-a stat alături atâția ani, pe întreaga lui familie începând cu fratele Leon!

Dumnezeu să-l odihnească pe prietenul George-Vasile Rațiu!

Rafila MUREȘAN: *A plecat la cele veșnice scriitorul George Vasile Rațiu*

Este greu să vorbești într-o asemenea situație, dar tot așa greu este să scrii și vinovată m-aș simți dacă na-ș așterne câteva rânduri despre un coleg, care a depășit granițele carierei îmbrățișate inițial, punându-și condeiul în slujba scrisului câștigându-și, astfel, calitatea de scriitor. N-am bănuț că va exista acest moment, sau, cel puțin, îl credeam undeva departe.

După firea omenească aș spune că a plecat prea devreme lăsându-și munca neterminată, dar a plecat în veșnicie, la o viață biblică, hotărâtă de Dumnezeu. Retragerea sa discretă din această călătorie pământească, care a lăsat un gol imens, rămâne un model creștinesc...sfârșit de săptămână trist...

Ca un ultim omagiu adus – mulțime de buchete de flori i-au acoperit sicriul, un număr fără de număr de coroane numai din flori naturale, i-au înconjurat sicriul așa ca la eroi, ca semn de mulțumire și respect. O grădină de flori părea sicriul. O primăvară multicoloră și înmiresmată inundase capela. Un buchet de cântece triste au interpretat, lângă sicriu, un grup de vecine, la inițiativa doamnei Mariana Prigon, amintind cât de efemeră este viața. Rudenii, prieteni, apropiați, cunoștințe, bistrițeni și bărgăuani, care au prins trista veste, au trecut prin fața sicriului privind-l, lăcrimând, suspinând, și zicând: „Fie-i țărâna ușoară!” sau „Dumnezeu să-l ierte!”

Spicuiuri din viața sa particulară, de bun creștin, activitatea profesională și literară au fost elogios prezentate, în termeni superlativi, de către cei trei preoți care au oficiat slujba de înmormântare, de scriitorul Titus Wachsmann – Hogiu și actualul director al C. C. D.

Dedicația de pe cartea oferită preotului său duhovnic, în JOIA MARE „...pentru MAREA ÎNTÂLNIRE...” lasă să se înțeleagă că el își pregătise în taină plecarea.

Regretul este profund și întru totul justificat având în vedere dispariția sa grăbită, și nu numai. Societatea a pierdut un OM de aleasă moralitate. Bărgăul a pierdut un bărgăuan și nu unul oarecare legat doar prin nume și obârșie de meleagurile natale ci un bărgăuan cu înaltă ținută intelectuală, un bărgăuan care s-a implicat cu sufletul și întreaga ființă în trecutul și prezentul Țării Bărgăului. Județul a pierdut un scriitor al cărui condei înfometat a alergat zi și noapte pe coala albă așternând ceea ce ambiția sa descoperea...

A reușit și pentru că soția, îngerul său păzitor, ființa din umbră, i-a asigurat toată libertatea de care avea nevoie.

Eu regret omul, bărgăuanul și colaboratorul de peste 30 de ani prezent la toate acțiunile pe care le organizam și a căror ținută ca și comunicările pe care le prezentam le aprecia foarte mult. Amintesc doar „150 de ani de la înființarea școlii din Tiha” – 1978; întâlniri cu scriitorii din județ, în cabinetul de la Școala Generală nr. 2 Bistrița Bărgăului, pe care l-am amenajat, după transferarea mea în 1980, cabinet care mai există și astăzi și unde ne întâlneam de două ori pe an pentru a-l aniversa pe scriitorul Valentin Raus și a-l comemora pe poetul I. Th. Ilea, dar și pe poetul M. Eminescu în 1989, apoi la Rusu Bărgăului unde am amenajat, în 1990, un muzeu al școlii, o expoziție, cu o parte din cărțile scriitorilor din județ, un cabinet de limba română și altul de limbi străine, continuând și aici întâlnirile cu scriitorii, cu veteranii de război, comemorarea poetului Vasile Bob Fabian, la care a fost prezent scriitorul Teodor Tanco (prieten al profesorului Vasile Rațiu), sfințirea monumentului, ridicat în memoria eroilor satului din cele două războaie... și atâtea amintiri ar mai putea fi spuse... dar revenind la înmormântare aș spune că a fost așa cum și-a trăit și viața înconjurat de oameni pe care i-a iubit.

O mulțime de bistrițeni au urmărit, cu ochi triști și înlăcrimați, îndepărtarea convoiului funerar, care-l ducea la Prundu Bărgăului pentru a i se depune trupul în pământul din care a răsărit. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Niculae VRĂSMAȘ: *Scriitorul George Vasile Rațiu a intrat în veșnicie*

Cutremurătoarea veste a încetării din viață, în ziua de 16 aprilie 2010, a profesorului scriitor George Vasile Rațiu, în al 75-lea an al vieții, a fost primită cu adâncă tristețe de toți cei care l-au cunoscut și apreciat, iar foarte mulți dintre aceștia au transmis condoleanțe familiei îndurerate, au fost prezenți la slujba ținută la Capela Bisericii Evanghelice din Bistrița, conducându-l pe ultimul său drum, la cimitirul din comuna natală, Prundu Bârgăului.

Născut la 14 septembrie 1935, profesorul George Vasile Rațiu a fost un om cu totul deosebit, fiind dotat cu multă competență și putere de muncă, însoțite de o dorință nestăvilă pentru atingerea unor multiple acțiuni social – culturale, pe care a reușit să le și realizeze în cursul vieții sale. A fost un excelent profesor de catedră, inspector școlar, director la diferite instituții, dar și cercetător, istoric literar, scriitor și un desăvârșit organizator de manifestări cultural-științifice.

George Vasile Rațiu a fost un om extrem de ordonat, un adevărat intelectual și om pasionat de cultură, căreia i s-a dedicat cu trup și suflet, alcătuind numeroase studii cercetând trecutul județului, completând prin cercetările sale și alcătuind numeroase biografii despre mari personalități: Rebreanu, Coșbuc, Ion Th Ilea, Valentin Raus, etc.

În afara numeroaselor volume, a mai publicat, în culegeri și antologii, articole și studii de literatură, istorie literară, eseuri, materiale în domeniul pedagogic, a întocmit prefețe și a îngrijit volume (Ioana Orban, Ioan Dologa), a avut colaborări în presa locală (versuri, proză, istorie literară, critică literară, cultură, pedagogie și alte domenii).

George-Vasile Rațiu se numără printre fondatorii Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului (1971), la care a avut o prezență de excepție, susținând peste 20 de comunicări, de înalt nivel și rigurozitate științifică și literară.

La vârsta sexagenară a publicat, în 2005, Consemnări autobiobibliografice, o carte în care autorul adună în mod sistematic, esența vieții și activității sale, considerând-o doar o carte de uz intern, și afirmând, cu o nespusă modestie, că aceste însemnări autobiobibliografice, „pot fi și niște simple creștături pe răbojul vremii mele. „ Dar ele au devenit mai mult de atât, un inventar de referință asupra bogatei sale activități. a evenimentelor trăite sau a manifestărilor pe care, el însuși, le-a organizat.

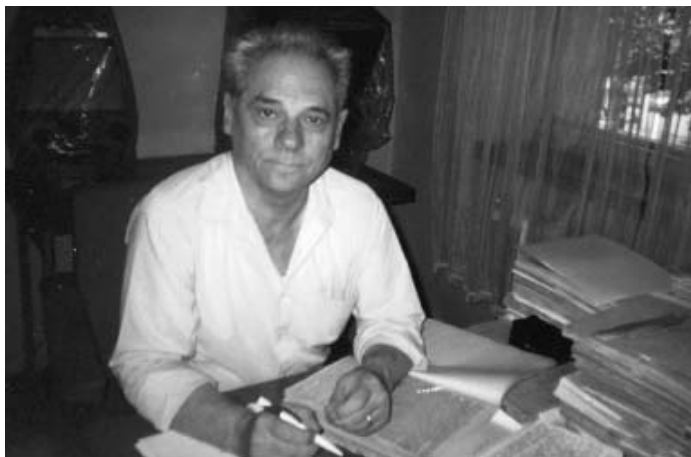
George-Vasile Rațiu a scris și a publicat mult, dar și mai mult va trebui să se scrie de acum, despre el, pentru a nu fi uitat! Vom continua să mai scriem, despre viața și opera sa, în următoarele numere din „Gazeta de Bârgău”.

Olimpiu NUȘFELEAN³¹⁶: *George – Vasile Rațiu – profesorul și scriitorul*

Atunci când ne raportăm la existența unui om, poezia se umple parcă de mai mult adevăr. Când mă gândesc la cel care a fost profesorul și scriitorul George Vasile Rațiu, versurile eminesciene referitoare la trecerea anilor asemeni clipelor devin vii și incontestabile. A trecut deja o clipă, adică un an, de la dispariția lui fulgerătoare de pe acest pământ, pe care a lăsat atâtea cărți necitite, atâtea pagini nescrise, el, iubitorul cărților, el, care trudea atât de mult asupra unui manuscris..... Fost director al Casei Corpului Didactic încă de la înființarea acesteia, în mai 1971, președinte al C. A. R. învățământ, inițiator și organizator al atâtor evenimente didactice și culturale, și-a dedicat viața învățământului și culturii din județ, în miezul cărora a fost mereu, a scris cărți despre viața și activitatea unor scriitori originari din județul Bistrița-Năsăud sau a redactat numeroase referințe tematice privind procesul instructiv-educativ.

³¹⁶ Olimpiu Nușfelean, Răsunetul, Vineri, 04/15/2011 – 15:39

Născut la 14 septembrie 1935 în comuna Prundu-Bârgăului, județul Bistrița Năsăud, în familia croitorului Vasile Rațiu și a Sabinei, casnică, n. Dablea, copilăria i-a fost profund marcată de evenimentele din anii celui de al doilea război mondial, când, la 10 octombrie 1944, trupele maghiare în retragere au împușcat în sat șapte oameni pentru vina de a fi români, printre care și pe Vasile Rațiu, tatăl viitorului profesor. Urmează Școala Primară și Elementară la Prundu-Bârgăului, Școala Medie Tehnică de Cooperatie la Vatra Dornei, Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. A fost profesor la Școala

Tehnică Horticola, Liceul „Liviu Rebreanu”, Liceul de Construcții, Școala de Arte și Meserii „Sfânta Maria” ș. a. din Bistrița. De-a lungul carierei ocupă și funcțiile de director la Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud (1966-1969), inspector șef la Comitetul de Cultură și Artă al jud. Bistrița-Năsăud (1969-1971), director fondator al Casei Corpului Didactic a jud. Bistrița-Năsăud (1971-1986; 1990-1992), director al Casei de Copii din Bistrița (1988-1990). A contribuit la apariția revistei Didactica nova, pe care a condus-o o vreme.

A avut numeroase preocupări cultural-științifice, semnând apoi mai multe volume de literatură și istorie literară, cum ar fi: George Coșbuc și Valea Bârgăului. Contribuții documentare la biografia poetului. Bistrița, Editura George Coșbuc, 1996, Matei Eminescu la Bistrița, Editura Răsunetul, 1997, Elena Coșbuc – oaspete al Văii Bârgăului. Bistrița, Editura Aletheia, 1998, Comemorarea a 70 de ani de la trecerea la cele veșnice a lui Matei Eminescu – fratele Poetului. Bistrița, 15 decembrie 1999. Bistrița, Revista Cosânzeana, 1999, Izvorul deveniri. [proză scurtă] Editura Mesagerul, 2001, Soarele stă la Bârgău. Antologie și note biobibliografice, Editura George Coșbuc, 2002, Pe tărâmul Cosânzenei, roman, Editura Mesagerul, 2002, Însemnări despre scriitori. La masa lui Coșbuc. Editura Mesagerul ș. a.

În ultimii ani, parcă simțind apropierea iminentă a sfârșitului, și-a intensificat activitatea publicistică, realizând între altele și o lucrare autobiografică, care cuprinde o listă cu scrierile sale, îndeosebi articole sau volume, precum și însemnările ale unor oameni ai scrisului despre el, carte care încearcă să marcheze, măcar în parte, itinerariul intelectual străbătut de-a lungul anilor, toate constituindu-se, așa cum cu modestie le numește, „niște simple creștături pe răbojul vremii”, dar care fac dovada unei vieții ce nu a fost trăită în zadar. Soția sa, doamna Ana Rațiu, ca și alți cunoscători ai activității sale, încearcă să scoată la lumină alte pagini rămase în manuscris.

Ioan P. ALEXA, *De la om la om. Valea Bârgăului sub ocupația horthystă*³¹⁷

Despre Valea Bârgăului și Prundu Bârgăului profesorul, scriitorul și omul de cultură bistrițean George-Vasile RAȚIU (1935-2010) a mai scris: „*Elena Coșbuc – oaspete al Văii Bârgăului*” (1998); „*George Coșbuc – oaspete al Văii Bârgăului*” (1996); „*Soarele sta la Bargau*” (2002) și „*O oază de căldură și lumină: Casa de copii Prundu Bârgăului*” (2009). Ultima sa carte despre aceste locuri a apărut recent, postmortem și se numește „*Valea Bârgăului în anii 1940-1944*” *. Este de fapt o carte de istorie ce reflectă doar o pagină dureroasă, cea a românilor bargăoani, din perioada neagră a Ardealului de Nord aflat sub ocupație horthistă.

Perioada horthystă este perioada delimitată între 30 august 1940 – 23 august 1944, perioadă în care Ardealul de nord-est a fost sub cedat Ungariei condusă de regentul Miklos Horthy. În această perioadă în cele 11 județe cedate Ungariei, românii au fost expuși de către horthyști la peste 22. 700 de atrocități, din care 920 omoruri individuale și colective; tot din aceste județe, aproape 160. 000 de evrei au fost deportați în lagărele naziste ale morții, iar 140. 000 dintre ei pierind fără urmă.

Mărturiile, studiile și documentele ocupației horthyste în Valea Bârgăului în perioada 1940-1944 sunt grupate de autor în mai multe capitole. Textele în sine, particulare sau oficiale, jurnalistice sau literare, abordează evenimentele acestei perioade din mai multe unghiuri de vedere, insistând pe crimele horthyste, pe martiriul celor șapte eroi de sub Heniu (unul dintre ei fiind însăși tatăl autorului cărții, Vasile Rațiu), pe cei închiși sau deportați, pe durerea familiilor îndoliate, pe rezistența maselor populare etc. Înțelegerea lucrării în sine este ușurată de documentele oficiale incluse, de fotografiile anexate și de textele introductive sau finale semnate de Mircea Gelu BUTA, Adrian Liviu MĂNARCĂ și Adrian ONOFREIU.

Lucrarea, îngrijită de prof. Dr. Mircea Gelu BUTA la îndemnul doamnei Ana RAȚIU, este scrisă de George-Vasile RAȚIU „*Pentru toți românii care au suferit în timpul prigoanei horthyste, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, pe front sau la munci chinuitoare, în lagăre de exterminare, pentru văduvele și orfanii de război, pentru evreii de pe Valea Bârgăului masacrați banditește de hitleriștii-horthyști, pentru cei care au fost forțați să se refugieze, pentru sufletul zdrobit și durerea care mai dăinuie și astăzi, pentru că tot ceea ce s-a întâmplat să nu se uite, publicam această carte.*”

Chiar dacă multe aspecte tratate sunt cunoscute de oamenii în vârstă, noua carte a lui George-Vasile RAȚIU, fără a cădea într-un naționalism exagerat, merită citită și de oamenii de azi. De ce? Pentru că este o rememorare sinceră în sufletele noastre a durerilor trăite de înaintașii noștri din Valea Bârgăului, pentru că ne învață, ca romani, să fim mai buni și, mai ales, să ne iubim țara în care trăim.

³¹⁷ Valea Bârgăului în anii 1940-1944: Mărturii, studii și documente/RAȚIU, George-Vasile; Ed. îngrijită de Mircea Gelu BUTA. – Bistrița: Charmides, 2013, 292 p. – ISBN 978-606-8513-12-6.

Olimpiu NUȘFELEAN, *Dascăli în ramă. George Vasile Rațiu – profesorul și scriitorul, Didactica Nova Nr. 1 – aprilie-iunie 2011*>†

Profesorul și scriitorul George Vasile Rațiu a fost director al Casei Corpului Didactic încă de la înființarea acesteia, în mai 1971, ca și președinte al C. A. R. învățământ și al Asociației „Mariana” a cadrelor didactice, unul dintre fondatorii Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, inițiator și organizator al atâtor evenimente didactice și culturale la nivel județean și național. Activitatea sa a fost emblematică atât pentru CCD cât și, în general, pentru învățământul de pe aceste meleaguri.

Născut la 14 septembrie 1935 în comuna Prundu-Bârgăului, județul Bistrița Năsăud, urmează Școala Primară și Elementară la Prundu-Bârgăului, Școala Medie Tehnică de Cooperatie la Vatra Dornei, Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. A fost profesor la Școala Tehnică Horticola, Liceul „Liviu Rebreanu”, Liceul de Construcții, Școala de Arte și Meserii „Sfânta Maria” ș. a. din Bistrița. De-a lungul carierei ocupă și funcțiile de director la Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud (1966-1969), inspector șef la Comitetul de Cultură și Artă al jud. Bistrița-Năsăud (1969-1971), director fondator al Casei Corpului Didactic a județului Bistrița-Năsăud (1971-1986; 1990-1992), director al Casei de Copii din Bistrița (1988-1990). În calitate de director al Casei Corpului Didactic, a construit și a afirmat această instituție județeană, și-a confundat în cele din urmă viața și activitatea cu activitatea acesteia, a contribuit la apa-

riția revistei *Didactica nova*, pe care a condus-o o vreme. Activitatea sa se împărțea, deopotrivă, în sprijinirea activităților filialelor societăților științifice a profesorilor și ale filialelor CCD. Să menționăm, printre altele, că sub conducerea sa CCD și-a întărit baza materială, ajungându-se la un moment dat ca instituția să aibă peste 120 de abonamente la publicațiile de specialitate existente, ale instituțiilor academice și de învățământ superior. Lucrând la CCD, și-a îndeplinit o dorință din tinerețe și anume înființarea unei Colecții Muzeale „Scriitori din Bistrița-Năsăud” (cărți, documente, manuscrise, fotografii, benzi magnetice), în care a cuprins aproape tot ce a găsit începând cu anul 1511, adică de la Tetraevanghelierul de la Rusu Bârgăului și până la scriitorii contemporani, care au publicat cel puțin o carte până în 1986.

E o colecție care a fost expusă în mai multe locuri și care ar merita regăsită și continuată. Un domeniu drag i-a fost organizarea consecventă a unor întâlniri ale cititorilor – profesori și elevi – cu scriitori născuți pe aceste meleaguri. Aportul său în domeniul istoriei literare locale va trebui luat întotdeauna în considerare.

A avut numeroase preocupări cultural-științifice, semnând apoi mai multe volume de literatură și istorie literară, cum ar fi: George Coșbuc și Valea Bârgăului. Contribuții documentare la biografia poetului. Bistrița, Ed. George Coșbuc, 1996, Matei Eminescu la Bistrița, Ed. Răsunetul, 1997, Elena Coșbuc – oaspete al Văii Bârgăului. Bistrița, Ed. Aletheia, 1998, Comemorarea a 70 de ani de la trecerea la cele veșnice a lui Matei Eminescu, Bistrița, Rev. Cosânzeana, 1999, Izvorul devenirii, Ed. Mesagerul, 2001, Soarele stă la Bârgău. Antologie și note biobibliografice, Ed. G. Coșbuc, 2002, Pe tărâmul Cosânzenei, roman, Ed. Mesagerul, 2002, Îndemnurile primăverii, Ed. G. Coșbuc, 2002, Însemnări despre scriitori. La masa lui Coșbuc. Ed. Mesagerul, 2003, Consemnări autobiografice, Ed. Nova Didactica, 2006, Univers coșbucian la Bistrița, Ed. Mesagerul, 2010 ș. a.

În ultimii ani, parcă simțind apropierea iminentă a sfârșitului, și-a intensificat activitatea publicistică, realizând între altele și o lucrare autobiografică, care cuprinde o listă cu scrierile sale, îndeosebi articole sau volume, precum și însemnările ale unor oameni ai scrisului despre el, carte care încearcă să marcheze, măcar în parte, itinerariul intelectual complex străbătut de-a lungul anilor, toate constituindu-se, așa cum cu modestie le numește, „niște simple creștături pe răbojul vremii”, dar care fac dovada unei vieții ce nu a fost trăită în zadar.

„Cu câteva săptămâni înainte să treacă în lumea celor dreți – își amintește prof. dr. Mircea Gelu Buta în prefața unei cărți de George Vasile Rațiu publicate postum –, profesorul mi-a făcut o vizită la biroul de la spital. Era preocupat de felul în care trebuie să ne aducem aminte de ceilalți. Ce anume din viața lor merită să fie consemnat și când începe ficțiunea în procesul rememorării? Și, mai ales, de ce simțim nevoia de a ne transcrie impresiile pe foaia de hârtie.

– Poate că viața e prea fragilă..., îi replicai eu.

– D-le doctor! Să povestești o viață e o păcăleală, evident, mă completă profesorul. O păcăleală, dar o păcăleală blândă și mai ales necesară, una pe care trebuie s-o acceptăm ca atare întrucât, cum altfel am putea înțelege realitatea dacă nu apelând la ficțiunea imaginației?”

Viața lui intră în ficțiunea imaginației noastre. E o ficțiune hrănită dintr-o realitate puternică, evidentă, frumoasă, pe care o înțelegem ca atare.

(O. N.)

Virginia BRĂNESCU, *Valea Bârgăului între anii 1940-1944 – o carte scrisă de regretatul prof. George Vasile Rațiu*³¹⁸

„În noua Europă se pune problema reconcilierii, dar nu se poate uita!”, pentru că generațiile tinere trebuie astfel educate încât să nu se repete faptele reprobabile, care au dus la distrugeri în masă a oamenilor!

Volumul sus-amintit, editat sub îngrijirea domnului doctor Mircea Gelu Buta, se deschide cu un „Cuvânt al editorului”, care ne vorbește despre condițiile socio-istorice în care s-a aplicat politica de exterminare în masă a populației românești din Ardealul de Nord, sub ocupația vremelnică a Ungariei.

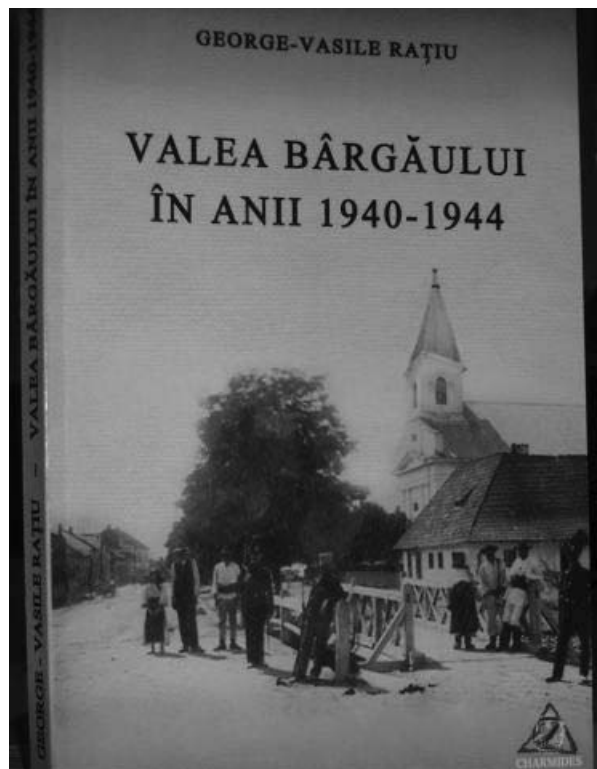
Cartea se referă în mod special la masacrul din Valea Bârgăului, aplicat populației înainte de retragerea trupelor hortyste din Ardealul de Nord, numit și „Moisei II”.

După cedarea Ardealului de Nord Ungariei, lui Eduard Atzel i-a fost încredințată conducerea operațiunii de informații, „Societatea transilvăneană pentru evidența populației” cu centrul de comandă la Cluj, subordonată direct primului ministru, Laszlo Bardosy și care avea drept obiectiv purificarea etnică a Transilvaniei, prin expulzare, asimilarea forțată și asasinare. Concomitent, Eduard Atzel conducea o organizație clandestină a „Cluburilor de vânatoare”, autointitulată „Asociația Națională a Trăgătorilor de Elită”, care avea un caracter paramilitar” (Cuvântul editorului, pag. 6). Eduard Atzel, fiind foarte apropiat cu maiorul Ivan Hejjas, comandantul formațiunii paramilitare fasciste „Rongyos Garda”, executau amândoi operațiuni mascate împotriva românilor și a evreilor, operațiuni care nu puteau fi atribuite autorităților oficiale de la Budapesta.

Autorul volumului, prof. George Vasile Rațiu, trecut în eternitate la data publicării volumului (volum aflat în posesia soției, d-na Ana Rațiu), ne vorbește despre aplicarea politicii de exterminare a poporului român și de rezistența populației bârgăuane, precum și de asasinarea celor șapte eroi ai rezistenței românești, printre care se afla și tatăl autorului. Volumul, însumând 278 pagini, cuprinde următoarele capitole: „Cuvântul editorului” (dr. M. G. Buta), „Participanți și martori la evenimentele din perioada 1940-1944”, „Studii și cercetări referitoare la perioada ocupației hortyste”, „Documente”, „Din presa vremii”, „Pagini de literatură română scrise în teritoriul ocupat”, „Pagini de literatură publicate în România de către refugiați originari de pe Valea Bârgăului”, „Ocupația maghiară oglindită în literatura scrisă de conjudețeni între 1945-86”, „Articole și cuvântări comemorative”, „Alte documente”, „Postfață” și „Fotografii”.

„Privită din perspectiva scurgerii timpului, lucrarea despre care opinăm, se prezintă ca o realizare cu multiple valențe. Deși nu conține informații inedite pentru cititorul avizat, ea se constituie într-un util și benefic exercițiu de aducere aminte. Tocmai în adunarea la un loc a atâtor mărturii rezidă unul din meritele demersului autorului.

Pe de altă parte, chiar în condițiile mai favorabile de după 1989, în care a fost concepută, trudită și finalizată, ea ne îndeamnă la o permanentă stare de veghe, pentru ca tragediile pe care le descrie să nu se mai repete (...). Fără a fi cosmopolit, dar și fără a provoca trecutul, trebuie să ne asumăm demersul cinstit și onest al autorului”. (Postfață de Adrian Onofreiu, p. 277).

³¹⁸ Răsunetul, Joi, 09/25/2014 – 11:26

CRONICI LITERARE

Nicolae VRĂSMAȘ, *Lupta familiei Monda pentru biserică, școală și națiune*³¹⁹

A apărut recent, la prestigioasa editură Presa Universitară Clujeană, Seria Valea Bârgăului. Documente. Istorie. Mărturii, cu sprijinul Primăriei Bistrița Bârgăului, o valoroasă carte document, semnată de prof. Dr. Mircea Gelu Buta și prof. Dr. Adrian Onofreiu, intitulată: Bistrița Bârgăului. Lupta familiei Monda pentru biserică, școală și națiune

Esența acestei minunate și bine documentate cărți, o reprezintă descrierea bătăliei pentru obținerea de noi fonduri, necesare construirii bisericii din Bistrița Bârgăului și reușita, în final, a acestei acțiuni, o binemeritată cinste și mândrie a comunei.

Dar de unde oare se mai puteau strânge bani, într-o vreme de criză a perioadei interbelice, când eparhia, comunitatea și enoriașii nu mai aveau posibilitățile necesare?

Soluția rămânea doar Direcția Regională Silvică Bistrița, administratoarea pădurilor celor 44 de comune grănicerești, care se angajează, public, să achite datoriile comunei Bistrița Bârgăului, pentru biserică din sat și mănăstirea de la Piatra Fântânelor.

Și iată cum istoria se repetă și pe Valea Bârgăului, unde și astăzi principala sursă de venit o reprezintă aurul verde, această valută forte a bârgăuanilor.

Între personajele cărții, angajate în această nobilă bătălie de construcție a bisericii, se detașează pr. prof. Andrei Buzdug, care face demersuri pentru obținerea împrumutului acordat Parohiei Bistrița Bârgăului, apelând la Episcopul Nicolae Ivan, iar împreună cu pr. paroh Aurel Monda, cel mai aprig luptător al acestei cauze, cer ajutor ing. Grapini din Bistrița, care intervine la București, pentru un împrumut pe 20 de ani, cu dobânzi reduse.

La o conferință preotească a tractului Bistriței, organizată în 26 aprilie 1931, la Borgo-Bistrița, la care protopopul-stavrofor Grigore Pletosu nu s-a putut deplasa „din cauza bătrâneții”, lucrările au fost conduse de pr. Victor Mureșan, iar Sfânta Liturghie a fost săvârșită de pr. prof. dr. Andrei Buzdug, care „i-a îndemnat și îmbărbătat pe parohieni să termine înălțătoarea biserică ce-și înalță spre cer frumoasele turle”. Această zi a fost un adevărat colocviu religios, în care au fost susținute comunicări despre: „Cultul icoanelor în Biserica Ortodoxă Română, istoricul și diferențele față de alte culte”, rostită de pr. Victor Susa, „Învierea lui Hristos, simbolul și garanția învierii noastre”, ținută de pr. Teodor Ciuruș, „Cum se poate justifica principiul național în biserică, pe baza Sfintei Scripturi”, susținută de preoții M. Georgiu, V. Susa și Teodor Ciuruș, precum și cuvântarea despre „Viața și activitatea Sf. Mucenic Gheorghe și organizarea tineretului”, prezentată de pr. Augustin Pop (cel care va deveni în 1944 martirul supraviețuitor al masacrului hortyst de la poalele Heniului), cărora pr. paroh Aurel Monda le-a adus mulțumiri. Apoi preoții I. Buzdug, A. Flămând, Teodor Ciuruș, au făcut un apel la credincioși, autorități comunale, prezenți fiind primarul Șt. Pavel și secretarul Augustin Lolici, solicitând „încasarea aruncului pentru biserică”.

Episcopul Nicolae Ivan îi transmite preotului Aurel Monda acordarea împrumutului de 200. 000 lei, din partea Episcopiei Clujului, către parohia Borgo-Bistrița, condiționat de răspunderea personală a lui Aurel Monda, care să gireze „cu salariul lui întreg de paroh, cu începere din 1 august 1931, și cu averea lui mobilă și imobilă pe care, în caz de nevoie, ne va da dreptul să o întabulăm”. Propunerea este discutată în ședința extraordinară a consiliului parohial din 9 august 1931, în prezența asesorului consistorial Vasile Sava, parohului Aurel Monda și a membrilor: Gavril Cott, Anton Cerceja, Nicolai Sărețan, Ion Moșan al Tomii, Grigore Beșa, Ștefan Ciurea, Mihai Purcil, Leon Someșan, Constantin Cerceja, Vasile Hăngan, Macedon Țigăroi, Petre Laba, Andrei Ghițan și Ion Țarcă. Consiliul hotărăște darea „în întreprindere parțială”, iar „parohia să deie toate cărașurile de la gară și prundișul”.

Deputatul Victor Moldovan, personalitate politică deosebită, care va fi declarat Cetățean de onoare al comunei Prundu Bârgăului, dar și Constantin Pavel, devenit și el, post-mortem, Cetățean de onoare al comunelor Prundu Bârgăului și Bistrița Bârgăului, l-au sprijinit foarte mult pe preotul Aurel Monda în acțiunile sale binefăcătoare.

Situația materială era foarte grea, funcționarii erau neplătiți din mai 1930, era o perioadă de criză economică, iar împrumuturile erau greu de acoperit. Preotul Aurel Monda revine cu solicitări la Consiliul

³¹⁹ Nicolae Vršmaș, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Marți, 05/26/2015 – 12:58

Eparhial Cluj, pentru împrumutul la care se aplicau dobânzi foarte mari din partea băncilor (30%), solicitând recalcularea acestora.

Firma constructoare „Elena Preda & Sasu”, care nu a timbrat chitanțele predate bisericii, promite, în fața notarului Ioan Suceavă, achitarea la Percepția Bistrița, fără a mai urma procese. Urmează totuși un litigiu între Parohia Borgo-Bistrița și firma constructoare, final în care decontul lucrărilor, conform Dr. Leo Bohățiel, nu este aprobat. Intervine pr. Aurel Monda, care înaintează un tabel cu numeroșii debitori la bănci

Au loc și o serie de incidente, cum este cel din 21 iunie 1925, între dr. Vasile Pahone și pr. Aurel Monda, care este amenințat „Las că-ți arăt eu ție” – întâmplare comentată de PS Nicolae Ivan, care nu-l delegase pe Vasile Pahone.

Pr. Aurel Monda, consilierii Gavril Cott, Șt. Ciurea și Aug. Lolici, încearcă să-l convingă pe directorul Victor Precup, al Direcției Silvice Bistrița, pentru „a da din banii ce are comuna politică de a primi din tangentă, ca astfel să poată fi ajutată biserica”. Av. Tudor Dan, președintele Societății „Regna”, răspunde pozitiv, susținând că va urma o vânzare a pădurilor, care să gireze împrumutul bancar necesar bisericii din Borgo-Bistrița.

După multe lupte, purtate în primul rând de familia Monda, ajutată de prefectul Dumitru Nacu, senatorul Nicolae Bejan, av. Tudor Dan, ca mediatori, susținută și de senatorul Atanasie Bejan și în mod deosebit de către Constantin Pavel, și chiar prin donații proprii ale enoriașilor, cum este menționat cazul lui Chifor Rus, eforturile pentru salvarea averilor bisericești au dat roade și biserica din Bistrița Bârgăului a fost finalizată. În marea lor majoritate, banii necesari au provenit tot de la pădure, aurul adevărat al bârgăuanilor.

Eforturile pentru finalizarea lucrărilor la biserica ortodoxă din Bistrița Bârgăului, s-au datorat în cea mai mare parte familiei Monda și s-au realizat prin tenacitatea regretatului preot paroh Aurel Monda, care a slujit biserica 28 de ani, decedând, la vârsta de numai 54 de ani, în 12 decembrie 1937.

După trecerea în veșnicie a acestui devotat slujitor al bisericii, parohia din Bistrița Bârgăului a fost preluată de pr. Ioan Suci, venit de la Cușma, un om deosebit, pe care l-am cunoscut în copilărie, preoteasa Suci fiindu-mi educatoare la grădinița din Prundu Bârgăului. Rezolvarea problemelor obștești, a școlii și parohiei Bistrița-Bârgăului, dar și a formării unor elite intelectuale, nu avea sorți de izbândă fără investiția economică din fondurile grănicerești, un adevărat motor al dezvoltării.

Cartea semnată de prof. dr. Mircea Gelu Buta și dr. Adrian Onofreiu este bine structurată, începe cu un argument, tratează bogata moștenire spirituală a Văii Bârgăului, aduce detalii și prim planuri ale membrilor familiei Mondeștilor, între care, părintele protopop, fost la început și învățător, Simion Monda, fiu al diacului Ioan Pavel, frate cu popa Vasile Pavel, cel care a scris prima monografie a comunei Borgo-Bistrița, ascendenții popa Luca Pavel, fiul lui Maxim Pavel, Popa Vasile Pavăl, căsătorit cu Ileana, fiica pr. Iacob Buzdug din Rusu Bârgăului, având ca fiu pe Șt. Pavel și nepoți: tenorul Constantin Pavel, medicul Gh. Pavel, toți la un loc formând consistentul nucleu din care au evoluat întregi și valoroase generații, cuprinzând numeroși dascăli, preoți, avocați, ingineri, arhitecți, medici, între care și Mircea Gelu Buta, ca fiu al Silviei Maria și av. Ioan Buta, prim-pretor la Plasa Centrală cu reședință la Bistrița.

Despre școala comunei Bistrița Bârgăului sunt prezentate numeroase date, între care este evocată vizita lui Al. Odobescu, la invitația lui V. G. Borgovan. Date noi sunt prezentate despre Parohia Ortodoxă Română Borgo-Bistrița, la început sec. XX, Biserica Sf. Nicolae din Bistricioara. La mijlocul volumului sunt intercalate imagini valoroase ale familiei Monda, ale bisericii și comunei. În partea a treia a lucrării, sunt prezentate anexe voluminoase, cuprinzând 300 de pagini, conținând numeroase documente, bine sistematizate și amplasate pe grupe generale și de detaliu, care formează marea ladă de zestre din care au înflorit primele capitole ale acestei valoroase cărți document.

Ioan MITITEAN, *Ilva Mare, o comună încărcată de taine*³²⁰

Editura Argonaut din Cluj-Napoca, a scos de sub tipar la finele anului 2014 o carte monografică a comunei Ilva Mare. Dascălul local Pavel Berengea și-a unit forțele creative cu Adrian Onofreiu, așa că nu le-a fost urât să se angajeze la drum, încurajați fiind de Mircea Prăhase, de a lăsa ceva urmașilor, parafrazându-l în paginile de început pe episcopul Vasile Moga, care în anul 1821, într-o circulară trimisă la Vlădeni, Brașov, a spus: „..... alții după noi, văzând temeiul pus, le va veni aminte să mai zidească mai sus și să ude pământul din sudoarea noastră ca să răsară și să se facă de seceriș”.

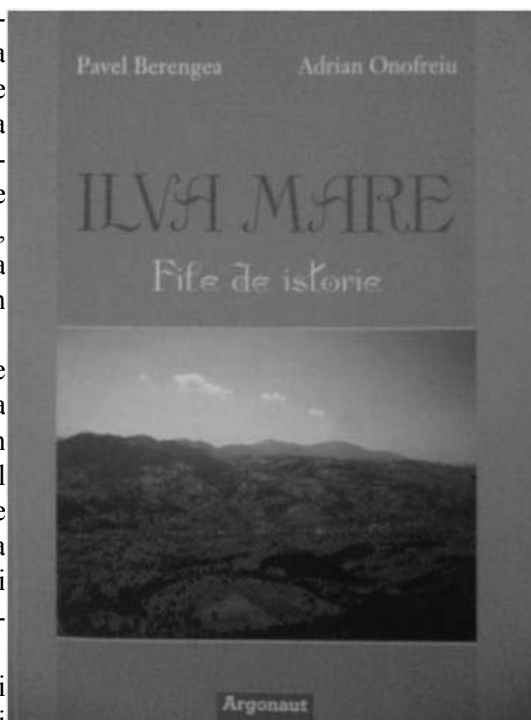
Cartea celor doi cărturari este scrisă în format A4 și are un număr de 180 file de istorie. Începe cu scoaterea în relief a preocupărilor unor înaintași de a lăsa urmașilor manuscrise din istoria comunei, ca de exemplu Pavel Gălan, care de prin anul 1863 a început să scrie povești despre sat, cu corecturile de rigoare și unele adaosuri din partea lui Nestor Șimon. Acțiunea s-a continuat de preotul Ieronim Slăvoacă, și iată că cei doi cărturari au finalizat această lucrare științifică, având ca temele manuscrisele, ca un valoros tezaur documentar.

Alte mărturisiri despre Ilva Mare le-a consemnat și scriitorul Teodor Tanco, care a dovedit originea ilveană a lui Ion Creangă.

Despre comuna Ilva Mare a mai consemnat și Mircea Vlădică și în mod special Pompei Boca, cercetătorul de mare cuprindere care a lăsat repere documentare de mare valoare pentru cei care se angajează la asemenea lucrări. E un lucru deosebit că autorii valorifică tot ce e bun de la înaintași, silindu-ne a ne apăra și păstra cu deosebire limba, legea și moșia ereditată de la dâșii. Cartea conține date, documente, scrisori, povestiri transmise prin viu grai de la o generație la alta, cât și date despre hotar, păduri, biserici, oameni, fapte, familiile ce s-au așezat pe aceste locuri începând cu Toma Miclaus venit din Maieru, familia Sita, Lorințenii sau Hanganii etc. Au cuvântul bătrânii satului care povestesc despre localitatea lor așa cum au auzit de la părinții și bunicii lor, priviri asupra evenimentelor satești, viața grănicerească, documente anexate de Nestor Șimon, scrisori, circulare, chestionare, sentințe, inventar reprezentând bunurile obștei și ale bisericii, contracte, declarații, riduri de hotar, văi, munți, problemele etnografice și de arhitectură țărănească, obiceiuri, situația bejenarilor, testamente, personalități, statute(a Reuniunii de împrumut și păstrare, a Căminului cultural precum și regulamentul arcașilor, o formațiune de propagandă culturală a Căminului cultural).

Pe paginile finale apare un epilog în care autorii fac cunoscute eforturile unor cărturari din partea locului pentru cunoașterea istoriei locale, preconizând acțiuni pentru luminarea viitorului ilvenilor, atașându-se ideilor celor doi deschizători de drumuri, și anume Pavel Gălan și Ieronim Slăvoacă, printre care amintim pe: Aurel Feștilă, Iloaie Cătună, Alexandru Husar, Sever Ursa, Pompei Boca, Pavel Berengea, Ureche Ieronim, Ana Berengea, cât și mărturiile urmașilor protopopului Slăvoacă despre Liviu Rebreanu și despre debutul său literar în cadrul Casinei Române din Ilva Mare.

Cartea Ilvei Mari este antrenantă în inerțiile zilei, conferă o coerență de perspectivă solidă și stabilește legături cu predecesorii încărcăți de taine pe care autorii încearcă să le descifreze și să le ancoreze în repere valorice de netăgăduit.

³²⁰ Ioan Mititean, Răsunetul, Mie, 01/21/2015 – 10:45

Ioan LAZĂR, *O lansare de carte emoționantă: „Iacobu’ Petreștilor” – eroul cărții – prezent la eveniment*³²¹

O deosebită și inedită activitate s-a desfășurat la Centrul German „Casa Argintarului” din Bistrița, unde cunoscutul și consacratul autor și jurnalist de excepție – Dorin Arsinte, directorul cotidianului Mesagerul, și-a lansat volumul „Gledinarul care a îmbătrânit odată cu istoria, Iacobu’ Petreștilor”, apărut la Editura Mesagerul, în anul 2014, în prezența unui numeros public, mass-media cu mulți reprezentanți, invitați, poeți, scriitori etc., evenimentul fiind desfășurat în colaborare cu instituțiile – Consiliul Județean BN, Complexul Muzeal BN și Biblioteca Județeană „George Coșbuc” BN.

Manifestarea s-a bucurat de prezența personajului cărții – Iacobu’ Petreștilor, lucru rar întâlnit la o lansare de carte, care a împlinit frumoasa și respectata vârstă de 94 ani în ziua lansării – 12 martie, creându-se o stare emoțională deosebită pentru autor și vorbitori.

Moderatorul acestei întâmplări literare a fost jurnalistul Victor Știr, de la ziarul Mesagerul, care a scos în evidență calitățile autorului, puterea de creație și sinteză, obiectivitatea relatării faptelor lui Iacobu’ Petreștilor.

Vicepreședintele CJ BN, Alexandru Pugna, a apreciat modul de implicare și relatare a evenimentelor din satul românesc, mai ales de la țărani, l-a felicitat pe Iacobu’ Petreștilor, oferindu-i o diplomă și un buchet de flori din partea CJC BN.

PC preot paroh Ioan Titieni a felicitat autorul pentru realizarea volumului, mulțumindu-i și eroului prezent pentru „ora de istorie” oferită lui Dorin Arsinte.

Directorul Bibliotecii Județene „G. Coșbuc” BN – Ioan Pinte, a remarcat faptul că Dorin Arsinte a surprins elemente importante din viața satului și că „Petreștii” sunt personaje colective. Prof. I. Mureșanu, directorul Muzeului „Teodor Tanco” a rostit un laudatio pentru demersul cultural al autorului, felicitându-l.

Directorul economic al ziarului Mesagerul, ec. Leuștean, a punctat faptul că Dorin Arsinte este un coleg deosebit, un om de caracter, oferindu-i sărbătoritului, lui Iacobu’ Petreștilor, din partea ziarului, o diplomă, un buchet de flori și un frumos tort, toată asistența cântându-i „La mulți ani!”

În finalul emoționantei și sensibilei activități, autorul volumului, Dorin Arsinte, a precizat: „Am pornit de la un interviu și a ajuns o carte. Mulțumesc tuturor pentru participare și îndeosebi lui „tetea Iacobu’ Petreștilor” pentru că a venit și îi urez sănătate, fericire și „La mulți ani!”. Felicitări Dorine, la mai multe și așteptăm să ne chemi, rapid, la alte lansări.

³²¹ Ioan Lazăr, Răsunetul, Joi, 03/12/2015 – 14:06

Ioan MITITEAN, *Porunci în dar, de Iliuț Horga*³²²

Dascălul Iliuț Horga, omul ilvelor, a cutreierat ca nimeni altul dealurile din împrejurimi și Munții Rodnei în lungul și-n latul lor, ca un cunoscător apropiat a bucuriilor și durerilor țaranului someșean, ca un fin observator al naturii dotat cu remarcabile calități scriitoricești.

Pe dascălul ilvean, coborâtor de pe Arșița, Măgura Ilvei, îl întâlneai foarte des cu rucsacul în spinare, urcând sau coborând, studiind cu atenție fiecare plantă sau gâză. Uneori era însoțit de câțiva copii, printre care cei șase ai lui erau de nelipsit. Cu clop vânătorească, la care atașa o pană de cocoș de munte sau o coadă de veveriță, își exprima propriile opinii în legătură cu apărarea mediului, evoluția satului someșean, păstrarea tradițiilor străbune și mai ales acțiunile de apărare a pădurilor, luând contact nemijlocit cu cei mulți.

Nu se adresa de obicei celor aleși, deși aceștia ar fi avut multe de învățat din sfaturile lui, ci se adresa cu vădit interes celor mulți, sătenilor, nu prin vorbe academice, ci pe înțelesul lor. Vorbea tuturor despre fapte și fenomene din natură, cât și din viața socială, declarându-se împotriva inegalităților de tot felul.

A plecat în alt sat, în satul veșniciei, lăsând un teanc de manuscrise în voia sorții.

A avut o familie frumoasă, numeroasă și s-a luptat zi de zi pentru menținerea ei la un trai modest. Nu a avut posibilitatea de a investi în cărți, în editarea lor, dar a plecat împăcat că cei șase copii la care a ținut ca la ochii din cap o să-i satisfacă o dorință neîmplinită – editarea cărților.

Iată că urmașii, prin fiul mijlociu Emilian Horga, inginer silvic, au respectat poruncile tatălui, primindu-le ca un dar, adică veșnic să ai suflet tânăr, să admiri tot ce alții au făcut, să ai curaj și tărie ca și odinioară, să trăiești cinstit și să te alungi în viață mai repede, mai mult, pentru că obstacole sunt multe în viață, dar nu sunt de neînvins, trebuie să te ridici, să nu te dai bătut pentru că iubirea-i temelie, iar victoria nu-i doar vis, dacă totu-n viață cu dragoste-ai făcut.

Iată doar câteva din mesajele poeziilor volumului „Porunci în dar”, volum ce cuprinde patru capitole: poezia tinereții, poezia moralei, acrostihuri, poezia vânătorii. Toate poeziile sunt cu îndemnuri, sfaturi ce pătrund în mulțimea de cititori din care deprindem frumusețile naturii, exemplificări, informații, explicații, descrieri și povestiri.

Fiecare poezie din acest volum are un rol educativ, instructiv și moralizator. Ca un dascăl iscusit, orienta copiii spre observație. De fapt și la lecții aducea mereu curiozități ale naturii. Poeziile de față pot fi folosite ca activitate în completare. Au rimă și se pot memora cu ușurință.

Poeziile tinereții sunt pe un drum stăpânit de iubire, care ne aduce mângâierea așa cum iertarea ne aduce înălțarea sufletească. Din aceste poezii desprindem farmecul romantic în relațiile intime:

Și iar mi-e dor, frumoasa mea!

Mi-e greu când ești plecată

Parcă n-aș fi om întreg

Când tu nu ești cu mine

De-acasă-mi vin' hoinar să plec, sa știu ce e cu tine.

În capitolul doi orientează cititorii în direcția instruirii morale prin fapte simțite și motivate afectiv:

„Dacă ai trecut prin viață și ceva urme ai lăsat,

De spirit ori de virtute, de progres realizat,

Amintirea nu-ți dispăre, urmașii te pomenesc,

De-ai fost mic, ori de-ai fost mare, faptele ți-o dovedesc.”

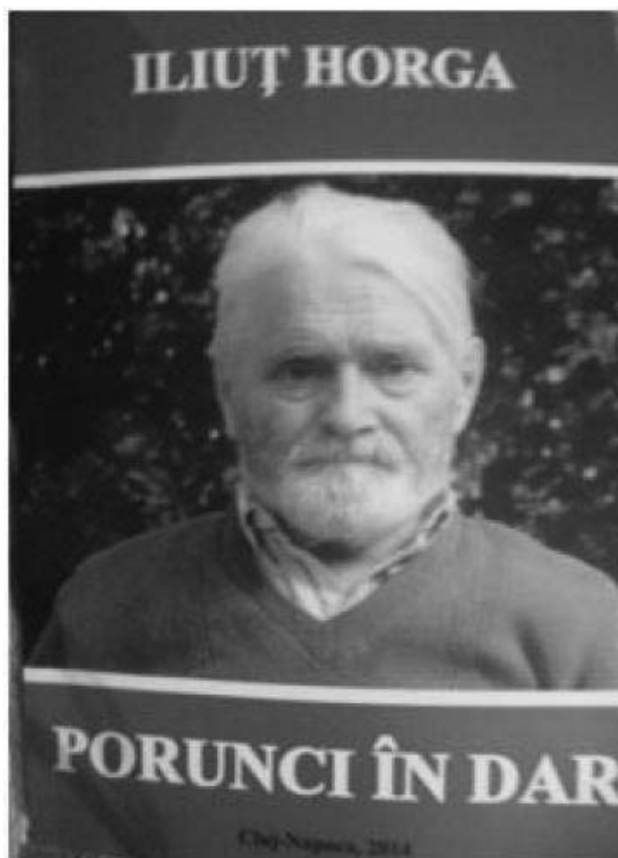
În partea a treia, poetul se joacă cu cuvintele prin acrostihuri:

„Liviu Rebreanu, ești stâlp de boltă, ești titan

Imens precum oceanul, ești astrul transilvan

Venind la rând nepoții, omagii îți aduc

Iar stâlp al bolții noastre, tu stai lângă Coșbuc

³²² Ioan Mititean, Răsunetul, Vin, 01/23/2015 – 10:29

Uniți rămâneți pururi, oricâte vremi se duc. ”

În final avem poezii ce orientează cititorii spre respectarea mediului, să lupte împotriva exceselor, împotriva goanei omului după profit, ce dezechilibrează mediul printr-o vânătoarea haotică, prin braconaj, încercând să formeze sătenilor o conștiință și-o conduită ecologică, acțiuni pe care dascălul de pe Arșița le-a început chiar din familie, cu elemente indispensabile unei culturi generale:

„Din cercuri coboară odihna trupească

Acolo se urcă și cea sufletească

Vânatul se cade la cei ce-l iubesc

Și nu la ce ce doar carne râvnesc.”

Cartea „Porunci în dar” este încadrată între cuvintele de excepție a scriitorului Sorin Gîrjan, cât și a conferențiarului dr. Mircea Mureșianu, ginerele vânătorului poet, căsătorit cu Veturia, cea mai mică dintre cele două fete ale familiei Horga, care arată că poezia lui Iliuț Horga este aidoma Ilvei, care curge neîncetat când lină, când involburată, printre stâncile ce-i jalonează cursul.

Poezia s-a născut din gândurile unui om, ca un produs de sinteză, marcând experiența sa de viață, trăiri sufletești, elemente de etică din lumea satului modern și a miracolelor naturii.

Cartea a fost prezentată în 27 decembrie 2014, în sala Căminului cultural din Măgura Ilvei, care a avut un puternic ecou ce a stârnit lacrimi pe fețele spectatorilor. Primarul comunei și preotul din Arșița ne-au făcut invitația ca această carte să fie prezentată și consătenilor și foștilor săi elevi din Arșița, lucru care în curând se va înfăptui prin grija fiului său Emilian Horga, în bună colaborare cu ceilalți cinci frați.

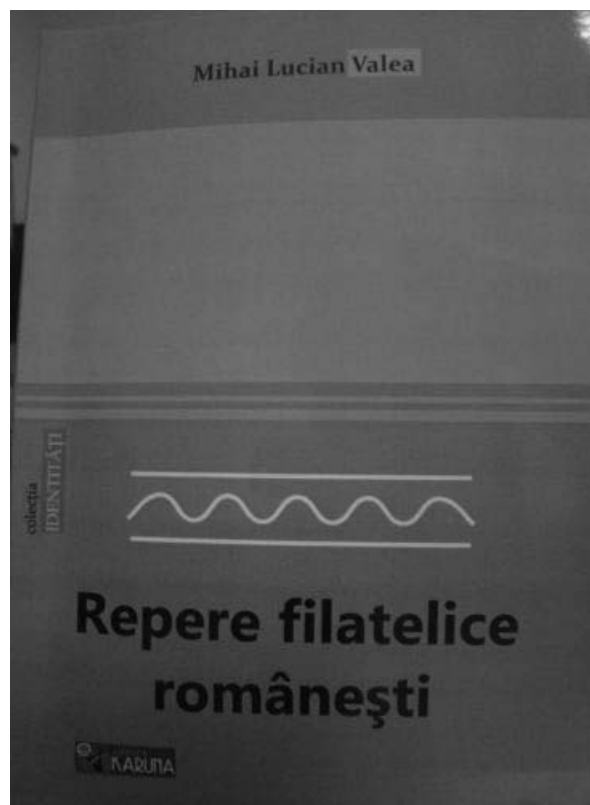
Ioan LAZĂR³²³, *O carte document – „Repere filatelice românești” de Mihai Lucian Valea*

O valoroasă, bine documentată și elaborată carte din lumea filateliei a apărut, recent, sub denumirea „Repere filatelice românești”, aparținând profesionistului și împătimitului filatelist col. (r.) Mihai Lucian Valea, la Editura Karuna din Bistrița, în colecția „Identități”. Bătăiosul și inimosul autor Mihai Lucian Valea precizează că dedică această carte memoriei celui care a fost marele filatelist Cezar Vasilescu și își deschide lucrarea științifică cu Partea I, în care prezintă „Mărcile poștale „Cap de bour” 1859-1862, scriind cu argumente despre „falsuri ale primelor mărci poștale românești”, urmate de „Erori de obliterare ale francaturilor „Cap de bour I”, iar în Partea a II-a prezintă, cu lux de amănunte și bine documentat „Momente de istorie filatelică românească”, inclusiv Perforațiile poștale oficiale.

Pe coperta a patra, autorul precizează: „Este imperios necesar ca filatelia să redevină ceea ce a fost o dată: mijloc eficient de culturalizare a maselor și formă alternativă de învățământ!

Marca poștală este în primul rând document istoric și abia apoi hârtie de valoare ori mijloc sigur de teaurizare! Să ne completăm bagajul de cunoștințe prin filatelie”.

Lansarea cărții „Repere filatelice românești” va avea loc în 24 februarie 2015, de Ziua Tricolorului Românesc, la Cercul Militar Bistrița. Felicitări și la mai multe d-le Mihai Lucian Valea!

³²³ Ioan Lazăr, Răsunsetul, Vin, 01/23/2015 – 15:18

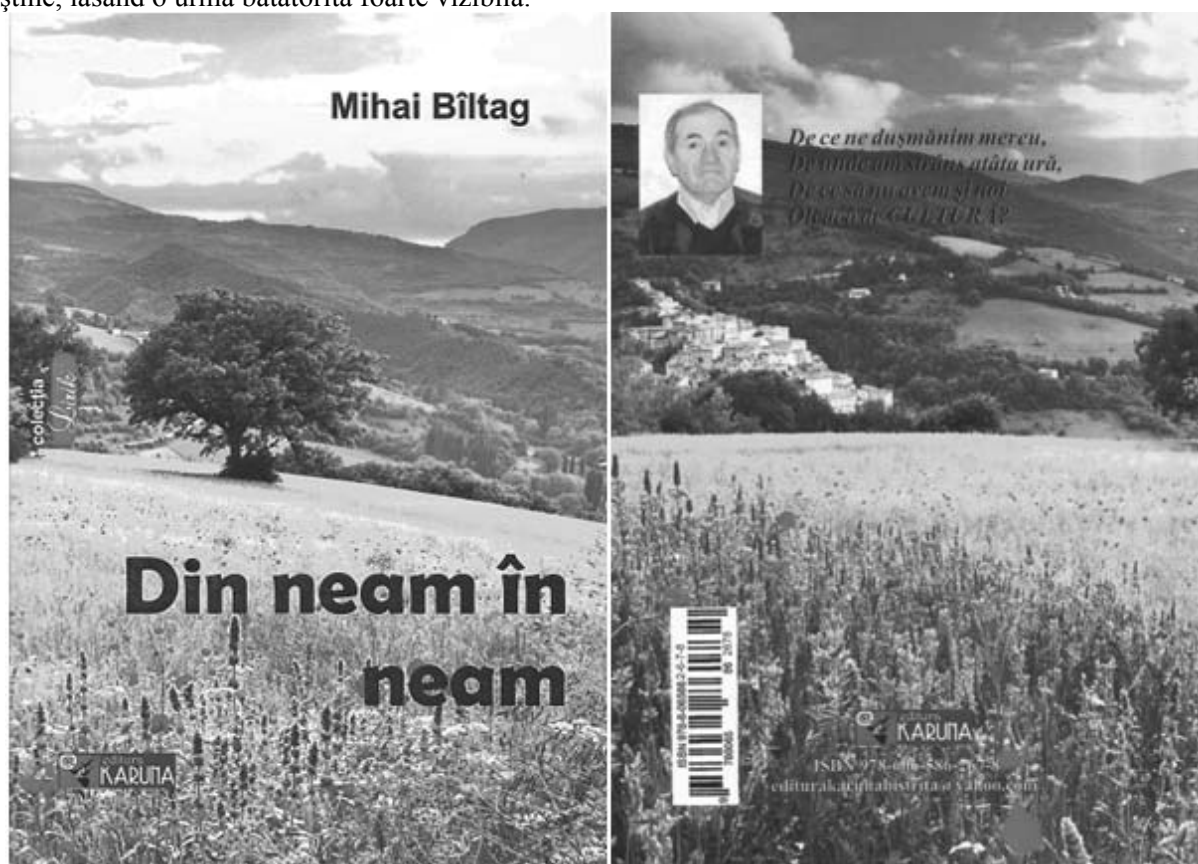
Ioan MITITEAN, *Omul faptelor*³²⁴

Din neam în neam, sunt cuvintele pe care, cu iubire, Mihai Bîltag le îndreaptă fără margini spre toți ai săi, trecuți, prezenți și viitori, înfățișându-se cu prima sa carte de creații poetice, prin trăirile identității spre împlinirile spirituale.

Mihai Bîltag este omul faptelor, al omeniei care se îndreaptă prin debut literar spre cei dragi ai săi, cu credință, dragoste și nădejde spre bucuriile și împlinirile tuturor, dând răspuns la atâtea lucruri adunate în colțișorul inimii, ca învățături urmașilor din neam în neam.

Coborâtor de la izvoarele Gersei-Rebrișoara, și-a ales calea învățaturii creștine, a muncii cu omul, cu toată sinceritatea sa și a spiritului de dreptate și adevăr, învățând mereu de la apropiații săi, de la fiecare rând de oameni, de care s-a îndepărtat, dar s-a întors din nou ACASĂ, rotunjind ocolul, că doar de la talpa casei unde se află cârma minții atârnă soarta noastră și ni se deschide drumul încotro să pornim și unde vrem să ajungem.

Cartea lui Mihai Bîltag se deschide prin trăirea identității spre împliniri spirituale, dând curs imboldurilor sale încă din anii copilăriei, deslușind sensurile omului în viață și împlinirilor sale pe drumul învățăturilor creștine, lăsând o urmă bătătorită foarte vizibilă.

De mulți ani s-a refugiat spre activitatea culturală prin ASTRA, organizație ce s-a extins și pe Valea Bârgăului, unde autorul cărții s-a stabilit, slujind cu competență idealurile culturii, o formă de evadare dintr-o lume atât de poluată și nesigură. Prin cultură tinde spre speranța recâștigării echilibrului spiritual, cât și regenerarea elementelor fundamentale ale identității pentru că numai prin ele ne putem împlini.

Creațiile sale literare scrise în stil popular sunt rezultatele pozitive ale autorului de a trăi în adevăr, cinste, corectitudine, căutând ca prin vorbe cu haz să înlăture din comportamentul semenilor noștri tot ce ar putea duce la degradare de orice fel, spre a trăi o viață frumoasă, fericită și împlinită, printr-o dorință profundă și o viziune clară, fără să dezarmezi și tară să disperi, printr-o regulă de aur – IUBIREA.

³²⁴ Prefața volumului de poezii „Din neam în neam”, de Mihai Bîltag

Autorul cărții de față este conștient de faptul că valoarea unui om se măsoară prin binele făcut altora. Dicton ce i se potrivește deoarece a reușit să fie de folos nu doar unei singure persoane, ci întregii comunități, prin înființarea și coordonarea muzeului sătesc din comuna Josenii Bârgăului, deschizând cartea istoriei locale, angajându-se benevol, pe bază de voluntariat, pe o lungă și anevoioasă cale, aceea a înțelepciunii, cu gândul la viața omului în timp, care nu poate trăi singur și nu poate fi lăsat de izbeliște. Cei de azi trebuie să cunoască viața înaintașilor, ocupațiile, stilul de muncă și viața lor zilnică. Cu toate greutățile și neîmplinirile, viața străbunilor noștri era o bucurie, dar totodată o datorie, făcând din truda zilnică împlinire. A făcut în viață ceea ce a crezut de cuviință, dar a crezut în viață ceea ce a făcut, fiind conștient că valoarea unui om se măsoară prin faptele sale.

Un mare bine a făcut obștei satului prin înființarea Muzeului Sătesc, deschizând o nouă pagină în istoria locală, descoperind în Josenii Bârgăului încă o taină a istoriei, a binelui comun, deschizând sătenilor noi orizonturi de cunoaștere și de acțiune. Are o mare bucurie când muzeul se îmbogățește cu piese noi, atrăgând de partea lui creatorii și donatorii din zonă pe care-i face părtași la bucuria zilnică a vieții, ceea ce i-a marcat și definitivat personalitatea sa artistică. Obiectele din Muzeul Sătesc adunate cu migală și răbdare de Mihai Bîltag reprezintă elemente de cultură a sătenilor din zona Bârgăului, ca dovadă țărănul român a fost preocupat de înfrumusețarea casei, a costumului popular, având preocupări vaste în bunul mers al industriei casnice, a vieții agricole și pastorale. Aici găsim uneltele și costumele ce l-au însoțit pe om în activitatea sa zilnică și costumele ce le purtau în zilele lucrătoare și în sărbători. Pentru tot ce a făcut Mihai Bîltag pe linia activității etnografice, merită toată stima sătenilor și a organelor decizionale din comună și nu numai, deoarece autorul cărții este om de valoare, prezent în viața obștei cu bune rezultate.

Cartea conține creații populare cu o multitudine de sensuri și valori, cu un limbaj concentrat, metaforic, redând mesaje dintr-o lume reală, cu un mod tipic de a cugeta și de a vedea realitatea cotidiană. Creațiile sale sunt o cristalizare a experienței sale de viață, dând răspunsuri simple problemelor fundamentale ale vieții, ca de exemplu: bucuria de a trăi, copilăria, tinerețea, alegerea unei meserii, munca, aspecte de la locul de muncă, legătura om-natură, revolta împotriva nedreptății, pasiunea pentru frumos, pierderea celor dragi, momente de bucurie și tristețe, oferind un model moral și de comportare.

În concluzie, Mihai Bîltag este un creator, ajungând în sufletele și mințile cititorilor, așa cum fiecare dintre noi suntem atinși de creațiile altora. Orice creator, deci și cel de față, dovedește curaj și încredere în resursele proprii. Are inspirație, preluând de la înaintași tot ceea ce a fost bun, idei ce le-a prelucrat și a creat altceva.

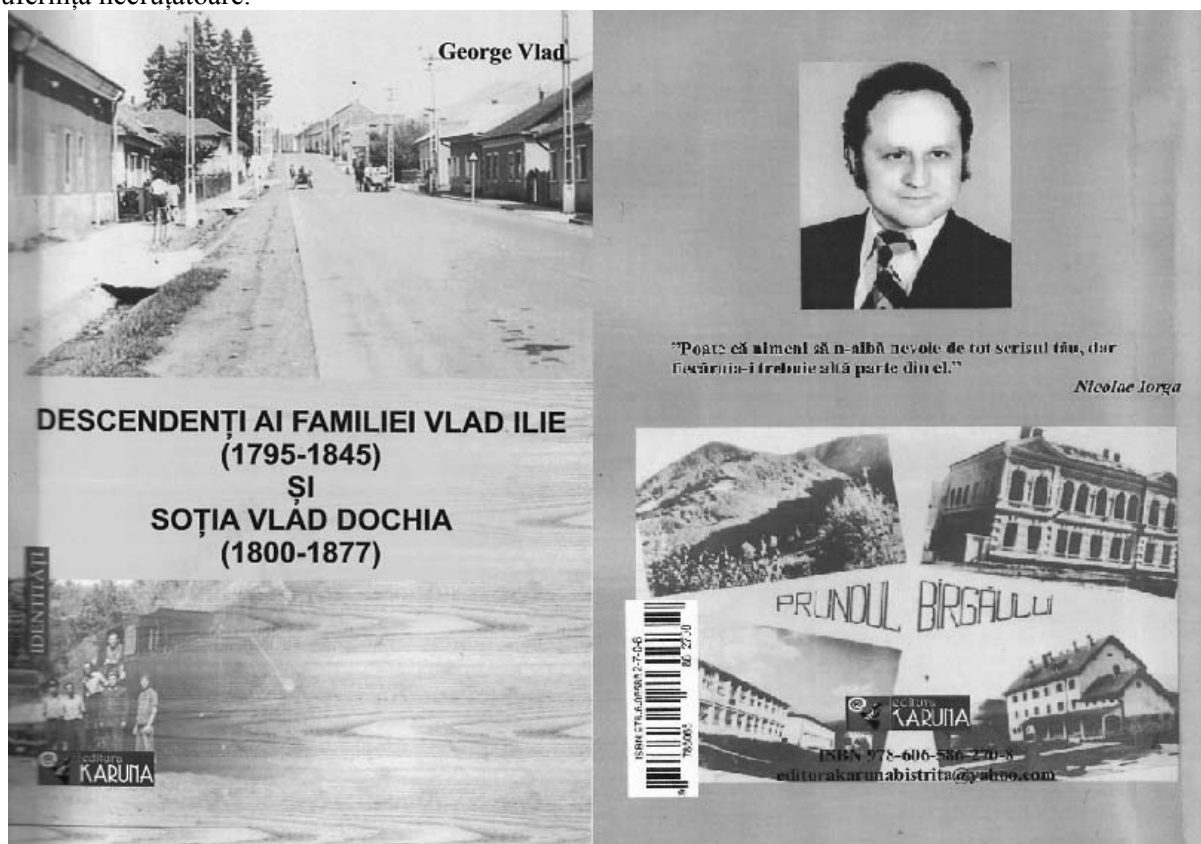
Cartea semnată de Mihai Bîltag este o întâlnire de suflet cu creațiile populare, o carte de atitudine și cultură în care își exprimă calitățile sale de tată și bunic și de prieten cu toți cei ce afirmă adevărul.

Are o atitudine responsabilă față de cei dragi, copiii: Dumitru, Dan și Mihaela și nepoții: Diana, Rodica și Andreea, cărora le dedică din suflet această carte în amintirea mamei lor plecată de tânără dintre ei. Face un gest uman, dedicându-le aceste creații a identității și împlinirii, îmbinând poezia cu istoria vieții sale de la naștere până azi, cu o responsabilă hotărâre de a dăruia lumină în întunericul din jur.

Preluând metaforic esența celor doua motto-uri, autorul acestei cărți, profesorul GEORGE VLAD, își exprimă pe de-o parte neliniștea și nemulțumirea permanentă față de sine, iar pe de altă parte dorința și pasiunea sa încă din copilărie, cât și setea pentru cunoașterea propriei sale rădăcini genealogice pe care a început-o în urmă cu peste 27 de ani.

După cum recunoaște însuși autorul, sursa principală și izvorul nesecat de a-și îndeplini acest vis devenit realitate acum l-a constituit întâlnirea cu domnul VASILE IUGA din Siliștea de Sus, Maramureș, la Cluj-Napoca, dar și acasă, pe Secu, în localitatea Prundu Bârgăului.

Astfel, cu consultarea și accepciunea autorului celor doua volume intitulate de Vasile Iuga de Săliște Maramureș: I. « *Originea familiei nobile de Săliște* » și 2. « *Aloisiu Vlad de Săliște, Viața și activitatea (1822-1888)* », ambele apărute la Editura Societății Culturale Pro Maramureș Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2003, autorul George Vlad începe anevoioasa și complexa muncă de cercetare alături de draga sa soție MARIA MARINELA VLAD (1951 – 2008) intrată în lumea celor drepti la numai 57 de ani, fiind răpusă și secerată de o suferință necruțătoare.

„In documentele vremii se dovedește existența familiilor Vlad și Iuga încă din a cincea generație, dinaintea anilor 1486, ceea ce ar atesta cu aproximație existența familiilor Vlad și Iuga încă din anii 1248. Din această familie VLAD, de-a lungul vremii, au rezultat multe generații. Trunchiul a rămas însă în Săliștea de Sus – Maramureș și a odrăslit și a ramificat o serie de descendenți care în evul mediu, în perioade de bejenie, au plecat și s-au stabilit în Moldova, alții au migrat în Transilvania, iar unii în Țara Românească, locuri de unde țineau o strânsă legătură cu restul familiei. În Moldova, conform documentelor, pe urmașii familiei Vlad îi găsim ca luptători în oastea lui Ștefan cel Mare, iar urmașii s-au stabilit în jurul orașelor Botoșani, Suceava și Iași. Este greu la ora actuală să întocmim un arbore genealogic al familiei Vlad din Transilvania. Moldova și Țara Românească și nu numai. „(vezi I.)

„Din datele pe care le avem, în urma cercetărilor făcute, rezultă că acești urmași se regăsesc în următoarele județe: Maramureș, Satu Mare, Bistrița-Năsăud – *îndeosebi în localitățile Bistrița, Năsăud, Rusu Bârgăului și toate localitățile apelativul Bârgău*, inclusiv cele de pe versanții răsăriteni ai Bistriței Ardelene. *Șieuului*

³²⁵ Prefață la cartea „Descendenți ai familiei Vlad Ilie (1795-1845) și soția Vlad Dochia (1800-1877), de George Vlad, întocmită de Remus Deac – profesor de științe socio-umane

și *Someșului Mare*. județul Suceava – Rădăuți, Vatra Dornei și altele – județele Brașov, Sibiu, Arad. Iași. Caraș-Severin. Timiș. Ilfov și Constanța „. (vezi 2)

„Din document reiese de asemeni că familia Vlad, cunoscută ca una dintre cele mai vechi familii nobiliare din Maramureș, aspect dovedit de însuși Blazonul Familiei, care are următoarele explicații: în jumătatea din stânga a acestui blazon, pe fond roșu, se profilează o spadă arcuită ce dovedește iscusința și vitejia celor patru strămoși – doi pretorien, un consul și un căpitan – care l-au însoțit în secolul al XIV-lea pe Bogdan în descălecarea sa din Maramureș în Moldova. Pe jumătatea cealaltă a blazonului, de culoare albastră, apare imaginea unui pisc de stâncă cu șapte brazi și o intrare boltită într-o mină de sare. Deasupra una din cele trei stele aurii de pe fondul albastru prevestea, poate, personalitatea lui Aloisiu Vlad care, între 1848-1869, în parlamentul maghiar, în loc de sabie a luptat cu un bogat și variat panopliu retoric împotriva potopului de sonorități în care ungerii voiau să îngroape aspirațiile de libertate ale românilor.” (vezi 3.)

„Obârșia familiei Vlad se pierde, așadar, în nebuloasa secolului al XIII-lea, cu marea și istorica migrație a maramureșenilor sub conducerea lui Bogdan, când hrisoavele amintesc de patru Vlădești” (vezi 4.)

Revenind la familia Vlad și ramificațiile ei prin gradele de filiație din mai multe ramuri, autorul George Vlad se referă în această carte, revizuită și îmbunătățită, la descendenții ramurii VLAD ILIE (1795-1845) și soția VLAD DOCHIA (1800-1877).

Nu a fost ușor, afirmă autorul, finalizarea unui vis – devenit realitate, împlinit abia acum, după aproximativ treizeci de ani de scormonire a arhivelor, de înțelegere de date și detalii necesare (poze, acte de studii, certificate de naștere, fișe de lucru individuale, interviuri și alte forme de investigare) pentru a-și putea contura rădăcinile genealogice.

Lecturarea acestei cărți evidențiază cititorului în același timp munca tenace, perseverență și eforturile financiare ale autorului alături de mult regretata soție, Maria Marinela Vlad, a evocat-o strălucit în prima sa carte, având ca generic „In memoriam..... (1951-2008)” – apărută la editura Karuna, Bistrița, 2009, soție care a trecut în eternitate la 1 august 2008.

Totodată aduce sincere și calde mulțumiri rudelor din localitate, celor din Rădăuți, Suceava, București, iar nu în ultimul rând domnilor Vasile Iuga de Săliște – redactor șef și președinte executiv al Societății Culturale Pro Maramureș Dragoș Vodă Cluj-Napoca și părintelui paroh local Jauca Ioan.

În concluzie, sub aspectul teoretico-metodologic în elaborarea unui astfel de studiu este necondiționat a ține cont de câteva precizări și de cunoașterea în sens larg și a conținuturilor termenilor aprobați cum sunt: genealogie, filiație și arbore genealogic pe care îl aflăm în dicționarele menționate la referințele bibliografice, respectiv:

1. Genealogie – are ca obiect de studiu istoria diferitelor dinastii, familii și legăturile dintre ele.
2. Filiație – enumerarea ascendenților sau descendenților cuiva, cât și raporturile între copii și părinți, descendenți (vezi... *Dicționarul de sociologie*”, Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, editura Babei, București, 1998).
3. Arbore genealogic – este o reprezentare grafică sub forma unui arbore care înfățișează filiația membrilor unei familii, indicând gradele de înrudire dintre ei („*Mic dicționar enciclopedic*”. Editura Enciclopedică Română, București, 1972).

CONFLUENȚE LITERARE

Victor STIR: „Lumină Lină – Conexiuni”, arc peste Atlantic³²⁶

În organizarea Centrului Cultural Municipal „George Coșbuc” a debutat miercuri, de la ora 17. 00, în sala de consiliu a Primărie Bistrița, evenimentul literar „Lumină Lină – Conexiuni”, o sărbătoare a scriitorilor din jurul revistelor „Lumină lină – Gracious Light”, care apare la New York, și „Conexiuni”, de la Bistrița.

Întâlnirea a fost deschisă de prof. dr. Dorel Cosma, directorul Centrului Cultural Municipal, care a prezentat cadrul și scopul întâlnirii – punerea bazelor unei colaborări strânse între cele două reviste, grupuri de scriitori și susținerea în promovarea cărților. În continuare, primarul Bistriței, Ovidiu Teodor Crețu, le-a vorbit celor prezenți despre istoria municipiului, subliniind complexitatea relațiilor mai ales economice ale Bistriței medievale, oraș important al Transilvaniei, sediul Curții de Apel, deci peste Cluj, cândva. Sub Matei Corvin, a spus primarul Crețu, Bistrița a cunoscut o importantă dezvoltare economică, iar în jurul anului 1900 au fost ridicate clădiri de importanță publică: cele două colegii, uzina electrică, a fost rezolvată aducțiunea apei de la Cușma etc. Bistrița mai este cunoscută ca „Poarta Transilvaniei” și a fost, în trecut, oraș majoritar german; la 1944 s-a petrecut refugiul sașilor, o tragedie care se va comemora în această vară, la 70 de ani de atunci. Dacă sașii erau buni administratori, a subliniat primarul Crețu, românii majoritari de azi au adus componenta fanteziei în viața burgului, și „Conexiuni” este o grupare de scriitori reprezentativi pentru municipiu și pentru această coordonată a comunității. Primarul a încheiat urând succes activităților: „... manifestarea de azi este cea mai importantă organizată în Bistrița postdecembristă”.

A urmat intervenția Mariei Petrescu Muguraș, consilier editorial al revistei „Lumină lină”, împreună cu care directorul Cosma a armonizat condițiile organizării evenimentului. Maria Petrescu Muguraș a început prezentarea oaspeților cu pr. prof. univ. dr. Theodor Damian, director fondator al revistei de spiritualitate și cultură românească „Lumină Lină – Gracious Light”, paroh al Bisericii ortodoxe „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, profesor la Colegiul „Metropolitan” din New York, conf. univ. dr. Anca Sârghie de la Universitatea „Alma Mater” Sibiu, Florentin Popescu, redactor-șef al revistei „Bucureștiul literar și artistic”, Silviu Guga – scriitor de la Sibiu, lect. univ. dr. Daniela Gîfu, redactor-șef al revistei „Destine literare” din Montreal, Passionaria Stoicescu – poetă, Paula Romanescu – poetă, George V. Precup – poet, Mariana Pândaru – poetă, redactor-șef al revistei „Ardealul Literar”, Aurel Pop – scriitor, redactor-șef al revistei „Citadela” din Satu Mare, și Puiu Răducan, scriitor din Râmnicu-Vâlcea.

Așa cum s-a precizat, este al 17-lea an de când „Lumină Lină” vine în țară pentru a împărtăși din realizările cenaclului literar „Mihai Eminescu” din New York, asigurând legătura dintre românii din străinătate și cei din țară, publicația newyorkeză fiind distribuită în 20 de țări și conținând texte în limbile română și engleză.

Invitat la microfon, pr. prof. univ. dr. Theodor Damian a făcut un amplu excurs asupra condiției culturii române din străinătate, asupra necesității unei relații continue, vii, cu cea din țară. *„Am creat la New York o mică Românie, pentru a vorbi, a scrie, a plânge în limba română. Încercăm să nu ne simțim emigranți, ci coloniști în SUA. Comunitatea românească din New York numără 300. 000 de români; termenul emigrant implică un statut minor, iar colonist eliberează de complexe. Revista Lumină Lină e portavocea comunității, a cenaclului Mihai Eminescu, care se întâlnește la două săptămâni și este o adevărată instituție unde se lansează cărți și se face cultură românească”*. La rândul său, scriitoarea Elena M. Cîmpan, președinta Societății „Conexiuni” a Scriitorilor Bistrițeni, a făcut o prezentare amănunțită a activităților pe care le manageriază alături de directorul Cosma, consemnând mai multe turnee internaționale de promovare a cărților și folclorului, șapte antologii de poezie în română și limbi de circulație, editarea revistei „Conexiuni”, care reflectă activitățile literare, plastice, folclorice ale Centrului Cultural Municipal, punți de legătură cu grupări artistice de la Paris etc. Atât Theodor Damian, cât și Dorel Cosma și Elena M. Cîmpan au pronunțat cuvântul „înfrățire” între cele două reviste și comunități artistice, propunând un schimb fertil de colaborări, cu texte pentru sumarele viitoare ale publicațiilor.

A urmat prezentarea, de către Elena M. Cîmpan, a fiecărui membru al „Conexiuni” și recitalul susținut de scriitorii bistrițeni, precedat în fiecare caz de un scurt cuvânt de suflet adresat invitaților. Preot profesor Nicolae Feier, realizatorul emisiunii de televiziune „Lumină Lină”, Alexandru Cristian Miloș, Victoria Fătu Nalațiu, dr. Vasile Filip, Eugenia Zegrean, Ștefan Veșcari, Iulia Pațiu, Gheorghe Mizgan, pr. Aurel Poptean, Lucreția Bucur, Niculae Vrăsmaș, Ioan Cioba, Dorel Cosma și Elena M. Cîmpan au rostit versuri, bucurându-se de aprecierea oaspeților, apoi toți i-au ascultat pe artiștii Florin Vlad (violonist) și Alexe Savu (pian) cu armonii clasice.

În ultimul episod al programului serii, la complexul „Diana”, a fost prezentat un program artistic folcloric susținut de artiștii de la „Cununa de pe Someș”, sub conducerea muzicală a profesorului Ion Lazăr, pentru a oferi invitaților o imagine vie a culturii tradiționale de pe meleagurile lui Coșbuc și Rebreanu. Joi, de la ora 17. 00, la „Casa cu Lei” vor citi din creațiile lor oaspeții.

Victor ȘTIR, *Scriitorii din Țara Dornelor, la cenaclul „George Coșbuc”*³²⁷

Membrii cenaclului „George Coșbuc” al Casei de Cultură a Sindicatelor i-au primit, joi, în ospetie literară pe scriitorii din Vatra Dornei, membri ai Asociației Scriitorilor și Artiștilor din Țara Dornelor, grupare din care au fost prezenți: pr. prof. dr. Valica Mihai (președintele asociației), George Patra, Paraschiva Abutnăriței, Vasile Panțiru, Gheorghe Vicol, Gruia Ungureanu, Tațiana Vlad Guga și Paul Brașcanu.

După ce Alexandru Câțcăuan, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor, a făcut o prezentare a instituției cu istoric și activități, poetul Emil Dreptate, președintele executiv al cenaclului, a făcut oficiile de amfitrion al întâlnirii literare și a exprimat bucuria pentru întâlnirea pe care o socotește un început în șirul colaborărilor viitoare.

A urmat prezentarea cărții lui Mircea Gelu Buta „Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu”, recenzată de scriitorul Ioan Pinteș ca una dintre cele mai frumoase și bine scrise despre înaltul ierarh apărute până acum. O cronică temeinică a cărții a semnat Tudorel Urianu în revista „Acolada”, condusă de Gheorghe Grigurcu. La rândul său, autorul, prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta, directorul Spitalului Județean de Urgență, a vorbit despre cea din urmă întâlnire cu ierarhul, înainte cu nu prea mult de trecerea la cele veșnice.

În continuare, scriitorii dorneni și-au prezentat cărțile, unele premiate, apoi au vorbit despre preocupările lor literare, despre piața cărții și speranțele legate de o mai bună circulație spre cititori. În finalul întâlnirii, scriitorul Olimpiu Nușfelean, directorul revistei „Mișcarea Literară”, a prezentat numărul 3-4/2013 al publicației, cu un sumar bogat, divers. Potrivit lui Emil Dreptate, cenaclul „George Coșbuc” urmează să întoarcă vizita colegilor de breaslă de peste munți, la o dată care urmează a fi stabilită.

Virgil RAȚIU, *Scriitori bistrițeni la Vatra Dornei*³²⁸

Șoseaua de la Bistrița la Vatra Dornei, se poate spune că încă este bună dar nu chiar, deși a fost reabilitată abia în urmă cu cinci ani. Pe cureaua de asfalt au apărut deja fisuri care sunt vizibile, care la anul,

³²⁷ Victor ȘTIR, *Mesagerul, Dum*, 23/03/2014 – 11:32

³²⁸ Virgil RAȚIU, *Mesagerul, Vin*, 30/05/2014 – 13:33

din păcate, vor apărea ca mari cratere de asfalt. Dar trebuie să sărim peste această cale, fiindcă zona Dornelor este prea frumoasă pentru a rămâne în memorie doar părți care ne forțează să devenim sceptici.

Vatra Dornei e un oraș care încearcă să redevină prosper. E curat și îngrijit. Grupul de scriitori din Bistrița – sub numele lui George Coșbuc, al Casei de Cultură a Sindicatelor, al Bibliotecii, al Centrului Cultural Județean – a ajuns cu bine la destinație. Prezenți: Olimpiu Nușfelean, Emil Dreptate, Mircea Măluț, Ștefan Veșcari, Victoria Fătu-Nalațiu, Lucreția Bucur, Nicolae Vrăsmaș, Gheorghe Mizgan, Marilena Toxin, Alexandru Câțcăuan și, fotoreporteri, Ioan Ropan, Gheorghe Toxin. Eu, pe lângă ei și ei pe lângă mine. Am fost întâmpinați și onorați, la propriu, de Primăria Municipiului Vatra Dornei (prin primarul Ilie Boancheș), de Casa de Cultură „Platon Pardău” (prin Violeta Codreanu, director) și Asociația Scriitorilor și Artiștilor din Țara Dornelor (prin secretara, Paraschiva Abutnăriței). Țara Dornelor, ca și locurile pe care le cuprinde, ce nume frumos!

Odată parcați (transportați fiind de un Mercedes vechi, dar bun și nemțesc), am observat că edificiul gării din Vatra Dornei este renovat (iar Nicolae Vrăsmaș a constatat că banca de lemn de pe peron, pe care o știa de prin anii 1960, nu mai este, nici fântâna cu apă potabilă), și am luat-o peste râu spre pietonal și am ajuns la Catedrala Sfânta Treime, o construcție bisericească ce a fost ridicată cu multă trudă începând din 1991 până în 2000. Este prima biserică de piatră, cum se spune, din Vatra Dornei. Până la ridicarea ei, dornenii nu au avut voie decât la o biserică de lemn, o bisericuță mutată din loc de câteva ori, de care n-au încăput nici alte confesiuni creștine și necreștine, dar mai cu seamă nu a încăput partidul comunist.

La Biserică ne-a întâmpinat părintele paroh Mihai Valică – autor de cărți, teolog, traducător – și cu un entuziasm pe care nu-l întâlnești tot timpul, ne-a prezentat istoricul biserici ortodoxe și a catedralei pe care a ridicat-o cu mult ajutor din partea enoriașilor și din partea câtorva binevoitoare instituții. Mihai Valică este un înflăcărat, așa cum trebuie să fie preoții, un gânditor patriot, mândru de credincioșii săi, dar mai ales de pictura de interior a catedralei, un edificiu închinat eroilor neamului, tuturor celor care s-au jertfit pentru România. „Ne-am adunat ca să ne însuflețim unul pe celălalt”, a spus părintele.

Întâlnirea cu scriitorii și publicul din Vatra Dornei a avut loc la Casa de Cultură. Aici am fost salutați de primarul municipiului și a fost făcută o scurtă prezentare a asociației de care am pomenit. Vernisajul expoziției de pictură, fotografie, icoane pe sticlă și lemn i-a revenit curatorului Rodica Bușcu. Am remarcat lucrări semnate de Valentina Anechitei Petrescu, David Croitoru, Emilia și Dumitru Chiriluş și Rodica Bușcu.

În continuare Gheorghe Patza a prezentat cartea de proză „Personalul de noapte” de Anica Facina, iar Mihai Valică și Paraschiva Abutnăriței documentarul „Din Bucovina” și volumul de critică literară „Glasuri bucovinene”, de Gheorghe Patza. Acestea fiind apariții editoriale recente. Au mai fost prezentate cărțile: „Din calvar la altar”, în memoria lui Mircea Vlad, de Tațiana Vlad-Guga, „Parcul orașului Vatra Dornei” de Liubomira Dolnițchi Olaru și Simion Haja, și studiul „Tanatologia creștină între istorie, ritualul înmormântării, simbolism și actualitate” de preot Emanuel Valică. Au mai avut intervenții Vasile Panțârșu și George Vicol.

Eu am prezentat Editura Aletheia din Bistrița, seria de cărți semnate de Corneliu Florea, din care amintesc: „Risipirea. Cronică bucovineană” (2009 – 2012, două ediții), „Polemos” (2007), „Peregrinări” (2010), „Glose medicale” (2013), „Cine tulbură liniștea Transilvaniei” (2012) și, recent ieșita pe piața cărții, „Jurnal de trecător cinic”.

La încheierea întâlnirii, scriitorii din Bistrița s-au lăudat cu revista „Mișcarea Literară” și au lecturat din creațiile lor.

Niculae VRĂSMAȘ, *Cenacul „George Coșbuc” la Vatra Dornei*³²⁹

Joia trecută, în sărbătoarea Înălțării Domnului, 12 scriitori bistrițeni, membri ai cenacului literar „George Coșbuc”, s-au deplasat la Vatra Dornei, unde au fost oaspeți ai „Asociației Scriitorilor și Artiștilor din Țara Dornelor”. Bistrițenii au trecut Măgurile Bârgaielor spre Bucovina ca răspuns al vizitei pe care un grup de artiști și scriitori dorneni, între care: pr. prof. dr. Mihai Valică (președintele asociației), Gheorghe Patza, Paraschiva Abutnăriței, Vasile Panțiru, Gheorghe Vicol, Gruia Ungureanu, Tațiana Vlad Guga și Paul Brașcanu, au făcut-o, în 20 martie anul curent, la Bistrița.

Întâlnirea de la Vatra Dornei a fost un schimb cultural, desfășurat la Casa de Cultură „Platon Pardău” sub genericul „Confluente”, eveniment onorat de prezența primarului municipiului, Ilie Boancheș, care i-a salutat pe bistrițeni, urându-le bun venit și exprimându-și dorința continuării legăturilor culturale și literar artistice cu vecinii de peste munți.

Programul a cuprins prezentarea activității literare a membrilor ASATD și a expoziției de carte, de către vicepreședintele ASATD, Gheorghe Patza, a expoziției de pictură și fotografie, având autori pe: Rodica Bușcu, Valentina Anechitei Petrescu, David Croitor, Emilia și Dumitru Chiriluș, curator fiind Rodica Bușcu, vicepreședinte ASATD.

Au fost lansate cărțile: „Personalul de noapte” de Anica Facina, prezentată de Gheorghe Patza, „Din Bucovina” și „Glasuri bucovinene” de Gheorghe Patza, prezentate de Mihai Valică și Paraschiva Abutnăriței, președinte al ASATD. Au mai fost semnalate unele apariții recente de carte: „Din calvar la altar”, de Tațiana Vlad Guga, „Parcul orașului Vatra Dornei”, de Liubomira Dolnițchi Olaru, Simion Haja, „La noi, totul este verde”, de Iacob Zancu și Ovidiu Tomegea, precum și „Tanatologia creștină între istorie; ritualul înmormântării, simbolism și actualitate”, de pr. Emanuel Valică.

³²⁹ Niculae Vršmaș, Răsunetul, Vin, 05/30/2014 – 14:31

Alexandru Câțcăuan, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor din Bistrița, a făcut un scurt istoric al cenaclului, iar poetul Emil Dreptate, președintele Cenaclului literar „George Coșbuc”, a făcut prezentarea delegației membrilor cenaclului din Bistrița, prezenți la această întâlnire literară, compusă din următorii scriitori: Olimpiu Nușfelean, Virgil Rațiu, Marcel Săsărman, Valeria Fătu Nalațiu, Lucreția Bucur, Ștefan Veșcari, Gheorghe Mizgan, Nicolae Vrăsmaș, Marilena Toxin și pictorul Gheorghe Toxin.

Scriitorii bistrițeni au vorbit despre activitatea lor și au lecturat versuri și proză din producțiile proprii, jurnalistul Virgil Rațiu a mai prezentat și cărți ale scriitorului bistrițean Corneliu Florea, cu reședința în Canada, iar subsemnatul am vorbit despre interferențele mele cu Țara Dornelor, la început ca geolog în Munții Călimani, despre scriitorii și artiștii bucovineni cunoscuți, citind un scurt fragment referitor la Casa Cărții din Vatra Dornei, din „Jurnale paralele”, dar și poezia lui Teo Vrăsmaș, intitulată „De Ispas la Tășuleasa”.

Momentul literar, susținut de membrii Cenaclului „George Coșbuc” din Bistrița a cuprins prezentarea revistei bistrițene „Mișcarea literară”, de către scriitorul Olimpiu Nușfelea, directorul publicației și numeroase lansări de carte ale autorilor prezenți și lecturări din opera acestora, care au entuziasmat gazdele din Țara Dornelor.

Evenimentul cultural a fost organizat de Primăria Municipiului Vatra Dornei, Casa de Cultură „Platon Pardău”, Asociația Scriitorilor și Artiștilor din Țara Dornelor, Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Cenaclul Literar „George Coșbuc” al Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița și revista „Mișcarea literară, Bistrița”.

Victor ȘTIR, Scriitorii de la „Conexiuni” s-au întâlnit cu colegi din Hunedoara

La Galeria „Casa cu Lei” a avut loc, joi, o întâlnire a Societății „Conexiuni” a scriitorilor din Bistrița cu invitații de la Asociația Scriitorilor din Hunedoara. Evenimentul a fost coordonat de directorul Centrului Cultural Municipal „George Coșbuc”, prof. dr. Dorel Cosma, și de președintele Societății „Conexiuni”, scriitoarea Elena M. Cîmpan, care în debutul întâlnirii a prezentat revista „Conexiuni” nr. 28-29/2015, ce reflectă întreaga activitate artistică a Centrului Cultural Municipal și, firește, a grupării de scriitori.

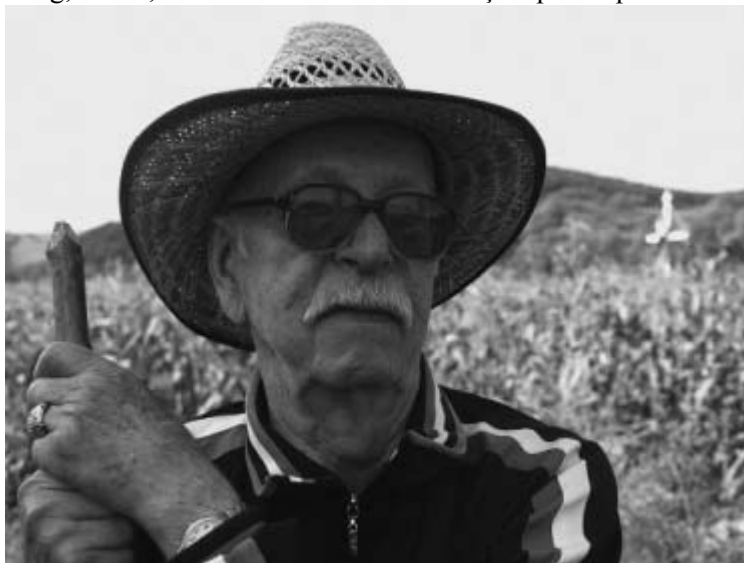
Au fost prezenți: Mariana Pândaru-Bârgău – redactor-șef al revistei „Ardealul literar” – ce apare la Deva, traducătoarea Muguraș Maria Petrescu – redactor la revistele „Ardealul literar”, „Lumină lină” din New York și „Destine literare” din Montreal, de asemenea, Ion Vasiu și Dumitru Țîlnescu.

Din gruparea bistrițeană au fost prezenți: Al. C. Miloș, Ana Zegrean, Gheorghe Mizgan, Menuț Maximinian, Nicolae Vrăsmaș și Victoria Fătu Nalațiu, care au ascultat cu interes texte din creația invitaților, apoi scriitorii au discutat despre preocupările lor și despre cărți.

Niculae VRĂSMAȘ: *Teodor Tanco și Valea Bârgăului*

Scriitorul TEODOR TANGO, monorean de origine, împlinește în 22 aprilie 2015 venerabila vârstă de 90 de ani, o viață lungă de om adevărat, în cadrul căreia s-a afirmat cu impetuoasă energie ca prozator, cercetător consecvent, monografist, istoric literar, dramaturg, eseist, cadru didactic universitar și luptător perseverent pentru apărarea istoriei și culturii românești.

Debutul său literar a izbucnit ca un torent, având subiect „Personalitatea artistică a lui Eminescu”, articol publicat în revista bistrițeană „Orizonturi literare”, nr. 1/15 februarie 1946, după care a urmat publicarea unui noian întreg de lucrări în reviste de cultură și artă din întreaga țară, intrând în literatură cu volumul de proză „Oameni în halat vișiniu”, Editura pentru Literatură, București, 1968, dar printre operele mai importante ale scriitorului monorean trebuie amintite cele șapte volume de însemnări, portrete, eseuri, opinii, studii și dezvăluiri din arhive, grupate sub titlul „Virtus Romana Rediviva”, apărute în anii 1973, 1974, 1977, 1981, 1984, 1987, 1993,

care reprezintă rezultatul unei mari perseverențe și titanice muncă de cercetare și culegere a datelor de arhivă, la care trebuie adăugată „Lumea transilvană al lui Ion Creangă”, publicată în 1989 la Editura Dacia, Cluj-Napoca, în care sunt aduse noi date biografice, dar nu putem să nu amintim monumentalul său „Dicționar literar 1639-1997 al județului Bistrița-Năsăud”, apărut în 1998 la propria sa editură, „Virtus Romana Rediviva”, precum și „Istoria presei românești – a județului Bistrița-Năsăud de la origini până în prezent”, apărută la Editura Societății Culturale Lucian Blaga din Cluj-Napoca, în 2004.

Teodor Tanco este un deosebit cărturar și un adevărat luptător în direcția cunoașterii adevărului istoric și a făuritorilor istoriei, ale cărui multiple activități culturale, deși concentrate, în cea mai mare parte, asupra județului Bistrița-Năsăud, depășesc, prin marea lor bogăție și complexitate, aria menționată, prin efectuarea unor largi investigații și abordarea corelării în extindere a datelor din zonele adiacente.

Un mare sector de cercetare a fost, pentru Teodor Tanco și Valea Bârgăului, de unde a cules date importante, dintre care multe ar fi rămas în umbra necunoscutului, dacă perseverentul cercetător nu le-ar fi adunat și consemnat în lucrările sale. Astfel, în „Dicționar literar 1639-1997 al județului Bistrița-Năsăud”, sunt cuprinse numeroase personalități, originare din Ținutul Bârgăuan, dintre care amintim câteva, cu spicuri și reproduceri din volumul menționat.

Vasile Fabian-Bob, născut în 31. 12. 1795 la Rusu Bârgăului (decedat în 7. 04. 1836 și înmormântat la Iași), a văzut lumina zilei în casa familiei Reu (Rău), ca fiu al lui Petru Reu, caporal în Regimentul II grăniceresc român din Năsăud, și al Anisiei Bob, înfiat de bunicul Bob, preot în Maieru, văr primar cu Ioan Bob, episcopul greco-catolic al Blajului, originar din Copalnic Mănăstur (Maramureș). Vasile Fabian Bob Reu(Rău) a fost printre primii ardeleni profesori la Academia Mihăileană din Iași, dar și unul dintre primii noștri poeți, din care s-a inspirat și Eminescu în Epigonii (*S-a întors mașina lumii...*). (pag. 149).

Ion Th Ilea, născut în 17. 06. 1908 la Bistrița Bârgăului (decedat în 25. 09. 1983 în București, înmormântat la Bistrița Bârgăului), ziarist, poet și prozator, autor al mai multor volume de poezii și proze, cu o bogată activitate jurnalistică, la revistele „Plaiuri Năsădene” și ca redactor la „Eu și Europa” din Deva, unde a fost și director. (Pag. 180).

Teodor Ghițan, născut în 3. 07. 1912, la Bistrița Bârgăului (decedat în 26. 09. 1992, în Cluj-Napoca, înmormântat la Bistrița Bârgăului), ofițer, bibliotecar, publicist, autor de monografii, critic literar și important cercetător al istoriei județului Bistrița-Năsăud. (pag. 168).

Valentin Raus, născut în 22. 12. 1918 la Bistrița Bârgăului (decedat în 22. 06. 1994 la Târgu Mureș, înmormântat la Bistrița), medic, ziarist la „Ecolul” și redactor șef la revista „Minerva”, scriitor de o mare finețe, autor al mai multor volume. Este tatăl lui **Ileana Raus**, născută în 5. 02. 1952 la Bistrița, traducătoare, viitoarea soție a diplomatului scriitor Gabriel Gafița, fiul scriitorului Mihai Gafița. (pag. 299).

Ion Oarcăsu, născut în 22. 06. 1925 la Josenii Bârgăului (decedat în 9. 03. 2000 la Cluj), absolvent de Drept, redactor de presă la „Contemporanul” din București, la „Steaua” și „Tribuna” din Cluj, autor de poezii, eseuri, studii, prefețe, important critic literar, cu numeroase volume publicate. (pag. 255).

Aurel Rău, născut în 9. 11. 1930, la Josenii Bârgăului, redactor la revistele clujene „Almanahul literar”, redevenită „Steaua”, având funcții de șef al secției de poezie, redactor șef adjunct și redactor șef, director la Redacția Publicațiilor pentru Străinătate din București, poet, prozator, îngrijitor al unor ediții critice, autor al unui număr important de volume și deținător al mai multor importante premii, membru al USR. (pag. 301).

Dinu Flămând, născut în 24. 06. 1947 la Susenii Bârgăului, poet, critic literar, redactor la Editura Enciclopedică, revista „Amfiteatru” și alte redacții, autor al mai multor volume de poezie, studii critice, prefețe și postfețe la numeroase cărți, fiind și un important traducător al poezilor latino-americani. (pag. 154).

Pompei Boca, istoric literar, născut în Ilva Mare în 5. 05. 1908 (decedat în 24. 07. 1994 la Bistrița), învățător, tehnician, inginer, ocupă numeroase funcții de conducere, între care și cea de prefect al județului, ocupându-se și de cercetările istorice de arhivă, fiind autorul mai multor studii de referință, unele cu privire la istoria Văii Bârgăului. (pag. 77).

Iustin Ceuca, poet, istoric literar, născut în 26. 09. 1939, la Mureșenii Bârgăului, prof. univ. dr. în filologie, secretar literar la Teatrul Național din Cluj, studii postuniversitare la IATC din București, colaborator la revistele clujene „Steaua”, „Tribuna” și „Apostrof”, la „România literară”, „Luceafărul” și „Teatrul” (București) și la „Familia” (Oradea), publicând poezii, monografii și studii critice, fiind membru al USR. (pag. 102).

Ioan Dologa, născut în 26. 04. 1859 la Tiha Bârgăului (decedat în 12. 10. 1927 și înmormântat la Tiha Bârgăului), învățător, preot, memorandist și pasionat folclorist, colaborator al revistei „Familia” din Oradea, în cadrul căreia a publicat: „Doine și hore din Ardeal. Din ținutul Bârgăului”, „Doine și hore (Din Câmpia Ardealului)”, „Cântece haiducești din Ardeal. Din ținutul Bârgăului”. (pag. 139).

Alexandru Husar, istoric literar, estetician, poet, cadru didactic universitar, bun prieten al bărgăuanelor. (pag. 179).

Teohar Mihadaș, poet, prozator, memorialist, născut în 9. 11. 1918 la Turia, Macedonia, Grecia (decedat în 29. 11. 1996 la Cluj-Napoca), a pregătit literar mai mulți elevi bărgăuani și a cunoscut bine Valea Bârgăului, unde s-a adăpostit în perioada sa de refugiu. (pag. 215).

Alexandru Misiuga, poet, epigramist, născut în 18. 02. 1924 la Adâncata (Basarabia), ofițer, director la instituții de cultură ale județului Bistrița-Năsăud, profund implicat în organizarea celor mai importante activități culturale din Valea Bârgăului și la realizarea Monumentului Eroilor din Prundu Bârgăului. (pag. 225).

Ion Moise, prozator, ziarist, născut în 14. 05. 1936 la Tg. Mureș (decedat în 4. 11. 2012 la Bistrița), iubitor al bărgăuanelor și participant activ la activitățile culturale ale Văii Bârgăului. (pag. 226).

Vasile Netea, istoric literar, folclorist, născut în 1. 02. 1912 la Deda (decedat în 6. 03. 1989 la București, înmormântat la Deda), învățător, profesor, cercetător științific, redactor, memorialist, critic literar și scriitor, participant activ la simpozioanele culturale ale Văii Bârgăului, unde folosește pentru prima dată sintagma „Țara Bârgăului”. (pag. 252).

Olimpiu Nușfelean, profesor, prozator, poet, autor al mai multor volume de proză și poezii, redactor la ziarul „Ecolul” și apoi la „Răsunetul”, director la revista „Mișcarea literară”, participant activ la simpozioanele Văii Bârgăului. (pag. 254).

Ioana Orban, poetă populară, născută în 17. 05. 1921 la Mureșenii Bârgăului, semnează în „Ecolul” grupajul de versuri intitulat „Cântă țara, cântă glia”, cu o prefață de George Vasile Rațiu. (pag. 261).

Radu Petrescu, prozator, eseist, născut în 31. 08. 1927 în București (decedat în 31. 01. 1982, în București, înmormântat la Cimitirul Cernica), a fost profesor în Petriș, apoi la Prundu Bârgăului, unde liceul actual poartă numele său, la fel ca o librărie din Bistrița. Este autor al mai multor cărți, dintre care „Oceanul întors” reprezintă o adevărată frescă a locurilor bistrîțene, din anii 50, dar și a celui mai impresionant și voluminos jurnal românesc, apărut recent, în ediție integrală, la editura Paralela 45. (pag. 267).

George Vasile Rațiu, istoric literar, născut în 14. 09. 1935 în Prundu Bârgăului (decedat în 16. 04. 2010 la Bistrița, înmormântat la Prundu Bârgăului), fiul martirului Vasile Rațiu, omorât de trupele horthyste în 1944. A fost profesor pentru limba și literatura română, director al Bibliotecii Județene, inspector-șef la Comitetul de Cultură și Artă, director al Casei Corpului Didactic, director al Casei de Copii din Bistrița. A scris numeroase studii, articole, beletristică, însemnări despre A. Mureșanu, G. Coșbuc și L. Rebreanu, a colaborat la mai multe reviste și ziare, fiind și autorul unor cărți despre istoria Văii Bârgăului. (pag. 297).

Dănilă Sânjoanu, traducător, folclorist, născut în 27. 02. 1857 în Josenii Bârgăului (decedat în 27. 09. 1915 la Maieru?), notar comunal, animator cultural și teatral, autor de articole în revista bistrițeană „Minerva”, traducător de proză din limba germană. (pag. 327).

Izvoare, revista Cercului literar „Ion Th. Ilea” a Casei de copii din Beclean, cu profil literar, apare în 1982 din inițiativa scriitorului George Gavriluțiu, fost înainte profesor la Casa de Copii din Prundu Bârgăului, cunoscând-ul bine pe poetul bângăua, Ion Th. Ilea. (pag. 192).

În serialul „Virtus Romana Rediviva” (1973-1993), sunt cuprinse numeroase referiri la oamenii din Valea Bârgăului, dintre care amintim pe următorii: *Tenorul Constantin Pavel* (născut la Bistrița Bârgăului), primul director al Operei Române din Cluj (Vol. I, p. 242), *Poetul Vasile Bob Fabian* (născut la Rusu Bârgăului), unul dintre primii noștri poeți (Vol. II, p. 208), *Caporalul Iacob Ghiță, pașoptist și memorandist* (născut în Susenii Bârgăului), (Vol. III, p. 192), *Pavel Beșia regăsindu-și vocația* (născut în Prundu Bârgăului), (Vol. III, p. 216), *Petru Tomoroga, 35 de ani dascăl în satul natal* (Mureșenii Bârgăului), (Vol. III, p. 234), *Bângăuanul Olimpiu Ghița* (născut în Mijlocenii Bârgăului), (Vol. III, p. 248), *Vasile Rațiu și cei șase sau Moisei II* (Prundu Bârgăului, 1944), (Vol. III, p. 268), *Artistul dramatic Sabin Pop* (născut în Josenii Bârgăului), (Vol. III, p. 286), *Vasile Bonău, profesor la Brad* (născut la Bistrița Bârgăului), (Vol. IV, p. 197), *Folcloristul Ioan Dologa* (născut în Tiha Bârgăului), (Vol. IV, p. 203), *Ilarion Bosga își povestește viața* (născut în Tiha Bârgăului), (Vol. IV, p. 236), *Lucreția Tanca între victimile de pe Heniu* (Prundu Bârgăului), (Vol. IV, p. 239), *Portretul dascăliței Leontina Beșia schițat de-un fost elev* (Prundu Bârgăului), (Vol. IV, p. 267), *Directorul liceal Ștefan Damian* (Bistrița Bârgăului), (Vol. IV, p. 270), *Avertismentul lui Cornel I. Sânjoanu* (Josenii Bârgăului), (Vol. IV, p. 279), *Anonimul Login Holbură* (Mijlocenii Bârgăului), (Vol. V, p. 236), *Destinul dramatic al lui Victor Rusu* (Prundu Bârgăului), (Vol. V, p. 245), *Farmacistul Albert Wachsmann* (Prundu Bârgăului), (Vol. V, p. 254), *De la Grigore Hângănuț la grupul celor 7 eroi* (Ciosa, Prundu Bârgăului), (Vol. V, p. 297), *Dănilă Sânjoanu, scrib și traducător literar* (Josenii Bârgăului), (Vol. VI, p. 267), *Studentul Nicolae C. Hângănuțiu, secretar la „România Jună”* (Mureșenii Bârgăului), (Vol. VI, p. 298), *Zaharia Șutu confirmă disponibilitățile românilor pentru științele farmaceutice* (Tiha Bârgăului), (Vol. VI, p. 352).

În „Istoria presei românești – a județului Bistrița-Năsăud de la origini până în prezent”, apărută la Editura Societății Culturale Lucian Blaga din Cluj-Napoca, în 2004, este prezentată prima publicație a bângăuanilor, intitulată „Valea Bârgăului”, avându-l redactor pe Victor D. Varna, tipărită în anul 1936 la I. Goldstein în Dej și apărută doar în 8 numere, despre care, eruditul cercetător Teodor Tanco face o recenzie, caracterizând-o „... această foaie vie, foarte bine scrisă și foarte utilă publicație care a fost și ar fi putut să fie *Valea Bârgăului*. Dintre titlurile cu apariție de scurtă durată s-a impus incontestabil, de aceea se reține și apreciază. ”

Privind retrospectiv activitatea complexă, desfășurată cu o deosebită perseverență și o mare pasiune, pe tărâm cultural, a neobositului truditor și iubitor de adevăr, Teodor Tanco, constatăm că aceasta este o acțiune prodigioasă, al cărui mare merit stă mărturie în miile de pagini, adunate și sistematizate cu o deosebită acribie, la care se adaugă neuitatele sale întâlniri cu oamenii de cultură, față de care și-a expus și susținut, documentat, opinia sa, bine primită în nenumăratele ocazii, precum și Muzeul Literar Memorial, pregătit cu foarte multă trudă, în casa natală din Monor, care a fost donat Complexului Muzeal Județean Bistrița-Năsăud.

Întreaga sa activitate a fost dedicată semenilor săi, iar munca sa a contribuit, într-o foarte mare măsură, la ridicarea pe un înalt pedestal al culturii și istoriei întregului județ, pentru care, acum la împlinirea venerabilei vârste de 90 de ani, Teodor Tanco merită toate felicitările.

Valea Bârgăului Vă mulțumește, Domnule Teodor Tanco! La mulți ani!

DESPRE ANUARUL BÂRGĂUAN

Virginia BRĂNESCU: *Ing. Nicolae Vrăsmaș – un împătimit iubitor al plaiurilor natale*³³⁰

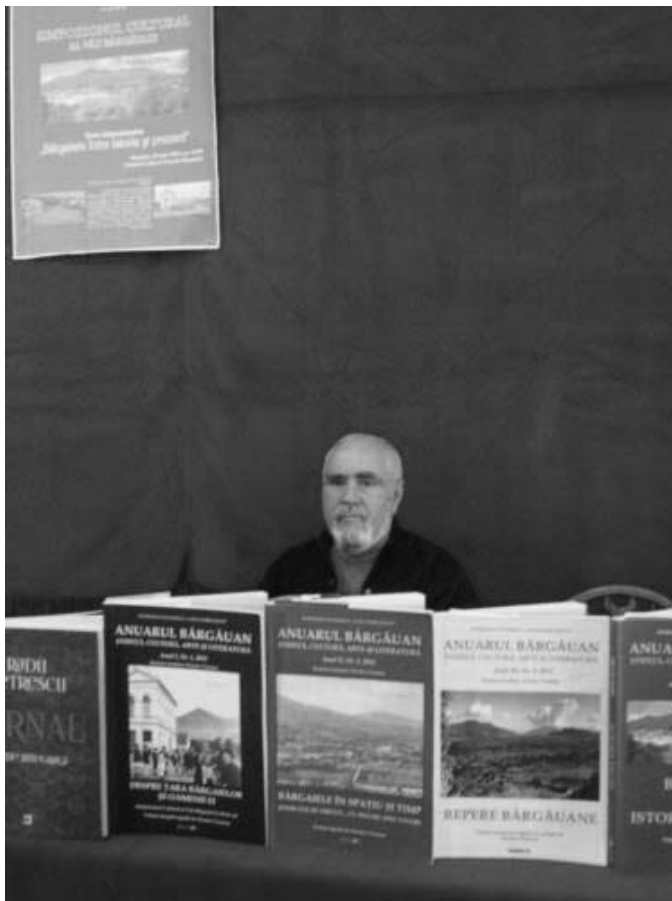
„Totul curge, totul se schimbă, nimic nu stă pe loc” spunea Heraclit. (...) Goana timpului ne face, adeseori, să nu remarcăm schimbările rapide care se petrec în jurul nostru, iar dacă, totuși, o facem, de cele mai multe ori memoria se supraîncarcă, iar noi le uităm surprinzător de repede (...). După un timp mai îndelungat, schimbările recente intră în viața noastră și le lasă în ceața vremii pe cele anterioare, multe fiind uitate doar după câteva generații. ”

Am redat mai sus câteva fragmente din motivația pe care o invocă domnul Nicolae Vrăsmaș și care stă la baza unei activități febrile de înregistrare și valorificare printr-o revistă a întregii mișcări culturale, științifice și chiar din alte domenii, ce se desfășoară în arealul Văii Bârgăului în timpurile noastre, dar și despre oameni și fapte din trecut.

Vorbesc la telefon, întâmplător, cu domnul Vrăsmaș și-mi spune: „Eu nu am urmași și m-am apucat să clădesc pe propriul meu teren un viitor Muzeu al Văii Bârgăului”.

E uluitor cum se materializează în mintea și sufletul acestui om dragostea pentru ținuturile natale și dorința de a nu fi uitați oamenii de acolo și vrednicia lor. Am dat mai sus un citat din Anuarul Bârgăuan (știință, cultură, arte și literatură nr. 4 din 2014) al cărui redactor fondator și coordonator, prefațator este tot domnul Vrăsmaș.

Volumul „Bârgaiele între istorie și prezent” este o oglindă fidelă a întregii activități cultural-științifice care s-a desfășurat în zonă într-un an de zile, dar nu numai. Figurile oamenilor deosebiți, născuți în zonă, și faptele lor în scrierile unor oameni de cultură sunt absorbite și redate în acest anuar spre a nu fi date uitării. Și ca inginer geolog care a fost, nu uită să facă loc dintru început și unor relatări despre „Cadrul natural al Țării Bârgaielelor”. Apoi, figuri de dascăli, literați, ctitori de instituții culturale, martiri ai neamului, viața spiritual-religioasă, figuri de primari merituosi etc., întregesc conținutul anuarului, care devine totodată și o carte de istorie. O istorie a Ținutului Bârgăuan. Vrednic este cel care muncește pentru obște!

Victor ȘTIR, *Valea Bârgăului, susurând în „Anuar”...*³³¹

Fundația Culturală „Valea Bârgăului” a publicat și lansat, nu demult, la simpozionul Văii Bârgăului, cel de-al patrulea număr al publicației „Anuarul bârgăuan”, cu un conținut bogat, tematica textelor publicate incluzând „știință, cultură, arte și literatură”. Acest număr 4 este intitulat „Bârgaiele între istorie și prezent” și, după cum este precizat pe prima copertă, redactorul fondator Nicolae Vrăsmaș este coordonatorul, îngrijitorul și prefațatorul anuarului.

³³⁰ Virginia Brănescu, Răsunetul, Mie, 08/06/2014 – 10:39

³³¹ Victor Știr, Mesagerul, Mar, 22/07/2014 – 16:51

Publicația a apărut în condiții grafice foarte bune la Editura „Eikon” din Cluj-Napoca și conține capitolele: „Cadrul natural al Țării Bârgăielor”, „Istorie”, „Repere bârgăuane”, „Etnografie și folclor”, „Evocări”, „Bârgăul literar și artistic”, „Cronici literare”, „Retrospectivă și perspectivă culturală” și „Comunele bârgăuane între istorie și prezent”.

Pentru a sugera bogăția de conținut a publicației, vom reda următoarele titluri: „Rețeaua hidrografică a Țării Bârgăului”, de Teo Vrăsmaș, Timeea Darlaczi a scris despre „Tipologia satelor din Ținutul Bârgăului”, Lia Cioancă – despre „Viiturile și inundațiile ca fenomene naturale de risc în Munții Bârgăului”, Niculae Vrăsmaș – „Din istoria poștei și telecomunicațiilor în Țara Bârgăielor”, Mihai Georgiță – „Întregiri la saga familiei de preoți nobili Ilea de Borgo”, Adrian Onofreiu – „Descrierea unor localități bârgăuane în anul 1958”, Dorin Dologa – „Școlile confesionale de pe Valea Bârgăului în perioada dualismului austro-ungar”, Constantin Andrițoiu – „Bârgăuanii și gimnaziul din Năsăud”, Maria Holbură – „Omagiu preotului martir Augustin Pop și soției sale, învățătoarea emerită Răfila Pop”, Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu – „Parohia Bistrița

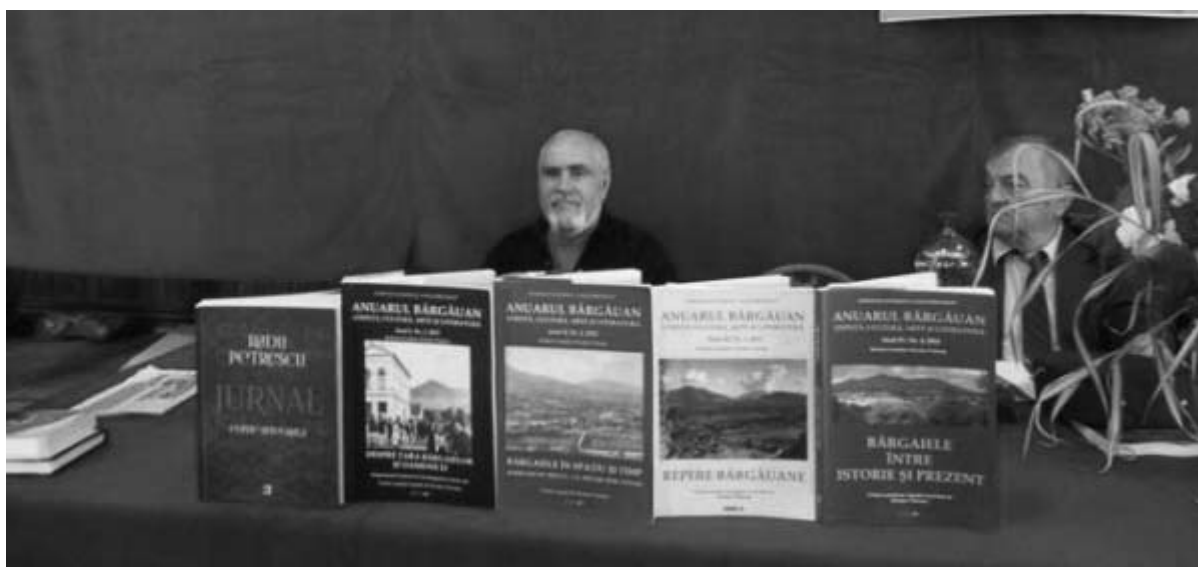
Bârgăului la începutul secolului XX-lea în însemnările preotului Aurel Monda”, Carmen Bulz – „Principele Nicolae în vizită la Tășuleasa Social”, Ioan Seni – „Sărbători și sfaturi bătrânești”, Liviu Păiuș – „Un folclorist al Țării Bârgăielor – Ioan Dologa”.

În capitolul „Evocări” se pot citi portretele lui Valentin Raus, Teo Vrăsmaș, Alexandru Misiuga, iar în secțiunea literară, eseurile „Octavian Goga și bârgăuanii” – Ioan Sărățean, „Radu Petrescu-desprinderea de lume, desprinderea de sine” – Olimpiu Nușfelean, „O istorie de șapte generații” – Titus Wachsmann Hogiu, și altele.

„Anuarul Bârgăuan” este cel mai important periodic dedicat Văii Bârgăului și constituie principala sursă de documentare pentru faptele culturale ale ultimilor ani din vechea vatră de viațuire românească. Neîndoielnic, tenacitatea lui Niculae Vrăsmaș este exemplară pentru angajamentul local, cu amplitudinea dată de forța și răspândirea publicației.

Jenița NAIDIN: *Niculae Vrăsmaș – Anuarul bârgăuan 2014*³³²

Bucuria pe care o simțim, atunci când citim o publicație de știință, cultură, arte și literatură de înaltă ținută așa cum este Anuarul bârgăuan, este un balsam al sufletului și minții. Când ai în mâinile tale așa o publicație voluminoasă, mai întâi mergi la cuprins să alegi ce să citești mai întâi.

³³² Jenița Naidin, Răsunetul, Sâm, 09/27/2014 – 11:15

Parcurgi titlurile și ești tentat să citești fiecare text. Dacă ai opera în biblioteca ta și nu trebuie să o restitui, alege pentru început ceva ce nu suferă amânare, și lași pentru mai târziu ceea ce știi că e acolo în raft, ca o comoară.

Spun asta, pentru că am vorbit despre cărțile citite doar la finalul lecturii în integralitate, dar în acest caz, scriu impresii după o lectură în prima etapă. Din structura bogată și clară a acestui volum de 300 pagini format A4, intitulat: „Bârgaiele între istorie și prezent”, apărut la Editura Eikon, am parcurs câteva texte.

În impresionanta și lămuritoare Prefață, scriitorul Niculae Vrăsmaș trece în revistă, cu talent de sociolog și lingvist, cele mai importante idei și filozofii ale lucrării, din care cităm: „Strâmba este considerată a fi una din cele mai vechi așezări bârgăuane, situată între râul Tiha și valea Bistricioara, ambele cu denumiri latine, prima provenind de la „Ticha” („tăcere” în italiană), localitate existentă în Sicilia, dar preluată de slavi, prin traducere, sub forma „tiho”, însemnând liniște, iar cea de a doua cu numele de la izvoare „Repedea”, păstrat și astăzi, provenind din latinescul „Rapidus”, a fost preluat de slavi tot prin traducere ca „Bâstro”, însemnând „Repede”.

Am citit cu mult interes primul material scris de regretatul Teo Vrăsmaș intitulat: „Rețeaua hidrografică a Țării Bârgăului (Restituiri)” pentru că prin locurile descrise am fost și m-am bucurat de ceea ce am văzut și am fotografiat.

În Capitolul: „Alexandru Misiuga” am citit zece pagini fără să las cartea din mână. Capitolul: „Comunele bârgăuane între istorie și prezent” este, de asemenea, un text pe care l-am citit cu drag, în mod special interviurile realizate de distinsa ziaristă Gabriela Ciornei.

Anuarul bârgăuan 2014 cuprinde un subcapitol intitulat: „Casa Regală între istorie și prezent” în care, pe parcursul a 19 pagini de text și fotografii, ne mută într-o lume de speranță. Privind o frumoasă fotografie a Reginei Maria, pe pagina 134 citim: „Transilvania sau Ardealul frumoasă zonă așezată în interiorul arcului carpatic, vechi pământ românesc, centrul regatului dac este una din provinciile istorice românești care a fost recuperată datorită monarhiei române. Secole de-a rândul a fost sub stăpânire străină, însă locuitorii săi greu încercați, nu au renunțat la originea, religia, limba, tradițiile și obiceiurile lor. Când Dumnezeu a vrut ei s-au unit cu patria-mamă scăpând de lanțurile supunerii străine.”

Cu bucurie am mai citit textele: „Principele Nicolae în vizită la Tășuleasa Social”, autoare Carmen Bulz și „Octavian Goga și bârgăuanii”, de Ioan Sărățean, „Radu Petrescu – desprinderea de lume, desprinderea de sine”, autor Olimpiu Nușfelean.

Recomand cu căldură această operă, apărută cu sprijinul Consiliului Județean Bistrița-Năsăud (Președinte Emil Radu Moldovan) prin Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud (Director Gavril Țărmure), operă ce sper că se găsește în biblioteci.

Anuarul bârgăuan este o lucrare din care ai multe de învățat. Mulțumesc scriitorului cu suflet de aur, Niculae Vrăsmaș că mi-a dăruit acest semn concret al muncii sale cu rezultate splendide și de folos semenilor.

SIMPOZIONUL CULTURAL AL VĂII BÂRGĂULUI

Menuț MAXIMINIAN, *Simpozionul Văii Bârgăului, sub semnul culturii*³³³

Ediția a 43-a a Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului, organizat de Consiliul Județean, prin Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Primăria, Consiliul Local, Căminul Cultural și Liceul „Radu Petrescu” Prundu Bârgăului, Fundația Culturală „Valea Bârgăului” și Gazeta de Bârgău, a adus la Căminul Cultural Prundu Bârgăului o serie de comunicări având tema „Bârgăiele între istorie și prezent”.

Manifestarea coordonată de Niculae Vrăsmaș, a debutat cu conferirea titlului de „Cetățean de Onoare – post mortem” al comunei Prundu Bârgăului, primei femei director al Fabricii de hârtie, Raveca Platon.

Apoi au urmat comunicările Titus Wachsmann-Hogiu, „O istorie de... șapte generații”, Timea-Melinda Darlaczi, „Tipologia satelor din Ținutul Bârgău”, Dorin Dologa, „Școlile confesionale de pe Valea Bârgăului în perioada dualismului austro-ungar (1867-1914)”, Lia-Maria Cioanca, „Incendiile ca sursă majoră de risc în activitățile turistice din Munții Bârgăului”, Viorelia Andreea Ciurea, Simona Simioanca-Retegan: „Bistricioara – comunitatea și familia mea”, Adrian Onofreiu, Un proiect de regionalizare administrativă din anul 1921. Cazul plasei Bârgău, Simion Cristea, „Primarul Traian Galben”, Roxana Vlad, Ioan Bucilă „Prundu Bârgăului – comună martir”, Călin Musteață, „Arhitectura rurală în Bistrița Bârgăului”, Ioan Ștef, „Trenul forestier de la Colibița”, Adrian Mănarcă, „Paleogenetica, știința care reasează istoria”, Olimpiu Nușfelean, „Tineri bârgăuani în afirmare”, Vasile Filip, „Bârgăuanii din arhive”, Zorin Diaconescu, O nouă carte scrisă de un bârgăuan „Septimus W. despre neliniștile metafizice ale unui neștiutor”, Niculae Vrăsmaș, „De la Borgo la Bârgău, un drum de 2000 de ani”.

³³³ Menuț Maximinian, Răsunetul, Luni, 06/30/2014 – 14:55

În acest cadru a fost lansat Anuarul Bârgăuan, An. IV, Nr. 4, 2014, Editura Eikon, publicație de ținută a Văii Bârgăului, inițiată de Niculae Vrăsmaș și bine primită de critica de specialitate. De asemenea, au fost lansate cărțile – Radu Petrescu, Jurnal integral, Editura Paralela 45, Menuț Maximilian, „Cronica de gardă”, Ed. Karuna, Nestor Șimon, Schițe monografice ale localităților din fostul Regiment II român de graniță de la Năsăud, editori, Adrian Onofreiu, Mircea Prahase, Claudia Septimia Peteanu, Ed. Eikon, Adrian Onofreiu, Ana Maria Băndean, Prefecții județului Bistrița-Năsăud (1919-1950; 1990-2014). Ipostaze, imagini, mărturii, Ed. Charmides. Pentru bunul mers al evenimentului merită mulțumiri directorul Căminului Cultural, Ioana Suciuc, și sufletul simpozionului, Niculae Vrăsmaș.

A fost o sărbătoare a culturii din județ, demonstrându-se încă odată că simpozionul bârgăuan are un loc bine definit în rândul manifestărilor de acest gen.

Victor ȘTIR, *Comunicări și cărți la „Simpozionul Cultural al Văii Bârgăului”*³³⁴

La Căminul Cultural Prundu Bârgăului a avut loc, recent, cea de-a 43-a ediție a „Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului”, manifestare anuală menită să pună în valoare sursele culturale locale și să coaguleze forțele județene active azi în perimetrul cultural al județului.

Evenimentul a fost organizat cu sprijinul Consiliului Județean, prin Centrul Județean pentru Cultură, al primăriei, Consiliului local, Căminului cultural și Liceului „Radu Petrescu” Prundu Bârgăului, al Fundației Culturale „Valea Bârgăului” și al Gazetei de Bârgău. Activitatea centrală a simpozionului a fost sesiunea de comunicări, în cadrul căreia au fost prezentate lucrări cu mare diversitate tematică, sub generoasa temă „Bârgaiele între istorie și prezent”. Artizanul ediției a fost Niculae Vrăsmaș, inginer, scriitor, ziarist, devotat meleagurilor natale, care a procedat în debutul manifestării la acordarea post-mortem a titlului de „Cetățean de Onoare” al comunei Prundu Bârgăului primei femei director al Fabricii de hârtie, Raveca Platon, salvatoarea vechii fabrici după Al Doilea Război Mondial.

Au prezentat comunicări: Titus Wachsmann-Hogiu – „O istorie de... șapte generații”, Timea-Melinda Darlaczi – „Tipologia satelor din ținutul Bârgău”, Dorin Dologa – „Școlile confesionale de pe Valea Bârgăului în perioada dualismului austro-ungar (1867-1914)”, Lia-Maria Cioanca – „Incendiile ca sursă majoră de risc în activitățile turistice din Munții Bârgăului”, Viorelia Andreea Ciurea, Simona Simioanca-Retegan – „Bistricioara – comunitatea și familia mea”, Adrian Onofreiu – „Un proiect de regionalizare administrativă din anul 1921. Cazul plasei Bârgău”, Simion Cristea – „Primarul Traian Galben”, Roxana Vlad, Ioan Bucilă – „Prundu Bârgăului – comună martir”, Călin Musteață – „Arhitectura rurală în Bistrița Bârgăului”, Ioan Ștef

³³⁴ Victor Știr, Mesagerul, Marți, 01/07/2014 – 10:16

– „Trenul forestier de la Colibița”, Adrian Mănarcă – „Paleogenetica, știința care reasează istoria”, Olimpiu Nușfelean – „Tineri bârgăuani în afirmare”, Vasile Filip – „Bârgăuanii din arhive”, Zorin Diaconescu – „O nouă carte scrisă de un bârgăuan «Septimus W. despre neliniștile metafizice ale unui neștiutor»,, Niculae Vrăsmaș – „De la Borgo la Bârgău, un drum de 2000 de ani”.

În prezența participanților a fost lansată revista culturală Anuarul Bârgăuan, An. IV, Nr. 4, 2014, apărut la Editura „Eikon” Cluj-Napoca, publicație de bună condiție, datorată străduinței lui Niculae Vrăsmaș.

Simpozionul a avut o secțiune dedicată lansării de cărți, titlurile prezentate fiind: Radu Petrescu – „Jurnal integral”, Menuț Maximilian – „Cronica de gardă”, Nestor Șimon – „Schite monografice ale localităților din fostul Regiment II român de graniță de la Năsăud” (editată de Adrian Onofreiu, Mircea Prahase, Claudia Septimia Peteanu), Adrian Onofreiu, Ana Maria Băndean – „Prefecții județului Bistrița-Năsăud (1919-1950; 1990-2014). Ipostaze, imagini, mărturii”.

ARTE PLASTICE

Victor ȘTIR, *Simpozionul „Bistrița-Colibița-Breteș”, pe simeze*³³⁵

În galeria „Lina” a Sinagogii-Centrul Multicultural a fost deschisă vineri, de la ora 18. 00, expoziția Simpozionului Național „Bistrița-Colibița-Breteș”, organizată de Centrul Județean pentru Cultură. În deschiderea întâlnirii, dr. Gavril Țărmure a vorbit despre simpozionul de pictură pe care-l organizează cu stăruință de mulți ani, care a coagulat forțe de bun nivel artistic. Potrivit dr. Țărmure, artistele Adriana Rodica Barna și Georgiana Cotuțiu, care au pregătit expoziția, au selectat câte o lucrare reprezentativă, a fiecărui participant. În continuare, poeta Adriana Rodica Barna a purces la un discurs de întâmpinare, aplicat fiecărei lucrări, comentate din perspectiva reprezentativității prin criterii estetice.

Redăm în cele ce urmează câteva dintre comentariile poetei Barna. Referitor la Brândușa Bontea: „Peisajele din Bretea ale Brândușei Bontea stau dovadă că artista s-a impregnat cu spiritul locului, lăsându-l apoi să treacă pe pânză. Pensula ei scoate din uitare un colț de rai pământesc. pe care îl prezintă în lumina purificatoare a dimineții”; privind lucrările lui Eusebiu Josan: „Lucid observator al realității, înclinat spre figurativ, mărturisitor al detaliului semnificativ); despre Georgiana M. Josan: „Lucrările Georgiana Josan vorbesc despre coerența oricărei structuri care leagă ceea ce se aseamănă și ierarhizează în același timp. Principiul totalității semenilor duce la unitate de ansamblu, cu diferențele incluse. ”; despre Vasile Rață: „Pictor de peste Prut, tratează suprafața pânzei ca pe un loc de joacă extrem de periculos, cu reguli care trebuiesc o fi încălcate, cu accidente mortale și mici locuri de popas în care mintea privitorului să ia un scurt răgaz până la următorul dezastru. Privește de undeva de sus, cu ochi de șoim, dovadă stă elicea elicopterului pe care o vede de deasupra. Figurativul este exonerat odată cu narațiunea, dar întregul ansamblu comunică o sumă de stări, precum și faptele care le-au precedat într-o poveste spusă cinematic și cinematografic.

Despre Ștefan Pelmuș, având câteva lucrări de excepție în decorul Sinagogii: „Ștefan Pelmuș reface traseele unor linii ale civilizației folosind simboluri”, a mai spus Barna încheind vernisajul expoziției care va rămâne deschisă peste vară.

³³⁵ Victor ȘTIR, Simpozionul „Bistrița-Colibița-Breteș”, pe simeze, Mesagerul, Sâmb, 09/08/2014 – 15:37

Marilena TOXIN, *Prietenie și exigență în expoziția de pictură „Toamnă la Bozgani” – Tureac*³³⁶

Pictorul Gheorghe Toxin întreține o relație misterioasă cu lumea, conștient de faptul că tăcerea din imagini poate fi o formă profundă de comunicare cu cei din jur. O provocare mereu prezentă, dar în același timp o prezență în culori, o iubire fără leac, adeseori meditații asupra vieții, temele și subiectele abordate în tablourile sale redată într-un limbaj delicat surprind dimensiunea egală a satului pendulând între un ton grav și unul vesel. Mișcarea, freacă, instantaneul, contrastele fără stridente sunt sensibile și subtile. A avut în viață șansa de a aduna, călătorind prin lume și prin țară, imagini de o clipă, uneori nemaivăzute, întrupate din lumină, neegalate de timp.

Impresionat și dotat cu un deosebit simț artistic inventează culori și se bucură de favorurile harului dăruit de divinitate, precum compozitorul unei simfonii sau poetul. În pictura lui nu se distinge incertitudine sau neliniște instinctivă. Lumina și întunericul sunt de aceeași natură, iar pictorul îndrăznește adeseori să le exprime ca pe o poezie religioasă. Porțile de intrare în universul pictural sunt lămuritoare. Gardurile din tablourile lui exprimă doar o perspectivă asupra lumii. Universul culorilor este predominant vizual și nu anulează încrederea din spațiul rural.

Modul în care este redată imaginea ce cuprinde materia percepută de ochiul nevizat face ca nimic să devină un superlativ al preaplinului trăirii sale interioare. Pictorul îndeamnă la cercetarea benefică a actului de creație. Dincolo de problemele personale, autorul îndeamnă prin lucrările ce vor fi expuse în luna mai, atât la Școala Gimnazială Tureac, cât și la Bistrița, la o deschidere spre noutate în domeniul creativ, la meditație.

Nu întâmplător, școala de la Iași ancora și ancorează încă pe absolvenți cu picioarele în realitate și mai puțin cu capul în nori.

Aceste calități constituie argumente în favoarea manifestării interesului pentru a vizita expoziția „Toamnă la Bozgani”, în care e cuprins de fapt cartierul considerat marginal – „Bozgani”. Numele vine de la un anume Iosif Bozga. Acesta neavând copii, a vândut terenul, împărțindu-l în două părți. Relația cu publicul va fi o sinteză a senzorialului și a integrității lumii. Lumea este compusă din imagini văzute, dar și nevăzute, adeseori reduse la schemă.

Iubitor de frumos, plasticianul conturează în lucrările sale o filozofie a iubirii și se raportează constant la viața simplă în care există o lume ce poate constitui iertarea aproapelui, deci profund morală.

În multe privințe, viziunea artistică redă fidel imaginea, dar apelează și la resursele fantasticului, în zonele tănuite ale sufletului. Se observă tradiționalismul de bună calitate care dă impresia unei linii continue care, uneori, ar putea deruta.

Prin rodul imaginației omului care a studiat matematica, la nivelul subconștientului și a vremurilor petrecute în copilărie, la țară, pictorul își descoperă în lucrările sale propria identitate. Legătura dintre lume și sine devine un moment important, profund și complex, dincolo de ezitări, surprinzător de proaspăt, de un lirism purificat în evoluția pentru posteritate.

³³⁶ Marilena Toxin, Gazeta de Bârgău, Anul XI, Nr. 221, Mar, 04/28/2015 – 09:43

Traian SĂSĂRMAN: *Gheorghe Toxin, expoziție inedită la Tureac*³³⁷

Școala Gimnazială Tureac a găzduit vernisajul expoziției „Toamnă la Bozgani”, cuprinzând nu mai puțin de 30 lucrări ale pictorului Gheorghe Toxin. Manifestarea a fost coordonată de scriitoarea Marilena Toxin, cea care a creionat și zona surprinsă de pictor – Bozgani, lucrările în acuarelă readucând în atenție frumusețea satului românesc pe cale de dispariție. În cuvântul său, directorul Școlii, Radu Ciotmurariu, a subliniat faptul că este prima expoziție găzduită de instituție, de altfel primul eveniment de acest gen, sperându-se ca din toamnă, împreună cu Gheorghe Toxin, să se realizeze un atelier de pictură pentru elevii școlii.

Despre valoarea lucrărilor a vorbit aplicat Georgiana Vrânceanu Cotuțiu – artist plastic și referent la Centrul Județean pentru Cultură, cel care prin bunăvoința managerului Gavril Țărmure a fost organizatorul principal al evenimentului.

Scriitorul Menuț Maximinian a vorbit despre modul în care satul tradițional se retrage în cărți, dar și în picturi, despre valoarea lucrărilor ce va fi dată de timp. Despre frumusețea locurilor și despre istoria acestora a vorbit și scriitorul Niculae Vrăsmaș, emoționat să reîntâlnească în această școală chipul fratelui său, poetul Teo Vrăsmaș, care a fost directorul instituției. Partea artistică a fost completată cu cea muzicală, Vlad Sărmaș, proaspăt laureat al Festivalului „Sigismund Toduță”, prezentând câteva lied-uri apreciate de asistența formată din profesori și elevi.

A fost o adevărată sărbătoare pentru Valea Bârgăului, tinerii îmbrăcând frumosul port popular din această zonă. Expoziția poate fi admirată la Tureac două săptămâni, urmând ca apoi să fie așezată pe simezele Muzeului Județean.

Natalia MALINAȘ, *O altfel de zi, într-o altfel de școală, cu Marcel Lupșe*³³⁸

Pe lângă talentul lor nativ artiștii par să aibă un limbaj al lor secret, limbaj neînțeles de noi muritorii de rând, limbaj pe care îl folosesc ca pe un altfel de mijloc de exprimare după vorbit și scris.

Această altfel de exprimare am trăit-o, alături de echipa de proiect, la școală, o altfel de școală, acolo unde te simți acasă, într-o sală de clasă, transformată în atelier de pictură pentru o săptămână. Acolo, elevii aplecați în fața pânzelor proprii, cu mâinile pătate de culorile acrilice, prezintă cu dezinvoltura specifică copiilor, o altfel de atitudine, una pozitivă și conștiincioasă față de propria-i muncă, față de propria-i operă, fiecare curios să simtă, să trăiască, să înțeleagă, să-i dea propriei lucrări, forma și viață.

Am analizat cu atenție fiecare mișcare, fiecare gest pe care îl face micul artist, copilul, pentru ca noi spectatorii să putem admira la sfârșitul creației lor, frumosul din lumea fiecărei pânze pictate cu mîgălă.

Actorii principali care au dat viață acestui mediu atât de plăcut pe care încercăm să vi-l descriu sunt coordonatorii proiectului educativ implementat la nivel județean „Revelație estetica prin culoare, artă și creație”, maestrul Marcel Lupșe, domnișoara director Neuc Maria Constanța, doamna profesor de desen Virginia Vărarean, artiștii în devenire, cei 20 de elevi din cele două școli partenere, Liceul de Arte „Corneliu Baba”, Liceul „Radu Petrescu” Prundu Bârgăului.

³³⁷ Traian Săsărman, Răsunetul, Mie, 05/20/2015 – 14:08 [View the full image](#)
[View the full image](#)

³³⁸ Prof. Natalia Mălinaș, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mie, 04/22/2015 – 12:56

Cele doua școli se află în anul III de implementare al acestui minunat proiect cultural artistic iar la finalul lucrărilor din cel de-al treilea an, noi echipa de proiect, ne lăudam cu o nouă lucrare, intitulată „Floare”, a maestrului Marcel Lupșe și alte 18 pânze care îți încântă privirea, opere ale micilor pictori. Toate pânzele vor intra în patrimoniul Liceului „Radu Petrescu” Prundu Bârgăului.

Vernisajul lucrărilor a avut loc în Cabinetul de muzică „Constantin Pavel” al Liceului „Radu Petrescu”. La finalul activității elevii au fost răsplătiți cu un scurt periplu de loisir la Lacul „Colibița” ocazie cu care le-a vorbit domnul inginer Constantin Toma coordonator al lucrărilor de amenajare a lacului. De acolo elevii au vizitat una dintre cele mai mari păstrării din județ, Păstrăvăria „Șoimul” și apoi au fost întâmpinați de domnul primar de la Bistrița Bârgăului Vasile Laba la centrul sitului de importanță comunitară ROESCIO051 Cușma – sit Natura 2000, a cărui custode este domnul inginer Dan Mihai Țacăl, șeful Ocolului Silvic Bistrița Bârgăului, care le-a prezentat cu această ocazie elevilor arealele protejate din sit.

Domnul inginer Dan Mihai Țacăl ne-a asigurat de tot sprijinul și credem că am câștigat în domnia sa un partener stabil în viitoarele acțiuni de implementare ale proiectului.

Cheltuielile de masă și transport au fost suportate de Asociația „Învierea” Susenii Bârgăului, de primăria comunei Prundu Bârgăului și Bistrița Bârgăului, materialele de lucru fiind achiziționate de școala gazdă.

Fără îndoială că nu toți elevii, în număr de 120, care beneficiază de acest proiect, vor deveni pictori sau mari artiști, dar dacă vocația unora dintre ei va prinde aripi înspre o profesie atât de nobilă nu ne rămâne decât să mulțumim maestrului Marcel Lupșe. Mulțumim maestre!

Gavril Țărmure: „Miron Duca este cel mai important pictor gestualist din România”³³⁹

La Galeria de Artă Tradițională „Casa cu Lei” a avut loc miercuri, de la ora 13. 00, vernisajul expoziției cu lucrări ale artistului plastic Miron Duca din colecția „Florin Coșoiu”. Cuvântul de bun venit a fost rostit de directorul Centrului Cultural Municipal „George Coșbuc”, prof. dr. Dorel Cosma, care a salutat evenimentul ca pe unul de excepție, cunoscută fiind valoarea pictorului Miron Duca, recompensat cu Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România în 1993.

În continuare, directorul Centrului Județean pentru Cultură, dr. Gavril Țărmure, a desfășurat un veritabil discurs de întâmpinare a evenimentului, felicitându-l și mulțumindu-i în același timp lui Florin Coșoiu pentru evenimentul cultural veritabil oferit. În ce-l privește pe pictor, dr. Țărmure a fost de-a dreptul entuziasmat să poată spune că „Miron Duca este cel mai important pictor gestualist din România”, consonând cu congenerii europeni practicanți ai aceleiași maniere.

Directorul Direcției pentru Cultură și Patrimoniu Cultural, lect. dr. Alexandru Uiuiu, s-a referit la artistul Miron Duca socotindu-l un foarte bun cunoscător de poezie, un intelectual cu o întindere culturală amplă, iar pictura sa – impregnată de starea de poezie. Potrivit dr. Uiuiu, prezența artistului este atât de pregnantă, încât în Europa putem spune cu mândrie că suntem din orașul pictorului Duca, posesorul unei întinse științe a culorii, a nuanțelor.

Profesorul de istoria artei Vasile Duda a conturat o prezentare din perspectiva poetico-estetică a artei lui Duca, împletind considerații teoretice cu propuneri hermeneutice, constatând prospețimea în creștere pe care lucrările o dobândesc cu trecerea vremii.

³³⁹ Victor ȘTIR, Gavril Țărmure: „Miron Duca este cel mai important pictor gestualist din România”, Mesagerul, Mie, 06/05/2015 – 16:28

Colecționarul Florin Coșoiu, totodată un artist fotograf dedicat, generozității căruia se datorează expoziția din șirul celor realizate împreună cu dr. Dorel Cosma, a exprimat bucuria de a putea oferi publicului o astfel de expoziție, cu lucrările unui mare artist, care este prietenul său, Miron Duca. Florin Coșoiu a lansat ideea unei expoziții cu toate lucrările lui Duca, care este însă ca și imposibilă, din cauză că unii dintre colecționari nu acceptă nici măcar să le scoată din casă. La rândul său, pictorul Lucian Dobârtă a subliniat strălucirea picturilor, mai valoroasă decât echivalentul în cifre cu multe zerouri.

Modest, de o calitate umană subliniată de mai multe ori pe parcursul vernisajului, pictorul Miron Duca doar a mulțumit celor prezenți la eveniment, sugerând: „Culoarea vorbește”.

Alexandru Cristian MILOȘ, *Miron duca la Galeria „Casa cu lei”*³⁴⁰

Galeria de artă „Casa cu Lei” din Bistrița – aflată sub egida Centrului Municipal de Cultură „George Coșbuc” a găzduit, miercuri, 6 mai – vernisajul – Retrospectivei de pictură – MIRON DUCA – cu lucrări – tablouri din diferite perioade de creație – din colecția particulară a domnului Florin Coșoiu.

Lume multă și de bună calitate intelectuală – au ținut să onoreze cu prezența – această deschidere a – Retrospectivei de pictură – a unui important pictor român contemporan, originar din județul Arad și care trăiește cu familia – soția Rodica – de o viață în Bistrița, lucrând la Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. I s-au editat numeroase albume de artă – cu lucrările sale.

Să remarcăm că pictorul Miron Duca – a primit în anul 1993 Premiul UAP – național pentru pictură acordat pentru cel mai bun pictor din România – în acel an. El a avut numeroase expoziții în Bistrița – ca membru al UAP, în țară și în străinătate – lucrările tablourile sale aflându-se în colecții particulare în diverse țări din Europa. Critici de artă și pictori importanți ai României au făcut aprecieri ale picturii lui Miron Duca. Miron Duca este un inovator ce practică stilul abstract al artei picturale.

Au opinat și au fost prezenți la vernisaj – directorul Centrului Municipal de Cultură „George Coșbuc” prof. dr. Dorel Cosma, directorul Centrului Județean pentru Cultură B-N dr. Gavril Țărmure, directorul Direcției pentru Cultură Culte și Patrimoniu – dr. Alexandru Uiuiu, istoricul de artă – Vasile Duda, colecționarul – artist fotograf Florin Coșoiu și pictorul aniversat prin Retrospectiva de pictură. Un regal al picturii de înaltă ținută valorică și spirituală.

³⁴⁰ Răsunetul, Joi, 05/07/2015 – 10:39

IX. INTERVIU

Florica Budușan: *În cei 30 de ani de „Floris” i-am asemuit întotdeauna pe copiii mei cu fluturii, făcând lumea să tresalte de bucurie*

Interviu de Meniuț MAXIMINIAN

A absolvit Facultatea de Coregrafie și este antrenor de dans și arbitru la categoria open. A înființat la Bistrița clubul de dans „Floris” ce a adus sute de medalii pentru județ. Florica Budușan s-a născut pe 17 mai 1949 la Prudu Bârgăului, în „Capitala Bârgaielor” cum spune ea, locul în care reușește să-și încarce bateriile. „De fiecare dată când simt că nu mai pot, merg la Prundu Bârgăului, la casa părintească, trebuie să stau doar zece minute în curte și uit de tot și de toate și reușesc să mă reculeg”, povestește antrenarea. La Prundu Bârgăului a făcut primii pași pe ringul de dans. „De mică mi-am dorit să ajung balerină, în clasa a patra am fost selectată pentru a merge la liceul de coregrafie din Cluj Napoca, am mers un an la cursuri după care părinții mei m-au retras. Așa că am învățat cu cea mai mare ardoare orice dans mi se arăta. Prima care mi-a stârnit pasiunea pentru dansul modern a fost doamna dirigintă din gimnaziu, care ne învăța diferite dansuri pentru serbările de final de an”. Despre Florica Budușan s-a scris o carte: „Floris-Legendă bistrițeană sau viața unei dansatoare”, apărută la Editura Karuna sub penița scriitorului Vasile Jimboreanu, unul dintre cei mai buni biografi ai momentului, este o odă adusă unui om deosebit, un eseu dedicat dansului, dragostei, pământului și stelelor. Pentru prima dată o cunoaștem pe draga noastră Florica într-o altă ipostază, nu doar aceea de antrenor emerit, unul dintre cei mai apreciați din țară, ci și de om cu un arbore al vieții impresionant.

În sfințenia locului natal, în cuibul viselor, a găsit mai mult har decât în toate orizonturile la un loc. Rădăcina bârgăuană prinde viață și lasă semne. Inima preaplină de dragoste capătă energie, fiind în răsfațul „vânturilor calde”, în relație directă cu astrele. Dansul a făcut-o să țină de mână Luna și Soarele, în triluri de ciocârlie. Dansul sapă în suflet ca o daltă, iar calea plină de rouă „urcă înspre Dumnezeu”. Aforismele întăresc tainele dansului, unde Calea Lactee și Copacii trăiesc aceeași poveste a nemuririi de ani și ani. Florica Budușan aduce un dans profund, îmbrățișat de toți cei care iubesc.

Floarea de colț crescută pe tărâmul nostru, alături de un dans-limbaj universal care vindecă suflete, apropie oamenii, dăruiește clipe de frumusețe. Fără dans sufletul nostru ar fi pustiu, viața săracă, clipele prea posomorâte sub greutatea vremurilor. Prin dansul ei Florica Budușan este cel mai bun ambasador pe toate meridianele.

Rep. : – Anul acesta, Clubul de Dans Sportiv „Floris” împlinește 30 ani de activitate. Florica Budușan a reușit, în toți acești ani, să ducă numele Bistriței pe cele mai înalte podiumuri sportive. De multe ori, văzând curajul, îndârjirea și puterea de a lupta, în numele dansului de performanță, v-am asemuit, doamna Florica Budușan, cu un copac care nu s-a dezrădăcinat indiferent de vremurile care i-au trecut peste ramuri, rămânând demn, în picioare, ca un simbol al nostru, întreaga urbe fiind însuflețită, prin dansul dumneavoastră, fiind „împădurită de fericiri”. Sunteți un om floare care s-a dăruit, petală cu petală, dansului, 26 de ani activând în ansamblul „Cununa de pe Someș”, iar mai apoi, 30 ani fiind parte integrantă a dansului sportiv. Performanțele, cu siguranță, v-au regenerat sufletul, căci ce poate fi mai frumos decât o lume în care plouă cu premii, iar antrenorul este prins, ca într-o matrice blagiană, de magia dansului, pe care-l cântă-n pași peste ani și ani, ca un fragment de neuitare. Ce reprezintă pentru dvs. cei 30 de ani ai Clubului „Floris”?

F. B. : – Este cel mai vechi club din țară cu activitate permanentă. Peste 6000 dansatori sportivi ne-au trecut pragul de-a lungul timpului. A fost o viață tumultuoasă, în care nu a fost secundă să nu fie gândit și în somn fiecare pas. Au fost ani în care am făcut și două sau trei ediții ale Cupei Floris. Un proces de logică, disciplină permanentă, împărțirea timpului și a sufletului între familie și munca titanică în sală. La 30 ani, cer încă o dată iertare familiei că nu am putut să fiu la multe evenimente din viața celor dragi, însă timpul puțin pe care l-am dedicat lor a fost din toată inima. În tot acest timp, am obținut nenumărate premii I la toate categoriile.

Rep. : – Unde au fost cele mai frumoase momente trăite de Floris?

F. B. : – Fiecare evoluție a noastră a fost unică în felul ei, aducând frumusețe și cinste zonei pe care o reprezentăm. Dansul sportiv nu a putut trece granițele țării decât după Revoluție și, prima deplasare a fost în Republica Moldova. Apoi, de-a lungul timpului, am reprezentat țara în America, Taiwan, Ungaria, Bulgaria, Polonia, Franța, Germania, Austria, Lituania, Rusia. Sunt 24 echipe în lume care au toate elementele necesare

unui campionat mondial, noi crescând, de-a lungul timpului, iar acum batem la ușa podiumului, fiind pe locul VI în lume. Corpul unui dansator sportiv trebuie să fie atât de bine instruit încât trebuie să știi, cu ochii închiși, fiecare pas pe ringul de dans și locul în care te afli în echipă. Sala mică în care nu reușim să ne antrenăm cu echipele în linie, condițiile vitrege de antrenament nu ne-au făcut să renunțăm la performanță. Sperăm ca domnul primar Ovidiu Crețu să fie alături de noi, așa cum a fost și până acum, și să răspundă solicitării de a sprijini etajarea Punctului termic în care ne desfășurăm activitatea pentru a face o sală mai mare de dans. Performanța nu este a Floricăi Budușan, este a Bistriței, pentru că numele orașului nostru îl reprezentăm pe scenele dansului mondial.

Rep. : – Dansul este modul în care poți împleti cel mai frumos timpul liber cu actul artistic. Ați reușit, de-a lungul vremii, să țineți aproape copii, începând din clasele primare până la finalizarea facultății, ceea ce este o performanță.

F. B. : – Dansul este ca o odă a bucuriei, fiind însoțit de aripi de îngeri. I-am asemuit întotdeauna pe copiii mei cu fluturii, care sunt frați gemeni cu îngerii, făcând lumea să tresalte de bucurie. Pentru mine dansul este ca un altar construit din pașii concepuți în sală, în zecile de ore petrecute cu elevii. Fără dans, sufletul nostru ar fi pustiu, viața săracă, clipele prea posomorâte sub greutatea vremurilor.

Rep. : – Vă felicităm pentru tot ceea ce ați reușit să faceți de-a lungul timpului pentru frumusețea artei, demonstrând că, într-un oraș mic, precum Bistrița, se poate face performanță. Vă dorim mulți ani cu sănătate și bucurii.

La petrecerea dată în cinstea celor 30 de ani de existență neîntreruptă, Clubul de Dans Sportiv „Floris” i-a avut ca invitați de onoare pe TEODOR OVIDIU CREȚU primarul Bistriței, pe EMIL RADU MOLDOVAN, președintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud și pe DORU TOADER CRIȘAN, primarul comunei Prundu Bârgăului, alături de reprezentanții de marcă ai Federației Române de Dans Sportiv, de sportivi și de părinții acestora. Florica Budușan a fost înconjurată de prietenii cei mai dragi, de colegi, de sportivi și părinți ai acestora, ca și de familia sa care i-a fost alături în acești anii. Pe parcursul petrecerii s-au depănat amintiri de suflet, s-au făcut scurte treceri în revistă ale etapelor parcurse de Clubul Floris în decursul timpului, au fost făcute surprize invitaților – showuri susținute de dansatori, s-au decernat trofee aniversare care să immortalizeze momentul. TEODOR OVIDIU CREȚU, primarul Bistriței, a evocat câteva momente din anii în care, grație dansului, a legat o strânsă prietenie cu antrenorul Florica Budușan, pentru care are o deosebită stimă. Apoi a menționat: Dragă Florica, dacă ceea ce faci nu ar fi avut valoare, nu aș fi putut direcționa banul public pentru susținerea activității pe care clubul „Floris” o desfășoară cu succes, ducând faima Bistriței mai departe, doar din prietenia pe care ți-o port. Îți doresc mult succes în continuare. DORU TOADER CRIȘAN, primarul comunei Prundu Bârgăului, a fost de asemenea recompensat cu un trofeu aniversar pentru susținerea permanentă a sportivilor clubului.

Antrenorul Florica Budușan a adresat apoi mulțumiri pentru susținere mării familii „Floris”, formată din sportivi și părinți, care au motivat permanent activitatea clubului, captați de farmecul fără egal al dansului sportiv de performanță și care au făcut posibilă scrierea acestei povești de succes. Un buchet de 30 de trandafiri roșii oferit din partea acestora a fost simbolul anilor de colaborare neîntreruptă. Familiei de sportivi a antrenorului Florica Budușan s-a alăturat, reunită ca-n marile momente de sărbătoare, familia de acasă, mica familie de sânge care și-a împletit existența cu toate marile plecări și sosiri ale mamei aflate în permanentă competiție cu concursurile, cu speranțele, cu timpul, pentru a-și împlini visul de campioană.

Bârgăuanul Mircea BEJAN – *membru de onoare al Academiei de Științe Tehnice a României*

Curriculum vitae (Rezumat)

Ing. mecanic, prof. univ. emerit dr., membru de onoare a Academiei de Științe Tehnice a României; Fac. de Mecanică, Univ. Tehnică din Cluj Napoca; Născut: Timișoara, jud. Timiș, 01.10.1944; Căsătorit, Bejan Ana; Copii: Ioana (1969), Barbu (1975);

Pregătire: Primii ani de școală la Prundu Bârgăului, 1958-62 Liceul din Bistrița, 1962-1967 Facultatea de Mecanică, Institutul Politehnic Cluj, 1991 Dr. – Univ. Tehnică din Cluj Napoca, cu tema "Cercetări privind solicitările statice și dinamice ale preselor hidraulice de mare tonaj";

Carieră: 1967-1970, șef sector mecanic, IAS Baciú-Suceag, 1970-79, inspector de specialitate, Inspectoratul de Stat Teritorial pentru Protecția Muncii Cluj, Universitatea Tehnică din Cluj Napoca, Facultatea de Mecanică, Catedra de Rezistența Materialelor: 1979-92 șef lucrări, 1992-96 conf. univ., din 1996 – 2010, prof. univ., din 2004 conducător de doctorat în specialitatea inginerie mecanică; 2012 – profesor emerit; 2015 – membru de onoare a Academiei de Științe Tehnice a României - ASTR.

Activitate: peste 58 participări la contracte de cercetare, din care 29 responsabil/director de proiect/lucrare/grant; realizarea unor monografii, pliante și ziare privind protecția muncii; organizarea Cabinetelor Metodologice de Protecție a Muncii – agricultură, industrie locală și județean; cadre portic de rezistență, cabine de rezistență și protecție la tractoarele de 45 CP; editarea și redactarea a peste 40 de volume de lucrări științifice și tehnice în cadrul Academiei Române, Academiei de Științe Tehnice din România și AGIR (29 volume Știință și Inginerie); organizator (chairmain/co-chairmain) de manifestări științifice, membru în comitetele științifice/moderator la numeroase secțiuni; 27 lucrări didactice și cărți publicate; peste 550 lucrări științifice publicate în reviste de specialitate naționale și internaționale, lucrări științifice publicate în volume naționale și internaționale, lucrări publicate în ziare/reviste; "Rezistența materialelor" vol.1 și 2 (1982, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009), "Unități de măsură" (1996, 1998), "Inginerul – confident și vizionar" (1999), "Recenzii într-o carte" (2003), "În lumea unităților de măsură" (2000, 2005), "Design industrial" (2006); "Deșeul – sursă de venit", Editura MEDIAMIRA, Cluj Napoca, 2006; "Managementul ecologic în sectoare calde", Editura MEGA, Cluj Napoca (2012); "Compendii din Rezistența materialelor", vol. 1 și vol. 2, Editura AGIR, București și Editura MEGA, Cluj Napoca, 2013; "Compendii din Rezistența materialelor", vol. 3, Editura AGIR, București și Editura MEGA, Cluj Napoca, 2014; coordonarea activității tehnice de standardizare în CN-ASRO, Consiliul Național care funcționează pe lângă Consiliul Director al ASRO; Consiliu de Administrație ASRO.

Premii: Cetățean de onoare al municipiului Sebeș; peste 50 de Diplome de Merit, de Onoare și de Excelență (Universitatea Tehnică din Cluj Napoca, AGIR, Filiala Caraș Severin a AGIR, Prefectura județului Alba, Consiliul Județean al județului Alba, Universitatea "Ștefan cel Mare" din Suceava, Universitatea Tehnică din Iași, Filiala Timiș a AGIR, Titlul de Excelență 2014-Primăria Sebeș etc.);

Asociații/societăți: fondator, 1990 AGIR, membru în Adunarea generală AGIR, în Consiliul Director AGIR, președinte Filiala Cluj a AGIR; fondator, 1990 ARTENS; fondator, 1991 SRF; fondator, 1997 SRMA;

vicepreședinte Societatea de Rezistența Materialelor din cadrul AGIR; membru în Consiliul Director – vicepreședinte, fondator, 1998, președintele Consiliului de Standardizare CS-ASRO, 2013, ASRO;

Colegii de redacție: Metalurgia; Metalurgia International; Buletinul științific al Academiei de Științe Tehnice din România (ASTR), seria Mecanică Tehnică; Standardizarea; Revista Română de Ecologie; Annals of the Faculty of Engineering Hunedoara; coordonatorul colecției Știință și Tehnică, Editura Mega, Cluj-Napoca;

Nominalizări: „Dicționarul specialiștilor – un Who's Who în știința și tehnica românească”, Editura tehnică, București, 1998, vol. II, pag. 40; „Enciclopedia Who's Who în România”, București, 2002, pag. 52; Ioan Barbu BĂLAN, „Rătăcind printre mecanicieni”, pag. 112; „Personalități clujene (1800-2007) - dicționar ilustrat”, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2007, pag. 54; „Elite clujene contemporane – Cluj Contemporary Elites”, Editura Clear Vision, Cluj Napoca, 2009, pag. 85-102; „Who is Who, Enciclopedia personalităților din România”, ediția a 4-a, 2009, ediția a 5-a, 2010; ediția a 6-a, 2011; ediția a 7-a, 2012; Titus Wachsmann-Hogiu, „Bârgăoani de top. O carte (incompletă) a spiritualității bârgăoane”, Editura Karuna Bistrița, 2009, pag. 337-345; Titus Wachsmann-Hogiu, „Bârgăoani de top. O carte (incompletă) a spiritualității bârgăoane”, ediția a II-a, Editura KARUNA BISTRITA, 2010 (pag. 335-343); „Enciclopedia identității românești”, autor, Ecaterina Țarălungă, Editura LITERA, București, 2011, 864 pagini, ISBN 978-606-600-246-2, pag. 83.

E-mail: Mircea.Bejan@rezi.utcluj.ro; Tel. 0744 50 66 80.

X. BÂRGAIELE ÎNTRE PREZENT ȘI VIITOR

VIITORUL BÂRGAIELOR ÎN VIZIUNEA EDILILOR

BISTRIȚA BÂRGĂULUI

Primar Vasile Laba (Bistrița Bârgăului): Avem cu ce ne lăuda. În folosul comunității, atragem finanțări europene sau de la Guvernul elvețian³⁴¹

Administrația locală din Bistrița Bârgăului are deja expertiză în atragerea finanțărilor, fie că vorbim de fonduri europene sau guvernamentale.

Primăria Bistrița Bârgăului a fost primul beneficiar al unei finanțări prin Programul Operațional Regional 2007-2013, prin care a fost reabilitată și modernizată școala din localitate. Fiind un model de bună practică, iată că din economiile realizate la nivel național, comuna a mai primit 430. 000 lei pentru a moderniza încă o unitate de învățământ.

Proiectul este cofinanțat prin POR 2007-2013, Axa 3, Domeniul Major de Intervenție 3. 4 „Reabilitarea/modernizarea/dezvoltarea și echiparea infrastructurii educaționale preuniversitare, universitare și a infrastructurii pentru formare profesională continuă”.

„La etajul imobilului, lucrările se apropie de final. Este deja terminată instalația electrică și cea de încălzire. Acum ne pregătim să achiziționăm parchetul. Ulterior, elevii își vor urma cursurile la etaj, dar noi sperăm ca până în luna februarie a anului viitor să închidem tot proiectul”, ne-a declarat primarul comunei, Vasile Laba.

De la Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Primăria Bistrița Bârgăului a primit 50. 000 lei pentru realizarea documentației tehnice, a studiului de fezabilitate, pentru o grădiniță.

De altfel, pe parcursul acestui an, mai multe proiecte cu finanțare europeană au fost finalizate în localitate. Este vorba de Centrul de Informare Turistică – din centrul comunei – imobil edificat printr-un proiect pe Măsura 313 – Încurajarea activităților turistice, în valoare de circa 620. 000 lei. „Primăria Bistrița Bârgăului a scos la concurs două posturi, conform angajamentului luat prin proiect. Luna viitoare va fi organizat concursul, astfel ca începând cu 1 ianuarie să avem personal la acest centru. Cei care vor dori să viziteze obiectivele turistice din Bistrița Bârgăului vor putea accesa informații utile, inclusiv oferte de cazare, campare etc. ”, a precizat edilul din Bistrița Bârgăului.

Comuna are o sumedenie de oportunități turistice, fie că ne referim la Colibița, la traseele turistice și, nu în ultimul rând, la cele patru arii protejate de interes național – Valea Repedea, Tăul Zânelor, Cheile Bistriței Ardelene și Stâncile Tătarului.

Unul din centrele de informare turistică este amplasat la Stegea (în zona Coloniei), construcția fiind realizată prin intermediul proiectului „Îmbunătățirea stării de conservare a biodiversității în situl de importanță comunitară Cușma”, cofinanțat prin Programul Operațional Sectorial Mediu, în valoare de aproximativ 4, 2 milioane lei.

Asociația Proprietarilor de Pădure din comuna Bistrița Bârgăului – Ocolul Silvic Bistrița Bârgăului este custode al sitului Natura 2000 Cușma. În cadrul proiectului menționat va fi realizat și aprobat Planul de

³⁴¹ Gabriela Ciornei, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 11/25/2014 – 15:21

management al sitului Cușma, plecând de la studii de teren cu privire la biodiversitate – inventarul habitatelor, florei și faunei. Proiectul prevede și cursuri de pregătire profesională pentru silvicultori, realizarea unui sistem informatic GIS care să permită gestionarea patrimoniului natural din cadrul sitului Natura 2000 și promovarea unor campanii de informare a opiniei publice.

În această perioadă sunt în evaluare ofertele pentru realizarea Planului de management al sitului Cușma.

Stână ecologică, cu bani de la elvețieni

La nivel național, prin Program de cooperare româno-elvețian, sunt finanțate șase proiecte pentru realizarea de stâni ecologice. Dintre acestea, unul este în Bistrița-Năsăud, mai precis la Bistrița Bârgăului.

„Construcția este deja făcută, Asociația Crescătorilor de Ovine a achiziționat lemnul, apoi a fost realizată instalația pentru apă, am săpat o fântână. Partea elvețiană a cumpărat alte materiale necesare, asigurând o finanțare de aproximativ 35.000 franci elvețieni.

Astfel, cei care vor veni la Colibița și care vor dori să mănânce un balmoș, jântiță etc., vor putea urca la stână, spre vârful Țiganca (pe Izvorul Colbului). Deocamdată, aici se poate ajunge doar cu mașini de teren, însă ne propunem să depunem un proiect, pe Măsura 125, pentru modernizarea acestui drum forestier”, ne-a explicat primarul Vasile Laba.

Nu doar construcția stânii ecologice reprezintă un fapt inedit, ci și îmbunătățirile care au fost aduse pajiștii din zonă. În fapt, directorul general al Institutului pentru Cercetarea și Dezvoltarea Pajiștilor, dr. ing. Teodor Marușca, le-a propus celor de la Asociația Crescătorilor de Ovine o modificare a... pajiștilor, în sensul înlocuirii unor plante cu valori nutritive mai scăzute cu altele mai valoroase sub acest aspect.

„Ceea ce am obținut pe un hectar modificat este echivalentul a cinci hectare, din punct de vedere al consistenței fânului”, a completat edilul din Prundu Bârgăului.

Utilaje și străzi asfaltate prin GAL Bârgău-Călimani

Primăria Bistrița Bârgăului a obținut finanțare prin Federația pentru Dezvoltarea Zonei Rurale „Bârgău – Călimani”. Un prim proiect, de peste 100. 000 euro, va însemna achiziționarea unor utilaje pentru întreținerea drumurilor din comună, și anume, un buldoexcavator și un cilindru. Printr-un alt proiect, în valoare de 150. 000 euro, autoritățile locale vor moderniza străzi din localitate.

Pe parcursul acestui an, au fost realizate astfel de investiții în infrastructura rutieră, prin fondurile alocate de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, în baza OG 28/2013. Primăria Bistrița Bârgăului a fost beneficiara a două astfel de finanțări prin Programul Național de Dezvoltare Locală. Astfel, pe 4 km ai drumului Pietroasa a fost turnat deja asfalt, alți 2 km fiind pregătiți pentru asfaltare, în 2015, cu speranța că acest program guvernamental va continua. Un alt tronson de 1, 2 km a fost asfaltat, în prezent executându-se marcajele și rigolele.

Pentru exercițiul financiar 2014-2020, Primăria Bistrița Bârgăului a pregătit deja documentația pentru asfaltarea a 6, 8 kilometri de drumuri de interes local, în cadrul noului Program Național de Dezvoltare Rurală.

Căminul Cultural, reabilitat cu 2, 1 milioane lei

Comisia Tehnică de la nivelul Companiei Naționale de Investiții a aprobat documentația propusă de către administrația din Bistrița Bârgăului, și anume studiul de fezabilitate și indicatorii tehnico-economici. Potrivit primarului Vasile Laba, pentru investiția estimată la aproximativ 2, 1 milioane lei, va fi lansată, în perioada imediat următoare, procedura de achiziții publice. Cel mai devreme, lucrările ar putea debuta în primăvara anului viitor.

Finanțările europene și guvernamentale la Bistrița Bârgăului. Punct și de la capăt 342

La Bistrița Bârgăului, un proiect se încheie, iar altul stă să debuteze, fie că e vorba de finanțări europene, guvernamentale sau locale. În paralel, autoritățile locale au pregătite studii și documentații tehnice pentru exercițiul financiar 2014-2020, pentru că, deși au fost realizate foarte multe obiective de investiții, întotdeauna mai este de făcut ceva. Asta numai dacă ne gândim că Primăria Bistrița Bârgăului administrează o rețea de 110 kilometri de drumuri de interes local și alți 64 kilometri de drumuri forestiere.

Nouă kilometri de drumuri forestiere, modernizați în folosul a peste 400 de familii

Proiectul derulat prin Măsura 125, în valoare de 1, 5 milioane de euro, nu a însemnat doar modernizarea a 9 kilometri de drum forestier, ci un plus de confort pentru locuitorii zonei. Lucrările – asfaltarea a trei kilometri pe Bliderea și Pietroasa de Jos și șase kilometri de drum pietruit, plus șanțuri betonate și 9 poduri betonate – au fost recepționate la finele anului 2013.

„Aceste drumuri forestiere deservește circa 400 de familii, pe lângă utilitatea economică și cea turistică. Noi avem pregătite studii de fezabilitate pentru toate drumurile și străzile localității, așteptăm sesiunile de depunere a cererilor, astfel încât să putem accesa finanțări europene”, declară primarul Vasile Laba. De altfel, un sprijin destul de consistent vine de la Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, prin Programul național de dezvoltare locală, finanțat în baza OUG 28/2013.

„De la Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice beneficiem de o finanțare de 500.000 lei, în cadrul Subprogramului „Modernizarea satului românesc”. Este vorba despre modernizarea străzii

³⁴² Gabriela Ciornei, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 05/27/2014 – 14:35

Principale Pietroasa, cu o lungime de 7, 6 kilometri. Proiectul a început pe HG 157/1997. Anul acesta reușim să mai asfaltăm circa un kilometru, și mai rămân 3, 8 kilometri, plus șanțuri și rigole”, explică edilul bărgăuan.

Centrul de informare turistică va fi recepționat în două săptămâni. Imobilul care găzduiește Centrul de informare turistică – din centrul comunei – a fost finalizat încă de la începutul anului. Între timp, au ajuns echipamentele, și anume panoul electronic, calculatoare etc., trebuie instalat soft-ul. Proiectul implementat prin Măsura 313 – Încurajarea activităților turistice, în valoare de circa 620. 000 lei, va fi recepționat în prima jumătate a lunii iunie.

„Primăria Bistrița Bârgăului va scoate la concurs două posturi, personalul urmând să deservească acest Centru de informare turistică. Cei care vor dori să viziteze obiectivele turistice din Bistrița Bârgăului vor putea accesa de aici informații utile. Noi ne-am gândit să prezentăm turiștilor și ofertele de cazare, de campare”, spune Vasile Laba.

Iar la Bistrița Bârgăului, oportunitățile pentru turiști sunt multe, fie că ne referim la Colibița, fie la trasee turistice și, nu în ultimul rând, cele patru arii protejate de interes național – Valea Repedei, Tăul Zânelor, Cheile Bistriței Ardelene și Stâncile Tătarului.

Un alt centru de informare va fi amplasat la Stegea (în zona Coloniei), edificarea acestuia fiind realizată prin intermediul unui alt proiect, tot cu finanțare europeană. În fapt, este vorba de „Îmbunătățirea stării de conservare a biodiversității în situl de importanță comunitară Cușma”, cofinanțat prin Programul Operațional Sectorial Mediu, în valoare de aproximativ 4, 2 milioane lei.

Asociația Proprietarilor de Pădure din comuna Bistrița Bârgăului – Ocolul Silvic Bistrița Bârgăului este custode al sitului Natura 2000 Cușma, în care sunt incluse și 9 arii protejate de interes național, fapt care îi dă o valoare deosebită din punct de vedere al biodiversității.

În cadrul proiectului va fi realizat și aprobat Planul de management al sitului Cușma, plecând de la studii de teren cu privire la biodiversitate – inventarul habitatelor, florei și faunei. De asemenea, vor fi organizate cursuri de pregătire profesională pentru 30 de silvicultori, angajați ai Ocolului Silvic Bistrița Bârgăului, se va realiza un sistem informatic GIS care să permită gestionarea patrimoniului natural din cadrul sitului Natura 2000. Nu în ultimul rând, vor avea loc campanii de informare, conștientizare a populației pe această temă.

Grija față de resursele naturale se întoarce la comunitate!

Ocolul Silvic Bistrița Bârgăului a finalizat campania de împădurire programată pentru primăvara acestui an. Lucrări de împăduriri s-au desfășurat pe o suprafață de circa 26, 4 hectare, pe alte 25 hectare realizându-se completări.

„Noi avem o pepinieră proprie la Stegea, pe care se produc puieții forestieri necesari pentru lucrările de împăduriri efectuate în pădurile comunale, dar și pentru comercializare către alți beneficiari. Este vorba despre 110. 000 puieți. Investim în această resursă, în pădure, pentru că întreaga comunitate beneficiază de pe urma ei. Anual, fără investițiile noastre, fără cheltuielile de salarizare, întreținere etc., avem un profit de peste 8 miliarde lei vechi, bani care sunt direcționați în proiecte locale”, argumentează primarul.

Nu în ultimul rând, a fost finalizată și investiția la Centrul de incubație – păstrăvărie din localitate, 60% din fonduri fiind asigurate prin OS Bistrița Bârgăului, iar 40% din fonduri de un partener privat. În medie, anual se pot produce câteva sute de mii de puieți de păstrăv, care va fi scos la vânzare, dar va fi folosit și pentru popularea apelor de munte din zonă, inclusive în lacul de acumulare de la Colibița.

Cereri de finanțare pentru un bloc ANL și cămin cultural

Primăria Bistrița Bârgăului a reactualizat documentația pentru reabilitarea Căminului Cultural, investiție estimată la circa 2, 3 milioane lei. Proiectul a fost declarat eligibil de Compania Națională de Investiții, dar, din varii motive, nu a fost prins și la finanțare. Poate acum autoritățile locale vor reuși să-i convingă pe cei de la București de necesitatea susținerii financiare a unui astfel de obiectiv.

Promisiuni sunt și pentru construirea unui bloc destinat tinerilor sub 35 ani, prin programul derulat de Agenția Națională pentru Locuințe. Potrivit primarului Vasile Laba, sunt foarte multe solicitări pentru locuințe, ar fi nevoie chiar de două imobile.

Autoritățile locale așteaptă o veste bună și pentru un proiect de reabilitare a infrastructurii școlare, cu finanțare europeană. Primăria Bistrița Bârgăului a depus o cerere de finanțare în cadrul Programului Operațional Regional 2007-2013 (POR), Axa 3, Domeniul Major de intervenție 3. 4

„Reabilitarea, modernizarea, dezvoltarea și echiparea infrastructurii educaționale preuniversitare, universitare și a infrastructurii pentru formare profesională continuă”.

Este vorba despre finalizarea lucrărilor la Școala Gimnazială nr. 1, clasele V-VIII, proiect început în 2009 cu bani de la Guvern.

Vestea bună s-ar traduce într-o finanțare de 430. 000 lei.

Și când ne gândim ...comuna Bistrița Bârgăului a fost prima localitate rurală care a beneficiat de finanțare prin Programul Operațional Regional în Transilvania de Nord, pe aceeași „Axă” și „domeniu major de intervenție”, atunci când a modernizat Școala generală nr. 2 cu clasele I-VIII.

Punct și de la capăt în proiectele europene...

TIHA BÂRGĂULUI

Finanțările europene și „buna rânduială” a bugetului croiesc destinul european al comunei Tiha Bârgăului³⁴³

Primăriile din județ au ajuns la fundul sacului atunci când vine vorba despre buget. Mai toate autoritățile locale își pun speranțe într-o rectificare bugetară – pozitivă – care să mai salveze cumva un an dificil. Până vin bani de la București, fiecare edil se descurcă așa cum știe mai bine, gestionându-și austeritatea.

La Tiha Bârgăului, investițiile finanțate din fonduri europene sau de la bugetul local își văd de drum, chiar dacă există și sincopă sau bariere instituționale.

Tot din bugetul local au fost finanțate și lucrările de igienizare la școlile de pe raza comunei Tiha Bârgăului, nu puține la număr. Astfel, la școala din centru au fost realizate grupuri sanitare, cu apă curentă, plus fosă septică și toate celelalte necesare armoniei cu mediul. La școala de pe Valea Tureacului, sălile de curs au fost zugrăvite, a fost pus parchet. În total, micile reparații de la școli au ajuns la un cuantum de circa 130. 000 lei. Și aprovizionarea cu lemne a fost făcută din timp, astfel că acum, când temperaturile au scăzut simțitor, în unitățile școlare din Tiha Bârgăului este cald.

De altfel, multe investiții din această comună răsfirată au fost susținute cu bani strict din bugetul local, fie că vorbim de școli, de cămine cultural, unități de cult etc. Chiar și terenul sintetic de sport, început pe renumita Ordonanță 7/2006 de dezvoltare a infrastructurii din mediul rural, a fost finalizat tot cu fonduri locale.

³⁴³ Gabriela Ciornei, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 09/24/2013 – 13:37

Dacă de la Guvern nu sunt bani pentru investiții majore, măcar să fie plătite drepturile persoanelor cu dizabilități... Din păcate, drepturile persoanelor cu handicap, și vorbim de un număr de 33 dosare, sunt restante de o lună. Situația nu este singulară în județ.

Primarul Vasile Dologa spune că lucrurile s-au împotmolit un pic pe la București, iar acest lucru se resimte pe plan local.

„Avem multe alte proiecte, dar lucrurile s-au împotmolit undeva. Ținem multe proiecte la sertar, în așteptarea unei oportunități de finanțare. Avem studii, proiecte tehnice, documentații pregătite pentru reabilitări de școli, aducțiuni de apă, electrificări, modernizări de drumuri etc. Pe multe astfel de programe, am fost neeligibili”, susține Vasile Dologa.

Una dintre marile dureri rămâne Iliuța Bozghii, un sat pitoresc, dar luminat cu lămpă. Cadrul legislativ și lipsa fondurilor au condus la stoparea programului de investiții lansat în perioada 2007-2009. Costurile pentru electrificarea zonei sunt amețitoare, nu neapărat dacă te sui pe stâlp.

Potrivit primarului din Tiha Bârgăului, Vasile Dologa, aici locuiesc permanent 60 de familii, au școală și Biserică. Vara, numărul locuitorilor se dublează, vin oamenii „la vârat”. Primăria nu are bani pentru o astfel de investiție, iar în „marea electrificare” fondurile au ajuns doar pentru Ciosa. „Pentru fiecare kilometru de rețea, costurile se ridică la circa 2 miliarde lei vechi, plus postul de transformare și toate celelalte”, recunoaște edilul bârgăuan. Altfel spus, singura speranță stă într-un program guvernamental.

Piatra Fântânele nu poate deveni stațiune fără apă, canal și curent electric

Piatra Fântânele o zonă care poate și a început să fie exploatată turistic nu are șanse prea mari ca în perioada următoare să fie declarată stațiune de interes măcar local. Pentru a face demersuri în acest sens, trebuie îndeplinite o serie de condiții, și anume infrastructura de utilități, apă/apă uzată și electrificate.

„Fără apă și canalizare, nu putem solicita ca Piatra Fântânele să devină stațiune. Problema rețelei de apă este una foarte mare. Noi am avut pregătit un proiect pentru aducțiunea de apă, dar nu am fost declarați eligibili, din cauza numărului mic de beneficiari, și anume 150 de familii care locuiesc la Piatra Fântânele.

În aceste condiții, singura soluție este un parteneriat public-public, și mă refer la un demers comun al Primăriei Tiha Bârgăului cu populația, prin împărțirea costurilor, pentru că este vorba despre 15 kilometri de rețea”, explică primarul Vasile Dologa.

Este un model de autogospodărire, practicat și prin alte țări, unde comunitatea a înțeles povestea cu „ajută-te singur”.

Vasile Dologa (primar Tiha Bârgăului): Bugetul comunei este unul modest, dar încercăm să ne realizăm investițiile propuse³⁴⁴

Fondurile europene, soluție pentru dezvoltarea infrastructurii

Primăria Tiha Bârgăului implementează un proiect în cadrul Programului Național de Dezvoltare Rurală, pr. Măsura 125/ b – Îmbunătățirea și dezvoltarea infrastructurii legate de dezvoltarea și adaptarea silviculturii. Practic, prin acest proiect cu finanțare europeană de circa 1, 5 milioane euro (6, 234 milioane lei) se va moderniza un drum forestier din zona Piatra Fântânele.

„În luna iulie, sperăm să debuteze lucrările. Mai multe primării, ne-am înțeles să facem acest drum, fiecare pe proiect propriu, și mă refer la Lunca Ilvei și Leșu. Cei din Leșu au finalizat deja investiția, noi vom continua acest drum pe teritoriul nostru, făcând legătura și cu Lunca Ilvei. La finalizarea investiției, un cetățean din Lunca Ilvei va ajunge la Drumul Național 17 în circa o jumătate de oră, iar de aici drumul va fi parcurs mai ușor spre Bistrița, dacă ne gândim și la situația drumului județean de pe Valea Ilvelor. De asemenea, va fi o oportunitate și pentru firme, dar și din punct de vedere turistic, pentru că este o zonă foarte frumoasă”, explică primarul Dologa.

În lipsa unei finanțări din fonduri europene, foarte probabil că administrația locală nu ar fi dispus de astfel de sume pentru modernizarea unui drum forestier.

La Tiha Bârgăului va fi înființat și un centru de informare și promovare turistică, derulat tot prin PNDR, măsura 313 – Încurajarea activităților turistice. Potrivit edilului localității, documentația a fost depusă la Centrul Regional de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit 6 Nord-Vest Satu Mare, fiind așteptate ultimele aprobări înaintea lansării procedurii de achiziții publice. „Valoarea proiectului este de circa jumătate de milion lei. Vom amenaja o clădire în satul Mureșenii Bârgăului, tocmai pentru a putea oferi informații și despre zona Colibița și despre Piatra Fântânele”, menționează Vasile Dologa.

Primăria Tiha Bârgăului a dorit și accesarea unui proiect pe Măsura 322, care nu a avut sorți de izbândă. Poate în viitorul exercițiu financiar, programat pentru 2014-2020.

³⁴⁴ Gabriela Ciornei, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 04/23/2013 – 13:39

Valea Străjii – amenajată pentru picnic și campare

Cine a trecut pe la Valea Străjii a observat primele filigorii destinate turiștilor, dar și bistrițenilor care aleg această zonă pentru a-și petrece timpul liber.

„Deocamdată, am amplasat șase astfel de construcții. Vom aduce și niște containere pentru deșeuri. E un început, dar ne propunem să amenajăm zona așa cum ar trebui să arate o zonă de campare. Pe fosta locație a stației de betoane, trebuie pus și pământ, trebuie să refacem vegetația, asta pe termen mai lung. De asemenea, vrem să facem și un teren de tenis sau de fotbal, un spațiu special pentru rulote. Deocamdată, nu vom institui o taxă de intrare”, dezvăluie primarul comunei bârgăuane.

Sunt doar câteva din inițiativele unei administrații de pe Valea Bârgăului, care nu prea stă cu mâna întinsă pe la Bistrița. Primar cu multe mandate în spate, Vasile Dologa a înțeles că cel mai bine e „Prin noi înșine!”.

PRUNDU BÂRGĂULUI

Primarul Doru Crișan: Avem proiectele pregătite, așteptăm deschiderea liniilor de finanțare din fondurile europene, dar și guvernamentale³⁴⁵

Anul trecut, autoritățile locale din Prundu Bârgăului au derulat investiții de aproximativ 14 milioane lei – 140 miliarde lei vechi – prin atragerea de finanțări europene, din resurse guvernamentale și locale. Într-adevăr, jumătate dintre aceste investiții au fost susținute de Guvernul României, fie că vorbim de infrastructura rutieră, cea de apă/apă uzată sau cea școlară (grădiniță cu program prelungit și microbuz școlar).

Practic, comuna Prundu Bârgăului a fost una dintre cele mai favorizate localități în Programul Național de Dezvoltare Locală, cofinanțat în baza OG 28/2013, asta și pentru că ritmul de cheltuire a banilor a fost unul susținut.

Grădiniță nouă pentru preșcolarii comunei

³⁴⁵ Gabriela Ciornei, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 05/26/2015 – 15:30

Și pentru 2015 sunt preconizate investiții ample care vor schimba fața comunei de pe Valea Bârgăului. În prima etapă din acest an, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice a alocat 491. 000 lei pentru edificarea grădinițe cu 120 locuri. *„Anul acesta vom finaliza investiția, amplasată lângă dispensar. Lucrările au început încă de anul trecut, fiind o finanțare multianuală”*, precizează edilul comunei, Doru Crișan.

De altfel, de acest Program Local de Dezvoltare Locală se leagă și alte speranțe ale administrației locale. *„În prezent, se lucrează la elaborarea documentației tehnice pentru clădirea școlii cu clasele V-VIII. Vom încerca să obținem finanțare prin Ordonanța 28/2013, eventual la rectificare sau într-o următoare etapă de alocări”*, spune primarul din Prundu Bârgăului.

În ceea ce privește edificarea unui Centru Cultural la Prundu Bârgăului, așteptările s-au prelungit odată cu schimbările de la ministerul de resort. Inițial, autoritățile locale au avansat ideea unei construcții futuriste, dar finalmente s-a mers pe preluarea modelului standard al Ministerului Dezvoltării Regionale și Administrației Publice. Proiectul a fost depus la Compania Națională de Investiții, a fost chiar primul pe listă, însă schimbarea ministrului ar putea însemna și o nouă viziune, astfel că lucrurile încă treneză.

Punct și de la capăt pentru finanțările europene

Printr-un proiect cofinanțat din fonduri europene, în valoare de 170. 000 euro, accesat prin Grupul de Acțiune Locală Bârgău-Călimani, la Prundu Bârgăului este edificat sediul acestei federații. Deocamdată, stadiul de execuție este undeva la 30%, dar clădirea, amplasată în zona centrală a comunei, va trebui finalizată până la sfârșitul acestui an, când se cam încheie socotelile cu Programul Național de Dezvoltare Rurală 2007-2013.

Pentru viitorul PNDR 2014-2020, autoritățile locale au deja pregătite sau în lucru studii de fezabilitate.

„Din fonduri locale, am alocat bani pentru realizarea unor documentații tehnice. În primul rând, ne gândim la o așa-zisă variantă ocolitoare de peste 7 km pentru comuna Prundu Bârgăului, de pe strada Secu până în Susenii Bârgăului. Noi pregătim studiul de fezabilitate și vom vedea ce oportunități vom avea în noul PNDR. De asemenea, am finalizat proiectarea pentru un proiect care vizează infrastructura de prevenire a inundațiilor, care în exercițiul financiar trecut a fost finanțat pe Măsura 125”, declară edilul comunei.

Și pentru viitorul Program Operațional Regional 2014-2020 a fost elaborată documentația tehnică pentru reabilitarea termică a blocurilor din Prundu Bârgăului și Susenii Bârgăului.

Între timp, pentru zona blocurilor, autoritățile își propun reabilitarea fostei clădiri a centralei termice. *„În proxima ședință de Consiliu Local, vom supune aprobării aprobarea acestei investiții. Încă nu știm ce destinație va avea fostul punct termic, din punctul meu de vedere, consider că s-ar preta pentru o sală de sport”*, menționează primarul Crișan.

Piața din Prund, într-o altă locație, din toamnă

Tot în proxima ședință a legislativului local bârgăuan, cel mai probabil vineri, 29 mai, va fi pusă în discuție și investiția în amenajarea unei noi piețe. *„Pe ordinea de zi vom avea un proiect de hotărâre în acest sens, Vom aproba noul amplasament, dar și indicatorii tehnico-economici. Transferul se impune și prin prisma faptului că în fiecare zi de sâmbătă, până la orele amiezii, traficul de pe DN 17 este îngreunat prin localitate”*, explică primarul comunei. Cel mai probabil, noua piață va fi dată în funcțiune în toamnă, prin luna octombrie.

În locul actualei piețe va apărea o parcare, dar se mai iau în calcul și alte oportunități pe care spațiul le oferă.

Asfalt și canalizare în Susenii Bârgăului

În această perioadă, în procedura de achiziții publice este și contractul pentru lucrările de modernizare a unui tronson de aproape un kilometru de drum din Susenii Bârgăului. Practic este un drum care asigură legătura cu Mijlocenii Bârgăului. Între timp, vor fi executate și lucrări de extindere a rețelei de canalizare.

Un nou parc va fi amenajat la Prund

Autoritățile locale au încheiat și un schimb de terenuri cu o persoană fizică, în proximitatea râului Bistrița, amplasament unde va fi amenajat un parc de recreere, cu locuri de joacă pentru copii și de promenadă pentru adulți. Ar fi un al doilea spațiu recreativ pentru locuitorii comunei. Primarul Crișan speră să aibă proiectarea gata până vineri, astfel încât să poată include acest proiect pe ordinea de zi. Una peste alta, proiecte sunt, concluzionează edilul Doru Crișan.

Bine ar fi ca toate aceste documentații să poată fi puse în operă, să fie lansate programele cu finanțare europeană, dar și cele guvernamentale și, în plus, să se găsească și oameni, funcționari care să semneze aceste acte...

Domeniu schiabil, parc de aventuri „Dracula”, Aqualand, centru nautic și multe alte atracții pentru Valea Bârgăului!³⁴⁶

Prioritățile investiționale în zona turismului de pe Valea Bârgăului prin contur. Pentru această zonă a județului nostru există deja un studiu de oportunitate și prefezabilitate, lansat ieri în prezența staff-ului Consiliului Județean și a edililor comunelor de pe Valea Bârgăului, dar și din comunele Cetate și Dumitrița.

³⁴⁶ Gabriela Ciornei, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Lun, 12/09/2013 – 16:08

„Întotdeauna mi-am dorit să vorbim despre lucruri concrete, despre proiecte realizabile. Atâta timp cât voi ocupa această poziție, voi încerca să pun prioritățile județului în fața oricărui interes, iar lângă mine sunt reprezentanți ai tuturor partidelor politice. Ne unește un singur lucru, dorința de a face ceva pentru cetățenii județului Bistrița-Năsăud, de a dezvolta comunitățile locale și de a oferi o oportunitate oamenilor din această zonă de a-și găsi un loc de muncă, dar și o oportunitate de petrecere a timpului liber pentru locuitorii județului”, a declarat, în cadrul unei conferințe de presă, președintele Emil Radu Moldovan.

De altfel, a fost dat acordul de principiu în vederea constituirii Asociației de Dezvoltare Intercomunitară, iar în această lună va fi aprobat Statutul și Regulamentul de funcționare. Ulterior, prin ADI „Valea Bârgăului” vor fi realizate studiile de fezabilitate și cererile de finanțare pentru cele 12 proiecte. Principala sursă de finanțare o reprezintă atragerea fondurilor europene, fie printr-un proiect integrat, fie pe secțiuni.

Iată lista cu cele 12 propuneri de investiții!

1. Domeniu schiabil – în Munții Călimani, zona Bistricioru, 13. 8 km de pârtii de schi. Deservirea se va face cu 7 instalații de transport pe cablu (telegondolă, 3 telescaune și 3 teleschiuri). Normal, va fi realizat un sistem pentru zăpada artificială. De asemenea, vor fi realizate sisteme complementare precum zonă de parcare, restaurant, punct de prim ajutor, punct salvamont, grupuri sanitare, snow park, apreschi. Primăriile Josenii Bârgăului și Prundu Bârgăului

2. Parcul de aventură cu tematica „Dracula” – în zona Pasului Tihuța, pe o suprafață de între 4 și 5 hectare – va cuprinde Alpine Coaster, Roller Coaster cu tematica Dracula, „Castel” tematic Dracula, zona de cățărare, sisteme tiroliană pe categorii de vârstă, zonă pentru sărituri, tir cu arcul. Parcul de aventuri este destinat pentru toate categoriile de vârstă și va oferi o gamă variată de activități care pot fi jucate atât individual cât și în echipă. Primăria Tiha Bârgăului

3. Centru nautic de agrement înseamnă, pe lângă o clădire administrativă (plus restaurant și bar), terase, piscină, plajă, debarcader pentru bărci, hidrobiciclete, iahturi, zonă belvedere. De asemenea, se dorește amenajarea unei plaje publice pe malul lacului cu bar tip umbrelă.

• În această zonă va fi și locul de campare/picnic pentru turiștii care preferă cortul. Consiliul Județean

4. Centru nautic sportiv, dedicat practicării sporturilor de apă cum ar fi yachting, caiac canoe, canotaj, înot, va include o clădire (birouri și spații de depozitare), un pontoon plutitor, parcare, drum de acces.

„Încă din 2001, este un teren achiziționat de Direcția pentru Sport și Tineret Bistrița-Năsăud. În momentul de față, sunt discuții avansate cu Ministerul Tineretului și Sportului pentru crearea unui complex sportiv național și a unor centre de excelență, la Bistrița, în contextul descentralizării. (...) Avem promisiuni că ei vor fi cei care vor avea în vedere să finanțeze un astfel de proiect. Suntem interesați să atragem turiști în zonă și prin competiții sportive”, argumentează președintele Radu Moldovan. Consiliul Județean

5. Parc acvatic – Aqualand – bazine acoperite, amenajări pentru plajă, piscine exterioare și tobogane cu apă, teren de volei etc. Primăria Prundu Bârgăului

6. Centru de echitație – cursuri de inițiere și perfecționare în călărie, circuite călare pe trasee turistice, plimbări cu trăsura cu cai sau sanie cu zurgălăi. Centrul va cuprinde clădiri, grajduri etc. Primăria Josenii Bârgăului

7. Trasee de drumeție și biciclete – întreținerea traseelor turistice existente prin completarea și refacerea marcajelor, montarea de panouri indicatoare și informative, executarea de podețe din lemn, montarea unor cabluri ajutătoare, amenajarea punctelor de belvedere și de odihnă prin montarea de balustrade, bănci și mese de lemn. Proiectul prevede și amenajarea a patru trasee pentru bicicletă, prin valorificarea potecilor existente și a drumurilor forestiere. Primăria Bistrița Bârgăului

8. Zona belvedere și parapantă – amenajarea unor platforme de lansare pe culmile din Colibița. Primăria Bistrița Bârgăului

9. Centru de închiriat echipament sportive – biciclete, săniuțe, schi etc.

10. Sat de vacanță. Acest proiect va fi dezvoltat în zona Cușma-Dealul Negru, incluzând căsuțe, loc de campare pentru corturi și rulote, teren de sport, locuri de joacă. Primăria Cetate

11. Stână ecologică va fi amenajată pe raza comunei Livezile, la 2-3 km de „satul de vacanță”.

12. Centru de producție, colectare și expoziție produse tradiționale – în comuna Prundu Bârgăului – produse alimentare ecologice și tradiționale cum ar fi produse lactate, produse din carne, produse apicole, fructe și legume, fie produse de artizanat din lemn și ceramică sau chiar piese de mobilier.

Toate aceste puncte de atracție vor fi promovate prin punctele de informare turistică, proiectele cu finanțare europeană aflându-se în implementare în mai toate comunele implicate.

Este un plan ambițios pentru vremurile în care trăim. Fără a fi cârcotași, dacă se va materializa măcar un sfert din acest plan, atunci va fi exploatat într-adevăr acest potențial turistic.

JOSENII BÂRGĂULUI

Investițiile în infrastructura rutieră, prioritară pentru autoritățile locale din Josenii Bârgăului³⁴⁷

Anul 2014 este anul infrastructurii rutiere pentru Primăria și Consiliul Local Josenii Bârgăului, investiții majore-finanțate din fonduri europene, guvernamentale și de la bugetul local – aflându-se în diferite stadii de implementare în comună.

„În ultimii ani, au fost alocate sume importante pentru instituțiile de învățământ, Complexul medical etc., astfel că am decis că în acest an ne vom dedica preponderent pentru îmbunătățirea rețelei de drumuri comunale, forestiere, de hotar etc.”, declară primarul Tudorel Ciotmonda.

Parte din drumul de contur al Barajului Colibița, asfaltat. Va fi montată și balustradă

Peste 18 kilometri de drumuri forestiere vor fi modernizate cu fonduri europene, prin Programul Național de Dezvoltare Rurală, submăsura 125 b – «Îmbunătățirea și dezvoltarea infrastructurii legate de dezvoltarea și adaptarea silviculturii». „Prin acest proiect vor fi modernizați 18, 404 km de drum, din care 2, 3 km vor fi asfaltați, pe drumul de contur de la barajul de la Colibița. Pe acest tronson va fi montată și balustradă, pentru creșterea siguranței traficului rutier, mai ales că în zonă au fost probleme”, precizează edilul comunei.

Contractul în valoare de aproximativ 6 milioane lei a fost adjudecat, în urma procedurii de achiziții publice, de către SC Frasiunul SRL și Epurom SA (firma care a realizat documentația tehnică). În prezent se lucrează pe mai multe fronturi, finalizarea investiției fiind preconizată pentru anul 2015.

Bani de la Guvern pentru asfalt în Mijlocenii Bârgăului

Pentru modernizarea străzilor din Mijlocenii Bârgăului, Guvernul a alocat în acest an suma de 600.000 lei. În fapt, investiția a fost inclusă pe lista de obiective finanțate de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, condus de Liviu Dragea, în cadrul Programului național de dezvoltare locală, în baza OUG 28/2013.

„Luna viitoare, vom avea licitația pentru execuția lucrărilor. Să vedem cât vom putea realiza cu aceste fonduri. Noi mizăm că vom primi finanțare și în anii următori, în cadrul acestui program guvernamental, pentru finalizarea acestui proiect”, menționează primarul Ciotmonda.

La Rusu Bârgăului, asfaltul se pune cu bani de la bugetul local. În schimb, pentru asfaltarea unui tronson de drum de la Rusu Bârgăului, de aproape un kilometru și jumătate, Primăria Josenii Bârgăului a alocat fonduri din bugetul local. Evaluarea ofertelor este programată în prima decadă a lunii iulie, valoarea estimată a contractului depășind suma de un milion lei.

Între timp, autoritățile locale au intervenit cu lucrări de întreținere pe drumurile de hotar. De asemenea, o lucrare mai amplă se derulează pe Canalul Morii, de la intersecția cu DN 17 până la deversarea în râul Bistrița. În fapt, este decolmatată valea apei o porțiune de peste trei kilometri, costurile fiind suportate tot din bugetul local.

³⁴⁷ Gabriela Ciornei, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 06/24/2014 – 14:45

Centrul de Informare Turistică, edificat cu finanțare europeană, va promova obiectivele zonei

Primăria și Consiliul Local Josenii Bârgăului au în implementare și un proiect finanțat prin Măsura 313 „Încurajarea activităților turistice”. În fapt, lângă Complexul Medical, va fi construită o clădire care va avea această destinație de promovare a turismului în zonă. Proiectul se ridică la o valoare de 200. 000 euro. Procedura de achiziții publice a fost finalizată, în prezent se așteaptă un aviz de începere a lucrărilor acordat de Centrul Regional de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit Nord-Vest de la Satu Mare.

Josenii Bârgăului este o comună care cu ce să se prezinte din acest punct de vedere, spune primarul Tudorel Ciotmonda. „Avem zona Strâmba, Mănăstirea Strâmba, vom prezenta trasee spre Heniu, dar și spre Tăul Zânelor care, din punct de vedere teritorial-administrativ aparține tot de Josenii Bârgăului. Nu în ultimul rând, avem urmele unei cetăți la Rusu Bârgăului „, explică edilul comunei.

La Strâmba, va fi amenajată o zonă de picnic

Pe pășunea de la Rusu Bârgăului spre Strâmba, va fi amenajat un loc de picnic, tot cu finanțare europeană. Un proiect în acest sens, în valoare de peste 70. 000 euro, a fost depus prin Măsura 322 la GAL Federația pentru Dezvoltarea Zonei Rurale Bârgău-Călimani. Întreaga documentație așteaptă aprobarea de la Centrul Regional de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit Nord-Vest de la Satu Mare. În zona respectivă vor fi locuri special pentru grătar, locuri de joacă pentru copii, grupuri sanitare etc.

La Strâmba se intenționează și construirea unui Centru de echitație, care să propună turiștilor cursuri de inițiere și perfecționare în călărie, circuite călare pe trasee turistice, plimbări cu trăsura sau cu sania cu zurgălăi. Ideea a fost lansată într-un studiu de oportunitate pentru dezvoltarea turismului pe Valea Bârgăului, în acest sens fiind de altfel înființată și o Asociație de Dezvoltare Intercomunitară.

„Pentru această zonă trebuie să realizăm un Plan Urbanistic Zonal și apoi vom vedea pașii următori. Și pentru locul numit „la Slatină” avem nevoie de PUZ. Pe o suprafață de circa 35 ari a fost lămurită situația juridică. Au fost prelevate probe cu apa de aici și este la parametri corespunzători. Cu investiții și multă promovare, zona ar putea fi dezvoltată proporțional cu resursele pe care le are”, menționează primarul din Josenii Bârgăului.

Investițiile în rețeaua de apă și canalizare, capitale pentru locuitorii comunei Pentru extinderea infrastructurii de apă și apă uzată, obiectivele din Josenii Bârgăului au fost incluse în etapa a doua a Master Planului, pentru perioada 2014-2020, valoarea investițiilor fiind estimată la peste 2, 6 milioane euro.

„Documentația o vom supune aprobării în ședința Consiliului Local. Este o investiție majoră pentru comună, pentru că, deși pare paradoxal, cei din zona central, adică din vecinătatea DN17, nu beneficiază de aceste servicii. La vremea investiției derulate de Aquabis prin ISPA, se finaliza și modernizarea DN 17, astfel că nu se putea interveni. Acum se va găsi o soluție tehnică potrivită”, ne-a declarat primarul Ciotmonda.

Nu în ultimul rând, un alt proiect prioritar pentru localitatea bârgăuană este extinderea rețelei electrice în localitățile Strâmba – la Cîrgău și la cimitir – și Josenii Bârgăului – de la cimitir până la gospodăria Beșa. „Noi am depus documentația tehnică la Consiliul Județean, dar și la Electrica. Sperăm ca Electrica să prindă și aceste lucrări în lista de investiții”, menționează primarul comunei.

Până la urmă, nu putem vorbi despre dezvoltarea unei zone din punct de vedere economic în lipsa unei infrastructuri edilitare minime – apă, canalizare, rețea electrică, asfalt. Autoritățile locale din județ au

înțeles că rolul acestora este să ofere locuitorilor și potențialilor investitori o infrastructură modernă. De aici mai departe, depinde de fiecare să aibă inițiativă, să se dezvolte.

În mandatele primarului Tudorel Ciotmonda, comuna Josenii Bârgăului s-a schimbat major, investițiile și fondurile europene, guvernamentale sau chiar de la bugetul județului neocolind localitatea. A fost în spiritul oamenilor locului să lase loc de «bună ziua», indiferent de orânduire, dar și să realizeze obiective durabile în viitor.

Centru de echitație, o investiție de 1, 5 milioane euro, la Josenii Bârgăului³⁴⁸

Administrația județeană, alături de primăriile partenere, propune în strategia de dezvoltare a turismului și înființarea unui centru de echitație, la Josenii Bârgăului, astfel ca turiștii să aibă foarte multe opțiuni, de la domeniu schiabil, parc tematic „Dracula”, centru nautic de agrement sau parc acvatic.

„Valea Bârgăului este renumită pentru peisajul rustic care își păstrează autenticitatea. Cu toate că și în prezent se organizează trasee de călărie în Munții Călimani, nu există un centru de echitație dotat corespunzător și care să ofere toate serviciile necesare pentru practicarea acestei activități. Centrul de echitație propus de noi are în vedere practicarea echitației nu doar de către profesioniști, ci și de către turiștii neexperimentați care

³⁴⁸ Gabriela Ciornei, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Vin, 01/23/2015 – 11:49

vin în zonă, oferind cursuri alături de antrenori specializați, atât pentru copii cât și pentru adulți”, menționează președintele Consiliului Județean, Emil Radu Moldovan.

Astfel, turiștii vor avea oportunitatea de a participa la cursuri de inițiere și perfecționare. Pentru avansați vor fi promovate circuite călare pe trasee turistice în grupuri de 2 până la 5 persoane, alături de ghizi. Printre serviciile care vor fi oferite de centrul de echitație se numără și plimbări cu trăsura cu cai sau sanie cu zurgălăi iarna, „activități menite să invite turiștii către o lume simplă a tradiției și culturii românești autohtone care s-a păstrat pe aceste meleaguri de-a lungul timpului alături de legende și povești mistice”.

După estimările din studiul de fezabilitate realizat de către Consiliul Județean Bistrița-Năsăud și primăriile de pe Valea Bârgăului, valoarea estimată a investiției este de circa 1, 5 milioane de euro. Finanțarea ar putea fi asigurată fie din fonduri europene nerambursabile, fie prin atragerea unor investiții private.

LIVEZILE

Comuna Livezile, între istorie și viitor³⁴⁹

Vatra actualei comune Livezile ocupă spațiul situat la poarta vestică a Bârgaielor, un larg și frumos teritoriu intens zbuciumat și adânc frământat în lungul istoriei.

Atestată în anul 1311, odată cu celelalte sate bârgăuane, localitatea, cu populație săsească, a purtat mai multe denumiri: Jaad, Jood, Iad (1311), Livezile Bârgăului (1964), Livezile (1968). Anul 1311 reprezintă o atestare comună a ținutului primelor așezări bârgăuane și a actualei comune Livezile, care au făcut parte dintr-o singură mare latifundie oferită prin danie regală de Carol Robert de Anjou, regele Ungariei, care dăruiește, printr-un act datat la 24 II 1311, lui Ioan zis Henul, fiul lui Geubul din Bistrița (Iohannes dictus Henul de Bystricia), drept răsplată pentru fapte de arme, o moșie cuprinsă între această localitate, Iaad (actualmente Livezile) și Eppendorf (sat dispărut care se presupune a fi fost vatra străveche a bârgăuanilor, ocupată de sași).

De la acest Ioan, zis Henul, se trage și denumirea celui mai înalt munte din Munții Bârgăului ce se profilează la orizont, pe stânga Heniul, înalt de 1612 m, pe care în prezent se află și releul de televiziune. Vechea denumire a Heniului era Parângul, pentru bârgăuani și Herugu, pentru someșeni.

Cercetările arheologice au descoperit la Livezile ruinele unui castru roman, în locul numit „Poderei”, de lângă cimitirul sașilor, din nordul localității, o fortificație secundară dar cu un important rol strategic pe linia castrelor: Cășei – Ilișua (Arcobadara) – Orheiul Bistriței – Brâncovenești (jud. Mureș), amplasate pe granița de nord a Daciei Romane (Dacia Porolissensis).

Un drum atribuit romanilor se cunoaște din vremuri imemorabile în Pasul Bârgăului, având tronsoane cu trăsături specifice, foarte bine conservate, ce pot rivaliza cu Via Apia din Roma. Acest posibil „Drum al romanilor”, denumit ca atare, dar și „Drumul cel vechi” sau „Vârful Păraului”, urmărea culmea muntoasă ce străjuiește bazinul hidrografic al Bârgăului de cel al Ilvelor și al Dornei, având rol militar, de supraveghere și apărare a imperiului. Acest drum, posibil roman, avea legătură cu Castrul de la Livezile, în acest caz existând legătura lui, foarte bine conservată, între satele Strîmba (Josenii Bârgăului) și Dumbrava (Livezile).

Asupra vechimii acestui drum există numeroase rețineri dar și părerea că ar fi construit de austro-ungari, sau că aceștia ar fi refăcut vechiul traseu roman, în ideea ocrotirii Bârgaielor, cu religie neunită, printr-o legătură între Jaad (Livezile) și localitățile din Valea Someșului, cu religie predominant greco-catolică. Indiferent de realizatorii acestor „drumuri romane”, austriece, sau poate chiar dacice, până la definitivarea unor cercetări geo-arheologice, în această direcție, tronsoanele încă bine conservate ar trebui protejate prin stabilirea unor perimetre de protecție.

Nicolae Iorga ajungând aici în Livezile (pe atunci Iaad) scria că „Nu seamănă deloc cu Iadul fioros care așteaptă pe vinovații lumii acesteia”.

Localitatea Livezile a fost și este și în prezent, o comună frumoasă, cu veche arhitectură tipic săsească, a unor case și gospodării mari, în mare majoritate modernizate, având în centru Biserica Săsească, din sec. XV, și pe cea românească, ortodoxă, Primăria și „Muzeul de sub poartă” sau „Casa Săsească”, ce cuprinde mii de exponate, foarte interesante, începând din epoca primitivă și până în zilele noastre. Este primul muzeu realizat în Valea Bârgaielor.

Clădirile Căminului Cultural, Bibliotecii, școlilor și grădinițelor, din comună, sunt bine întreținute și modernizate.

³⁴⁹ Nicolae Vrăsmaș, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 10/25/2011 – 13:57

Comuna are alimentare cu apă potabilă și canalizare, iar în fața caselor mai sunt, încă, mari spații verzi, cu flori și plantații de pomi fructiferi, predominant peri, care oferă drumețului imaginea bunăstării și civilizației.

Proiectul de amenajare, modernizare și înfrumusețare a centrului comunei, incluzând și parcul central, realizat până acum prin munca fizică a localnicilor și angajaților primăriei, va continua în funcție de posibilitățile financiare, în următorii ani. După mai multe decenii, în care s-a degradat, vechea Biserică Evanghelică din Livezile, declarată monument istoric, a fost reabilitată în exterior, cu ajutorul sașilor, centrul localității restabilindu-și maiestuoasa înfățișare. În biserică a avut loc slujba religioasă, la care au luat parte sute de persoane. Contribuția sașilor, nu doar sufletească dar și financiară, prin Comunitatea Evanghelică Livezile, se va materializa în viitor și prin renovarea interioară a lăcașului de cult.

*Comuna Livezile, pe drumul european*³⁵⁰

Statutul actual al unității administrativ – teritoriale Livezile, județul Bistrița – Năsăud, a fost adoptat prin Hotărârea nr. 32, din 31. 07. 2003, a Consiliului Local Livezile, în baza proiectului de hotărâre nr. 31 din 1. 07. 2003, propus de primarul comunei Livezile și adus la dispoziția cetățenilor prin Punctul de Informare – Documentare.

Comuna este amplasată geografic în nordul României, între paralele 46° 47' și 47° 37' latitudine nordică și între meridianele 23° 37' și 25° 37' longitudine estică, unitatea administrativ teritorială a comunei Livezile ocupă partea centrală a județului Bistrița – Năsăud, dezvoltându-se pe cursul mediu al râului Bistrița Ardeleană, în Depresiunea Bârgău – Livezile, dintre Munții Bârgău și Călimani, la o distanță de 8 km de Municipiul Bistrița, fiind traversată de drumul național DN 17 (Cluj – Bistrița – Suceava) și calea ferată Sărățel – Bistrița – Bistrița Bârgăului.

Se învecinează, la nord, cu teritoriul comunei Feldru, la nord – est și est, cu cel al comunei Joseni (satul Rusu Bârgăului), la est – sud – est, cu Bistrița Bârgăului, la sud cu comuna Cetate, iar la vest cu Unirea, cartier al Municipiului Bistrița. În cadrul unității administrativ teritorială a comunei Livezile sunt cuprinse următoarele localități componente: Livezile, Dorolea, Valea Poienii (Bureauca) și Dumbrava, încadrate în Rangul IV și satul Cușma în Rangul V, conf. Prev. art. 2 alin. (2) lit. e), f) din Legea nr. 351/2001, privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, Secțiunea IV – Rețeaua de localități.

Suprafața comunei Livezile este de 10.941 ha, din care 373,60 ha este teren intravilan, încadrându-se în zona de categoria a II-a. La nivelul comunei Livezile activitățile preponderente sunt agricultura și creșterea animalelor.

Populația comunei însumează, după ultimul recensământ, 4384 locuitori de naționalitate română, din care 91,79% sunt de etnie română, 6,42% țigani, 0,69% germani, 0,34% sași, iar 0,07% sunt de etnie ucraineană.

În localitatea Livezile își au sediul: primăria comunei, postul de poliție, dispensarul veterinar, dispensarul uman, școala generală coordonatoare și grădinița Livezile, cu două sedii, Biserica Ortodoxă, Biserica

³⁵⁰ Niculae Vrăsmaș, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 11/23/2010 – 14:12

Penticostală, Biserica Evanghelică, oficiul poștal, centrala telefonică, căminul cultural, biblioteca, farmacia privată și o instalație de televiziune prin cablu.

În localitățile componente ale comunei Livezile funcționează următoarele instituții: școală primară, grădiniță, cămin cultural, Biserica Ortodoxă, punctele medicale uman și veterinar, la Dorolea; școală generală, grădiniță, cămin cultural, Biserica Ortodoxă, la Cușma; Școală primară, Biserica Ortodoxă, Biserica Penticostală, la Valea – Poienii (Bureauca).

Pe teritoriul comunei Livezile funcționează următoarele servicii publice: Serviciul public de pompieri voluntari; Serviciul public de salubritate concretizat în taxa de mediu și diferite acțiuni ale executivului comunei în vederea protejării mediului ambiant, al vieții cetățenilor și al aspectului teritoriului administrativ al comunei, precum și în colectarea gunoaielor menajere prin firmă autorizată; Districtul Silvic Livezile, care funcționează în cadrul Ocolului Silvic Bistrița și împreună administrează aurul verde al comunei Livezile; Serviciul de asistență socială, având încadrați asistenți personali a persoanelor cu handicap. Denumirea străzilor din comuna Livezile a fost adoptată prin Hotărârea Consiliului Local al comunei, nr. 50 din 9. 09. 2001.

Persoanele născute în comuna Livezile primesc, la împlinirea vârstei de 18 ani, titlul și certificatul de cetățean al comunei, în cadrul unei festivități ce se organizează prin grija primarului, iar pentru persoane cu o contribuție deosebită, pe plan politic, economic, social, cultural și sportiv, sau altor persoane importante pentru localitate, se acordă titlul de „Cetățean de Onoare”. Criteriile de atribuire a titlului sunt următoarele: titluri științifice, merite deosebite pe linie de cultură, învățământ, sănătate, sport; contribuții la redresarea pe plan național și internațional al localității, sprijin material deosebit și moral al locuitorilor. Persoanele onorate cu această distincție vor beneficia de scutire la plata impozitelor și taxelor locale, pe toata perioada deținerii distincției.

Livezile – peste 700 de ani de atestare a comunei JAAD (1311-2013)³⁵¹

Comuna Livezile este una dintre cele mai vechi așezări din Depresiunea Bârgău-Livezile și a fost atestată documentar prin Dania Regelui Carol de Anjou, din 24 februarie 1311. Redăm în continuare documentul, după textul lat. Zimmermann Werner, I, p. 299-300, publicat în Documente privind istoria României, Veacul XIV, C. Transilvania, vol. I (1301-1320), Editura Academiei R. P. R. 1953, doc. 139, 185.

1311, 24 februarie, Buda

Noi Carol, din mila lui Dumnezeu, regele Ungariei dând știre facem cunoscut prin cuprinsul celor de față tuturor celor cărora se cuvine că noi, pentru faptele de credință și slujbele vrednice de răsplată ale lui Ioan, fiul lui Geubul din Bistrița ce ni le-a făcut și adus cu toată ardoarea credinței în multe fapte și treburi ale noastre, i-am dat, i-am dăruit și i-am hărăzit lui și prin-trânsul moștenitorilor lui și urmașilor moștenitorilor lui o moșie numită Pettendorf (aflătoare între Iad) și munți, Comitatul Bistrița, care este pământ regesc și ține de dreptul nostru de danie cu toate folosințele și cele ce țin de ea, ca s-o stăpânească și s-o aibă în pace și liniște pe veci făgăduindu-i că, îndată ce ne va fi adus înapoi cele de față îi vom întări prin scrisoarea noastră privilegiată dania pe care i-am făcut-o.

Dat la Buda, în ziua Păresimilor, în anul domnului una mie trei sute unsprezece.

Aniversarea a șapte secole de la prima atestare, cunoscută, a comunei Livezile, s-a desfășurat duminică 25 august 2013, au avut în vedere sărbătorirea acestui unic eveniment istoric, împreună cu sașii veniți în locurile din care au plecat în urmă cu mai multe decenii.

O monografie a comunei Livezile³⁵²

Cu ocazia aniversării a peste 700 de ani, de la atestarea comunei Livezile (Jaad, 1311-2013), a fost lansată monografia comunei, apărută la Verlag, Editura Haus der Heimat, Nürnberg 2013, în ediție bilingvă, intitulată „700 Jahre Jaad in Siebenburgen” („700 de ani în Livezile în Ardeal”), având ca editor pe Horst Göbbel și pe următorii colaboratori: Niculae Vrăsmaș, Mihaela Haiduc, Rolf-Hans Klemens, Paul Wilhelm, preot Stelian Parascan, Holger Wermke, Julia Popa, Victor Știr, Hans Werner Schuster, Bianca Sara, Dr. Corneliu Gaiu, Dr. Michael Kroner și Maria Göbbel.

³⁵¹ Niculae Vrăsmaș, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 08/27/2013 – 14:17

³⁵² Niculae Vrăsmaș, Gazeta de Bârgău, Răsunetul, Mar, 08/26/2014 – 16:01

Lucrarea, apărută în excelente condiții grafice, conține importante date documentare și numeroase fotografii ale comunei, foste Iad (Jaad) și localităților sale componente: Dumbrava, Valea Poienii (Bureauca), Dorolea (Klein Bistritz sau Mica Bistrița) și Cușma.

În cuvântul introductiv, Horst Göbbel, editorul cărții, arată că această lucrare încearcă redarea „cu cea mai mare posibilă obiectivitate” a trecutului și istoriei comunei Livezile, în care a crescut, a cunoscut-o și a cercetat-o zeci de ani, subliniind faptul că la alcătuirea textului a încercat să-i convingă „și pe prietenii noștri români să scrie și ei punctual lor de vedere.”

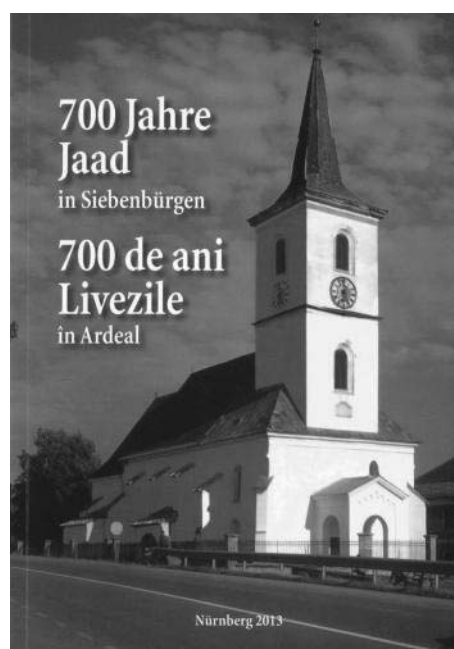
Monografia a beneficiat și de sprijinul primarului Traian Simionca și a consilierilor locali ai comunei, prin prezentarea unei fișe complete a localității, privind structura actuală a populației, nivelul studiilor populației active (18-65 ani), baza de învățământ, cultură și sport, proiectele în derulare ale administrației locale, în curs și în pregătire, pentru dezvoltarea infrastructurii, industriei și agriculturii, zootehniei, comerțului, turismului și serviciilor pentru populație.

În monografia localității Livezile sunt redată mărturii istorice despre începuturile satului, evenimentele memorabile din secolele trecute și până în secolul XXI, abordându-se diferitele opinii privind explicarea denumirilor „Jaad” și „Livezile”, precum și dezvoltarea așezării după anul 1300, subliniindu-se că prima atestare datează din 24 februarie 1311, când „regele Carol I Robert de Anjou i-a dăruit lui Johann, fiul lui Göbel din Bistrița („Johannis filii Geubul de Bezterce”), ca răsplată pentru serviciile sale credincioase („quod nos propter fidelitas et servitia meritoria”), proprietatea Ependorf, așezată în acel ținut aflat între Livezile și munți, care ea considerat „pământ al regelui”.

Lucrarea cuprinde numeroase repere din istoria comunei din evul mediu, precum: recensăminte ale populației, conscripții (1713, 1750), ridicări topografice (prima ridicare topografică-iozefină – din anii 1769-1773), tabele cu numele taților de familie și al mamelor de familie care datorează impozite, procese ale locuitorilor din Livezile împotriva celor din Feldru, conflictele cu Wallendorf / Unirea și strămutarea tuturor românilor din Livezile în Valea Rodnei, legi și hotărâri ale Mariei Terezia și ale lui Iosif al II-lea, primul recensământ oficial al populației în Transilvania (1786), date despre Thomas Fruhm, important notar al comunei (1882-1926), denumit „omul progresului”, conectarea comunei la rețeaua de cale ferată (1898), prima uzină de electricitate din județ (1900), mișcarea de emigrare în America (1900-1906), comasarea / desființarea haturilor în Livezile (1911-1912), date despre Primul Război Mondial (1914-1918), prima cărmuire românească a comunei (1918-1940), date despre Al Doilea Război Mondial (1939-1945), evacuarea sașilor din Transilvania (septembrie 1944), desproprietărea și retragerea drepturilor cetățenești (1945), naționalizarea fără despăgubiri (1948), noi speranțe, în ciuda socialismului (1950-1970), deziluzionarea și emigrarea sașilor (1970-1980), după emigrare – Livezile după 1980 și în prezent.

La marea sărbătoare a comunei Livezile, fostă „Jad”, străzile și parcurile din centrul comunei, noile trotuare și alei, umbra imensului arbore secular și întregul parc din fața Bisericii Evanghelice au fost neîncăpătoare pentru sutele de livezeni și sași, în marea lor parte fii ai comunei, care au petrecut împreună, la un pahar, gustând tradiționalul balmoș românesc, fasolea cu cârnați și tocana de oaie, bucurându-se de revedere și participând la spectacolele artistice desfășurate pe scena special amenajată.

În cinstea aniversării a peste 700 de ani, de la atestarea comunei Livezile (Jaad, 1311-2013), Primăria și Consiliul Local au organizat un bogat și variat program artistic, având sprijinul Centrului Județean pentru Cultură, la care și-au dat concursul numeroase ansambluri, cu muzică de fanfară, muzică clasică, muzică și dansuri populare, prin care tradițiile multiculturale, din județul Bistrița-Năsăud și din afara lui, și-au dat mâna, pășind împreună pe drumul cultural european, întrezărindu-se mari posibilități de modernizare și dezvoltare a comunei în viitor.

*Trecut, cu ricoșare în viitor: Casa Vrăsmaș - bibliotecă și muzeu*³⁵³

Deși anul 2014 a început tragic pentru familia mea, ca o minune însă, Nașterea Domnului a făcut ca soția Sultana să se însănătoșească, după un tratament efectuat în Spitalul Județean de Urgență Bistrița-Năsăud, care nu este cel mai mare și cel mai modern, dar este, pentru noi, cel mai bun spital din lume, cu o biserică în interior și, de curând, o bibliotecă la ultimul etaj, cu oameni foarte bine pregătiți, credincioși lui Hipocrate și cu un suflet adevărat, cărora le mulțumesc, tuturor, dorindu-le bucurii în viață și mulți ani fericiți!

Odată cu primăvara anului 2014, parcă am reînviat și am realizat unele dintre cele mai importante lucruri din viață. Am construit, pe vatra veche, distrusă în 1992 de un mare incendiu, a gospodăriei părintești din Prundu Bârgăului, doar în trei luni, o casă proprie, cu zid din piatră vulcanică (tuf dacitic), cărămidă și lemn, cu obiectiv de a fi „Casa Vrăsmaș - bibliotecă și muzeu”, clădirea fiind terminată doar „în roșu”, dar pe care, sperăm, să o finalizăm în 2015, cu scopul de a folosi comunității.

Sunt de părere că internetul nu va înlocui în totalitate cărțile, de aceea consider că ele trebuie să fie respectate. Cărțile sunt cărămidile din zidul culturii. Născută ca din cenușă, considerăm această construcție un „copil” - și spunem asta pentru că noi nu avem copii - și vrem ca ea să-i țină locul și să slujească exclusiv obiectivului propus, spre propășirea culturii în viitor. Ea poartă, în alcătuirea sa, un bulgăre sclipitor din Casa Zodiac, din București, în care am locuit până în 2000.

Îmi pare rău că pentru extinderea construcțiilor, a trebuit să retezăm cireșul de la stradă, părul de la nord, mărul și vișinul de lângă vechiul garaj, precum și o parte din vie, toate pe care noi le-am sădit și din fructele cărora ne-am înfruptat câteva decenii, acum amintindu-ne doar de umbra lor, cu regret, dar și cu mulțumirea că în locul lor s-a născut „copilul” mult dorit, care să slujească nemijlocit culturii. În proximitatea noilor construcții au mai rămas încă mulți, alți pomi mai tineri în loc, viță de vie, zmeură, prunul bistrițean, renglotul, mărul golden și cel ionatan, părul tomnatec, cireșul cel mare și nucul bătrân, ultimii plantați de către tatăl meu.

Construcția casei mi-a obstrucționat, în acest an, participarea la activitățile culturale, atât de bogate ale județului, reușind, totuși, organizarea și desfășurarea celei de a 43-a ediții a Simpozionului Cultural al Văii Bârgăului și tipărirea revistei Anuarul Bârgăuan nr. 4/2014, dar oprindu-mă de la scrierea unor alte importante cărți, considerate de mine ca foarte importante.

În anul 2014 am susținut comunicări la simpozionul cultural al Văii Bârgăului și am publicat mai multe articole în „Anuarul bârgăuan - Știință, cultură, arte și literatură, an IV, nr. 4, 2014”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014, coordonat, îngrijit și prefăcut de subsemnatul. Am fost inclus în antologia literar-artistică publicată de editura Napoca Nova, sub genericul „Mierle într-un lan cu maci” și în alte două antologii, una de proză contemporană românească „Sărmanul Dionis” și alta de poezie „Porni Luceafărul”, apărute la editura Scrisul contemporan, Ploiești, 2014 și am fost cuprins, alături de un alt bistrițean, prof. dr. Dorel Cosma, în dicționarul „Personalități române și faptele lor”, volumul 58, apărut la Editura Studis, Iași 2014, care a fost lansat și la Bistrița, în prezența autorului Constantin Toni Dârțu.

³⁵³ Niculae Vrăsmaș, Răsunetul, Mie, 01/07/2015 - 12:18

Evenimentul cel mai important, poate cel mai valoros din întreaga mea viață, a fost împlinirea vârstei de 75 de ani, în 3 noiembrie 2014, când am fost sărbătorit și am primit, alături de felicitări, o Diplomă de Excelență și o șampanie personalizată, la întrunirea cenaclului literar „George Coșbuc” din Bistrița. Am mai fost sărbătorit în cadrul societății culturale bărgăuane „Speranța reînviată”, la care mă număr printre membri fondatori, dar și la redacția cotidianului „Răsunetul”, unde întâlnirea cu prietenii și colegii a fost o aniversare de sărbătoare, despre mine rostind gânduri frumoase scriitorii: Olimpiu Nușfelean, Menuț Maximinian, George Țăra, Titus Wachsmann Hogiu, Al. C. Miloș, Victoria Fătu Nalațiu, Gheorghe Mizgan, Iulia Pațiu, Marilena și Gheorghe Toxin, ultimul fiind cel care a filmat evenimentul, finalizat cu versuri, urări de sănătate și cântece, la o gustare și un pahar de vin, într-o atmosferă prietenească.

Le-am vorbit, celor prezenți, despre mine și proiectele viitoare, spunându-le, printre altele, că „Aș vrea să opresc timpul în loc, să nu mai îmbătrânesc. Pentru mine este azi cea mai frumoasă zi. Toată viața m-am luptat cu vrăjmașul din mine și mi-am dorit să fac doar lucruri utile și frumoase. Promit că de acum înainte nu voi mai număra anii”.

Cea mai frumoasă seară, a anului 2014, a fost întâlnirea mea, în direct, în emisiunea „Azi sărbătorim” a lui Menuț Maximinian, la ASTV, unde am fost însoțit de două cântărețe dragi din Prundu Bârgăului, Mărioara Sigheartău și Florina Bălan, a căror frumoase și originale melodii au înroșit telefoanele celor care au intrat în direct să ne felicite, între care mulți prietenii, foști colegi, vecini și neamuri, care urmăreau programul, emoționantă fiind intervenția nepoatei mele Maria, care m-a felicitat, în numele familiei și mi-a cântat „La mulți ani!”.

Iarna aduce, odată cu zăpada și gerul, bucuria celor mai importante sărbători creștine, care încep cu Sfântul Nicolae și Nașterea Domnului sau Crăciunul, fiind urmate de Anul Nou și Boboteaza, așteptate în fiecare casă, de vârstnici și mai ales de copii. Sunt sărbători cu o veche tradiție, care reprezintă bucuria unui jubileu al muncii depuse și pregătirea mersului vieții în viitor, având ca semn binecuvântător steaua care a luminat Nașterea Domnului Isus Hristos.

Din fragedă copilărie am cunoscut și am participat, an de an, la ritualurile sacre ale acestor sărbători religioase, care mi-au arătat steaua călăuzitoare de urmat în cursul vieții și mi-au dat întotdeauna noi puteri și învățăminte, ajutându-mă să ajung, la sfârșitul anului 2014, să mai aniversez și 39 ani de căsătorie, alături de Sultana mea dragă, trecând pragul celui de al patrulea sfert de veac al vieții mele. Anul 2014 a fost prezentul care a devenit trecut, cu ricoșare în viitor.

Niculae VRĂSMAȘ, *Nostradamus de Borgo și viitorul*

Despre viitor au existat numeroase preziceri, între care cele mai cunoscute aparțin lui Nostradamus, autor a peste 900 de catrene și centurii, dintre care „70 % se consideră a fi împlinite, cum ar fi domnia lui Napoleon, Al Doilea Război Mondial, ascensiunea lui Hitler, asasinarea președintelui american John F. Kennedy, aterizarea omului pe Lună, atentatele din 11 septembrie 2001, despre un Al Treilea Război Mondial, sau venirea Antihristului din Orientul Mijlociu.

În țara noastră au fost și încă mai sunt numeroși prezicători, în general printre călugări și chiar printre oamenii simpli, așa cum a fost „minunea de la Maglavit” a lui Petrache Lupu, dar și „proorocul Găbriș” din Tiha, despre care, primul care a scris, după o minuțioasă documentare, a fost profesorul Titus Wachsmann-Hogiu în cartea „Ceva despre premoniție – Nostradamus versus proorocul Găbriș din Bârgău”, apărută la Editura „Europres”, Bistrița, în 2003, cu o prefață semnată de pr. Ioan Fontu, preotul comunei în care s-a născut Grigore Pop zis Găbriș, pe care îl consideră „un fenomen având dar de la Dumnezeu”, pe care l-au cunoscut mulți locuitori ai Văii Bârgăului și din afara acesteia.

În prezenta lucrare am preluat, între aceleași ghilimele, o mare parte din formulările prezicerilor lui Găbriș, descrise în cartea menționată mai sus, singura conținând date verificate despre acest subiect, dintre care multe au fost preluate în presă, uneori denaturate. Luând în considerare sursa citată, am completat aceste preziceri, cu alte variante cunoscute de mine, comentându-le împreună.

Pe proorocul Găbriș l-am vizitat prin anii 40, într-o casă veche din ulița de către vale, zisă a Popenilor, când aveam cinci ani și am însoțit-o pe bunica dinspre mamă, Paraschiva, care se trăgea dintr-o familie înrudită cu Popenii și era curioasă ce anume mai face și „zâce”, cel care știe tot ce se va întâmpla. Nu mi-am dat atunci seama de natura și rostul acestor preziceri, decât în anii următori, când proorocul nu mai trăia, dar mi se imprimase în minte o mare curiozitate în această direcție și ciuleam mereu urechile la ceea ce vorbeau oamenii din sat, mai ales bunicii și părinții mei, înregistrând în memorie „prezicerile”, adesea în variante uneori diferite sau incomplete, care aproape toate aveau același sens, pe care l-am constatat în urma realizării, în timp, a multora dintre acestea.

Dintre prezicerile lui Găbriș, despre care am aflat că s-au adevărit, menționez următoarele: prevederea zilei morții sale; prevenirea fratelui său Ion, care i-a întrerupt cu forța postul său de 40 de zile, dezvăluindu-i mistuirea casei într-un incendiu și scoaterea sicriului său din pământ în urma unor puternice inundații; povestea cireșului plantat în grădina de către Găbriș, la retezarea căruia apele și-au înlesnit pătrunderea și au produs inundațiile catastrofale din 1970; identificarea, în centrul comunei Tiha, a unei case ce va ajunge magazin cu produse doar pe cartelă (țâdulă), dar și precizarea că pe Balta Fântânii din Suseni (lângă gară), se va face casă de comerț; prevestirea folosirii radioului și a instalării difuzoarelor în toate casele, de unde „va cânta dracu”, sau că pe drumul de pe Valea Tureacului, impracticabil pe atunci, „oamenii vor merge pe roată”, prevăzând astfel bicicletele, mult folosite și astăzi, pentru că pe această frumoasă vale nu au circulat niciodată mijloace regulate de transport în comun.

Prevăzând sfârșitul războiului, Găbriș spunea că „ne-om culca cu unii și ne-om scula cu alții”, dar și faptul că după aceea „vor fi jândari în cântălărie”.

În timpul construcțiilor la cazarmile militare, dintre Prund și Tiha, pe locul unde au fost înainte depourile de locomotive și vagoane ale „roibanului” (trenul benzino electric, despre care nu am aflat dacă Găbriș ar fi amintit ceva), proorocul le-a spus lucrătorilor să se grăbească și i-a avertizat că nu vor mai sta mult pe aici unde vor reveni românii „îmbrăcați în haine asemănătoare”, la care aș adăuga, în completare din informațiile mele, faptul că discuția s-a purtat chiar cu un comandant maghiar, în sediul acestuia din casa cu turn, existentă și azi (descrisă și de Radu Petrescu în Ochianul întors), fostă locuință a familiei preotului Iuliu Suceavă, unde proorocul se pare că ar fi fost amenințat însă l-au lăsat în pace, având peste 80 de ani, dar spusele moșului s-au împlinit, după decesul acestuia.

La povestea construirii bisericii din centrul Tureacului, care a avut loc în mai multe etape, așa cum prevăzuse proorocul, pot să adaug faptul spus de Găbriș că „biserica se va face în cel mai spurcat loc”, unde era un fel de șatră și o șură veche, în care se adăposteau drumeții și consumau băuturi într-o crâșmă cunoscută ca „Ștalăul Burloaiei”, administrate de o evreică având această poreclă.

În același centru al Tureacului, a existat un stâlp de oțel înfipt în pământ, despre care nimeni nu știa cine și când l-ar fi pus, și pe care nici cu mașinile cu cabluri ale ungușorilor nu a putut fi scos, dar care într-o noapte, pur și simplu, a dispărut, așa cum prevăzuse Găbriș. Dar cum nici Găbriș nu știa cine este autorul acestei opere, totul rămâne un mister. Se poate însă presupune că stâlpul ar fi un rest din indicatoarele Drumului Împărătesc (Iosefin), sau și mai vechi al unui drum roman, dacă nu mergem mult mai departe, în

gândire, admitând că a fost un semnal divin care să îndrume construirea bisericii, tocmai în locul cel mai „spurcat”, transformându-l într-unul de sfântă însemnătate. O dovadă actuală a „sfințirii locului”, în centrul Tureac, sunt noile și modernele realizări urbanistice realizate în ultimii ani, care vor fi, în viitor, un posibil centru al comunei Tiha Bârgăului.

După cunoștințele mele, prezicerile lui Găbriș sau realizat așa după cum „proorocul o zâs”, dar multe din cele cu bătaie îndelungată și adesea exprimate prin adevărate metafore, nu au fost înțelese, sau nu erau crezute, motiv pentru care multe s-au risipit și s-au uitat, dar au mai rămas unele care încă se mai pot întâmpla în viitor. Am să mă refer la cel puțin două dintre aceste preziceri, care își au o explicație geologică și anume, la „Drumul Blajului” și la „Muntele Oala”.

Despre „Drumul Blajului” Găbriș a prezis că „se va face un drum peste Blaju, dar nu va rezista. Tot îl vor face și drumul se va tot surupa”. În varianta aflată de la mama mea și reținută de mine întocmai, Găbriș ar fi adăugat că „ceea ce vor face ziua, se va dărâma noaptea iar drumul nu se va termina, până când cineva o să găsească acolo o oală, după care vor urma vremuri foarte bune”.

O primă explicație, de natură geologică, demonstrează faptul că traseul noului drum, început prin anii 70, a fost ales greșit, într-o zonă cu mari alunecări continue de teren, unde stratele geologice, alcătuite din roci sedimentare cu durități diferite (gresii, marne și argile), înclină dinspre Muntele Căsarul spre Valea Blajului. Rocile îmbibate cu apă, din izvoare subterane și pânza freatică, se fragmentează, alunecă și presează stratele moi, împingându-le pe planul înclinat natural, constituit din rocile mai dure, care asigură baza de alunecare, a sedimentelor dezagregate, amplificând fenomenul prin coborârea unor mase imense de material.

O concluzie geologică a situației am prezentat-o prin anii 70, autorităților locale, constructorilor drumului, întocmind și un memoriu, prin care propuneam schimbarea traseului pe versantul opus al Blajului, mult mai scurt și cu posibilități de încastrare a infrastructurii în roci consolidate, aparținând acelorași formațiuni geologice, care au aici înclinări favorabile și protejează natural construcția. Nu s-au luat astfel de măsuri și urmările au confirmat prezicerea lui Găbriș, cu decenii înainte de a începe acest drum.

Dar prezicerea faptului că Drumul Blajului „se va tot surupa”, ceea ce s-a și întâmplat, încă nu s-a terminat, dacă luăm în considerare și partea a doua a ei, și anume, dacă „cineva o să găsească acolo o oală, după care vor urma vremuri foarte bune”. Sunt sigur că acest lucru se va întâmpla, poate chiar într-un viitor apropiat, când însăși eroziunea și deplasările de teren, care continuă, vor scoate la iveală o oală foarte veche conținând posibile monede din vremea romanilor, sau chiar vestigii din vremea dacilor, pentru că, după cercetările mele geoarheologice, în jurul Muntelui Căsar, a cărui denumire presupun că provine de la Caesar și a fost dată de romani, se mai găsesc urme ale unor drumuri antice, care făceau legătura, între Drumul Romanilor din Valea Strâjii, prin obârșia Văii Blajului și Brazii Buni, unde a fost vechea așezare bârgăuană Strâmba – Valea Pietroasa spre Cușma și Castrul Roman de la Orhei. Este foarte posibil, ca în bazinul Văii Blajului, să fi existat chiar o străveche așezare care a fost acoperită de alunecările masive de teren, asemeni cum, la o anumită scară, orașul italian Pompei a fost acoperit de lăvele și cenușa Vezuviului.

Găbriș a plasat această prezicere, la care eu am încercat a-i găsi o posibilă explicație, iar dacă totuși „oala” se va găsi, nu ar fi exclus, în loc de monede romane, să găsim încrustații ale unor civilizații mult mai vechi. Dacă ținem cont de anticiparea construcției drumului pe Blaju, realizată la peste trei decenii, după moartea proorocului, precum și de prezicerile făcute cu referire la acesta, putem să punem deja punct prezicerii și să explicăm „oala” ca o metaforă, admitând că „vor urma vremuri foarte bune” doar datorită realizării lacului de acumulare de la Colibița, care a schimbat relieful și a îmbogățit peisajul, oaza de soare a vechii stațiuni fiind înlocuită cu o uriașă oală plină cu apă, curată și binefăcătoare.

Iar ca să trecem de la o oală la alta, să luăm în discuție prezicerea lui Găbriș despre Muntele Oala, preluată așa cum o știam și întocmai ca cea prezentată în cartea lui Wachsmann, anume că „În Oala este o apă neagră și groasă. Când va da Oala în clocot va fi necaz mare. Dacă va veni încoace, va fi vai pentru bârgăuani. Dacă va merge încolo, va fi vai pentru someșeni”. Explicația se cere neapărat geologică și a prezentat-o foarte clar profesorul Wachsmann, arătând că e vorba de munți vulcanici stinși, a căror reactivare e greu de apreciat iar prezicerea lui Găbriș este de necrezut. Nu pot decât să adaug și părerea mea, și anume că fenomenul geologic poate să se repete, dar într-un timp foarte îndelungat, poate în milioane de ani, iar o astfel de premoniție a lui Găbriș l-ar surclasa total pe însuși Nostradamus.

Prin lucrările mele de prospecțiune geologică am identificat strate subțiri de cărbune, în Valea Blajului și la baza Muntelui Zimbria, intercalate între stratele sedimentare neogene, dar și iviri de roci cu impregnații de țiței, la vest de Pârâul Răzăloaia, pe versantul sud-estic al Muntelui Oala, care ar putea deveni o „apă neagră și groasă”, care dacă „va da Oala în clocot va fi necaz mare”, dar un astfel de fenomen nu se poate produce fără o nouă și extrem de îndepărtată mișcare subvulcanică, o posibilă cădere de meteorit, sau o acțiune

necontrolată a omului, în varianta efectuării unor foraje de mare adâncime pentru exploatarea petrolului, aflat în presiune sub pălăria de gaze, a cărei reușită interceptare ar putea debuta printr-o erupție de țiței, poate fi o ipoteza posibilă, realizabilă într-un timp apropiat.

Una dintre prezicerile lui Găbriș, încă nerealizate, redată din aceeași sursă, este următoarea: „La Frumușaua e mare bine și ușa către răsărit. Cheia e deasupra. Numai acela va putea deschide cine va avea cheia”. Este o afirmație directă și precisă, dar care pare mai mult o poveste, deși are și ea un tâlc ascuns.

În copilăria mea, petrecută verile în vecinătate, la Tășuleasa, am fost de mai multe ori pe Vârful Frumușelii, despre care bunicul dinspre mamă, Anton Luca Sucilea, îmi povestea că acolo sunt comori ascunse, greu de ajuns la ele, cu toate că există semne în iarbă, care la o anumită dată, indică locul unde sunt îngropate. Despre acest loc, mama îmi spunea că umblă ielele, care îl păzesc și mă pot vrăji.

Istoria acestor locuri este strâns legată de legende, dar nelămurită, în stânca din versantul estic, unde sunt urmele unor vechi săpături, se presupune că ar fi fost o veche cetate de piatră, care, dacă într-adevăr a existat, ar fi aparținut dacilor, deși în imediata apropiere se află „Drumul Romanilor”, încă foarte bine conservat. După unele păreri aici ar fi fost chiar castelul lui Vlad Țepeș, locul unde a fost propusă prima variantă a construirii hotelului-restaurant Dracula.

Dintre prezicerile realizate, una dintre cele mai interesante și cunoscută de foarte multă lume, este cea preluată, din aceeași sursă, în forma: „Va veni o vreme când în Prund la Preparație va fi o fântână de lapte, iar laptele va veni de la 7 izvoare. Mai apoi va fi o vacă la 7 case.”

Când eram elev am făcut muncă voluntară, săpând sau cărând cărămizi la construcția fabricii de lapte, dar lumea uitase atunci de Găbriș, prea puțini au realizat că fac „o fântână de lapte”, despre care eu știam varianta „un tău de lapte dulce”. La mulți ani după aceea, până în 89, duceam de aici la București, în anii de criză ceaușistă, șvaițer a la Dorna și cașcaval de Scornicești. Șefii care aflaseră mă trimiteau des în delegație, să le aduc și lor astfel de bunătăți.

O altă prezicere realizată, extrem de circulată verbal, a fost cea în privința asfaltării drumului DN-17, despre care Găbriș a spus că „Va veni o vreme când drumul satelor de pe Bârgău va fi ca curaua”, după aceeași sursă, pe care eu am mai auzit-o ca „drum de pcele” (piele, n. n.), sau „drum ca-n palmă”, „până la Bistrița și între Bistrița și Dej”, unde se termina, prin anii 50, asfaltul, dar nu știu dacă ar fi fost pe acolo proorocul. Am auzit și varianta „între Bistrița și Dorna”, realizată cu mult mai târziu, despre care prezicerea s-a amplificat, probabil, ca un ecou.

Despre prezicerea neîmplinită, precum că „Dealul Ursului va fi oraș domnesc pentru orașul Porcoi”, așa după cum este formulată de Wachsmann, nu am auzit alte precizări, ea nu a fost luată în seamă părând bizară. Părerea mea este și aici pozitivă, în sensul că prin „oraș domnesc” proorocul a înțeles un oraș al celor ce nu sunt țărani și „stau ca domnii”, nu lucrează ca țărani, ori ce poate asta să însemne altceva decât un viitor oraș stațiune al unor „domni”, care să stea la hodină mai mult ca sigur că se va realiza, o primă condiție este însă obligatorie și anume construcția unui drum modern pe Valea Tureacului cu legătură în vest pe Valea Iliuța Bozghi, spre Ilve și spre est la Tășuleasa – Piatra Fântânelelor, prin locuri încântătoare.

Zona cu poiene și păduri, din jurul Muntelui Porcoi, este izolată și superbă, situată pe un teren stabil și cu un climat aparte, amplasată la mare depărtare de centrele urbane. Ea poate fi locul unde ar putea lua ființă o stațiune turistică a viitorului, construită pe un proiect general, într-un anumit stil, poate chiar un oraș în stil rustic, ideal pentru mulți cei care s-au cam săturat de aglomerările urbane, sau chiar de ultrasofisticatele „zgârie nori”. Un „oraș” în stilul așezărilor dace, bazat pe reconstituiri documentate arheologice, ar fi într-adevăr o posibilă realizare.

O să spuneți că sunt mai nebun decât Găbriș, dar există modelul Sarmisegetuza și putem să ne gândim, în viitor, la o recuperare a istoriei și în acest fel.